ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

IV

КЊИГА 1

ИЗДАЈЕ
ВОЈНО-ИСТОРИСНИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСНЕ АРМИЈЕ

ВОЈНО-ИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

IV

КЊИГА 1

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1941 ГОД.

БЕОГРАД
1951

ПРЕДГОВОР

Изучавање хисторије ратне вјештине, изучавање устанака, ослободилачких борби, револуција, студирање појединих примјера из опће ратне хисторије, одувијек је служило као примјер и искуство војним старјешинама у свакодневном раду, тј. у практичном рјешавању задатака. Изучавање војне хисторије било је од огромног значаја за стицање опћег војно-теоретског знања како самим војшш старјешинама тако армијама, односно њеном највишем руководству. Са тог гледишта, зборници докумената и података из Народноослободилачког рата и револуције народа Југославије заузимају видно мјесто у опћој хисторији ратне вјештине, односно претстављају врло значајан материјал у изучавању даљњег развоја војно-теоретске мисли. Посебну вриједност имају документи из нашег Ослободилачког рата и револуције за све оне народе који су потлачени, који хоће да живе бољим и срећнијим животом у својој слободној и независној земљи. Наш Ослободилачки рат и револуција претстављају врло привлачан примјер, у првом реду за све мале народе, због тога што се ради о ратном искуству једне релативно мале земље, а и због тога што су народи социјалисти^ке Југославије нашли снаге и знали да — не само у најтежим условима рата, него и најтежим условима послијератног развоја и живота — обезбиједе себи слободу, независност и срећнији живот. Документи и подаци из Народноослободилачког рата од неоцјењивог су значаја за војнике и официре наше Армије. Прво, због тога што се ради о документима, односно ратном искуству из праведног рата и револуције, и друго, због тога што се ради о документима из савременог рата, временски нама најближегЈ па су према томе и искуства и војно-теоретска разматрања тога рата за нас најкориснија и најдрагоцјенија.

Документи и подаци из Босне и Херцеговине саставни су дио докумената, односно материјала садржаних у „Зборницима докумената и података о борби јутословенских народа", што

значи да документи са територије Босне и Херцеговине имају своје опће особине, карактеристике, па према томе и војно-политички значај, као и сви други војни документи, односно материјали из Ослободилачке борбе наших народа. Ипак, има неких карактеристичних ознака, које документима и материјалима са територије Босне и Херцеговине дају специфично обиљежје.

Прво, у Босни и Херцеговини вјековима су живјели једни крај других или, боље речено, заједно једни са другима Срби, Хрвати, муслимани. Освајач и туђин вјековима је настојао да међусобно завади, раздвоји Србе, Хрвате и муслимане. Такву освајачку политику „завади па владај" хтјели су и у посљедњем рату да спроведу и остваре њемачки, италијански окупатори са својим иностраним и домаћим слугама и штићеницима. Та политика није успјела и поред тога што је фашистичка Њемачка претстављала прворазредну свјетску силу, што је већ тада имала погодна искуства из окупиране Европе. Напокон, њемачки империјалисти имали су својих и туђих, старијих и новијих, искустава стечених на Балкану, па према томе имали су доста вјештине и способности да искористе и онако мучну и тешку прошлост Босне и Херцеговине.

У таквим хисторијским, политичким и војним условима могла је само наша Комунистичка партија да онемогући политику окупатора, да спријечи међусобно уништење Срба, Хрвата и муслимана, да кроз свакодневни рад организује и спроведе политику јединства народа Југославије, братства и јединствз Срба, Хрвата и муслимана Босне и Херцеговине. Срби, Хрвати, муслимани, захваљујући нашој Комунистичкој партији, нашли су снаге и умјели да у најтежим условима, тежим и горим негз ли ма када у својој хисторији, спријече и онемогуће политиху фашистичких окупатора и њихових слуту.

То је та нарочита политичка и војно-политичка сложеност борбе у Босни и Херцеговини — која се види готово у сваком документу — од прогласа ЦК КПЈ и ПК КПЈ за Босну и Херцеговину, од водних и четних партиских састанака и политичких конференција, од првих партиских извјештаја са терена Херцеговине, од позива упућеног од стране бораца Романиског одреда муслиманима Рогатичког и Сарајевског среза, септембра 1941 године, па све до првог и другог засједања ЗАВНОБИХ-а, до војних и војно-политичких конференција одржаних 1944, 1945 године.

Остварење братства и јединства Срба, Хрвата и муслимана није био нити лак, нити краткотрајан посао. То није био посао који би се могао сматрати успјешно ријешеним ако га прихвзти, усвоји, изврши сама војска, чланови Партије или политичке организације које су потпомагале Народноослободилачку борбу.

Братство и јединство Срба, Хрвата и муслимана било је посао управо такве природе да су га у потпуности, до краја и дефинитивно могли и морали извршити сами народи, тј. Срби, Хрвати и муслимани. Борба за братство и јединство Срба, Хрвата и муслимана, односно борба за линију Партије тј. да је прихвате и усвоје народне масе, била је у суштини борба за човјека и увијек је претстављала помоћ човјеку, да се снађе и у најтежим ратним приликама. Све то даје документима и подацима са територије Босне и Херцеговине не само особену политичку средину, односно специфичне војно-политичке услове борбе, него даје и трајну Ериједност готово сваком документу и податку који говори о борбама у Босни и Херцеговини.

Друго, централни и географски положај Босне и Херцеговине у односу на друге дјелове наше земље, поменута национална сложеност становништва, конфигурација терена, све је то, са другим факторима, утицало и допринијело да се истакао и посебан стратегиски положај Босне и Херцеговине у Ослободилачком рату народа Југославије. И у том смислу треба сагледати братску помоћ, односно борбу пролетерских јединица Србије, Црне Горе и јединица Народноослободилачке војске из Хрватске (Лике, Кордуна и Баније) на територији Босне и Херцеговине. Управо, борба пролетерских и других јединица нч територији Босне и Херцеговине водила се у најважнијим, најодлучнијим фазама рата, чији је исход био од хисторијског значаја како за саму Босну и Херцеговину, тако и за Ослободилачку борбу народа Југославије. То јединство створено и прекаљено у рату и револуцији, та братска помоћ наших народа пружена Босни и Херцеговини у њеним најтежим данима, свз то даје хисторији Ослободилачке борбе у Босни и Херцеговини посебно војно-политичко обиљежје. Документи те заједничке борбе, дијелом су документи борбе Босне и Херцеговине у Ослободилачком рату и револуцији.

Треће, долазак Врховног штаба, ЦК КПЈ, друга Тита, и њихова непосредна, стална и свестрана помоћ и то баш у одлучним и најкритичнијим периодима рата, затим, руковођење борбом народа Југославије са територије Босне и Херцеговине, — све то скупа дало је трајан печат самој борби Срба, Хрвата и муслимана у Босни и Херцеговини. Природно је. и разумљиво да су хисторијске побједе на политичком пољу — засиједања АВНОЈ-а у Бихаћу и Јајцу, конгреси омладине, Конгрес АФЖ-а у Дрвару и Петровцу итд., — утицали најнепосредније на борбу народа Босне и Херцеговине, што се, иако дјелимично, види и у приказаним документима са територије Босне и Херцеговине.

Четврто, и у Босни и Херцеговини устанак и развој Народноослободилачке борбе није текао равномјерно. Више је фактора

утицало на развој борбе, а свакако да је од пресудног значаја било стање и утицај партиске организације на масе и правилно спровођење линије Партије.

„У Босанској Крајини устанак се развијао у знаку сталног пораста устаничких снага и није доживио онакве потресе као што је то било у Источној Босни. Дрвар, Козара и Подгрмеч били су од самог почетка главна жаришта устанка и таквим остају кроз цијело вријеме Народноослободилачког рата. Окупатор је покушавао толико пута да ликвидира ова жаришта и оружаном силом и путем четничке издаје, и није успио. Фактори који су утицали на снагу-и полет и континуитет устанка били су сљедећи: правилно спровођење линије Партије и утицај Партије у масама, значајнија улога класно свијесног пролетеријата у устанку, устаничка традиција из ранијих времена, демократски и опозициони покрет сељаштва у којем шовинизам није ухватио дубљег коријена. Међутим, и у Босанској Крајини концем 1941 године јавља се четништво. Ова појава четништва у напреднијим крајевима била је брзо савладана, док се ззджавала у оним заосталијим крајевима као што је Централна Босна, Мањача, и око Мркоњића." (Ђуро Пуцар-Стари: Политички извјештај Покрајинског комитета КПЈ за Босну и Херцеговину).

Пето, на територији Босне и Херцеговине од самог почетка борбе нашле су се заједно њемачке, италијанске јединице са усташама, домобранима и четницима. Поред заједничког задатка, тј., борбе против јединица Народноослободилачке војске и заједничког настојања да се од територије Босне и Херцеговине створи политичка и војна база за разбијање Народноослободилачке борбе у другим крајевима наше земље, сваки од поменутих непријатеља имао је посебне рачуне и комбинације који су, разумије се, били срачунати на штету животних интереса саме Босне и Херцеговине. Та грамзљивост, то стално сумњичење и тужакање једних на друге, Нијемаца на Италијане, усташа на домобране, четника иа Нијемце и усташе и обратно, та „једнодушност ствараоца Нове Европе" утицала је, поред осталог, и на разЕој борбе у Босни и Херцеговини и још више компликовала иначе сЛожену војно-политичку ситуацију.

То су углавном специфична обиљежја „Зборника докумената и података о борбама у Босни и Херцеговини".

Документи и материјали Босне и Херцеговине имају, као и сви други слични материјали овакве врсте из нашег Ослободилачког рата и револуције, изванредну вриједност за стварање и даље развијање наше војне мисли. С обзиром да се нема увид у сав тај материјал,' немогуће је а и непотребно на овом мјесту, подвући оно што је свим документима заједничко, истаћи оно што је специфично или одредити практичну односно вој-

но-теоретску важност појединих група докумената итд. То је рад коме се је већ приступило и коме се може дјелимично прићи, било по појединим операцијама или по појединим етапама рата, или по појединим војно-теоретским проблемима, али тај посао ће се у потпуности и дефиниТивно моћи завршити када се отштампа целокупан документарни материјал, наш и непријатељски, из Ослободилачког рата. Међутим, на основу већ издатог материјала, може се рећи да документи из Народноослободилачког рата са територије Босне и Херцеговине, садрже необично користан материјал за изучавање проблема вођења рата у цјелини, проблема мобилизације, организације армије, командовања, снабдјевања, маневра, одбране, напада итд., итд., тако да се слободно може казати да нема ниједног важнијег питања и проблема из савременог рата за чије изучавање не би корисно послужили документи и подаци Ослободилачког рата народа Југославије.

Прегледом и проучавањем докумената види се, напримјер, да се је одмах у првом периоду рата, тј. јули—децембар 1941 године, најозбиљније схватио проблем организовања устаника у војне формације и види се да се стално тражи најприкладнија форма војне организације наших одреда и јединица. Тако се, напримјер, на савјетовању делегата за Босну и Лику од 31 августа 1941 године — документ бр. 66 — између осталог каже: „Ми хитно морамо завршити посао на организовању наше војске и наше позадине, како бисмо што спремније дочекали све врсте непријатеља и савладали све запреке непријатеља које стоје на путу нашој ослободилачкој борби. Све то спроводићемо само преко заједничких скупштина, војске и народа." У том погледу интересантан је примјер са Романије. У извјештају Штаба романиског батаљона, од 27 септембра 1941 године, каже се између осталог: „Наш батаљон (Романиски батаљон тада је имао десет чета и три самостална вода, у којима је било око 1300 бораца — Б. Ш.) је данас дошао у ситуацију да је бројчано и по наоружању прејак за мање операције — за које нема ни тих приллка, а преслаб је за веће операције..."

Пред највећим дијелом војног и војно-политичког руководства (другова из Шпаније који су једино познавали војну организацију било је мало) постојала је доста нејасна слика војне органлзације старе југословенске војске — нарочито у почетном периоду па и касније, — те није могла послужити не само као примјер, него није могла користЦти ни као нека јаснија претстава, која би колико-толикО користила новим старјешинама — радницима, сељацима за стварање и организацију партизанских одреда, а касније батаљона и бригада Народноослободилачке војске, односно Југословенске армије. Но било је и

таквих случајева. Тако, у документу бр. 95 из 1941 године одређУЈУ се у формацији батаљона „ордонанси митраљеске чете". То се упутстЕО 1941 године, из разумљивих разлога, није могло у пракси остварити. Па и данас оно у Зборнику докумената изгледа као нереално наређење.

Прегледом ове врсте докумената, види се да је проблем војне организације не само одмах уочен, конкретно ријешаван — „сваки одред састојаће се из три вода, а водови ће се распсредити на десетине, што зависи од величине вода" (20 августа 1941 године); или: „По питању унапређења ријешено је да појединци могу бити унапријеђени само по приједлогу зећине герилаца у одреду, односно воду или десетини..." (документат бр. 101), — него да су на његовом рјешавању или конкретном примјењиЕању датих рјешења и наређења учествовали сви руководиоци, а у врло честом броју случајева и велика већина бораца.

У почетку устанка, па током 1941 године, постоје разне одлуке о организацији и бројној снази чете, одреда, о изгледу и саставу виших штабова. То је разумљиво, јер су приједлози, упутства донешена односно примјењивана према конкретним приликама на терену, што је само потпомогло боље, брже и сврсисходније рјешење овог проблема. Међутим, већ почетком 1942 године на територији Босне и Херцеговине усталила се јединствена војна организација, управо онаква каква се је кроз дотадашњу борбу показала као најбоља, односно најцјелисходнија. Интересантно је у вези овог питања поменути сљедећи случај, са којим је био усмено упознат Штаб Четврте крајишке дивизије. Послије Четврте непријатељске офанзиве у близини Хргара (околина Бихаћа) остала је скривена од непријатеља једна већа група рањеника и болесника. Пошто је тим теренима прошла главнина њемачке војске, неколико прездравјелих рањеника и реконвалесцената из болнице и збијега, сами на своју руку, почели су да силазе у села да прикупе обавјештења о непријатељу, да набаве хране за рањене и болесне другове и да ступе у везу са неким од претставника народне власти. У то вријеме једна група декласираних и деморалисаних елемената — војнички се је наслонила на гарнизон Бихаћа и на остале њемачке и усташке патроле по селима — почела је да пљачка села око Бихаћа, да терорише становништво. Постојала је могућност да та група пронађе болницу и уништи већ једанпут сачуване рањенике и болеснике. У болници, односно збјегу, донесена је одлука да се од прездравјелих бораца, а нешто и од људства из збјега, привремено — док не дођу наше бригаде, оформи мања војна јединица, чији је главни задатак да заштити рањенике и становништво збјега. По заједничком договору одлучено је да се формира чета, са командом чете на челу. Иако се

међу њима није налазио ниједан члан Партије, команда чете састојала се од командира, замјеника командира, политичког комесара и замјеника политичког комесара. Борци су знали да су политички комесари и замјеници политичких комесара чланови Партије, па су ипак и поред тога што нијесу у новооформљеној чети имали ниједног члана Партије, одлучили да команда чете, поред командира и замјеника, има политичког комесара и замјеника политичког комесара. Овај случај јасно говори да је већ тада — почетком 1943 године — војна организација наших јединица била схваћена, не само од бораца, него једним дијелом и од становништва, као најбоља војна организација, управо такова организација која — како у дотадашњој борби тако и у конкретном случају — даје највише могућности и наде да се спасу рањеници, болесници, да се окупатору нанесу ударци, дч се сачувају властити животи.

Из наведених примјера и овог случаја може се извести низ врло корисних закључака за данашње наше војне старјешине, који раде на проблему организације војске. А то је изванредно важно, јер ми поред политичког преимућства над сваким непријатељем и по условима и могућностима рјешавања проблема организације армије, можемо бити надмоћнији над ма каквим непријатељем, упркос његових привредних, техничких и других преимућстава.

Интересантна је војно-теоретска анализа неких докумената — наређења, која по својој садржини говоре о командовању у Народноослободилачком рату. Ево неких примјера:

У упутству Штаба дрварске бригаде од 22 септембра 1941 године Штабу батаљона „Старац Вујадин", између осталог се каже: „Питате нас како треба да се организују прави партизански одреди... Треба само добити сигурне борце, који ће бити стално под пушком, дисциплиновани, увијек спремни за покрет и за извршење задатака. Сваким одредом треба да руководи командир одреда, његов замјеник и политички комесар. Њих тројица заједнички рјешавају сва питања, командир — више војна, а политкомесар стара се за идеолошко и друго васпитање другова партизана. Добро је да ти одреди буду састављени од другова из разних села, тако да ти другови буду што самосталнији у сваком погледу. Исхрану тр.еба организовати на најширој основи: од добровољних прилога па до отетог плијена од непријатеља."

У овом смислу је слично наређење Штаба батаљона „Слобода": „Упутити овој команди 15 ненаоружаних војника, од којих ће да се формирају радне и минерске групе. Ово извршити колико је могуће, вечерас, а најдаље до сутра ујутру.

П. С. — Како ти мислиш о овоме повлачењу непријатеља? У 16.10 часова отишла је једна сатнија из Буковичке Шуме у Петровац..."

Свако наређење — што зависи од аколности, а околности су у рату редовно тешке — поред осталог, изражава снагу воље штаба, односно команданта, политичког комесара, која треба мање или више да се испољи ради остварења одређеног циља. Ипак, поред те опће важеће особине сваког војног наређења, када се проучава документарни материјал из Ослободилачког рата, мора се констатовати чињеница која се тако често види у документима, да поред Еоље команде, постојања изванредне дисциплине, снажног колективног духа, чврсте војне организације, увијек постоје могућности да се испољи индивидуалнзст човјека, било то човјека — борца, или човјека старјешине, који самостално размишља, упоређује рјешења, одабира она рјешењч која му изгледају најзгоднија, најкориснија, на основу чега на крају сам одлучује и предузима одговарајуће мјере. Та индивидуалност изражена у самосталности одлучивања, у проницљивости духа, у предузимљивости бораца и старјешина и то увијек у условима постојања гвоздене дисциплине и чврсте војне организације, — то је оно што кроз документа врло често даје особену црту нашег ратника и нашег војног и војно-иолитичког старјешине.

И на крају, потребно је поменути неке најважније, иахо нз специфичне, карактеристике наших војних докумената, које се виде у тому Зборника докумената са територије Босне и Херцеговине.

У прогласу Штаба герилских одреда за Срез Босанско Грахово и околину, од августа 1941 године, између осталог се каже: „... ЕИ сте сами видјели да наш сваки грм, сваки камен, сваки овај кланац, свака ова хрид претставља неосвојиве бедеме, иза којих вреба смрт на сваког нападача..." На другом мјесту у наређењу Штаба Првог батаљона „Слобода", од 23 августа 1941 године, стоји сљедеће: „План за препад може да услиједи по ноћи, јер ви ту познајете сваку стопу земље..."

Готово сваки наш документ, па био он писан мање или више вјешто, мање или више војнички, па макар писан и у „безизлазној ситуацији" — а такових ситуација има у рату не баш тако ријетко — готово сваки наш документ писан је с вјером у побједу праведне ствари, тачније речено — с вјером у човјека, у властите снаге наших народа. То су трајне карактеристике готово свих наших докумената, како у овоме тако и у осталима томовима Зборника. У томе је њихова не само војна, морално-политичка, него и национална, па и опћа вриједност, која се не може ничим нити умањити, нити прикрити. Најмање

би се то могло обезвриједити „оцјенама и вјеродостојним документима" „совјетски^" империјалиста и њихових сателита. Слични „мудрим руководиоцима" по мислима, жељама, васпитању, по сили и изгледу, фашистички окупатори нијесу то успјели да учине у условима рата — када се је стварала социјалистичка Југославија — нијесу успјели да сакрију нашу снагу и своје поразе, нити да умање наш допринос опћој борби поробљених народа, да скрње' наш огроман углед пред демократским свијетом. Поготово је то данас немогуће извршити, без обзир 1 што се империјалистичка агресија камуфлира с „марксизмом-лењинизмом", — јер се ради о социјалистичкој Југославији која има углед у међународном демократском и мирољубивом свијету већи него што га је икада имала ма која мала земља у хистсрији свијета.

Београд
16 јула 1951 године

Генерал-лајтнант
Бошко Шњеговић

НАПОМЕНЕ РЕДАКЦИЈЕ

У овом тому „Зборника докумената" х>бјављујемо документа која се односе на устанак и борбе вођене на територији Босне и Херцеговине. Поред докумената партизанских јединица, у овом тому штампају се и документа усташко-домобранских команди и установа, која омогућавају да се наша Народноослободилачка борба освијетли и са друге стране, тј. да се прикаже како су на њу гледали њени непријатељи.

Документа партизанских јединица и штабова која се објављују у овом тому разноврсна су: војна наређења и извјештаји, писма и извјештаји партиских организација која, особито првих мјесеци, садрже низ података војне природе, чланци из ондашње партизанске штампе, разни прогласи упућени народу Босне и Херцеговине, борцима партизанских јединица, домобранским официрима и војницима, припадницима италијанске оружане силе итд. Она пружају значајне податке о битним проблемима НО борбе, као што су: стварање и развој партизанских јединица, њихове борбе и тактика, број партизана који су нападали непријатељска упоришта, наоружање партизанских јединица и њихови губици, заплијењено оружје и материјал, заробљени непријатељски војници, морално-политичко стање у јединицама и појединим крајевима, итд.

Читалац ће запазити да су у погледу броја докумената неравномјерно заступљени одреди, крајеви и поједина жаришта устанка у Босни и Херцеговини. Док је, напр., у првој књизи штампано 52 документа о Првом батаљону „Слобода" из Босанске Крајине, дотле је о Мајевичком партизанском одреду објављен само 1 документ. Уопште, у погледу броја сачуваних докумената Босанска Крајина неупоредиво је богатија од Источне Босне или Херцеговине. Тако, напр., у првој књизи објављујемо: 158 док. из Босанске Крајине, 51 из Источне Босне и 7 из Херцеговине. Сачувано је исто тако мало докумената Главног штаба ПО за Босну и Херцеговину као и Покрајинског комитета КПЈ за БХ, због чега у Првој књизи објављујемо свега 5 док. Главног штаба и 3 док. Покрајинског комитета.

Неједнака заступљеност докумената по појединим јединицама и крајевима Босне и Херцеговине углавном је проуз-

рокована тиме што се у неким крајевима мање писало, и што су многа доку*мента уништена у току рата, па и послије рата, као и различитим условима развитка устанка.

Међутим, ни вриједност ових докумената у погледу броја садржаних података није свуда иста. У првој књизи овог тома, напр., број докумената батаљона „Слобода" неколико пута је већи од броја докумената Романиског партизанског одреда, па ипак, на основу постојећих докумената, можемо добити потпунију претставу о борбама и развоју устанка на Романији, него у крају гдје је дјеловао Први батаљон „Слобода".

Усташко-домобранска документа у овом тому попуниће у знатној мјери празнине које се осјећају због недовољног броја наших докумената. Поред тога, непријатељска документа су донекле илустрација података који се налазе у нашим документима. На основу упоређивања података из наших са подацима из непријатељских докумената, постаје уочљивија вриједност наших докумената. Ако се, напр., упореде извјештаји о борбама Другог крајишког НОП одреда са усташко-домобранским извјештајима о борбама на Козари, види се колико су извјештаји Штаба Другог крајишког одреда објективни. Непријатељска документа дају приближно тачне податке о својим губицима у борбама против наших јединица. Она биљеже скоро сваки догађај, и на тај начин предочавају нам бројност партизанских борби и акција и показују да су окупатори и њихове слуге нападани свуда и на сваком мјесту, и гдје су очекивали и гдје нису.

Усташко-домобранска документа међутим, обилују нетачностима и кривим приказивањем ствари, и, ако се строго не одваја оно што је тачно од оног што је лажно, може се добити погрешна престава о вјеродостојности података које нам она пружају. Оно што одмах пада у очи при читању усташко-домо-Зранских докумената јесте потпуна необавијештеност, нарочито првих мјесеци устанка, о броју и снази устаника. Наводе се цифре од неколико хиљада тамо гдје су могле бити само мање групе устаника (1 књ. док. бр. 248). Исто тако, подаци о погинулим и заробљеним партизанима у усташким документима не одговарају стварности: мирне сељаке,које су хватали код кућа убрајали су у устанике. Али највећа тешкоћа за коришћење података из усташко-домобранских докумената проузрокована је тиме што непријатељ све устанике у почетку назива „четницима". Шовинистичка мржња према Србима основна је црта усташког покрета. Они су устанак против окупатора и усташке власти сматрали за чисто српску ствар, тим прије што главну снагу у почетку устанка чине највише прогоњене и терорисане српске масе. Поред тога, усташе су биле необавијештене о томе ко је организатор и руководилац оружаног устанка, нису познавале

улогу Комунистичке партије у првим данима устанка па су је због тога и потцјењивали. Отуда четничке сргнизације, које су за Еријеме постојања бивше Југославије биле један од главних експонената геликосрпске политике, постају сада, у усташкој претстави, организатори и главна покретачка снага устанка, отуда у свим документима која говоре о догађајима у првим мјесецима, оружане борбе се приписују четницима, одметницима, побуњеницима, четничко-комунистичким бандитима. Комунисти су, по њима, само потстрекачи, који се не боре с оружјем у руци против окупатора и усташа, него врше пропаганду и саботаже по градоЕима и селима, агитују за дизање на устанак, за одлазак људи у „четнике", односно „одметнике". Тек у октобру 1941 год. почиње постепено разликовање партизана од четника, али још увијек појам „четник" обухвата много више него што он стварно значи. Тако, напр., Славишу Вајнера-Чичу називају четником, или се говори о борбама противу четника на Козари, гдје никада није било четника. Потпуно јасно разликовање четника и партизана имамо тек крајем 1941 и почетком 1942 год. тј. послије споразума четничког вођства са окупатором и усташама, када четници постају сарадници окупатора и усташа Ј^г борби против партизана. Најзад, ови називи били су усташама весма погодни и из пропагандних разлога. Назив „четник" био је омрзнут код хрватских и муслиманских маса. Претставити хрватским и муслиманским масама устанак као дјело великосрпског шовинизма — то је био начин на који су окупатор и усташе покушавале да створе непремостив јаз између хрватских и муслиманских маса с једне и српских маса с друге стране.

Наша документа штампана у овом тому, а нарочито у првој књизи, нису писана по некој устаљеној форми или шаблону. Први партизански командири и команданти, који су писали ова наређења, заповијести, извјештаје, били су у огромној већини људи из народа, који нису свршили никаквих војних школа, па њихови извјештаји и наређења немају облик стручних војних докумената. То није ни битно, ни важно, како за оно вријеме и за оне људе којима су та наређења и извјештаји упућивани, тако ни данас за сне људе којима ће ова документа послужити за изучавање историје Народноослободилачке борбе. Иако често написана незграпним рукописом, без интерпункције, руком радника или сељака, код којих је Партија открила војничке способности и подигла их на положај командира или команданта, ипак ова документа садрже драгоцјене податке о борбама наших првих партизанских јединица, њиховој тактици, улози Партије у организовању устанка, издајничкој улози четника, итд. Код давања наслова документима Редакција је имала прилично тешкоћа, јер се у великом броју тих докумената третира

више питања. Редакција је тежила да у наслову изрази оно што је најважније.

Приликом припремања наших докумената за штампу, Редакција је строго чувала њихову оригиналност. Вршене су само најнужније језичне исправке, као напримјер: стављена су велика слова тамо гдје су из незнања или омашком написана чала, стављене су запете да би се избјегла двосмисленост и гдје то смисао текста очито захтијева. Затим, исправљене су очите грешке и омашке у писању. А све ријечи које је Редакција нужно додавала у тексту докумената, да би се употпунио смисао, стављене су у угласту заграду. Све друго, а нарочито објашњавање нејасних мјеста, Редакција је давала у примједбама испод текста, на основу упоређивања докумената или консултовања учесника. На сличан начин Редакција је објаснила каква су била документа којима се послужила (оригинал, копија, препис, писана руком или штампана). Само за оригинале откуцане на писаћој машини нису дата никаква објашњења у том погледу.

На неким мјестима Редакција је, поред осталог и ради уштеде простора, изостављала дијелове текста који немају никакве документарне важности и то изостављање означила са три тачке.

Код припремања за штампу непријатељских, усташко-домобранских докумената, исправљен је само мали број изразитијих дактилографских омашки. Тамо гдје је нешто непажњом или омашком испуштено у оригиналу, Редакција је то давала у угластим заградама, али само у случају ако је разумијевање текста без тога знатно отежано. Све остале нејасноће — непознате ријечи, погрешно написана географска мјеста — Редакција је објашњавала у примједбама испод текста. Код давања наслова непријтељским документима, Редакција је задржала оригиналне усташке називе јединица или установа, јер се показало да није увијек могуће наћи одговарајуће изразе за многе њихове називе, а и зато што је сматрала да је то непотребно.

Да би отклонила сумњу коју код читалаца изазива околност што непријатељ све устанике назива четницима, Редакција је у примједбамаиспод текста, на основу упоређивања наших и непријатељских докумената и на основу консултовања са учесницима Народноослободилачког рата, гдје год је било могуће, дала објашњење: која је наша јединица извршила дотичну акцију, што ће несумњиво олакшати коришћење тих докумената.

И у непријатељским документима Редакција је изостављала она мјеста која немају никакве документарне вриједности или су обична понављања раније реченог. Сва изостављена мјеста, која су код непријатељских докумената чешћа него код наших, Редакција је означила са три тачке.

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1941

ЈУНИ - ЈУЛИ - АВГУСТ - СЕПТЕМБАР

I

ДОКУМЕНТА ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА И ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА

У Босни хараче такозване хрватске усташе. У тој покрајини они су завели праву страховладу. Можда нигдје није тако разуларена хајка пркхгив Срба као у Босни. Франковци хушкају муслимане и Хрвате на Србе, распирује се национална мржња, која ће имати тешких посљедица за народе у Босни ако се томе не стане на пут. Сузбијање сијања те мржње, раскринкавање франковачких издајника пред народима Босне, борба против узурпатора и окупатора у Босни, борба за оратство народа — то је сада најпречи задатак комунмста у Босни.

(Из закључака са Савјетовања Комунистичке партије Југославије од маја 1941 године — „ПРОЛЕТЕР", орган ЦК КПЈ бр. 3—^4—5, март—април—мај 1941 г.)

БР. 1

ПРОГЛАС ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ ОД МАЈА 1941 ГОДИНЕ[1]

РАДНИ НАРОДЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ!

Страшна трагедија која је задесила наше народе донијела им је национално ропство, глад и пустош. Народи Југославије проживљују најтеже часове у својој историји. Осовинске окупаторске власти бјесне у својој подивљалој убилачкој и пљачкашкој хајци над народима Југославије. Тамнице се пуне народним борцима широм цијеле Босне и Херцеговине, убија се на све стране. Свакодневно ријека Врбас избацује измрцварене љешеве. Од недјеље до уторка на Сави код Брода извучено је преко 30 љешева — већином сељака из Босне. Окупаторске трупе и њихови агенти франковци, методама средњовјековне реакције, хоће да униигге српски народ у нашим крајевима. Њемачке окупаторске трупе сравниле су читаво српско село Сану код Приједора и у пламену села, на тргу, објесиле 27 сељака. У Звечајграду код Јајца стријељана су три сељака Србина и преко стотину ухапшено и премлаћено. Босном и Херцеговином крстаре банде наоружаних криминалаца и најмрачнијих типова који без икакове одговорности убијају, пљачкају и пријете. У тако тешкој ситуацији и авет глади покрила је опустошену земљу, а биједа и несташица све се више шире. Франковци су развили братоубилачку кампању, натјерујући гладни и поробљени народ да се између себе покоље.

РАДНИ НАРОДЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ! Кроз двадесет година великосрпска господа је пљачкала твоју земљу. Да би могла одржати власт, уносила је свађу међу народе. Распиривала је шовинистичку мржњу и крваво гушила сваку твоју

[1] Редакцнја није могла тачно установитн датум објављивања прогласа. Вјероватно потиче из друге половине маја 1941 године.

борбу за слободу. Та иста господа издала те је твојим вјековним непријатељима. Она је водила рачуна само о томе како ће се обогатити. Због тога је угњетавала двадесет година разне народе Југославије, због тога је занемаривала одбрану земље, због тога је забранила авангарду радничке класе — Комунистичку партију, увела закон о заштити државе и пунила тамнице најбољим синовима радног народа. Због тих капиталистичких, богаташких интереса силом се одупирала борби цијелог радног народа који је, у интересу мира и независности, тражио да се на вријеме склопи пакт о узајамној помоћи са СССР-ом.

Данас Босна и Херцеговина постаје поновно поробљена покрајина коју пљачка, са још већом безобзирношћу и терором, хрватска франковачка господа. Та господа, која се окружила најмрачнијим типовима и једном групицом заведене омладине, нема масовну потпору у хрватском народу. Ту господу довеле су окупаторске власти да би преко ње могле лакше пљачкати и убијати. Данас франковачки одреди, заштићени од њемачких трупа[1], убијају, пљачкају и понижују српски народ, пријетећи да ће га искоријенити из Босне и Херцеговине. Подивљали у својим мрачним побудама, они чине пљачкашку хајку над Јевејима — настојећи и физички да их униште.

РАДНИ НАРОДЕ ! Освајачка чизма гази твоју независност и хоће да те уништи.

С Р Б И ! Двадесет година варала вас је господа из Београда. Потпиривала је у вама шовинистичку мржњу према Хрватима и муслиманима да би могла да влада. Стварала је братоубилачке покоље. А данас вас је — јер је мислила само на своју пљачку — издала туђину. Њемачке окупаторске трупе хоће да вас униште. Терором над вама, преко плаћеничке и издајничке франковачке господе, хоће да вас баце у братоубилачки рат са вашом браћом Хрватима и муслиманима. Хрв. народ као и муслимани немају никакве везе са плаћеницима — франковцима.

Српски народе, не дај се завести од окупаторских власти које се праве да те заштићују од хрватских терориста. Твоји су непријатељи окупаторске трупе и њихова лакејска домаћа клика — франковци, а не твоја браћа Хрвати и муслимани.

М У С Ј 1 И М А Н И, вас је кроз двадесет година угњетавала београдска господа. Вашу борбу за слободу искоришћавала је ваша господа и продавала вас, ради своје пљачке, београдским режимима. Данас друге издајице, али опет господа, вашу љубав за слобоДу и борбу за бољи живот продају франковачкој влади у Загребу. Данас вас франковци проглашују већим Хрватима него што су они, јер немају никакове подршке у хрват-

[1] Мисли се: заштићени њемачким трупама.

ским масама и вас желе да употријебе као прљаво оруђе у спровођењу националног угњетавања Срба и терора над Јевре-јима и Хрватима. Они вашу мржњу према тлачитељима из Београда, шовинистичком кампањом, желе да претворе у мр-жњу према српском народу и Јевре́јима. Тиме вас излажу бра-тоубилачкој борби и мржњи других народа у Босни.

Муслимани, не дајте се завести од муслиманске франко-вачке господе која вас излаже страховитим опасностима.

Х Р В А Т И , франковачка господа не само да је помогла распарчати Југославију, него је то учинила и са самом Хрват-ском. Дивну Далмацију продала је Талијанима, а хрватском на-роду наметнула је краља из талијанске краљевске породице и тиме хрватски народ бацила у службу талијанске господе. Франковци хоће од хрватског народа да направе робље осовин-ских сила и тлачење српског и словеначког народа. Марионет-ска влада Анте Павелића развила је у Босни и Херцеговини страшну шовинистичку кампању увлачећи хрватски народ у братоубилачку борбу.

Хрвати, поведите борбу са Србима и муслиманима против осовинских агената — франковачке господе, против крвавих непријатеља свију нас — окупаторских власти, за своју сло-боду и независност.

Ј Е В Р Е Ј И, ви највише осјећате нељудску безобзир-ност и злочиначку душу франковачке господе. Пут бољег жи-вота и за вас јесте заједничка борба са Србима, Хрватима и муслиманима коју води Комунистичка партија.

Р А Д Н И Ц И И Р А Д Н И Ц Е, окупаторске власти и њихови агенти франковци хоће да вас застраше пријетњама, концентрационим логорима и убиствима и на тај начин да вас учине неспособним да се одупрете најбездушнијем и најкрва-вијем израбљивању које вам спремају. Обманама о неком благо-стању и новом рају за раднике хоће да убију вјеру у вашу ко-начну побједу. Они отпуштају раднике са посла и онда их са пријетњама тјерају да иду у Њемачку и тамо раде по рудни-цима и јункерским имањима. Скоро у свима предузећима ши-ром цијеле Босне и Херцеговине отпуштају се радници, да по Њемачкој раде најтеже послове. Радници и раднице, не дајте се застрашити, збијте своје редове и створите несаломљиво је-динство радничке класе. Нека вам је примјер борба радничке класе у некадашњој Русији, која је у својој херојској борби свргнула царизам и створила непобједиву државу среће и бла-гостања — Совјетски Савез.

РАДНИ НАРОДЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ! Комунисти-чка партија, иако прогоњена кроз ових 20 година, увијек је

стајала у првим редовима досљедно у борби за права угњетених и национално поробљених. Она је увијек указивала пут којим је требало ићи да би се спасио мир и национална независност. Комунистичка партија, као и увијек, бориће се у првим редовима народне борбе. Насупрот терору, хапшењу и убиствима, она ће још одлучније и упорније организовати борбу против окупатора и њихових агената. Комунистичка партија позива све народе Босне и Херцеговине да престану са међусобном борбом, мржњом и крвопролићем — јер то окупатори и пљачкаши и желе, јер само тиме могу одржати своју власт.

Хрвати и муслимани, немојте допустити да ви постанете тлачитељи ваше браће Срба и Јевреја.

Комунистичка партија вас позива у братско јединство свих наркзда против окупатора, против израбљивања а за бољу и срећнију будућност.

Да живи велика, срећна и непобједива земља социјализма — Совјетски Савез!
Да живи братска слога и братска љубав наших народа!
Да живи јединство радничке класе Југославије!
Да живи Комунистичка партија Југославије!
Доље империјалистички окупатори и њихове слуге!
Живјела независност народа Југославије!
Доље империјалистички рат!

ПОКРАЈИНСКИ КОМИТЕТ КОМУИИСТИЧКЕ
ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ

BR. 2

IZVJEŠTAJ KOMANDIRA TRECE ROMANISKE PARTIZANSKE CETE OD 6 AVGUSTA 1941 GOD. ŠTABU SARAJEVSKE OBLASTI O RADU NA ORGANIZACIJI PARTIZANSKIH JEDINICA I IZVEDENIM AKCIJAMA[1]

6. 8. 1941

ROMANIJA

Izveštaj o radu na organizaciji i o akcijama partdzanske 3 čete na Romaniji

21. 7. održana sednica Štaba koordinacionog rukovodstva (Koru) i Štaba čete (Štab).

U štab su ušli: Cica[2] kao komandir, Jovo[3] — zam.[enik], Danilo[4] — II zam., Ilija[5] — pol. kom. i Mikailo[6] — član.

Na partiskoj konferenciji pre sednice štaba, drug Aco[T] je referisao o pol. situaaiji i objasnio ulogu part.[izanske] čete.

Na sednici Koru-a i štaba[8] raspravljana su uglavnom organizaciona pitanja.

22. 7. — Sednica štaba sa part.[iskom] organizacijom na kojoj su detaljno rasoravljena sva pitanja u vezi s organizacijom čete i podeljene funkcije partijaca s tim da će štab dati dalja uputstva.

23. 7. — Sednica štaba na kojoj je određeno privremeno mesto štaba, mesto i dan mobilizacije i upute partijcima za izvršenje priprema za mobilizaciju četa.

24—26. 7. — Cica bio u Stambulčiću — uzaludno, jer sanduka bombi nije bilo.

Ilija je u međuvremenu imao sastanak s drugom Mujom, koji je obrazloženo izjavio da je momentalno bolje da ostane van odreda i čini usluge ajcciji, a kad \istreba — ući će odmah.

25. 7. je u Kusačama uhapšen drug Mirko[9] u izvršavanju zadataka. On je 27. 7. odveden u Rogaticu, navodno mučen, a danas

[1] Redakcija raspolaže originalom izvještaja u rukopisu.

[2] Slaviša Vajner-Čiča, narodni heroj, poginuo 21 januara 1942 god. u borbi s Nijemcima kod Pjenovca, na pruzi Olovo—Han Pijesak.

[3] Oskar Danon — Jovo

[4] Narodni heroj Danilo Đokić, poginuo krajem septembra 1941 godine.

[5] Narodni heroj Pavle Goranin-Ilija, poginuo 1944 god. u Zunovima kao komesar 27 divizije.

[6] Mikailo Obrenović

[7] Hasan Brkić — Aco

[8] Komande čete

[9] Mirko Borovčanin imao je zadatak da u Kusačama priprema tnase za borbu i otpočne sa akcijama.

se ne zna šta je s njim i gde [je]. Postoji mogućnost da je odveden u Sarajevo.

26. 7. — Part.[iski] sastanak sa štabom, na kome su podneseni izveštaji o izvršenome. Prema tome je u oetu trebalo ući 52 partizana, za čiju vrednost su lično odgovorni partijci koji su ih pozvali.

Kohstatovano je iz izveštaja da je drug Mirko sam mnogo kriv svom hapšenju.

28/29. 7. u noći su na ugovorenom mestu čekani partizani. Zbog strahovitog nevremena došlo' samo 14, a sledeće noći 29/30. 6.[1] — ostatak do ukupno 32.

30. 7. — Sednica štaba — raspored na desetine i određeni desetari. Na konferenciji svih partizana objašnjena je pol.[itička] osnova i konkretni zadaci s načinom rada. Dobro prihvaćeno.

Na sednici partijaca čete konstatovan slab rad partijaca, koji je dao svega cca[2] 30°/o predvidenih rezultata ...

Na sednici štaba konstatovano da je četa slabo naoružana (cca 60"/o ima puške, od kojih svega 50% pouzdanih i dobrih) i da nema nikakvih drugih sredstava (alata, eksploziva itd.). Odlučeno je da se, u cilju naoružanja i dobijanja eksploziva, eventualno radio aparata i hrane, napadne kuća ustaškog stožernika u Kramu — Šanike Cigaje i žand. stanica u Zljebovima i to noću 31. 7/1. 8. Istodobno će se pokidati tel. veze Mokro — Han Pijesak i Sokolac — Rogatica i cesta zakrčiti prevaljivanjem stabala preko nje. Zbog pojačanja posade u kući Šanike, odustalo se [od napada na nju] i izvršen napad na žand. stanicu Zljebovi i opcinu Sokolovići. Zand. stanica Žljebovi je samo sva demolirana bez daljnjeg rezultata, a općina Sokolovići poharana, sve knjige i akta spaljeni, odneti muhuri[3] pisaća mašina, nešto benzina, 1 testera i 2 ispravne dobre puške. Kidanje tel. veza i prevaljivanje stabala na cestu je izvršeno na 3 mesta na potezu[4] Mokro — Kram, a veza Sokolac — Rogatica nije prekinuta, jer [se] nije uspelo predati naredenje . ..

1. 8. — Odmor čete na Kopito brdu, uspostavljanje kontakta sa seljacima iz okoline ovih napada i upućivanje da ostaju kod kuće, svrše žetvu, organizuju odbranu sela i sabotiraju naredbe [okupatorsko-ustaške] vlasti.

3. 8. je četa prispela u okolinu Prače, gde se je sastala sa ljudima avij.[atičarskog] potp.foručnika] Miće Stanara,[5] te Boška[6]

[1] U originalu omaškom je napisano 6 (juna) umjesto 7 (jula).

' Circa (lat.) — oko

" Stambilji

[4] Pravcu

' Stanar je bio jedno vrijeme komandir Pračanskog odreda Romaniske partizanske čete, pokazao se kao kukavica te je smijenjen sa te dužnosti. Kasnije je otišao u četnike i kao četnik poginuo.

° Boško Šarenac, poginuo u borbi protiv ustaša.

3 i 4. 8. izvršiti konačnu organizaciju čete i to tako da je čete podijeljene u 6 odreda, svaki sa svojim komandirom i pol. komesarom kao njegovim zamjenikom. Celo područje delovanja čete je podijeljeno u 6 rejona:— 1) Planine Kopito-Devetak-Kutkarica i put Kidrić-Han Pijesak.
2) Rogatica s okolinom i želj. pruga Resnica-Višegrad.
3) Glasinačko Polje s putem Kidrić-Sodomanija, Sokolac-Knežina i Sodomanija-Rogatica.
4) Romanija s putem Sodomanija-Sarajevo.
5) Želj. pruga Pale-Resnica s putem Pale-Resnica.
6) Želj. pruga Ustiprača-Foča s putem preko Jabuke za Gacko.

Na sednici štaba s komandirima i pol. kom. odreda date su sledeće direktive za rad:

1) Uništavanje svih saobraćajnih puteva i to kao primarni zadatak.

2) Ostavljanje linija žand. i ustaškim patrolama, razoružavanje i uništavanje četnika i zaptenjenim omiljem razmjenati odred. Ovo s ciljem, da se onemogući utica vlasti na selo.

3) Organizovanje samoodbrane sela putem manjih seoskih odreda uz saradnju odreda čete.

4) Organizovanje izvršavanja svih neljudskih naloga naročito četnika.

Fotokopija četvrte stranice dokumenta br. 2

i Mlađena Šarenca, obojica iz Prače. Ovo je izvršeno zato da bi se sprećio samostalan divlji rad ovih ljudi koji su izbegli u šumu j započeli četovanje zbog progona vlasti.

Na poverljivom sastanku štaba s tim ljudima izložena im je politička osnova našeg pokreta i platforma saradnje. Oni su je prihvatili i podredilj se našoj 'komandi.

3 i 4- 8. izvršena konačna organizacija čete i to tako da je četa podeljena u 6 odreda, svaki sa svojim komandirom i pol. poverenikom[1] kao njegovim zamenikom. Celo područje delovanja čete je podeljeno u 6 rejona: — 1) Planine Kopito—Devetak —Kuštravica i put Vidrić — Han Pijesak. 2) Rogatica s okolinom i želj. pruga Renovica — Višegrad. S) Glasinačko Polje s putem Vidrić—Podromanija, Sokolac—Knežina i Podromanija—Rogatica. 4) Romanija s putem Podromanija—Sarajevo. 5) Zelj. pruga Pale—Renovica s putem Pale — Renovica. 6) Želj. pruga Ustjprača — Foča s putem preko Jabuke za Goražde.

Na sednici štaba s komandirima i pol. pov. odreda date su sledeće direktive za rad:

1) Uništavanje svih saobraćajnih puteva i to kao primarni zadatak.

2) postavljanje busija žand. i ustaškim patrolama, razoružavanje i uništavanje istih i zaplenjenim oružjem naoružavati odred. Ovo s ciljem, da se onemogući uticaj vlasti na selo.

3) Organizovanje samoobrane sela putem manjih seoskih odreda uz saradnju odreda čete.

4) Osiguranje izvršavanja svih poljskih radova, naročito žetve.

Perspektiva ovih direktiva je da spreče normalan saobraćaj i snabdevanje i prebacivanje nepr.fijateljskih] trupa na vanjski i unutarnje frontove, izdvajanje sela ispod uticaja vlasti i priprema organizovanog opšteg ustanka.

Za komandire su postavljeni ljudi koji su se u prvim akcijama pokazali kao dobri i pouzdani i koji su u toku 9 dana pokazali najviše pol.fitičke] svesti. Ovo naročito podvlačim, jer se i kod pojedinaca i u četi kao celini osetno podigao politički nivo.

Do danas je završena organizacija part.[izanske] čete i ista po kvalitetu komandnog osoblja i broju ljudi osposobljena za organizovane akcije. Važna je okolnost da se u četi nalazi drug Mujo koji će dovesti izvestan broj muslimana, tako da će se pokret moći da proširi i među muslimaniima.

Politički uspesi svega dosadanjeg rada su:

1) da se kod Srba sve manje i manje pojavljuju izljevi mržnje na muslimane i tih će uskoro posve nestati. U tom cilju je,

[1] Političkim povjerenicima su nazivani članovi partije kojima su u tim prvim partizanskim jedinicama dodijeljene dužnosti kasnijih političkih komesara.

napr., i 5. 7. održana konferencija sa grupom Srba u selu Nepravdićima s očitim uspehom.

2) Prigodom napada na Općinu sokolovićku izazvan je iz kuće i odveden u opštinu beležnik Kadrija Demirović i tu su mu predate sve stvari njegovog priv.[atnog] vlasništva i saopšteno mu da se on kao pošten čovek ne treba ništa bojati. Progoniće se i kazniti samo ustaše, bez obzira na veru i narodnost. Ovo je vrlo povoljno primljeno kod muslimana.

3) Iza izvršenih napada pušteni su iz zatvora u Rogatici, Prači i Sokolcu svi zatvorenici, a narodu putem žandarma saopšteno da ustaše više neće imati nikakve izvršne vlasti.

4) Traži se kontakt vlasti[1] sa viđenim Srbima, koji to, po našim uputstvima, odbijaju (slučaj Malkana Čaića iz Nepravdića, koji je odbio da primi dekret potprets.jednika] opštine).

5) Narod, koji je bio strahovito utučen i plašljiv, dobio je samopouzdanja i hrabrosti.

Organizovanim nastupom uspelo nam je da povučemo u našu akciju, pod našu komandu, sve ljude koji su usled progona vlasti morali [pobeći] u šumu. Jedan od njih — Aćim Babić[2], trgovac iz Krama, okupio je oko sebe 20-tak ljudi i delovao divlje, četnički. Pokušaj prvog kontakta nije uspeo zbog pada druga Mirka.[3] Pre 3 dana sam Aćim je putem svog kurira ponudio stavljanje svoje pod našu komandu. Ponudio je i radio aparat, a i nešto novca. Predloženo je Koru da ostvari ovu saradnju.

o

Po izvršenoj organizaciji čete, čiji će odredi odmah stupiti u funkciju, nameravao je štab da se na cca 8 dana odvoji od čete i organizuje rad partijaca van čete, jer se kod partijaca van čete pokazuje premalo inicijative i spreme za rad po selima i povezivanje sela s četom. Kao vrlo hitan i važan problem ukazalo se štampanje letka, u kome bi se narodu objasnili suština i neposredni cilj pokreta.

Po naređenju Koru-a odustalo se od toga i štab se razdvojio. Drug Ilija je otišao da organizuje rad partije i stavi se u neposredan dodir s drugom Mujom. Jovo — I zamenik kom.[andira] je preuzeo komandu 3 odreda (Glasinac) radi delikatnosti situacije, a Cica neposrednu komandu 4 (Romaniskog) odreda. Pre toga je već Danilo dodeljen ~~2 (Rogatičkom) odredu a~~ drug Mikajlo 3 (Glasinačkom) odredu. 0

[1] Okupatorsko-ustaJka vlast traži kontakt.

' U početku je saradivao s parti?.anima, ali je kasnije, pod uticajem četničkih oficira Draže Mihailovića, prišao četnicima i borio se zajedno s okupatorima protiv partizana. Uhvaćen je 1944 god. i strijeljan u Tuzli kao narodni neprijatelj.

* Mirko Borovčanin

Na Romaniji je jedna grupa divlja napala neorganizovano i bezuspešno prazan vojni autobus 3. 8, na što je reakcija vlasti bila užasna. Ubijeno je po poljima 15 ljudi. zapaljena kuća druga Janka Jolovića[1] i demolirana kuća Tome Đukića. Sva Romanija je izbegla u šumu. Zbog toga je i izvršena promena u programu štaba i 4 odred će se popuniti ljudima s Romanije da bi mogao uspešno delovati i držati ključ Glasinca — Romaniju.

Moram da konstatujem da 3 četa dosada još nije dala rezultata u osnovnim zadacima part.[izanskog] pokreta. Razlog je u tome što smo postavili zadatak da najprije izvršimo solidnu organizaciju čete i osposobimo je za akcije. To je izvršeno i akcije će sada nastupiti, ukoliko već nisu u toku; ovih dana očekujem prve izveštaje.

o

Poteškoće:

Nepoverenje i sporost seljaka, neshvatanje potrebe konspirativnosti oele akcije i dosta česte pojave srpskog nac.fionalnog] šovinizma. Osim toga, najveća poteškoća je održavanje stalne i brze veze. — To se polako suzbija i savladava.

Prehrana je dosada uspešno rešavana u saradnji s okolnim selima u kojima se četa kretala. Selo prima akciju povoljno (uz izvesne ograde i strah) i pomalo je pomaže. Napredovanjem akcije jačaće i ta pomoć sela.

Higijena vrlo otežana, jer se četa mora da krije i danju i noću po šumi, daleko od voda, koje su retke. Danima nema mogućnosti za pranje, brijanje itd. Jedva se nalazi i vode za piće. Bojim se zaraznih bolesti, koje bi uništile pokret (pegavac, tifus). Bezuslovno bi bio potreban lekar koji bi izvršio vakcinisanje protiv bolesti, u koju svrhu bi trebalo dobiti potreban sanitetski materijal. Molim da se ovom pitanju pokloni puna pažnja.

Trebalo bi četu opskrbiti zavojnim materijalom i to što pre. Posiati jedan ruksak s tim materijalom.

Dalje bi trebalo — za slučajeve potpune tajnosti kretanja čete — izvesne količine slanine, masnog sira i sl. suhe hrane.

Postoji dalje jaka potreba da četa dobije bar jednog aktivnog oficira koji bi ušao u štab i preuzeo komandu najvažnijeg odreda. Ovo je potrebno radi važnosti zadataka Romaniskog odreda koji će, možda, u najbližoj budućnosti imati da izdrži jake napade neprijatelja.

Potrebno je da nam se dostavi:

1—2 busole, vojne karte 1:100.000 — sekcije Sarajevo i Kladanj po 2 kom. i Zvornik i Višegrad po 1 kom., 1 dvogled, vojna

[1] Janko Jolović je bio seljak sa Glasinca i kao član KPJ radio u pozadini. Uhvaćen je od četnika u selu Bandinom Odžaku, odveden na Romaniju, fnasakriran i bačen u provaliju.

literatura radi vojne izobrazbe komandnog osoblja i partiska literatura radi organizovanja partisko-prosvetnog rada. — Sve stvari, molim, da se šalju sa torbama ili ruksacima, jer ih nemamo. Trebali bismo i 10-tak čuturica za vodu.

Novac. Dosada je potrošeno ukupno oko 2.500 din. Komandiri odreda su dobili svaki po 800 din., a štab je zadržao oko 2.500 — tačne cifre nemam, jer su kod blagajnika — druga Jove. Mislim da nam novaca više ne treba zasada i da ćemo to moći sami rešiti.

Drugarski pozdrav

Ciča[1]

NB. Danas — 7. 8. — sam saznao od seljaka da su spaljeni drveni mostovi u blizini Sokolca i potrgane tel. veze. Izveštaje još nemam, ali verujem da je to izvršio Glasinački odred.

БР. 3

ПРОГЛАС ШТАБА ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА ЗА СРЕЗ БОСАНСКО ГРАХОВО II ОКОЛИНУ ОД 7 АВГУСТА 1941 ГОДИНЕ[2]

П Р О Г Л А С

СРПСКИ НАРОДЕ!

Њемачки и талијански фашистички освајачи прегазили су твоју земљу, попалили и опљачкали твоје домове, уништили твоју националну независност, ставили те у окове најцрњег ропства какво те никад у твојој историји није снашло. Фашистички окупатори и разбојници хоће да те искоријене са лица земље, тебе и пород твој, у Србији помоћу твојих издајица — Стојадиновићевих и Љотићевих изрода и плаћеника, у овим

51ау1§а Уајпег

[1] „Штаб герилских одреда за Срез Босанско Грахово и околину" формиран је 22 јула 1941 год. на састанку Среског комитета КПЈ за Срез Босанско Грахово. На том састанку су били присутнн и чланови ..Војног повјереништва" које је још јуна 1941 год. било формирано при Среском комитету за организовање првих герилских одреда и припрему првих акцнја. Једновремено са формирањем овог штаба образовано је при њему и тијело које ће се бавити агитационо-пропагандннм радом популаришући ослободилачку борбу, а првенствено борбе и акције партнзанских одреда. Ово тијело се звало „Герилски информацнони биро (ГИБ)" а издавало је и свој недјељни лист „Герилац". У другом броју тога листа који је изашао 7 августа 1941 год. објављен је овај проглас који је бно упућен народу Босанске Крајине.

крајевима преко издајица хрватског народа — Павелића и његових усташких банди.

Данас, када си се дигао на свету ослободилачку борбу, јер ниси више могао трпјети насиља и зулуме својих окупатора и њихових плаћеника, фашистички крволоци Хитлер и Мусолини спремају свој други злочиначки поход на твоју земљу, на твоју слободу коју данас крвљу својом отимаш и плаћаш. Фашистички бандити поновно руше и пале твоја села и градове, наносе смрт твојој дјеци и женама. Хитлер и Мусолини труде се да преко твог потпуног уништења, да преко твојих љешева, дођу до твога жита и твојих богатстава, да отму твој труд и муку. Фашистички авиони поновно руше и пале твоја села и твоје градове, наносе смрт твојој дјеци и женама.

Хитлер и Мусолини хоће, по цијену твог потпуног уништења, преко твојих згаришта и љешева, да дођу до твога жита и твојих богатстава, како би могли наставити свој вјероломни, разбојнички напад на земљу социјализма, земљу слободних и срећних совјетских народа, и даље поробљавати окупирану Европу.

ШТА ВАС ЧЕКА, ВАС И ВАШЕ ЖЕНЕ И ДЈЕЦУ, АКО ФАШИСТИЧКИМ РАЗБОЈНИЦИМА ПОЂЕ ЗА РУКОМ ДА УГУШЕ ВАШ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИ ПОКРЕТ? ЧЕКА ВАС — У ТО НИКО НЕ СУМЊА — СМРТ И ПОТПУНО УНИШТЕЊЕ!

Српски народе, збиј стога своје редове, брани свим снагама, до посљедње капи крви, сваку стопу своје рођене земље и отету слободу! Наноси свагдје свим средствима смртне ударце окупаторима и домаћим издајницима! Не дозволи да дођу до кила твога жита, до вагона твоје руде и твога дрвета, не дозволи им да твоје путове и жељезнице и твоју земљу користе за пребацивање својих трупа и гушење твоје или туђе народне слободе!

Не насједај причама како су тобоже талијански фашисти пријатељи твоји и твоје слободе. Зар да буду твоји пријатељи они који нису пријатељи ни своме народу, него га гоне годинама, већ гладна и упропашћена по европским и афричким бојиштима за своје богаташке интересе? Зар да буду твоји пријатељи они који су у Италији, раније, стварали и издржавали Павелићеве усташке логоре..., зар они који су онако мучки ударили, заједно са њемачким фашистичким хордама, на твоју земљу да је поробе и опљачкају, који су и довели Павелића на власт и натоварили га теби на леђа и који данас по Македонији, Црној Гори, Херцеговини, Далмацији, Словенији у крви гуше народну ослободилачку борбу?!

Данас ти они овдје обећавају да ће те тобоже заштитити од усташких зулума ако одложиш оружје, како би те онда лакше поновно бацили под своју господарску чизму.

И њемачки и талијански фашисти препуштени су свагдје Павелићевим усташким бандама да за њих и мјесто њих врше код нас зулуме и покоље и завађају народе. И када су били благонаклони према теби, било је то из рачуна, било је то због тога и у оно вријеме док нису средили рачуне са Павелићем, јер су хтјели да се ослоне на тебе како би, [и] против отпора хрватског народа, откинули што више од наше Далмације. Данас они неће имати милости ни према теби, као што немају ни према хрватском народу, јер се ми данас заједнички дижемо да истјерамо фашистичке окупаторе и њихове слуге из наше заједничке куће. А што се данас лаћају лукавства прије него силе, то је због незадовољства радника и сељака у талијанској ЕОЈСЦИ, **због незадовољства читавог талијанског народа који је увучен у империјалистички рат и клање преко своје воље, код кога све више јача свијест о потреби да сруши своје фашистичке властодршце, да оствари братство свих народа у слободи.**

Сви они који ти данас причају о великом пријатељству Мусолинија и његових банди према теби не разликују се од оних домаћих издајица твојих који су шуровали са усташама, то су слуте, шпијуни и плаћеници талијанског фашизма, јер су твоји подли непријатељи који ти забијају нож у леђа.

ХРВАТСКИ НАРОДЕ,

БРАЋО МУСЛИМАНИ,

Павелић вас је издао и продао Хитлеру и Мусолинију. Павелић је продао нашу дивну Далмацију талијанским фашистима, по којој данас жаре и пале црне кошуље. Павелић је, послије талијанских и њемачких окупаторских чета, наставио да са својом издајничком великохрватском господском кликом пљачка и отима ваше жито, крух свагдањи, од уста вас и ваших породица. Павелић је искористио вашу жеђ за слободом, вашу мржњу на београдску великосрпску господу, да вам наметне још црње ропство, глад и биједу. Павелић вам је, намјесто мира, донио рат и то рат против највеће и најмоћније земље свијета која данас, у савезу са великим демократским земљама, копа гроб фашизму, рат у коме гину ваши најбољи синови за рачун одржања Хитлера и Мусолинија, те различитих Хаха, Антонеска, Павелића и њихових пљачкашких банди.

И када није успио да од вас — Хрвата и муслимана — начини жандарме и џелате над братским српским народом, наступају њемачки и талијански окупатори да униште ослободилачку борбу народа Југославије у којој учествују и ваши нај-

бољи синови, да нас све скупа поново поробе, опљачкају и попале. Ето, тако уствари изгледа независност државе хрватске.

СРБИ, ХРВАТИ И МУСЛИМАНИ НАШЕ ДРАГЕ БОСНЕ ПОНОСНЕ!

Нас су овдје увијек настојала сваколика господа — и туђинска, и српска, и хрватска — да заваде, па да нас онда лакше робе и пљачкају.

Данас, када се води одлучна битка на живот и смрт између снага напретка и назатка, између слободних и поробљених народа против фашистичких освајача, данас, када непобједиве армије Совјетског Савеза туку фашистичке разбојнике и носе народима Европе слободу и бољи живот, — кујмо у крви, у јуначком отпору наше борбено јединство, наш заједнички фронт против окупатора и издајица; остваримо у братском савезу равноправност и слободу свих народа Југославије!

Радници, сељаци, војници и поштени грађани,

Зора слоооде и бољег живота скоро ће нам свима сванути!

Живјела Народна ослободилачка борба!

Живјело братство и равноправност свих народа Југославије!

Доље крвави Хитлер и Мусолини, доље окупатори и њихови плаћеници!

ШТАБ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА
ЗА СРЕЗ Б. ГРАХОВО И ОКОЛИНУ

(Из „Гернлца" бр. 2 од 7 августа 1941 године)

БР. 4

ТЕКСТ ПАРТИЗАНСКЕ ЗАКЛЕТВЕ У БОСНИ

ЗАКЛЕТВА ГЕРИЛАЦА У БОСНИ

Заклињем се да из руку нећу пустити оружје све док посљедњи фашистички окупатор не напусти моју земљу, све док посљедњи усташки гад не буде искоријењен.

Заклињем се да ћу непријатељу који је помоћу домаћих издајица поробио и опљачкао моју земљу, клао и убијао мој народ, жене и дјецу, отимао моје жито, мој труд и муку и изгонио ме са мог дједовског огњишта, — заклињем се да ћу му се светити немилосрдно, да ћу му наносити ударац за ударац, крв за крв, смрт за смрт.

Заклињем се да ћу се у немилосрдној борби против усташких разбојника канити и чувати од сваког самовољног насиља и осветивања над мирним становништвом, женама и дјецом, ма које вјере и народности били, заклињем се да ћу свагдје и увијек заступати мисао братства и заједничке борбе Срба, Хрвата и муслимана за чишћење моје земље од заједничког непријатеља, против фашистичких окупатора и домаћих издајица и плаћеника — били они из српских, хрватских или муслиманских редова.

Заклињем се да ћу прије умријети него одати себе и своје другове и нашу свету борбу, да ћу прије умријети него пљачком или самовољним насиљем окаљати заставу под којом се борим.

А ако прекршим ову свету заклетву, ако покажем слабост, малодушност, кукавичлук, недисциплинованост или злонамјерност и издам интересе свога народа, нека срамно паднем од руке својих другова. •

(Из „Герилца" бр. 2 од 7 августа 1941 године)

БР. 5

ИЗВЈЕШТАЈ ИНФОРМАЦИОНОГ БИРОА ШТАБА ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА ЗА СРЕЗ БОСАНСКО ГРАХОВО И ОКОЛИНУ ОД 7 АВГУСТА 1941 ГОД. О БОРБАМА У БОСАНСКОЈ КРАЈИНИ[1]

ИЗВЈЕШТАЈ ГЕРИЛСКОГ ИНФОРМАЦИОНОГ БИРОА ОД 7 АВГУСТА

Стање на нашим секторима од 4. VIII. 1941 је сљедеће:

Према Книну је све мирно. По извјештајима тамошњих одреда, талијанска војска је мирна, али се све нешто припрема. Треба на њих најбудније мотрити. Једино су се у Кијеву (код Книна) појављивале неке усташе и било је малог пушкарања. Одреди од Црног Луга стоје на својим положајима према Ливну. Одреди око Гламоча још увијек нису довољно организовани послије пада Гламоча поновно у непријатељске руке. Послан је од штаба један официр да реорганизује герилске одреде и да их поведе правим путем ослободилачке борбе.

[1] Објављено у „Герилцу" бр. 2 од 7 августа 1941 године.

Рибник пред Кључем је ослобођен. Око Козарца, Приједора, Јајца, Бихаћа и Бос. Новог воде се борбе између герилских одреда [с једне стране] и хрватске војске и усташа [с друге]. У Бос. Новом налази се њемачка војска која је отишла из Бање Луке. Наши герилски одреди се добро боре.

Срнетица је ослобођена. Заплијењен је вагон брашна, који је одмах пао под контролу нашег вођства у Прекаји. Око Б. Петровиа воде се борбе, али се очекује његов скори пад. Наши герилски одреди минирали су цесту према Бихаћу и Рипачком Кланцу, ослободили Врточе и околна села. Непријатељ из Бихаћа тражио је помоћ од Бос. Петровца око кога је опасан чврст обруч од стране наших герилских одреда. Непријатељ је ипак покушао да из тако опкољеног Петровца пребаци извјесне снаге за Бихаћ, али су их дочекале наше бусије[1] у Врточама и том приликЛ! је заробљено: један топ, хаубица 100 м/м, 10 сандука топовске муниције, два камиона, 12.000 метака, 2 митраљеза „шварцлозе", 30 бомби, 10 пушака, 6 коња, торбица, опасача, шињела, ћебади, шаторских крила итд. (о томе има у чланку о нашим херојима). Кулен Вакуф је опкољен са свих страна од босанских и личких одреда. Ослобођен је Боричевац. Наши герилци су га запалили, што је било погрешно и пггетно.

Миниране су пруге Бравско—Срнетица, Срнетица—Млиништа и сви путови који воде према Јајцу, Кључу и Бихаћу.

Према тачним извјештајима из Далмације, .минирана је пруга Сплит—Шибеник—Книн. Далматинци се организују да и они учествују у народно-ослободилачкој борби наших народа.

[1] Засједе

БР. 6

ЧЛАНАК ИЗ „ГЕРИЛЦА" БРОЈ 2 ОД 7 АВГУСТА 1941 ГОД. О ОРГАНИЗАЦИЈИ И РАДУ ПРВИХ ОРГАНА НАРОДНЕ ВЛАСТИ У БОСАНСКОЈ КРАЈИНИ

УЧВРШЋИВАЊЕ НАРОДНЕ ВЛАСТИ И СРЕЂИВАЊЕ ЖИВОТА ПОЗАДИНЕ

Народ нашег краја листом се дигао да с пушком у руци брани своје огњиште, своје жито, своје право на живот. Герилски одреди дјелују данас на свим странама и све ширу област чисте од усташких банди.

Међутим, ми не смијемо ни једно*а часа сметнути с ума да коначни успјех наше Народно-ослободилачке борбе не зависи само од наше борбе. У великој мјери зависи он и од наше способности, од брзине и одлучности на сређивању живота наше позадине, како би све њезине снаге могли мобилизирати за потребе нашег фронта, за потребе наше борбе.

Стварање Војног револуционарног вијећа, које сачињавају сви комесари одреда, одбора и установа, од огромног је значаја по даљни развој наше борбе. Војна револуционарна вијећа најсавјесније и најсигурније људе окупљају, људе израсле из народа и његове борбе, људе који се никада не одвајају од свога народа, који се с њиме савјетују о најважнијим питањима рада и борбе, који су у свему одговорни своме народу.

На приједлог Војног револуционарног вијећа донио је Штаб за Срез Бос. Грахово и околину неколико важних наредаба у погледу организације власти и њеног дјеловања.

Тако је створен одбор за комуналну политику у Дрвару, чији је дјелокруг самим називом одређен. Затим посебни одбор чији је задатак да руководи индустријом нашега краја од дана ослобођења, тј. од дана њеног прелаза у народне руке. То је одбор за индустрију и он нарочито треба да води бригу о положају радништва у овим данима када је застој индустрије неопходан због наше народне ослободилачке борбе. Штаб је донио рјешење да се одмах преко тог одбора исплате јулске надница и плате свим радницима запосленим код „Шипада", у [фабрици] целулозе и у руднику. Затим, да тај одбор, скупа са Одбором за комуналну политику и Комесаријатом за исхрану, организује чим прије јавне кухиње,*у првом реду за незапослене раднике, избјеглице и њихове породице. Ми нећемо допустити да радништво које је раније било изложено најбезду-

шнијем израбљивању од стране крупнокапиталистичких послодаваца, да то радништво гладује. Ово су прве мјере чисто привременог карактера, оне су далеко од корјенитог рјешења радничког питања. Стога ми позивамо у првом реду радништво — као најорганизованију и најсвјеснију народну снагу — да у заједници са селом, у чврстом савезу радника и сељака, осигура побједу Народно-ослободилачке борбе, а кроз њу и остварење СЕОЈИХ **основних захтјева.**

Комесаријат за исхрану мора да ријеши задаћу осигурања минимума исхране за све радно становништво општине Дрвара. Та је задаћа од изванредног значаја. Од њеног рјешења, можемо слободно рећи, зависи хоћемо ли моћи издржати у борби, хоћемо ли моћи одбранити њене тековине.

Поред пописивања залиха животних намирница у јавним трговинама и складиштима, уколико их тамо још има, поред предвиђених општих мјера за сузбијање шпекулације и набијања цијена, потребно је првенствено осигурати нормалну размјену, нормалан привредни саобраћај између града и села, успоставити нормално, макар и ограничено, локално тржиште. Ништа данас не стоји на путу томе да сељак дође са својим производима на пијацу ослобођених градова и ту набави соли и остало што њему треба, а према залихама којима град располаже. Неће дуго трајати ова блокада у којој се налазимо. Тешко је заправо одредити кога ова блокада више погађа, нас или наше непријатеље. Ми имамо засад довољно жита, које треба још овријећи, стоке и осталог, а што нам још буде требало — знаћемо освојити. Сеоска вијећа имају важне задаће. Стајати с пушком у руци на бранику села и вријећи жито, то је задаћа коју село мора остварити. Има људи без пушака који, поред смјене у борби, могу и треба да раде заједнички, да врху жита код оних кућа чије су мушке главе под пушком, у борби. Треба сачувати залихе, прихватити стоку коју избјеглице из попаљених села гоне, помоћи избјеглим, дати им скровишта, рада и хране.

Данас, када су сва наша села угрожена од усташких банди и када се она сложном борбом ослобађају, потребно је да се цијени та слога, та љубав за заједницу која проистиче из заједничке акције, да се развије у пуном смислу народна, свеопћа узајамност и испомагање у раду, у борби, у патњама, а то је, другови и браћо, сила која може да покрене планине.

Прионимо свим бићем својим уз народни посао, дајмо све од себе у овој историској ослободилачкој борби — и наша побједа неће изостати.

Овим својим најновијим одлукама наше је вођство доказало да има довољно знања и способности за рјешавање основ-

них и најтежих задатака коЈе нам наш данашњи положаЈ намеће.

Посебно треба истаћи наредбу о успостави **ко.месаријата за јавну сигурност.** Њоме су ударени темељи за осигурање јавног мира и реда насупрот самовољи и разулареност ма са које стране оне долазиле, утврђен је основни принцип кога се сви морају придржавати, а то је: поштивање интереса народа и његове ослободилачке борбе изнад свих других интереса. Помозимо свим силама учвршћивање наше народне власти и спровођење њених одлука у живот, и притом нарочито будно пазимо на све оне притајене наше непријатеље у позадини којима је трн у оку наше потпуно народно ослобођење и који ће хтјети и на различите начине покушати да нас у нашем великом дјелу омету.

BR. 7

IZVJEŠTAJ SEKRETARA OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA BOSANSKU KRAJINU OD 12 AVGUSTA 1941 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KPJ ZA BOSNU I HERCEGOVINU O BORBAMA U BOSANSKOJ KRAJINI I O STANJU PARTISKE ORGANIZACIJE U BANJOJ LUCI I DRUGIM GRADOVIMA[1]

Rartije nisam mogao da vam pošaljem nešto detaljniji izveštaj usled toga što je ovamo, u ovim krajevima, sve do pre par dana bilo u pravom smislu opsadno stanje. Kuriri a ni drugi ljudi nisu uopšte mogli da se probiju do grada[2]. Tek par 'dana kako je pruga proradila i na neki način može da se do grada dopre.

Kod svih ovih borbi koje su se odigrale u ovom kraju, Drvar sa okolinom svakako zauzima prvo mesto. Tamo su borbe bile najogorčenije i najkrvavije.

Borbe koje su se vodile nisu se ograničile samo na Drvar i Oštrelj nego su se proširile i na Petrovac, Bos. Grahovo i Glamoč. Odred odnosno četa koja u ovim krajevima operiše brojala je nekoliko hiljada ljudi. Tu su bili obuhvaćeni radnici sa pilane i iz tvornice celuloze, željezničari Šipadove pruge, i seljaci iz okolnih sela. Uglavnom su bila obuhvaćena srpska sela sa relativno malim brojem muslimana i Hrvata.

Važno je napomenuti da su naši ljudi nekoliko dana držali u svojim rukama i Drvar i Oštrelj, pa tek kad je reakcija u t'olikoj

[1] **Original izvještaja je u rukopisu.**
* **Odnosi se na Banja Luku.**

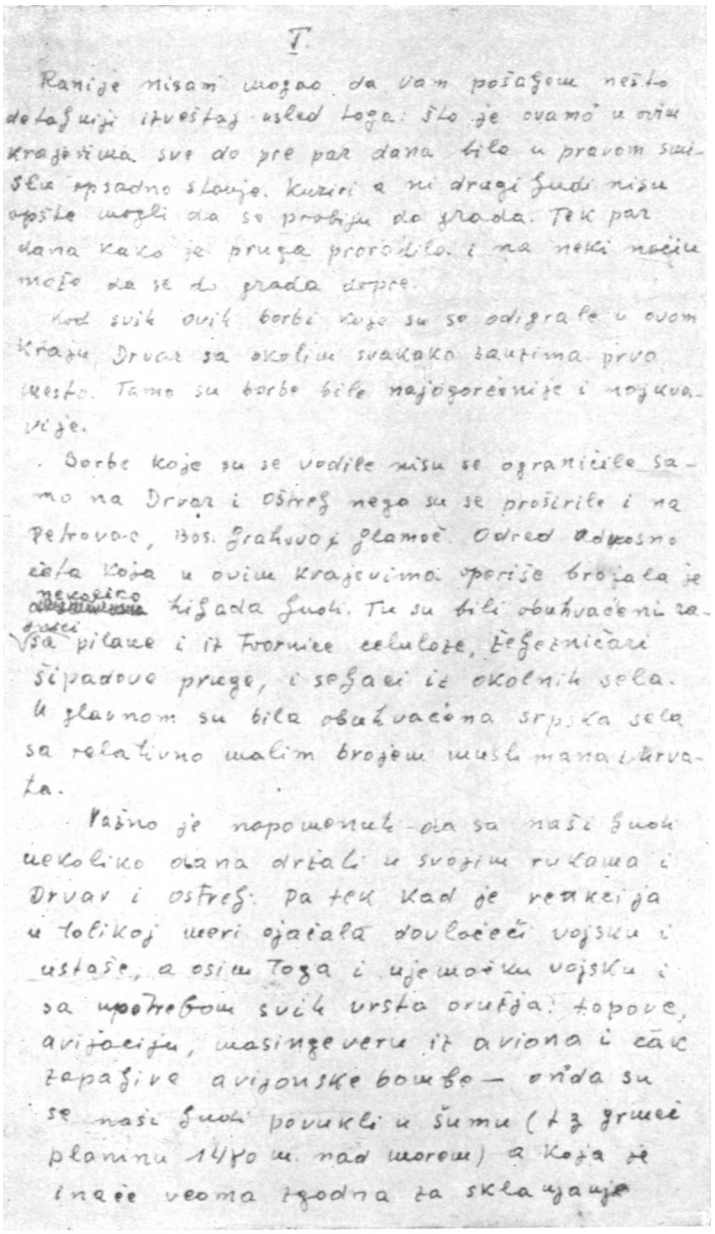

7.

Ranije nisam mogao da vam pošaljem nešto detaljniji izveštaj usled toga: što je ovamo u ovim krajevima sve do pre par dana bilo u pravom smislu opsadno stanje. Kuriri a ni drugi ljudi nisu uopšte mogli da se probiju do grada. Tek par dana kako je pruga proradila i na neki način može da se do grada dopre.

Kod svih ovih borbi koje su se odigrale u ovom kraju, Drvar sa okolinom svakako zauzima prvo mesto. Tamo su borbe bile najogorčenije i najkvalitetnije.

Borbe koje su se vodile nisu se ograničile samo na Drvar i Ostrog nego su se proširile i na Petrovac, Bos. Grahovo i Glamoč. Odred odnosno čete koje u ovim krajevima operiše brojala je nekoliko hiljada ljudi. Tu su bili obuhvaćeni zaposleni sa pilane i iz Fornirce celuloze, železničari šipadovo pruge, i seljaci iz okolnih sela. U glavnom su bila obuhvaćena srpska sela sa relativno malim brojem muslimana i Hrvata.

Važno je napomenuti da su naši ljudi nekoliko dana držali u svojim rukama i Drvar i Ostrog. Pa tek kad je ustanicija u toliko veći ojačala dovlačeći vojsku i ustaše, a osim toga i njemačku vojsku i sa upotrebom svih vrsta oružja: topove, avijaciju, masinjevere iz aviona i čak zapaljive avionske bombe — onda su se naši ljudi povukli u šumu (iz grmeč planinu 1400 m. nad morem) a koja je inače veoma zgodna za sklanjanje

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 7

meri ojačala dovlačeći vojsku i ustaše, a osim toga i njemačku vojsku i sa upotrebom svih vrsta oružja: topove, avijaciji, mašingeveri iz aviona i čak zapaljive avionske bombe — onda su se naši ljudi povukli u šumu (tzv. Grmeč planlnu, 1480 m nad morem) a koja je inače veoma zgodna za sklanjanje naših ljudi.

Drvar i Oštrelj su skoro pusti. U njima[1] se sada nalazi hr.[vatska] vojska, dočim su ustaše razoružane. Njihovo razoružanje se objašnjava pokoljem koji je izvršen nad nevinim žrtvama: ženama i djecom ustanika.

Drvarske tvornice uopšte ne rade. Voz od Prijedora prema Drvaru već 14 dana ne ide. Srušen je vijadukt kod Crnog Potoka, nedaleko od Gornje Sanice. Na 4 mjesta je pruga razrušen.a po 50—60 metara u duljini. Putovi su bili prekriti ogroinnim jelikama koje su bile sječene i koje su preko puta (ceste) padale. Danima je vojska te putove čistila dok je omogućila kamionima da se cestom proguraju. Svi autobusi iz B.fanje] Luke bili su angažovani za prevoz vojske i ustaša ka Drvaru kroz cijelih 8 dana. Na putu je dočekan i uništen jedan njemački kamion sa vojnicima. Zaplijenjeno je 3 puškomitraljeza i nekoliko običnih pužaka sa municijom, i nešto hrane.

Naši ljudi u ovim pomenutim krajevima raspolažu znatnom količinom oružja i municije. Samo je poteškoća u hrani. Neki od ovih mnogobrojnih ljudi koji su napustili sela sad se vraćaju kućama, jer vojne vlasti koje su sad tamo obećavaju im »slobodu« i da im se neće n'šta dogoditi. Pojedine desetine, koje nisu čvrsto povezane sa našom četom i našim ljudima, vjeruju ovim smicalicama i nasjedaju im. Radi se na tome da se to blagovremeno spriječi.

Ona ranija naša zamisao i plan o stvaranju čete u okolini Drvara i održavanju veze preko štaba te čete sa štabom [drugih] četa još tačno nije izvfedena[2]. Covjek koji je prije 14 dana tamo poslan — još nj danas se ne zna šta je sa njim. Još se nije javio. Iza njega pre 8 dana je tamo poslan Cv. (Španac)[3] da to sve po onome dogovorenom planu uredi, ali ni on se još do danas nije javio. Juče sam poslao tamo i trećeg čovjeka sa vodičem i naoružanim ljudima da ga sprovedu do Drvara. Koliko će se on uspjeti probiti, to ćemo vidjeti za koji dan.

Na drugo mjesto dolazi pitanje Prijedora i okoline. Ceta koja se nalazi u okolini Prijedora broji (skupa sa seljacima) nekoliko

[1] Бгуаг je 1ас1а joJ ћк> $1ођо<1ап 1 1ек je 25 5ер1етђга 1941 ЈЈОСЗ, робИје кгуауЈh ћогћ!, ропоУо окирЈгап.

[2] ОУО je ири1$1уо о б1уагапји бе!а сЗоЛо и Огуаг ргеказпо, касЗа je уес ћИа ГоггЈгапа ћп&а<3а 1 ћа1а1јопЈ, 1е ПЈје зргоуесЗепо и 21УО1.

[3] Кес1акс1ја шје тое1а иб^апоуЈЈ па ко&а 5е ОУО ОС!ПОБЈ.

stot;na ljudi, ako ne računamo one Ijude po selima koji još i danas imaju vlast u svojim rukama i koji se nalaze kcd kuća[1].

Borbe koje su se vodile oko Prijedora ne zaostaju iza on'-h borbi koje su se vodile i koje se još i danas vode oko Drvara.

Borbe oko Prijedora su dobile jači zamah kada su seljaci navalili, ujutro 31/VII, na opštinu B.frezičani] da oslobode svoje uhapšene drugove. Ovaj napad je izveden spontano, bez komande čete. Četa je imala plan da napadne Ljubiju, što je osujećeno napadom seljaka na opštinu. U vezi sa tim oslobođenjem 15 seljaka iz zatvora nastao je pravi frontalni rat u kojemu je učestvovalo 11 sela. Borba se vodila 3 dana. U sam Prijedor je dovučena njem. vojska, hr. vojska i Pavelićeva garda. Aeroplan je i ovdje bia u dejstvu. U Prijedoru i okolini ubijeno je 650 ljudi, žena i djece. To je djelo podivljalih ustaša. Poslije ovoga pokolja ustašama je oduzeta vlast, u gradu gospodari vojska. Neka sela još uvijek stoje u našim rukama. U tim selima su organizovane 3 zajedničke kuhinje. Organizovana je zajednička žetva i vršidba. Povjerenika[2] kod vršidbe uopšte nema. Naša je četa 6 ovakvih povjerenika zarobila. Pod rukovodstvom ove čete stoji 7 sela u kojima ustaša nema a nema ni druge koje vlasti osim naših drugova. Koliko će se dugo moći održati u ovom položaju, ovisi o navali na njih. Svakako da jačoj sili neće moći odoljeti i moraće S3 povući dublje u Kozaru.

Dosada su na nekoliko mjesta rušili prugu između Prijedora i [Bosanskog] Novog, tako da je ta pruga sada čuvana od vojske ([na] svakih 20—30 m stoji po jedan vojnik).

Kostajnica je bila također zauzeta od ustanika seljaka, ali je bila brzo povraćena od vojske. Isto tako bio je slučaj sa Dubicom. Po 'zvještaju jednoga kurira iz toga kraja, taj ustanak je imao v'še četnički karakter. No u zadnje vrijeme je to popravljeno, jedno — održavajući usku vezu sa uticajnim ljudima koji se u tim selima nalaze, i onda ubacivanjem naših ljudi iz Prijedora i okoline u taj kraj oko Dubice i Kostajnifce.

Naš odred oko BJosanskogl Novog je srazmjerno brojčano slab; uglavnom se nalazi oko Lješljana. Učinili su to da je Lješljanski rudnik onesposobljen za proizvodnju uglja. Srušen je odžak, strojevi su prestali da rade. U jednom je mjestu napadnuta žand. postaja, zaplijenjeno oružje i odnesen novac. Nekoliko žandarma je ubijeno.

Odred oko B. Luke napao je žandarmerisku stanicu u Krupi na Vrbasu. Ubijena su 2 žandarma, ostali razoružani. Zaplijenjeno

[1] 0<3по51 $е па иб1ап1ке кој1 п15и ЊПЈ и УојпЈт јесНп:сата, јег П15и 1та1ј оги2ја, уес 5и гас1Ш и рогасНпЈ.

[2] 1Ј81а3е 5и кос! угЈаНса 1та1е 5Уоје роујегепЈке кој1 «и рорјзћаН 2Ј1о ргШкот УгЛс1Ђје 1 па о5по\и (о^а ос3гесНјуаН гаггег га гекујгкјји.

je nekoliko pušaka i municije. Izvršio je napad na Donju Jošavku, odakle je d'gnuto 50 kg eksploziva. Zrtava nije bilo.

Sanski Most i okolina. Naš uticaj u tome kraju je veoma mali, usljed toga je i bio cio taj pokolj i sukob sa ustašama i vojskom čisto na četničkoj liniji. Ustanici su ubijali muslimane i Hrvate seljake, pa i njihovu familiju — djecu i žene. Ustaše su to isto činile sa srpskim dijelom stanovništva: ubijale su i žene i djecu. No to nije bilo samo ubijanje nego unakaživanje — sjekući pojedine dijelove tijela živim ljudima.

Od San. Mosta do Stratine bilo se diglo desetpk sela. Među samim seljacima je bilo i izdajica koji su pripremu organizacije, odnosno ustanka, prijavili ustašama uoči samog ustanka. Tako je ustašama uspjelo da seljake mnoge poubijaju i kod kuće pohvataju prije nego što su se mnogi mogli prihvatiti oružja. Tamo je izveden strašan pokolj. Još se ne može ustanoviti tačno broj žrtava, taj broj, svakako, prelazi hiljade mrtvih. I u tim krajevima su ustaše ovih dana razoružane.

Kao rezultat svih ovih borbi jeste taj: da je veoma veliki dio seljaka, pa i cijelih sela, jako zaplašen i da pokazuju slabije oduševljenje za borbu nego je to bio slučaj ranije.

Vrlo česti su oni koji vele da je ova borba došla prerano i da je trebalo još sačekati »dok se Rus približi k nama«.

Treće — mnogi vjeruju u r-azoružanje ustaša i da će se prema Srbima primijeniti pravedniji zakon i da neće biti iseljavani i proganjani.

Cetvrto — pod tim i takvim dojmom neki se vraćaju kućama i predaju čak i oružje (slučaj oko San. Mosta i nekih oko Prijedora).

I peto, jeste to da naši borci i drugovi nemaju onu pomoć sada u selu koju su imali ranije, a to im veoma otežava položaj i opstanak po šumama.

Mi smo u vezi sa ovim stanjem stali na stanovište što tješnje veze sa selom. Mora se povećati broj onih drugova koji će stalno održavati sa selima veze. Mora se za selo pisati letaci i držati predavanja o sadašnjim najaktuelnijim pitanjima. Intenzivnije organizovati radio službu i seljake o dogadajima na frontu obavještavati što češće a po mogućnosti i svakodnevno. Mora se kod seljaka razbiti iluzija o dobronamjernosti Pavelića i njegovih krvopija, a osim toga ubijediti ga u snage seljaka i radnika kao i oslobodilačkog pokreta uopšte. Jednom reči, mora se na selu raditi daleko više politički nego je to dosada činjeno.

Eto, tako vam stoji stanje u onim krajevima iz kojih dosada imam izvještaj.

Što se tiče P. O.[1] u mjestu, ona je jako oslabljena. Svakodnevno po nekoga druga moramo skloniti iz grada, tako da su

[1] Partiske organizacije

oni najbolji i najaktivniji otišli. Rukovodstvo se sastoji od 3 mlada ali požrtvovana druga. Grupe su popunjene i reorganizovane. U Prijedoru je to isto učinjeno. U drugim mjestima se to još nije postiglo. Uostalom, u tim drugim mjestima je ostalo negdje 1 a negdje 2 ili tri druga, tako da tamo i nemaš nekih grupa kao što je to bio slučaj ranije.

Eto zasada ovoliko.

Uz drugarski pozdrav.

Stari[1]

12/VIII 1941

Prije nego što poslah ovaj izvještaj stigla je vijest iz okoline Kozarca.

Tamo je prošle nedjelje također izvršen pokolj nad seljacima iz Omarske i Piskavice, te drugih okolnih sela. Stotine i stotine seljaka je ubijeno. Stotine ih se nalazi ovdje u gradu, po zatvorima. Isprebijani, izmučeni tako da više liče na lježeve nego na žive ljude. U Omarskoj su trpani u jednu rupu, odnosno u dvije rupe koje su bile iskopane prigodom prošlog bombardovanja, po pedeset i stotinu jedan na drugog. Tovarili su ih na kola kao vreće i tako u rupe svaljivali. Bilo je među njima i živih. Tri vagona koja su bila puna iseljenika Srba — na stanici su ti vagoni otkopčani i svi do jednoga poubijani u Piskavici (izmedu Prijedora i B.[anje] L.[uke]). Mnoge kuće u tim selima su popaljene i uništene. U ovom pokolju, osim ustaša, sudjelovao je i jedan broj muslimana seljaka i katolika (veći je broj bio katolika, a muslimana — samo po nekoji). U tim selima vlada stvarno očajno stanje. Niti se kosi niti se vrše, niti ima ko —< sve leži onako pusto i bez domaćina. Ono nešto sirotinje razvlače seoski lopovi i banditi zaštićeni Pavelićevom milošću.

Tamo smo poslali nekoliko Ijudi da u tim selima organizuju koliko toliko zaštitu tih seljaka, a radimo na tome da se prebaci cio jedan odred na tu stranu, te da bi se ti ljudi spasli koliko je moguće.

[1] Оиго Рисаг — 81аг1

tetova položaj i opstanak po šumama.

Mi smo u vezi sa ovim stanjem stali na stanovište što tesnje veze sa selom. Mora se povećati broj ovih drugova koji će stalno radovati sa selima veze. Mora se za selo pisati letaki i davati predavanja o sadašnjim najvažnijim pitanjima. Ute NOO nije organizovati radio službu i sela ke o događajima na frontu obaveštavati ~~svakodnevno~~ što češće a po mogućnosti i svakodnevno. Mora se kod seljaka razbiti iluzija o dobronamernosti poglavica i izgovori Krnjija, a osim toga ubediti ga u snage seljaka i radnika kao i oslobodilačkog pokreta uopšte. Jednom rečju mora se na selu raditi daleko više politički nego je to do sada činjeno.

Eto toko vam stoji stanje u ovim krajevima iz kojih do sada imam izveštaj.

Što se tiče D.O. u mjestu, ona je jako oslobođena. Svako dnevno po nekoga drugog moramo sklaniti iz grada, toko da su ovi najbolji i najokliviji otišli. Rukovodstvo se sastoji od 3 mlada ali požrtvovana drugo. Grupe su popunjene i reorganizovane. U Prijedoru je to i tako urađeno. U drugim mjestima se to još nije postiglo. Inostalom u tim drugim mestima je ostalo negde 1 a negde 2 ili tri drugo toko da tamo i nemoj nekih grupa kao što je to bio slučaj ranije.

Eto za sada toliko.

Uz drugarski pozdrav

Stari.

12/VIII 1941

Fotokopija sedme stranice dokumenta br. 7

BR. 8

IZVJEŠTAJ HASANA BRKICA OD 14 AVGUSTA 1941 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KPJ ZA BOSNU I HERCEGOVINU O BORBI PROTIV NIJEMACA NA PUTU SOKOLAC — MOKRO I NEUSPJELOM NAPADU NA SJETLINU[1]

IZVJESTAJ O JUČERAŠNJOJ BORBI NA ROMANIJI

Saopštjli smo vam u izvještaju da smo duž cijelog puta kroz Romaniju postavili manje grupe partizana sa zadatkom da uništavaju[2] kretanje nepr.fijateljskih] trupa i svakog voj.[ničkog] transpcrta. U toku jučerašnjeg dana jedna kolona njemačkih automobila kretala se od Mokrog prema Sokolcu. Partizani su sačekali kolonu i otvorili paljbu. Istovremeno su put zavalili[3] prevaljenim stablima. Njemački vojnici su mitraljezima i mašinskim puškama gađali mjesta odakle su primjećivali vatru partizana. Jedan dio kolone vratio se prema Mokrom i sa nepoznatog položaja otvorio topovsku paljbu u brda. Ta paljba trajala je nekoliko sati. Tek kasno u noć nešto preko desetak njem. automobila uspjelo je da se probije putem.

Prema pričanju partizana, u borbama je poginulo nekoliko njem. vojnika i da ih je više ranjeno.

Od partizana nije niko ranjen.

Posljednje borbe otkrile su neke naše slabosti koje se moraju hitno otstraniti: 1) nedostatak stručnijeg komand. [nog] osoblja i 2) problem ishrane partizana. Zato smo odlučili da Relića hitno povučemo ovamo.

Za aktiv. oficira koji nije stigao[4] preduzmite da se odmah spremi... Potrebno je da dođe do nas. To hitno učinite.

Pitanje ishrane riješićemo sa part.[iskom] organizacijom. Oni moraju na najširoj osnovi da pribiraju hranu, i da je prebacujemo na položaje. Primijetili smo da se bez sigurne ishrane ne može održati čvrstina odreda.

Primili smo izvještaj od odreda koji je djelovao na pruzi Pale—Renovica. Oni su dvaput prekinuli želj. prugu. Prije dva dana odred je napao Sjetlinu i pokušao da razoruža vojsku koja se tamo nalazila. U nastupnoj borbi teško je ranjen komandir — aktivni oficir Stanar. Odred se poslije toga povukao. Eksplozijom bombe jednog partizana ranjena su lakše dva čovjeka iz odreda,

[1] Redakcija raspolaže izvještajem u rukopisu.
[2] Onemogućavaju
[3] Zakrčili
[4] Rade Hamović

a jedan je poginuo. Eksplozija je nastupila slučajno i partizan koji fjej imao bombu u torbi ostao je nepovrijeđen.

Ovaj odred strijeljao je jednog uhodu Srbina koji je bio plaćen od strane ustaša. On je trebao da da ustašama podatke o kretanju odreda.

Rom.fanija], 14-VIII-41.

Prilažemo trebovanje sanitet. materijala koji treba hitno nabaviti.

Istovremeno, pronađite žene koje su spremne da dođu, a koje bi bile u stanju da dadnu prvu pomoć.

A.[1]

BR. 9

PISMO PARTIZANA SARAJEVSKE OBLASTI OD 14 AVGUSTA 1941 GOD. MUSLIMANIMA ISTOCNE BOSNE[2]

PREPIS

DRAGA BRACO MUSLIMANI!

Evo se danas obraćamo na vas, poštene muslimane, na vas, sinove ove zemlje, koji ste odvajkada živjeli s nama u bratstvu i prijateljstvu i dijelili s 'nama dobro i zlo.

Obraćamo se na vas, braćo muslimani, jer nas je zadesila velika nevolja: mi moradosmo da napustimo svoje domove, da se rastanemo od svojih dragih, od majki, očeva, žena i djece. Naš neprijatelj — njemački okupator, uz pomoć svojih slugu ustaša, pustoši naša polja, plijeni stoku, pali kuće, strijelja i ubija naše ljude, hara l pali — kuda naiđe, za sobom ostavlja pustoš. U našim dosada mirnim selima čuje se kuknjava žena i plač djece, jer nema kuće iz koje nisu ustaše i njemački okupator nekoga odveli u ropstvo iii strijeljali.

Ako smo "dosada, braćo muslimani, bili dobre komšije, ako smo dosada jedni druge pitali za savjet i dogovarali se jedni sa drugima o raznim stvarima, mi i danas želimo da ostanemo dobre

[1] Hasan Brkić — Aco

[2] Pismo je umnožio Štab Sarajevske oblasti i preko partizana rasturao među muslimanskim življem. Redakcija ne raspolaže originalom toga pisma, već se poslužila ustaškim prepisom.

komšije, da jedni drugima kažemo šta fnam] leži na srcu, da se [o] svima stvarima zdogovorimo i posavjetujemo. Zato i hoćemo, braoo, da vam kažemo iskreno što mislimo, pošteno, od srca, da danas budete pravilno obaviješteni o svemu zašto se mi danas borimo.

Zašto se mi danas, braćo, obraćamo na vas? — Zato što ste nam prve komšije, zato što ste naša braća, a najviše se obraćamo na vas stoga što naši zajednički neprijatelji — njemački okupator i ustaše — hoće da nas zavade, da se među sobom krvimo, hoće da okrenu selo protiv sela, brata protiv brata, najbližeg komšiju protiv komšije, što će sigurno upropastiti jedne i druge. Braćo muslimani, mi smo poveli borbu ne radi toga da se bijemo s vama, jer u našim redovima Lmade velfki broj muslimana iz cijele Bosne 1 Hercegovine. Mi smo poveli borbu za oslobođenje ispod tudinske vlasti. Mi smo poveli borbu da zaštitimo sela, da ne damo nepnjatelju naše žito i našu stoku. Mi ne pravimo razlike između sela, mi ćemo štititi svako selo. Vaša sela — to su naša sela, naša borba — to je vaša borba. A ako bi neprijatelj uspio da nas uništi, on bi to isto učinio s vama.

PAZITE, BRAĆO MUSLIMANI, NE DAJTE SE ZAVARATI OD NEPRIJATELJA, NE DAJTE SVOJIM SINOVIMA DA SE BORE PROTIV NAS, NE DAJTE VASlM SINOVIMA DA IDU U USTASE! Jer ovo što radi naš zajednički neprijatelj — nemački okupator i njegov sluga PAVELIĆ sa svojim ustašama — sramnoje i prljavo djelo. Braćo muslimani, mi nismo četnici, mi se ne borimo za onakvu državu kakva je bila ranije Jugoslavija — mi smo partizani koji se bore protiv okupatora za nacionalnu slobodu i ravnopravnost svih naroda. Mi u našoj borbi nismo sami, s nama su svi porobljeni narodi Evrope, a s nama je i moćni Sovjetski Savez, čija se slavna vojska bori za slobodu svih naroda. Mi smo sigurm u našu pobjedu, jer je naša stvar pravedna.

Ne dozvolite da vas prevare, braćo muslimani, ne dozvolite da vas ustaše i okupator uvuku u bratoubilačku borbu, nego stupajte u naše redove i borimo se zajednički protiv podmuklog neprijatelja; pobjeda će biti naša, a u slobodnoj zemlji živjećemo pošteno i ravnopravno.

Pozdravljaju vas Srbi [i] muslimani, borci za slobodu.

14 avgusta 1941 g.

БР. 10

ИЗВЈЕШТАЈ „ГЕРИЈ1ЦА" О АКЦИЈАМА ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉА ОКО ГЛАМОЧА[1]

БОРБЕ ГЕРИЛАЦА ОКО ГЛАМОЧА

У околним селима Гламоча успјешно се воде борба герилаца са тамошњим угњетачима. Један јачи одред герилаца, вођен од искусног друга Милоша Тице[2] са Црнца, извршио је један препад на села Ковачевце и Ћослије да би омогућио тамошњем становништву евакуацију у ослобођене крајеве. Евакуисани причају о злостављањима, као на примјер: нагонили су оца да силује кћер, а када то овај није хтио — обоје су били убијени. И тако низ сличних недјела. Пошто је овај одред извршио свој задатак, повукао се на старе положаје, али је у исто вријеме био обасут ватром од једног непријатељског одреда који је ишао од Гламоча. У исти моменат појавио се и други непријатељски одред са противне стране. Непријатељски одред, који је до тога времена пуцао на нас, прекинуо је са паљбом и у исто вријеме отворио је паљбу на свој вод који се је приближавао са противне стране. Како је био сумрак, ова два непријатељска одреда нису се могла препознати, те је између њих дошло до пушкарања, које је трајало преко два сата. Наш одред је остао као миран посматрач ове борбе и дивио се „савршеној" организацији усташких бораца.

Дописник одреда око Гламоча

[1] Објављено у „Герилцу" бр. 5 од 19 августа 1941 године.

* Милош Тица је ухваћен од четника и стријељан априла 1942 год. у селу Маринковцима.

BR. 11

PROGLAS RUKOVODSTVA NARODNOOSLOBODILACKOG POKRETA ZA HERCEGOVINU OD AVGUSTA 1941 GOD. DOMOBRANSKIM VOJNICIMA[1]

VOJNICI HRVATSKE VOJSKE!

Vi ste ostavili svoje kuće, svoje porodice i bačeni u krševita brda da g'nete za održavanje vlasti najvećeg izdajnika hrvatskog naroda, jednog običnog špijuna Hitlera i Musolinija, Ante Pavelića. Dovedeni ste da ginete u borbi s narodom koga su ustaška zvjerstva i pokolji natjerali da brani goli život svim sredstvima. Narod ovih krajeva zna da vi tu niste po svojoj volji. Vi ste dovedeni na silu da izgubite život za izdajničku krupnu gospodu. Vas, radnike i seljake, tjeraju silom >da se krvite sa ovom sirotinjom koja nije vaš neprijatelj i koja vas ne mrzi. Vama govore da se borite za čuvanje »Nezavisn,e Države Hrvatske«. To nije slobodna domovina hrvatskog naroda. Vaša divna domovina danas je obična kolonija njemačkog i italijanskog kapitala. Vas kupe i šalju svugdje gdje je potrebno njemačkim i italijanskim kapitalistima. Polovinu vaših drugova šalju da ginu u borbi sa oslobodilačkom iradničko-seljačkom Crvenom armijom. Vas su ovdje poslali da gušite narodnu borbu za !slobodu, da osigurate pozadinu fronta Hitlerove vojske.

VOJNICI HRVATI I MUSLIMANI!

Ne dopuštajte da vas, radnike i seljake, vode da se koljete sa srpskim radnicima i seljacima. Ugledajte se na vaše drugove 1z Zagreba i ostale Hrvate koji vode veliku borbu sa ustaškim izdajnicima za slobodu hrvatskog naroda.

[1] Dok je Oblasni komitet KPJ za Hercegovinu vršio pripreme za otpočinjanje oružane borbe protiv okupatora, usljed strahovitog terora koji su sprovodile ustaše, došlo je još u junu mjesecu 1941 god. do spontanog ustanka srpskih masa u istočnoj Hercegovini. Ovaj ustanak bio je uglavnom ograničen na borbu protiv ustaša, te je Oblasni komitet uputio neke svoje članove da zaustave stihijnost ustanka i stanu na čelo pobunjenih masa, da ih pravilno organizuju i povedu u borbu ne samo protiv ustaša nego u prvom redu protiv okupatora koji je i doveo na vlast ustaše. Ustaničke mase u toku jula i avgusta oslobodile su skoro čitavu Istočnu Hercegovinu, osvojile nekoliko ustaških uporišta, medu kojima Planu i Bileću sem njene jako utvrdene kasarne i razbile niz ustaških postaja. Mnoga neprijateljska uporišta bila su opkoljena. Zbog toga su upućivane razne domobranske jedinice kao pomoć opsjednutim garnizonima, te je vojno rukovodstvo pri Oblasnom komitetu KPJ za Hercegovinu uputilo ovaj Proglas zavedenim domobranskim vojnicima.

Originalom ovog proglasa Redakcija nije raspolagala, već je koristila njegov ustaški prepis.

Narod ovoga kraja spreman je da vas primi kao drugove i braću. Ne idite protiv njegove borbe za slobodu, jer je to i vaša borba. Ne dozvolite da vašim nedužnim životima plaćate zločine ustaških bandi. Primiče se čas slobode. Nepobjediva Crvena armija. s kojom idu radnici i seljaci sviju zemalja, raskida evropske lance potlačenih naroda.

Živjela borba za slobodu!

ŽivLo hrvatski narod!

Dolje sluge HUlera > Musolinija — Pavelićeve ustaše!

VOĆSTVO NARODNOG OSLOBODILACKOG POKRETA ZA HERCEGOVINU

БР. 12

ПРОГЛАС ШТАБА ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА ЗА СРЕЗ БОСАНСКО ГРАХОВО И ОКОЛИНУ ОД АВГУСТА 1941 ГОДИНЕ[1]

БОРЦИМА НАШЕ ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ЈУНАЧКЕ ВОЈСКЕ. СВИМ ПОШТЕНИМ И ОДАНИМ СИНОВИМА НАРОДА

БРАЋО И ДРУГОВИ!

Огромни савез народа Совјетске Русије, Енглеске, Америке и читаве поробљене Европе налази се данас у одлучној борби са фашистичким разбојничким бандама Хитлера и Мусолинија и наноси им уништавајуће ударце.

Наша борба за слободу јесте дио те велике борбе коју воде наши савезници. Ми се боримо на живот и смрт против оних истих непријатеља који су прије неколико мјесеци мучки напали нашу отаџбину, поробили је, опљачкали, раскомадали и на наша леђа натоварили Павелића и његове усташке курјаке.

Наша јуначка ослободилачка војска, из дана у дан, све више расте и јача. Пламен ослободилачког рата захвата све земље Југославије. Свакодневно стижу вијести о неустрашивим борбама герилских одреда Србије, Црне Горе, Херцеговине, Хрватске и Словеније против њемачких, мађарских и бугарских окупаторских чета и домаћих издајника и плаћеника. Народи Југославије дижу се на оружје и заклињу да га неће пустити из руку све док последњи фашистички окупатор, све

[1] Редакција није могла установити тачан датум када је проглас објављен.

док последњи усташки гад и народни одрод не буде изгнан из наше заједничке куће, са наше рођене земље.

Ми водимо борбу за слободу, и ми ћемо је водити док нас и једног има, јер ми смо свјесни шта нас чека ако нас душмани побиједе, ми смо свјесни да нас у том случају неће ни једног бити. Ми смо свјесни да морамо побиједити, јер се на нашој страни боре највеће армије свијета, јуначке армије наших савезника.

Међутим, у овим судбоносним данима наше историје појављују се у нашим редовима понеки смутљивци и продане душе, понеке кукавице и личне шићарџије, који потајно причају народу да су нам талијански окупатори пријатељи и да би најбоље било да они овамо дођу и да нас заштите.

У часу када су наши јуначки Црногорци, у борби за част и слободу, истјерали талијанске окупаторске чете из највећег дијела Црне Горе, у часу када се вал народног устанка диже широм Далмације, Приморја и Словеније против истих окупатора, ове наше продане душе и изроди хоће да народ положи оружје, да се сам разоружа, и драговољно пристане на поновну талијанску окупацију. Они хоће да ми сами ставимо наше главе под сјекире оних наших заклетих душмана који су нам и досада, помоћу Павелића и његових усташких банди, отсијецали главе.

У том срамном издајничком послу нарочито се истичу они који су у вријеме највећих усташких зулума бјежали под окриље дволичне фашистичке Италије. То су већином они који су и раније издавали народну борбу, који су послије окупаиије предавали оружје и савјетовали народу да га предаје окупаторским властима. Такви данас улазе међу народ као талијански агенти и шпијуни, као најновији наши Бранковићи, да нам забију нож у леђа, да ослабе нашу борбу и да унесу пометњу и колебање у наше јуначке редове.

Ти, који су бјежали испред усташког терора у фашистичку Италију док су се наши храбри синови одметали у шуме и ступали у редове храбре ослободилачке војске, пришуњали су се данас као талијански агенти и шпијуни да разбију наше одреде, да сломе нашу вјеру у побједу. То су те наше Јуде и Бранковићи, то су наши народни непријатељи гори од усташа, то су продане душе и прљави трговци народном слободом према којима ми нећемо и не смијемо имати никакве милости. То* су издајице и велеиздајице не само нас, не само Југославије, него и наших савезника Совјетске Русије, Енглеске и осталих народа поробљене Европе.

Јунаци наше свете ослободилачке борбе, збијте чврсто своје неустрашиве редове, окупите све оне који без обзира на

раније разлике хоће данас да гину за слободу, припазите на све оне који шире алармантне вијести, на све оне који шурују са талијанским ф^шистима и хоће да нас продају, све такве народне издајице и изроде приводите пријеком војном суду, који ће им у име народа судити за њихова срамна дјела!

Сви поштени синови народа, стојте будно на стражи народне слободе!

Живјела слободна Југославија!

Живио Савез Совјетске Русије, Енглеске, Америке и читаве поробљене Европе!

Доље крвави фашистички разбојници и људождери Хитлер и Мусолини!

Смрт народнмм издајицама и фашистичким шпијунима!

ШТАБ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА
ЗА СРЕЗ Б. ГРАХОВО И ОКОЛИНУ

БР. 13

УВОДНИК „ГЕРИЛЦА" БР. 5 ОД 19 АВГУСТА 1941 ГОД. ПОВОДОМ ПРЕГОВОРА „ЛИЧКИХ ПРЕТСТАВНИКА" СА ТАЛИЈАНСКИМ ОКУПАТОРИМА У ОТРИЋУ

ПОВОДОМ ДОСАДАШЊИХ РАЗГОВОРА И ПРЕГОВОРА СА ТАЛИЈАНСКИМ ОКУПАТОРИМА

Откако је почео наш народно-ослободилачки покрет у овим крајевима, понеки талијански официри ступају у везу са нашим истуреним одредима и траже преговоре са нашим штабовима.

Досада се показало да талијанска команда настоји да на тај начин испита наше праве намјере и да добије на времену.

Нарочито талијанске власти желе да утврде да ли је наша борба уперена само против Павелићевих усташких банди или и против окупатора помоћу којих су те банде дошле код нас на власт.

Нема сумње да се Талијани добровољно не одричу власти над досадашњим окупираним областима. Напротив, они прикривено раде на остварењу својих даљњих окупаторских циљева и надају се да ће у том правцу моћи искористити и наш ослободилачки покрет.

Тако је 11 ов. мј. дошло на Отрићу до разговора између претставника тзв. „Српског народног ослободилачког покрета за личке срезове" и претставника талијанских војних власти.

(J том Отрићком састанку потребно је да се опширније говори јер је он примјер како не треба са окупаторима разговарати.

На питање зашто је и у ком је циљу настао наш покрет, лички су претставници[1] одговорили да је настао због звјерстава и злочина хрватских усташких власти над српским народом, а да је циљ покрета једино заштита голог живота преживјелог народа и преостале његове имовине.

Ово је само упола тачно. Истина је да је наш покрет настао у првом реду због усташких злочина над српским народом. Истина је, међутим, и то да је његов животни циљ шири, да се не ради само о заштити голих живота и имовине него о потпуном и коначном народном ослобођењу од свих фашистичких окупатора и њихових плаћеника.

Да нису талијански и њемачки фашистички освајачи поробили нашу земљу, не би Павелић никад дошао код нас на власт, не би се ни часа одржао на власти нити би могао починити звјерства и злочине над српским народом. Због тога се наша ослободилачка борба против усташких разбојника не може одвајати од истовремене, одлучне борбе против фашистичких окупатора.

Лички су претставници с правом устали против сваког разговора и сваког споразума са усташким разбојницима, са тим заклетим непријатељима српског народа и слободе. А онда су дали једну изјаву која им никако не служи на част: тражили су аутономију под заштитом Краљевине Италије, јер да вјерују Да би једино на тај начин били заштићени њихови животи!

Шта та изјава значи? Она значи најотворенију издају народа. Уместо усташких бандита треба да дођу они који су те бандите довели и који су својим присуством омогућили њихове злочине. Треба, дакле, да народ добровољно положи оружје и једно ропство замијени другим.

Бољу изјаву не може пожељети ни Мусолини. Није онда никакво чудо да су ти вајни лички претставници обећали да неће вршити никакву саботажу на штету талијанских окупатора и да ће их, штавише, обавијестити о сваком случају саботаже.

[1] Односи се на претставнике неких устаничких група из Лике који су без знања претпостављеног руководства водили поменуте преговоре са италијанским окупаторима.

Ово већ није обична издаја него велеиздаја народа и његове борбе. Ово је прелаз на страну непријатеља, ступање у активну борбу против свог властитог народа.

И овог пута Талијане је интересовало да ли у нашем покрету има комуниста. Ово није први пут да се Талијани интересују за комунистички покрет у Југославији. Сви се сјећамо како су они трубили о комунистичкој опасности у ЈугославиЈи управо онда када су тражили изговор за свој разбојнички напад на нашу земљу. Ни овог пута није то њихово интересовање без дубљег разлога.

Свакоме је данас познато да се комунисти не само у Југославији него у свим европским и осталим земљама свијета налазе у првим редовима борбе против крволочног фашизма. Свакоме је данас познато да се у фронту слободе налазе сви они који су без обзира на своју националну, вјерску и партиску припадност спремни да гину у борби за слободу. У том фронту слободе, у том фронту борбе против хитлеризма и фашизма налазе се данас све напредне и демократске снаге човјечанства, налазе се народи Енглеске, Америке и читаве поробљене Европе на челу са Совјетским Савезом и његовом непобједивом Црвеном армијом која свакодневно наноси уништавајуће ударце фашистичким разбојничким хордама.

Није онда никакво чудо што се Талијани толико интересују за комунисте у нашим борбеним редовима. Они сматрају комунистима све оне који су данас за немилосрдну и упорну борбу како против усташких разбојника тако и против фашистичких окупатора. Они знаду добро да такав покрет у коме се налазе такви народни борци не може бити искоришћен за њихове окупаторске циљеве. А кад се то не може да постигне, онда се отрцана фраза о комунистичкој опасности поновно појављује као изговор за њихове поновне окупаторске насртаје.

Данас Павелић у масама стријеља комунисте. Стријеља их као дисциплиноване и храбре борце за слободу свих поробљених народа Југославије. И док то он чини, лички претставници на Отрићу обећавају италијанским официрима да ће заједно с њима сузбијати сваку комунистичку акцију у нашим крајевима, дакле, да ће извршивати налоге Павелића, Мусолинија и Хитлера! Јер коме другом осим овим крволоцима користи разбијање широког народног фронта слободе!

Оваквим цјепачким радом у најсудбоноснијим д^нима наше и свјетске историје ми не само да би разбили наш народни фронт слободе, ми би се такођер сами искључили и из оног великог савеза слободе у коме се уједињени славенски народи и сви народи свијета боре против људождерског хитлеризма и фашизма.

Лички претставници на Отрићком састанку нису нингга подузели да пред својим народом разобличе талијансхе окупаторе, да укажу на њихове све веће окупаторске апетите уперене Гфотив наше земље и нашет народа, како српског тако и хрватског.

Умјесто тога они- су народ довели у забуну. Они су ч му криво претставили циљеве наше народно-ослободилачке борбе, они су му потурили рог умјесто свијеће када су се изјаснили за некакву аутономију под пријатељском заштитом и када су настојали да то рјешење прикажу као јединомогући спас народних живота и народне имовине, умјесто да су читав народ позвали у сложну, одлучну и побједоносну борбу против сваке окупације и сваког ропства.

Немамо нипгга против разговора са окупатОрима када они те разговоре траже и када народ нешто од таквих разговора очекује. Само ми немамо много времена за дуге и јалове разговоре. Ако сте нас, господо окупатори, позвали на разговор, онда чујте да вас и ми нешто мало запитамо:

Докле ви још мислите остати у нашим крајевима, на нашој дједовини и очевини? Каните ли ви отићи или одложити оружје кад сте незвани гости у нашој кући, кад сте и ви разбојнички насрнули на нашу земљу, поробили је, довели у њу зликовца Павелића и ништа нисте учинили да голорук српски народ спасите и заштитите од његових нечувених звјерстава и зулума?

Ако сте искрени пријатељи српског народа, зашто онда у крви гушите ослободилачку борбу братског црногорског, хрватског, и словеначког народа у окупираним областима, онако исто како то чине њемачки окупатори у Србији уз помоћ презрених народних издајица Аћимовића и Љотића?

Ако заиста желите бољу будућност српском народу, зашто сте онда допустили да ваш ортак Павелић са својим усташким разбојницима покоље на десетине хиљада људи, жена и дјеце из ових крајева, зашто сте узели у запггиту само појединe избјеглице и зашто их данас натраг шаљете са упутама да раде за ваше окупаторске циљеве, да издају и шпијунирају народну ослободилачку. борбу?

Отрићки разговори могли су протећи у онаквом издајничком, капитулантском духу јер на њима нису били заступљени прави претставници ни личких срезова ни српског народа тих срезова.

Лички претставници (како смо их ми у овом чланку звали) прозвали су се приликом тих разговора на Отрићу претставницима „Српског народног ослободилачког покрета за личке срезове" и то у часу када сви поробљени народи Југосла-

вије у крви кују свој јединствени фронт против фашистичких окупатора и њихових плаћеника. Они су се тако прозвали у часу када нам се са Свеславенског конгреса у Москви упућуЈе као највиша заповјед данашњег доба уједињење Срба, Хрвата и Словенапа против фашизма, а сваки рад против уједињења оглашујемо за рад у корист фашизма Хитлера и МусолиниЈа.

Стварати данас посебни српски ослободилачки покрет и у име тог покрета тражити аутономију под заштитом талијанских окупатора, то значи радити и против српског као и против осталих народа Југославије, то значи радити у корист фашизма. Само у братском савезу и чврстом јединству обрачунаће Срби, Хрвати и Словенци са својим окупаторима и домаћим издаЈицама.

Ово наше становиште ми нигдје не кријемо. Ми кријемо од очију нашег непријатеља наше бусије, наше герилске одреде, али не и праведне циљеве наше борбе. Ми ћемо крвљу наших најбољих синова натапати сваку стопу наше дједовине и очевине све док не изагнамо и посљедњег фашистичког окупатора и усташког гада. И ми ћемо беспоиггедно жигосати пред народом све оне који хоће нашу ослободилачку борбу да скрену на стрампутицу, све народне издајице који се стављају у службу фашистичких освајача.

БР. 14

НАРЕДБА ШТАБА ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА ЗА СРЕЗ БОС. ГРАХОВО И ОКОЛИНУ ОД 19 АВГУСТА 1941 ГОД. РУКОВОДСТВУ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА СРЕЗА БОС. ПЕТРОВЦА ЗА ПОЈАЧАЊЕ БУДНОСТИ ПРЕМА НЕПРИЈАТЕЉСКИМ АГЕНТИМА

ШТАБ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА
ЗА СРЕЗ БОС. ГРАХОВО И ОКОЛИНУ

НАРЕДБА ОД 19-УШ-1941 ГОД.

ВОЋСТВУ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА — ОШТРЕЉ

Примили смо и прегледали извјештаје о стању фрсхнта око Петровца. У вези с тим извјештајима наређује се:

I. За Одред Медено Поље: Издати наредбу командиру овога одреда да се најстрожије поступи према свима оним људима који праве смутњу у тамошњим герилским редовима у погледу неких преговора, предаје или враћања кућама, како им то достављају и предлажу поједини људи-агенти хрватске војне команде у Петровцу[1]. Најпажљивије пратити кретање појединих људи, хватати сумњиве људе који би могли да буду шпијуни хрватске војске, испитати их и спровести у овај штаб. Не смије се пустити ниједан човјек из Петровца који би било како дошао у одред, јер се може претпоставити да је дошао са циљем да поколеба наше редове. Одмах спровести у Оштрељ људе који са дозволама иду из Петровца, јер нам такви могу нанијети највеће штете. Нека командир одреда одржи војницима предавање какав је циљ политике војне команде у Петровцу и да она помоћу тих агената и смутљиваца жели да разбије наше редове.

Ово исто саопштење упутите одреду капетана Цигановића[2] преко Славка Родића[3] и наредите Цигановићу да дође на савјетовање у Оштрељ, а за командира његовог одреда поставите активног наредника којему Славко, вјероватно, зна име[4].

[1] Односи се на домобранску војну команду у Бос. Петровцу.

' Цигановић (Редакција ннје могла утврдити име), капетан бивше југослов. војске, доцније постао издајник и као такав је стријељан од партизана у Дринићу 1941 године.

* Народни херој, умро 1949 год. као генерал-лајтнант ЈА.

' Односи се на Николу Карановића.

Слажемо се да Славко Родић дође у Оштрељ, али нагласите му да остави доброг замјеника, да о томе обавијести Ману и да му изда потребна упутства за рад његовог одреда.

II. За Герилски одред Осјеченица: Издајте наредбу да за политичког комесара остане Павић[1] (ако је то у сагласности са нашим рјешењем приликом састанка у овом штабу), пошто људи желе да [он] остане код њих. Такође написати им исту наредбу као и Г. О.[2] Медено Поље у погледу шпијуна, саботера итд. Наредите им шта треба да ради њихов одред с обзиром на општу ситуацију код Петровца.

III. Упутити наредбе и свим осталим одредима у вези са шпијунажом од стране војних власти у Петровцу и подвући им циљ и опасност исте.

IV. Издати им потребне наредбе о даљем раду њихових одреда.

V. Слажемо се са рјешењем вашег п.[артиског] састанка у погледу организовања власти у Оштрељу.

VI. Саслушајте Видосава Ракића и Крајновића Пају и Петра[3] и заједно са саслушањем спроведите их одмах овамо.

Враћамо вам извјештаје које сте послали.

Шаљите и даље исцрпне извјештаје са извјештајима појединих одреда овоме штабу.

ЗА ШТАБ:
Мића[4]

[П. С.] Послано у 0,1 Уг ћ.

Вратите и ове дозволе са њима!

Требало би да се спроведе и онај шпијун који је ухваћен од Цигановићевог одреда. (Види Славков извјештај!)

[1] Јово Павић
[2] Гернлски одред
* Сељаци из околине Бос. Петровца које су усташе ухватиле на раду у пољу и касније пустиле.
* Милутин Морача
[5] Дописано руком.

BR. 15

IZVJEŠTAJ KOMANDE GERILSKIH ODREDA SREZA BOSANSKOG PETROVCA OD 19 AVGUSTA 1941 GOD. ŠTABU GERILSKOG ODREDA ZA SREZ BOSANSKO GRAHOVO I OKOLINU O SASTAVU KOMANDNOG KADRA I NAORUŽANJU GERILSKOG ODREDA U JAVORJU

Izvještaj sa Oštrelja

ŠTABU GERILSKIH ODREDA ZA SREZ
BOS. GRAHOVO I OKOLINU

Raspored našeg odreda Javorje sljedeći je:

Politički komesar:	drug Ilija Materić
Komandir odreda:	Kecman Mile[1]
Vodnik 1 Voda:	Bauk Dušan[2]
Vodnik 2 voda:	Pilipović Dorde
Vodnik 3 voda:	Kecman Lazar[3]
Vođa mitraljeskog odjeljenja:	Bubonja Mile
Desetari 1 voda:	Delić Stevan[4] i Tadić Branko
De9etari 2 voda:	Dilas Petar[5] i Bursać Simo[6]
Desetari 3 voda:	Srdić Duro i Topić Pero[7]

Kurira 5, naoružanih sa bombama
Bolničara: 1

Brico: 1
Donosioci hrane: 4
Uz mitraljesko odjeljenje: 5 bez pušaka
Svega bez pušaka: 21
Puškomitraljezaca: 4

[1] Kasnije izdao oslobod. borbu i strijeijan od partizana 1942 god. kao četnik.

[2] Dušan Bauk, poginuo aprila 1944 god. na Goilji kao obavještajni oficir Desete krajiške brigade.

[a] Lazar Kecman, docnije postao narodni izdajnik i kao takav pobjegao u Italiju.

' Stevan Delić, poginuo kod Drvara 1941 god. u borbi protiv okupatora.

' Petar Đilas, kasnije postao izdajnik i poginuo u borbi protiv partizana 1942 godine.

* Simo Bursać, docnije prešao u četnike i kao takav pobjegao iz zemlje.

[7] Pero Topić, umro od tifusa u Ćetvrtoj neprijateljskoj ofanzivi 1943 godine.

OD ORU2JA IMA :

Karabina: 67
Pištolja: 5
Piiškomitraljeza: 4
Teških mitraljeza: 1
Municije i bombi ima zadovoljavajuće.

Jedna desetina, sa desetarom Košpićem Brankom, otišla je na Bravski Vaganac, tj. 10 karabina.

U toku današnjeg dana neprijatelj je svoje snage nesmetano prebacivao prema Bravsku; u toku prebacivanja, neprijatelja niko nije ometao, što znači da tamo nisu dovoljno osigurane busije.

Mišljenja sam da bi Prekajski odred[1] trebao dati što veće snage i jednom osigurati tu busiju.

Sinoć sam održao kulturno veče na Oštrelju sa dnevnim redom:

1. O gerilstvu i gerilskim borbama
2. O omladinskom pitanju
3. O Komunističkoj partiji

Samo veče je proteklo sjajno i uspješno.

Oštrelj, 19/8. 1941 god.

[zal

RUKOVODSTVO GERIL. ODREDA
Nikola Kotle

BR. 16

NAREDBA RUKOVODSTVA GERILSKIH ODREDA SREZA BOSANSKOG PETROVCA OD 19 AVGUSTA 1941 GOD. ZA ORGANIZOVANJE MJESNE NARODNE VLASTI

RUKOVODSTVO GERIL. ODREDA
OSTRELJ

IZDAJE NAREDBU :

Na predlog ovdašnjeg rukovodstva, a po naređenju Štaba gerilskih odreda za Srez Bos. Grahovo, postavlja se mjesna politička vlast u Oštrelju[2]

[1] Tada je Prekajski gerilski odred stajao pod neposrednom komandom Štaba gerilskih odreda za Srez Bos. Grahovo i okolinu.

[2] Odluka o uspostavi narodne vlasti u Oštrelju donesena je na sastanku Sreskog komiteta KPJ za Srez Bosanski Petrovac (Vidi dok. br. 6).

RUKOVOTSTVO GERIL.ODREDA
O Š T R E LJ.

IZDAJE NAREDBU.

Na predlog ovdašnjeg rukovodstva, a po naredjenju štaba gerilskih odreda, za srez Bos.Grahovo. postavlja se mjesna politička vlast U Oštrelju, članovi polit.vlasti sačinjavaju:

Drug, Bogdan Pećanac, bravar iz Drvara
" Kesić Simo iz Oštrelja
" Kelečević Vaso balmajstor iz Drvara

Imenovani će vršiti punu političku vlast, a za svoj rad biće odgovorni svojim Životom i imovinom, a stajaće pod kontrolom ovdašnjeg rukovodstva

O Š T R E LJ. 19/8.1941 god.

ZA
RUKOVODSTVO GERILSKIH ODREDA

Fotokopija dokumenta br. 16

Članove polit. vlasti sačinjavaju:
Drug Bogdan Pećanac, bravar iz Drvara
„ Kesić Simo[1] iz Oštrelja
„ Kelečević Vaso[2], balmajstor iz Drvara

Imenovani će vršiti punu političku vlast, a za svoj rad biće odgovorni svojim životom i imovinom, a stajaće pod kontrolom ovdašnjeg rukovodstva.

OSTRELJ, 19/8. 1941 god.

ZA
RUKOVODSTVO GERILSKIH ODREDA
Nik. Kotle[3]

BR. 17

NAREĐENJE RUKOVODSTVA GERILSKIH ODREDA SREZA BOS. PETROVCA OD 19 AVGUSTA 1941 GOD. KOMANDI GERILSKOG ODREDA CRLJIVICA O DUZNOSTIMA POLITIČKOG KOMESARA I KOMANDIRA I POJAČANJU BUDNOSTI PREMA NEPRIJATELJSKIM AGENTIMA

RUKOVODSTVO GERIL. ODREDA
OŠTRELJ

GERILSKOM ODREDU CRLJIVICA

Dostavlja se naredenje od ovog štaba da komandir tog odreda svako jutro podnese pismeni raport i brojno stanje odreda da bi se na vrijeme mogla trebovati hrana.

Politički komesar mora stalno biti u svom odredu i podizati moral i voditi svaku brigu u odredu, kao i snabdijevati odred literaturom.

Za sve što se u odredu dešava odgovorni su komandir i politički komesar, te prema tome svaki vojnik, desetar, vodnik moraju biti na svom mjestu i izvršavati svaka naredenja svojih pretpostavljenih.

[1] Simo Kesić, poginuo u Četvrtoj ofanzivi kao član Sreskog komiteta KPJ za Srez Bosanski Petrovac.
[J] Vaso Kelečević član KPJ, ubijen od četnika i bačen u jamu avgusta 1941 godine.
[3] Nikola Kotle

Dostavlja se na znanje da najstrože paze na pojedine ljude iz Petrovca koji vrše špijunažu. Takove ljude treba odmah uhapsiti i sprovesti ovom štabu, a naročito paziti na one koji hoće neke spcrazume. Politički komesar mora upoznati vojnike kakav je cilj politike [domobranske] vojne komande u Petrovcu i da ona pomoću tih agenata i smutljivaca želi da razbije naše redove.
OŠTRELJ, 19/8. 1941 god.

ZA
RUKOVODSTVO GERIL. ODREDA
N. **Kotle**

[P.S.][1] Taj odred mora dostaviti jednog otresitog kurira za ovaj štab, koji će biti stalno u vezi sa vašim odredom.

N. **Kotle**

БР. 18

ЧЈ1АНАК ИЗ „ГЕРИЛЦА" БР. 5 О НАРОДНОМ ЗБОРУ ОДРЖАНОМ У СЕЛУ БАСТАСИМА 10 АВГУСТА 1941 ГОДИНЕ

ВЕЛИКИ НАРОДНИ ЗБОР У БАСТАСИМА

У недјељу 10 ов. мј. одржан је у селу Бастасима код Дрвара први јавни народни збор послије ослобођења ових крајева.

Око пет стотина људи — дрварских грађана, радника, сељака, жена и омладине — сакупило се да чује ријеч наших правих претставника, наших најбољих бораца за слободу.

Сакупило се више спасовинске и басташке цркве, које су попалили усташки разбојници, сакупило се онако како су се сакупљали наши стари: под крошњама[2] и под пушкама на народним зборовима.

Људи су се возили на збориште камионом на чијем су прочељу биле развите српска, хрватска и црвена застава.

У гробној тишини саслушао је напаћени народ овог краја мушке ријечи команданта[3] наших народно-ослободилачких партизанских одреда.

[1] **Dopisano rukom — ćirilicom.**
[8] **У хладу дрвећа**
* **Љубо Бабић**

Командант је говорио о нашој јуначкој борби, о нашој светој слободи отетој од душмана и тирана, о потреби да се данас погледамо очи у очи и поразговоримо о нашим народним задаћама.

Послије слома, послије окупације наше отаџбине са стране њемачких и талијанских фашиста, доживјели су народи Југославије најцрње дане своје историје. Звјерски су мучени и убијани људи и младићи, жене, и дјеца у колијевкама, у мајчиним утробама, паљене куће и цркве, гажене и пљуване највеће народне светиње.

Народ је у највећој муци много научио. Он се опасао знањем и мржњом и он ће свугдје побјеђивати фашистичке окупаторе и њихове плаћенике.

Данас се народи Југославије у братском и чврстом фронту боре за слободу и равноправност. Данас они у својој народној војсци слободе немају петоколонаша и проданих генерала који су народу обезоружаном, измрцвареном и изгладњелом забијали нож у леђа, помагали поход фашистичких освајача.

Српски народ иде путем својих јуначких предака, иде путем Пелагића, Кочића, Принципа и осталих народних бораца.

Хрватски народ иде путем својих највећих слободара, Матије Гупца и др.

Прије неколико мјесеци народи Југославије подлегли су у борби, јер су били издани и осамљени. Данас нама више вриједи митраљез него што нам је онда вриједио тенк, више нам вриједи пушка од топа. Данас нас воде људи из народа, наши народни генерали и маршали у сељачким гуњевима. Оваква наша народна војска слободе у стању је да зададе огромне ударце непријатељима.

Наши одреди повезују се са одредима других срезова и крајева, из дана у дан јача и расте Народно-ослободилачка војска у земљама Југославије. Све шире области чистимо од окупатора и њихових плаћеника.

Командант је позвао сав народ да свако према својим способностима помогне заједничку борбу за слободу. Наша војска јесте подједнако и спрска и хрватска и словеначка, она носи слободу свим народима Југославије.

Наша војска није војска усташа, пљачкаша и разбојника. Она мора бити узорна по дисциплини. Она мора сузбијати анархију, пљачку и насиље над мирним становништвом без обзира на народност и вјеру, она се мора показати достојном и способном да већ од самог почетка заснива поредак народне правде и слободе.

Послије команданта говорио је претставник Комунистичке партије Дрварске области[1]. Поздравио је нашу Народно-ослободилачку борбу испред Партије која је увијек била прогањана јер је на вријеме сигнализирала народу опасност, јер није жалила жртава да немилосрдно пред народом раскринкава вањске и унутрашње непријатеље. Испред Комунистичке партије која данас неуморно организује и помаже ослободилачку борбу свих народа Југославије, поздравио је он наше јуначке герилце-партизане и њихове досадашње успјехе. Позвао их је да истрају непоколебљиво у борби, да не напуштају бусије народног спаса и слободе. Нису далеко дани нашег народног ослобођења. За то нам јамчи јуначка Црвена армија, за то нам јамчи фронт свих народа против хитлеризма и фашизма.

Један радник Хрват, који се од самог почетка наше ослободилачке борбе налази у нашим редовима, изнио је став хрватског народа — хрватских радника, сељака и народне интелигенције — против окупатора који су му наметнули Павелића и усташе, који су му отели Далмацију и Међумурје, натоварили талијанског краља, који му данас отимају жито и остављају га гладног да би они и франковачка господа били сити и пресити, који га тјерају на совјетски фронт и у босанска брда за своје разбојничке господске интересе. Павелић се труди да за рачун наших окупатора што више завади хрватски и српски народ, да развије и онемогући народно јединство у борби за слободу.

Павелић неће у томе успјети. Данас се дижу хрватски сељаци и раднипи, диже се омладина широм Југославије у одлучну борбу за част и слободу, и неће требати дуго па да ни трага не буде фашистичким окупаторима и усташким бандама на слободној хрватској груди.

Говорио је још претставник Савеза комунистичке омладине испред све омладине дрварске долине и околине која се јуначки борила у првим редовима и која неће поклекнути у борби за бољу будућност свих младих.

Збор је завршен свирком, пјесмом и народним колом.

Овакве јавне зборове треба свугдје приређивати. Свугдје треба користити сваку прилику да се народне масе обавијесте о стању ствари и нашим задацима. Дужност је политичких секретара[2] да у заједници са народно-ослободилачким одбором

[1] Редакција није могла да утврди име тога претставника КП.

* У времену од 20 августа до 10 септембра 1941 године, на подручју Дрварске бригаде, овако су се звали политички комесари герилских јединица. Наредбом штаба исте бригаде од 10 септембра 1941 год. промијењен је назив „политички секретар" у „политички комесар".

организују такве зборове на својим секторима, дужност је наших јуначких одреда да наше зборове чувају као што чувају наша села и наша жита, дужност је свију нас да се бринемо да ријеч слободе и истине доспије у најзабаченију сељачку колибу, до свачијег поштеног уха.

На нашим зборовима треба да говоре и учествују и радници, и сељаци, и омладина и жене, нарочито жене и дјевојке које нам држе кућишта, које су наше најбоље сараднице у раду и патњама, које треба да држе нашу позадину, скупљају залихе, помажу нас на фронту док се ми са пушком у руци боримо против гладних усташких и окупаторских орлушина, док чувамо наше породице и наша кућишта.

(Из „Герилца" бр. 5 од 19 августа 1941 године)

БР. 19

ИЗВЈЕШТАЈ ИНФОРМАЦИОНОГ БИРОА ШТАБА ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА ЗА СРЕЗ БОС. ГРАХОВО И ОКОЛИНУ ОД 19 АВГУСТА 1941 ГОД. О БОРБАМА У БОСАНСКОЈ КРАЈИНИ[1]

ИЗВЈЕШТАЈ ГЕРИЛСКОГ ОБАВЈЕШТАЈНОГ БИРОА

14. VIII, ПЕТРОВАЦ — КУЛЕН ВАКУФ

Непријатељ је добио извјесна појачања од Бихаћа и Санског Моста према Петровцу и Кулен Вакуфу. Један непријатељски одред кренуо је из Кулен Вакуфа у село Пркоси; повео је све људе из Пркоса и стоку према Вакуфу. Међутим, наш одред од 40 бораца дочекао је непријатеља и успио је да му отме један дио људства и стоке.

Велика је грешка и срамота са стране наших герилских одреда око Вакуфа и Петровца и других околних села што су дозволили да непријатељу могу стићи појачања. Долазак непријатељских појачања и слободан пролаз непријатеља по цестама мора се убудуће, по цијену највећих жртава, спријечити.

Јелашиновци (код Санице)

9 о. мј. вођена је борба на Међећем Брду. Наших пушака било је 6; непријатељ је имао 85 усташа под оружјем и 2 пу-

[1] Извјештај је објављен у „Герилцу" бр. 5 од 19 августа 1941 године.

шкомитраљеза. Наши борци су дочекали усташе и разбили их. Рањен је заповједник, а 2 војника су погинула.

Бос. Нови и Крупа. У Крупи и Бос. Новом побијени су сви Срби од стране усташа. У Крупи, 30 јула 1941, на пазарни дан, усташе су похватале све људе, жене и дјецу православне вјере и затим их побиле. Самих кулучара[1] побили су око 200. У Чађавици (Рудица) и Раканима (код Бос. Новог) убијено је 80 људи. Међу побијенима има и поштених Хрвата и муслимана.

У Љешљанима су радници дигли у ваздух магазин фирме. Ту је погинуло 50 усташа. Рудник боксита у Сувaји је у нашим рукама.

Борбе се воде око Бос. Дубице, Приједора, Санског Моста, Бос. и Хрв. Градишке, Крупе и Бос. Новог. Ослобођена је већина села, док се непријатељ држи у градовима.

Рибник (према Кључу). У Клокотовцу су наше бусије дочекале непријатеља који је ишао од Кључа ка Ситници. Било је 60 усташа. Наша бусија побила је 19 усташа, 11 их је заробљено, а други су се разбјежали. Убијен је усташки сатник. Заробљен је 1 пушкомитраљез, 5 сандука муниције и 1 кола са храном. Бусија из одреда Николе Врачара.

Копљеница. У овоме селу погинуло је у један мах 270 Срба. Њих су усташе похватале. Затим су их одвели изван села и наредили им да копају неки канал. Повезали су их, постројили у врсту и покосили митраљезом. Канал је био њихова гробница.

Гламоч. Гламочки одред са Крстом Радојом и Николом Гојиновићем дочекао је непријатеља, који је ишао са 2 камиона, на Коритној. Разбили су непријатеља, а неколико их је погинуло. Непријатељ је истурио своје положаје око Гламоча.

Ливно. На сектору око Ливна воде се борбе, али немамо детаљних података, јер су оне данашњег датума. Наши одреди према Книну држе старе линије.

У Лици непријатељ покушава продор од Грачаца. Усташама и заведеној хрватској војсци Талијани који се налазе у Грачацу помажу и тјерају их у борбу против наших одреда. Око Вакуфа наши одреди се добро држе. Наша бусија испред Боричевца дочекала је непријатеља који је са комором ишао из Кулен Вакуфа и приморала га да се повуче у град — бјежећи Пало [је] неколико жртава са непријатељске стране.

[1] Људи који су били на кулуку тј. бесплатно и присилно оправљали путове.

BR. 20

PROGLAS ŠTABA GERILSKIH ODREDA ZA SREZ BOSANSKO GRAHOVO I OKOLINU OD AVGUSTA 1941 GODINE[1]

BRACO I DRUGOVI HRVATSKI VOJNICI!

Sluga njemačkih i talijanskih okupatora, krvavi zločinac Pavelić poslao vas je ovamo, u naše planinske krajeve, da nam otimljete slobodu koju smo nedavno svojom krvlju izvojevali. Po nalogu Pavelićevih oficira, vi pal'-te naša sela, otimljete našu stoku i naše žito, a ustaški banditi i dalje kolju srpski narod, žene i djecu. Da vas lakše podjare protiv ovdašnjeg svijeta, Pavelićevi agitatori vam najbezobraznije lažu i u krivom svjetlu prikazuju našu borbu.

Zbog svega toga obraćamo se mi, gerilski (partizanski) borci, na vas bratski i drugarski da vam kažemo tko smo i što smo, što hoćemo i zašto se borimo.

Mj smo Narodno-oslobodilačka gerilska (partizanska) vojska koja se digla protiv Pavelića i njegovih gospodara — njemačkih i talijanskih okupatora. Mi ni;mo lnogli više trpjeti zuluma što su ga razularene ustaške bande vršile nad mirnim srpskim narodom u ovim krajevima. Tisuće i tisuće naših seljaka mučeno je upravo na zvjerski način i bačeno u jame i ponore. Ustaške horde silovale su naše žene i djevojke, a bezbroj naše nevine djece ubijeno je na najdivljačkiji način. Palilj su naša sela, otimali su našu stoku l razarali naše domove.

Da odbranimo naše gole živote, da odbranimo naše porodice, žene i nejaku djecu, da očuvamo svoje porodice i svcya sela — digli smo se listom u svetu bo-bu protiv krvoločnog Pavelića i njegovih fašističkih gospodara koji su ga i doveli na vlast; naša borba nije uperena protiv hrvatskog naroda, nego, zajedno s hrvatskim narodom, — protiv tuđinskih okupatora i domaćih izdajica.

U toj borbi mi nismo sami. S nama je sav srpski narod, s nama Ijejcijelo hrvatsko radništvo, s nama su svi pošteni Hrvati i muslimani, koji se na stotine bore u našim redovima, s nama su svi Slovenci, Crnogorci i Makedonci. S nama su sva naša slavenska braća: Poljaci i Česi. svi pošteni Bugari i Slovaci. S nama su svi porobljeni narodi Evropo. S r.ama su naši veliki saveznici: Engleska, Amerika i bratska Sovjetska Rusija sa svojom nepobjedivom Crvenom armijom.

[1] Proglas .ie izdao i umnožio na ciklostilu u drugoj polovini avgusta 1941 god. Štab gerilskih odreda koji su dejstvovali u srezovima Bosanskog Grahova i Bos. Petrovca. U toku avgusta i početkom septembra proglas je rasturen medu domobranima.

Zajedno s njima mi pretstavljamo danas nepobjedivi **front slobode** koji će slomiti i oboriti u prah i pepeo krvavu zgradu njemačkog i talijanskog fašizma i zauvijek obračunati s njihovim slugama Pavelićem, Kvaternikom, Nedićem i ostalim izdajnicima. Zajedno s njima ostvarićemo vjekovni san napaćenog čovječanstva: **punu slobodu i ravnopravnost svih narr>di, u kojoj će osvanuti ljepši i bolji dani i srpskom i hrvatskom narodu.**

I zato, braćo hrvatski vojnici, zovemo i vas da se priključite nama **i** našoj svetoj borbi. **Ne pucajte na nas! Ne palite naša sela, ne otimljite našu stoku! Ne ubijajte naše žene i djecu! Okrenite oružje protiv krvavog Pavelića, Kvaternika i niihovih oficira!**

Priključite se nama i našoj pravednoj borbi protiv Pavelića i protiv tuđinskih osvajača — nemačkih 1 ta'iianᶜkih fašista, koji su od vaših i naših krajeva napravili svoje kolonile!

Braćo hrvatski 'vojnici!

Zamislite se malo nad sudbinom svog naroda i svoje domovine!

Hrvatski narod proživljava sada najteže dane u svojoj historiji, a hrvatska domovina je doživjela užasnu sudbinu. Izdajničkom politikom fašističkog sluge Pavelića, najljepši krajevi Hrvatskog Primorja i Dalmacije pripali su Italiji, a Međumurje je palo pod Mađarsku.

Ovih dana izvršio je Pavelić novu izdaju: cijelu Liku, Primorje i Gorski Kotar do Karlova, kao i eijelu Dalmaciju, predao je talijansklm vojnim vlastimn. Sva hrvatska vojska u tim krajevima stavljena je pod talijansku vojnu komandu. U Zagrebu **vlada** krvavi njemački Gestapo, a [u] ostalim krajevima šepiri se njemačka vojska. Cijela tobožnja Nezavisna Hrvatska nije ništa drugo doli najbjednija kolonija njemaćkih i talijanskih fašističkih osvajača, po čijem nalogu Pavelić ubija tisuće poštenih Hrvata, Tajesomučno iskorjenjuje Srbe i zvjerski progoni sve što je napredno. Lijepa hrvatska domovina postala je najkrvavija tamnica i pozornica najužasnijih zločina.

Hrvatski vojnici, stanite i zamislite se malo zašto se borite, za koga se borite! Za izdajnika Pavelića čije ime danas proklinju milioni ljudi, za izdajnika koji je raskomadao vašu domovinu, za slugu vašeg stoljetnog neprijatelja?! Služeći Paveliću i Kvaterniku, vi služite talijanskim i njemačkim okupatorima, služite svojim krvnicima!

Hrvatski vojnici, osvi'estite se! Dostojni svojih slavnih predaka — velikog seljačkog vode Matije Gupca i braće Radića, trgnite se i okrenite svoje oružje protiv svoje izdajničke gospode!

DRUGOVI HRVATSKI VOJNICI!

Kad vaši oficiri naiđu na ove letke, reći će vam možda da vam se obraćamo zbog toga što se bojimo. O tome vam nije po-

trebno mnogo govoriti. Vi ste 'vidjeli kako se mi borimo. Vi ste vidjeli da mj preziremo smrt, vi ste vidjeli herojsku požrtvovanost gerilskih boraca. Vi ste vidjeli spretnost i hrabrost našu. Vi ste sami svjedoci naših sjajnih pobjeda kod Donjeg Lapca, na Oštrelju, Vrtoču itd. Vi ste sami vidjelj da naš svaki grm, svaki kamen, svaki ovaj klanac, svaka ova hrid pretstavlja neosvojive bedeme. iza kojih vreba smrt na svakog napadača.

Mi se obraćamo vama z[ato štol znamo da ste i vi seljaci i radnici kao i mi. Mi vam [bratski] i drugarski pružamo našu žuljevitu ruku i zovemo vas sebi, da zajedničkim snegama povedemo borbu protiv krvavog pseta Pavelića i njegovih gospodara, njemačkog i talijanskog fašizma.

Na našu stranu već je prešlo nekoliko stotina vaših vojnika. nekoliko stotina srno ih zarobili. Nikom se nije dogodilo ništa, nikom nije pala ni vlas sa glave.

Pristupite i vi k nama! Borite se zajedno s nama ;protiv zajedničkog neprijatelja!

Pobjeda je na našoj 'strani! Za to jamčl junačka Narodno-oslobodilačka gerilska vojska. Za to jamči borbn svih potlačenih naroda Evrope. Za to jamče naši veliki saveznici: bratska Sovjetska Rusija, Engleska i Amerika. Za to jamči pobjedonosna Crvena armija seljaka i radnika.

Zivjela sloga Srba, Hrvata i muslimana!

Zivjela oslobodilačka borba svih naroda Slovenskog juga!

Živjele naše velike saveznice Engleska, Amerika i bratski Sovjetski Savez!

Zivjela nepobjediva Crvena armija seljaka { radnika!

Živjela junačka Narodno-oslobodilačka gerllska vojska!

Smrt fašističkim okupatorima i nj'hovim slugama!

N'ARODNO-OSLOBODILACKI GERILSKI POKRET

BR. 21

PISMO SEKRETARA OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA BOSANSKU KRAJINU OD AVGUSTA 1941 GOD. SVETOZARU VUKMANOVICU — TEMPU[1]

ZA TEMPA

Primio sam poslane mi stvari.

Trudićemo se da se direktive iz cirkulara[2] sprovedu u djelo. Stvari upućene štabovima i Brigadi dostaviću što skorije, možda još u toku sutra.

U cjelosti se slažem sa primjedbama i kritikom u pogledu letaka, s obzirom na Ijevičarstvo koje dolazi u njima do izražaja. Drugovima u Prijedoru je već i ranije skrenuta pažnja u tome pogledu.

Ove izvještaje[3] ti šaljem u originalu, ako ih kurir bude mogao prenijeti s obzirom na pooštrenu pažnju i premetačine koje se vrše na stanicama i vozovima.

Partiski izvještaj ću poslati prvom prilikom, bilo da ja pošaljem čovjeka, bilo da dode neko otuda.

Bilten kao i ostala dva letka ćemo umnožiti, a isto tako i cirkular.

Za sada samo ovoliko.

Uz pozdrav: smrt fašizmu!

Stari[4]

[1] Rsdakcija raspolaže originalom pisma u rukopisu.
[2] Ovaj dokumenat Redakcija nije uspjela da pronade.
[s] Redakcija ne raspolaže pomenutim dokumentim;:.
['] Duro Pucar — Stari

БР. 22

НАРЕДБА ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 20 АВГУСТА 1941 ГОД. О РЕОРГАНИЗАЦНЈИ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА СА ПОДРУЧЈА ОШТРЕЉА И БОСАНСКОГ ПЕТРОВЦА

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

НАРЕДБА br. 1 од 20-УШ-1941

СВИМА КОМАНДИРИМА И ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА ОКО БОС. ПЕТРОВПА

По наређењу Врховног одбора за национално ослобођење народа Југославије у Београду[1] — да се имају наши герилски одреди реорганизовати и формирати у батаљоне, Штаб I бригаде за Западну Босну и Лику[2] издао је следећу наредбу:

1. У вези са наредбом Врховног одбора о формирању батаљона на појединим секторима где оперишу наши герилски одреди, има да се формира I батаљон од герилских одреда Каменице, Јаворја, Црљивице и герилских одреда досадашњег Штаба герилских одреда за Срез Бос. Петровац.

2. Штаб герилских одреда за Срез Бос. Петровац престаје да постоји.

3. I батаљон састоји се од 5 одреда (чета).

4. Батаљон ће носити име: I БАТАЉОН „СЛОБОДА".

5. Досадашњи политички комесари убудуће се називају политички секретари појединих одреда.

6. Штаб I батаљона сачињава: командант батаљона, политички секретар и оперативни официр, као и помоћно особље (секретар командантов и курири).

[1] Односн се на Главни штаб Народноослободилачких партизанскнх одреда Југославије.

[2] Са развитком устанка у Босанској Крајини и Лици, 19 августа 1941 год. формирана је „Прва бригада Нацнонално-ослободилачкнх герилских одреда за Западну Босну и Лику". У свом саставу она је имала почетком септембра осам батаљона међу којима је био и Први батаљон „Спобода", а сваки батаљон је имао по неколико гернлских одреда. Кроз документа се Бригада различито називала, а најчешће скраћено: „Бригада за ослобођене крајеве Босне и Лике". У августу и септембру често се назива: „Прва бригада за ослобођене крајеве Босне и Лике" а у октобру: „Бригада у Дрвару" и „Дрварска брнгада". Редакција је усвојила назнв „Дрварска брмгада" у насловима и објашњењима докумената.

7. Наређује се Штабу I батаљона „Слобода" да ову наредбу одмах изврши.

8. По формирању батаљона, сви војници морају да положе заклетву у присуству једног члана штаба, командира и политичког секретара дотичног одреда.

По наредби I бригаде за западну Босну и Лику, овај Штаб наређује следеће:

1.) Досадашњи одреди распоредиће се на овај начин:

а) I одред батаљона формира се из одреда Каменице и Јаворја, он ће носити име: I одред „Мења". Командир одреда је Кецман Миле а политички секретар Матерић Илија.

б) II одред батаљона формира се из одреда Црљивица и Осјеченица. Командир одреда је Морача Владо[1], п. поручник, а политички секретар Зорић Раде.

в) III одред батаљона формира се из одреда Шековац и Бравски Ваганац. Командир одреда је Роквић Душан[2], поручник а политички секретар Дошен Илија.

г) IV одред батаљона формира се из одреда Медено Поље, Бјелај и Врточе. Командир одреда је Мане Роквић[3] а политички секретар Тадић Симо.

д) V одред батаљона формира се од одреда Смољане, Суваје, Крњеуше, Рисовца и Вођенице. Командир одреда засада је Челар Здравко[4], п.поручник, који има да формира овај одред. Командир и политички секретар овог одреда одредиће се накнадно.

2.) Командири и политички секретари поменутих одреда морају овоме Штабу одмах доставити списак целокупног људства, са оружјем и без оружја, број оружја, муниције и бомби, списак водника појединих водова и десетара.

3.) Сваки одред састојаће се из 3 вода, а водови ће се распоредити у десетине, што зависи од величине вода.

4.) По наредби Штаба бригаде, тачка 8., данас ће положити заклетву I одред „Мења" и 3 одред поручника Роквића.

Чланови Штаба обићи ће ове одреде од 18 часова па даље ради полагања заклетве. Командири и политички секретари морају бити присутни приликом полагања заклетве.

[1] В. Морача је био подофнцнр а не п.поручник бнвше југословенске војске. По доласку Италијана у Дрвар постао је издајник и њихов сарадник, те је као такав убнјен од партизана 1941 године.

[2] Касније је постао разбијач ослоб. борбе и као четник убијен је од партнзана 1941 године.

[3] Послије продора Италијана у Дрвар. 25 септембра 1941 год., издао НОБ и као четник борио се све до краја рата против партизана. Редакција није могла утврднти тачно шта је било са њим доцније.

' Погинуо је 1942 год. као командант Првог пролетерског батаљона у Бос. Крајини. Проглашен за народног хероја.

"ШТАБ I. БАТАЉОНА СЛОБОДЕ"

Наредба бр. 1, 20-VIII-1941

Свима командирима и политичким комесарима горилских одреда око Бос. Петровца

По наређењу Врховног Одбора за национално ослобођење народа Југославије у Београду, да се имају наши горилски одреди реорганизовати и формирати у Батаљоне, Штаб I. Бригаде за западну Босну и Лику издао је следећу наредбу:

1. Упознати се наредбом Врховног Одбора о формирању Батаљона на појединим секторима где оперишу наши горилски одреди па да се формира I. Батаљон од Горилских одреда Камешнице Јаворја Цраљнице и Горилских одреда досадашњег Штаба Горилских одреда за срез Бос. Петровац

2. Штаб Горилских одреда за срез Бос. Петровац, престаје да постоји

3. I. Батаљон састоји се од 5. одреда (чета) –

4. Батаљон ће носити име I. БАТАЉОН СЛОБОДА"

5. Досадашњи политички комесари, у будуће се називају политички секретари појединих одреда

6. Штаб I Батаљона састављ а : Командант Батаљона, Политички секретар и Оперативни официр, као и помоћно особље (секретар командантов и курири)

7. Наређује се Штабу I. Батаљона Слободе да ову наредбу одмах изврши

8. По формирању Батаљона сви борци морају да положе заклетву у присуству једног члана Штаба, командира и политичког секретара дотичног одреда

По наредби I Бригаде за западну Босну и Лику, ова, Штаб наређује следеће:

1.) Досадашњи одреди распоредиће се на овај начин:

а.) I. Одред Батаљона формира се из одреда Камешнице и Јаворја, он ће носити име I. одред Муља". Командир одреда је Кецић Мило а Политички секретар Матић Илија

б.) II. Одред Батаљона формира се из одреда Цраљнице и Зјеленице. Командир одреда је Корача Владо по поручник, а Политички секретар Зорић Радо

в.) III. Одред Батаљона формира се из одреда Шековац и Бравски Вагонац. Командир одреда је Рокић Душан поручник а Политички секретар Лончи Илија.

г.) IV. Одред Батаљона формира се из одреда Водено Поље, Бјелај, и Брточе. Командир одреда је Жене Рокић а политички секретар Тадић Симо

д.) V.) Одред Батаљона формира се од одреда Сиповине, Сувајо, Кљаштр и Гисовац и Вобрнице. Командир одреда за сад а је Шолар Здравко II поручник који има да формира овај одред. Командир и политички секретар овог одреда одредиће се накнадно.

2.) Командири и политички секретари поменутих одреда морају овоме Штабу одмах доставити списак целокупног кадрова, са оружјем односно оружје, број оружја, муниције и бомби, списак водника појединих водова и десетара

3.) Сваки одред састајаће се по 3 вода, а водови ће се распоредити у десетине што зависи од величине вода.

4.) По наредби Штаба Бригаде тачно 3. данас ће положити заклетву I одред Муља" и 3. одред поручника Рокића.

Чланови Штаба обићиће ово одреде од 18 часова па даље ради полагања заклетве. Командири и политички секретари морају бити присутни приликом полагања заклетве.

5.) Сваки одред мора имати по једног сталног курира при овом Штабу који ће носити извештај из одреда наредбе из овог Штаба.

С А Т Р А П А, 20/8. 1941 год.

КОМАНДАНТ БАТАЉОНА:

ПОЛИТИЧКИ СЕКРЕТАР:

ч'отокопија документа **ор.** 22

5.) Сваки одред мора имати по једног сталног курира при овом Штабу, који ће носити извештај из одреда а наредбе из овог Штаба.

Оштрељ, 20/8. 1941 год.

Командант батаљона:
Мићa[1]
Политички секретар:
Н. Котле[2]

БР. 23

НАРЕДБА ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 20 АВГУСТА 1941 ГОД. ЗА СРЕЂНВАЊЕ БОЛНИЦЕ У ОШТРЕЉУ

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

НАРЕДБА број 2/41

За санитетско особље које се налази на дужности у Оштрељу Да се уведе ред у болници и у амбуланти, одређују се Милашиновић Владо и Олга Баштић[3] који имају да ураде сљедеће:

Да среде и попишу сву количину завојног и љекарског материјала и да га не издају ником без одобрења овог штаба.

Да најстрожије пазе на чистоћу болничког намјештаја, као и на чистоћу уопште у болници и у амбуланти.

Да нико не смије улазити у болницу и у амбуланту нити се задржавати ради преноћишта, одмора итд. осим стварних болесника.

Да попишу сву постељину, кревете и други инвентар у болници и у амбуланти и да тај списак, заједно са списком лијекова и завојног материјала, доставе овоме штабу.

Да се направи 10 ручних апотека (кутија) и да се снабдију потребним завојним материјалом и јодом за прву помоћ.

Остало болничко особље има да се покорава овим наређењима и да најсавјесније помогне у организовању рада, реда [и] чистоће у болници и амбуланти.

[1] Милутин Морача
[!] Никола Котле
[3] 1941 год. отишла са Италијанима у Далмацију напустивши борбу.

За неизвршење ове наредбе одговарају Милашиновић В. и Олга Баштић, заједно са другим болничким особљем, пред пријеким војним судом.

Извјештај поднијети до 21 о. м. до 16 часова.

О ш т р е љ, 20. 8. 1941 год.

Командант батаљона
Мића
Политички комесар
Н. Котле

БР. 24

НАРЕДБА ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 20 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИРИМА ПОДРУЧНИХ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА ЗА РЕДОВНО ПОДНОШЕЊЕ ДНЕВНИХ ИЗВЈЕШТАЈА О СТАЊУ И АКТИВНОСТИ ОДРЕДА

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

»

Н А Р Е Д Б А бр. 3 од 20-8-1941 год.

КОМАНДИРИМА СВИХ ОДРЕДА ОВОГ ШТАБА

Да би се омогућила и увела потпуна војна дисциплина и ред у одредима, наређује се:

1. Да командири подносе овом штабу свакодневно рапорт о бројном стању одреда, односно о промјенама истог.

2. Да се сваког дана шаље исцрпан извјештај о раду дотичног одреда, о његовом кретању, о евентуалној борби са непријатељем, о броју жртава с једне и са друге стране, о броју рањеника и уопште о исходу борбе.

3. Извјештај о утрошку муниције, бомби и експлозива.

Рапорти и извјештаји морају бити достављени овоме штабу најкасније до 8 сати навече.

Командант батаљона
Мића
Политички секретар
Н. Котле

БР. 25

УПУТСТВО ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 20 АВГУСТА 1941 ГОД. ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА ОДРЕДА ЗА ПОЛИТИЧКИ РАД У ЈЕДИНИЦАМА

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

НАРЕДБА бр. 4 од 20-8-1941 год.

ПОЛИТИЧКИМ СЕКРЕТАРИМА СВИХ ОДРЕДА ОВОГ ШТАБА

Да би се потпуно организовао политички рад по појединим одредима и да би овај штаб могао контролисати рад и дав{1ти упутства, затим да би могао подносити извјештај претпостављеној команди, наређује се:

1. Да се политички секретари брину о подизању политичке свијести, о подизању морала, самопоуздања и воље за борбу, да се организује читање листова и читање прогласа, да сваки војник буде обавијештен о догађајима, вијестима и о свему оном што се налази у листу и прогласу — ради тога потребно је организовати заједничко читање наше штампе, кад је то могуће.

2. Да се са војницима разговара о свим питањима у вези са нашом ослободилачком борбом — какав је њен циљ, какав треба да буде војник герилац, дакле, да се досљедно спроводи линија наше штампе; нарочито објашњавати људима о потреби јединства и пријатељства са свим поштеним муслиманима и Хрватима, који се исто данас боре против окупатора и Павелићеве банде. Не смије се дозволити убијање заробљеника, војника који се предају и не желе да се боре против нас.

3. Поднесите приједлоге овоме штабу у погледу обрађивања појединих питања, о недостацима наше штапме и друго, захтијевајте достављање литературе за ваше одреде, као и то каква би она требала да буде. Поднесите извјештај колико је потребно листова за дотични одред.

4. Чувајте листове и прогласе, како би их могли слати другим одредима који немају везе са овим штабом, и опште трудите се да наша штампа продре у свако село.

5. Подносите извјештаје о расположењу војника за борбу, о мишљењима појединаца и приједлоге шта би требало предузети (о дезертерима, смутљивцима и сличним). — Извјештај по овим тачкама шаљите сваки дан најкасније до 8 сати навече, када и командири одреда шаљу своје извјештаје.

Политички секретар
Н. Котле

БР. 26

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 21 АВГУСТА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О РЕОРГАНИЗАЦИЈИ ПОДРУЧНИХ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

ИЗВЈЕШТАЈ бр. I од 21/8 1941 год.

ШТАБУ I БРИГАДЕ ЗА ОСЛОБОЂЕНЕ КРАЈЕВЕ БОСНЕ И ЛИКЕ

У току 20/8 овај штаб урадио је сљедеће:

1). Формирани су одреди (чете):

I одред батаљона „Мућа": Командир одреда [је] Кецман Миле, наредник, политички секретар: Матерић Илија. Бројно стање [и наоружање] овог одреда је сљедеће: по списку-[људства] 107, карабина 75, пушкомитраљеза 4, тешки митраљез 1, бомби 45, метака 4500. Од овога у расходу: на Бравском Ваганцу 10 са пушкама, у болници 1.

II одред батаљона формиран је из одреда Осјеченица и Црљивица. Командир одреда је Морача Владо, п.поручник, а политички секретар је Зорић Раде. Бројно стање одреда: по списку-људства 168, пушака 83, пушкомитраљеза 2, теш.[ки]' митраљез 1, бомби 45, метака 7228. Од тога се налази према Бризгађу 15 људи са 8 пушака, стража на Оштрељу — 35 људи са 9 пушака. Један минерски одред[1] од 10 људи налази се са Зорићем Миланом на Бравском Ваганцу. Овом одреду[2] припојен је одред Павићев Осјеченица[3] са бројним стањем: људи 41 са 27 пушака, 1 пушкомитраљез, 1 тешки миграљез, 10 бомби, 2200 метака. Истом одреду[2] припојено је 15 војника из Црних Потока. Цјелокупно бројно стање овога одреда је:

Људи _ _ _ _ _	224
Пушака — — — — —	125
Пушкомитраљеза — — —	3
Тешких митраљсза — —	2
Бомби _ _ _ _ _	100
Метака _ _ _ _ _	10103

[1] **Група**

[2] Тј. Другом одреду (чети)

[5] Осјеченички герилски одред, чији је команднр био Јово Павић.

III одред формиран је из одреда ШекоЕац и Бравски Ваганац. Командир одреда је РОКЕИК **Душан, поручник, а политички секретар Дошен Илија. Бројно стање одреда је: људи 260, пушака 90, пушкомитраљеза 3, тешких митраљеза 1, бомби 180, метака 5500.**

IV одред формираће се из одреда Медено Поље и Врточе. Командир одреда је Мане Роквић, а политички секретар Тадић Симо. За овај одред још нисмо добили податке.

V Одред формираће се од одреда: Смољане, Суваје, Крњеуше, Рисовца и Вођенице. Овај одред има да формира Челар Здравко, члан Штаба батаљона, да одреди командира и политичког секретара и да поднесе извјештај бројног стања.

2). Одређене су дужности командира и политичког секретара, које вам у прилогу достављамо.[1]

3). Три члана штаба обишла су два одреда ради полагања заклетБе. У првом одреду „Муња" положили су заклетву: командир, политички секретар и водници. Због неспоразума и објашњења[2] од стране Деснице Илије[3] и Кецмана Никице[4], као и једног од Ђиласа, војници нису могли положити заклетву док се неспоразум не отклони. Из искуства овог одреда, одложена је заклетва III одреда, у сагласности командира и политичког секретара дотичног одреда.

4). У току јучерањег дана није било никаквих борби. Један непријатељски авион спустио се на Петровачко Поље, гдје се задржао кратко вријеме.

Према извјештајима појединих сдреда, непријатељ се улогорио у Зденом Долу, 4-5 км. удаљеном од Петровца, код цесте према Бравском. Други непријатељски логор се налази у Смољани, гдје поправља водовод, отприлике, са 70 војника. Остали непријатељски одреди се налазе према Бихаћу, [Кулен] Вакуфу и у самом Петровцу.

5). Штаб је наредио да Милашиновић Владо и Баштић Олга среде сав материјал у болници и у амбуланти и да су одговорни за сав ред и чистоћу, као и за санитетску службу. Они ће данас поднијети исцрпан извјештај чиме располаже болница и амбуланта. Наређено им је да направе 10 ручних амбуланта. Два болничара су упућена у одред I, и [у] одред II исто два болничара.

[1] Види док. бр. 24 и док. бр. 25.

[2] Неспоразум је бно у томе што су Илија Десница, Никица Кецман и Петар Ђилас одбили да положе заклетву и агитовали протнв њеног полагања.

[1] По уласку Талијана у Дрвар ступио у њихову службу; доцније ухваћен и стријељан од партизана на Каменици код Дрвара децембра 1941 године.

[4] Као четник је био пошао с Италијанима у Лнку, тамо ухваћен од чичких партнзана и стријељан новембра 1942 год. у Бихаћу.

По приједлозима политичких секретара појединих одреда, било би потребно да се овом батаљону достави што више прогласа хрватској војсци у Петровцу и по другим мјестима.

Прегледали смо конзум[1] и у њему смо нашли прилично платна које може послужити за војне потребе. У истом конзуму има хартије, коферти, оловака, лампи за гас, кефа, и других разних ствари за које је оскудица у Дрвару и које би се могле продати. Било би корисно да се те ствари што прије превезу у Дрвар. Прегледаћемо и остале магацине који се овдје налазе.

Цјелокупно бројно стање доставиће се најхитније и према њему ће се издавати убудуће требовање.

Командант батаљона
Мића
Политички секретар
Н. Котле

БР. 27

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 21 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИ ЧЕТВРТОГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА ПОСТАВЉАЊЕ ЗАСЈЕДА НА КОМУНИКАЦИЈАМА И УСПОСТАВЉАЊЕ ВЕЗЕ СА ЛИЧКИМ ОДРЕДИМА

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

IV ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ МЕДЕНО ПОЉЕ

У вези вашег извјештаја од данас, видимо да се непријатељ размјестио по селима у намјери да држи поменута села као и путове између Петровца, [Кулен] Вакуфа и Бихаћа, те тако да омогући превоз ратног материјала и намирница. У вези са оваквом ситуацијом наређује вам се:

1). Да ваш одред оперише у тим мјестима нападајући на непријатељске одреде у свако доба дана и ноћи, да их с том борбом деморалишете и присилите да напусте села. Исто тако

[1] Тако се називао магацин (трговачка радња) из којег су се снабдијевали радници и службеници неког предузећа. Власник предузећа обично је био и власник овог магацина-конзума, па је преко њега још више појачавао експлоатацију радника.

је важно и најважниЈе да **запосЈедате** путове на **наЈзгодниЈим мјестима,** да вашим бусијама **уништавате непријатељске** ка**мионе** и друта **непријатељска** средства. То ће **бити** најтежи **удар** за **непријатеља и** тиме се слаби **непријатељска** снага у самом Петровцу.

Ваш одред и ваше бусије морају да оперишу на разним мјестима, да вас непријатељ не би никад могао изненадити, а у исто вријеме тиме стварате претставу код непријатеља да герилских одреда има у сваком шумарку и у сваком мјесту.

2). Одмах се повежите путем курира са одредима који оперишу испред вас, нарочито са личким одредима према Вакуфу. Обавијестите шта је са Рипачким Кланцем и да ли има тамо наших одреда.

3). Извршите одмах наредбе овога штаба и поднесите тачан извјештај.

Шаљемо вам 2 ком. „Герилца" бр. 5, с тим да нам најхитније пошаљете обрачун за досад необрачунате „Герилце".

Оштрељ, 21/8 1941 год.

Командант батаљона
Мића
Политички секретар
Н. Котле

BR. 28

IZVJEŠTAJ ŠTABA SARAJEVSKE OBLASTI OD 22 AVGUSTA 1941 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KPJ ZA BOSNU I HERCEGOVINU O REORGANIZACIJI PARTIZANSKIH JEDINICA, IZVEDENIM AKCIJAMA I VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI NA PODRUCJU OBLASTI[1]

S. O.

Cukurica, 22 avg. 1941

Primili smo pismo.[2] S obzirom na priliv Ijudstva u dosadašnje čete, izvršili smo reorganizaciju, tako gdje su dosada bile čete, stvorili smo formacije bataljonske.

[1] Original izvještaja je u rukopisu, bez potpisa. Pisao ga je komandant Sarajevske oblasti Slobodan Princip — Seljo, koji je umro od pjegavog tifusa 1942 god. Docnije proglašen za narodnog heroja.

[2] Pismo Pokrajinskog komiteta KPJ za Bosnu i Hercegovinu Štabu Sarajevske oblasti; Redakcija njime ne raspolaže.

Sar.fajevski] štab:

Trebevićki batalj., Romaniski b., Semizov. [ačkij bat. i četa za vezu u Gajevima.

Romariski bat.

Prije nego što smo formirali Rom. bataljon, zatekli smo ovo stanje. Pri Rom. četi postojali su ovi odredi:

[1] Romaniski odred koji je brojao 8 desetina, ukupno 80 Ijudi; od toga ljudstvo uzeto iz Mokrog i okoline i sa Glasinca,
2) Pračanski odred koji je brojao oko 25 do 30 ljudi,
3) Kopitski odred koji je brojao 23 čovjeka,
4) Rogatički odred sa 20 ljudi,
5) Rad odreda bio je dosta slab, bez većih uspješnih i dobro organizovanih akcija. Romaniski odred, koji je brojao 8 desetina, vršio je akcije od Derventa ispod Mokrog pa do Podromanije. Odred je izvršio ove akcije: na putu Dervent—Mokro zapalio i srušio drveni most 14 avg.; istog dana Odred je na Stijenama sačekao kolonu od 250 njemačkih vojnika, iako odred koji je imao svega četiri desetine (40 ljudi) od t">ga dvije i po fsu] bile u borbi. Odredu je uspjelo da odbaci Nijemce sa Romanije u Mokro. Napad je bio oko 6 sati izjutra. Poslije povlačenja Nijemci su počeli da gađaju artilerijom Stijene. Artileriska vatra je trajala sve do 5 sati, kada je koloni Nijemaca uspjelo da se prebaci. S obzirom na broj snaga jednih i drugih i dosta slab raspored desetina, ovo je bio uspjeh. Nijemci su imali dosta žrtava.
15 avg. dvije desetine Rom. odreda, koje su bile na busiji kod Podromanije, napale su jedan auto teretni sa hranom, auto uništili, hranu zaplijenili. 12 avg. sa dvije hiljade metara oogoden auto koji je išao od Mokrog za Romaniju, ubijen major i šofer, nađeno 2 sanduka municije, auto uništen.
16 [avgusta] izvršen napad na Ozren sa dvije desetine, napad nije uspio. Potpun izvještaj nismo dobili.
6) Kopitski odred imao nekoliko neuspjelih akcija, a služio je kao zaleđe Aćimu Babiću koji operiše oko Han Pijeska.

Kopit.fski] odred stupio u borbu sa hrvjatskoml voj.fskom] 13 ov. mj. koji su imali top i nekoliko mitraljeza. Poginuo jedan partizan, ubijeno više od 10 hrv. vojnika i toliko ranjeno. Aćim Babić, koji operiše između Vlasenice i Han Pijeska, osvojio je nekoliko puta Han Pijesak i vodi stalnu borbu sa hrv. vojnicima. On ima viliki broj ljudstva i dobro je naoružan. Samo ljudstvo nije dobro organizovano: čim izvrše akciju, oni se vraćaju kućama. Inače ljudi su vrlo hrabri. Naš uticaj je još slab tamo, ali drugovi *iz* Tuzle sigurno su, u zajednici sa Aćimom, vršili napad na Vlasenicu. U borbi sa Aćimom predalo se dosta hrv. vojnika, ali poja-

250 njemački vojnika i ako odred
koji je imao snaga četiri desetine (400) pa
od toga dvije i po bile u borbi.
Odredu je uspjelo da oblaci nijemce
sa Romanije u Nasto napad je
bio oko 6 sati ujutro. Poslije pobla-
čenja nijemci su počeli da gađaju
artilerijom stijene. Artilerijska
vatra je trajala sve do 5 sati. Kada
je kolona nijemaca uspjela da se
prebore. Sabzirom na broj snaga
jednih i drugih i dosta dobrog
raspoređa desetina ovo je bio uspjeh.
Nijemci su imali dosta žrtava.
15 avg. dvije desetine Rom. odred. koje
su bile na Bosiji kod Podromanije
napale su jedan auto teretni sa
hranom. Auto uništili hranu zapalili.
12 avg. sa dvije kilometa metera pogođen
auto koji je išao od Nasta za
Romanija, ubijen major i šofer ~~i jedan~~
nađeno 2 sanduka municije, auto
uništen.
16 kolovoz napad na Ozren sa
dvije desetine, napad nije uspio.
Potom izgubio, nismo dobili.
6) Pozitivni odred imao neuspjeli
neuspjeli akcija, a služio je kao
zaleđe Čišma Osalica koji operiše
ovo kao Pijeska.
Kopit. odred stupio u borbu sa Hrv.
vojj. 13 ov. maj. koji su imali top i mitralj.
mitraljeza, poginuo jedan partizan
ubijeno više od 10 hrv. vojnika i toliko
ranjeno.

Fotokopija druge stranice dokumenta br. 28

čanja vode dalje borbu. Put preko Vlasenice za Beog.frad] nemoguć. Dio Kopitskog odreda protjerao iz dva sela 9 ustaša.

Pračanski odred izvršio neuspjeli napad na Sjetlinu, krivicom komandira koji je slabo rasporedio ljudstvo. Kom.fandir] Stanar[1] je sam ranjen u borbi (i to od svoga čovjeka); i čim je bio ranjen, partizani se razbježali. Ranjeni kom.fandir] Stanar smijenjen po drugu H[2] koji je otišao tamo **i** vidio do koga je krivica pri napadu, postavio novog komandira i mobilisao još ljudstva. (Odredu prijetilo da se raspane, jer Stanar nije uživao nikakav uticaj kod partizana. Odred pretvorio u svoju ličnu zaštitu.) Odred preuzeo drug seljak komunista T. M.[3] koji uživa veliki ugled među seljacima Srbima i muslimanima; veliki je junak, vrlo hrabar čovjek i dobar organizator. Pod novim kom.fandirom], odred — koji broji 41—45 partizana naoružanih — za prvu akciju mobilisao je 150 ljudi sa alatom, i izvršio na četiri mjesta, i to između Stambulčića i Prače, napad na prugu- Potrgao u velikoj mjeri telef. — teleg.frafske] linije, un'štio signale, zaplijenio nekoliko magazina sa alatom, uništio jednu pomoćnu stanicu i skinuo telefon, bacio stabla na prugu i pokušao dignuti most između Sjetline i Stambulčića u zrak. Usljed malo dinamita most nije dignut nego malo razdrman. Saobraćaj bio obustavljen, a ne znamo kad je i da li je uspostavljen.

7) Jedna desetina izvršila napad na komandira vazfduhoplovne] baze u Sjetflini], po činu kapetana, inače krvoloka. Zaplijenjene 3 puške, auto uništen, kapetan ubijen, šofer pobjegao, partizani pustili sina kapetanova na miru i pokazali mu put u obližnje selo. 8) Kopitski odred (naknadno) izvršio rušenje ceste između Rogatice i [Han] Stijenice, a izmedu [Han] Stijenice i Sokolca srušen jedan most sa uspjehom.

Pračanski odred, koji operiše između Rogatice na putu za Višegrad, izvršio napad na žand. kasarnu sa uspjehom. Ovo su sve akcije [izvedene u vremenu] dok nisu izvršene reorganizacije čete koja je već narasla do jačine jednog bataljona.

Smatrali smo da je potrebno izvršiti reorganizaciju, a prije toga posvršavati ove zadatke: >

1) Obavijestiti muslimansko stanov. [ništvo] o našoj borbi i suzbiti ustaški uticaj, ipošto se naoružavalo sve musli.fmansko] stan.[ovništvo], Mi smo im uputili pismo (pismo prilažemo)[4]. Pismo smo, kao i proglas CK koji smo umnožili, uputili svima odredima da se pročita i da se razdijeli seljacima. Pismo je imalo uspjeha tako da su mnogi muslimani izjavili da se neće boriti protiv nas; neki su izjavili da će predati oružje partizanima i pomagati ih u

[1] Mićo Stanar
[!] Hasan Brkić
® Tomo Manjkalović
[4] Vidi dokumenat br. 9

borbi. Primjećuje se zasada da su ss ustaše iz dosta sela povukli i s njima su [vođene] manje borbe.

2) Pošto smo smatrali da se može izvršiti mobilizacija još velikog dijela ljudstva, to smo uputili partizane u sela sa zadatkom da izvrše mobilizaciju i da organizuju sela u pogledu otpora, vršidbe i ishrane partizana.

Partizani šu pošli u subotu naveče, 16 avgusta, a 18 je određen kao dan sastanka. 18 ov. [mjeseca] došlo je oko 200 ljudi sa 130 pušaka. Od ljudstva stvorili [smo] dvije partizanske čete, i to Romanisku i Mokranjsku, u sastavu Romaniskog bataljona.

Organizaciju Romaniskog bat. izvršili smo ovako, kao i dali zadatke:

Roman.[iski] bat.[aljon]

K.[omanda]:

Štab ima komandira, zamjenika, pol. kom.[esara] i 8 ordonansa. [Jedinice]:

I — Mokranjska četa drži drum od Sarajeva do Stijene, južno — vezu sa Treb.fevićkim] bat.[aljonom], sjeverno — sa četom za vezu, a istočno — sa Romaniskom četom Rom[aniskog] bat. Brojno [stanje]: 65 ljudi.

II — Romaniska četa drži drum Stijene — Podromanija, zapadno — Mokranjska četa; brojno jaka sada 60 partizana sa puškama i 20 bez [pušaka] ali sa alatom.

III — Pračanska četa drži prugu i drum Stambulčić — Mesići; [broji] 45 ljudi — ima da se poveća.

IV — Glasinačka četa — put Podromanija — Rogatica, ima da se formira u roku četiri dana.

Pod njeno rukovodstvo pripada odred na putu Rogatica — Višegrad.

V — Kopitska četa — drum Podromanija — Han Pijesak, ima da uhvati vezu sa Vlasenicom; brojno [stanje]: 45 ljudi; ima da se poveća. Njoj pripada zaštitni odred koji štiti sela od Nehorića do Vidrića.

Romaniskoj i Mokranjskoj četi stavljeni su ovi zadaci: Mokranjskoj četi — da u noćl izmedu 19 i 20 [avgusta] izvrši rušenje mosta u Derventu i sviju mostova od Derventa do Pustopolja, a u zajednici sa Rom.faniskom] četom da napadne Mokro. Romaniska četa imala je za zadatak da napravi busiju do noći 19/20, a onda da se spusti u Pustopolje, blokira Mokro i omogući rušenje mostova, a zatim napadne Mokro zajedno sa Mokr. četom. Ovaj zadatak nije izvršen zbog dogadaja koji se desio 19 ov. mj. Izviđač koji je osmatrao Mokro javio je da se približuju četiri teretna automobila natovarena hranom i municijom i da nemaju pratnje. Odmah smo poslali jednu desetinu Rom. čete sa zadatkom da zaustavi i uništi automobile, a hranu i municiju zaplijeni. U isto vrijeme došao je na put odred od 10 ljudi i automobil, ali ne sa hranom

i ne četiri, nego [jedan] pun Nijemaca (40) sa mitraljezima. Desetina je morala primiti borbu i hitno je tražila pojačanje, jer im prijeti da svi izginu. Mi šaljemo hitno dva voda partizana kao pojačanje. Nijemci zauzeli dobre položaje oko kamenih kuća, mitraljez kosi, borba duga, partizani se odlično drže. U toku same borbe Nijemcima stiže pojačanje od dva civil. auta. Što smo mogli učiniti nego dati sve u borbu i sa zadnjom desetinom, trčeći niz brdo, vičući »hura«, jurili smo prema Nijemcima. To je okuražilo partizane, nastala je još jača borba, jedan mitraljez ušutkan, Nijemci bježe, kuća za kućom pada. Mogu samo mraku da zahvale pa da ih sve ne uništimo.

Borba je počela u 6 s.[ati], završila se u 9V2- U borbi je palo 22 Nijemca, a smatramo da nije nijedan čitav ostao. Nijemci se nisu hjeli da predaju i ako smo ih pozivali. Jednog ranjenog Nijemca smo doveli na naše zborno mjesto i previli; mislili smo da ga liječimo, ali, pošto je rana teška, uputili smo ga preko seljanke za bolnicu. Mi smo mu rekli ko smo i šta smo.

Mi smo imali 4 mrtva druga i 5 ranjenih partizana (lakše ranjeni). Drugove smo zakopali, i to su prve žrtve u Romaniskoj i Mokranjskoj četi.

Plijen je: 1 laki mitraljez sa 4 rezer. cijevi, 3—4000 metaka, 6 pušaka, 2—3 revolvera (ali je to neko sakrio), otprilike ostale spreme za 12 osoba, to su: šinjeli, rančevi, torbice i drugo. Jedan autobus i jedan auto zapalili, jedan sa gospodom oficirima njem[ačke] vojske uspio još u početku, kad nije bilo pojačanja, pobjeći. Sve je ovo došlo zbog lažne vijesti izviđača. Uspjeh je veliki. Sa manjim snagama, slabo naoružani partizani pobjeduju. Zato se noću između 19 i 20 nije mogao izvršiti zadatak, jer su partizani bili umorni.

Zadatak smo im ponovo dali; izvještaja nemamo, ali se čuje strahovita mitr. paljba (to je dok pišemo, 22 [avgusta]), avioni stalno bombardiraju, ne znamo šta, vjerovatno praznu šumu, jer vjerujemo da će se partizani znati skloniti. Izvješta'j čekamo.

Pračanskoj četi dat je zadatak da u noći izmedu 22 i 23 razruši prugu u dužini 1 do 17» km između Stambulčića i Sjetline, kao i put. Izvještaj o akciji moraju nam podnijeti do 27 avg.

Glasinačkoj četi i njenom komandiru dato je u zadatak da odmah formira ljudstvo i da uništi put od Rogatice do [Han] Stijenice; komandir mora nam podnijeti izvještaj za pet dana.

Za Kopitsku četu dali smo usmenu zapovijest komfandantu] bat.[aljona] da se uništi put kod brda Kopita između Zljebova i Han Pijeska. Rok 5 dana da se podness izvještaj. Romaniska četa zajplijenila 160 ovaca držav. poljop. dobra sa Sokolca, kao i četiri krave, koje služe za prehranu partizana. Sve ovce i ostalu stoku koja se [goni u gradove] partizani zaustavljaju, što služi kao prehrana vojsci

Trebevićki b.[ataljon]

2) Miladin[1] stigao na Trebević i on je komandir.

3) Uputili smo jednog dobrog partijca[2] sa deset najboljih partizana da raščiste stvar na Trebeviću i da pomognu drugovima koji će tamo formirati bataljon i izvesti akcije koje smo im stavili u prvi zadatak.

4) Trebevićkom odredu dato je u zadatak da u roku od 10 dana skupe ljude, priključe ih odredu, napadnu dom u Jahorini. unište ustaše i žand.farme] i da dom unište, zatim da unište most kod Vojkovića na putu Sarajevo — Kalinovik, kao i most kod Kijeva, a ujedno da mobilišu ljude od Vojkovića, Kijeva i Trnova.

Dakle, Trebevićki bat. treba da ovako izgleda:

Štab b.[ataljona] Treb.[evićkog] ima:

I. Paljansku četu — pruga Sarajevo — Stambulčić i drum Pale — Stambulčić.

II. Kijevsku četu — drum Alipašin Most — Trnovo, zapsdno — Igmanska četa Semizov. bat., južno — Rogojska četa.

III. Rogojsku četu — drum Trnovo — Kalinovik, sjev.[ernol — Kijev. četa, južno — Neves.[injska] vojska,[3]

Ovo se mora odmah da formira, za to ima dovoljno ljudstva, a ovih deset partizana sa drugom iz Roman.[iskog] bat. imaju za zadatak pomognu formiranje bat.faljona] i ujedno da pomognu pri prvim akcijama.

Svih deset partizana sa drugom su dobrovoljci i najbolji borci u Rom. bat.

Veza s njima je obezbijeđena.

Semizovački odred

I. Vama poslat prepis posljednjeg izvještaja[4] o radu i akcijama Semiz.[ovačke] čete.

II. Prema instrukcijama koje ste dali, poslali [smo] po kuriru zadatke Semiz. četi.

III. Danas drug H.[5] odlazi za Sem[izovac] (nije mogao ranije, jer ga je vaše pismo zateklo na putu).

Semizovački bataljon treba da se formira ovako'

Sem. b. mora da ima:

I — Semizovačku četu — pruga i drum Sarajevo — Visoko, istočno — četa za vezu Gajevska, zapad. — Rakovička četa, sjeverno — Vareška četa.

[1] Miladin Popović, poginuo kao partizan u borbi protiv Italijana kod Kalinovika 1941 godine.

[2] Pero Kosorić

' Ustaničke čete oko Nevesinja

' Tim izvještajem Redakcija ne raspolaže.

[5] Hasan Brkić

II. Rakovičku četu — drum Raskršće — Kiseljak — Busovača, sjev. — Semiz. četa, južno — Igmanska četa.

III. Igmansku četu — drum i želj. pruga Sarajevo — Bradina, sjev. — Rak[ovička] četa, jugoist. — Trebevićki bataljon.

IV. Varešku četu — željeznička pruga — drum — Podlugovi — Breza — Vareš, ist. i jugoist. — četa za vezu, zapadno i jugozap. — Semizovačka četa.

Sa drugom H., koji danas odlazi, sporazumjeli smo se u pogledu akcija Sem. bat.

Veza uspostavljetna sa Sem. bat.

Drugo.

19 avg. Rom. odred, između Pediše i Borovca (sela kod Sokolca), na putu za Knežinu, razoružao je 14 muslimana ustaša, žandar poginuo, zarobljeno 14 pušaka, ustaše puštene kućama, jer su to bile domaće ustaše. [Ovo je] imalo dobro dejstvo kod muslimana.

2) Veza pokušavana [da se uspostavi] sa vojnicima u Kalinoviku preko druga Tome,[1] ali on nije mogao prodrijeti. Ponovo im je [to] stavljeno u zadatak preko ove desetine koja im je p>oslata u pomoć.

3) Došla su tri druga iz Zenice; čuli ste da tamo nije uspjelo zbog izdaje. Dali smo ih u Romanisku četu. Tamo ima pohapšenih ljudi; inženjer strijeljan, provokator Leon.

Najnovije vijesti:

Sada je baš kurir Rom. bat. stigao sa mjesta gdje se vodi borba.

Roman. četa iz busije napala troja kola sa hrvat. voi.fskom]; kola prevrnuta, borba se i dalje vodi. Hrv.[atskim vojnicima] stigla pomoć od jednog auta, ali naš mitraljez sve kosi. U Mokrom čuju se borbe, ali još ne znam šta je tamo.

Na drumu od Mokrog prema Stijenama na Romaniji srušeno 200 stabala.

Noćas će se između 22 i 23 izvršiti napad na Sokolac. Napad vrši 1 vod Romaniske čete sa mitr. odjeljenjem, drugi vod na Stijenama čuvao [bi] prilaz preko Roman.fije] ka Sok.[olcu], vod Kopitske čete koji štiti selo i Kopitska četa u zajednici sa snagama Aćima Babića.

Potrebe.

1) Sanitetski materijal, uz konsultaciju ljekara šta je potrebno, što moguće više i što hitnije.

2) Za sve bataljone po jednog ljekara, a za Roman. bataljon hitno ljekara i jednu bolničarku. Ljekar da ponese sav materijal koji je potreban jednom hirurgu.

[1] Tomo Manjkalović

3) Hartije, blokova, šapirograf, olovaka, indiga i sve što treba za šapirograf; mašinu za šišanje.

4) Doturiti svakom prilikom namirnice do Luke, najviše slanine, zimskog veša.

5) Revolverske municije za (kalibre) 9 mm i 7,69 mm.

6) Najnovije vijesti sa svih frontovg.} i pregled pol. situacije, knjige i drugo.

7) Akumulator i običnifh] baterija, kao i lampi. ^

Part.[iska] org.janizacija]

1) Romanija — Glasinac: ostalo kod kuća 5 partijaca, stvoren biro, postavljeni zadaci u vezi sa radom odreda. Još ih ne možemo povezati jer nemaju pogodna čovjeka. Javite na koga bi se^'lnoglo javiti ili da šaljete nekoga. , \

2) Trebeviću je naređeno da se poveže tamo.

3) Ako ostaje ono za Visoko, javite kako aa se poveže Sem.[izovački] štab s njim. ' J?

Novaca primilf^O.OOO umjesto 15.000, od toga dali:

1.000 Gaj.fevima]
3.000 Sem.fizovcu]
3.000 Sok.folcu]
1.400 Treb.feviću]
300 [za] cig.[arete]
1.000 Dan. Dokiću
40 vođu
60 [za] cigafrete]
200 Čiči[1],
100 [za] duhan
180 [za] opanke
140 doktoru
100 Trebfeviću]
30 [za] duhan Anđ.

10550
10550

2500 Treb[eyiću] po H.[2] [od kojih]

13050
1.000 za liječ. Stan[3]
20000 [primljenog novca]
13050 [izdaci]
6950 ostatak
300 za druga H.
6.650
6.650 ostaje kod nas

[1] Slaviša Vajner — Čiča
[2] Hasan Brkić
' Za liječenje Stanara Miće.

o deset hiljada koje je primio drug H. podnio sam izvještaj, ostatak je bio 1500, dato 500 Treb.fevićkom bat.], 1000 Tomi,[1] tj. Fračanskoj četi.

BR. 29

IZVJEŠTAJ POLITICKOG KOMESARA SARAJEVSKE OBLASTI OD AVGUSTA 1941 GOD. O BORBI KOD MOKROG I SITUACIJI NA ROMANIJI[2]

Dragi drugovi,

Pored izvještaja, koji vam se šalje, javljamo vam zasebno sljedeće:

1) Ukoliko postoji mogućnost da se preko naših veza uhvate neki avijatičari koji bi bili spremni da se nama pridruže sa avionima, mi bismo mogli sa svoje strane osigurati spuštanje na Luburić Polje kod Zljebova — pomoćni aerodrum koji je bivša Jug.foslavija] izradila. Naravno da bi o tome bili prethodno obaviješteni (Aparati bi trebalo b ti natovareni bombama).

Za slučaj da se ne mogne ništa učiniti u tome smislu, onda se postavlja kao nužno uništenje aparata na aerodrumu.

2.) Poslije zavrJenih borbi iznad Mokrog, koje su vođene gotovo cijelj dan, zarobljeno [je] 5 hrvatskih vojnika, među kojima se nalazi jedan podnarednik. Zarobljenici su privedeni u logor i u razgovoru dali su razna obavještenja, koja su za nas ne od male vrijednosti. Trenutno najvažnije: pcdnarednik i šofer kamiona, koji je presretnut od nas, rekli su nam da su pošli u Sarajevo da prime gas-maske za hrvatske vojnike, jer da je njemačka komanda odlučila da pomoću pet aparata baca otrovne plinove po cijeloj Romaniji, čak i po selima. Navodno, taj gas bi se nisko spuštao prerra zemlji i b'o bi po dejstvu strahovito opasan. Ovome saopštenju pridajemo izvjesnu vjerodostojnost radi toga što neprijatelj drugim sredstvima ne može razbiti naše snage.

Mišljenja smo da bi trebalo, ukoliko bi se neprijatelj poslužio takvim sredstvima, hitno nešto preduzeti u gradu i iskoristiti sve veze koje među voj. drugovima[3] imamo.

[1] Tomo Manjkalović

[2] Original izvještaja je u rukopisu. Izvještaj ie pisan oko 22 avgusta. Vidi dok. br. 28.

[3] Misli se na simpatizere NOP-a koji su se nalazili u domobranskim formacijama.

3.) Borbe iznad Mokrog završene su sa izvjesnim uspjehom. Vojska i transporti nisu uspjeli proći. Borbe su se vodile cijeli dan. Naš mitraljez je dejstvovao bez greške i zadavao je neprijatelju silne neprijatnosti.

Rezultat: zarobljeno pet vojnika, nešto preko 8 pušaka i 1 puškomitraljez. Bila su prevrnuta dvoja voj[nička] kola sa materijalom, ali se nije moglo prići radi neprijat[eljske] vatre. Dobijeno je oko 300—400 metaka.

Saljem hitno čovjeka da vam uruči ovaj izvještaj. Kurir čeka odgovor.

Prema tvome zadnjem pismu ja putujem za Semizovac. Rato[1] je bio ovdje sinoć, s namjerom da ga neki kurir prebaci u Štab. To zasad otpada, jer u ponedjeljak ujutro biću ja tamo.

Na put nisam mogao ranije krenuti, jer sam bio poslom na Trebeviću.

Drugarski pozdrav
H.[2]

БР. 30

УПУТСТВО ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 22 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИ ТРЕЋЕГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА ПОЛИТИЧКИ РАД С МУСЛИМАНИМА И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О РУШЕЊУ ЖЕЉЕЗНИЧКЕ ПРУГЕ КОД ГОРЊЕ САНИЦЕ

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

III ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ — ШЕКОВАЦ

Према нашем извјештају да вам је долазио један муслиман и да сте га другарски дочекали и дали му један летак за муслимански народ — то је врло добро, и овај штаб вам шаље још неколико комада летака, па их протурите у Петровац. Само скрените добро пажњу да то опет не би био какав шпијун, који би имао задатак да открије наше логоре, или да дозна колике су наше снаге. Зато га никад не водите гдје су наши логори или наше бусије.

[1] Rato Dugonjić
[2] Hasan Brkić

Ако би тај муслиман долазио и сутра, онда га треба искористити за летке и према њему најфиније поступити — да се он потпуно увјери да ми нисмо како им причају њихови официри, него да смо ми Народно-ослободилачка војска која се бори за слободу свих угњетених народа, за равноправност, братство и једнакост свих нација.

ЈПто се тиче ситуације, наш одред који је имао задатак да сруши пруту код Горње Санице — потпуно је успио. Јавља нам Зорић,[1] који је руководио овом акцијом, да су имали неких сукоба са непријатељем и да су му нанијели много жртава, да их има око 60 што рањених — што мртвих, а нашем ниједном ни длака с главе не фали. Остало све по старом.

Оштрељ, 22/8. 1941 год.

Командант батаљона:
Отсутан-на положају

Политички секретар
Н. Котле

БР. 31

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 23 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИ ТРЕЋЕГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉСКИ ПОЛОЖАЈ БУКОВАЧА — ШЕКОВАЦ[2]

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"
23/VIII

III ГЕР. ОДРЕДУ

Осматрачница бр. 1 јавља да је примијетила 250—300 непр. војника који се прикупљају на брдима између Буковаче и Шековиа више Бањачког Котла и према Стражбеници и Драгој Води. За њима иду кола, вјероватно возе храну. Оиа је мишљења да ће они ту преноћити. Било би врло добро кад би се тај непријатељ могао опколити и разјурити. Треба да по овом питању дођете у везу са Кецманом и да се заједнички договорите. План за препад може да услиједи по ноћи, јер ви ту познајете

[1] Милан Зорнђ
' Редакцнја располаже копијом наређења у рукопису.

сваку стопу земље, а непријатељ никако. Када би то успјело, ми би смо потпуно деморалисали њихову војску. О овоме размислите шта би могло да се уради, па макар да у том заопкољавању и учествују оба ваша одреда.

Одржавајте и даље морал код људи, да нема страха, панике, бјежања и слично. Извијестите нас шта ви мислите о овоме и уопште о ситуацији, о непријатељском плану напада, о нашој могућности одбране Оштреља итд.

Вечерас ће стићи из Дрвара још 20 људи с оружјем. Они ће да се распореде гдје буде најнужније.

Шаљите курира чим има нешто важно.

23/VIII 41

Послано у 6^{h}

К-дант бат.
Мића

[П.С.] Ова војска налазила се у Буквику до 7^{h}. Послана Роквићу[1] друга наредба — у

БР. 32

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 23 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИРУ ТРЕЋЕГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА О САДЕЈСТВУ СА ПРВИМ И ДРУГИМ ГЕРИЛСКИМ ОДРЕДОМ[2]

КОМАНДИРУ III ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА У ШЕКОВЦУ

Друже Роквићу[3], примили смо твој извјештај који је сасвим кратак.

Ниси навео гдје је непријатељ, у којем саставу, његове намјере.

Какав ти план имаш, да ли одржаваш везу са Кецманом[4] и да ли у споразуму радите?

Непријатељ се развио према свима нашим положајима од Жуте Главице па, ето, све до Дринића. Једна непријатељска чета отишла је за Мед. Поље, а 2 ескадрона коњице према Бихаћу.

[1] Душан Роквић
[1] Оригинал документа је у рукопису.
[5] Душан Роквић
' Миле Кецман

Сви наши одреди будно прате непријатеља. Друг Морача[1] ће их пустити, каже, на 200—300 мет., па ће онда осути паљбу. Ти и Кецман одржавајте тијесну везу — по могућству да он удари у бок непријатеља, ако овај зађе горе према Дринићу. Наш одред у Бравском Ваганцу је извијештен о ситуацији и упозорен, ако непријатељ буде јако надирао према Оштрељу, да он одозго са Кукерде или Бањачког Врха удари у леђа непријатеља. Ово је да знаш. Шта је са онима на Ђуриновачи? Извјештавај, друже, редовно о свему — [држи] тијесну везу са Кецманом.

ШТАБ БАТАЉОНА „СЛОБОДА"
За команданта
С. Родић[2]

23-УШ-41

БР. 33

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 23 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИ ТРЕЋЕГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА НАПАДАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉСКОГ ТРАНСПОРТА НА ПУТУ БОС. ПЕТРОВАЦ — БРАВСКО[3]

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ БРАВСКИ ВАГАНАЦ

Примили смо ваш извјепггај о раду вашег одреда у Грмечу. Сада се налазите са 22 пушке у Бравском Ваганцу. С обзиром на важност пута Петровац—Бравско ваш одред треба да оперише у том сектору, да спречава прилаз камионима и да их уништава. Ваше бусије треба да буду покретљиве, да нападају непријатеља одакле се он не би уопште надао.

Ви треба да се повежете са Прекајским одредом који се налази на Бунари или у њеној близини. Та веза треба да буде курирска, тако да у случају потребе међусобне помоћи или међусобне заједничке акције [сарађујете]. Тамо је стигао друг Јовић[4] који ће да оспособи свој одред.

[1] Владо Морача
[2] Ставко Родић
[3] Редакцнја располаже копијом наређења.
[4] Душан Јовић је касније, као командант батаљона Прве крајишке бригаде, пред офанзиву на Козару, маја 1942 год., из кукавичлука сам себе ранно, те је због тога стријељан по пресудн партизанског војног суда.

Ви треба да поставите осматраче на Кукерду или на Бањачки Врх, како би могли да контролишете кретање непријатеља од Петровца према нашим положајима, нарочито на положајима Роквића. У случају удара непријатеља на наше положаје, ваш одред, а по могућству и Јовића одред, треба да непријатеља нападне с леђа.

Ваш одред треба да ради и оперише без неких наредби Штаба, јер ви познајете добро терен па, према томе, знате гдје [је] најбољи положај за напад на непријатеља, али подвлачимо: да по сваку цијену морате ометати транспорт непријатељски. Тиме ћемо га деморалисати и у самом Петровцу.

Објасни[те] вашим људима да данас није вријеме за отсуство него за борбу.

За одред Јелашиновци немамо по коме послати тражене ствари. Нека упуте сами курира. За вас шаљемо ракије и 8 пари опанака; дувана немамо, шаљемо паприке и бибера.

Оштрељ, 23-УШ-1941 год. Командант

БР. 34

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 23 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИ ПРЕКАЈСКОГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ АКЦИЈА НА КОМУНИКАЦИЈИ БОС. ПЕТРОВАЦ — БРАВСКО — КЉУЧ

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

ГЕРИЛСКИ ОДРЕД ПРЕКАЈА

По наредби штаба бригаде, ваш вод, који се налази негдје између Струганице *и* Бунаре, треба да напада непријатеља у Бравском, а нарочито његове транспорте на цести Бравско—Петровац и Бравско—Кључ, који све до данас несметано пролазе. Ради тога треба да нађете најзгодније положаје и бусије за извршење тих задатака. Одмах се повежите путем курира са нашим одредом у Бравском Ваганцу, гдје се налази Милан Зорић. Њему је такођер јављено да се повеже с вама и да заједнички радите. У случају да је Зорићу потребна помоћ, упутите му је одмах.

Пошаљите наредбу у име Штаба бригаде одредима око Рибника да спречавају непријатељске транспорте за Кључ и из

Кључа. Затим, шихови одреди не смију да дозволе слободно кретање непријатеља по селима која он пали и уништава. По могућству одржавајте свакодневно везу са њиховим одредима.

Друга Боснића[1] послаћемо одмах.

23-УШ-1941 год. **Командант**
Послано у 10ʰ. **Мића**

БР. 35

I

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 23 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИ ЧЕТВРТОГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА ПОСЈЕДАЊЕ ПОЛОЖАЈА КОД ОСЈЕЧЕНИЦЕ И ОНЕМОГУЋАВАЊЕ ПРОДОРА ДОМОБРАНА ЗА ДРВАР[2]

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

IV ОДРЕДУ У М. ПОЉУ

Из вашег извјештаја видимо да су све ваше снаге отишле са положаја, што се ни у ком случају није смјело десити. Нама је најважнија одбрана Дрвара, те, према томе, увијек на томе положају испод Осјеченице држати снаге које ће се везати за лијево крило II одреда, односно Колунићког.

Штаб наређује да се одмах врати тешки митраљез и потребан број стријелаца на положај. [Не смијете допустити] да ни по коју цијену непријатељ продре.

Данас је непријатељ покушао напад на цио наш распоред, све до Дринића. Одред Врточе би имао држати бусије на цестама за Бихаћ. И Липа ће исто бити на бусији. — Да Врточе одржавају везу са Липом, са наредником Карановићем[3], а Врточе су у саставу IV одреда, што ће друг Симо[4] да наредбом одреди. Мане да ради све у сагласности са пол. секретаром.

23ЛШ1-41

Опер. оф. **Командант**
С. Родић **Мића**

[1] Рајко Боснић, секретар Обласног комнтета СКОЈ-а за централну Босну, погинуо априла 1942 год. заједно са народним херојем др. Младеном Стојановићем.

[2] Редакција располаже наређењем у рукопису.

[3] Никола Карановић

* Симо Тадић

БР. 36

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 23 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДАМА ПОДРУЧНИХ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА ЗА УПУЋИВАЊЕ ДЕЛЕГАТА НА КОНФЕРЕНЦИЈУ У КАМЕНИЦИ

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

Н А Р Е Д Б А бр. 5 од 23 VIII 1941 год.

У вези наредбе Штаба бригаде од данас, у којој се наређује да се пошаљу претставници из појединих одреда овог батаљона на збор који ће се одржати 24ЛШ1 1941 год. у 9 сати прије подне на Каменици, наређује се командирима и политичким секретарима I, II и III одреда сљедеће:

I. Да пошаљу по три претставника из свог одреда, који ће да заступају своје одреде на збору.

II. Претставнике треба да изабере одред у сагласности са политичким секретаром и командиром.

III. Говорници треба да спреме говоре за сутрашњи збор, у којима треба да изнесу расположење војника за борбу, какве су прилике у одреду, жеље и захтјеве војника, дакле све оно што би још требало урадити да се наша ослободилачка борба правилно и са успјехом води и развија.

IV. Политички секретари треба да најозбиљније схвате свој задатак у одређивању најбољих делегата за збор и да их припреме за говор.

V. Делегати треба да дођу у Оштрељ најкасније до 6 сати ујутро, гдје ће их сачекати камион, па, према томе, они могу доћи вечерас овамо ако су спремили говоре, тако да се овдје могу одморити.

VI. По ранијој наредби овога штаба сваки одред мора да пошаље једног курира [да буде] при овом пггабу, а што није учинио Други одред (Владин).

Командири и политички секретари сваког одреда мора[ју] овом штабу свакодневно достављати бројна стања одреда, оружја, муниције, шта је секретар тога дана урадио, какви су резултати итд. — све оно што је тражено у наредби број 3 и 4. Извјештај слати најкасније до 8 сати увече.

II одред шаље 6 делегата.

Командант
Мића

23-^111 1941 год.

За политичког секретара
у.з.[1] **М. Трнинић**[3]

[1] У замјени
' Милан Трнинић

БР. 37

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 23 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИ ПРВОГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА „МУЊА" ЗА ОДБРАНУ ОШТРЕЉА[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"
23/УШ

I ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ „МУЊА"

Примили смо ваш извјештај. Роквић[2] је писао послије подне неколико пута, па сам се чудио како немате везу. Ту везу морате успоставити и стално је држати.

Што се тиче вашег напада, он треба да је паметан и добар, али морате имати везу са Роквићем, па да и он судјелује у том нападу.

Непријатељ не смије проћи у Оштрељ. Чувајте своје положаје, а у случају повлачења идите према Оштрељу и вежите се са сусједним одредима. Роквић мора да осигура десно крило, да нам [непријатељ] не би зашао с бока и допро у Оштрељ.

Пажљиво и храбро, другови!

Командант батаљона
Мића

Уколико сте одредили људе за збор,[3] пошаљите их сутра до 64

[1] Оригинал наређења је у рукопису.
[1] Душан Роквић, тада командир Четвртог герилског одреда.
[J] Односи се на народни збор у селу Каменици, који је одржан 24 августа 1941 године.

БР. 38

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 23 АВГУСТА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА И НЕПРИЈАТЕЉСКИМ ПРИПРЕМАМА ЗА НАПАД НА ОШТРЕЉ

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

ИЗВЈЕШТАЈ

ШТАБУ БРИГАДЕ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА

Поступили смо по наредби Штаба бригаде од данас, само нам је немогуће да обавијестимо IV одред због краткоће времена, јер су ти одреди удаљени до 20 километара и више. Предлажемо да се убудуће обавијести овај штаб за збор бар на два дана раније.

У току јучерашњег дана командант батаљона и оперативни официр обишли су I, II и III одред, разговарали са војницима, командирима и секретарима и испитали наше положаје. Ови одреди, као и њихов положај, задовољавају. Расположење и морал војника су на достојној висини и сви су одлучни да и даље наставе борбу до коначног ослобођења.

Синоћ и јутрос примили смо извјештај од IV и V одреда који још нису формирани [као] јединствени у погледу команде. Одговорни људи извјештавају да су тек стигли у поједине одреде које треба да реорганизују. Ови одреди оперишу самостално на појединим секторима и ометају непријатељске транспорте. Конкретно: одред Крњбуша—Рисовац напао је 17 ов. мј. један камион који је ишао из Петровца за Крупу и превозио становништво. Убијена су четири војника спроводника, а цивили су за Крупу пуштени. Заплијењено је пет пушака и сто метака. Овај одред од 25 пушака држи бусије на путу Петровац—Крњеуша—Крупа и Крњеуша—Врточе.

Одред Бравски Ваганац минирао је пругу код Саничке Ријеке и срушио један вагон на прузи. У борби са непријатељем убили су три војника, а заплијенили двије пушке, три бомбе и један пољски телефон. Одред Јелашиновци разрушио је мост код Горње Санице и ту ступио у борбу са непријатељем који је долазио од Санице. У том је стигао непр.[ијатељски] камион од Кључа и отворио ватру. Како је била ноћ, и баш у том моменту доласка камиона дигнута је ћуприја, тако

да непр.[ијатељ] из Санице није чуо долазак камиона и отворио ватру на камион. Наш одред се повукао, а оставио њих да се међусобно туку. У тој забуни било је тридесет мртвих и рањених. Са одредом Јелашиновци имаћемо везу преко нашег одреда у Бравском Ваганцу.

Послали смо наредбе и упутства нашем одреду у Бравском Ваганцу и Прекајском одреду који се налази око Бунаре. Они треба да ометају непр. транспорте и да их уништавају. Послали смо и друга Боснића[1] у Прекајски одред.

У току данашњег дана непр.[ијатељ] је ступио у акцију, њихова артиљерија туче наше положаје и Оштрељ. Авион је бацао бомбе и оштетио задругу. Стигао је један лакши рањеник. Других рањеника нема. Непр. пјешадија креће се у растуреним стрељачким стројевима према I и III одреду, то јест у правцу Оштреља. Једна непр. чета отишла је [према] Меденом Пољу. Сви су изцгледи да непр. припрема на наше положаје напад. Непријатељска борна кола, којих има троје, упутила су се према Дринићу и прошла наше положаје. Пјешадија, која се развила у правцу Дринића, зауставила се у селу Буковачи. Једна чета непр. стигла је од Бравска према Петровцу. Вјероватно ће служити као резерва. Наши одреди не отварају ватру, јер је непријатељ још далеко. Наша артиљерија је тукла непр. артиљерију и приморала је на промјену положаја. Посада им се разбјежала и вјероватно има губитака. Наши су тукли од 9.30 до 13.20 сати, избачено је 11 граната.

С обзиром на ову ситуацију потребно је да све наше резерве у Дрвару буду у приправности, како би одмах, по потреби, могле да крену овамо. Исто тако да буде спремна минерска група за сваку евентуалност.

Шаљемо вам једно заплијењено писмо и њихов проглас, и по њему изгледа да су [се] ријешили за напад.

Пошаљите нам што више летака за хрватску војску и то што прије.

Уколико буде нешто важније, јавићемо телефоном.

Командант

23-УШ-1941 год. **Мића**

[1] Рајко Боснић

БР. 39

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 23 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИ ЧЕТВРТОГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА НАПАД НА ДОМОБРАНСКУ ЧЕТУ КОД ОШТРЕЉА[1]

НАРЕДБА

IV ОДРЕДУ У МЕД. ПОЉУ

23/VIII — у 22*

Наређује вам се да одмах по примитку овога извјештаја пођете са својим одредом према баракама (манипулацији). Тамо на гребену испред барака налази се 1 непријатељска чета. Она је ту заустављена на гребену од неких наших слабијих снага. Вечерас је командир II одреда Владо Морача кренуо са једним водом да удари непријатеља са ове стране од Оштреља. Тако да ви одоздо, ови одовуда, они од басташке стране ударите непријатеља и да га заробите. Ви бисте имали задатак да му пресијечете отступницу и ударите иза леђа. Ви сте и криви што сте напустили положај, али то ћете поправити кад заробите непријатеља. Схватите ово најозбиљније, јер ако не поступимо како треба, онда ћемо искусити тешке посљедице. Не чекајте, јер је Морача већ близу непријатеља, тако да и ви састав[ите круг] са ваше стране.

Оп.[еративни] оф.[ицир]
С. Родић[a]

Командант бат.
Мића

[1] **Редакција располаже наређењем у рукопису.**
[2] **Славко Родић**

БР. 40

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 24 АВГУСТА 1941 ГОД. ЧЕТВРТОМ ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ ЗА САДЕЈСТВО ПРИ ОДБРАНИ ОШТРЕЉА И ПРЕНОШЕЊЕ НАРЕЂЕЊА ПЕТОМ ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ ЗА ВРШЕЊЕ ПРЕПАДА НА БОС. ПЕТРОВАЦ[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

IV ГЕР. ОДРЕДУ МЕДЕНО ПОЉЕ

Одмах да пребаците све своје снаге према Колунићу. Ту се налази логор непријатељски (више Колунића). Ваш одред треба да се повеже са нашим лијевим крилом, то јест са Колунићким одредом. Ваше све снаге треба да се пребаце из Врточа и са других бусија према Колунићу и да **чувају прилаз шуми према баракама. Затим да одмах пошаљете једну десетину према Оштрељу** Морачином одреду који се налази десно од Колунићког одреда. То треба да буду храбри људи. Непријатељ покушава да продре у Оштрељ, и морамо га по сваку цијену зауставити. Он напада са свих страна.

Пронађите одмах друга Симу и Ману и нека се све снаге ваше упуте овамо.

Затим треба да **одмах** јавите V нашем одреду да прибере све снаге и да напада Петровац, како би непријатељ морао да пребапи од нас своје снаге према њима. Тај одред је састављен из одреда Вођеница, Суваја, Крњеуша. Тамо је Челар и то упутите њему.

24ЛШ1-у 11.20^{h}
Оп. оф.
С. Родић

К-дант батаљона
Мића

[1] **Редакција располаже наређењем у рукопису.**

БР. 41

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 24 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА У ИВОВЦУ О БОРБАМА КОД ОШТРЕЉА И ЗАХТЈЕВ ЗА САДЕЈСТВО И УПУЋИВАЊЕ ПОМОЋИ[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

ГЕР. ОДРЕДУ ИВОВАЦ

Примљен је извјештај М. Шеве[2]. Борбе код нас су врло јаке. Непријатељ је бацио све своје снаге на наше линије према Оштрељу (око 2000 вој.[ника]). Туче нас топовима и авионима, али то нема дејства. Јуче и данас се води велика борба. Данас је она нарочито јака. Непријатељ покушава да продре у Оштрељ. Било би од вас поштено да нам пошаљете ваш одред у помоћ што прије. Он сада нема неких задатака, а овај фронт је важан. Ако изгубимо Оштрељ, изгубили смо и Дрвар. Ради тога најхитније је потребно да пошаљете ваше људе, па и још неке из ближих одреда.

Шаљемо вам 200 к.[омада] метака, [иако] сад и нама много требају.

24-УШ-1941

К-дант батаљона
Мића

[1] Редакција располаже наређење.ч у рукопису.
[a] Милан Шева, касније погинуо као партизан.

BR. 42

PISMO KOMANDE PARTIZANSKIH ODREDA NA SEKTORU KLADANJ OD AVGUSTA 1941 GOD. MUSLIMANIMA U OPSJEDNUTOM KLADNJU[1]

KOMANDA NARODNO-OSLOBODILAČKIH ODREDA
OKO KLADNJA

BRACO MUSLIMANI KLADANJCI!

Mi ne dolazimo da zauzmemo Kladanj kao vaši dušmani, nego kao vaša braća. Mi se borimo za bratsku slogu bez razlike na vjeru. Mi se borimo da svako bude slobodan na svome ognjištu. Mi se borimo protiv divljačkog ustaškog terora, mi se borimo protiv gladi i bijede koje je i u Jugoslaviji mnogo bilo, a koja nas je danas pod ustašama još sto puta gore pritisla, podjednako sve nas. Mi nismo nikakvi krvnici ni pljačkaši. Mi smo ljudi kao i vi, mi hoćemo savez radnika i seljaka bez obzira na vjeru i narodnost. Vas bratski pozivamo da nam izručite zločince koji su nam nanijeli toliko zla i vas hoće sa nama da zavade.

U vašem je interesu da nam otvorite vrata varoši, jer mi znamo da i vi teško živite. Mi ćemo pomoći, koliko god mognemo, da ublažimo vašu bijedu. Mi namirnice dijelimo siromašnom stanovništvu redom, bez obzira na vjeru.

Tražite od vojske da se ne bori, jedno zato, što nema nikakvog izgleda na uspješnu odbranu, a drugo, što su i vojnici naša braća, najviše radnici i 'seljaci koje su poslala gospoda iz Zagreba da ginu za njihove račune ovamo po tuđim krajevima.

Mi zarobljene vojnike bratski puštamo odmah kućama. Već su se mnogi zarobljeni vojnici dosada uvjerili, kolika je ustaška laž da mi mučimo i ubijamo zarobljenike.

Ako se varoš preda i zločmci koji do ovoga dovedoše, nikome neće faliti ni dlaka s glave, a ako se moradne borbom zauzeti, jasno je da tada nećemo izbjeći žrtve na vašoj i našoj strani.

Ne bježite nikuda iz svojih kuća, ostanite u vašim radnjama, jer vas niko dirati neće.

[1] U avgustu i septembru 1941 godine partizani su organizovali četiri napada na Kladanj, i to: prvi — 24 avgusta, drugi — 29 i 30 avgusta, treći — 5 septembra i četvrtj — 14 septembra. U tim napadima učestvovali su Šekovićki, Tupanarski, Ciljotski, Grabovački, Stuparski i Milićki (samo u trećem napadu) odredi zajedno sa četnicima Aćima Babića i Branka šoškića. Ni u jednom od ovih napada nije uspjelo našim snagama da zauzmu Kladanj. Najvjerovatnije je da je ovaj proglas izdat neposredno pred prvi napad na Kladanj.

Živjela sloga muslimana, Srba i Hrvata!
Zivjela borba radnog naroda za mir, hljeb i slobodu!

KOMANDA KLADANJSKOG **FRONTA**

Kod Kladnja,
avgusta 1941 g.

БР. 43

ПИСМО ЖЕНА И ОМЛАДИНКИ ДРВАРСКОГ ПОДРУЧЈА ОД АВГУСТА 1941 ГОД. БОРЦИМА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА[1]

ПИСМО ХРАБРИМ ВОЈНИЦИМА НАШИХ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА

Драги наши ослободиоци и заштитници!

Ми, жене и дјевојке дрварске долине, ваше мајке, ваше кћери и ваше сестре, ми вас топло и захвално поздрављамо са наше данашње величанствене скупштине[2] као наше неустрашиве спасиоце и заштитнике и ми вас позивамо да истрајете у борби све док народи Југославије, све док народи Европе и осталог свијета не извојују своју пуну слободу и равноправност.

Ми вас позивамо да будете немилосрдни према фашистичким окупаторима и њиховим плаћеницима, према нашим заклетим непријатељима, који су и с нама били немилосрдни.

Ми вас позивамо да суздржите свој праведни гњев, своју жељу за осветом, када је у питању мирни и поштени хрватски и муслимански свијет који није хтио и који није скривио злочине над српским народом и који данас заједно с нама ступа у борбу против заједничког непријатеља, против крволочног фашизма и његових псећих слуту.

Наше су мисли, наше су жеље стално с вама, драги наши борци и заштитници!

Ми смо данас закључиле једнодушно да сарађујемо с вама у заједничкој борби, онако како то најбоље можемо. Ми ћемо у позадини у сваком селу, у свакој творници, свакој улици и свакој кући преко својих одбора и повјереница организовати рад да вама помогнемо, да не будете необучени, гладни и жед-

[1] Редакција располаже примјерком писма умиожеиим на шапирографу.

[2] Скупштина је одржана 24 августа 1941 год. у с. Каменици.

ни, да могнете издржати до коначне побједе за коју ћемо, ако затреба, и ми прихватити пушке.

Живјели наши драги јунаци!

ЖИВЈЕЛА СЛОБОДА — СМРТ ФАШИЗМУ!

ЖЕНЕ И ДЈЕВОЈКЕ ДРВАРСКЕ ДОЛИНЕ

БР. 44

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 25 АВГУСТА 1941 ГОД. ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ ТРЕЋЕГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА ХИТНО ПРЕБАЦИВАЊЕ ЈЕДНОГ ВОДА НА ПОЛОЖАЈ КОД ОШТРЕЉА

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

ГЕРИЛСКОМ ВОДУ[1], ДОШЕНУ ИЛИЈИ

Примили смо твој извјештај и видимо из њега да ви нисте озбиљно схватили вашу дужност као герилци — да се борите. Ви сте имали тешки митраљез којим сте могли задржавати пук непријатеља који је са пиштољем у руци дотјеран [да се бори], — а не бјежати. Јучер је Миле Кецман до два сата држао своје положаје, гдје је покосио непријатеља. Касније се повукао на Оштрељ и са неколико друтова растјерао непријатеља и сјурио га са Оштреља низа шуму. Јутрос у три сата већ су наши одреди очистили шуму и нашли су доста плијена, као оружја, муниције и других ствари.

Зато вам се наређује од стране овог штаба да се смјеста тај вод упути на Оштрељ, гдје ће одатле добити распоред и ступити у везу са осталим одредима, и то најхитније, и да се то више никад не деси да се повлачите без везе са сусједним одредима. Одмах, најхитније, на Оштрељ!

Оштрељ, 25/8 1941 год.

Командант батаљона
отсутан
Политички секретар
Н. Котле

[П.С.][2] Све оне који имају оружје, а крију се по тој околини, смјеста упутити их у Оштрељ.

[1] Односи се на вод из састава Трећег герилског одреда, са којим је био политички комесар одреда Илија Дошен.

[2] Реченица је дописана руком.

BR. 45

IZVJEŠTAJ POLITKOMESARA SARAJEVSKE OBLASTI OD 25 AVGUSTA 1941 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KPJ ZA BOSNTJ I HERCEGOVINU O STANJU U SEMIZOVAČKOM PARTIZANSKOM ODREDU I IZVRŠENIM AKCIJAMA PROTIV OKUPATORA I USTAŠA[1]

Dragi drugovi,

Na jedan dan prije moga dolaska u L.[2], Mladen[3] se povratio u Sem.[izovac]. On je imao namjeru da dode tamo da bi se sporazumio o svemu što je važno u pogledu organizacije i akcija. Nije mogao da produži put, jer nije pronašao sigurnog pratioca. Krenuo sam iz L.[uke] u nedjelju veče i u [Gornjoj] Vogošći sam pronašao Mlađena. Tu smo se zadržali jedan dan, pretresli smo cjelokupni dosadašnji rad drugova i sporazumjeli se o tome šta treba hitno preduzeti. Šaljem vam izvještaj prije nego stignem da razgovaram sa svima drugovima, da biste stekli što prije sliku ovdašnjeg stanja. Kao što ćete i sami vidjeti, ovdje stvari ne stoje tako dobro i trebaće mnogo truda da se postigne sve ono što nam se stavilo u zadatak.

Sem.[izovački] odred postoji sa brojnim stanjem od 35 ljudi, od kojih je 25 naoružanih. U odredu ima deset partijaca i to [su] pretežno mladi ljudi i bez većeg iskustva. Prije nekoliko dana Štab odreda uputio je 5 partizana za Podlugove i Visoko sa zadatkom da prikupe Ijudstvo, da djeluju na pruzi, naročito da dignu most kod Kaknja. Trojica su bili naoružani puškama, a ostali revolverima i bombama. Tri partizana su upućena prema mostarskoj pruzi i to s desne strane pruge, sa istim zadatkom. Naoružani su revolverima i bombama. Dvojica su upućena u. . . . lje[4] sa zadatkom da izvrše političku agitaciju u selima i da stupe u vezu sa starijim ljudima, koji su se dosada držali po strani. Ostali partizani nalaze se na okupu bez konkretnih zadataka. Nisim[5] je, prema odluci štaba, upućen u Vareš da se poveže sa ljudima koji se, navodno, kriju u šumi blizu Vareša. O njemu se već 15 dana ne zna ništa pozitivno (Culo se da je uhapšen). Sudbina Engla[6] je nepoznata. Navodno je uhapšen u Brezi i u zatvoru se objesio. Metalski radnik Šarić koji je radio u Brezi, a kod koga se navraćao Engel,

[1] Original izvještaja je u rukopisu.
[2] Selo Luka kod Sarajeva
[3] Rato Dugonjić
[4] Ovdje je dokument oštećen, te se nije moglo ustanoviti u koje mjesto su upućeni. \
[6] Nisim Albahari
* Slavko Engl, namještenik iz Sarajeva, uhvaćen od ustaša u Varešu 1941 god. i u zatvoru izvršio samoubistvo.

ubijen je (Slučaj Engla treba da se ispita i da se uzme na odgovornost onaj koji ga je upućivao, jer se znalo kakav je to čovjek).

Jedan omladinac iz odreda ranije je bio upućen u jedno selo blizu Visokog gdje je trebalo da se poveže sa Ijudima prema datim uputstvima iz Sarajeva. Njegov put je bio bez uspjeha zbog lošeg uticaja Zenice[1] na tamošnje ljude. Isti je išao u Zenicu da, prema odlukama našeg sastanka na L.[uci], stupi u vezu sa tamošnjim ljudima, koji su u cijelosti primili naš plan za akciju, ali je to sve, kako vam je poznato, propalo. Veza sa Kaknjom, Brezom i Varešom nije uspostavljena i ništa nije poznato da li se šta tamo preduzimalo.

Dosadašnje akclje odreda

Prvobitno je odred brojao 14 ljudi. Prvu akciju je trebalo da izvede napadom na Podlugove sa zadatkom da razoruža žandarm. stanicu i ustaški stan i da razori stanicu i ložionicu. Akcija nije uspjela, jer je odred u kretanju bio presretnut i morao se povući. Ubijen je jedan žandarm, a jedan je bio ranjen. Poslije toga u Ilijašu i okolici strijeljano je 30 Srba. Organizacija odbrane sela nije bila izvršena. Poslije te akcije odred se povećao na preko 40 Ijudi, skoro svi naoružani. Među njima nalazili su se partizani sa Vrela Bosne. Pošto je snaga odreda porasla, štab je odlučio da se odred razdvoji. Jedan dio je dobio zadatak da poruši most na Jošanici i da operiše na pruzi za Visoko, a drugi dio je upućen prema Zoviku sa zadatkom da sruši tamo most i da djeluje na pruzi Sar.fajevo] — Dubrovnik. Ovaj dio odreda trebalo je da se^oveže sa ljudima oko braće Jokanović i da se formira kao samostalni Igmanski odred.

Most u Zoviku nije srušen, iako je organizacija i priprema bila relativno dobra. Eksplozivno dejstvo dinamita bilo je slabo. Poslije te neuspjele akcije odred nije stigao da se formira i počeo je naglo da se rasipa . . . .

Drugi dio odreda nije izvršio dati zadatak na mostu kod Jošanice radi jake straže. On je sačekao neki ustaški auto, navodno ubijeno je 7 ustaša, a 3 su ranjena. Poslije toga došao je slučaj u Rskovici gdje je strijeljano i ubijeno preko 100 ljudi, žena i djece. Veliki [ih] je broj zapaljen u klanicama[2]. Ova je akcija izvršena prije 15 dana i poslije nije bilo nikakvih akcija. Od tada do danas ostatak partizana kretao se po selima bez naročitih zadataka.

Kao što se vidi, stanje partizanske borbe je ispod očekivanja. Ostatak partizana, prema mišljenju Mlađena, moći će se upotrijebiti kao oslonac za prve akcije, kao i za novu organizaciju.

[1] Misli se na partisku organizaciju u Zenici koja je odbila da izvrši direktivu PK KPJ za BiH za miniranje željezare u Zenici, zbojj čega je ova organizacija bila raspuštena.

[!] U Bosni klanicama nazivaju stočne kolibe.

Stanje part.[iske] org.[anizacije], Veza među seoskim org.[anizacijama] se uspostavlja i to u selima prema Sem.[izovcu]. Ostali krajevi nisu obuhvaćeni. Mreža povjerenika nije u cijelom kraju uspostavljena. Veza sa Sarajevom navodno je ovih dana uhvaćena. Mnogi ljudi iz Partije sa ssla, na koje su drugovi bili upućivani, pokazali su se vrlo loše.

Raspoloženje seljaštva za borbu nije stalno. Vlada veliko kolebanje i neodlućnost. Mišljenja sam da je to došlo kao posljedica rada odreda i da će se to popTraviti kada se izvrši organizacija i otpočnu uspješne akcije. Mentalitet ovoga kraja je drugojačiji od ostalih, i vrlo vjerovatno da će se imati teškoća da se mase mobilišu.

Ustaški teror znatno je popustio i deklaracijama vlastiooduzimanju egzekutivnosti ustaškim organima mase pomalo vjeruju. Događaji na Romaniji znatno utiču na raspoloženje, i mišljenja sam, prema prvom razgovoru s ljudima ovdje, da ćemo ipak moći ostvariti što nam je stavljeno u zadatak.

Drugovi su mišljenja da bi Seljo[1] znatno olakšao veze sa selima i da bi povećao povjerenje u naše akcije. Kasnije ću vidjeti da li je potrebno da se postavi pitanje njegovog dolaska, ako bi to bilo moguće.

Rezervni p. poručnik nalazi se sa grupom partizana na pruzi Sar. — Dubrovnik.

Najbliži plan moga rada. — S ovim ljudstvom okupiti još nešto i formirati prvu četu ovog bataljona. Mobilisati ljude s oružjem i* s alatom. Otpočeti što hitnije sa akcijama na pruzi i putu, koje spada u zadatak ovoj četi. Uporedo ću nastojati da što hitnije uspostavim vezu sa ljudima ispod Igmana, kako bi i ta četa što hitnije, pa bilo sa [ko]likim ljudstvom, stupila u akciju. O vezama sa Varešom, Brezom i Kaknjem, koje su isto tako hitne, ne mogu vam zasada ništa reći.

Već sam razgovarao o Rajlovcu i mišljenja sam da bi i to trebalo da bude jedna od prvih akcija.

Ovako izgleda stanje prema izvještaju druga Mlađena.

Napomena: Izvještaj uputiti u Sarajevo!

25-VIII-41

Pozdrav
Aco[2]

Od neobičnog značaja za ovaj kraj [i inače] bilo bi važno: hitno razoružanje ozrenske žandarmerije i uspostavljanje Gajevske čete.

[1] Slobodan Princip — Seljo
[2] Hasan Brkić

Obaviješten sam da na jednom mjestu, koje je dostupno nama, ima 400 bombi. Provjeriću i nešto ćemo uzeti za sebe, a ostatak bismo predali Rominiji.

Асо

БР. 46

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 25 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИ ДРУГОГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА ГОЊЕЊЕ РАЗБИЈЕНЕ УСТАШКО-ДОМОБРАНСКЕ ВОЈСКЕ КОД БОС. ПЕТРОВЦА И ЧВРСТО ДРЖАЊЕ ПОЛОЖАЈА

ШТАБ 1 БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

II ОДРЕДУ — РАДИ ЗОРИЋУ

Према извјештају овог наредника[1] види се да је имао дио батаљон задатак да удари на ваше положаје, те, према томе, треба најпажљивије слати патроле и извиднице и кретати напред у одређеном правцу. Уосталом, тамо је отишао и Славко[2] и Милутин[3], па се с њима споразуми, али ја мислим да се непријатељ разбјежао у паничном страху и било би потребно још данас заузети исте положаје које" смо имали раније. Треба непријатељу показати да ми располажемо са огромним снагама, уносити међу војнике морал и охрабрити војнике да се непријатељ разбјежао у паничном страху. Треба водити рачуна да се више онако не отступа; треба држати увијек чврсте бусије, отступања нема без великих жртава. То је нарк>чито твоја дужност и ти си најодговорнији за свој одред. Шта је са Морачом[4], јеси ли с њим ступио у везу? Обавијести [нас за] сваку нову ствар.

Оштрељ, 25/8. 1941 год.

Командант батаљона:
отсутан
Политички секретар,
Ник. Котле

[1] Односи се на једног наредника-домобрана којег је овај батаљон заробио у борбама претходног дана.
[2] Славко Родић
' Милутин Морача
* Владо Морача

БР. 47

НАРЕДБА ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 26 АВГУСТА 1941 ГОД. ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ДНЕВНИХ ИЗВЈЕШТАЈА И УПУТСТВО ЗА РАЗДИОБУ ПОКЛОНА КОЈЕ ЈЕ УПУТИО ОДБОР ЖЕНА ИЗ ДРВАРА

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

НАРЕДБА од 26/8. 1941 год. бр. 6

СВИМ КОМАНДИРИМА И ПОЛИТИЧКИМ СЕКРЕТАРИМА ОДРЕДА

I. Пошто се до данас није успоставила веза између овог Штаба и појединих одреда, па према томе не зна се ни бројно стање Батаљона нити број оружја, поготово заплијењеног, наређује се сљедеће:

1. Командири морају имати тачан списак свега људства с оружјем и без њега, и то подијељено по водовима и десетинама. Водници и десетари морају имати списак свога људства и предавати га рапортом командирима. На тај начин, командири ће лако водити надзор над својим одредом и моћи ће да тачно обавјештавају Штаб о бројном стању.

2. Командири морају одмах доставити списак колико у одреду имају тешких митраљеза, пушкомитраљеза, бомби и муниције.

3. У том списку доставити колико је заробљено[1] од поменутог оружја и другог материјала. Ако се тога дана не воде борбе, то треба нагласити у извјештају.

4. Сваког дана треба поднијети тачан списак погинулих и рањених, као и утрошак муниције (приближно) и да ли је које оружје изгубљено или ван употребе. Ове извјештаје треба слати Штабу сваког дана најкасније до 8 сати навече, а ако се воде борбе тога дана, онда сљедећег дана до 9 сати ујутро.

II. Данас је стигло нешто мало веша, чарапа и других ствари које је послао одбор жена из Дрвара за герилце овог батаљона. Да би се ово правилно распоредило по свим одредима, наређује се командирима и политИчким секретарима:

1. Да направе списак колико је најнужније да се достави њиховом одреду. Треба да се води рачуна о количини послане

[1] Заплијењено

робе и да се према томе равнате. Добивена је данас сљедећа роба:

Кошуља — — — 44
Гаћа — — — — 19
Пешкира — — — 37
Мајица — — пари 19
и има 3 заплијењене
Чарапа — — — — 30
и има једне приглавке и три пара заплијењено
Марамица — — — 18
Сапуна — — — — 5
Ципела — — — — 1
пар

Морате доставити Штабу списак коме су уручене наведене ствари, а један списак имати код себе, а нарочито морате водити рачуна о оним људима којима је најпотребније и којима је кућа далеко да се не може отићи пресвући.

Прљави веш треба да се скупи да се пошаље по куриру у магазин, и то опет са списком колико је ствари послато.

Списак пошљите најхитније да би се могло људима подијелити ствари. По куририма доставиће се писма жена из Дрвара и околине упућена герилцима.

Командант батаљона
Мићa
Политички секретар
Ник. Котле

БР. 48

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 26 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИ ТРЕЋЕГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА ЧИШЋЕЊЕ ШУМЕ КОД ОШТРЕЉА ОД РАЗБИЈЕНИХ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ДЈЕЛОВА И ПРИКУПЉАЊЕ РАЗБАЦАНОГ РАТНОГ МАТЕРИЈАЛА[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

НАРЕДБА од 26-УШ-1941

ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ ПРЕКАЈА I БР.[АВСКИ1 ВАГАНАЦ

Примили смо ваш извјештај јутрос у 8ʰ.

Јуче се **цијели** дан водила борба по шуми и у самом Оштрељу. Непријатељ је имао намјеру да заузме Опггрељ и расподијелио је своје снаге на оба наша крила и центар. У 7ʰ непријатељ је разбијен у Оштрељу и наши су очистили Оштрељ. Синоћ и у току ноћи до 3ʰ наши одреди запосјели су [положаје] десно и лијево од Оштреља и око самог Оштреља. Затим су настала извиђања, тако да се претражује шума и налази се војног материјала. На нашем десном крилу иза Оштрељског Врха и десном косом према Дрвару налази се 30 Граховљана и Мирко Шобић[2] са Дрварчанима. Они ће претражити тај терен и вјероватно ће избити на пругу.

Ваш задатак био би слиједећи:

1) Да са својим снагама претражите шуму око штреке до Оштреља. Распоредите ваш одред у мање групипе — полудесетине које би обилазиле широки сектор шуме, а да се не би изгубиле, уговорите неки сигнални знак између њих (два јака звиждука и др.). Тако распоређени пођите према Оштрељу.

2) Треба да се нађете са Дошеном[3], који има двије десетине и т.[ешки] митр.[аљез], а јавио нам се јуче испред Бризгаћа негдје. Сад немамо с њим везу.

3) Ваш одред треба да штити наше десно крило и да се један дио снаге (25 вој.) заустави у Бризгаћу да претражи доле шуму, али увијек да има везу са Штабом и са сусједним

[1] Редакција располаже наређењем у рукопису.
[2] Мирко Шобић заробљен од Италијана и стријељан 1941 године.
[3] Илија Дошен

одредима. Други дио има да се упути опет групицама према Опгтрељу и да пази[1] на наше стријелце који су распоређени око Оштреља.

Шаљемо вам хљеба и сланине. Шаљемо вам 500 метака. Шаљите курире!

К-дант батаљона
Мића

БР. 49

ИЗВЈЕШТАЈ ГЕРИЛСКОГ ИНФОРМАЦИОНОГ БИРОА О БОРБАМА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ПРОТИВ УСТАША И ДОМОБРАНА НА СЕКТОРУ БОСАНСКОГ ПЕТРОВЦА ОД 23 ДО 26 АВГУСТА 1941 ГОДИНЕ[2]

ИЗВЈЕШТАЈ ГЕРИЛСКОГ ИНФОРМАЦИОНОГ БИРОА (ГИБ-а)

Борбе на сектору бос. петровачком

У суботу 23 о. м. непријатељ је почео развијати прилично велике снаге са циљем да прође кроз наше положаје и заузме Оштрељ. Један његов батаљон кренуо је на наше лијево крило испод Осјеченице, други према Барама, Ведром Пољу и Шековцу, а трећи у правцу Буковаче и Дринића на наше десно крило. Непријатељ је настојао да се дочепа Калабиног Брда, успио да потисне наше који су се повлачили и да се дочепа ивице шуме према Оштрељу. Дио снага Трећег одреда запосјео је бусије према Дринићу, како би онемогућио непријатељски продор према Коритима. На лијевом крилу непријатеља је напао с леђа друг Ђуро Штрбац са тридесетак људи и распршио га према Колунићу.

Најјача битка водила се средњом линијом гдје је била највећа концентрација непријатељских снага и ватре. Због наше неповезаности успио је непријатељ да продре у шуму, и један се наш дио повукао до самог Оштреља. Друг Миле Кецман остао је са својим водом на положају и стајао је читав дан у огорченој борби. У недјељу је било жестоког пушка-

[1] Тј. да пазм како не би дошло до међусобне борбе.

[2] Извјештај је објављен у првом броју „Герилчевог радио дневника" који је од 26 августа 1941 год. свакодневно издавао Герилски информациони бнро (ГИБ) и у којем је доносио најновије вијести о догађајима у земљи и у свијету.

рања на самом Оштрељу. Непријатељске снаге продрле су пругом која иде од Срнетице према Оштрељу. Наше десно крило повлачило се према Оштрељу и заузимало положаје код станице. Непријатељ се разбјежао и Оштрељ је био очишћен.

Првога дана битке, тј. у недјељу, непријатељ је читав дан подржавао артиљериску и авионску паљбу. Треба рећи да се тог дана нашло људи недисциплинованих и смутљиваца који су ширили панику.

Понедјељак је протекао утлавном у знаку затишја. Настављало се чишћење шуме и мјестимичне чарке. Око три сата један непријатељски батаљон, састављен од 3 пјешадиске и једне полуартиљериске чете, који се прокрао кроз Осјеченицу и кренуо шумском прутом према Оштрељу, наишао је на наше снаге. Дијелови 2 и 3 одреда нашег Првог батаљона напали су га, распршили и том приликом заробили 4 тешка митраљеза, 13 коња, неколико малих кухиња, шаторских крила, око 5.000 метака и друго. Непријатељски војници, у бијегу кроз шуму, хватани су и разоружавани. Средином наше одбране, гдје се водила огорчена борба, један се поднаредник хрватске војске, с тешким митраљезом и са 12 војника, предао без борбе. Повикао је: „Другови, ево вам све ово, ја се нећу борити против вас. Другови, ако сте комунисти, немојте ме убити". Наш му је герилац приступио, казао му да смо сви ми борци за слободу и с њим се пољубио. Хрватски војници причају да нико није за борбу, да их официри јуре и тјерају са револверима напријед, и то, како они кажу, на четнике, који ће им копати очи ако их живе ухвате. Први одред заплијенио је 2 тешка [митраљеза], три пушкомитраљеза и 5.000 метака. Заплијењено је доста пушака, чији се тачан број не зна, јер се наши ненаоружани људи смјеста наоружавају. Наши претражују шуме из којих је непријатељ очишћен и наилазе стално на нови материјал. Непријатељски губици у људству су велики. Тачан број наших жртава саопштићемо кад добијемо све податке. Тада ћемо, такођер, објавити имена бораца који су се нарочито истакли.

ГИБ

БР. 50

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 26 АВГУСТА 1941 ГОД. О РЕЗУЛТАТИМА БОРБИ ОКО ОШТРЕЉА[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"
26-УШ-1941 у 17 **h**

Г.[ЕРИЛСКИ] ОДРЕД ПРЕКАЈА (РАСКРПГБЕ)

По вашем извјештају јављамо вам сљедеће:

У недјељу и понедјељак водиле су се велике борбе око Оштреља. Непријатељ је покушао да заузме Оштрељ, али оба пута је одбијен са много [својих] жртава и [за нас] плијена у оруж^у и муницији. Јуче је заробљено 6 тешких митр., 6 п. митр., доста пушака, око 12000 метака, 15 коња, кухиње и друго. Данас, до сада, није било борбе, премда се непријатељ опет концентрише у Шековцу. Ми ћемо непријатеља сада чистити из шуме и заузећемо старе положаје. Послаћемо опет бусију у Бр.[авски] Ваганац која је дошла јутрос овамо за одбрану Оштреља. — Једна ваша десетина налази се у Срнетици. Други су дошли са Боснићем Рајком овамо, заједно с нашима из Бр. Ваганца. **Пошаљите опет курира!**

К-дант батаљона
Мића

BR. 51

IZVJEŠTAJ POLITICKOG KOMESARA SARAJEVSKE OBLASTI OD AVGUSTA 1941 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KPJ ZA BOSNU I HERCEGOVINU O STANJU PARTIZANSKIH ODREDA I CETA NA TERITORIJI OBLASTI[2]

Dragi drugovi,

Tek noćas će krenuti vaš kurir. Nije mogao ranije, jer smo ga sa velikim zakašnjenjem pronašli, ne našom krivicom, nego krivicom jednog čovjeka preko kojega nas je tražio.

[1] Редакција оасполаже документом у рукопису.
[2] Original izvještaja je u rukopisu.

Saljemo vam dopunu izvještaju koji ste primili prije nekoliko dana:

1. Semizovački odred. — Nismo uspjeli da se s njim povežemo i do danas nam nije ništa poznato o njegovoj sudbini i njegovim akcijama. Uputili smo dvojicu kurira, ali nijedan se nije povratio. Bili smo mišljenja da jedan od nas tamo otputuje, ali smo to mišljenje promijenili, jer nismo sigurni da ga pronađemo, a, osim toga, situacija nam ne dozvoljava da se rasipamo, naročito ako bi to bilo bez uspjeha.

Zato smo odlučili da vi sa svoje strane pokušate da taj odred pronađcte i da nas izvijestite kako i gdje bi ga mogli pronaći.

To shvatite kao hitno i prvom prilikom rias izvijestite. Bilo bi neophodno da se [on] što prije upozna sa novom linijom i akcijama koje bi morao preduzeti s obzirom na situaciju u kojoj se nalaze drugi odredi.

2. Gajevski odred. — Odred nije formiran. Ljudi koji su tamo upućeni pokazali su se nesposobni da izvrše ono što se od njih tražilo. Zato smo donijeli odluku da se oni smijene, s tim što će mlađi unići u jedan manji odred koji je formiran u Mokrom, sa zadaćom da se kreće prema Gajevima i da sam okupi Ijudstvo i da ga naoruža.

Taj odred ostaće u sastavu Štaba 3 čete i imaće specijalne zadatke. Stariji drug[1] će biti povučen kod [nas] na tehnički posao.

3. — Sa štabom druge (Trebevićke) čete nismo stupili u vezu poslije susreta sa polit.komesarom[2]. Izvještaj o njihovom radu nismo primili. Hitno ćemo uputiti kurira, ukoliko u toku današnjeg [dana] ne uspijemo uhvatiti vezu sa odredom 3 čete, koja djeluje na području Pale—Renovica, s kojima su oni održavali vezu preko Vrhprače.

U vezi sa važnošću akcija koje ćemo morati preduzeti u pravcu Kalinovika, odlučili smo da tamošnji Štab popunimo jednim aktivnim oficirom[3], koji se sada nalazi u Odredu Pale—Renovica. On bi sa jednim svojim odredom i uz pomoć ljudstva 2 čete krenuc niz Trebević prema Trnovu, Dobrom Polju, a kasnije, pošto bi se uspostavile potrebne veze, i prema Kalinoviku. Druga četa u svome kretanju organizovala bi narod od Pala do Kalinovika. Obuhvatajuć jedan dio Pala, ta četa bi se u svojim akcijama vezala sa 3 četom Prema našoj procjeni, težište najbližih zamašnijih operacija nalazilo bi se na području 2 i 3 čete.

4. Romaniska četa. — Ova četa je stupila u borbu. U prvimnastupmm akcijama ona je učinila nekoliko pogrešaka, koje su hitnc

[1] Nisim Albahari

[2] Feliks Goranin — Srećko

" Vojislav Đokić, major bivše jugoslovenske vojske, član V'rhovnof štaba, poginuo u Petoj ofanzivi kod Foče kao načelnik Štaba Sedme divizije

ispravljene. U vezi sa najnovijim uputstvima organizuju se na široj osnovi akcije koje će nam omogućiti da što prije pridobijemo najšire mase za borbu.

Štab ove čete stvorio je odrede, koji će djelovati na sljedećim rejonima:

1.) Kopito—Devetak, sa zadatkom da uspostavi vezu sa Vlasenicom.

2.) Rogatica—Mesići, sa zadatkom da organizuje partizan.fsku] borbu u tome srezu, da čuva put i prugu prema Rogatici i da uspostavi vezu sa Višegradom. Pokušaj formiranja musliman. odreda nije uspio, ali to ne smatramo konačnim. To pitanje ćemo ovih dana ponovo postaviti.

3.) Glasinački odred, sa zadatkom da organizuje najširu masovnu bazu u našoj borbi. Pored akcija koje će voditi u zajednici sa svim okolnim selima, on će poslužiti kao pomoć najvećem odredu na Romaniji (na putu od Sarajeva prema Sokocu).

4.) Odred Pale—Renovica, sa zadatkom da djeluju na Višegradskoj pruzi, povezujući se sa svim selima od Prače do Pala.

5.) Romaniski odred imaće najvažnije zadaće i po broju premašuje sve ostale odrede. Zasada on broji preko 80 Ijudi, a u najbližoj budućnosti on treba da se proširi još u višoj mjeri. On mora da spriječi svaki vojni transport na prolazu za Sokolac. U prvim akcijama Štab čete nije shvatio značaj odreda na Romaniji i svojim prvim akcijama izgubio je iz vida strategisku važnost prolaza ceste kroz Romaniju preko koje se upućuju svi vojni transporti prema Sokocu, Vlasenici i Rogatici. Prvobitno stvoreni Romaniski odred izvršio je akciju na mostu Derventa i razoružao žan.fdarmerisku] kasarnu. Umjesto da se taj odred povukao na zgodne položaje iznad Mokrog, okupivši mase koje su bježale u šume, on se povukao daleko od tih položaja i na taj je način omogućio punu slobodu kretanja neprijatelja.

Ta greška je danas ispravljena i ovaj odred podijeljen zasada u 8 desetina, koje su raspoređene na najvažnijim položajima sa zadatkom da sačekuju svaki transport. Ukoliko bi neprijateljske snage bile premoćne, ovaj odred dobivaće pomoć susjednih odreda. Osim toga, on će organizovati mase u Mokrom i u Palama.

Odred je stupio danas u akciju. Nismo primili nikakav izvještaj, ali znamo toliko da je neprijatelj artilerijom tukao brda u kojima se nalaze položaji odreda. Dok pišemo ovaj izvještaj, primjećujemo da su se neke kolone automobila probile i kreću se prema Glasincu.

Treća četa će otsada hitno mobilisati snage i nastojaće da fse] preko odreda po selima poveže sa svim elementima koji su spremni za borbu bez odlaganja.

Veze. — Postavilj smo pitanje veze sa Sandžakom i Vlasenicom. Hitno ćemo uputiti ljude i u jednom i u drugom pravcu. Moramo se informisati o prilikama i o mogućnosti zajedničke akcije.

Danas smo umnožili posljednju publikaciju CK. Uputili smo jedno pismo muslimanima u kojem smo objasnili našu borbu i ukazali na stav koji bi trebalo da zauzmu. "Ljude koje ste uputili sa kurirom stavjli smo u odrede. Student med.ficine][1] liječi ranjenike. Imamo 3 ranjena.

Hitno da nam se pošalje:

1. polit. i vojne literature;
2. busola, dvogleda i sekcija;
3. akumulator i baterije za radio-aparat;
4. nekoliko baterija za lampice;
5. papira, indiga, notesa, olovaka, šapirograf, pantljika za mašinu »Portabl Remington Junior«;
6. sanitet. materijala, a po mogućnosti ljekara ili neku sestricu radi vakcinisanja, sa potrebnim ampulama, i
7. hrane, ukoliko je to moguće.

Prilažemo izvještaj komandira 3 čete.

Primili smo pismo koje ste svojevremeno uputili, a u kojem ste ukazali na neke naše propuste radi čega smo kažnjeni. S tom odlukom (nas dvojica) se ne slažemo i obrazložen odgovor poslaćemo kada prilike dozvole.

Čiča[2] je došao-

Spremite obavještenja o Herceg.fovini], Crnoj Gori i Sandžaku!

Pošaljite najnovije radio—biltene!

Pozdravljaju vas
H[3]

Napomena:

1. Mlađi sa Gajeva, radi slabog zdravlja i cijele konstitucije», neće moći stupiti u Odred, te se stavlja na raspoloženje.
2. Mišljenja smo da vaš dosadašnji kurir i dalje ostane, jer ga drugi ne bi mogao zamijeniti.
3. Pasulj iz Kralja Tomislava ulice izdignite odmah i postepeno ga prebacujte.

[1] Enver Lakišić, iz Mostara, poginuo 1944 god. prilikom prelaska naših jedinica preko rijeke Bosne.

[2] Slaviša Vajner — Ciča

[3] Hasan Brkić

БР. 52

ЧЛАНАК ИЗ „ГЕРИЛЧЕВОГ РАДИО-ДНЕВНИКА" ОД 27 АВГУСТА 1941 ГОД. О ЗНАЧАЈУ СТВАРАЊА СЛОБОДНЕ ТЕРИТОРИЈЕ У БОС. КРАЈИНИ И ЛИЦИ

ТРИДЕСЕТ ДАНА СЛОБОДЕ

Равно толико дана протекло је од оног незаборавног дана када се је подигла „кука и мотика", када су наши јуначки герилски одреди са Каменице, Мисије, Јаворја и Црљивице устали да с оружјем и без оружја одбране своја дједовска огњишта, спасу животе своје и својих најмилијих, отму народну слободу[1]. И као што је „Невесињска пушка" запалила некада херцеговачки ослободилачки устанак раје, тако су овога пута дрварске пушке радника, сељака и народу одане интелигенције запалиле западну Босну и Лику, покренуле поробљене и опљачкане народне масе у борбу против нечувених звјерстава усташких разбојничких хорди које су нам на грбачу напртили њемачки и талијански фашистички окупатори.

Данас се застава народне слободе вије не само у Дрвару него у једној великој области, у планинској области великог дијела наше драге Босне и кршне Лике, гдје данас слободан сељак жање своје жито за себе, за своју радну браћу у граду, за своју ослободилачку војску, а не за крволока Хитлера и његову вјерну франковачку псетад.[2] Данас наш радник с пушком у руци у партизанском одреду, скупа са сељаком, са свом поштеном интелигенцијом, брани отету слободу, брани своју индустрију, своје шуме, које више не смију бити плијен фашистичких прождрљиваца и готована, него само једино наша заједничка народна својина, наша храна и наша одбрана. Тридесет дана ми смо држава у држави, тридесет дана ми смо држава народа и слободе у једној трулој државној творевини туђинских измећара, ропској и крвавој.

Ми данас слободно држимо јавне народне зборове, ми данас слободно организујемо народну власт одоздо, ми данас ведро гледамо у будућност и полажемо њене темеље, јер на нашим бусијама стоје свјесни одреди радника и сељака западне Босне и Лике, чврсто ријешени да не одложе пушке док год и посљедњи фашистички окупатор и посљедњи усташки гад не буде истјеран са наше родне груде.

[1] Тј. да поврате народу отету слободу
[5] Пашчад

Тридесет дана ми смо могли да издржимо на ослобођеним позицијама, да даље организујемо нашу војску и нашу позадину, и моћи ћемо и даље да се са успјехом отхрвавамо нашим заклетим душманима — у првом реду због тога што херојска Црвена армија немилосрдно слама и ништи удружене фашистичке разбојнике, олакшава нашу партизанску борбу, омогућава да фронт уједињених славенских и свих осталих народа свијета против хитлеризма и фашизма постане стварност, неочекивана и огромна снага која невидљиво наноси ударце, од које данас стрепе фашистички вјероломници и људождери.

Сваки дан, данас у овако судбоносно доба, голем је као година. Он је степеница више у незаустављивом крочењу[1] наших народа ка скорој будућности пуној слободе, мира и равноправности.

Ми нисмо осамљени: у свима земљама поробљене Југославије на све стране грме герилске пушке, ничу одреди слободе, све тежи ударци народне освете и гњева сручују се на фашистичке освајаче и њихове презрене плаћенике.

Данас, када издајник Павелић ставља хрватску војску под талијанску команду, када послије подле продаје најважнијих дијелова наше Далмације поновно позива фашистичке окупаторе да окупирају окупиране, да пљачкају опљачкане, само да би он одржао своју вазалску и господску власт над хрватским народом, данас је, изнад свега, потребно да српски, хрватски и сви остали народи раскомадане и поробљене Југославије збију своје борбене редоЕе и протјерају талијанске и њемачке фашистичке окупаторе, а с њима и своје изроде и туђинске плаћенике Павелића, Аћимовића, Љотића, Новаковића и друге.

Нема те силе која је у стању да- данас заустави слом фашизма, да заустави побједоносни ход свеславенског и свенародног фронта слободе.

Да живи устанак Дрварске долине, Босне и Лике!

[1] Корачању

BR. 53

IZVJESTAJ KOMANDANTA SARAJEVSKE OBLASTI OD 27 AVGUSTA 1941 GOD. ŠTABU NARODNOOSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA ZA BOSNU I HERCEGOVINU[1] O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI I IZVEDENIM AKCIJAMA[2]

27 avg. 1941

Drugovi,

22 avg. Rom. i Mokranj. četa sačekale su troja kola sa hrv. vojnicima, dvoja kola i konji prevrnuti i nekoliko vojnika ranjeno, neki se povratili u Mokro. Iza toga bila je jaka mitraljeska paljba i bacanje bombi iz aviona. Tri partizana bHa su ranjena. Malo kasnije naišla su 4 automobila za Sarajevo iz Han-Pijeska, sva 4 su zaustavljena i zapaljena, zarobljeno 5 hrvat. vojnika i 1 puškomitraljez, kao i nešto municije. Vojnici pušteni da idu kućama, ali im je prije toga objašnjeno zašto se tjorimo.

25 avg. izvršen uspješan napad na Sokolac, zarobljeno 32 žandara sa ustašama i mnogo ostalog plijena. Prilažem prikaz borbe.[3]

3) Stampali smo **2** pisma — **1 Srbima** i **1** muslimanima. **Prilažemo** pisma.[4]

4) Akcije 26 i 27 vodimo po muslimanskim selima, kako bi ih mogli pridobiti za našu borbu.

5) Od 19 ov. — do danas nije putem mogao proći nijedan vojnik ili kamion, put je zakrčen i razriven, i dalje se razriva.

6) 27 — prvi put slušali radio vijesti.

Drugove iz Sarajeva poslali u Mokranjsku četu.

Automatska oružja raspodijelili svima četama prema važnoitima akcija koje pojedine čete vrše.

Potrebe:

Prikupljajte stalno sanitetski materijal, lijekove, pa po mogućnosti i šatorska krila i drugi materijal.

Sanitetski materijal stalno doturati, lijekovi su naročito potrebni.

[1] Štab NOP odreda za Bosnu i Hercegovinu formiran je 13 jula 1941 god. na sastanku PK KPJ za BiH. U isto vrijeme donesena je i odluka o stvaranju štabova oblasti na području oblasnih komiteta KPJ u Bosni i Hercegovini.

[2] Redakcija raspolaže izvještajem u rukopisu.

[3] Ovim opisom borbe Redakcija ne raspolaže.

[4] Pismima Redakcija ne raspolaže.

nr

II

25 avg. uspostavljena kurir. veza sa štabom[1] u Tuzli.

U akcijama se dodirujemo.

III

Prilažemo pismo druga koji je otišao u Semizovac.[2]

IV

Kurira iz Trebevića čekamo. Po izvršenoj akciji štab kreće na put; o tome izvjestićemo kasnije.

V

Uhvaćen kurir Aćima Babića sa pismom Nijemcima, gdje im govori da se oni ne bore protiv Nijemaca, nego samo protiv ustaša.

Još ćemo podrobnije pisati vam o Aćimu Babiću. On je, ustvari, htio pregovarati sa Nijemcima. Dok[3] dobijemo pismo, poslaćemo prepis.

Dok ispitamo sve stvari koje se odnose na Aćima, donijećemo brzo odluku.

VII

Po. pitanju muslimana potrebno je da i vi povedete akciju i da im objasnite našu borbu, da se nekako vežete sa muslimanima iz okoline, preko muslimana iz Sar.[ajeva], a rodom iz [njegove] okoline. Ako ima muslimana, poslati ih u odred.

U svim muslimanskim selima situacija nije ista; još u mnogim selima ima mnogo domaćih ustaša; sva su sela naoružana.

VIII

Proturaju se vijesti o dolasku Koste Pećanca, da je u Bosni sa četnicima, [no] tačne vijesti nemamo. Kakav je stav drugova iz Srbije o Kosti Pfećancu]?

IX

Pismo od vas [smo] dobili i postupićemo prema njemu. Biltene [smo] razdijelili, jedan dali Tuz.flanskom] štabu.

X

Od plijena — najmanje padne municije.

[1] Odnosi se na Štab Tuzlanske oblasti.
[2] Misli se na pismo Hasana Brkića.
[3] Čim

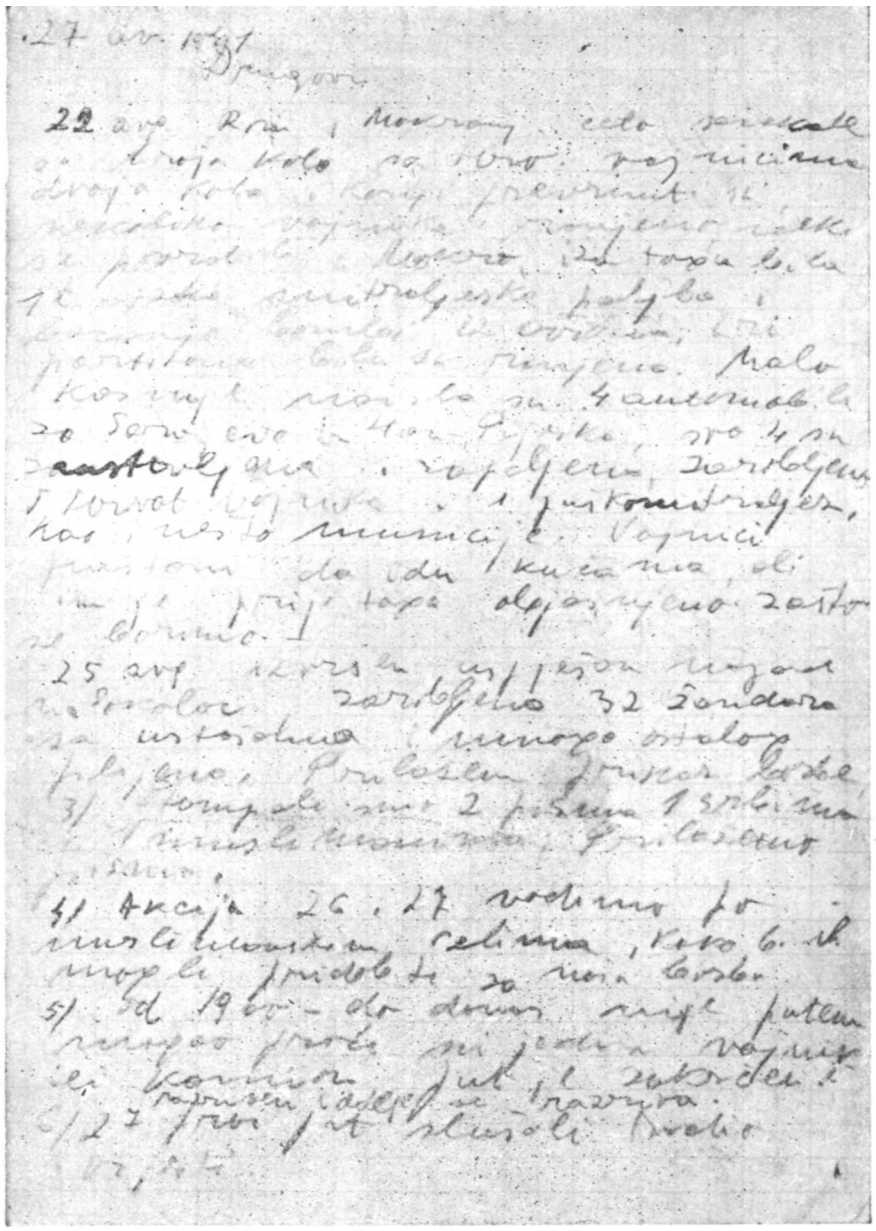

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 53

XI

Pošaljite nam još blokova i, ako imate, neke cipele 43 i 45 broj.

XI

Ishrana dosta dobra.

XII

Novaca zasada još imamo.

XIII

Na posljednji naš izvještaj nismo dobili odgovor.

XIV

O akcijama svih četa Rom.faniskog] bat. nismo dobili izvještaj.

Pozdrav — Smrt fašizmu!

K. S. O.[1]
Seljo

[P.S.] 1) Naknadno smo dobili izvještaj da je na višegradskoj pruzi uništeno nekoliko mostova i da za uspostavu saobraćaja treba najmanje 15 dana.

2) Danas je pušten na slobodu zarobljeni nadporučnik Dragan Brajković. Prema izvještaju kom. Bat-a[2], on[3] se zagrijao za našu borbu i obećao usluge. Adresa: Pavelićeva 26. Doći iza 12 č ili iza 18 č i reći mu: »Pozdravio te Cića iz Ključa«, on će odgovoriti: »Ja se spremam kući«. Treba ispitati toga čovjeka i vidjeti što se može (oprezno!).

3) Kom. bat. traži da mu se izradi okrugli štambilj, ćirilicom: Štab partizanskog bataljona »Romanija«. Potrebno bi bilo, jer je bataljon stvarno danas jedina vlast na Glasincu.

[1] Komandant Sarajevske oblasti
[2] Komandanta Romaniskog bataljona — Slaviše Vajnera — čiče.
[3] Nadporučnik

БР. 54

ОДГОВОР ШТАБА ТУЗЛАНСКЕ ОБЛАСТИ ОД АВГУСТА 1941 ГОД. УСТАШКОМ КОМАНДАНТУ МЈЕСТА У ВЛАСЕНИЦИ ПОВОДОМ ПОЗИВА ДА ПАРТИЗАНИ ПОЛОЖЕ ОРУЖЈЕ[1]

ШТАБ НАРОД.-ОСЛОБ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЗА ТУЗЛАНСКУ ОБЛАСТ

Господине пуковниче,

Посљедњих дана у више наврата добили смо ласкаве позиве за мир који звуче сасвим друкчије него досадашња бјесомучна кампања кроз новине, преко радија и на све друге начине. Досада сте, сасвим отворено, читав српски народ ставили ван закона и на клаонилу.

И за нека 3 мјесеца, од стране Павелићеве усташке власти направљено. је више злочина, него што су прије у историји учинили најокрутнији тирани у току читавих деценија. И све се углавном радило отворено, насилнички, без макар и формалних саслушања и суђења. Тако је усташка власт радила с нашим људима који данас труну по дну ријека, по потоцима и свуда широм ове напаћене земље.

Анте Павелић законском одредбом пљачка читав српски народ као цјелину прогласивши цјелокупну имовину свих Срба власништвом „Независне Државе Хрватске". Да сада оставимо по страни чињеницу да то, што се зове „Независна Држава Хрватска", није ни независна, ни држава, ни Хрватска кад у њој влада Хитлер и Мусолини.

Не само Срби, него на пропаст су од усташа осуђени сви слободоумни људи, од којих су усташе већ многе побили. Нарочито радничка класа и њени претставници постали су мета усташког терора, па и сви сељаци Хрвати и муслимани опљачкани су од усташке власти и једнако гладују као и Срби. Шпекулација је процвала више него икада, и бежитни народ хрватски и муслимански, а да и не говоримо о српском који се отворено пљачка по закону, скапава од глади плаћајући жито по 12 и 15 динара. Велика би се књига могла написати, кад би ређали сва усташка зла. Ми их нећемо биљежити, јер их свако зна, а знате их и ви, само ако хоћете признати. Ми нисмо узнемиравали мирно становништво, како ви то наводите у својим плакатама, и то је одвратно подметање кад се зна да баш усташе нису дале поштеном човјеку живјети. Кад смо

[1] **Редакција располаже преписом документа.**

видјели да ћемо — ако се овако настави — сви морати ипгчезнути са лица земље, ми смо схватили да је боље умријети с пушком или секиром у руци, него у најгрознијим мукама по потоцима, као оних наших 80 милих и драгих у потоку Драгосавцу код Власенице. Мислимо да бисте се и Ви на то одлучили, кад би сте били у нашој ситуацији.

Ми не дирамо мирно становништво, о чему могу свједочити бројна муслиманска села кроз која смо прошли. Ми се братски односимо са заробљеним хрватским војницима које пуштамо кућама и чинимо за њих све што можемо да живи дођу до свога дома. Ми се боримо само против усташа зато, јер су већина усташа људи непоштени, олош коме ништа није свето, што ћете и Ви, вјерујемо, морати признати. Ми смо против усташког терора, ми смо против сваког теркзра, а за слободу свакога на своме. Ми смо против дембелана — капиталистичких дембелана —, па били они Срби, Хрвати или муслимани. Ми смо за народну власт сваког народа. Ми смо зато да хрватска народна власт постоји међу Хрватима, српска међу Србима, муслиманска међу муслиманима, а усташка власт нити је хрватска нити народна. Ми смо против неправди које су владале у Југославији, али смо такође и против неправди које владају данас у овој назови „Независној Држави Хрватској".

Али, ни ваше хрватско домобранство не разликује се од усташа, о чему имамо непобитне доказе. Бомбардовање бомбама тешког калибра и гађање митраљезом наших села, наших жена и дјеце, паљење наших домова и жита, које су извршили ваши „јуначки" авијатичари, свакако да [вам] неће служити на част. ,

Да ли ви, господо Павелићеви домобранци, имате мало стида, па да се бар зацрвените на оно што су ваши, не само усташе, него и хрватски војници чинили у Поступарима. Силовали су незаштићене српске жене: Цвију Василић, Томану Еркић и друге, док су њихови мужеви мучени у тузланском затвору, у коме се и сада налазе. Ово није осамљен случај. Ми ћемо све случајеве насиља сакупљати и износити пред цијели свијет. Ми смо, ипак, нашли међу заробљеницима поштених људи који се стиде пгго су служили у таквој војсци, поштених Хрвата, и ми смо увјерени да их ви више нећете ухватити да служе Анти Павелићу и срамоте хрватски народ.

Чудо је, господине пуковниче, да још у Хрватској има таквих људи који не увиђају да Павелић и усташе бране живу лешину Хитлера и да је положај усташког режима страховит; заправо тај режим пропада, читави се градови и крајеви ослобађају, читава Хрватска ври да сапере срамоту коју [јој] на-

нијеше Анте Павелић и усташе, док на истоку посљедње Хитлерове резерве сатире Црвена армија. И док ви као незван гост- сједите у Власеницама, у граду гдје нема Хрвата, у граду опкољеном од наших одреда, и мислите како ћете побјећи — како смијешно изгледају ваши позиви да предамо оружје! Ваша је војска немоћна, јер није народна; ваши војници неће да се боре против нас, јер виде да ми имамо право.

Намет вођа Павелић поубијао је и позатварао наше праве вође. Шта је с толиким радницима, сељацима и интелигенцијом хрватском? Шта је с толиким народним првоборцима комунистима?

Још једном, господине пуковниче: оружје не одлажемо никоме, јер нам га нико није ни дао. Борбу не прекидамо док не збацимо усташку тиранију и не извојујемо слободу и бољи живот себи и" својој дјеци.

Негдје на фронту
Августа 1941

ШТАБ НАРОД.-ОСЛОБ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЗА ТУЗЛАНСКУ ОБЛАСТ

П.с.

Ако желите чути шта има ново, ми ћемо вам учинити и ту услугу: од наших одреда заузети су у околици градови: Добој, Маглај, Грачаница, Петрово Село, Букиње, Лопаре, Сребреница, Братунац, Дрињача и други, а опкољеним ни броја не знамо.

БР. 55

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 28 АВГУСТА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О БРОЈНОМ СТАЊУ И НАОРУЖАЊУ И О ПРЕДУЗЕТИМ МЈЕРАМА НА СЕКТОРУ БАТАЉОНА[1]

ШТАБ 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДЕ"
Извјештај
за 28-УШ-1941

ШТАБУ БРИГАДЕ ЗА ОСЛОБОЂЕНЕ КРАЈЕВЕ ЗАП. БОСНЕ И ЛИКЕ

У току јучерашњег и данашњег дана (до 16^{h}) није било никаквих борби. Наши одреди распоређени су овако:

1) На десном крилу наш 2 одред заузео је старе положаје и има везу са нашим 1 одредом (курирску). Тај положај 2 одреда је Калабино Брдо — цеста према Колунићу и даље десно (колунићки вод). Број људства и оружја тога одреда је следећи:

људи	212
пушака	**120**
п. митр.	**4**
т. митр.	**3**
бомба	**30**
муниције	**11.010**

На линији овог одреда непријатељ се повукао на 1.50—2 км од шуме и држи положаје: Колунићка црква — Барице — и (према Првом одреду) Гола Брда. На тој линији има и шатора (17), па је вјероватно то његова прва одбранбена линија Петровца.

2) На средини фронта је наш 1 одред који држи простор од Трећег одреда (од цесте за Петровац) средином шуме — преко пута за Шековац. Има везу са Другим одредом (курирску). Број људства и оружја овог одреда:

Овом одреду придодато је:

људи	92	**а) Вод прекајски**	**са 20 пушака**	**23 човјека**
пушака	62	**и пуш. митр.**	**1,—**	
п. митр.	5	**б) Вод Граховљана**	**са 30 пушака**	**33 човјека**
т. митр.	**1**	**и пушко-митр.**	**3**	
муниције	7.000			

Редакција раслолаже извјештајем у рукопису.

Из овога одреда, а што није горе рачунато, послано је 6 људи са пуш[кама] у Б. Ваганац са 1 п. митр.[аљезом]. —

3) Трећи одред заузео је положаје пругом до Врлетине Он брани да се непријатељ не провуче кроз шуму и да дође иза оштр[ељског] врха. Он има везу са одељењем које се налази на Козилима. То наше одељење има 17 пушака и брани пролаз непријатеља од Козила.

4) Једна наша десетина налази се на Оштрељ. врху са 1 тешким митраљезом.

Број људства и оружја Трећег одреда је:

људи	— 120
пушака	63
п.м.	2
теш.м.	2
муНиције	5.000

Непријатељ држи положаје Гола Брда — Виојла — Стражбеница — Дринић.

5) Јутрос је отишло 20 војника са 2 п. митраљеза (са Мил. З.[1]) на бусију у Б. Ваганац.

6) Наш IV одред још није довољно сређен ради несугласице између командира (Мане) и п.секр. (Тадића). Командир тражи да дође други за п. секр. Курири који су сад стигли кажу да ће Тадић доћи овамо. По извјештају командира IV одреда, његов одред који је био овде распоређен је на положај испод Осјеченице.

7) Командир V одреда извјештава да је дио одреда Вођеница — Сувaја отишао према Крупи где се боре у саставу Крупских одреда. Они су добили наређење (командирово) да се повуку ка Петровцу. Други дио одреда Крњеуша — Рисовац дејствује око Крњеуше. 26 о. м. једна десетина овог одреда напала је групу непријеј. војника, убила 3 војника, заплијенила 2 п.[ушке] и 120 метака.

8) Јуче и данас две радне групе рушиле су стабла и градиле камене препреке на шумским путовима у околини Оштреља. Разрушена је још јаче цеста према Петровцу и наваљена стабла. Данас се руши пруга према Бризгаћу и Врлетинама и шумска пруга од Врлетина према Дринићу. О овоме води надзор командир 3 одреда.

9) Радна група од 17 људи покопала је неколико непријатељ. лешева, али није прегледала сву шуму (саму ивицу) у правцу 1 одреда. Извјештај о томе слиједи.

10) Данас је наша патрола 1 одреда нашла непријатељског веша, шињела и др. али није још то стигло у штаб. Послат је 1 коњ да то пренесе.

[1] Милан Зорић

Фотокопија прве странице документа бр. 55

Из искуства о слању помоћи у људству, смјене и другог овоме батаљону, видјело се да то слање људи нема организације. JВуди стижу без доброг рубља и без других ствари потребних једном војнику (торбица — бар сељачка, порција, кашика, нож, топал веш). Затим се шаљу људи ... недовољно способни за борбу, и често са објашњењем да ће се одмах вратити. Због овога не могу се средити прилике у батаљону, нарочито у погледу броја људства. Да [би] се убудуће повело више рачуна о овоме, предлаже се: када се затражи да се пошаље људство ради смјене или другог рада, па и помоћи, наћи људе са потребним стварима и људе који су стварно способни за рад и за борбу.

Према приједлогу појединих командира о потреби прављења нагазних мина (за тенкове) друт Пећанац[1] је отишао јутрос да се посавјетује о овоме.

Примијећено је да хљеб који се пече није довољно испечен и да има доста случајева па се нађу читаве гомиле длака и друге прљавштине. На ово треба упозорити комесаријат за исхрану.

Послано је од овог штаба 11 коња заробљених, 7 пољских казана, 8 бисага, 8 самара и једно седло за јахање. Ово су примили Б. Шобат[2] и J. Марић[3].

Наша батерија повукла се са свога положаја и«није дејствовала јуче и данас. Број људи 19, коња 7.

Прилог: скица[4]

Оп. оф.	**Ком. батаљона**
С. Родић	**Мића**

[1] Богдан Пећанац

[!] Редакција није могла установити пуно име.

[3] Јоле Марић, погинуо као замјеник команданта Трећег бат. Четврте крајишке бригаде приликом напада на Сански Мост, новембра 1942 године.

* Редакција не располаже овом скицом.

БР. 56

ИЗВЈЕШТАЈ МАХМУТА БУШАТЛИЈЕ — БОДИНА ОД АВГУСТА 1941 ГОД. СВЕТОЗАРУ ВУКМАНОВИЋУ — ТЕМПУ С ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ У ТУЗЛАНСКОЈ ОБЛАСТИ[1]

Знам да ће те чудити што не шаљем кикаквих извјештаја о борбама у овом крају[2].

Ни за ових осам дана мога отсуства нико није долазио о; Обласног штаба. Од курира кога сам ја послао прије дванаес! дана — ни трага ни гласа. Међутим, прије осам дана долазил^ су курири од Мајевичког одреда и од потштаба Добој[3]. Према оном што су они саопштили, види се да Мајевички потштаЕ уопште не функционише као једно тијело, а да ни један ни други немају никакве, или скоро никакве, везе са 0.[бласним] Ш.[табом].

Овакво стање је страшно, и ако се даље продужи — мож€ нас скупо стати. Макар сви курири били похватани и постријељани од непријатеља, О. Ш. за ово стање дезорганизованости чини велике и опасне пропусте и зато мора, по испиту кривице бити кажњен одговарајућом казном. Овакав рад, у крају гдје постоје силни услови широке и фронталне борбе и гдје нарол листом своје животе и своју судбину ставља у наше руке, бојим се, да не буде оцијењен као злочин и према народу и према нашој Партији. Узалуд чекам од њих курире и долази ми да се сам запутим у шуму да их потражим.

Само захваљујући таквој организацији посла могло се десити ово што нам се десило у Добојском округу. Приликом заузимања Маглаја, Добоја, Грачанице и других мјеста у овом крају, оно мало парт.[иских] организација узело је активна учешћа и, кад су партизани били присиљени да се повуку, природно, повукло се и оно мало партиског чланства — до тада некомпромитованог. Тако је у Маглају један стари партијац[4], до тада потпуно некомпромитован, одржао партизанима поздравни говор приликом заузимања Маглаја. Јасно је да је са осталим морао у шуму. Овакав став Партије спроведен је у цијелом округу. Сви ови другови, уколико нису присиљени на овакво држање, не смију измаћи казни.

Био сам у Добоју. Тамо влада нека врста опсадног стања. Кретање је од 7 до 7[h]. Сви домаћи носе бијеле траке са војним

[1] Редакција располаже извјештајем у рукопису, упућеним Светозару Вукмановићу-Темпу који се тада налазио као делегат ЦК КПЈ при ПК КПЈ за Босну и Херцеговину у Сарајеву.

[2] Односи се на Тузланску област.

[3] Односи се на Штаб озренског НОП одреда.

' Фикрет Дедић

печатом на руци, како би се сваки странац могао одмах уочити. При оваквом режиму, а при онаквом стању Партије (нема је никако), послати одмах оног друта овамо — било би, по моме мишљењу, доста тешко. Мислим да би његов пут требало одгодити, док ми не јавимо, а да за то вријеме он покуша наћи неко државно запослење у Добоју.

Службеног извјештаја о борбама у Доб.[ојском] округу немамо, али, како сам прошао преко читавог бојишта, узгред ћу ти написати неколико ријечи о оном што сам тамо видио и чуо.

Препад је извршен у исти час на читавом терену овог округа, а главни циљеви напада били су: Маглај, Добој, Усора, Грачаница, Карановац, Лупљаница, Трбук и Петрово Село. У акцији је узео учешћа сав народ — од жена и дјеце до стараца (Данас се то све дигло у шуме).

Сва мјеста, изузев Добоја, падала су, бар на неколико сати, у наше руке. По улицама Добоја водиле су се борбе од три у ноћи до 10^{h} прије подне, када су се партиз.[ани] повукли на десну страну ријеке. У борбама је учествовала артиљерија и авијација хрватске војске, а после су од Сл. Брода стигле двије чете Нијемаца са шест лаких тенкова (и Нијемци и Хрвати схватили су овај напад најозбиљније). Раскрсница Усора пала је на неколико сати у наше руке, и ту је заплијењена велика количина муниције (тамо су била два вагона[1]). Станица Трбук била је дуже у рукама партиз. и ту су срушили један мањи мост, у дужини од 12—15 метара (ту се већ подигао дрвени). Партизани су држали Маглај око 36 сати у својим рукама. Тамо су одржали зборове преко којих су објаснили народу акцију. Испред партиз. говор*ио је друг Петар Докић[2], а испред грађана Фикрет Дедић (Да га бог убије!). У граду су заплијенили држ. 600.000 дин. и веће количине намирница. (Народу су продавали хљеб по ?,50 дин., бијело брашно по 2 д. а кукуруз по 1.50.)

Петрово Село и Каранов[ац] задржали су се дуже времена у нашим рукама.

Среско мјесто Грачаница било је у рукама партиз. од прије подне до 2^{h} п. п[одне].

Пруга Сл. Брод — Сар[ајево], од Лупљанице до иза Маглаја, покварена је на око 25 мјеста, а тел[ефонски стубови] посјечени на дужини од 20 километара. Пруга Добој — Тузла покварена на 18 мјеста, а тел. [стубови] посјечени на дужини од 30 килом.

Од три велика моста ниједан није оштећен. Како је прошла жељ. радиона и локомотиве — нисам могао да дознам.

[1] У Усори је било преко 100 вагона муниције која је том приликом дигнута у ваздух.

[2] Студент из Маглаја, погинуо као комесар батаљона Озренског НОП одреда јануара 1942 год. V Турији код Озрена.

У читавом крају борбе су у току.

Трећи дан борбе наши су заробили десет водећих усташг из Тузле са стожерником Башчаушевићем. Не знам како, стожерника су пустили, а остале удесили. Изгледа да им је стожерник у нечем послужио, јер је одмах побјегао из Тузле, а усташе га траже, љуто му пријете. Није био крволок.

Командант Тузле дао је спалити села Трбук и Бољаниће и о томе издао проглас у ком каже да се из тих села пуцало на хрв. војску. Кладањ је опет у нашим рукама[1].

Они панично повлаче војску у Тузлу, очекујући напад са свих страна.

Ако ми икад стигне курир, послаћу ти одмах извјештај О. Ш. о свим акцијама.

Овдје нема ништа ново. Ухапсили су око 30 грађана, од којих су 3 муслимана, 4 Хрв., остало Јевр. и Срби, који служе као таоци и прате све возове. Међу овима је и Слободан Милошевић".

Оног сам отпремио у Брчко и Бијељину.

Пстребно је што прије издати летак за хрватску војску, јер се овдје, углавном, води с њом борба.

Овдје нема никаквих средстава за умножавање летака. Ако можете набавити једну свилу за циклостил — много би нам помогли.

Стара адреса за курира више не вриједи.

Нека се курир јави на Агу[3]. То ће Чокалија[4] објаснити — гдје и како.

Нека Брко[5] одмах крене и нек се јави Аги. Дај му новац, јер смо сад слабо стали. *

Чокалију нису тражили. Одмах ми пошаљите адресу Бање Луке да опремим жену.

Б.°

СМРТ ФАШИЗМУ!

[1] Обавјештење, које је био добио Бушатлија, било је нетачно, јер Кладањ није падао у руке партизана све до средине 1943 годин^.

' Троцкиста, фракционаш и непријатељ КПЈ и народа, стријељан од партизана 1943 године.

[3] Аго Јогуница, ковач из Тузле, стријељан од партизана 1944 год. као издајник.

' Псеудоним Угљеше Даниловића.

' Стеван Вранић, дошао у Тузлу послије с.мрти Махмута Бушатлије за партиског руководиоца. Погинуо као замјеник комесара Мајевичке бригаде 1943 године.

* Махмут Бушатлија-Бодин, народни херој, члан војног руководства за Б и Х. 16 октобра 1941 год., приликом пребацивања из Тузле за Мајевицу, изненада је опкољен, са још неколико другова, од једне групе жандарма. Пошто није могао да избјегне заробљавање, бацио је бомбу коју је имао код себе у правцу жандарма. Међутим, бомба се одбије од једног дрвета, падне њему под ноге и експлодира. Од парчади бомбе био је тешко рањен, од чега је касније и умро.

БР. 57

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 29 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИРУ ТРЕЋЕГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА УПУЋИВАЊЕ ЉУДСТВА РАДИ ФОРМИРАЊА ИНЖИЊЕРИСКИХ ГРУПА[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

III ОДРЕДУ (РОКВИЋ[2])

Упутити овој команди 15 ненаоружаних војника од којих ће да се формирају радне и минерске групе. Ово извршити, колико је могуће, вечерас, а најдаље до сутра ујутру. Људство нека дође са спроводником и нека се јави у команду батаљона.

29-УШ-1941 **К-дант**
Оштрељ **Милутгав[3]**

[П.С.] Како ти мислиш о овоме повлачењу непријатеља? у 16.10 отишла је једна сатнија из Буков.[ачке] Шуме у Петровац. Примљен је извјештај и упућено Родићу[4] оно требовање*.

[1] Редакција располаже наређењем у рукопису.
* Душан Роквић
[3] Милутин Морача
* Славко Родић
[5] Ова реченица је у оригиналу написана у десном углу, јер је недостајало мјеста испод потписа.

БР. 58

УПУТСТВО ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" С 29 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИ ЧЕТВРТОГ ГЕРИЛСКС ОДРЕДА О НАЧИНУ ДЕЈСТВА ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉ^

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

IV ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ

у Меденом Пољу

Примили смо све извјештаје од командира IV одреда. Д бро је да сте посјели положај и да сте се повезали са лијеви крилом II одреда. У случају напада ма на који наш полож учините потребне мјере да би омели непријатеља. Данас п< слије подне непријатељ је у јачини 1 батаљона напустио нап десно крило (Шековац) и упутио се у правцу Петровца. Пази- добро куда се креће непријатељ и да не би, можда, покуш; напасти на лијево крило.

Шаљемо вам: 5 лит. ракије, 10 кг соли и Уо кг паприке : одред — ово што имамо.

Ви скупљајте жито за нашу народну војску и достављај' до нас. Образложите људима како је то нужна потреба : успјешну борбу.

Ако стварно близу вас није непријатељ, могли бисте отиЈ[1] и на бусију (рецимо 15 пушака и 1—2 п. митраљеза), али саа близу, тако да се, ако буде потребно, пребаците на положај.

Ово чините само на тај начин ако вам се не мирује и аг је то згодно. Важно је да непријатељ не продре к Осјеченици

Лијепо и благо поступати са борцима и народом. Све ; се постигне, али без насиља. Придобијати радом симпатије *п>* крајева.

Сад су важне бусије, јер ће непријатељ да врши, вјер(ватно, смјену трупа. Ови више не смију у шуму.

Спор између командира и политичког секретара упути} се бригади[2] на проучавање.

29ЛЧИ-41

Командант батаљоЈ
Мићa
Опер. оф.
С. Родић

[1] Редакција располаже наређењем у рукопису.
[2] Штабу бригаде

БР. 59

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 29 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИРУ ПЕТОГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА ПОСТАВЉАЊЕ ЗАСЈЕДА И РУШЕЊЕ ВОДОВОДА КОД СМОЉАНЕ[1]

ШТАБ 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

29-У1П-1941

НАРЕДБА

V ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ

Примили смо ваш извјештај и бројно стање одреда. По извјештају имате: 120 људи, карабина 60, див.[илних] пушака 13, п.митр. 3, муниције 2500 — 150 — 600[2]. Одред се састоји од 3 вода са по 2 десетине.

Пошто моментално немамо људи на расположењу за командира и пол. секретара, исте ћемо упутити чим их пронађемо. За сада нека остане по старом. Друг Челар[3] треба и даље да остане тамо као члан овог штаба, јер је та страна такође важна и треба је организовати, повезати поједине одреде, издавати им потребна упутства, наредбе. Важно је да наш V одред има везу са свим одредима према Бихаћу — Вакуфу, па и онима према Крупи. За вријеме док не дођу људи[4], нека друг Челар и даље [остане] као командир одреда и нека организационо и политички дјелује.

Потребно је да наш одред и даље напада бусијама на непријатеља, да не дозволи слободан пролаз њихових транспорта. На тај начин доћи ћете и до оружја и до муниције. Ви морате стварати са те стране несношљив положај за непријатеља, како би он везао јаче снаге на ту страну и тиме био олакшан наш фронт. Тај задатак имају и други одреди, као и наш IV одред. — Ми бисмо вам могли послати т.[ешки] митр.[аљез], **али немамо муниције.** Према томе, морате сами доћи до муниције, па тек онда можемо послати т. м., ако вам тада буде требао.

Непријатељ је на нашој страни доста јак, али није било у току посљедња два дана борбе. Данас је [примијећено] неко јаче кретање непр. снага и то према Петровцу из њихових

[1] Редакција располаже наређењем у рукопису.

* 2.500 метака за пушку, 150 за ловачке и разне друге пушке и 600 за пушкомитраљез.

[3] Здравко Челар

' Команднр и политички комесар одреда.

овдашњих логора. На ово вам скрећемо пажњу, јер могу отићи даље за Бихаћ, Крупу или Вакуф. Наши положаји су срећени.

Водовод код Смољане треба и даље рушити! Не смије се дозволити да га непријатељ поправи. То је нарочито важно, и ваш одред има задатак [да спријечи] да се непр. не може њиме користити. О овоме гоппите у вашим даљим извјештајима.

Шаљемо вам Герилчев радио извјештај (4 ком.). Гледајте да он продре и у друге одреде, кад га ви прочитате. Такође, шаљемо летке за хрв. војску које треба најсавјесније протурити до ње. Исто [тако] шаљемо резолуцију и писмо наших жена[1].

Шаљите тачне извјештаје о раду вашег одреда, од кога се тражи да испуни задатке који се од њега траже.

Послано
15.30[h] **К-дант батаљона**
Оп. офииир, **Мића**

Нека друг Р. Родић[2] врши дужност пол. секретара одреда.

[1] Односн се на пнсмо које је упућено борцима герилских одреда са конференције жена одржане августа 1941 год. у Дрвару.

* Радивоје Родић, погинуо као политички комесар чете приликом напада на Агиће крајем 1941 године.

БР. 60

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" КОМАНДИРУ ЧЕТВРТОГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА ПОСТАВЉАЊЕ ЗАСЈЕДА НА ПУТУ БИХАЋ — ПЕТРОВАЦ[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

29-УШ-[1941]

КОМАНДИРУ ОДРЕДА ЛИПЕ, ВРТОЧА, ТЕОЧАКА И ОРАШКОГ БРДА

Примили смо ваш извјештај. У овоме[2] смо видјели да сте ваше снаге груписали и спојили одреде под једну команду.

Видимо и поред тога да сваки дан пролазе камиони од Бихаћа према Петровцу. Шта ли ви радите, зар не можете поставити бусије?

Бусије су важније него ишта сад. Обратите пажњу на бусију и вршите препаде на непријатеља.

Заробљавајте материјал и муницију. Тешки митраљези нису за бусију, а ако и јесу, ви ћете их себи заробити. Није тешко од ових војника хрватских одузети оружје. Што боље организовати бусије [и] мијењати њихова мјеста.

Митраљез вам засад не можемо послати, јер их дајемо на јужни фронт.

Ни муниције немамо довољно, па, према томе, гледајте да је заробите, а и оружје. Тако прави герилци раде.

Шаљемо вам 3 радио дневника и летке које треба просипати тамо гдје ће хрватски војници наилазити.

Командант батаљона
капетан
Мићa

Оп. оф.
С. Родић

[1] Редакција располаже наређењем у рукопису.
[2] Из њега

BR. 61

IZVJEŠTAJ POLITICKOG KOMESARA OZRENSKOG NOP ODREDA OD 30 AVGUSTA 1941 GOD. ŠTABU TUZLANSKE OBLASTI O BORBAMA NA PODRUČJU ODREDA

Izvještaj br. 1.
Sektor Ozren[1]

ŠTABU TUZLANSKE OBLASTI (DRUGOVI STJEPANE[2] I MAJO[3])

Od rastanka s vama putovao sam 4 dana do određenog mjesta. Prilikom dolaska našao sam da uopšte nikakve akcije u ovom sektoru nisu vođene. Akcije su bile pripremane i bio je određen dan zajedničkog početka akcije, koji je odgođen, a da nije bio zakazan početak nove. Po mom dolasku odmah sam se sastao sa Popom[4] i prvo smo razgovarali o tome zašto akcije nisu započele prije, kao što je Štab naredio. Bio je nesporazum, jer Popu, prilikom sastanka u Tuzli, nije dovoljno jasno objašnjeno da je on

[1] Juna mjeseca 1941 god. formiran je Vojni komitet za Tuzlansku oblast u koji su ušli: Ivan Marković-Irac, Cvijetin Mijatović, Pašaga Mandžić i Todor Vujasinović. Od ovog komiteta početkom jula 1941 godine formiran je Štab Tuzlanske oblasti. Jednom sastanku ovog štaba, koji je održan u drugoj polovini jula, prisustvovao je u ime Pokrajinskog komiteta KP za Bosnu i Hercegovinu Uglješa Danilović, koji je prenio direktive CK KPJ za početak ustanka. Poslije ovog sastanka, Todor Vujasinović odlazi na Ozren gdje nastavlja ranije započeti rad na pripremanju ustanka. Pošto su oružane akcije protiv okupatora počele skoro u svim krajevima Tuzlanske oblasti, a sa Ozrena nije bilo nikakvih izvještaja o početku ustanka, Oblasni štab je poslao Pašagu Mandžića-Murata da ispita situaciju na Ozrenu i da ubrza početak oružanih akcija protiv okupatora i ustaša. Medutim, dok je u drugim krajevima ustanak počeo sitnijim akcijama, na Ozrenu su vršene pripreme širokih razmjera, koje su zahtijevale duže vrijeme i svestraniji rad. Skoro u svim selima na Ozrenu prikupljano je oružje i formirane borbene grupe koje su bile jezgro Oslobodilačkog pokreta. Ustanak počinje 23 avgusta napadom naoružanih masa na Usoru, Doboj, Gračanicu, Maglaj i druga manja mjesta i neprijateljska uporišta. Poslije povlačenja iz osvojenih mjesta — usljed pritiska nadmoćnijih neprijateljskih snaga od Bosanskog Broda, Tuzle, Teslića i 2epča — i savladivanja nastale panike, formirane su tri čete i jedan samostalni vod, i to jedna na maglajskom sektoru, druga na dobojskom, treća na gračaničkom, a samostalni vod u pozadini. Na taj način, još krajem avgusta ozrenski ustanici bili su vojnički oformljeni. 4 septembra održano je vojno savjetovanje na kome su odobrene preduzete mjere, odlučeno o formiranju odreda i izabran Štab.

' Ivan Marković-Irac, narodni heroj, poginuo 20 februara 1942 god. kao komandant Majevičkog NOP odreda u borbi sa četnicima u s. Vukosavci na Majevici.

* Cvijetin Mijatović

[4] Todor Vujasinović

odgovoran za ovaj sektor, nego [je smatrao da] je ravnopravan sa J.[1] u donošenju odluka. Oni su smatrali da je bolje početi sa širokom akcijom na više mjesta i zato se stvar otegla. Dalje, sa Popom sam se odmah sporazumio i tražio sam smjesta početak akcija, što smo se u svemu složili i odredili dan početka akcije: 23 avgusta u 4 sata ujutro.

Naš napad se kretao istovremeno na mjesta: Maglaj, Doboj, Karanovac, Gračanica, Petrovo Selo i Kakmuž.

1.) Doboj. Naš napad na Doboj kretao se istovremeno sa tri strane, i to: preko usorskog mosta, od sprečanskog mosta do groblja i preko Šušnjara na grad. Sa groblja preko Bara je napad zakasnio jedan sat, pošto su imali da likvidiraju svoju žandarmerisku stanicu. Oko 11 sati prije podne naši su bili već u centru grada. Još su davali otpor Nijemci sa hotel »Griza«, sa grada hrvatska vojska i sa tvrđave na betonskom mostu prema Tuzli, tako da se naše lijevo i desno krilo nije moglo spojiti. Tog dana cfanziva je oko podne dostigla vrhunac, pa su nesvjesni članovi Odreda počeli da izvlače robu u zatečenoj žandarm. kasarni, a zapostavili front. Zato se desno krilo moralo povući na Bosnu, a lijevo krilo zadržalo se u Usori. Toga dana smo izvezli veće količine puščane municije, bombi i konzervi iz usorskih magacina i magacina na Barama. 24 avgusta neprijatelj je koncentrisao veće snage na tvornicu u Usori i prebacio naše lijevo krilo preko Bosne, tako da su ostali svi magacini u Usori i Barama u neprijateljskim rukama, kao i vagoni puni topovske municije koji su bili spremni za odlazak. U magacinima se nalazila topovska municija, avionske bombe raznih vrsta, puščana municija, nagazne mine itd. Tada sam naredio smjesta napad i ponova zauzimanje magacina u Barama i na Usori — sa zadatkom da se izvuče municije koliko je raoguće, a u slučaju opasnosti — magacine i vagone dići u vazduh. Magacin municije u Usori kao i vagoni (12) u kojima je bila spremna topovska municija za odlazak u 12.30 č 24 avgusta — dignuti su u vazduh uz strahovitu eksploziju i rušenje svih zgrada u Usori. Eksplozije su trajale čitavu noć do sutra u zoru. U 6 sati istog dana zapaljeni su svih 6 magacina na Barama, koji su bili takođe puni topovske municije i avionskih bombi. Požar i eksplozije trajali soi čitavu noć. Zeljezničari sa kojima smo razgovarali ne mogu uopšte da procijene koliko je vagona municije bilo u magacinima na Usori i Barama. Najblaže rečeno: bilo je preko 100 vagona. Toga dana su pet aviona bombardovali i mitraljirali naše položaje i srpska sela u okolini Doboja. 24 avgusta u 5 sati uveče, pošto

[1] Josip Jovanović, tada partiski radnik u Doboju. Zajedno sa T. Vujasinovićem bio je organizator ustanka na Ozrenu i Trebavi. Poginuo je na Miljkovcu (Konjuh) avgusta 1942 god. kao politički komesar čete Šeste istočnobosanske brigade.

su naši odredi napustili Gračanicu, pred Doboj su došla 2 kamiona ustaša iz Tuzle. Kod kamenoloma pred Dobojem dočekani su jakom puščanom vatrom, ustaše zarobljene, a kamioni razrušeni i spaljeni.

Pruga Tuzla — Doboj kao i Brod — Sarajevo su prekinute r.a nekoliko mjesta.

2.) Prilikom napada na Karanovac i Gračanicu, koji su izvršeni istovremeno, zauzeli smo oba mjesta skoro bez žrtava. U Gračanici zauzeli smo žandarmerisku kasarnu i ustaški logor i razoružali ih, ali kako se u Karanovcu čula jaka puščana paljba i detonacija bombi, morali smo poći drugovima u Karanovcu u pomoć, a ostavili smo u varoši samo manju stražu, koja je patrolirala do 3 sata po podne, kad se je također povukla.

U Karanovcu je bila četa hrvatske vojske, koja je još u rano jutro rastjerana i prešla na desnu stranu rijeke Spreče. 24 avgusta došla su iz Tuzle 2 kamiona hrvatske vojske, i mi smo se morali povući sa stanice, da bismo se malo kasnije povratili i bombama ih razjurili. Poslije podne, greškom našeg odreda u Petrovom Selu, koji nije razrušio prugu i mosta kod Miričine, došao je cio voz pred Karanovac, te smo se pred premoćnom silom, koja je imala i jedan top, povukli u brda.

3.) Maglaj. Varoš je zauzeta 24 avgusta (uz zakašnjenje od jedan dan) lako, u roku od pola sata. Držali smo ga skoro 2 dana i za to vrijeme izvukli iz državnih kasa preko 600.000 dinara. Zadobili smo oko 60 pušaka, 2 puškomitraljeza, te prilične količine namirnica. Namirnice, kao: brašno, šećer, pirinač, platno itd., razdijeljene su siromašnom građanstvu. Razrušena je željeznička stanica, telegraf i telefon, te željeznička pruga na tom sektoru. Radi jednog netačnog izVještaja: da nas zaokružuje hrvatska vojska, morali smo se povući u brda i zauzeti zgodnije položaje, koje i danas držimo.

4.) Petrovo Selo. Zauzeli smo lako žandarmerisku kasarnu i razoružali posadu, ali je oko 30 ustaša, sa logornikom iz Gračanice i jednim mitraljezom, prešlo na drugu stranu Spreče i preuzelo odbranu mosta kod Miričine. Poslije podne 24 avgusta došao je jedan kamion hrvatske vojske u Petrovo Selo, ali nam je uspjelo vojnike razoružati i kamion zapaliti.

U Petrovu Selu kako nisu razrušili most, tako isto nisu temeljito razrušili prugu i osigurali straže na pruzi, te je 24 avgusta oko 5 sati po podne jedan voz hrvatske vojske došao do pred Karanovac. Radi toga su se morali povući naši odredi u Karanovcu i na kamenolomu kod Doboja — da ne bi bili zarobljeni.

Hrvatska vojska se utvrđuje oko pruge, radi na njenom popravljanju, pali srpske kuće kraj pruge i ubija nezaštićeno stanovništvo. Svojim malim topom koji su dovukli sa sobom, gađajukuće po selima koja su im na domaku, a do kojih ne smiju doći.

Od pruge ni vojska ni ustaše ne smiju i ne pokušavaju zaći dublje u brda. Organizovane su i uređene svugdje jake patrole i zasjede koje su u stanju da ih spriječe, ako pokušaju zaći više u brda.

Na [dan] 26 avgusta naši odredi napali su kod Suvog Polja voz vojnika koji su radili na opravci pruge. Napad je izvršen jakom puščanom paljbom i bio je uspješan. Voz je bio zaštićen sa dva mitraljeza, koji nam nisu nanijeli nikakve štete.

U svim selima radi se na učvršćivanju odreda, njegovom političkom podizanju i pripemama za nove zadatke.

Što se tiče raspoloženja muslimanskih sela, ono je dosta povoljno po nas, osim Miričine.

Ukoliko vi namjeravate da vršite neke veće akcije, važno je da radimo sporazumno i istovremeno. Mi možemo na jedan sektor baciti veću količinu dobro naoružanih ljudi.

Ako je moguće, jer ne znam kakva je kod vas situacija, da se sastanemo negdje na Konjuhu; to vi odredite, a meni morate javiti prije na 5—6 dana.

Naš je zadatak: ponova prekinuti svaki saobraćaj između Tuzle i Doboja, kao i [prugu] Brod—Sarajevo. Vozovi saobraćaju vrlo rijetko, i kako nema telefonskih veza — već je došlo do sudara vozova kod Trbuka. Vozovi takođe idu sa velikom pratnjom.

Negdje na Ozrenskim planinama, 30 avgusta 1941 g.

Pozdrav
H. Murat[1]

BR. 62

POZIV ŠTABA SARAJEVSKE OBLASTI OD 30 AVGUSTA 1941 GOD. HRVATIMA I MUSLIMANIMA SARAJEVSKOG I ROGATICKOG SREZA ZA PRISTUPANJE NARODNOOSLOBODILACKOJ BORBI

BRAĆO HRVATI I MUSLIMANI!

Njemački i talijanski okupatori opljačkali su našu zemlju odnoseći iz nje sve što je najbolje: žito, stoku, rude, kožu, raznu gotovu robu i drugo, uzimajući naša i vaša zajednička dobra, u našim gradovima i selima zavladala je nestašica, pa i giad. Prijeti

[1] Pašaga Mandžić — Hadži Murat

opasnost da će našem seljaku biti oduzeta gotovo sva žetva. U tome pljačkanju naže zemlje njemačkim i talijanskim okupatorima pomažu njihove sluge, izdajnici svoga naroda, Pavelićeva banda — ustaše. Da bi mogli pljačkati zemlju, oni progone i ubijaju sve što je u njoj rodoljubivo i pošteno bez razlike vjere i nacije. Ne samo što žele da iskorijene srpski narod ubijajući ljude, žene i djecu, već progone i ubijaju sve rodoljubive muslimane i Hrvate. Braćo Hrvati i muslimani, naš neprijatelj je zajednički, on prijeti propašću podjednako nama svima. Zbog rata sa Sovjetskom Rusijom Hitler je došao u težak položaj. Već 10 nedjelja njegova vojska navaljuje, ali ne može da učini ništa Crvenoj armiji. Gubici njemačke vojske su toliki da se ne mogu nadoknaditi. Zbog toga Hitler preko svoga plaćenika Pavelića šalje na front — u smrt i vaše sinove. Osim toga, svi narodi koje je porobio njemački i talijanski fašizam bune se i bore za slobodu, zato da budu sami svoji gospodari, da sami raspolažu svojim dobrima. U svim krajevima naše zemlje — u Hrvatskoj, Dalmaciji, Bosni i Hercegovini, Srbiji Crnoj Gori i Sandžaku — povela se narodna borba za slobodu. Takvu borbu vodimo i mi. U našim redovima ima mnogo Hrvata i muslimana. U Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji hrabro se bore jaki partizanski odredi, sastavljeni od hrabrih sinova hrvatskog naroda. U Bosanskoj Krajini ima muslimanskih odreda koji se bore sa svojom braćom za slobodu i čast naroda — protiv tuđinske vlasti i njezinih domaćih slugu.

Za poslednjih nekoliko dana talijanske trupe okupirale su Dubrcvnik i cijelu Dalmaciju, Hrvatsko Primorje, Liku od Ogulina do Sušaka, Bosnu i Hercegovinu do Mostara i Travm'ka. Pitanje je gdje će se talijanski fašistički okupatori zaustaviti. Ova posljednja izdaja Ante Pavelića otvoriće oči svima Hrvatima.

Braćo Hrvati i muslimani, najsvetija i najpravednija je borba za svoju rodnu grudu, za svoje ognjište na koje svaki čovjek ima pravo.

Njemački i talijanski okupatori, zato što je skoro sva njemačka vojska na frontu, ne mogu da savladaju borbu naših naroda za oslobođenje, a to ne mogu ni njihovi plaćenici — u Hrvatskoj i Bosni ustaše, u Srbiji ljotićevci. Zbog toga oni hoće da u Bosni gurnu u borbu protiv svoje braće vas Hrvate i muslimane, da vi za njih vadite kestenje iz vatre.

Braćo Hrvati i muslimani, vi ne smijete dozvoliti da vas nekoliko vaših izroda i plaćenika — ili, u najbolju ruku, zavedenih ljudi — uvuče u tu borbu. Nijedan pošten čovjek ne bi smio biti ustaša, jer to je isto što i izdajica svoje zemlje i naroda.

Braćo Hrvati i muslimani, mi vas pozivamo u zajedničku borbu protiv njemačkih i talijanskih okupatora i njihovih najamnika — ustaša. Nemojte da s oružjem koje vam daju idete na svoju braću; to oružje mora biti upotrebljeno protiv zajedničkog neprijatelja.

Borimo se zajednički za slobodu i spriječimo svaki pokušaj nasilja prema nama, ma sa čije strane dolazio.

Braćo Hrvati i muslimani, vrijeme je da prilazimo našoj borbi. Mi ćemo svoja ognjišta i svoju rodnu grudu braniti do posljednje kapi krvi od njemačkih i talijanskih okupatora i njihovih slugu ustaša. To su naši jedini neprijatelji, a svi drugi ljudi, bez razlike vjere, naši su prijatelji i saveznici.

SMRT FA5IZMU — SLOBODA NARODU!

30 avgusta 1941 godine

Pozdravljaju vas
borci narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Sarajevskog i Rogatičkog sreza[1].

БР. 63

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДЕ ТРЕБЕВИЋКЕ ЧЕТЕ ОД 30 АВГУСТА 1941 ГОД. ШТАБУ САРАЈЕВСКЕ ОБЛАСТИ О БОРБИ ПРОТИВ УСТАША НА ЈАХОРИНИ[2]

Другови,

Шаљемо вам нашег човјека с којим ћете нам одмах послати једног љекара који је неопходан овдје. Јуче смо имали борбу коју смо завршили с потпуним поразом противника. Јахорина је сравњена са земљом[3]. Непријатељ је имао 6 мртвих и неколико рањених, а 25 заробљених. Ми смо изгубили 2 друга, а два су рањена, којима је потребна хитна помоћ. Пошто нам ових дана претстоје још веће борбе, то је неопходно потребно да нам одмах пошаљете љекара и санитет. материјала којег уопште немамо.

Уколико располажете екразитом или титанитом — доставите нам.

Доставите билтена и осталог материјала!

КОМАНДА ШТАБА
ТРЕБЕВИЋ'

[1] Proglas, umnožen na ciklostilu, izdao je Štab Sarajevske oblasti.

[2] PejiaKUHja pacnojiawe H3BjeuiTajeM y pyKonncy.

' 75 napTH3aHa Tpe6eBHhKe ieTe Hana,m cy 29 aBrycTa 1941 roji. VCTauiKo ynopnuiTe — O<|>HUHPCKH JIOM Ha JaxopiiHH, 3ay3ejiH ra H J-HHUITHJIH.

' OJIHOCH ce Ha KOManav Tpe6eBiihKe ieTe.

БР. 64

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИ ПЕТОГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА НАПАД НА КРЊЕУШУ[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

V ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ

у Крњеуши

Примили смо извјештај друга Радивоја Родића, политичког комесара.

Добро је да сте средили Одред и да већ можете рачунати на неки заједнички напад.

Не губите у времену, нападајте све оно што можете. Бусије стално држите; ако је потребно за неки већи задатак, може се и бусија повући, али послије опет на своје мјесто.

Крњеушу напасти што прије, заробити оружје и наоружати најбоље борце, поштене герилце.

Једна пушкомитраљеска десетина да се провуче изнад [Бос.] Петровца на Шајиновац или Рашиновац и оданде да маскира ватру изнад Петровца. Ово учини[те] чим добијете у времену.

Важност овога је велика, јер ће онда непријатељ морати чувати позадину и неће смјети надирати свом снагом према Дрвару. Везати се и са крупским одредима, ако је могуће, те извјештавати о ситуацији тамо.

Политички секретар да политички дјелује у свом одреду, обилази борце, чита им „Герилце" и другу нашу литературу. Редовно нас извјештавати о успјесима и промјенама које су наступиле у вашем одреду.

ЗА ШТАБ
оп. оф.
Родић[2]

[1] Редакција располаже наређењем у рукопису; датум није тачно установљен, изгледа да је од 30 августа.

* Славко Родић

BR. 65

PISMO POLITICKOG KOMESARA PRVOG BATALJONA »SLOBODA« OD 30 AVGUSTA 1941 GOD. POLITICKIM KOMESARIMA GERILSKIH ODREDA ZA UPUCIVANJE DELEGATA NA ZBOR U DRVARU

ŠTAB BATALJONA »SLOBODE«
ZA OŠTRELJ

SVIM POJEDINIM POL. SEKRETARIMA NASIH ODREDA

[I], U nedelju 31/8 održaće se veliki zbor u Drvaru na kome će se izabrati Narodni tribunal, tj. Narodni sud i Narodno vijeće. Potrebno je da naš I i II odred delegiraju po 5 gerilaca [koji će biti] kao vojni pretstavnici, koji bi učestvovali na pomenutom zboru. Pošto dolazi večeras smjena, to će biti zgodno i delegate poslati.

II. Potrebno je odrediti jednog kurira, koji bi bio stalan, za nošenje literature za taj štab ovog Informacionog biroa.

III. Da Simo Tadić ostane u odredu Mile Kecmana dok se stvar ne riješi sa Manom Rokvićem.

Drvar, 30/8 1941

Politički sekretar
N. Kotle

БР. 66

ИЗВЈЕШТАЈ О САВЈЕТОВАЊУ И РЕЗОЛУЦИЈА ДЕЛЕГАТА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА ЗА ЗАПАДНУ БОСНУ И ЛИКУ ОД 31 АВГУСТА 1941 ГОДИНЕ

ИСТОРИСКО ЗНАЧЕЊЕ ЗАСЈЕДАЊА ДЕЛЕГАТА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА ЗА БОСНУ И ЛИКУ

Прошао је пуни мјесец дана откако су у овим кршним крајевима Босне и Лике запуцале прве ослободилачке пушке наших герилских одреда. Кроз то вријеме постигли су наши герилски одреди велике успјехе. Невиђеним борбеним полетом, натчовјечном храброшћу и јунаштвом народа, прирођеном рат-

ничком вјештином овог становништва и мудрим вођењем вођ-ства герилских одреда ослобођени су ови крајеви од усташких разбојника. Сва српска села у којима су харале окупаторске фашистичке банде и Павелићеви усташки крволоци, палећи и жарећи, убијајући и мучећи невине сељаке, жене и дјецу, ова патничка, крвљу обливена села, ослобођена су.

Народни устанак, под вођством Народно-ослободилачких герилских одреда, захватио је попут бујице сав овај крај, сва села и засеоке, пројурио попут бујице нашим брдинама и доли-нама, нашим шумама и кланцима ширећи се на све стране. Да-нас је већ велики дио поносне Босне и кршне Лике ослобођен. Нема више фашистичких окупатора ни њихових слугу — крва-вих Павелићевих усташа. Нема више робовања тим злочинцима; народ сам, тј. сељак и радник, онај презрени и погажени сељак и радник, узео је своју судбину у своје руке.

Како се је ослободилачки покрет српског народа у овим крајевима Босне и Лике све јаче ширио, требало је повезати све одреде и учврстити јединство. Требало је позвати претставнике са свих наших фронтова, који се данас пружају далеко, све тамо од Велебита, Динаре и Плитвичких Језера па све до Ливна.

То је било потребно особито због тога што су се у посљед-ње вријеме појавили неки противнародни елементи који су хтјели нашу Народно-ослободилачку борбу искористити у своје личне циљеве. То су они елементи који никад нису били уз народ, који су увијек били против народа, који су живјели на народној грбачи, од крви и зноја сељака и радника. То су они елементи који су у доба харачења усташких бандита у овим крајевима препустили народ својој крвавој судбини, покупили паре и с њима побјегли у Италију, у окриље талијанског фа-шизма. Док се српски сељак, прогањан као змија, морао крити по шумама да спасе голи живот и док су се герилски борци скупљали по брдинама и планинама, дотле су се ова господа одмарала по талијанским градовима, трошећи новац и пијући вино заједно с фашистичким крвницима, истим оним фашисти-ма који су довели у Загреб свога штићеника и крвника српског народа — злочинца Павелића.

И сада, када је српски народ крвљу и борбом истјерао из ових крајева Павелићеве бандите, вратила су се та господа из Италије. Вратили су се овамо као талијански агенти, говорећи народу како Талијани желе добро српском народу.

Покварена и издајничка господа знаду да наша Народно-ослободилачка борба има дубок социјални смисао, да је наша борба— борба за национално и социјално ослобођење, борба против пљачкаша и шпекуланата, борба за пуну народну власт, борба за нови, љепши, слободнији живот свих људи, и зато се

боје наше борбе и наше побједе. Они знаду да у случају наше чобједе више неће моћи живјети на рачун сељака и радника, него да ће морати засукати рукаве као и сваки други, и зато, да би сачували свој лаган живот, они сада желе довести овамо Талијане. Они више воле талијански фашизам него слободу српског народа. Они су због својих личних интереса спремни продати нашу крвљу стечену слободу. Но они истовремено знаду да ћемо се ми одупријети сваком покушају доласка талијанских фашистичких окупатора у наше ослобођене крајеве. Они знаду да смо ми свјесни, одлучни и спремни за борбу и зато покушавају у наш народ, међу наше борце убацити лаж како ће нас тобоже Талијани заштитити од усташа. Ми се сами штитимо нашим оружјем, нас не треба нитко штитити, а најмање талијански фашисти, исти они који су заједно са злочинцем Хитлером довели на власт крвавог луђака Павелића.

Зар нас могу заштитити они који су 12 година хранили и одгајали Павелића и његове усташке банде у својој земљи, они који су довели Павелића и под чијом су заштитом усташки бандити харали нашом земљом палећи села, убијајући хиљаде и десетке хиљада српских сељака, жена, па чак и невине дјеце.

Због свих ових важних питања, која је требало ријешити, сазвана је конференција делегата Народно-ослободилачких герилских одреда Босне и Лике.

На конференцију је дошло 30 делегата из штабова, потштабова и герилских одреда Доњег Лапца, Могорића, Врепца, Висућа, Брувна, Мазина, Срба, Калдрме, Небљуса, Орашачког Брда, Вакуфа, Мартин Брода, Петровца, Трубара, Грахова, Оштреља, Црног Луга и других мјеста и села.

КОНФЕРЕНЦИЈА ЈЕ ОДРЖАНА У ДОМУ КУЛТУРЕ (бившем чиновничком дому), а почела је око 2 сата послије подне. Отворио ју је друг командант бригаде народно-ослободилачких герилских одреда за Босну и Лику[1], који је поздравио све присутне делегате и замолио их да отворено и искрено прикажу положај на својим фронтовима, те да прикажу расположење међу борцима, како у питању борбе против усташа тако и у питању борбе против Талијана. Затим је изабран претсједник конференције и то друг делегат Централног одбора народно-ослободилачког покрета из Београда[2]. Он је донио делегатима поздраве београдског Централног одбора за народно ослобођење и поруку другова из Србије који се тамо одлучно боре против њемачких окупатора и домаћих издајица. Уједно је из-

[1] Љубо Бабић

* Одиоси се на Марка Орешковића, народног хероја и члана ЦК КПЈ који је присуствовао овом савјетовању. Убијен из засједе од четника 20 октобра 1941 год. на Очијеву.

јавио да је БЕОГРАДСКИ ЦЕНТРАЛНИ ОДБОР потврдио овај ШТАБ бригаде Народно ослободилачких одреда. Затим је поновно узео ријеч друг командант, који је у свом говору дао исцрпан извјештај о току народног устанка и ослобођењу Дрвара и Грахова и осталих мјеста, те о садашњем положају на фронтовима. Из тог извјештаја видјели су се управо херојски напори герилских одреда, који су снажним полетом истјерали усташке банде и ослободили овдашња српска села. Што се тиче става према Талијанима, друг командант је нагласио да су Талијани довели на власт Павелића, да су га 12 година одгајали, да је Павелић заправо чедо талијанског фашизма, његов слуга и плаћеник, и да према томе они сносе одговорност за сва злочинства која су Павелићеви бандити извршили над српским народом. Сасвим је разумљиво да нам онда Талијани не могу бити пријатељи и сваки онај који жели њихов долазак јесте издајник свога народа. Осуђује најодлучније подмуклу работу таковиx издајника и поручује им да ће српски народ, који је дао хероје као Гаврила Принципа, Петра Кочића, Голуба Бабића, Васу Пелагића, да ће тај народ бранити своју крвљу стечену слободу од свакога, па и од Талијана. У нашој борби — рекао је друт командант — ми нисмо сами, наша борба је повезана с борбом свих поробљених народа, не само у Југославији него и у цијелој Европи, против фашистичких тирана, а за слободу. У борбу су се дигли сви Срби не само у Лици и Босни, него и у Србији, дигли су се и многи Хрвати, дигли су се Црногорци, Македонци и Словенци, дигли су се Французи, Пољаци, Чеси, Бугари и Румуни. Уз нас је братска Совјетска Русија, уз нас је Енглеска и Америка. Сви ови народи боре се против талијанских и њемачких фашиста и њихових плаћеника. И ми Срби герилци борићемо се одлучно против тих фашистичких окупатора и њиховог крвавог слуге — злочинца Павелића.

Говор друга команданта прихватили су сви делегати бурним пљескањем и одобравањем.

Говор делегата из Доњег Лапца: Делегат из Доњег Лапца, из Лике, приказао је хисторијат борби у Лици, које су досада вођене с великим успјехом. Велики дио Лике је ослобођен. Једина потешкоћа су издајници који у ослобођене крајеве настоје довести талијанске окупаторске чете. Но српски народ знаде да су Талијани били заштитници усташких бандита под чијом су заштитом усташе вршиле сва злочинства у Лици. Хиљаде Талијана у личким селима и градовима гледали су мирно како шака усташа тероризира српски народ, како пали српска села, убија тисуће невиних српских сељака, жена и дјеце. И зато је српски народ спреман на борбу против усташа и њихових господара талијанских фашиста.

И његов говор саслушан је пажљиво и с одушевљеним одобравањем.

У 5 сати прекинута је конференција, па је у Дрвару одржан велики народни збор за избор Народно-ослободилачког вијећа и Народног суда у Дрвару и околини.

Конференција је наставила свој рад у 8 сати навече. Одмах је узео ријеч друг делегат из Могорића у Лици. Из његовог извјештаја се видјела управо херојска борба личких сељака, који су за неколико дана распршили усташке банде и ослободили јужну Лику од њиховог терора. Као велики политички успјех наводи да су ступили у додир с хрватским селима, гдје је у герилским одредима организирано неколико стотина хрватских сељака. Нагласио је да су лички сељаци спремни на борбу против сваког окупатора који би им хтио отети крвљу стечену слободу, без обзира били то усташе или Талијани. Затим је говорио друг делегат из Врепца. Он истиче да је народ борбен и спреман на сваку борбу. И они су дошли у додир с неким хрратским сељацима, који су спремни да се прикључе нашој борби против окупатора и њихових слугу, усташких крволока. Још су говорили другови делегати из Висућа, Брувна и Мазина (Лика). Из њихових извјештаја види се да је народ одлучан и спреман за борбу. Истина, неки талијански агенти покушавају завести народ, али им слабо успијева. О положају код Срба говорила су два делегата и у својим говорима осудила подмуклу издајничку работу талијанских плаћеника. Друг из Калдрме дао је приказ о положају у своме крају, а друти о положају код Небљуса. Обојица су истакли храброст својих герилских одреда и спремност да се боре против сваког непријатеља, без обзира био то усташа или талијански окупатор. Друг из Орашачког Брда приказао је стање на положају код Орашачког Брда и нагласио одлучност и спремност тамошњих герилаца. Исцрпан извјештај о борбама поднио је друт командант батаљона код Вакуфа. Расположење његових бораца је одлично за борбу гтротив окупатора и усташа. Затим су говорили делегати о положају код Мартин Брода и о борбама код Петровца. Из њихових извјештаја види се такођер тврда одлучност герилаца да се боре за своју слободу против фашистичких окупатора и усташа.

О положају на Книнској Крајини поднио је опширан извјештај друг тамошњи делегат. И тамо су талијански агенти покушали унијети у народ вијести о томе како ће Талијани штитити Србе, али сви свјесни борци сузбијају то и тумаче народу опасност од талијанског фашизма, који је и довео Павелића на власт. Друг из Трубара говорио је о борби против усташких крволока и изнио спремност трубарских герилаца да се

најодлучније боре једнако против Талијана као и против усташа. О положају код Грахова поднијели су извјештај двојица друтова. Расположење њихових герилских другова је врло добро. Спремни су на сваку борбу са сваким непријатељем, па били то усташе или Талијани. О положају код Оштреља говорио је друг командант Првог народно-ослободилачког батаљона „Слобода". Изнио је приказ јуначких борби герилаца који су у више махова одбили далеко надмоћнијег непријатеља. Расположење бораца је добро за сваку борбу против сваког који им покуша дирнути слободу. Друг из Шибеника приказао је борбу хрватских герилских одреда, који се боре против усташа и њихових господара талијанских фашиста у Далмацији око Шибеника, Водица, Сплита, Омиша, Сиња, Макарске итд. Друг из Загреба поднио је извјештај о герилским борбама хрватских герилаца око Загреба, Сиска, Слав. Брода, Карловца, затим о дјеловању хрватских герилских одреда око Делница и Фужина, те о заједничкој борби српских и хрватских герилаца на Кордуну. Делегат из Црног Луга поднио је извјештај о стању на фронту код Ливна. Расположење међу борцима је одлично. Сви су спремни за борбу једнако против њемачких и талијанских окупаторских чета, као и против усташа. Српски герилци око Ливна повезали су се с хрватским герилцима око Сиња, којих имаде око 500. Затим командант бригаде прочитао је извјештај о успјепгним борбама наших другова у осталим дијеловима Босне, особито око Сарајева, Хан Пијеска, Добоја и Приједора, затим о борбама у Херцеговини, Црној Гори, Србији, Војводини и другим крајевима.

Говор делегата Централног одбора Народно-ослободилачког покрета:

На крају је узео ријеч друг делегат Централног одбора Народно-ослободилачког покрета из Београда, који је у свом говору рекао да се из извјештаја свих делегата види једнодушност у борби против фашистичких окупатора и усташких крволока. Наглашује да треба повести одлучну борбу против оних талијанских агената који покушавају досадашње успјехе наше борбе продати Талијанима. Српски народ — нагласио је говорник — не може очекивати ништа добро од Талијана, који су заједно с Нијемцима главни узрочници свега зла што је задесило народе Југославије. Они су 12 година хранили и одгајали Павелића, они су га довели на власт, под њиховом заштитом су усташе вршиле сва своја злочинства над мирним српским народом. И зато ослобођени Срби, који су се својом крвљу ослојанских фашиста, него сложно и одлучно сузбити сваки покушај Талијана да уђу у ове ослобођене крајеве. Борба коју води бодили, не смију лакомислено насјести лукавим агентима тали-

српски народ у овим крајевима није осамљена. Исту борбу воде Срби и у другим крајевима, чак су се дигли и хрватски герилци у хравтским крајевима, дигла се цијела Србија и Црна Гора. И даље: Бутари, Румуни, Чеси, Пољаци, Французи и остали народи боре се против истог непријатеља. Наш фронт се протеже широм цијеле Европе. Уз нас је наш велики савезник — непобједиви Совјетски Савез са својом моћном Црвеном армијом, с нама се заједно боре Енглези и Америка. Нема тога тко може побиједити наш фронт. И зато не смијемо клонути, него наставити борбу против усташких разбојника, против њихових талијанских фашистичких господара и домаћих издајника. Не смијемо клонути, јер је побједа наша!

Ријеч друга из Београда поздрављена је одушевљеним пљеском, који је најбоље посвједочио једнодушност свих делегата у борби против фашистичких окупатора и њихових слугу усташких бандита.

Након тога прешло се на избор војничког суда који ће судити непријатељским агентима и шпијунима, кукавицама и дезертерима, пљачкашима и терористима.

На концу конференције једнодушно је прихваћена резолуција, која најбоље показује једнодушност делегата, и која гласи:

Р Е З О Л У Ц И Ј А

са састанка војних делегата Народно-ослободилачког покрета ослобођених крајева Босне и Лике

Пред навалом свјетских освајача Хитлера и Мусолинија који су поробили и опљачкали цијелу Европу, поробљена је, опљачкана и раскомадана наша отаџбина. Ти свјетски освајачи тражили су у свим земљама домаће помагаче, па су их нашли и код нас. Издајничка банда помагала је у уништавању Југославије и поробљавању наших народа. То су познати непријатељи наших народа и наше националне слободе и независности: разни Аћимовићи, ЈБотићи, Стојадиновићи, Летице и компанија код српског народа; Павелић, Будак, Артуковић и остала усташка банда код хрватског народа, који су извршили тај срамни посао издаје као вјерни пси својих господара, уништавајући све трагове независности народа Југославије. То су оне издајице који су за све вријеме своје страховладе припремали издају и бацили наше народе у најсрамније ропство.

Извршујући задатке које.^су им поставили њихови господари, ови зликовци, убице и паликуће убијали су невине људе и њихове породице, уништавали и палили села и народну имовину. У овој срамној работи Павелић и његова банда прешли су све мјере и границе и довели у питање опстанак свих народа наше поробљене отаџбине, нарочито српског Дарода.

Народи наше поробљене земље нису више могли подносити срамно ропство, убијање, клање, пљачку и паљење, већ су прибјегли да то насиље оружаном снагом спријече и да за сва времена обрачунају како са страним окупаторима, тако и са домаћим издајицама.

Павелић и његова банда, увиђајући да је дошао посљедњи час њиховим крвавим злочинима, позвали су Мусолинија да окупира Хрватску, а хрватски народ су позвали да се мирно и без борбе покори и формално талијанској окупаторској сили, јер је стварно досада био под влашћу Хитлера и Мусолинија.

То исто учиниле су и издајице српског народа Аћимовић, Љотић, Летица и компанија у Србији; то исто хоће да учине и срамне издајице нашег народа у овим крајевима, на челу са бившим министркзм Ником Новаковићем, званим Лонгом. Те издајице и старе народне дерикоже, ти заклети непријатељи свога народа позивају исто тако као и Павелић талијанску војску да окупира наше ослобођене крајеве. Српски народе, чуј! Позивају Мусолинијеве жандарме да помогну у клању и убијању твоје невине дјеце, жена и очева, да ти свјетски крвници и џелати помогну Павелићевим крволоцима и џелатима који су већ малаксали у својој зликовачкој работи. Ти разни издајници Новаковићи лажу те како ће Талијани српски народ заштитити, како Павелићева банда неће остати више на власти и како ће српски народ одређивати о својој судбини. То је лаж и то је најсрамнија издаја коју су у стању само ширити најцрњи непријатељи нашега народа и његове свете ослободилачке борбе. Зар ми немамо безбројне примјере гдје су Павелићеви зликовци клали нашу невину дјецу, жене, старце и наше најбоље борце, док је талијанска војска све то мирно посматрала. Такав је случај био и у Грачацу, Удбини, Кореници, Госпићу итд. И да није било талијанских окупатора, зар не би народ давно разрачунао са Павелићем и ослободио се усташког насиља? Зар би наша браћа Црногорци, Херцеговци, Истрани морали водити исто овакову борбу као и ми, да су им Талијани заиста пријатељи и да су им осигурали њихове животе, породицу и имовину? Не, народе, нема на тој страни излаза, тим путем ми нећемо доћи до слободе, нити ћемо осигурати своје голе животе и породице.

Ми имамо одговор Хитлеру и Мусолинију и њиховим слугама домаћим издајицама. Славне традиције наших предака Голуба Бабића, Петра Мркоњића, 'Васе Пелагића, Петра Кочића, Гаврила Приншша нису [се] угаСИле. Те славне традиције наших предака поново су засијале у ов"им нашим кланцима свјетлом слободе и ујединиле наш народ у борби за унипггење тирана и одбацивање срамног ропства.

Ми, делегати Народно-ослободилачког покрета, састали смо се, заједнички и братски размотрили сва питања која су у вези

са Народно-ослободилачком борбом и дошли до сљедећих закључака:

1. Ми морамо наставити свету борбу националног ослобођења испод талијанских и њемачких окупатора и њихових плаћеника усташких бандита и домаћих издајица. Ту борбу ми ћемо водити на живот и смрт до краја и пуне побједе. Ми се на то заклињемо пред цијелим својим народом и културним човјечанством.

2. Ми немамо ништа заједничког са људима који шурују са нашим вјековним непријатељима и који желе да наш народ и нашу свету борбу ставе у њихове руке. Ми не смијемо насјести никаквим лажним обећањима да су нам Хитлер и Мусолини неки пријатељи, како то тврди издајник Новаковић Лонго заједно са нашим најцрњим непријатељем и крвником Антом Павелићем. Ко је пријатељ Павелићу, тај не може бити пријатељ српског народа. Једино ми сами можемо заштитити наше животе и породице — нашом властитом снагом и нашим оружјем. Ми не дамо више никоме нашег оружја из својих руку, а нема никога међу нама ко би био толико луд, па да повјерује да би Мусолинијеве црне кошуље дозволиле да ми имамо код себе оружје кад би нас они окупирали.

3. Ми Срби боримо се за национално ослобођење нашег народа испод окупатора и њихових плаћеника. Али нашој борби није циљ само ослобођење српског народа, већ и свих других поробљених народа наше отаџбине. Ми пружамо братску руку хрватском и словеначком народу и браћи муслиманима да наше редове ујединимо и да заједнички поведемо немилосрдну борбу против окупатора и домаћих издајица.

4. Ми хитно морамо довршити посао на организовању наше војске и наше позадине, како бисмо што спремније дочекали све врсте непријатеља и савладали све запреке непријатеља које стоје на путу нашој ослободилачкој борби. Све то спроводићемо само преко заједничких скупштина, војске и народа.

5. Наша ослободилачка борба само је дио национално-ослободилачке борбе свих народа наше поробљене отаџбине. Ми позивамо све нације наше земље да се ујединe у тој борби. Позивамо све националне, вјерске, културне, хумане и друге организапије да се придруже овој светој народној борби. Позивамо све политичке странке и партије да се ујединe у заједничкој свеопштој народној борби и да све своје снаге ставе само у службу свога народа и његовог националног ослобођења.

Ујединимо све снаге нашег народа пред нашим непријатељима. Не клонимо ни за моменат, јер је наша борба само дио опште борбе коју данас воде поробљени народи Европе на челу са моћним Совјетским Савезом, отаџбином ослобођених радника и сељака. Уједињени фронт свјетске демократије, уједи-

њени фронт свих поробљених народа, на челу са моћном и непобједивом Црвеном армијом и снагама демократских земаља Америке и Енглеске, сигурне су гарандије за нашу побједу и пуно надионално ослобођење. Нема тих непријатеља, нема тих издајника које ми силом своје снаге нисмо кадри побиједити.

Да живи Национално-ослооодилачки покрет свих народа наше поробљене отаџбине!

Да живи фронт свјетске демокрације у борои против фашизма!

Да живи моћни Совјетски савез — заиггитник и нада поробљених народа!

Смрт фашизму, смрт окупаторима и домаћим издајницима! Слобода свим народима!

ВОЈНИ ДЕЛЕГАТИ ОСЛОБОЂЕНИХ
КРАЈЕВА БОСНЕ И ЛИКЕ

(Из „Герилца" бр. 6 од 6 септембра 1941 године)

БР. 67

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 31 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИ ПРЕКАЈСКОГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА О СМЈЕНИ ЊЕГОВОГ ЉУДСТВА НА ПОЛОЖАЈИМА ПРЕМА БОС. ПЕТРОВЦУ И РЕЗУЛТАТИМА АКЦИЈА КОД БРАВСКОГ ВАГАНЦА И СМОЉАНЕ

ШТАБ 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ

Прекаја

Ваша два вода налазе се у овом батаљону и то: вод Кесића[1] налази се у 1 одреду код Кецмана[2], а вод Гвозденовића[3] у 2 одреду. Вод Кесића броји сада 20 људи, а вод Гвозденовића 16. Ове водове још не можемо повући са наших положаја, јер нам је фронт дугачак, и кад би их отпустили, остале би празнине

[1] Симо Кеснћ, из Оштреља, погинуо за вријеме Четврте непријатељске офанзиве као члан Среског комитета КП за Бос. Петровац,

[1] Миле Кецман

[a] Миле Гвозденовић, погинуо као водник партизанског вода 1941 год. на Бенаковцу у Подгрмечу.

које не би могли никако попунити, нарочито ради тога што смо послали у Б.[равски] Ваганац 20 пушака и 2 п. митраљеза.

Значи, овим људима треба послати смјену. Пошто се на Бунари налазе ваших 65 људи, издаћемо наређење п.пор.[учнику] Гвозденовићу да пошаље 36 људи као смјену за ова два вода. Људе који ће се смијенити послаћемо најкраћим путем за Прекају, односно. вашој канцеларији. Остатак људи у Бунари са п.пор. Гвозденовићем треба да се спој и са нашим одредом у Брав. Ваганцу. Они ће тамо добити оружје, јер је наша бусија у Б. Ваганцу заплијенила већу количину оружја и муниције; тачне податке немамо.

Сада ћемо послати наређење п.пор. Гвозденовићу да ово одмах изврши. Наређење носи његов курир.

С обзиром да и даље овдје остају ваша 2 вода, треба да одржавамо везу помоћу курира које ви треба да шаљете.

За посљедња три дана на нашем сектору, изузев поменутог плијена у Б. Ваганцу, није се ништа десило. Тамо је спаљено 6 камиона.

Наш V одред — Крњеуша — Рисовац срушио је водовод у Смољани. На Рипачки кланац отишао је командант Вакуфског батаљона[1] са 60 другова да тамо држи бусију.

О свим другим новостима јављаћемо редовно, ако будемо имали курира. Ради тога пошаљите курира одмах.

31-УШ-1941 **Ком. батаљона**
Послато у 8.30^{h} **Мића**

[1] Око Кулен Вакуфа оперисали су одреди Другог батаљона Дрварске бригаде, па се понекад овај батаљон називао вакуфски.

БР. 68

УПУТСТВО ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 31 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИ ТРЕЋЕГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА БОРБУ ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉА ИЗ ЗАСЈЕДА[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ БРАВСКИ ВАГАНАЦ

Примили смо ваш извјештај. Ваш успјех је охрабрио читав наш фронт[2]. Сви би сад хтјели на бусију. Онај материјал који сте заплијенили, а који вам није потребан, доставите. Тешки митраљези нису за бусије и њих шаљите, муницију исто — њу не раздавати много.

Шаљемо вам, ево, још 2 добра борца искусна за бусију. Увиђамо да је бусија врло важна и да нам није овдје положаја — сви би на бусију. Пазите, те пушке које сте заробили, дајте их у руке онима који ће радити с вама и бдити на бусији. Бусију по могућству мијењати; пазити да непријатељ не сазна за логор помоћу наших издајица. Ако имате довољно снага, и ако би се могло без великих жртава заузети Бравско, учините то!

У Бунари се налази вод Прекајчана који треба да се споји са вашим одредом и врши задатке који су најнужнији. Њих наоружајте, јер су добри борци. С њима одржавајте везу, нас редовно извјештавајте. Ми ћемо овдје да вршимо препаде на непријатељске положаје.

И послије оне паљевине камиона чула се нека ватра; о томе ћете извијестити.

Штаб у Дрвару је извијештен о вашем успјеху.

31-УШ-41
Оп. оф.
Родић

Командант батаљона
Мића

[1] Редакција располаже документом у рукопису.
[2] Односи се на борбу код Бравског Ваганца од 29 августа 1941 године. Види док. бр. 73.

БР. 69

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 31 АВГУСТА 1941 ГОД. КОМАНДИРУ ТРЕЋЕГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА НАПАД НА ВИОЈЛУ

ЦІТАБ І БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

НАРЕДБА

КОМАНДИРУ III ГЕРИЛ. ОДРЕДА

Ноћас ће се извршити напад на непријатељске положаје и то:

1) IV гер. одред у М.[еденом] Пољу напашће непријатеља на његовом крајњем десном крилу испод Жуте Главице.

2) II герилски одред такође ће напасти непријатеља код Колуњиће цркве. Ова два одреда нападаће заједнички и то [према] утовореним знацима.

Да би напад био што ефикаснији, то ће и [остали] наши одреди ноћас напасти сљедеће:

1) I герилски одред напашће [Гола] Брда.

2) Ваш одред би имао напасти Виојлу са снагом коју командир одреда сматра да је потребна (та снага не мора бити већа од једне пушкомитраљеске десетине). На заузетом положају се задржати. Извијестити о овоме и Танасија[1] који командује одјељењем своје десетине и осталим дијелом војника са њиме.

Његов би задатак био да прође непријатељу за леђа у правцу Буковачке школе, да отвори ватру на непријатеља и бјегунце, непријатеља дочека, а по томе да се задржи у висини вашег одјељења или на нападном мјесту.

Формирању ових јединица одмах приступити, а курира одмах послати Танасију који исто треба одмах кренути.

Напад ће се извршити у 2 ч послије [поноћи] 1-1X, тј. ноћас. Остала снага да се задржи на старим положајима (садањим).

На извршење.

ЗА ШТАБ БАТАЉОНА
оп. оф.
Родић

[1] Богдан Кецман-Танасије, погинуо у НОБ на Шатор Пл. 1943 год. у Четвртој непријатељској офанзиви.

БР. 70

ПРОГЛАС НАРОДНООСЛОБОДИЛАНКОГ ОДБОРА ЗАПАДНЕ БОСНЕ И ЛИКЕ ОД 31 АВГУСТА 1941 ГОД. ПОВОДОМ ПОКУШАЈА ОКУПАТОРА ДА РАЗБИЈЕ БОРБЕНО ЈЕДИНСТВО НАРОДА[1]

СРПСКИ И ХРВАТСКИ НАРОДЕ!

ЈУНАЦИ НАШИХ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ (ГЕРИЛСКИХ) ОДРЕДА!

У оне тешке дане када су усташке банде харале [по] мирним српским селима убијајући хиљаде невиних сељака и радника, жена и дјевојака, стараца и дјеце, у оне тешке дане побјегла су нека наша господа у окриље талијанског фашизма. И док смо ми крварили по овим шумама и камењарима у борби за ослобођење, та господа су се одмарала на морским плажама и заједно са талијанским фашистичким окупаторима ковала планове о издаји наше свете ослободилачке борбе.

Ти плаћени издајници вратили су се након наше успјешне ослободилачке борбе натраг у ове крајеве ширећи међу српским народом гласине да су Талијани пријатељи Срба, да ће нас ослободити од усташког терора, да ће нам оставити наше оружје и да ће нам у српским крајевима завести српску власт.

Ми, народни борци, ми који никад нисмо изневјерили свој народ, који смо заједно с њим [под]носили крвави терор усташких банди, који смо с народом организовали по овим шумама и камењарима оружани устанак за слободу, — ми смо одлучно устали против те работе народних издајника. Устали смо зато јер смо знали да су баш ти талијански фашистички окупатори одгајали пуних дванаест година у свом крилу крвавог злочинца Павелића, да је Павелић чедо Мусолинијевог фашизма, да је тај фашизам Павелића довео на власт и да он све своје злочине над српским народом врши под заштитом талијанских фашистичких окупатора. Зато смо упозоравали српски народ да не насједа овим издајицама који никада ништа нису осјећали за свој народ, који су увијек служили свима противнародним режимима и који су сада ступили у службу нашег вјековног и заклетог душманина — талијанског окупатора.

Тим својим радом ове народне издајице нашле су се у истом колу с крвавим Павелићем и његовим бандитским хордама.

[1] **Редакција располаже примјерком прогласа умиожеиог на циклостилу.**

Проглас који су бацили талијански авиони по нашим крајевима показао је поново да смо имали право. Тај проглас раскринкао је потпуно рад наших народних издајица и показао свима праве намјере талијанских фашистичких окупатора. У прогласу се јасно и гласно каже да ТАЛИЈАНСКА ВОЈСКА У СПОРАЗУМУ С ПАВЕЛИЋЕВОМ УСТАШКОМ ВЛАДОМ ОКУПИРА ЦИЈЕЛО ПРИМОРЈЕ, ЦИЈЕЛУ ДАЛМАЦИЈУ, ЦИЈЕЛУ ЛИКУ И ДИО БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ.

Видите, браћо Срби, талијански фашистички окупатори у том прогласу уопће не спомињу српски народ, као да га уопће нема, акамоли да би се обазирали на жеље српског народа.

Зар овај гфоглас не доказује најбоље сву лаж наше издајничке господе кад су говорили да ћемо ми Срби добити своју цивилну власт у нашим крајевима?! У летку се надаље каже да ће се талијанске војничке рласти на цијелом том подручју користити, тј. сурађивати с хрватским усташким главним повјереником. Другим ријечима, талијанске ће власти сурађивати с усташким цивилним и војним властима. Што то значи јасно је сваком Србину који је на својим леђима осјетио усташко насиље. То значи да ће усташе и даље харати овим крајевима, да ће и даље прогонити поштени српски сељачки свијет, палити нам куће и разарати огњишта.

У прогласу се каже и то да се сва хрватска војска на том подручју подређује талијанској команди и да ће се скупа са талијанском војском борити против заједничког непријатеља. А ко је тај заједнички непријатељ талијанских окупатора и усташке војске? Ми, Срби, који смо се с оружјем у рупи дигли на одбрану својих живота; ми Срби и сви честити и поштени Хрвати и муслимани који се заједно с нама боре против крвавог злочинца Павелића и његових господара талијанских и њемачких окупатора. Јер Павелић није само крвник српског народа, него и хрватског и муслиманског народа кога данас тјера на братоубилачко клање.

БРАЋО СРБИ!

Талијански заповједник у свом прогласу наређује да у року од 48 сати положимо оружје.

Ми смо већ једном, преварени издајничким обећањима, предали оружје и осјетили смо предобро на нашој властитој кожи шта то значи.

Онако голоруки били смо изврнгнути неописивом терору. Да нисмо раније предавали оружје усташама, не би се догодила онолика злочинства над српским народом, не би онолике наше жене биле поубијане, а дјеца поклана.

Ми наше оружје не дамо никоме, нама је наше оружје једина гаранција за очување наших живота и наше крвљу стечене слободе.

Ми смо то оружје освојили у крвавој борби с усташким бандитима и Павелићевом војском, ми смо то оружје платили својом крвљу и крвљу својих најбољих друтова. Непријатељ знаде да смо се добро наоружали, непријатељ знаде да имамо добре стратегиске положаје, неосвојиве бусије и свјесну војску, па нас зато жели преварити и преваром разоружати.

Ми знамо слабост непријатеља, ми знамо да је морал његове војске низак, ми знамо да његова војска не жели рат. У редовима његове војске налазе се стотине и хиљаде наших другова сељака и радника, који ће прелазити на нашу страну. Ми се не требамо бојати његове развикане технике. Његова техника не може нам ништа наудити у овим камењарима. Наши кланци, наши камењари, наше брдине и бусије неосвојиви су бедеми наши. Непријатељ располаже техником, ми располажемо хиљадама одушевљених и свјесних бораца који знаду зашто се боре.

И што је најважније, овом најновијом издајом Павелић се потпуно раскринкао пред хрватским масама. Хрвати Приморја, Лике, Горског Котара, Далмације, који су на овако подао начин предани на милост и немилост талијанским окупаторима, прикључиће се нашој светој борби. У току те борбе створићемо непобједиви фронт Срба и Хрвата против талијанског окупатора и домаћих издајица.

БРАЋО ХРВАТИ!

Издајник Павелић продао је ваше најљепше крајеве вашем вјековном непријатељу — талијанском освајачу. Раскомадао је вашу лијепу домовину међу талијанске, мађарске и њемачке окупаторе који су се као дивља звијер бацили на вашу родну груду, на ваш зној и муку.

Хрвати, на ову најновију издају фашистичког слуге Павелића одговорите опћим народним устанком против њега и његових фашистичких окупатора. Окрените своје оружје против Павелића и талијанских окупатора и заједно са српским народом ступите у свети народни рат против фашистичких окупатора.

Обраћајући се талијанским окупаторским трупама ми им поручујемо да окрену оружје против крвника талијанског народа, против фашистичких „црних кошуља" и њихових официра, да се заједно с нама боре за уништење фашизма, за слободу свих потлачених народа.

БРАЋО СРБИ!

Проглас који је баиао талијански авион поново је показао право лице крвавог талијанског фашизма, који у споразуму и у сурадњи са злочиначком Павелићевом усташком владом жели да завлада нашим слободним крајевима. Овај проглас скинуо је и маску с лица наших издајица [Нова]ковића — Лонге и његових другова који су хтјели разорити[1] нашу кожу талијанским окупаторима. Овај проглас је показао сву биједу и злочинство које су над српским народом у ослобођеним крајевима спремале домаће издајице.

БРАЋО СРБИ И ХРВАТИ !

Поучени овим искуством прионите[2] још чвршће у редове Народно-ослободилачких (герилских) одреда који се једино искрено и одлучно боре за пуну слободу и равноправност српског народа. Поведите још смионије борбу против туђинских вјероломних освајача — талијанских окупатора и њихових слугу Павелића и домаћих издајника. Побједа је на нашој страни. Уз нас је сав српски народ, уз нас су сви поштени Хрвати и муслимани, уз нас су наша јуначка браћа из Србије и Црне Горе, која већ 2 мјесеца воде одлучну борбу против талијанских и њемачких окупатора. Уз нас су сви поробљени народи Европе. Уз нас су наше велике савезнице: Совјетска Русија, Енглеска, Америка, и уз нас је непобједива Црвена армија, [армија] сељака и радника.

Живјела наша Народно-ослооодилачка герилска војска!

Живјели наши велики савезници!

Смрт фашистичким окупаторима и њиховом слузи Павелићу!

Смрт домаћим издајницима!

ОДБОР НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПОКРЕТА ЗА БОСНУ И ЛИКУ[3]

[1] Продати

* Ступајте

[1] Одиоси се на Народноослободилачки комитет западне Босне и Лике који је изабран 31 августа 1941 год. на народном збору у Дрвару.

BR. 71

PROGLAS NARODNOOSLOBODILAČKOG ODBORA ZAPADNE BOSNE I LIKE OD 31 AVGUSTA 1941 GOD. ITALIJANSKIM VOJNICIMA[1]

VOJNICI ITALIJANI

Fašistički tiranin Musolini u dogovoru s Hitlerom gura vas da po drugi put okupirate ove naše krajeve, da po drugi put otimate slobodu i blagostanje našem narodu koji je i dosada zlostavljan, koji se nalazi u borbi protiv zajedničkog neprijatelja — protiv krvavog fašizma.

Mnogi od vas su već više od pet godina uzalud odvojeni od rodne zemlje i od svojih dragih. Više od pet godina krvavite se po bojnim poljima Evrope i Afrike. Vi donosite smrt, pustoš i klanje drugim narodima samo zato da bi vaša fašistička buržoazija i izazivači rata mogli iz toga izvući koristi preko vaše krvi i krvi drugih okupiranih naroda. Vi uzimate udjela u nečasnoj slavi pod komandom jednog izdajnika naše borbe za bolji život, da bi uništili nacionalnu nezavisnost naroda Abisinije, Španije, Albanije, Grčke i Jugoslavije koju po drugi put morate da osvajate.

Vojnici Italijani, vi znate da je Musolini vašom pomoću ubacio tiranina Pavelića medu hrvatski i srpski narod ove zemlje. Pred vašim očima zapaljene su naše crkve, žene i djeca bacani su u provaliju, cijela sela su spaljena i pretvorena u ruševine. To treba Paveliću, 'Hitleru i Musoliniju da bi usadili neslogu među naše narode, da bi fašistički banditi lakše mogli upravljati.

Mi ovo nismo mogli više podnijeti i zato smo \izeli oružje da branimo slobodu, naš život, naše kuće i čast, i boricemo se dok posljednji okupator i fašistički plaćenik ne bude istjeran iz naše zemlje. Mi ćemo radije umrijeti nego da napustimo svoja imanja i svoju čast za koju se danas borimo.

Braćo i prijatelji, italijanski radnici, seljaci i poštena inteligencijo u vojničkoj uniformi! I vas su vaše fašističke ubice uništili i uništavaju vas. Vi ste sopstvenim leševima prekrili zauzete zemlje, vi ste podnijeli mnogo, a vaše porodice su izgladnjele i danas takode gladuju da bi fašistički uzurpatori mogli držati u ropstvu vas i nas. Obećava vam se da ćete ubrzo biti upućeni svojim kućama i da će se rat uskoro završiti, te ćete uživati u miru, dok vas, na žalost, vode sve u nove i nove avanture koje se završavaju bez uspjeha. Vi ste bestidno prevareni! Umjesto da vas

[1] Redakcija raspolaže primjerkom progrlasa na talijanskom jeziku, umnoženog na ciklostilu.

ostave kod vaših kuća, šalju vas na Istočni front protiv velike otadžbine radnika, protiv zemlje socijalizma i protiv slobodnih sovjetskih naroda da prolivate vašu krv za njemačko-fašistitke okupatore. Najzad, šalju vas po drugi put u ove naše dalmatinske planine, planine Like, Bosne, Hercegovine, Crne Gore i Makedonije, protiv naših zasjeda, zasjeda slobode i smrti, da u vašoj x našoj krvi ugušite našu i vašu slobodu.

Musolini vas je svojom avanturističkom politikom doveo na ivicu ponora. Tirani Musolini i Hitler izazvali su protiv sebe cio svijet. Vi morate da se borite protiv najvećeg saveza koji je svijet ikada vidio, to jest protiv fronta naroda Sovjetskog Saveza, Engleske, Amerike i protiv okupiranih naroda Evrope koji stoje protiv hitlerizma i fašizma.

Braćo, drugovi, nepobjediva i herojska Crvena armija danas svirepo uništava fašističke bandite i nosi slobodu cijelome porobljenom svijetu, a danas su više nego ikad bliski dani pune slobode i jednakih prava za sve narode.

Italijanski narode, ti koji si dao čovječanstvu velike genije, velika djela, iz čije su sredine potekli glasnici boljeg života, ne dozvoli da te tvoja fašistička buržoazija uguši u sopstvenoj krvi, da te vodi na klanicu radi svojih pljačkaških interesa. Okreni .svoje oružje protiv tvojih grabežljivih »crnih košulja« i karabinjera koji su uništUi i ubili na hiljade tvojih najboljih sinova. Ne dozvoli da druge zadesi ona sudbina koju sebi ne želiš, da budeš krvnik narodima i njihovoj slobodi.

Živio herojski i pošteni radni italijanski narod!
Živjela oslobodilačka borba naroda Jugoslavije!
Zivio Sovjetski Savez!
Živjela njegova nepobjediva Crvena armija!
Smrt tiranima Musoliniju, Hitleru i njihovim plaćenicima!

NARODNOOSLOBODILAČKI
KOMITET ZA LIKU I BOSNU

BR. 72

IZVJEŠTAJ AVDE HUMA OD SEPTEMBRA 1941 GOD. O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI NA TERITORIJI ISTOČNE HERCEGOVINE[1]

U očekivanju kurira, danas su nam stigii sa terena šest (6) drugova muslimana. Iz izvještaja koji su donijeli napola pocijepan i iz njihova usmenog pričanja obavještavamo te o slijedećem:

a) Drug izvještava da su organizirane čete po selima u slijedećim srezovima: Trebinjskom, Bilećkom, Nevesinjskom i Gatačkom (?) — ovaj srez nismo mogli pročitati. Izabrani su sreski štabovi. Broj naoružanih nismo mogli pročitati, ali stoji da ima mitraljeza, puškomit.[raljeza], bombi i pušaka. Sve su čete, sem dvije u Nevesinju, pod rukovodstvom štabova za te srezove. Dalje se izvještava da su se po dolasku odreda iz Mostara počeli formirati part. odredi, koji su uspješno izvršavali neke trenutne zadatke i koji treba, navodno, da postanu jezgra buduće naše vojske. Ne znamo zašto drug odvaja part. odrede od već postojećih četa. Javlja, zatim, da je disciplina slaba, ima pljačke. O akcijama navodimo ti iz izvještaja doslovno:

»Akcije koje su izvedene posljednjih mjesec dana na terenu 1 pod voćstvom Štaba[2] su sljedeće: Razorena je cesta Nevesinje — Trusina (srušen most i razoren put); razorena cesta Berković — Trusina —; razorena cesta Berković — Divin na više mjesta; razorena željeznička pruga Bileća — Trebinje (kod Dobričeva); razorena više puta j popravljena od [strane neprijatelja] ž. pruga Hum — Gabela; razoren drum Bileća — Gacko (Korita). Na pruzi Bileća — Trebinje zaustavljen jedan putnički voz, onespos.[obljeni] vagoni i lokom.fotiva], ostalo opljačkano. Na putu Gacko — Bileća razoružano 6 vojnika i oduzet jedan puškomitralj.; ubijen na istom putu jedan vođa ustaša; na cesti Nevesinje —• Gacko ustavljen autobus, ubijene tri ustaše (jedan povjerenik ustaša za Gacko). Zauzeta vojna postaja na Berkovićima, gdje je zarobljeno oko 50 ust.[aša sa] puška[ma] i svi pobijeni, plus 2 puškomitraljeza, plus 1 mitraljez. Na istom mjestu oduzeto od hrvatskih vojnika 35 pušaka i oko 3.500 metaka, plus 50 bombi. Na Trusini razoružana patrola vojna i uzeto 12 pušaka sa municijom; u Suvoviću (Dab ir — Stolac) srušena tri kamiona, ubijeno 6 ustaša i razoružan 21 vojnik, plus 1 mitraljez. Na istom mjestu razorena cesta. Osvojena kasarna Divin, [koja je] razorena, i razoružano 13 vojnika, plus 1 puškomitraljez. U Fatnici zaplijenjeno 20 ustaš.[kih] pušaka. Bor-

[1] Redakcija raspolaže originalom izvještaja u rukopisu.
[1] Misli se na Štab Hercegovačkog odreda.

be u Nevesinju (Zovi Do) sa hrvatskom vojskom i ustašama su u toku. Borbe oko Bileće [su] u toku; borbe oko Plane [su] u toku. Akcije u mjestima gdje su borbe u toku imaju frontalni karakter. Naša vojska se koleba, već demoralisana pljačkom, i moraćemo da se povučemo na pozicije od prije akcija, iako smo bili očistili Dabarsko Polje i Fatničko Polje. Pored pljačke, koja razbija vojsku, glavni krivac neuspjeha je miješanje crnogorskih komitskih odreda koji pljačkaju i opštim pokoljem onemogućavaju svake pregovore sa muslimanima i tamo gdje su postojali dobri uslovi za to (Bileća). Primjer pokolja su Berkovići gdje je poklano preko 300 muslim.fanskih] žena, ljudi i djece, plus Bileća gdje su Crnogorci zaklali dosada 12 muslimana. Očekuje se odmazda.

Anglofilski[1] elementi među Srbima organizovano nastupaju i jačaju, propagiraju o oslobodenju od strane Engleske. (ispuštamo jednu rečenicu, pošto je ne možemo pročitati). Anglofili pucaju protiv svake oružane akcije za slobodu, iznevjeravaju i unose paniku. Naročito aktivno okupljaju bivše... i dobrovoljce, gazde i kulake, razumljivo, u prvom redu«. Ovaj citirani dio izvještaja mogli smo da pročitmo, ostalo je zamrljano, izuzev dodatka o akcijama — «Razoren drum Trebinje — Ljubinje, potpuno neupotrebljiv. Sve telefonske pruge na ovom...« (dalje nečitljivo). Iz jedne nepKDtpune rečenice može se izvući zaključak da se ima neka »povremena« veza sa C.[rnom] G.[orom].

Situaciju na terenu, iz izvještaja i dopune drugova, možemo formulisati na sljedeći način:

a) Nizak politički nivo masa koje se .danas bore i slab naš uticaj na njih.

b) Upad crnogorskih komitskih bandi otežava i pogoršava već tešku situaciju naših rukov.[odećih] drugova, pošto ove bande ubijaju i pljačkaju muslimanski živalj i tako veliki dio muslimanskih masa, raspoloženih da prihvate našu akciju (selo Divin, muslimansko, koje je bez otpora primilo naše) ili budu neutralne, bacaju na stranu ustaša.

c) Anglofilski elementi organizovano nastupaju i ubijaju naše drugove (Maha i Karo[2]). Oni danas vode akciju protiv muslimana drugova, proglašujući ih špijunima.

[1] Anglofilima su nazivani neprijatelji NOP-a, koji su sarađivali sa okupatorom, a svoj neprijateljski stav maskirali pred narodnim masama nazivajući se saveznicima Engleske.

[2] Mahmut Džikić-Maha, član KPJ, bravarski radnik, ubijen od četnički nastrojenih elemenata u drugoj polovini jula 1941 god-, kada je kao kurir otišao iz Mostara da uspostavi vezu sa partiskom organizacijom u Nevesinju; Mustafa Husković-Karo, član KPJ, krojački radnik, ubijen takode od četnički nastrojenih elemenata avgusta 1941 god. na isti način i na istom mjestu, kao i Džikić Mahmut, kada je po istom zadatku išao iz Mostara u Nevesinje.

Rukovodstvo Štaba bilo je prisiljeno da nam povrati šestoricu drugova muslimana, inače odličnih, radi toga što im je prijetila smrt. Anglofili skidaju im gaće, ako posumnjaju da je neko musliman po govoru, da bi se uvjerili da li su obrezani. Tako su poginula i ona dvojica. S obzirom na tu činjenicu riješili smo da drug K., koji je trebalo na dan dolaska one šestorice da otputuje. ostane ovdje do daljnjega. Ukoliko ojačaju ovi elementi, situacija i za drugove Srbe biće vrlo teška. Pored svega, može se izvesti zaključak da mase koje se bore možemo staviti pod naš uticaj ako budemo brzo i odlučno radili. Zato je naš prijedlog sljedeći: pošto drug K. ne može da ide na teren a uslovi su za jedan opštenarodni ustanak sjajni da se smjesta Štab pojača jednim dobrim i odlučnim drugom Srb.[inom], Naš prijedlog je — drug Čokal.fija][1], i, po mogućnosti, još nekoliko drugova Srba otuda. Radi toga trebalo bi što hitnije svršiti tu stvar. Ako je to nemoguće, dođi ovamo, pošto si mislio svakako doći, ili drug K. da dođe tamo radi dogovora.

Podvlačimo još jedanput da je stvar vrlo važna, vrlo značajna, i moramo biti brzi. — O drugim važnim stvarima ćućeš usmeno.

Sve vas pozdravljamo sa: smrt fašizmu!

Bane[2]

[1] Uglješa Danilović
[2] Avdo Humo

БР. 73

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 1 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБИ НА СЕКТОРУ КРЊЕУША — БОС. ПЕТРОВАЦ — БРАВСКИ ВАГАНАЦ

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

Ш Т А Б У Б Р И Г А Д Е

у Дрвару

Послије прикупљених података о исходу борбе на Бравском Ваганцу и на сектору операција I батаљона, шаљемо Вам извјештај. 29 августа 1941 год. у 5 сати послије подне, наша бусија од одреда Милана Зорића и одреда из Јелашиноваца са командиром Шкундрићем[1] дочекала је непријатеља који се кретао према [Бос.] Петровцу у 5 камиона. Овом приликом је непријатељ заустављен и уништен.УСПЈЕХ СЉЕДЕЋИ:

1) Уршггено свих 5 камиона.

2) Заплијењено 3 п. митраљеза, 20 пушака, 30 шаторских крила, 15000 метака за пушку, 20 бомби, 1 сигнални пиштољ са 14 метака, 20 шињела, 30 ципела, 100 пари веша, 1 џак брашна, 300 комада коИзерви, 1 сандук „Драве"[2], и неколико шљемова, чутурица, порција и ћебади. Заробљен је сандук са новцима у ком је нађено 2600 (две хиљаде и шест стотина) динара. Овај новац је достављен штабу I батаљона.

Непријатељских жртава је било око 40, а наших две жртве из одреда Шкундрића. Заробљено је 12 непријатељских војника од којих су 5 упућени нама (један успут нестао), а оне остале су они осудили.

Муниције би било и више заробљено, и осталог, да им непријатељ није са леђа ударио са Бравска и [исто] тако од Петровца.

Оне вијести да је било заробљено 5 т. митраљеза и 100.000 метака је курир из Бравског Ваганца донио погрешно усмено, јер онда још нису тачно знали за писмени извештај.

Наше снаге су ноћас имале задатак да изврше препад на непријатеља, који су и извршиле, али се непријатељ још за

[1] Петар Шкундрић, народни херој, погинуо ?/3 октобра 1941 год. **у** борби са усташама **и** домобранима на Будимлић **јапри.**

* Односи се на цигарете „Драва".

вечери повукао у град, тако' да су наши одреди заузели своје старе положаје без жртава, а и без плијена од непријатеља.

' Данас'' сМо упутили једно минерско одељење да сруши колуниħку цркву која је служила непријатељу за постављање митраљеза.

Ноħас је V одред вршио напад на Крњеушу, одакле се непријатељ повукао у Врточе. Јутрос су Врточани, уз помоħ Липског одреда, напали логор у Врточама, где је било, заједно са избјеглим Крњеушанима, око 300 непријатељских војника који су се, послије жестоке борбе, повлачили према Петровцу. На путу за Петровац дочекала их је засједа (бусија) IV одреда из Меденог Поља, где их је поновно растерала, осам војника заробила и једног официра. Не зна се тачан број мртвих и рањених код непријатеља у борби од Крњеуше до Петровца. Сигурно је да су претрпили велике губитке. Тачно ħе се знати кад стигну курири V одреда из Врточа.

У току последња три дана непријатељ је у великом броју. напустио Петровац (данас три пешадијске сатније и једна митраљеска и три топа); ове снаге се концентришу у Доњем Бравску — по усменом извештају од јуче. Још не знамо и немамо података о њиховом даљем кретању.

Из ових разлога упутили смо вод Прекајаца, који је био придодат нашим одредима код Оштреља, у правцу Бунаре и Доњег Бравска. Њихов је задатак да контролишу прилаз Срнетипи и Потоцима, нарочито пругом, а и да држе бусије на цести и прузи изнад или испод Доњег Бравска (у Оклинцима или Бабином Долу).

Уколико не осјетимо велике снаге непријатеља према Оштрељу, појачаваħемо бусије и њима обратити веħу пажњу.

Потребна је изградња што веħег броја нагазних мина[1] за цесту и пругу.

Оперативни официр
С. Родиħ
за полит. секретара,
М. Трниниħ

1 септембра 1941 год.

[1] Израда нагазннх мнна вршила се у партнзанској радионици у Дрвару врло оскудним средствима и на примитиван начин; партизани су их ефикасно користили приликом извођења диверзантских акција.

ШТАБ I. БАТАЉОНА.
СЛОБОДА.

ШТАБУ БРИГАДЕ.

УДРВАР.

Послије прикупљених података о исходу борбе на Бравском Вагању и на сектору операција I батаљона, шаљемо Вам извештај 29 августа 1941 год. у 5 сати послије подне, наша бусија од одреда Милана Зорића и одреда из Челапиноваца сакомандиро Шкундрићем дочекала је непријатеља који се кретао према Петровцу у 5 камиона овом приликом је непријатељ заустављен и уништен. Успјех слиједећи:

1) Уништено свих 5 камиона.

2) Заплијењено 3 л.митраљеза, 2о пушака, 3о ватерских крила, 15ооо метака за пушку, 2о бомби, 1 сигнални пиштољ,са 14 метака, 2о шиљ да 3о пари ципела, 1оо пари вела, 1 чак брашна. 3оо комада конзерви , 1 сандук дроге, и неколико шемова чутурица порција и бедали . Заробљен је сандук са новцима у ком је нађено 25оо (двеј хиљаде и пет стотина) динара. Овај новац је достављен штабу I батаљона.

Непријатељских мртваца је било око 4о, а наших две мртве из одреда Шкундрића. Заробљено је 12 непријатељских војника од којих су 5 упућени нама, 1 један у пут нестао а оне остале су они осудили.

Вјероватно би било и више заробљено и осталог. даих непријатеља није са леђа ударио са Бравска и тако од Петровца.

Оне вијести да је било заробљено 5 т. митраљеза и 1ооооо метака је курир из Бравског Вагања донио погрешно усмено , јер онда још нису тачно знали за писмени извештај.

Наше снаге су ноћас имале задатак да изврше препад на непријатеља, који су и извршили, али се непријатељ још за вечери повукао у градско дасу наши одреди заузели своје старе положаје без мртваца, а и без рањена од непријатеља.

Данас смо упутили једно минерско одељење да сруши колуничку пруга која је служила непријатељу за постављање митраљеза.

Ноћас је V. одред вршио напад на Краљуфу , одакле се непријатељ повукао у Вртиче. Јутрос су врточани уз помоћ липског одреда напали попор у Врточама, где је било , ~~[illegible]~~ заједно са избјеглим крајушанима , око 3оо непријатељских војника који су се послије жестоке борбе повлачили према Петрићу. На путу за Петровац дочекала их је васеда (бусија) II одреда из Доњег Поља где их је поново растерала, осам војника заробила и једног официра. Незна се тачан број мртвих и рањених код непријатеља борби од Краљуфе до Петровца. Сигурно је да су претрпили велике губитке. Тачно ће се знати кад стигну курири V. одреда и Врточа.

У току последњи дана три дана непријатељ је у великом броју напустио Петровац данас три пешадијске сатније и једна митраљеска и три попаљ ове снаге се концентрију у Новом Бравску по усменом извештају одјуче . Још немамо и немамо податке о њиховом даљем кретању

Из ових разлога упутили смо вод прекрајала који је био придодат нашим одредима код Петрића у правцу Бунара и Доњег Бравска,. Њихов је задатак да контролишу правац Брнетици и Котоћити, нарочито другом а и да држе бусије на цести и друзи изнад или испод Доњег Бравска (у Оклинцима или Рабином Долу).

Колико не осјетимо велике снаге непријатеља према Петрићу појачавамо бусије и измјенобратити њену пажњу.

Потребна је изградња што већег броја нагазних мина за цесту и пруту .

1 септембра 1941 год.

Оперативни официр

[illegible]

Фотокопија документа бр. 73

BR. 74

PROGLAS ŠTABA SARAJEVSKE OBLASTI OD 1 SEPTEMBRA 1941 GOD. MUSLIMANIMA ROGATIČKOG I SARAJEVSKOG SREZA POVODOM CETNICKIH PRIJETNJI[1]

MUSLIMANIMA SREZA ROGATICKOG I SARAJEVSKOG

BRAĆO MUSLIMANI!

Culj smo da neki četnici iz drugih krajeva prijete muslimanskom stanovništvu paljenjem sela i osvetom za ono što su ustaše učinile srpskom svijetu u raznim krajevima Bosne i Hercegovine. Oni četnici koji bi htjeli napadati muslimanska sela naši su neprijatelji kao i ustaše koji pale srpska.sela i zlostavljaju svijet. Culi smo da zbog tih prijetnji muslimansko stanovništvo bježi iz nekih sela i napušta svoje domove. Nas partizane, kojima su jednako na srcu i muslimani i Srbi, bole ove vijesti i mi hitamo, braćo muslimani, da se s vama sporazumijemo o zajedničkoj odbrani vaših sela, ako bi se našlo takvih četnika koji bi pokušali da napadnu vaša sela. Mi nećemo žaliti da prolijemo i svoju krv za bratstvo i zajedničku odbranu od ma kakvih napada. Mi ćemo to dostaviti i tim četnicima, ako se pojave u ovom kraju, i poručiti im otvoreno i jasno da ćemo mi, partizani, braniti oružjem muslimanska sela ako ih oni napadnu. Dosta je bilo našega međusobnog zavađanja od strane trećih. Skupo smo to platili i mi i vi.

Stoga, braćo muslimani, mi vas pozivamo da ostanete u vašim selima. Nemojte da nasjedate ustašama i da bježite s njima. Mi smo gotovi da vam pružimo oružanu zaštitu i da u zajednici s vama branimo vaša sela ako bi ih ko i napao. Mi smo od vas tražili oružje da ga upotrijebimo protiv zajedničkog neprijatelja, stranih okupatora i ustaša, a ne da vas obezoružamo. Cuvajte vaše oružje za odbranu svojih sela. Mi partizani, čiji pokret postoji u svima zemljama Jugoslavije, borimo 'se za oslobođenje od stranih okupatora i njihovih slugu. Oni zlikovci koji napadaju mirno stanovništvo, bilo srpsko bilo muslimansko, rade u korist zajedničkog neprijatelja, i mi ćemo se boriti bez milosti protiv njih, pa zvali se oni hrvatske ustaše ili nazovi četnici koji pljačkaju sela.

Želeći da učvrstimo naše bratstvo mi vam nudimo vjernost za vjernost, krv za krv.

Bratski vas pozdravljaju
borci narodno-oslobodilačkog partizanskog
pokreta Rogatičkog i Sarajevskog sreza

Dne 1 septembra 1941

[1] Redakcija raspolaže primjerkom proglasa umnoženim na šapirografu.

БР. 75

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 1 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИРУ ЧЕТВРТОГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА МИНИРАЊЕ ПУТА И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О АКЦИЈАМА ОСТАЛИХ ОДРЕДА[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

КОМАНДИРУ IV ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА

. у Мед.[еном] Пољу

Добили смо ваш извјештај[2] и задовољни [смо] вашим успјехом.

И наши су одреди, I, II и III, ноћас вршили препаде на непријатељске положаје.

Како видимо, непријатељ се повукао — преко 600 непр. војника отишло према Бравску.

Сад су бусије најпотребније да што више уништимо непријатеља при његовом кретању.

Послали смо вам 2 ком. нагазних мина, које што прије поставите на цесту гдје ће наићи тенкови. Добро је маскирати. Поред мине и бусију поставити. Држати се онога: бусија — положај — не мировати. Извијестићете нас тачно о количини плијена при овом вашем посљедњем нападу.

Послаћемо мине и за Врточе и за Липу — праве се.

Пао је Мркоњић Град, Дубица и Језеро у руке герилаца.

Имамо везу са Београдом и према томе знамо шта се дешава у бившој Југославији.

Рањенике ћемо упутити у Дрвар.

ЗА ШТАБ
оп. оф.
Родић

1-1X-41

[1] Редакција располаже оригиналом у рукопису.
[2] Редакција не располаже овим извјештајем.

BR. 76

NAREĐENJE STABA PRVOG BATALJONA »SLOBODA« OD 1 SEPTEMBRA 1941 GOD. KOMANDIRU TRECEG GERILSKOG ODREDA ZA POSTAVLJANJE ZASJEDA NA 2ELJEZNICKOJ PRUZI I CESTI KOD DONJ*EG BRAVSKA[1] i

ŠTAB I BATALJONA »SLOBODAc

KOMANDIRU GERILSKOG ODREDA U BRAVSKOM VAGANCU

Primili smo vaš pismeni izvještaj jutros (1-IX-41). Juče smo primili izvještaj i 4 vojnika zarobljenika, zatim 2600 din.

Naši odredi su noćas vršili prepade na neprijateljske položaje duž cijele linije. Nažalost neprijatelj je te iste noći napustio položaje, te su naši bež smetnje došli na njihove položaje. Neprijatelj je u Petrovcu, osim onih koji su otišli put Bravska.

Danas je došao i komandir Prekajske čete Gvozdenović[2] koji će povesti prekajske snage iz Oštrelja da ih spoji sa ostalim. Biće ih oko 50. Oni će na busiju kod Donjeg Bravska. Gvozdenović kaže da tamo ima oko 500 neprijatelja.

Milane,[8] gledaj što bolje da se rasporede snage na busijama. Jedan dio na prugu ispod Donjeg Bravska, jedan dio na cestu.

Ovi koji budu na busiji Bravska imaće zadatak i da spriječe nadiranje neprijatelja prugom ka Srnetici i Potocima, jer ovaj pravac ne možemo mi odavde kontrolisati. Naše snage će kontrolisati pravac Bukovača — Kozila i Srnetica. Pazi: tijesnu vezu održavati sa Prekajskim odredom, sa Škundrićem i koordinirati rad.

Jedan dio municije spremi za Prekajski odred koji će uputiti ljude po nju. Ovo je važno jer oni bez više municije ne mogu napadati.[4]

Pratiti tačno kretanje neprijatelja te nas o tome izvještavati.

Važno je da ćemo vam po sutrašnjem kuriru poslati nagazne mine za cestu i prugu. Već smo dvije poslali na bihaćku cestu. Ove su isprobane i imaju odlično dejstvo. Bogdan je otišao u Drvar, te će nastaviti sa proizvodnjom istih. Sutra pošaljite i konja da ih natovarimo.

[1] Redakcija raspolaže originalom dokumenta u rukopisu.
' Mile Gvozdenović
' Milan Zorić
* Prekajski odred trebalo je da napada neprijatelja na pruzi Bunare — Bravsko i na putu Bravsko — Bosanski Petrovac.

One puške zasad nam ne šaljite, ali ako bi bilo toga više, pazi da se prebaci i ovamo nešto, kako ubuduće ne bi morali tražiti pomoć sa strane.

Milane, pošalji malo »Drave« — kad ste je zarobili.

Izašilji redovno kurire.

Pištolj za kurire ćemo gledati da nađem-o.

1-IX-41

ZA ŠTAB
OP. OF.
Rodić

BR. 77

i

IZVJEŠTAJ KOMANDANTA DRVARSKE BRIGADE OD 2 SEPTEMBRA 1941 GOD. OBLASNOM KOMITETU KPJ ZA BOSANSKU KRAJINU O RAZVOJU USTANKA NA PODRUCJU BRIGADE[1]

Dragi Stari[2], neobićno mi je drago da smo već jednom stup'li u vezu. Morao bih Ti mnogo i mnogo pričati dok bih Ti objasnio sve što se je desilo kod nas od onog dana kada smo se zadnji put sastali. Sve Ti sada neću moći napisati. Pokušaću da Te obavjestim o onom što je najvažnije iako i toga ima toliko[3]. Odmah po primljenim instrukcijama o stvaranju geril. odreda pristupili smo tome radu. Posao je išao i dobro i brzo, jer smo predradnje bili izvršili na vrijeme i kako treba. Ali, upravo kad smo bili pristupili obrazovanju naših prvih G. O.[4] nastala je vrlo kritična situacija u ovom kraju. Ustaše su počele sa strašnim terorom i izdali pozive za preko 300 odraslih ljudi. Na pozivima je stajalo da svaki treba da ponese 2 para veša i hrane za 3 dana. Jasno je bilo da će ti ljudi otići u Njemačku ili negdje u dr[uge] konc. logore. Mi smo ljudima rekli: ne javljajte se. Tako je još više porastao ustaš. teror. Naši G. O. postali su zbjegovi, narod je od nas tražio zaštitu. Mi smo istom bili stvorili 3 G. O. i glavnu količinu oružja sakupili. Ja sam upravo tada namjeravao da pošaljem kurira za B. Luku. Prije nisam mogao, jer 18 jula primio sam upute, 20 jula iznio ih pred drugove i otpočeli sa radom. Trebalo je bar nekoliko dana da se radi pa da bi imao mogućnosti podnijeti izvještaj.

[1] Original je u rukopisu.
[5] Duro Pucar-Stari
" Mnogo
[4] Gerilskih odreda

24 jula pokušavam da pošaljem kurira i da vam javim o situaciji. Međutim, čovjek nije mogao protfrijeti bez proputnice. 26 jula velikosrpski agenti (Pane Kecman i komp.) dočekali su auto na putu za Oštrelj u kome se vozio major hrvat. vojske sa ženom i djecom. Major sa pratnjom ubijen. Hrvat. vojska i ustaše već su bili napali na jedno selo (Crvljivica) gdje se u blizini nalazio naš jedan odred sa. busijom. Nastalo. je puškaranje, koje je trajalo cjeli sat. Jasno je bilo da se mora neprijatelj preduhitriti i napasti, da on ne bi napao naša sela, popalio i poklao, još sa novim pojačanjima koja su b'la krenula. Mi smo sve bili uglavnom i svršili, plan pripremili i borba je počela u nedjelju rano, 27 jula. Drvar je bio napadnut sa svih strana. Istovremeno borba je počela oko Grahova, prema Glamoču (Prekaja) i oko Oštrelja. Mi smo tom borbom rukovodili. Drvar je uz velike napore bio oslobođen prvog dana borbe, a puškaranja je bilo još dan — dva. Iznio sam ti stanje koje je bilo prije početka borbe i zašto ja nisam mogao odmah kurira poslati. Ja nisam samo jednom pokušao da uspostavim vezu, to sam pokušavao još triput. Dvaput moji kuriri vrati'ii su se 'od Sanskog Mosta, jer nisu mogli dalje prodrijeti. Kada mi nijeuspjelo da na tu stranu prodru, ja sam uputio dva druga preko Sipova za Kadinu Vodu, jer sam vjerovao da ću nekoga tamo pronaći. Ta dva druga tražili su ljude punih 12 dana, uzaludno, bili su nad samom B. Lukom, iako se u sam grad nisu spuštali, zbog čega sam ih i osudivao. Toliko što se tiče mojih nastojanja da uspostavim vezu sa Obl. K. i PK KPJ za B. H. Ja shvatam i uvijek sam shvatao važnost veze; sve sam činio da tu vezu uspostavim. Naša krivica nije štio nismo vezu uspostavili, mislimo da je do vas mnogo veća. — Međutim na drugim stranama mi smo odmah pohvatali veze. Sa dalmat. part. org. uspostavili smo vezu odmah prvih dana. Ta je veza stalna. Od dalmat. part. org. dobili smo i neka obavještenja i upute koji su i njima stajali na raspoloženju, zatim uspostavili smo vezu sa Likom. Najvažnije je što smo uspostavili, nazad petnaest dana, vezu sa C.K. preko njihovog delegata. Ta veza kao i sve druge mnogo su mi pomogle, te smo mogli savladati sve one zadatke koji su stajali pred nama. Primili smo uglavnom sve publikacije koje su u zadnje vrijeme izlazile. Dobili smo i pismo koje je drug Tito uputio drugu Tempu[1], a ovaj Tebi (preko Jezera kod Jajcaj.

Na osnovu našeg ispravnog rada dosada i naših uspjeha, naš štab G. O. za Srez Bos. Grahovo i okolinu preuzeo je rukovođenje svim geril. odredima na oslobođenom teritoriju Bosne i Like. Na osnovu uputa delegata C.K-a[2] mi smo pristupili reorganizovanju naših geril. odreda stvarajući jedinstvenu komandu i organizovanju

[1] Ovim pismom Redakcija ne raspolaže.
[2] Marko Orešković-Krntija

bataljona gerilskih o. na pojedinim sektorima. Danas mi imamo osam bataljona, drugi su u toku formiranja. Svakim bataljonom rukovodi štab bataljona; bataljon je podijeljen na čete, čete na vodove, a vodovi na desetine. Štab bataljona sastavljen je iz komandanta, polit. sekretara i operativnog oficira, a štab čete iz komandira i polit. sekretara i zamjenika. Na taj način stvorena je »Brigada Nacionalno-oslobodilačkih gerilskih odreda za Bosnu i Liku«. Štab brigade rukovodi svima operacijama i svima bataljonima, kao i dosada još neorganizovanim gerilskim odredima. Broj pušaka na ovom teritoriju iznosi preko 4.000, oko dvije stotine automatskog oružja, sa prilično zadovoljavajućom količinom municije i bombi (naročito domaćih), zatim jednim teškim topom 100 mm.

Naš front proteže se od Petrovca (I bat.) — Kulen — Vakufa (II bat.) — iznad D. Lapca (III bat.) — Lička pruga (Gračac — Zrmanja, IV bataljon) — Kninska Krajina (V bat.) — Dinarski front (VI bat.) — Grahovski front (od Risovca do Uništa, VII) — Livanjski front (od Uništa do Staretine — tu je polubataljon) — i Glamočki front (VIII bat.)* Tu se naš front nadovezuje sa Jajačkim frontom i Ključkim. Sa tim frontom stajali smo dosada u vezi i davali smo im uputstva za rad. Stajalj smo u vezi i sada stojimo sa G.O. u Sanskom srezu, Bos. Krupskom i Bos. Novskom. Davali smo im pomoć i u materijalu, a naročito u uputima za rad. Te se veze vrlo teško održavaju zbog velike udaljenosti.

Što se tiče stanja u našim odredima: dosada je uglavnom najveći nedostatak bio nedisciplina. Svim silama nastojimo disciplinovati odrede. To ide i dosta teško, naročito na pojedinim stranama, a glavni razlog tome jeste slaba politička svijest vojnika. Zato je najvažniji zadatak, koji stoji pred nama i cijelom Partijom, političko vaspitavanje masa. Mi to pitanje ne možemo riješiti kako treba, jer nemamo dovoljno partiskih kadrova, a i ove part.fiske] snage koje su tu nisu dovoljno sposobne. Ja sam zato tražio pomoć u tom pogledu sa sviju strana: i od dalmat. part.[iske organizacije], i hrvat.fske] p.fartiske organizacije], i od C.K. Dobio sam nekoliko ljudi, aii to još uvijek nije zadovoljavajuće. Prva pomoć koju nam treba da pružite jeste u kadrovima. — U pojedinim G.O. ima dosta i četničkih elemenata, dosada smo ih uspješno savladavali, a sada se javljaju i poteškoće. O tome ću mnogo opširnije kasnije. — Usljed ovih nedostataka desilo se nekoliko vrlo teških udara na naš pokret i narodnu borbu: šovinistički nastrojeni elementi u nekim mjestima napadali su nevine ljude (Korita kod Grahova) i [vršili] paljevine većih razmjera (kao Borićevca u Lici). Toga je

* Naglašavam još jedno kao vrlo važno: da su sve naše jedinice stvarno gerilske i da smo gerilci u svakom načinu borbe. (Primjedba autora).

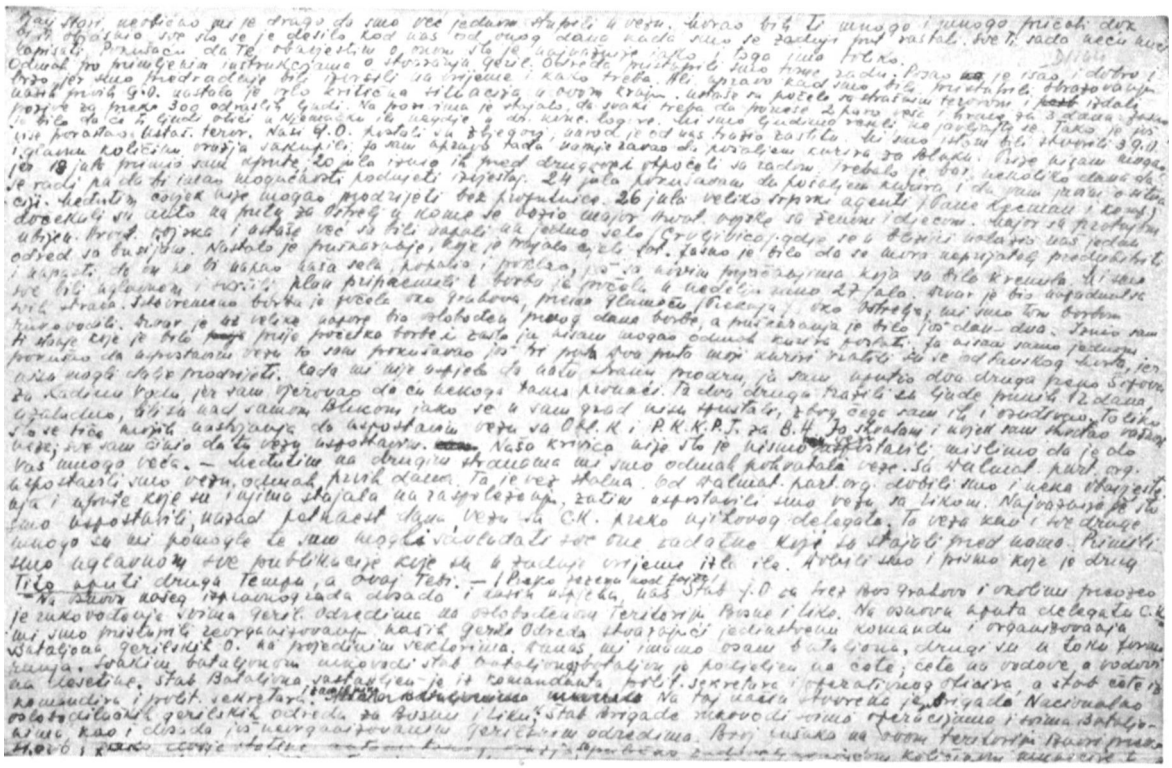

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 77

naročito bilo u prvim momentima; sada mi nastojimo svim silama da spriječimo to svjesni težine tih zločina. Ukoliko polit. rad bude jači utoliko ćemo prije spriječiti to zlo. Ovih dana pristupili smo obrazovanju voj. sudova pri pojedinim bataljonima i glavnog voj. suda pri Štabu Brigade. Primjenjivaćemo oštre kazne prema krivcima svih vrsta.

Opšte stanje na frontu: Mi smo se povezali sa Ličanima. Tamo rade odgovorni drugovi i sa njima imamo vezu. U Dalmaciji stvoreno je nekoliko odreda koji, doduše, još nisu izvršili nekih važnijih zadataka, bar prema izvještaju koga sam primio. Danas se vodi borba oko Glamoča i Petrovca, zatim na Ličkoj strani s vremena na vrijeme. Petrovac je za nas sada prosto da kažem neosvojiv. Tamo je neprijatelj vrlo jak. Broji 3.000 ima dosta automatskog oružja, čitavu artilj. bateriju i nekoliko tenkova. Sve to za nas nije velik problem ako uzmemo samo njihove snage, jer mi smo već nekoliko puta imali sa njima jake okršaje gdje smo ih potpuno slomili. Za nas je Petrovac neosvojiv, jer su putevi od Sanskog Mosta, Ključa i Bihaća potpuno otvoreni, a mi ih ne možemo zatvoriti. Neprijatelj stalno dobiva sa te strane pojačanja. Mi samo Ripački Klanac možemo donekle osigurati, druge puteve skoro nikako, jer je za naše odrede skoro neizvodljivo s obzirom na veliku udaljenost. To su zadaci ljudi sa te strane. Nas sve to jako začuđava što se je dosada dešavalo, jer je neprijatelj sa te strane, nar. od B. Luke, stalno dobivao pojačanja. To se mora najoštrije osuditi, a ukoliko bi se ubuduće to dešavalo to bi bila čista izdaja, jer vi nam puštate krvoloke da kolju narod i proletarijat ovih krajeva, da im pale čitava sela. Ja neznam do koga je ova krivica, ali sigurno je da će neko za nju odgovarati. Zatvorite puteve na toj strani (pruga od Prijed. do Bravska radi, cesta B. Luka — Ključ slobodna, isto tako cesta Prijedor — Petrovac), mi ćemo sa Petrovcem obračunati i naši odredi brzo će nadirati tamo. To je, dragi druže, živa istina i povedi o tome računa.

Dalje, najvažnije borba se vode oko Kulen Vakufa. Tu su nam već povoljniji položaji. Mislim da ćemo Kulen Vakuf moći dobiti u svoje ruke. Sve ćemo učiniti da to postignemo. Isto je stanje i sa Glamočem.

Sada prelazimo na najvažnije pitanje. Naš ustanak u ovim krajevima preživljava jednu malu krizu, koja može biti vrlo opasna. Ti si sigurno obaviješten da se talijanski okupatori spremaju da uguše naš ustanak. Snage talijanskih okupatora nas ne plaše, mi njihove horde, ali pojavile su se druge poteškoće. Velikosrpski agenti koji su bili u Dalmaciji i tamo od okupatora dobili zaštitu, vrativši se nazad razvili su svoju nenarodnu rabotu. Oni su tim

više počeli da dobijaju teren jer su talijanski banđiti promijenili svoju taktiku. Prema Srbima su vrlo laskavi, tako da moralno razoružavaju mase. Oportunizam kod nekih naših drugova u Lici tome je još više pomogao. Mi smo te elemente kod nas pozatvarali itd., dok sve druge nismo mogli pohvatati. Danas imamo takvu situaciju da ti agenti traže talijanske okupatore i da se poneki odredi neće baš sigurno da bore. To su najvažniji momenti kod nas u našoj borbi. Zbog toga i drugih razloga mi smo 31-VIII održali savjetovanje svih vojnih delegata oslobođ. krajeva Bosne i Like. Tu je bio i delegat C.K.-a. Svakako da je cijela konferencija zauzela jedinstven stav, jer onih nekoliko agentskih i kapitulantskih elemenata nisu ni prisustvovali. Donijeli smo i rezoluciju[1], koja je već, mislim, upućena gore, a koju i Tebi šaljem. Opet najveći nedostatak u kadrovima. Dakle, dragi druže, sada se moramo boriti za očuvanje našeg ustanka, za očuvanje naših seljačkih masa da one [ne] budu razbijene i ne krenu drugim putem mimo nas. Dragi Stari, ja shvatam težinu toga zadatka i mi ćemo učiniti sve što možemo, živote svoje položićemo za stvar ove svete borbe, ali ipak pomozite nas koliko god više možete sa kadrovima, pa makar to bilo i nekoliko ljudi. Ovo su krajevi gdje je naša Partija slaba i gdje je sada moramo stvoriti. Od toga sudbina našeg ustanka zavisi. Ovo je najvažnije. — Stavio sam do znanja partiskoj organizaciji u Dalm.[aciji] da ona povede računa o svemu ovom i da moraju po cijenu najvećih žrtava povesti [narod i] stupiti u borbu čim Talijani povedu borbu protiv nas. — **Sto** se tiče broja žrtava na našoj strani, one iznose oko 100, što ranjenih što mrtvih ^Mislim: na cijelom frontu koga sam Ti gore naveo). Neprijatelj je imao gubitaka do 2000 što mrtvih, [što] ranjenih i zarobljenih. To bih Ti ukratko mogao reći o stanju naših vojnih snaga. Podvlačim još jednom: pomoć tražimo u kadrovima i bar jedno str.[učno] vojno lice, pa makar 2—3 čovjeka.

Što se tiče pozadine: svu smo narodnu imovinu u Drvaru dosada dobro sačuvali, a uglavnom i na drugim stranama. Odmah smo organizovali razne odbore i vijeća. Nastojali smo regulisati i normalizovati sav privredni život, kao i društveni. Održali smo nekoliko zborova. Tako juče smo održali (1. IX) veliki nar.[odni] zbor na kome smo izabrali narodni sud. Sada će i ta strana našeg fronta biti dobro organizovana i dobro će rad na toj strani teći. Nikica[2] je ovdje; on je angažovan na polju štampe, tako da smo i to pitanje dosta dobro riješili. Izdajemo stalno radio dnevnike i nedeljni list »Gerilac«. Pišemo o svima pitanjima u vezi sa nac. oslobod. borbom. Izdali smo nekoliko letaka razne sadržine, upućene

[1] Vidi dokumenat br. 66

[2] Nikica Pavlić, rodom iz Banje Luke, predratni komunista, umro od tifusa 1942 godine.

Fotokopija posljednje stranice dokumenta br. 77

Srbima, Hrvatima i muslimanima. Izdali smo jedan let.[ak] na talijanskom jeziku[1]. Održali smo nekoliko kulturnih večeri kako za građane, tako i za zarobljenike. Održali smo konferenciju žena po pitanju uloge žene danas u pozadini. Na toj konferenciji donesena je i posebna rezolucija. Toliko o radu u pozadini. Da ne zaboravim: problem ishrane za nas je najveći problem.

Što se tiče Partije, staro part. članstvo smo sve prikupil] i dosta novih drugova primili. Partiju smo reorganizovali i zaveli potpunu disciplinu. Produžićemo sa što bržim izgrađivanjem kadrova. Istoriju [SKP (b)] moramo što hitnije obraditi, i to ćemo učiniti. Ako imate literature, naročito Lenjinovu koju knjigu, šaIjite odmah. Mi imamo veliku potrebu za to.

To [bi] bio moj izvještaj u najkraćim potezima. Dragi naš Stari, sve ide dobro. Mnogo se ne brini za ovaj kraj. Pošalji nam ono što sam tražio. Ja poznam tamo prilike i vjerujem da ćeš moći to učiniti. Samo kad budeš koga slao, šalji mi dobre i iskusne drugove, koji će znati raditi u ovim krajevima, koje ti dobro poznaš. Još jedno. Narodu ovih krajeva ne ide u glavu da vi tamo niste stupili u borbu, tim više što snage neprijatelja tamo nisu tako velike, prema izvještajima koje imamo. Vjerujem u narod tih krajeva, vjerujem u herojsku radničku klasu naše B. Luke, vjerujem u snage naše partije u tim krajevima, te da će i ti krajevi odmab planuti.

Šaljemo Ti plamene drugarske pozdrave: Smrt fašizmu!

Tvoj Lj[a]

[1] **Vidi dok. br. 71**
*** Ljubo Babić**

BR. 78

NEDJELJNI IZVJEŠTAJ STABA NOP ODREDA ZA BOSANSKU KRAJINU OD 2 SEPTEMBRA 1941 GOD. ŠTABU NOP ODREDA ZA BOSNU I HERCEGOVINU O SITUACIJI OKO MRKONJIC GRADA, JAJCA I DRVARA[1]

ŠTAB PARTIZAN'SKIH ODREDA
ZA BOS. KRAJINU

NEDJELJNI IZVJEŽTAJ

Obišli smo trupe koje su 31 avg. [19]41 zauzele i a ć m c g k r d n j r[2] i našli slijedeću situaciju: vojna situacija dosta dobra i ima se prilično oružja, samo u i c n m o i l e j m a.[3] Ovdašnji odredi su bili slabo vojničkj organizovani, što sad pokušavamo da dovedemo u red. Više grada još se uvijek vode borbe, gdje je opkoljena jedna neprijateljska jedinica, koja ima popriUci 200 vojnika za koje očekujemo da će u toku dana i noći biti većJnom zarobljenš. Mnogo je slabija ovde politička situacija, pošto se sam ustanak, premda [vođen] po djrektivama naših drugova iz Drvara, [ipak] vodio na četničkoj bazi. Premda smo imali velikih teškoća i nerazumjevanja, uspjeli smo da pohvatamo sve konce i polako uzimamo inicijativu u svoje ruke.

Isto smo tako uspostavili vezu sa Jajačkom komandom, koja vodi operacije oko Jajca i Jezera, gdje stvari stoje daleko bolje i po vojnoj i po političkoj ljniji i gdje je rukovodstvo u našim rukama. Drugovi oko Jajca raspolažu sa oko o a a p t s u i š k t r,[4] i s a p a d t a o v.[5] S njima smo imali sastanak, prorazgovarali o situaciji, dali im konkretne zadatke i direktive i posle razmatranja strateške situacije dali im u zadatak d a s e i a z m j c a j z u e e a

o m g t e o p v j t[6] i

što smo potpuno uvjereni da će biti i izvršeno. Osim toga smo povezali ovdašnji front sa njihovim i njima dali u zadatak da se povežu sa 1 četom

[1] Original izvještaja je u rukopisu.
' Mrkonjić Grad
' Znači „maio municije"
' Znači „trista pušaka"
[s] Znači ,,dva topa"
" Znači „zauzme Jajce 5 ov. mjeseca"

Štab [illegible]
za Bos. Krajinu

Nedjeljni izvještaj

Obišli smo trupe koje su 31 avg. VI zauzele [illegible] i naši
sjedeći situacija. Vojna situacija dosta dobra i ima se prilično
oružja, samo nismo ilejca. Sto brdašnji odredi su bili dosta
vojnički organizovani, što sad pokušavamo da dovedemo u red. Bič
grada još se nije vode borbe, gdje je opkoljena jedna neprijateljska
jedinica, koja ima pripriliči broj vojnika za koje očekujemo da
u toku dana i noći biti većinom zarobljeni. Mnogo je slabija vode
politička situacija, pošto se nakon ustanak, prema po direktivama
naših drugova iz Drvara, vrazio na četničkoj bazi nuda
smo imali velikih teškoća i neraspoloženja uspjeli smo da
pobijedimo pre konce i polako vraćamo inicijativu u naše ruke.

Sto smo tako upostavili veze sa Jajcem komandom, koja
vodi operacije oko Jajca i Jajca, gdje stoji stoji daleko bolje i po
vojnoj i po političkoj liniji i gdje je ruhovrdstvo u našim rukama.
Drugovi oko Jajca raspolažu sa oko [illegible]
i sa [illegible]. S njima smo imali sastanak, pregovarali o
situaciji, dali im konkretne zadatke i direktive i pole [illegible]
[illegible] situaciji dali im u zadatak da [illegible]
[illegible]

sto smo potpuno
uvjereni da će biti izvršeno. Osim toga smo formirali ordaški
front sa njihovim i njima dali u zadatak da se povuku sa I četom
i sa Sarajevskom četom. Mi dotle odlazimo za Banjalučku
koji je već prilično [illegible] u našim rukama kao i Gradiška sa
teritorijom. Petnaest, glavni i bijeli su opkoljeni i očekuje se pad
prvog časa. Glavni naš zadatak u [illegible] biće da ordaški
front upjeno [illegible] [illegible] i [illegible]

U ovjenoj teritoriji potučeno naše čete, koje ima sada [illegible]
[illegible] neprijateljskih vojnika i [illegible] [illegible] oko 80 i [illegible] i [illegible]
S njima se postupa korektno i pojedinci [illegible] da [illegible] na našoj
strani. Ostalom situaciji [illegible]

Polit. komesar: u Bosni [illegible] Smrt fašizmu
[illegible] [illegible]

Fotokopija dokumenta br. 78

I sa Sarajevskom oblasti. Mi dalje odlazimo za d a v r r' koji je već prilično vremena u našim rukama, kao i Grahovo sa teritorijom. Petrovac, Glamoč i Ključ su opkoljeni i očekuje se pad svakog časa. Glavni naš zadatak u d a v r r u[2] biće da ovdašnjj front spojimo preko o s a g s s m n o t k a sa o m k a z r o[3].

U osvojenoj teritoriji postavljamo našu vlast. Ovdje ima do sada oko 60 zarobljenih neprijateljskih vojnika i 1 oficir. U Jezeru —oko 80, 3 oficira i 2 podoficira. S njima se postupa korektno, i pojedinci izražavaju želju da se bore na našoj strani. O daljnoj situaciji ćemo izvještavati.

SMRT FAŠIZMU!

PolHkomesar: Primorat[4] — U Bosni, 2 sept. 41. — Komandant: Danko[5]

БР. 79

НАРЕДБА ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 2 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДАМА ЈЕЛАШИНОВАЧКОГ И ТРЕЋЕГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА О НАЧИНУ РАСПОДЈЕЛЕ ЗАПЛИЈЕЊЕНОГ РАТНОГ МАТЕРИЈАЛА И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБИ ЧЕТВРТОГ И ПЕТОГ ОДРЕДА

ШТАБ 1 БАТАЈБОНА „СПОБОДА"

НАРЕДБА од 2-1X-1941 год.

ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ БРАВСКИ ВАГАНАЦ И ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ ЈЕЛАШИНОВЦИ

С обзиром на стање појединих наших батаљона којима недостаје аутоматског оружја, а нарочито муниције и пушака, Штаб бригаде издао је наредбу да наши одреди који заробе оружје и муницију имају исто доставити своме штабу батаљона, а овај Штабу бригаде. Нарочито. је потребно помоћи наше

[1] 2паН „Бгуаг"
[2] 2паИ „и Огуаги"
[3] 2па{1 „ргеко бапбкое Мо$1а га Когагош"
[4] Вгапко Ваћ1<!
[5] Бапко МИГОУ, паго<ЛШ ћегој, ро^тио 1942 ЕО<1. као котапЈагЦ Се1уг1о§: кгај^код о<1ге<1а и ћогђј proHy Се1п!ка и сеп1га!пој Возш.

батаљоне у Лици према Книну и Ливну, јер се може сваког часа очекивати напад од Италијана.

У вези с овим наређује вам се:

1. Да сву муницију коју сте заплијенили, пошаљете најхитније, с тим да за себе задржите колико вам је потребно.

2. Што се тиче заплијењеног оружја и других војних ствари, то можете задржати за себе, али водите строго рачуна да се материјал не упропашћује и не губи. Направите списак људства и задужите сваког војника тако да је одговоран за све примљене ствари. Ако вам није потребно 100 пари веша, извјестан број шаторских крила, ципела, ћебади итд., пошаљите их заједно са муницијом, са сигурним наоружаним људима, овоме штабу.

3. Уколико убудуће дођете до неког плијена, одмах га достављајте овоме пГтабу, а задржите што је за вас најнужније; у том погледу будите најсавјеснији и увијек имајте на уму да морамо помагати многе наше одреде, а поред тога и имати једцу резерву за даље вођење борбе.

Борбе око Петровца развијају се повољно. Наш IV и V одред напао је непријатељске логоре у Крњеуши и Врточама. Непр.[ијатељ] се повукао из Крњеуше у Врточе. Затим су наши напали Врточе и непр.[ијатељски] логор. Непријатељ је изгубио: око 100 војника, 18 заробљених, 4 тешка митраљеза, 4-ро кола са коњима, 6 коња товарних. Непр.[ијатеља] који је бјежао из Врточа дочекао је наш V одред, растјерао непријатеља и заробио једног сатника и 8 војника. О плијену немамо тачне податке.

Раније вам је јављано да су наши одреди заузели старе положаје са којих се непријатељ повукао.

Одржавајте и даље везу и радите заједнички. Прекајски одред налази се између Бунаре и 104 км, повежите се са њима и направите заједнички план у погледу Бравског и распореда бусија на цести и прузи. У том смислу послана вам је наредба од 1-1X ове год.[1]

За цесту Петровац—Бравско имамо готове нагазне мине. Пошаљите хитно тражену муницију и други материјал са коњима, а ми ћемо мине одмах послати.

Постуххити одмах по наредби за политичког секретара, за кога шаљемо потребан материјал и усмена упутства.

Командант
Мићa

Пол. секретар
М. Трнинић[2]

[1] Види док. бр. 76
[2] Милан Трнинић

БР. 80

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ЧЕТВРТОМ ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ ЗА ОСИГУРАЊЕ ПОЛОЖАЈА И ПОСТАВЉАЊЕ ЗАСЈЕДЕ КОД ОСЈЕЧЕНИЦЕ[1]

ШТАБ 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

IV ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ

М.[едено] Поље

Примили смо ваш извјештај. Приједлог о летку хрватским војниима је добар и ми ћемо одмах то доставити да се пггампа.

Не пишете ништа о положају и покрету вашег одреда. То треба јављати у сваком извјеигтају. По вашем куриру сазнајемо да су ваше главне снаге отишле према Вођеници, као помоћ V одреду. С обзиром на покрете вашег одреда, морате увијек учинити ово: да ваш положај под Осјеченицом увијек осигурате јачим снагама, да нас непријатељ не би изненадио. Затим, треба да одржите бусије и да не дозволите непријатељу покрете и транспорте цестом. Према извјештају наших осматрача, данас су горјеле Вођеница и Сувија. Да ли су наши одреди нешто предузели да то спријече?

Шаљемо по куриру два наша човјека да превезу бензин који се код вас налази (1 буре из Крњеуше); треба да се одмах организује превоз бензина до штреке[2], а отуда ће терезином[3] или вагонетом. Организујте да се, по могућности, бензин не разлијева у много канта и других бачава. Може се организовати превоз те саме бачве на двоколици или нечим другим. Важно је да бензин сутра стигне овамо.

Шаљемо 1 наредбу, па поступи према њој. Шаљемо још нешто летака — за хрватске војнике.

За Челара[4] шаљемо писмо — да и он одмах пошаље преостали бензин и уље, као и нафту.

Послано у 4.15[h] по подне

Опер. оф. **Ком. батаљона**
Родић **Мића**

[1] Редакција располаже оригиналом наређења у рукопису. Наређење је писано 2 септембра, што је Редакција установила на основу наређења Штаба Првог батаљона „Слобода", упућеног Петом одреду 2 септембра 1941 год., о коме се говори у посљедњој реченици овог наређења. Види док. бр. 81.

[2] Жељезничке пруге

[3] Дресином

[4] Здравко Челар

БР. 81

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 2 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИ ПЕТОГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА ДЕЈСТВО НА НЕПРИЈАТЕЉА ИЗ ЗАСЈЕДА[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

V ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ

Данас смо примили ваш извјештај из кога видимо да сте извршили задатке — Крњеушу заузели и прекинули водовод.

Сад би ваш задатак био узнемиравати непријатеља из позадине. Прави герилци нађу себи увијек задатака и посла.

Напр. могли би некад спустити се иза Матијеваче до Зденог Дола и дочекати који непријатељски камион, а у Сувaји редовно држати засједу. По другом вашем куриру, који треба повести још једног човјека, послаћемо ва\1 нагазну мину за тенкове и камионе. Бусију у Рисовцу, ако је потребно, и даље држати.

У случају да непријатељ још једанпут покуша напад на Оштрељ, одмах ступите у акцију са те стране, односно удрите непријатеља у леђа.

Ових дана наш батаљон је имао доста успјеха. Непријатељ је изгубио 10 т[ешких] митраљеза, око 20 п[ушко]митраљ., пушака доста. Мртвих код непријатеља око 250 вој.[ника]. На бусије морамо обратити велику пажњу, јер ћемо ту непријатеља побиједити.

У свима крајевима Југославије води се ослободилачка борба. Обруч се стеже око Сарајева, око Загреба, и у Србији партизани уништавају непр.[ијатељске] возове.

Дефинитивно се одређује за командира др.[ут] Здравко Челар, а за политичког секретара друг Родић Радивој.

Друг Радивој да дође у Оштрељ 4-1X-41.

Сву заробљену спрему, нафту и бензин слати Штабу батаљона. Само најнужније оставите. Ако је заробљени бензин потребан за вршалицу у Паланци, нека остане једна количина, а нафту послати одмах овамо.

Сакупљати жито које никако не смије доћи у непријатељске руке.

Вежите чврсто ваше герилце и навикавајте их на послушност.

2-IX-41

ЗА ШТАБ
С. Родић

[1] Оригинал наређења је у рукопису.

BR. 82

PROGLAS ŠTABA NOP ODREDA BOSNE I HERCEGOVINE OD SEPTEMBRA 1941 GOD. MUSLIMANIMA I RODOLJUBIMA BOSNE I HERCEGOVINE[1]

MUSL [IMANIMA]...
SVIM RODOL[JUBIMA U BOSNI I HE]RCEGOVINI

Izdajnik Pavelić i njegova ustaška banda razbojnika i pljačkaša još uvijek ne mogu da se pomire s činjenicama da je došao kraj njihovom haračenju i pljačkanju po Bosni i Hercegovini. Još uvijek ne mogu da se pomire s činjenicama da [je naša Naro]dno-oslobodilačka vojska stvarno već oslobodila od njih[ovih] gospodara mnoge krajeve Bosne i Hercegovine. Okupatori [i njihove] sluge ustaše zadržavaju se još samo po većim gradovima oko kojih [steže] obruče, razarajući željezničke pruge i drumove, naša partizanska vojska. Svako ko nije ćorav vidi da je krvavoj strahovladi okupatora i ustaša odzvonilo. Nije daleko dan kada će naša oslobodilačka vojska sa Romanije, Jahorine, Vlasenice, Jajca i sjeverne Hercegovine osloboditi [i poslj]ednje utočište neprijatelja, naše divno Sarajevo. Pa, ipak, ustaše [se tr]zaju u samrtničkim mukama. Znajući da ne mogu dobiti neku veću pomoć od svojih gospodara — njemačkih okupatora, koji su se strahovito zaglibili na Istočnom frontu gdje im Crvena armija zadaje smrtonosne udarce, oni pokušavaju da vas nemoćnom prijetnjom zaplaše i natjeraju u ropsku pokornost. Taj posljednji trzaj, tu posljednju prijetnju, pretstavlja proglas novopostavljenog »posljednjeg opunomoćenika i zapovjednika Bosanskog diviziskog područja i vojne krajine«, nekakvog gospodina generala — poručnika Lakse. Mi pitamo pred čitavim narodom tog gospodina opunomoćenika da nam kaže gdje su mu snage da izvrši strahovite prijetnje najavljene u njegovom proglasu. Zar on ne zna da je čitavo područje njegove »diviziske oblasti i vojne krajine« već skoro u našim rukama? Zar on još ne zna da su njemački okupatori morali povući veći dio svojih snaga na Istočni front, ostavivši ga na cjedilu? Pa zar, najzad, nije doznao da njegova vojska, hrvatska vojska, neće da se bori protiv svoga vlastitog naroda? Zar mu nisu referisali njegovi komandanti da je vojska sa Vlasenice odrekla da se bori uprkos nagovaranjima i moljenju od strane njenih komandanata? Ili misli da će moći ostvariti te svoje prijetnje preko onih svojih bijednika ustaša? Ili se, najzad, nada da će praznom puškom zaplašiti i odvra-

[1] Primjerak Proglasa muslimanima kojim Redakcija raspolaže veoma je oštećen, te je na pojedinim mjestima nečitak.

titi vas od oružane borbe za svoje nacionalno oslobođenje? Ali, prevario si se u računu, gospodine opunomoćeni izdajniče! Tvoje prazne prijetnje nas ne plaše. Ti i tvoje ustaše nemate nikakve snage da ih izvedete. Možete samo, kao drumski razbojnici, presretati po Sarajevu i drugim gradovima mirne seljake, radnike ili građane i masakrirati ih. Ali mi vam poručujemo: za svako zlo, za svaku nevinu prolivenu krv, za svaku zapaljenu kuću 11£ selo — prolićemo vašu krv, zapalićemo vaše kuće. Krv za krv—osveta za počinjene zločine. Naša je snaga ogromna. Mi ćemo imati snage da kaznimo sve one zločince i izdajice koji počiniše toliko zla po Bosni i Hercegovini. Dan naše potpune pobjede je blizu. A taj dan je ujedno i dan narodne osvete.

Živjela Narodno-oslobodilačka part'zanska vojska Bosne i Hercegovine!

Smrt okupatorima!

Smrt izdajicama Hrvatskog narods, običnim zločincima i palikućama — ustršama!

IZ ŠTABA
NARODNO-OSLOBODILAČKIH BOSANSKO-HERCEGOVAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA

БР. 83

НАРЕДБА ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 3 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. О ВОЂЕЊУ СТАЛНЕ ЕВИДЕНЦИЈЕ ЉУДСТВА И ОПРЕМЕ, НАЧИНУ РАСПОДЈЕЛЕ ЗАПЛИЈЕЊЕНОГ МАТЕРИЈАЛА И САБИРАЊУ ЉЕТИНЕ

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

НАРЕДБА
од 3 септембра 1941 год.

Чим је формиран овај батаљон, било је потребно да и наши поједини одреди устроје потребне књиге и спискове војника који имају при себи осим оружја и друге војне ствари. Показало се у пракси да поједини наши војници не воде довољно рачуна о тим војним стварима, које су дио имовине наше ослободилачке војске. Да се то убудуће не би дешавало, наређује се командирима одреда:

1) Да направе спискове људства и војничке спреме којом располажу.

2) Да задуже сваког војника оружјем које има, муницијом, и свим другим војним стварима (ћебе, шињел, торбица, шат.[орско] крило итд.) Командири Првог и Другог одреда морају да задуже своје људе бељиима[1] који су добивени за потребе тих одреда. По један примерак тих спискова доста^ити овом батаљону.

3) Чим поједини наши одреди заплијене и отму од непријатеља било какав војни и други материјал, командир дотичног одреда има одмах да састави списак свих заплијењених ствари и да га достави овом шгабу. Штаб ће да нареди колико има да остане у том одреду од тих заплијењених ствари, а остале ствари ставиће се на расположење овом штабу. Ово је потребно ради помоћи и другим батаљонима наше војске.

4) У рејонима гдје се не воде борбе мора се што хитније организовати сабирање пољских плодова и сређивање љетине. Командири морају да поведу рачуна о томе да наша народна војска не уништава сеоска добра приликом бављења у појединим селима. Сељаци који имају на расположењу довољно стоке и жит^а могу да их продају Одбору за народну исхрану у Дрвару. О овом командири, а нарочито пол. секретари, морају да обавијесте све мјештане села који долазе у обзир.

5) У борби погинули војници, било наши или непријатељски, морају што прије да се покопају, како би се спријечила зараза дотичног терена.

За извршење ове наредбе одговорни су, поред командира, и политички секретари појединих одреда.

Командант,
Мића

[П.С.]

Питање даље исхране наше војске, као и осталог становништва је исто тако важно као и борба против непријатеља. У непријатељске руке не смије пасти ниједан килограм жита, кромпира и др., а исто ниједно грло стоке. Наши одреди то треба по сваку цијену да спријече.—[2]

[1] Ћебадима
[2] Текст послије потписа написан руком.

БР. 84

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 3 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ У ПЛИТВИЧКОМ ЉЕСКОВЦУ О БОРБАМА ОКО БОС. ПЕТРОВЦА[1]

ШТАБ 1 БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

3-1X-1941.—

ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ ПЛИТВИЧКИ ЉЕСКОВАЦ

Добили смо ваш извјештај од 28-УШ-1941 год. Драго нам је кад сте и ви основали свој гер.[илски] одред и што сте ступили у редове наше Народно-ослободилачке војске.

Што се тиче помоћи, шаљемо вам 1 пушку, 100 метака и 20 комада бомби — народних[2].

На нашем сектору воде се сталне борбе. Непријатељ пали жита и куће. Наше бусије разбиле су непријатељску војску на путу Врточе—Петровац и Петровац—Бравско. Било је преко 50 мртвих и рањених, заробљено 46 непр.[ијатељских] вој.[ника], 2 официра, 4 т.[ешка] митр.[аљеза], и велики број пушака. Све ово је остало код тих наших одреда. Топови туку око Петровца, али не праве штету.

Исто и један авион баца бомбе, сваки дан.

За успјех ваше борбе треба да се повежете са сусједним одредом, па био он далеко неколико километара. Нападајте усташе и хрв.[атску] војску, гдје се год они налазе, а поготово ако улазе у ваша села. Немојте допустити да се непријатељ слободно креће по вашим селима.

За Штаб: к-дант бат.
Мића

[1] **Редакција располаже документом у рукопису.**
*** Бомбе које су се израђивале у Дрвару.**

BR. 85

IZVJEŠTAJ SEKRETARA OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA BOSANSKU KRAJINU OD 4 SEPTEMBRA 1941 GOD. DELEGATU CENTRALNOG KOMITETA KPJ O RADU PARTISKE ORGANIZACIJE I IZVRŠENIM AKCIJAMA[1]

ZA TEMPA[2]

Tvoje pismo koje si uputio štabu četa kao i pismo koje si uputio meni, primio sam. Istovremeno sam primio i ostale istvari koje su sa tim pismima bile upućene. Danas sam primio i drugo Tvoje pismo upućeno Stabu ove oblasti.

I jedno i drugo pismo već je njima otposlano. Osim onoga što je u pismu rečeno, još im je i usmeno poručeno da se glavom ne šale, nego da smjesta pristupe radu na reorganizaciji i ispostavljanju veza. U tu svrhu je došao čovjek direktno iz Kozare koji će da tamo prevede ljude iz dosadašnjega štaba i da se tamo — popunjen sa najboljim ljudima iz Kozare — instalira II štab. Odmah da razašalju najsposobnije drugove u Drvar i Jajce za organizovanje I i III št.[aba]., kao i četa u tim područjima. Za nekoliko dana ja vjerujem da ćemo moći nešto reći o rezultatima toga rada. Otkud sreće da smo u samom početku ovako stvar postavili, vjerovatno bi danas drugačije stajali nego što stojimo sad. Ne bi nam se dešavale ovakove stvari za koje se moramo stiditi.

Od prošloga izvještaja do danas mogu vas obavijestiti o sljedećem:

1) Na putu B. Luka — Jajce sačekan je i napadnut jedan njemački auto sa 6 sjedala, 1 vojnik (kurir) je ubijen i jedan je ranjen. Auto se razbio i izvrnuo u grab [gdje je] ostao ležati. 2) Napadnuto je selo Memići sa jednim odredom, u selu je bilo 20 vojnika koji su čuvali jednog seoskog bogataša i pokrovitelja ustaša (inače trgovac). Vojnici su se razbježali pre nego što su naši upali u selo. Jedan je ustaša ubijen a jedan šuckor[3] ranjen, dok je jedan vojnik zarobljen. 3) Borbe oko Jajca još uvijek traju. U tome pravcu se šalju krupne -jedinice ustaša i vojske. Odlazi u tome pravcu i njemačka vojska. Borbe su počele iz Sipova i Ribnika. Ove krajeve, odnosno ova mjesta su partizani držali u svojim

[1] Redakcija raspolaže izvještajem u rukopisu.

[2] Svetozar Vukmanović-Tempo

[3] Šuckorima (Schutzchor) su se nazivale oružane formacije u bivšoj Austro-Ugarskoj monarhiji, koje su formirane u Bosni i Hercegovini za vrijeme Prvog svjetskogr rata sa ciljem da pomažu policiji i žandarmeriji u čuvanju reda u pozadini. — I ustaše su naoružavale civilno stanovništvo u pojedinim selima sa ciljem da im pomog:ne u bocbi protiv partizana. Za takve naoružane ljude riječ »šuckor« rjede se upotrebljavala, obično su ih zvali »legionari«.

rukama, kao i (Mrkonjić Grad) Varcar Vakuf. Još se ništa ne zna da li su ta mjesta napuštena i da li su se povukli ili ne — o tome još ne znamo ništa. Znamo to: da su u Šipovu partizani zarobilj 1 top, 10 mitraljeza, 5 puškomitraljeza. Uputili su poslije toga ultimatum u Varcar Vakuf da se predaju. Komandant je tražio pomoć od divizije iz B. Luke, na što su ovi odgovorili da ta pomoć ne može tako brzo da stigne, i komandant je tada predao grad i naredio je da sestanovništvo mora seliti, a i on je sam pobjegao u B. Luku. Tako da ovdje ima oko 2.000 stanovnika iz Varcar Vakufa. U grad je ušlo oko 200 naoružanih ljudi i zauzeli su sva važnija mjesta, isjekli sve telefonske veze i porušili sve mostove. Ono što je ovdje važno jeste to da im se predalo 150 hrvatskih vojnika. Zarobili su i tu 15 kamiona, 30 mitraljeza i mnogo pušaka i municije. Odveli su u šumu mnogo stoke i žita (računajući, ako se budu morali povući, da imaju hrane). Poslije pada Varcara ušli su u Jezero, 9 km od Jajca, i tu su zarobili 2 topa. Sva prevozna sredstva su ovdje rekverirana i upotrebljavaju se za prevoz vojske i ustaša. Bolnice su pune i prepune ranjenika. A ima dosta i izbjeglica.

U vezi sa ovim događajima ovdašnji ustaški stožer je izdao plakat pod naslovom »Kocka je pala« u kojemu se kaže: »Stavlja se rok svim Srbima pravoslavnima i drugima d a d o l o m u 12^{h} u podne, prijave sve odbjegle propale srpske oficire i ostale gnjide koje su oni dosada hranili i branili, i dajemo ustašku riječ da se onima koji to učine neće ništa dogoditi, da će moći mirno sa familijom u miru živjeti u svojim domovima, sa svojim imetkom. Uprotivnom, zaklinjemo se ustaškom čašću da ćemo vas istrijebiti i vaše sjeme. Ustaše su na to spremni i oni će svoju zadaću izvršiti«. To je uglavnom sadržina plakata, što je u prvi mah unijelo zabunu među ono nekoliko Srba koji se još ovdje nalaze, tako da su se još istoga dana mnogi spremili i pošli u šumu vjerujući da će u gradu biti izvršen pokolj. Mi smo povodom toga na brzu ruku izdali jedan letak[1], koji dostavljamo među ostalima.

4) U pogledu part.fiske] orgafnizacije] stvar stoji ovako: u samom mjestu imamo 20 čl. u 4 grupe. Mjesni [komitet je] od 3 čl. Pri mjesnom postoji sanitetski odbor osnovan ovih dana. Od)> žan je jedan kurs bolničarki od 8 žena. Dvije su na putu za šumu od tih koje su taj kurs prošle. Kurs je bio kratak — od 8 dana. Radi se na formiranju odreda preko grupa. Već u tom pogledu ima izvjesnih rezultata. Sva je poteškoća u tome što se teško dolazi do oružja. Sve ono oružje što se ovdje u gradu moglo prikupiti, poslano je gore onima u šumu, tako da ovdje nije ostalo ništa. Sad se radi na tome da se ovdje pri svakoj grupi, odnosno

[1] Ovim letkom Redakcija ne raspolaže.

Za Tempo

Tvoje pismo koje si uputio štabu čete kao i pismo koje si upućio meni, primio sam. Istovremeno sam primio i ostale stvari koje su za tia pismima bile upućene. Danas sam primio i drugo tvoje pismo upućeno štabu ove oblasti.

U jedno i drugo pismo već je ujutro odgovoreno, osim onoga što je u pismu rečeno jer im je i usmeno poručeno da se glavom ne šalje, nego da sujesta mišljenje radi reorganizacije i dispozicija. Ukratko je ovaj čovjek ukratko kažore koji će da tamo prevede ljude iz dosadašnjeg štaba i da se tamo — popunjava sa najboljim ljudima — instruira iz štaba. Odma da razaiđu najsposobnije drugove u brvare i žice za organizovanje I i III sl. kao i čete u tim područjima. Za nekoliko dana ja vrijem da ćemo moći nešto reći i o rezultatima tog rada. Odkud sreće da smo u samom početku dosta stvari polovili verovatno bi davao drugačije stajalo nego što stojimo sad. Nebi nam se dešavale mnogove stvari za koje se moramo stidjeti.

Od prošlog izvještaja do danas mogu vam javiti o sledećem:

1: na putu B.luka-Jajce sačekan je i napadnut jedan jeniški auto sa 6 sjedala. 1 vojnik (kurir) je ubijen i jedan je ranjen, auto se razbio i izvrnuo u grabe otkuda ekspatrijirao. Ovaj auto je bio prevozio sa jedinim vagonom, u njemu je bilo 20 vojnika koji su bili jednog sesnog bogataša i pokrovitelja ustaša i noću tvrđava, vojnici su se razbježali pre nego što su noći upali u selo. Jedan je ustaša ubijen a jedan ranjen, dok je jedan vojnik zarobljen. U borbu oko Jajca još uvijek traju. U tome pravcu se sa ja krupne jedinice ustaša i vojske. Odkori u tome prostoru i nemačka vojska. Borbe su prošle iz Šipova i Ribnika. Ove uzgiste ovo najsto su partizani ušli u svojim rukama (Kraljevi grad i Varcar Vakuf. Ali je nista sigurno da li su to vojske napustile i da li su se povukle ili ne - o tome jos nemamo vijesti. Znamo to: da su u Šipovu partizani zarobili 1 top, 10 mitraljeza, 5 puškomitraljeza. Upućili su prema tome ultimatum u Varcar Vakuf da se predaju. Komandant je tražio pomoć od divizije iz Bihaća nesto su oni odgovorili da ta pomoć ne može tako brzo da stigne i komandant je tada prenao grad i naredio iz da se stanovništvo mora seliti a i on je sam pobegao u B.luku. Tako da vode i ima oko 12.000 stanovnika iz Varcar Vakufa. U gradu je ušlo oko 200 naoružanih ljudi i zauzeli su sva vojnica mesta, isjekli sve telefonske veze i porušili sve mostove. Ono sto je vrlo važno jeste to da im se predao 150 hrvatskih vojnika. Zarobili su i tu 15 kamiona, 20 mitraljeza i mnogo puškama i municije. Odbegli su u šumu mnogo stvari i hita (radnonoći ovi se ljudi nisuli pomoći da i nađu hrane). Osim toga Varcar vakuf se u jezeru 9 km od Jajca i tu su zarobili 2 topa. Sva prostorna prostora su ovim raširana i upotrebljavaju se za potrebe mesta i ustaša. Bolnice su pune i prepune ranjenika. A ima dosta i obolelih.

U vezi sa ovim događajima ovomesni ustaški stožer je

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 85

odredu, sabere što je moguće više toga. Hranu, novac i odijelo za one u šumi, kao i za njihove porodice i porodice uhapšenih, sakupljala je dosad Narodna pomoć dosta uspješno. Dosada je veza sa šumom bila dosta dobra i redovna.

Što se tiče Prijedora: tamo imamo 10 čl., postoji mjesni odbor od 3 čl. Ima izgleda da uvedu par novih članova koji su se pokazali vrijedni u pomaganju partizana. Kod nas su isto uvedena 4 nova čl., a imamo i nekoliko kandidata koji će za koji dan biti uvedeni u članstvo. U samom Prijedoru imamo četvoricu naših članova u zatvoru, ostali su u Kozari...

U Bos. Novom imamo 4 čl., veoma mladi i slabi, uglavnom ne rade ništa. Jedno radi toga što su mladi i neiskusni, a drugo što su kompromitovani. Glavni je njihov rad na skupljanju Narodne pomoći, ali i to je sve šturo i nedovoljno. Imaju veoma slabu vezu sa odredom koji se nalazi oko Novoga i Lješljana. Vezu sa tim ljudima iz Novoga kao i onima iz Prijedora imamo redovno.

U Krupi imamo 5 čl., od njih nemamo tačnijih informacija. Tamo se nalazi čovjek koji je baš juče tamo otputovao, nije se još vratio, te tako u ovaj izvještaj i ne može da uđe pravo stanje stvari u Krupi.

U pogledu Bihaća možemo reći ovo: u Bihaću imamo 7 čl., ostali se nalaze u zatvoru (njih 160). U subotu prošle nedjelje je bio odavdje čovjek u Bihaću. U to vrijeme, dok je on boravio tamo, dotični su bili pušteni na slobodu svi do jednog. Naš kurir se odmah sastao sa nekima od njih i rekao im je da se smjesta sklone, jer nije isključeno da ih docnije opet ne pohapse. Oni, naravno, nisu poslušali ovaj savjet druga, nego su slobodno šetali po gradu, a naveče i po korzou. Tako da je istoga dana uveče, u 9 č, uslijedilo hapšenje i svi su opet vraćeni natrag u zatvor. Vezu sa Bihaćem imamo. Prilično uspjeha imaju u organizovanju odreda u gradu preko grupe. Imaju veze sa ljudima iz šume i pomažu ih. Sa Bihaćem imamo direktnu vezu, a i preko Prijedora.

Sanski Most nema direktne veze s nama, ali imamo vezu sa njima preko Prijedora. Tamo imamo 5 čl. Po izvještaju ove grupe, netačna je vijest da su partizani vršili bilo kakvo nasilje nad muslimanskim i hrvatskim življem. To je podla kleveta i laž Pavelićeve propagande. Ta grupa iz Sanskog Mosta ima veze sa ljudima iz okoline koji se po šumama nalaze. Njihov rad je uglavnom oko zbrinjavanja tih ljudi.

Sa Drvarom još uvijek nemam veze. Čovjek je na putu koji [je] tamo poslan (ima već 5 dana), još se nije vratio. Očekujem ga svaki čas.

Što se samoga Jajca tiče, ne mogu vam zasada reći ništa određeno. Borbe koje se tamo vode ne dozvoljavaju prebacivanje u taj kraj bilo koga. Ranije smo tamo imali u samom Jajcu 4 čl., u Jezeru 7 čl., u okolnim selima po jedno ili dvojicu. Prije nego što

je došlo do ovih borbi svi su se ovi ljudi sklonili u šumu, ostala su samo 2-ca u Jajcu. Kako sad stvar stoji sa njima, ne mogu vam ništa odredeno reći. U zadnje vrijeme saobraćaj je s Jajcem potpuno prekinut. Prevozi se samo vojska i niko drugi. Uzdam se u vezu sa Jajcem preko šume, a čim se pruži mogućnost, poslaću tamo čovjeka da uspostavi vezu i da im tamo pomogne na sređivanju organizacije.

Interesuje me šta je sa onom drugaricom[1] o kojoj ste mi u prošlom pismu pisali da će te je poslati. Mi za nju ne znamo da li je ovamo stigla ili ne. Ako dođe, neka se javi na istu adresu na koju je došao i ovaj drug.

• Sem toga bih želio nešto čuti o sudbini vašeg starog[2], kao i o onoj[3] koja je s njim skupa pala. Ako je moguće, javite mi nešto o tome.

Zasada ovoliko.

SMRT FAŠIZMU!

4-IX-41 Stari[4]

P. S. Navedene letke ću poslati po ženskoj, s obzirom da je ovome to nezgodno nositi.

Isti

BR. 86

UPUTSTVO ŠTABA SARAJEVSKE OBLASTI OD 4 SEPTEMBRA 1941 GOD. ZA MOBILIZACIJU LJUDSTVA I ORGANIZACIJU RADA U JEDINICAMA I NA TERENU[5]

PREPIS!

ŠTAB S.[ARAJEVSKE] O.fBLASTIl
Dana 4 septembra 1941 god.

DRUGOVIMA: KOMANDANTU BATALJONA I KOMANDIRIMA ČETA

Narodno-oslobodilački pokret u našoj zemlji, a u posljednje vrijeme i u našim krajevima, naglo raste i širi se. Neprijatelji — njemački i talijanski okupatori i njihove sluge ustaše, usljed opšte

[1] Zaga Blažić, strijeljana kao neprijateljski špijun.
' Iso Jovanović
" Lepa Perović
' Đuro Pucar-Stari
' Redakcija ne raspolaže našim dokumentom, već se poslužila njegovim ustaškim prepisom.

situacije (rat sa Sovjetskom Rusijom, oslobodilački pokret protiv fazišma u svim zemljama Evrope), nemaju dovoljno snaga da savladavaju narodno-oslobodilački pokret. Da bi se borba za narodno oslobođenje uspješno vodila i dovela do kraja, potrebno je **mobi" lisati** ljudstvo, **organizirati** i kroz narodno-oslobodilačku borbu **preobraziti.** Mobilisati sve poštene ljude, bez razlike na političko uvjerenje, na vjersku i nacionalnu pripadnost.

Pošto je u ostalim oblastima Bosne i Hercegovine, kao i u drugim zemljama Jugoslavije, ustanak uzeo velikog maha, tako da se već operiše sa velikim vojskama (vidi »Izvještaj o borbama u Jugoslaviji«), — i pred Narodno-oslobodilačku vojsku postavljaju se krupni zadaci, kojj se ne mogu izvršiti dotle dok Sarajevska oblast, kao centrala, ne bude raspolagala masovnim snagama. Potrebno je hitno preduzeti sljedeće mjere:

1) Izvršiti mobilizaciju sveg ljudstva. Od mobilisanog ljudstva uzeti sve naoružane ljude i 30°/« ljudi sa pionirskim alatom, da svaka četa ima pionirski vod. A ostale ljude u selima ostavljati da posvršavaju sve poslove (žetva, kosidba, vršidba i drugo). Ljudi koji ostaju na selu isto su tako odgovorni za uredno svršavanje svih poslova kao i oni koji se bore u odredu. I svi ljudi, pošto su pripadnici Narodno-oslobodilačke vojske i mobilisani, to u svako doba, kad se pozovu, imaju se javiti najbližem odredu. Od novog ljudstva formirati nove čete i bataljone. A od jednog dijela naoružanog ljudstva formirati zaštitu sela. U selima stvoriti narodno-oslobodilački pokret, odbore u cilju prikupljanja i snabdijevanja hranom partizanskih odreda. Svaki zaselak treba da ima povjerenika, a povjerenici zaselaka jednog sela sačinjavaju narodno-oslobodilački odbor.

2) Muslimane treba privući u Narodno-oslobodilačku borbu. Preko veza, koje već imamo u muslimanskim selima, proširiti naš uticaj i na druga muslimanska sela. Uzimati hranu i stvoriti povjerenike po selima. Obrazovati odrede od Srba i muslimana za zaštitu muslimanskih i srpskih sela. Pri podjeli ratnog plijena uvijek dati i muslimanskoj sirotinji dio. Suzbijati i kažnjavati sve ispadeprotiv muslimana, vrbovati muslimane u partizanske odrede. Svakom prilikom vršiti bratimljenje sa muslimanima.

3) 2 e n e. — Primijetili smo da se na selu ženama ukazuje vrlo mala pažnja, a negdje nikakva, ma da je njihov rad neophodan partizanima, a one ga vrše savjesno. Treba tražiti da žene uđu u sve naše organizacije, stvarati od žena povjerenike na selima, po mogućnosti u svakom narodno-oslobodilačkom odboru da bude i žena. Vrbovanje žena za bolničarke i za službu u obavještenju, pa primati ih i u partizanske odrede.

4) Disciplina. — Partizani moraju biti primjer čestitosti i poštenja, moraju biti svjesni da samo disciplinovanim i organizovanim radom mogu se postići uspjesi. Politički komesari, koman-

diri i ostali drugovi koji rukovode (vodnici, desetari i drugi) moraju vaspitati partizane u tome pravcu i pokazati svojim primjerom u svakodnevnom radu i borbi kakav treba da bude partizan. Provjeriti da [li] se zadaci tačno i na vrijeme izvršavaju. Nedisciplinovane kažnjavati, a prema saboterima i izdajicama bez milcsti postupati (strijeljati). Svaki slučaj nedisciplinе, kolebljivosti, sabotaže i izdaje postaviti pred cijelu jedinicu i donijeti odluku. Za disciplinu u četi odgovorni su lično politički komesari i komandiri.

5) Veza. — Veza još nije tako sigurna, brza i stalna. Izvještaji nepotpuni, a mnogo puta nisu tačni. Da se ustanovi stalno kurirsko osoblje i to od najboljih partizana. Da izvještaji, po mogućnosti, budu pismeni, jasni i pregledni. Da svaki izvještaj sadrži čas kada je pisan, ko piše ^Štab taj i taj), kome se piše JŠtabu, komandiru tome i tome). Da se izvještaj stavi u omot, da na omotu piše ime kurira koji ga nosi i vrijeme za koje treba kurir da preda izvještaj. Komandant bataljona trebalo bi da izradi ključ (šifru) za podatke i povjerljive stvari.

6) Akcija. — I dalje posvetiti najveću pažnju uništenju saobraćaja, rušenju komunikacija i objekata, likvidiranju ustaških stanova i žandarmeriskih postaja. Uništenje svega onoga što služi neprijatelju (fabrike, skladišta municije, skladišta hrane koja ne mogu brzo da se podijele narodu i dr.). Pri zauzimanju mjesta obezbijediti se sa svih strana odakle bi neprijatelj mogao da dode. Po zauzeću mjesta onemogućiti pljačku, plijen podijeliti brzo sirotinji i zadržati za odred ono što je nužno. Stanovništvu objasniti borbu i pozvati ga da u njoj učestvuje i da joj pomaže. Po uspješno izvršenoj akciji ne smije se oklijevati i gubiti vremena na nepotrebnim stvarima, nego odmah stvoriti plan za dalje akcije, mobilišući za njih nove snage, i, prema novom planu i novim zadacima (vodeći računa o reakciji neprijatelja), izvršiti pregrupaciju snaga i poslati ih u pravcu djelovanja. Poslije uspjele akcije preduzeti hitne mjere da se okolno stanovništvo obavijesti o našoj borbi, a naročito muslimansko stanovništvo, da bi se spriječio neprijatelj da to stanovništvo zavede i mobiliše protiv nas. Uvijek ostaviti dovoljno snage za obezbjeđenje važnih prilaza, a na ostalim prilazima, kuda se pretpostavlja da bi neprijatelj mogao naići, vršiti stalnu patrolnu službu. I o uspjelim i neuspjelim akcijama pretresti: ako su uspjele — zašto su uspjele, a ako nisu — zašto nisu. Iz tog iznaći greške i skupiti novo iskustvo, to iskustvo dostavljati Štabu[1] da bi se njime mogli koristiti drugi.

7) Sanitetska služba. — Svaki štab bataljona treba da ima potrebno ljudstvo za sanitetsku službu, kao i materijal i lijekove. Svaka četa da ima 2 — 3 bolničara koji će moći da ukažu prvu pomoć. Ako još nema osposobljenog ljudstva za bolničare, neka

[1] Misli se na prvopretpostavljeni štab.

drug doktor organizuje kratki kurs. Pri četama neka se nađe najpotrebnijeg sanitetskog materijala (materijal dostaviti bolničarima četa).

8) Propaganda. — Za pravilno vršenje propagande staraju se politički komesari. Njihova je dužnost da na vrijeme obavještavaju partizane o svima događajima. Poslije svakog događaja iz spoljne i unutrašnje situacije treba izvršiti propagandu povezujući je sa našom borbom. Propagandu vršiti u neprijateljskim redovima preko zarobljenika, putem letaka i biltena, preko ljudi koji se mogu uvući u njihove redove, transparenata i truba koje pojačavaju glas (kad je neprijatelj blizu i može da nas čuje).

9) Obavještenje. — Da bi se znalo pravilno stanje kod neprijatelja, potrebno je izvršiti i organizovati službu obavještenja. Za službu obavještenja uzeti sposobne partizane i partizanke, a koristiti sve stanovništvo muslimansko i srpsko, nama naklonjeno. Za obavještenje o stanju kod neprijatelja mogu dobro da posluže i ratni zarobljenici (za ratne zarobljenike odrediti mjesto gdje će da se dovedu, a ne voditi ih na naše zborno mjesto našim prolazima i tako se neprijatelju otkrivati). Sa zarobljenicima odmah po svršenoj akciji svršiti stvar. Zadržati one koji su krivi, a ostale pustiti, prethodno održavši im govor o ctijevima naše borbe.

10) Ishrana. — Prilikom ishrane voditi računa o štednji i iskoristiti u potpunosti sva sredstva (primijetili smo da se meso samo kuha, i da se ono ne iskorišćava u potpunosti, iako imamo ogromne količine krompira). Stvarati skloništa za veće količine hrane.

Napomena! U vezi s tačkom 8) bataljon treba da ima jedan radio-aparat koji će obilaziti sve čete. Aparat da je lak za prenos, sa ručnim akumulatorom. Odrediti najmanje četiri partizana koji bi se obučili u rukovanju radijem i koji bi obilazili po četama, tako da bi partizani mogli i sa te strane biti obaviješteni o događajima u svijetu. Višak radio-aparata podijeliti po bolnicama, muslimanskim i srpskim selima.

Pozdrav:

SMRT FAŠIZMU — NARODU SLOBODA!

(M.P.)

ŠTAB S.O.

БР. 87

ЧЛАНАК ИЗ „ГЕРИЛЦА" БР. 6 ОД 6 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. О УСПЈЕШНОМ НАПАДУ НА НЕПРИЈАТЕЉСКИ ЛОГОР КОД ВРТОЧА

ВРЛО УСПЈЕЛИ НАПАДАЈИ НА ЛОГОР КОД ВРТОЧА И МЕДЕНОГ ПОЉА

Дрвар, 4 септембра

Рано у зору 1 септембра напале су снаге нашег одреда из Врточа, појачане' с друговима из босанских и личких одреда Цвјеткића, Бротње и Бубња, непријатељски логор на „Градини" у Врточу. У'логору су се налазиле доста јаке непријатељске снаге. Исте ноћи, уочи самог напада, оне су биле појачане сусједним непријатељским логором из Крњеуше. Тако је појачана бројна снага непријатеља од 200 сталних војника у логору са још 160 војника из Крњеуше. Међутим, наше герилце није могла обесхрабрити ни бројна надмоћност ни јаче наоружање непријатеља. Храбри и одважни наши герилци, њих око 150, још у само прасковорје, успјели су да се неосјетно привуку до самог непријатељског логора. Док су непријатељски војници сједјели поред самих шатора и безбрижно пржили опљачкане кукурузе, неколико наших одважних другара прескочило је зид који их је дијелио од непријатеља и бомбама учинили општу пометњу међу непријатељем. Експлозију бомби пратила је јака пушчана паљба наших другова који су спријечили непријатеља у покушају да се прибере и искористи своју надмоћност. Већ послије непуна сата била је ријешена судбина непријатеља: заробљено је 28 непријатељских војника, погинуло око 50, рањено 6 (Са наше стране погинула 4, рањена 8).

Поред тога, у наше руке пао је велики плијен. Заплијењено: око 10 пушкомитраљеза, 4 тешка митраљеза и мноштво пушака и муниције. Непријатељ је оставио иза себе још 6 кола пуних сваковрсних војничких ствари.

Ови непријатељски одреди, разбијени код Врточа, бјежали су према Петровцу. Наше су их бусије дочекале у Меденом Пољу, отвориле ватру и том приликом уништиле доста непријатељских војника. Заробљен је 1 сатник, 1 поручник и 9 војника. Нато је наишао непријатељски тенк из Петровца и у борби с њиме погинула су наша 2 војника а рањено 3. Ове губитке треба приписати неискуству наших герилаца у борби с тенком.

BR. 88

IZVJEŠTAJ KOMANDIRA CETE U BOS. PETROVOM SELU OD SEPTEMBRA 1941 GOD. KOMANDANTU OZRENSKOG NOP ODREDA O IZVRSENOM NAPADU NA ŽELJEZNICKU STANICU PETROVO SELO[1]

Druže Tošo[2], kad si zadnji put bio u Petrovu [Selu], rečeno je da ja, po mogućnosti, napadnem stanicu i prekinem prugu. NiSta nije kategorički naredeno.

Međutim, mi smo prekinuli prugu i napali stanicu, istina — malo kasno. Ljudi su bili velikim dijelom protiv napada i do pred sami napad odugovlačili s akcijom. Međutim, kad je voz s vojskom prošao prema Kakmužu, mi smo udarili na stanicu. Poslije kratkog puškaranja p>očeli smo se spuštati u stanicu. Tada se vojska u vozu, valjda čuvši puškaranje, vratila u Petrovo [Selo]. Mi, pošto smo se našli među dvije vatre, vratili smo se nazad i zauzeli položaje na ćuprijL Tad je došao voz sa tri vagona vojske iz Tuzle, prešao most i počeo iskrcavati vojsku. Počela je borba koja je trajala do kasno u noć. Opkolili smo bili, nas 30, vojnike sa tri strane, ali su oni imali vrlo jaku zaleđinu od mosta (tvrdava) i na njoj laki mitraljez. U noć je prestala borba. Usljed velike kiše i hladnoće ljudi su zahtijevali da se sklone u kuće. Probudili smo se u 4V2 sata. Pola ljudi je otišlo svojim kućama. Svitalo je, a mi se nismo povratili na front usljed otpora Ijudi. Nisu htjeli na front, jer je bio opasan položaj radi opkoljavanja od Petrovske stanice i sprečanskih prelaza.

Osim toga, stalno su ljudi odugovlačili čekajući na one koji su spavali po kućama. Tu sam pogriješio što namjesta nisam strijeljao jednoga od njih. Kuće su počele da gore. Ja sam naredio da se puca, ali su se oprli svi oni čije kuće još nisu gorjele, računajući da će ih svojom pasivnošću spasti. Kasnije smo otvorili vatru i oni su prestali s paljevinom.

Sa svoje strane smatram da je u najmanju ruku vrlo riskantno pokušati u ovoj djelimičnoj dezorganizaciji i vrlo niskom moralu seljaka da se izvode neke akcije. Ti znaš položaj Petrova Sela koje je sa svojim snagama potpuno izloženo svakoj navali iz Tuzle.

Zaboravio sam napomenuti da nam je prilikom sudara sa vojskom potpuno nestalo municije, tako da je bilo ljudi sa po 20—30 metaka, što nije dovoljno ni za sistematsko povlačenje, anekmoli za neki otpor.

Tražim da se pošalje ovdje pomoć **najhitnfje** u automatskom oružju, municiji i ljudima. **Osim toga, neophodno je da i ti dođeš ovamo.**

[1] **Original izvještaja je u rukopisu.**
*** Todor Vujasinović**

Stanje je kritično, ali, u svakom slučaju, stvari se daju popraviti.

Noćas smo raspoređeni u patrole po selu.

Učiniću šta mogu na smještaju izbjeglih. Ne mogu ih smjestiti u manastirske zgrade zbog mogućnosti bombardovanja. Ali, ipak, neke mogu.

Najbolje je da ti ujutro rano kreneš ovamo, pa ćemo lakše s.tvari popraviti.

Veljko[1]

P.S. Cuje se mitraljeska paljba kod Kakmuža. Kao da su izašli malo poviše prema Kakmužu?

BR. 89

IZVJEŠTAJ STABA SARAJEVSKE OBLASTI OD 5 SEPTEMBRA 1941 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KPJ ZA BOSNU I HERCEGOVINU O IZVRŠENIM AKCIJAMA I O NAPORIMA ZA ORGANIZOVANJE SARADNJE SA CETNICIMA

ŠTAB S.[ARAJEVSKE] O.CBLASTI]
5 septembra 1941

Dragi drugovi,

Pismo i ostali materijal primili. Prema datim direktivama postupamo. Danas upućujemo kurira u Tuzlanski štab[2] i Trebevićki bataljon. Na [dan] drugog [septembra] uputili kurira prema selu L. [uke] da se spoji sa kurirom Sem. [izovačkog] bataljona.

1.) Prvog ovog mjeseca sastali se sa Aćimam Babićem koji raspolaže sa nekoliko bataljona, s njim pretresali pitanja, iznijeli naš stav. Pristao na uslove. Stvorili direktorijum[3] radi zajedničkih akcija. U direktorijum ušla 4 njegova člana i 2, odnosno 3 naša. Saradnja će biti teška, jer njegove su čete polupljačkaške, a on sam ne sprovodi u djelo saradnju. Sa njegovim ljudima ići će mnogo lakše i zato ćemo dejstvovati u tom pravcu, ujedno raskrinkavajući samog Aćima. Aćim smatra sebe vodom ustanka, a ostale sve potcjenjuje i smatra malovrijednima. Tražili [smo] od štaba u Vlasenici

[1] Ratko Vokić-Veljko, poginuo 1942 god. u borbi sa četnicima na Majevici.

[2] Misli se na Štab Tuzlanske oblasti.

* Zajedničku komandu

da nam javi kakvi su njihovi odnosi sa Aćimom i majorom Dangićem[1]. Ustvari komandant ovih svih bataljona, gdje je i Aćim, jeste major Dangić. Izgleda da ćemo moći da se s njim sporazumijemo i to ćemo gledati što prije da učinimo.

2.) Vršimo mobilizaciju sveg ljudstva na selu. Dejstvujemo u muslimanskim selima; neka nam muslimanska sela daju i hranu. Aćimovi ljudi su nam dosta pokvarili u pogledu muslimana.

Iz dana u dan su akcije. Od Zvornika, preko Vlasenice, Han Pijeska i Sokoca, sve do Stijena[2] na Romaniji, sve je oslobodeno.

Velika opasnost prijetila je Romaniskoj i Mokranjskoj četi kad su se povlačili hrvatski vojnici i ustaše, njih oko 1500 na broju. Naše čete čuvale su položaj na Stijenama i bile opkoljene. Razvila se strahovita borba. Zahvaljujući sjajnom otporu i prisebnosti partizana, gustoj šumi i magli, gubitaka nismo imali mnogo: 4 partizana su poginula, hrvatskih vojnika oko 30.

Pračanska četa izvršila rušenje pruge između Pala i Stambulčića. Naletio brzi voz i lokomotiva sa vagonima survala se u provaliju srušivši most. 3 dana saobraćaj nije išao, a sad se na mostu vrši prelaz.

Mokranjska četa izvršila napad na Glog i Ozren. Napad na Glog sjajno uspio, palo plijena: 32 puške, 2 puškomitraljeza, oko 3.000 metaka, 1 konj sa mitraljeskim samarom, sprema za 30 ljudi i kazani za kuhanje hrane. Napad na Ozren nije uspio, ali su kasnije žandarmi zapalili kasarnu i pobjegli. Poginuo jedan partizan.

Vlasenička i Kopitska četa 1 i 2 [septembra] vodile borbu na Stijenicama i odbile napad ustaša i žandarma. Poginula 3 partizana. Na strani neprijatelja — ne znamo koliko.

Trećeg septembra Romaniska četa odbila napad od Mokrog; 1 teretni auto zapaljen. Artiljerija i avioni gađaju bez uspjeha.

Akcije obimnije i šire u toku. Priliv ljudstva u partizanske redove iz časa u čas raste. Ima primjera da se i žene same javljaju.

Dobili kratak nepotpun izvještaj sa Trebevića. Treb[evićki] bat[aljon] izvršio napad na dom na Jahorini. U napadu učestvovalo 75 ljudi mobilisanih oko Pala. Napad potpuno uspio. Dom zapaljen. Zarobljeno 23 hrvatska vojnika i ustaše (svi pušteni). Plijen je: 23 puške, mnogo municije, nešto bombi, 30 kg eksploziva, 1 radio aparat i ostala sprema. Obećali poslati ubrzo detaljan izvještaj. Stanje u Treb. bat. se popravlja.

Od druga Ace[3], sem onoga pisma koje smo i vama poslali, nismo primili još ništa.

[1] Jezdimir Dangić, žandarmeriski major, četnički komandant i okupatorski lakej u Istočnoj Bosni, osuden na smrt i strijeljan u Sarajevu oktobra 1945 godine kao narodni neprijatelj.

[2] Odnosi se na Crvenu i Orlovu Stijenu.

[3] Hasan Brkić

Тгећ[еу1ск1] 1 5ет[120УабкЈ] ћа1;а1ј. јоз пе зћуасаји с!оуо1јпо уагпоз!; Г и1о§и уеге.

Ка1о§е ро р11апји раг!.[1зке] ог§.[ап12асЈје] **рге п1јеЦ з т о ро з1аћоу1та.**

Ма1ег1ја1 кој1 з!е роб1аИ и зе1о 1_, ргепоз1 **зе.**

Бапаз роз1аН (1уој1си <Згиз§оуа за 10 рагИгапа — с1оћгоуо1јаса <За оћгагији се1и га уеги.

5МКТ РАб12М1Ј _ ИАКОШ бћОВОБА!

Р о г <1 г а V :
бсерап[1] 1 8е1јо[2]

БР. 90

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 5 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБИ И ЗАКЈБУЧЦИМА СА САСТАНКА ПОЛИТИЧКИХ СЕКРЕТАРА У БАТАЉОНУ

ШТАБ 1 БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

И З В Ј Е Ш Т А Ј
ШТАБУ БРИГАДЕ

У току јучерашњег и данашњег дана на сектору према Оштрељу, Осјеченици и Дринићу није било никаквих борби. У Меденом Пољу непријатељ је палио куће и стогове жита и сијена поред цесте. Изгорјело је 15 кућа, 41 сијено и 51 стог жита и отјерана извјесна количина блага у Петровац.

По накнадном извјештају IV одреда, у нападу на непријатеља 1. IX у Растовачи заробљено је: 24 пушке, 2 п. митраљеза, 12 шињела, 20 опасача са фишеклијама и мањи број муниције. Један од тих п. митраљеза дат је одреду у Лушци Паланки. Од непријатељских тенкова, који су дошли у току борбе, погинула су два герилца, а тројица су рањена. Они се налазе у болници на лијечењу. Исти тенкови (два) отишли су према Вјелају и у Вјелају пуцали на жене и дјецу и ранили четворо дјеце од којих једно умрло.

[1] ВопЈа Ко\-а<!еу1С
[2] б!ођск1ап Рппсјр

У сектору V одреда непријатељ је око цесте попалио све стогове жита и понеку кућу у Вођеници. Раније палио куће у Сувају и стогове жита. При паљењу села непријатељ иде у јачини по двије сатније, у пратњи топова и двају тенкова, тако да [је] спречавање непријатеља у том његовом раду од наших одреда врло отежано. У вези са непријатељском тактиком у паљењу кућа и уништавању жита, наређено је нашим одредима да најхитније склоне све намирнице и благо на сигурна мјеста, а да спречавају даље надирање непријатеља у села и његову тактику уништавања.

Послије борбе око Крњеуше у току 31-УШ у ноћи, V одред, на позив одреда у Великом Радићу, притекао је у помоћ истом против непријатеља који је ишао од Крупе прама Бихаћу. Непријатељ се повукао прама Крупи. У борби су заробљена два пара коња, 47 комада граната 100 милиметара и неких других ситних ствари; запаљен је један аутомобил. Послије борбе V одред се повукао у Крњеушу. Издато је наређење V одреду да гранате што хитније пренесу овамо.

Према Бравском у току 4. IX није било борби. Послије успјешног напада на камионе непријатељ је запосио цијелу дужину цесте до Бравска, тако да наша бусија није могла да дјелује. Данас се чула јака артиљериска паљба на тој страни, али нисмо добили извјештај. Трећег овог мјесеца била је постављена мина на пругу у Ланишту и организована засједа за воз који је долазио из Бравска. Од притиска трачница и тежине саме локомотиве мина је раније експлодирала и воз се раније уставио.

Вод у Бравском Ваганцу има 35 пушака и 2 п. митраљеза. Прекајски одред, који оперише иза Бравска, има 49 пушака и један п. митраљез. Тешки митраљез који је дат том одреду вратиће се, јер није ефикасан за тамошњи терен. У овај одред послан је Боснић Рајко са задатком да одред запосједне бусију на цести према Кључу и да контролише и пругу код Ланишта. У исто вријеме да се повеже [са] одредом у Црквеном (Рибнички одред).

Јелашиновачки одред добио је задатак да руши пругу у Грмечу и да се пребаци са једним дијелом у кланац иза Доње Саница са истим задатком, а нарочито да оштети тунеле. У тај одред упућен је Павић Јово као политички секретар.

Нагазна мина која је постављена на цести у Растовачи при прелазу тенка преко ње није експлодирала; непријатељ је исту однио у Петровац. Конструкцију и постављање мине објаснио је детаљно Б. Пећанац[1] другу Штрппу[2] из IV одреда, коју је и сам однио. Исти[3] је изјавио да му је потпуно јасан рад око по-

[1] Богдан Пећанац
[2] Ђуро Штрбац
[3] Штрбац

стаг.љања мине. Да се ово убудуће не би дешавало, потребно је да се изврши обука на лицу мјеста (у радионици) за сва нова оружја која се праве, и да се ти људи пошаљу на фронт са новим оружјем.

Друг Штрбац биће позван на одговорност због неуспјеха [у] постављa[њу] мине.

Минерска група сваког дана врши рушење цесте према Колунићу и рушење стабала као препреке на истој. Радна група III одреда врши рушење стабала на шумским путовима према Ували, Топлој Коси, Срнетици.

Трећег ов. мј. нађен је у шуми један п. митраљез са мањим кваром, пет пуних оквира и 4 исправне пољске кухиње, 2 комада п. митраљеских цијеви и 160 метака.

Одржан је пленарни састанак политичких секретара свих одреда изузев секретара IV одреда, са сљедећим констатацијама и приједлозима:

а) Констатовано је да у извјесним одредима постоје мање групице људи које изазивају нерасположење и малодушност у редовима герилаца. То своје нерасположење правдају тим што се у позадини налази већи број свјесних другова који не одговарају својим функцијама и дужностима. Као један од тих наводи се Јоле Марић[1], за кога ти људи тврде да је у сгој рад унио пуну бирократизацију, самовољу и аљкавост.

б) Примјећује се да те групице људи чак успијевају да утичу и на поједине командире. Као примјер наводи се случај у II одреду, гдје су извјесни људи, са знањем командира, без учешћа политичког секретара, предложили и извјесне људе за унапређење.

ц) Изнесено је да материјал који се шаље појединим одредима пол. секретари не добијају, већ их командири злонамјерно или аљкавошћу упропашћују.

д) Подвучено је да [је] политички ниво наших герилаиа јако низак.

Да би се стало на пут горе наведеним незгодама, преддожено је:

а) Да пол. секретари што ближе приступе незадовољним људима, да испитају узроке њиховог незадовољства, да незлонамјерним објасне правилно ствари, а злонамјерне доставе штабу батаљона.

б) Да се од стране штаба [даду] упутства и објашњење командама одреда: да за сваки јачи приједлог, извјештај и слично мора да постоји потпуна сарадња између п.[олит.] секретара и командира одреда.

[1] Погинуо као замјеник команданта батаљона Четврте крајишке бригаде у борби против Италијана и домобрана код села Чапље, у Срезу Сански Мост.

ц) Да се све политичке ствари шаљу на политичког секретара.

д) Како би се што више подигао политички ниво герилаца, предложено је да се при штабу батаљона створе библиотеке са популарним издањима.

е) Да би се стало накрај пљачци плијена, прсдложено је да се при сваком одреду успоставе надзорне комисије, које ће надзирати над плијеном и у случају пљачке подносити оптужбе суду против пљачкароша.

Штаб је горње приједлоге узео у разматрање.

5-1X-1941 год

Командант
Мића

Политички секретар
Илија Дошен

БР. 91

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 5 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИ ТРЕЋЕГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПУТА КЉУЧ — ПЕТРОВАЦ И РУШЕЊА ЖЕЉЕЗНПЧКЕ ПРУГЕ У ГРМЕЧУ[1]

ШТАБ 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

5-1X-1941

ОДРЕДУ У БРАВСКОМ ВАГАНЦУ

1) Добили смо ваш извјештај. По питању о^игурања Срнетице послали смо друга Боснића[2] који ће да извиди како стоји Прекајски одред и да [ли] тај одред правилно функционише. Друг Боснић јавиће вам се чим тамо стигне.

2) Јављате да је непријатељ запосио све тачке које би могле да послуже за наше бусије. Ако је тако, потребно је те непријатељске страже и логоре нападати ноћу и приморати их на напуштање тих мјеста. — Цесту Петровац—Кључ потребно је што хитније затворити са снагама вашег вода и прекајског. Зато би и требао заједнички рад и заједничка акција. У том

[1] Редакција располаже наређењем у рукопису, без потписа.
[2] Рајко Боснић

смислу отишао је друг Боснић да Прекајски одред покрене и оспособи за герилски начин ратовања.

3) Одред јелашиновачки мора на сваки начин да поруши пругу у Грмечу. Рушење пруге мора да се врши стално. Нека организује све радне људе са крамповима и нека раде под заштитом одреда. Када поруши пругу у Грмечу, може да се пребаци у Доњу Саницу да поруши пругу тамо и да нарочито оштети тунеле. Важно је да непријатељу наносимо штету свуда гдје се наше снаге могу пребацити. Пруга се мора порушити по сваку цијену. Шаљемо наредбу Јелаш.[иновачком] одреду у том смислу. По Рајку[1] смо послали двије мине за пругу. Сада шаљемо два мин.[ерска] сврдла и два чекића.

У вези са вашим приједлогом да се пошаље у Јелашин. одред један пол. секретар, који ће и да контролише војни рад тога одреда, — за тај одред треба одмах да се упути друг Павић[2], јер он и није пријеко потребан у Б. Ваганцу. Шаљемо наредбу за Јел.[ашиновачки] одред да се друг Павић одређује за њихов одред. Друг Павић има тамо да ради по упутима и да Шкундрићев[3] одред поведе једним здравим полит. животом. Шаљемо за вас и Јел.[ашиновачки] одред нешто материјала.

Зоб за коју сте раније јављали, а што потврђује и друг Војо, треба одмах пренијети овамо. Јавите нам по идућем куриру колико је приближно има, а ми ћемо послати коње да се пренесе. Ово треба учинити што прије. Ради тога пошаљите курира са објашњењем куда је најлакше да караван прође.

На нашим секторима према Оштрељу мирно је. Синоћ су бацили неколико граната у Оштрељ без штете. V одред Крњеуша заробио је 47 к.[омада] граната 100 мм. и разбио непријатеља. Јуче је непријатељ палио села Рашиновац, Вођеница и др. [То је] његова најновија тактика борбе против нас.

Пишите и даље опширно о приликама, покрету непријатеља и о другом.—

Шаљемо 4 оловке и 6 к[утија] шибица.

Ком. батаљ.

[1] Рајко Боснић
* Јово Павић
[3] Петар Шкундрић — командир Јелашнновачког одреда.

БР. 92

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 5 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ВОДНИКУ ВОЂЕНИЧКОГ ВОДА

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

НАРЕДБА од 5-1X-1941 год.

Воднику вода Вођеница

По наредби Штаба бригаде Народно-ослободилачке војске овај батаљон формиран је из пет одреда. Пети одред батаљона г состоји се из бивших одреда Рисовца, Вођенице, Крњеуше, Суваје и Смољане. За командира Петог одреда постављен је Челар Здравко, п.поручник, који је уједно члан Штаба батаљона и одређен је да ради на том сектору, за политичког секретара тог одреда именован је друг Родић Радивој.

Потреба за формирањем батаљона осјетила се у самом почетку наше борбе и било [је] од великог злачаја да се све наше снаге групишу у одреде који ће да раде и врше своје задатке по јединственом плану и по наређењима јединствене команде, то јест Штаба овог батаљона, и баш ради тог општег интереса формиран је наш батаљон 20-УШ-1941 год. Одмах се приступило организовању појединих одреда у потпуном војном смислу, како у погледу дисциплине тако и у погледу извршења наредаба које се упућују командирима појединих одреда од стране овога штаба за извршење задатака који се постављају појединим одредима. Да би се те наредбе и задаци са успјехом извршили, у одреду мора да влада ред и дисциплина, како од стране водника тако и од цијелог људства у одреду. Не смије да се деси никаква самовоља и непослушност било од кога, а најмање од стране водника. За сва таква дјела — отказивање послушности командиру и неизвршење наредбе — одговараће сваки онај ко то учини пред пријеким војним судом.

Да се убудуће не би дешавале горње грешке у Петом одреду, а што је у интересу. наше Народно-ослободилачке борбе и за успјешно вођење исте, строго се наређује:

Да се одмах прекине са самовољном командом од стране вашег вода и водника.[1] Водник и цијели ваш вод има да извршује наређење командира одреда, то јест наређења овога штаба.

[1] Водник Вођеничког вода је био Илња Ђукић. Он је касније издао НО борбу и као четник борио се против партнзана. Крајем **1941** год. **је** ухваћен и стријељан као народни непријатељ.

Водник Вођеничког вода нема право да се назива командиром, јер нам нису потребне титуле ни чинови, него само користан и пожртвован рад. Ако неко заслужи и унапређење, то ће му се дати.

У вези са распоредом аутоматског оружја у Петом одреду, наређује се воднику да даде један пушкомитраљез за вод Крњеуша. Ово извршити одмах.

Командир Петог одреда поднијеће извјештај да ли је водник вода Вођеница поступио по овој наредби, са писменим прилогом водника Ђукића.

Командант
Мића

Пол. секретар
Илија Дошен

БР. 93

ИЗВЈЕШТАЈ „ГЕРИЛЦА" БР. 6 од 6 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. О БОРБАМА И АКЦИЈАМА ПАРТИЗАИСКИХ НОП ОДРЕДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

По свим земљама и крајевима Југославије ничу партизански одреди и воде се оштре партизанске борбе са фашистичким окупаторима и домаћим издајничким бандама.

Према сигурним извјештајима, огорчене се борбе воде у Тузланској области, око Тузле, Власешгце, Сребренице итд.

У Херцеговини наши одреди боре се на фронту око Гацка и Стоца.

У Сарајевској области партизани са Романије заузели су жандармериску станицу и општину у Мокром, заплијенили све потребно за војску и повукли се. Истовремено покидане су све телефонске мреже. Онда су одавде упућени усташе, хрватска војска и око 700 њемачких војника. са топовима и митраљезима и настала је велика битка. Свако пола сата летјели су авиони према Романији и бацали бомбе. Партизани су били заузели Хан Пијесак и послије огорчене борбе повукли се. Свакодневно одводе рањенике и мртве. Употребљени су сви камиони и приватни аутомобили. Бсрбе се воде већ преко 10 дана. Партизани са Требевића и Јахорине напали су и разрушили колски пут за Београд код Пала, затим разорили жандармериску станицу на Јахорини и за два дана прекинули пругу према Мо-

стару. Истовремено нападнут је и разорен усташки логор на жељезничкој прузи. Трећи партизански одреди у том крају напали су поједине жандарм. станице и аеродром.

Јак партизански (герилски) одред, који дјелује око Добоја[1], напао је у недјељу, 24 августа, Добој, разоружао усташе и војску (хрватску и њемачку), покупио све оружје и остали потребни материјал и повукао се.

Један очевидац прича о борбама на линији Крупа—Бихаћ. Он је путовао управо оним возом којим је кренула хрватска војска за Крупу и Бихаћ да рашчисти пругу, пошто су партизани били заузели жељезничку станицу и држали је два дана, заплијенили новац и разоружали жандарме. Воз је с војском пошао до Крупе и ту је стао, јер су партизани били запосјели пругу Крупа—Бихаћ. Војска је од Крупе даље послала три камиона са пушкама, митраљезима и муницијом да рашчисте пругу. Међутим, партизани су пресрели ова три камиона и потпуно их разоружали и камионе запалили. Војници су се разоружани вратили и причали како су затвараче од митраљеза и муницију бапили у ријеку.

Те вечери су партизани напали на Крупу и читаву ноћ је вођена борба око ње. Сутрадан је воз са војском ипак продужио за Бихаћ. Партизани су из шуме пуцали на воз и убили 1 војника у њему. Очевидац прича да је том приликом видио олупине камиона крај пута. Прича да читав један герилски одред у томе крају води један муслимански првак, који је био посланички кандидат на земљорадничкој листи (добио посљедњих избора око 8.000 гласова), а сада је био претсједник општине. Сви муслимани из његове општине иду за њим.

[1] Односи се на Озренскн одрел.

БР. 94

ОБАВЈЕШТЕЊЕ КОМАНДАНТА САРАЈЕВСКЕ ОБЛАСТИ ОД 6 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ О РЕЗУЛТАТУ НАПАДА НА РОГАТИЦУ[1] ^

Напад на Рогатицу извршен је 5. сеп.[тембра], а Рогатица је пала 6 сеп. Ради тога што није добро организована заштита већ пале[2] Рогатице, што неке чете нису биле дисциплиноване (то су биле Аћимове[3] чете), Рогатица је повраћена. У нашим рукама [је] била свега 2 сата. Успјели [смо] растурити летке, одржати митинг и дати проглас грађанима Рогатице. Плијен није био велики. Паре су узете, али застарјеле, све у 100 и 50 динара, — рачунам да има преко милион динара.

Поздрав С.[4]

БР. 95

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОП БРИГАДЕ ОД 6 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ЗА ИЗВРШЕЊЕ РЕОРГАНИЗАЦИЈЕ ЈЕДИНИЦА И УПУТСТВО ЗА РАД РУКОВОДЕЋЕГ КАДРА

Ш Т А Б
БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКЕ
БРИГАДЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ПАРТИЗАНСКЕ ВОЈСКЕ
6 септембра 1941
Трескавица

Н А Р Е Ђ Е Њ Е

Да би партизанске јединице ове бригаде биле у потпуности успособљене за извршење свих задатака који се очекују и могле самостално да живе и раде, извршују све задатке са успјехом и на вријеме, указује се потреба за извршењем де-

[1] Редакција располаже извјештајем у рукопису.
' Ослобођене
[J] Аћим Бабић са својим четницима је тада сарађивао са партизанима.
* Слободан Принцип — Сељо

таљне реорганизације, па је потребно поступити по доњим одредбама у сљедећем:

А — Формација оатаљона

Сваки батаљон треба да има:
1) штаб батаљона
2) 3 до 4 пјешадиске чете
3) 1 митраљеску чету и
4) вод за Еезу

1 — Штаб батаљона има:

1) оперативни дио (командни дио):
   команданта,
   ађутанта,
   политичког комесара и његовог секретара.
2) позадњи[1] дио (команданта позадине),
   помоћника команданта,
   интенданта са помоћним особљем —
   руковаоца хране,
   руковаоца убојне спреме и
   надзорника радионипа за израду и оправку обуће, одијела и убојне спреме.

Командни дио води све бриге оперативне природе — стара се о реду и дисциплини код људства, ствара нове кадрове за формирање нових јединица, води операције итд.

Позадњи дио води бригу о организацији цјелокупне позадине батаљона, организује позадинску службу снабдијевања, уређује и контролише организовање власти на позадњој просторији итд.

2 — Пјешадиска чета има:

а) штаб чете у који спадају:
   командир чете,
   политички комесар чете,
   2 ордонанса;
б) 3 до 4 пјешадиска вода;
в) комору чете у коју спадају:
   1 комесар за исхрану,
   2 кувара,
   4 болничара и
   10 пионира.

Пјешадпски вод има:
водника и
3 до 4 десетине стрељачке или пушкомитраљеске.

[1] Позадински

Стрељачка десетина има:

десетара,
3 до 4 тројке од по 3 партизана.

Тројка у своме саставу има, дакле, вођу тројке и -још два партизана.

Пушкомитраљеска десетина има:
десетара и
3 до 4 тројке.

Једна од тих тројки ове десетине има пушкомитраљез, а састоји се од —

вође тројке, који је у исто вријеме и нишанџија на оруђу, његовог помоћника и додавача муниције.

Тројка је основна борбена јединица способна за извршење мањих задатака. Тројке никада не раздвајати, већ, напротив, тежити да у њима остају исти партизани.

3 — Митраљеска чета има:

а) штаб чете у који спадају:
командир чете,
политички комесар и
2 ордонанса;
б) 3 вода митраљеза и
в) комору чете у коју спадају:
комесар за исхрану,
2 кувара,
4 болничара и
10 пионира.

Митраљески вод има:

. водника,
3 до 4 петорке, а свака петорка по један тешки или лаки митраљез.

Свака петорка има свога вођу и још 4 послужиоца оруђа и то:

нишанџију митраљеза или лаког митраљеза,
помоћника нишанџије,
додавача •муниције и
доносиопа муниције.

4 — Вод за везу има:

командира вода за везу,
једну до двије десетине ордонанаса пјешака.

једну десетину ордонанаса коњаника,
једну десетину сигналиста и
једну десетину телефониста;

комору чете у коју спадају:
1 комесар за исхрану,
2 кувара.

Ордонанске десетине имају свога десетара и још по 10 ордонанаса.

Сигналне десетине имају свога десетара и још 12 сигналиста.

Телефонске десетине имају свога десетара, 8 телефониста и 3 тројке по 3 линијаша.

Б — Везе у батаљону

За везе батаљона са сусједним партизанским батаљонима и својом претпостављеном командом (сада бригадом) стара се сам командант батаљона. Средства за то има у своме воду за везу.

Командири чета дужни су сами да одржавају везу са сусједним партизанским четама и са својим батаљоном. За ту сврху имају своје ордонансе. Уколико је број ордонанаса у чети недовољан, за ту сврху могу се употребити и отреситији и бољи пионири чете.

Упуте за обуку у брзој борбеној сигнализацији команданти батаљона добиће накнадно од штаба ове бригаде.

Пошто је од неоцјењиве важности стално одржавање везе по свим јединицама ове бригаде, то ће од данас све јединице које стоје непосредно под овом бригадом свакога дана достављати извјештаје овоме штабу. Извјештаје подносити, па макар не било ничег новога. Ово је једини пут и начин за брзо командовање када за то настане потреба.

За курире бирати најбоље, најчеститије и најбрже партизане.

При слању извјештаја увијек назначити на коверти у којој је извјештај: ко носи тај извјештај и када је пошао ордонанс, назначујући час и дан поласка.

Када је извјештај хитне природе, онда увијек у десном горњем углу коверте ставити „Х И Т Н О".

Увијек тежити да сва извјешћа буду писмена, јер ће се само тако избјећи посљедице погрешног извршења усмених извјешћа.

Обучити курире да успут не причају куда иду и какав извјештај носе.

Ради образовања ордонанске десетине коњаника, команданти батаљона могу да мобилишу на својој територији потре-

бан број коња и седала од народа, дајући при томе прописне потврде на узето.

Кад год се подноси извјештај, увијек ставити дан и час када се пише и мјесто одакле се пише. На коверти ставити име курира који носи писмо и дан и час када је кренуо.

При подношењу извјештаја о непријатељу увијек рећи гдје је непријатељ, шта ради, колико је јак и у које је вријеме то примијећено.

В — Санитетска служба

Ради успособљавања болничара, команданти батаљона одмах ће организовати курсеве по батаљонима, а под руководством батаљонског љекара. Из сваке чете за болничаре успособити по 4 партизана — првенствено ограничено способне. За сваку чету израдити и по двоја носила.

За болничаре одмах израдити бијеле траке, ширине око 8 центиметара, које исти да носе увијек на мишици лијеве руке.

Санитетска служба у борби

За вријеме покрета чете, болничари се налазе на зачељу исте у четној комори.

Болничар треба уза се да носи прве завоје и чутурицу с водом и носила.

Када је борба у изгледу, командир чете наређује издвајање болничара из чете и образовање рањеничке прихватнице.

Мјесто рањеничке прихватнице је негдје позади чете на 3 до 4 стотине метара, у неком заклоњеном мјесту (јаруга, вртача, увала), а, по могућству, негдје покрај воде и пута. У току напада ова се прихватница креће напријед према помјерању стрељачког строја.

Кад је партизан рањен, ако може, сам одлази до рањеничке прихватнице. Болничари те чете дају му први завој и, ако може, рањеник сам одлази у батаљонско превијалиште. Ако не може, носе га болничари на носилима.

Ако рањени не може да оде до рањеничке прихватнице сам, болничари му на лицу мјеста дају прву помоћ и носе га у батаљонско превијалиште.

Љекар батаљона, са осталим особљем, пре борбе образује батаљонско превијалиште. Мјесто овог превијалишта је негдје у заклону и на таквом мјесту да се рањеници са рањеничких прихватница могу заклоњено евакуисати до превијалишта.

На батаљонском превијалишту врши се обнова завоја и потом експедиција рањеника у пољску болницу бригаде.

У нападу батаљонско превијалиште помјера се унапријед према помјерању рањеничких прихватница.

Командири чета воде редовно рачуна о пресвлачењу и прању рубља и чистоћи партизана. Партизани [треба] да се пресвлаче у десет дана најмање једном. Прање веша организовати тако да веш појединих јединица пере се заједнички по селима. Не дозволити да ради веша партизани морају да одлазе својим кућама и тиме смањују бојну готовост чета.

Г — Снабдијевање храном

Просторија на којој батаљон (чета) оперише и живи треба да је организована тако да може пружити, на тражење комесара за исхрану батаљона (чете), довољну количину хране. Да би се ово омогућило, потребно је у сваком селу образовати народни ослободилачки одбор, или одредити једног повјереника. Пазити да у одбор уђу само људи поштени, угледни у свом крају и одани Народно-ослободилачкој борби. Дужност одбора је да организује сакупљање хране и других потреба за Народно-ослободилачку војску. Ако се у селима нађе људи који могу дати храну за војску а неће то да учине, командант батаљона или командир чете донијеће, у споразуму са надлежним народно-ослободилачким сеоским одбором, одлуку о реквизицији (запљени). Код таквог домаћина заплијениће се она количина хране коју одреди сеоски одбор у споразуму са неколико угледних људи из села. Запљену ће учинити партизанска патрола снабдјевена писменом одлуком партизанске команде (батаљона, чете). Поред скупљања хране за свакодневне потребе партизана, треба скупљати и резерве хране и чувати их на склонитом мјесту.

Чим се буде имала довољна количина казана, храну спремати по четама.

Артикле хране за исхрану чета дијели интендант батаљона свакога дана у одређено вријеме. Храна се прима за .један дан унапријед.

[За] чете које оперишу на простору удаљеном од батаљона, комесари примају храну директно од народно-ослободилачких одбора.

Кувари примају храну од комесара и спремају је за јело. Комесари контролишу рад кувара, старају се за благовремени дотур хране до кухиња као и [за] уредно дијељење хране партизанима.

За вријеме кретања на већа отстојања кухиња се креће на зачељу чете као четна комора.

Када је чета у борби, кување јела врши се на заклоњеном мјесту, гдје одреди командир чете.

У борби партизанима сљедују два оброка. Први оброк се дотура и издаје тако да се прије свануће кувари врате у кухињу. Други оброк се издаје послије пада првог мрака.

Д — Опште одредбе

По заузећу ма кога села или вароши не дозволити да сваки партизан узима самовољно државне или приватне ствари. Све оно што се нађе у државним, војним или цивилним установама треба најприје прикупити и снабдијети војску потребним стварима и материјалом, а преостатак подијелити сиромашном становништву без обзира на вјеру. Све покушаје пљачке сузбити најенергичније, не презајући ни од смртне казне. За сваки случај пљачке биће одговоран лично командир чете и политички комесар.

Ако чета у борби зароби непријатељске војнике, треба с њима поступити овако:

1) Ако је непријатељска војска у своме кретању и борби извршила насиља над цивилним становништвом и уништавала његову имовину, за то су одговорни официри, подофицири и непосредни починиоци дјела. Ако се такви заробе, кажњавају се смрћу.

2) Усташе које се заробе кажњавају се смрћу као зликовци и плаћеници у служби непријатеља.

3) Војници који се упорно боре и дају дуг отпор задржавају се у заробљеништву. Такви се одводе на сигурно мјесто и [о њима] извјештава Штаб бригаде.

4) Војници, подофицири и официри који се предају без борбе Народно-ослободилачкој војсци пуштају се на слободу чим то дозволи стратегиска и борбена ситуација. Уколико се задрже извјесно вријеме у заробљеништву, сматрају се нашим пријатељима.

Обућу и одјећу свих заробљеника треба подијелити партизанима чије су одијело и обућа слаби, а заробљеницима дати одијела и обућу тих партизана. Притом заробљеницима треба објаснити заигго се то ради. Од приватних ствари ниједном заробљенику не смије се одузимати ништа.

Ово наређење чувати и сматрати га као наређење трајне вриједности.

СМРТ ФАШИЗМУ — НАРОДУ СЛОБОДА!

ЗА ШТАБ Б. Х. БРИГАДЕ
Раде[1]

[1] Раде Хамовић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 6 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИ ПРЕКАЈСКОГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА ЗА РАСПОРЕД И НАЧИН ДЕЈСТВА[1]

ШТАБ 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

ПРЕКАЈСКОМ ОДРЕДУ

Бунара

НАРЕДБА ОД 6-1X-1941

Примили смо ваш извјештај. Прекајски одред, који по изјави Јовића[2] располаже са 49 п.[ушака и] 1, п. м.[итраљезом], и одред Душана Чеке[3] од 12—15 пушака имају да се распореде овако:

1) Мора да се контролише прута од Бравска према Срнетици са једним јачим водом. Водник тога вода нека буде Д. Чеко, јер он најбоље познаје тај терен. Нека се њему додијели једна десетина Прекајског одреда. Тај вод, осим пруге, мора слати патроле на све стране куда би се непријатељ из Бравска могао провући кроз шуму у Срнетицу, Увалу и Топлу Косу. Те патроле-извиднице морају да патролирају и извијају сваки дан и ноћ. За овај терен и организовање бусије на 104-ом км и патрола одговоран је Душан Чеко и Боснић Рајко.

2) Један вод Прекајаца у јачини од 20 људи мора одмах да се пребаци у Прекају и да се јави канцеларији Прекајског одреда, одакле ће бити упућен на нову дужност са 1 одредом Дрварчана. Чим курир стигне, тај вод мора одмах да се тамо пошаље, како би сутра до подне био у Прекаји.

3) Остатак снага Прекајског одреда (15 људи са п. митраљезом) мора да оперише заједно са водом Д. Чеке и да контролише десну страну терена од Бунаре. Тај одред мора бити потпуно герилски и еластичан. Он треба да контролише и држи бусије на цести у Дебелој Страни (Оклинци), и да се по потреби пребацује до Бунаре, односно да помогне воду Чекином. Герилци могу и са мањим снагама, ако су дисциплиновани, храбри и одважни, дочекати на бусији много јачег непријатеља, разбити га и потући. За рад овог летећег — правог герилског од-

[1] Оригинал наређења је"у рукопису.
' Душан Јовић
' Д. Чеко је погинуо као политички комесар чете Првог батаљона Крајишког одреда у Санском Мосту 1942 године.

реда одговоран је друг Боснић Рајко. Водник Гвозденовић[1] мора да доведе вод за Прекају, гдје ће добити даљња наређења.

4) Тешки митраљез који је послан од овога штаба треба одмах да се пошаље овамо, пошто је за тај терен незгодан, а потребан је на другој страни.

Дошао је друг М. Зорић, којему ће бити речено о распореду и јачини ваших снага, а добиће задатке за његов одред. Он ће бити у сталној вези са вашим одредом на Бунари и одредом према цести, односно Дебелој Страни.

Пошаљите одмах извјештај да ли је овако поступљено и да ли је одред од 20 људи кренуо у Прекају са Гвозденовићем. Од Гвозденовића узмите дурбин овога штаба и пошаљите га куриром овамо.

Предато у 12.30[h]

Командант батаљона
Мићa

BR. 97

IZVJEŠTAJ SEKRETARA OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA BOSANSKU KRAJINU OD SEPTEMBRA 1941 GOD. DELEGATU CK KPJ SVETOZARU VUKMANOVlCU-TEMPU O OSLOBODENJU DOBOJA-

Z A T E M P A

U prilogu ovoga pisma šaljem vam izvještaj[3] iz Drvara koji sam primio 5-IX p>oslije podne.

Rezoluciju[4] o kojoj se govori u izvještaju nisam primio, te vam je radi toga ne mogu ni poslati. Usmeno mi je rečeno da rezoluciju i još neke druge stvari — letke koje su izdavali, »Gerilac« (od 1—6 broja) — nisu poslali radi rasterećenja kurira. No, to će učiniti prvom prilikom.

Vidjećete iz samog izvještaja poteškoće sa kojima se naši drugovi tamo bore, a naročito u pogledu kadrova, kao i u pogledu rasterećenja fronta i pomoći u tome pogledu; osim toga, poteškoće u ishrani i, konačno, opasnost koja prijeti od talijanske fašističke ofanzive i propagande. Mi ćemo, svakako, morati naći načina da im

[1] Миле Гвозденовић

Original izvještaja je u rukopisu. Izvještaj je pisan oko 8 septembra.

[3] Vidi dok. br. 77 od 2 septembra 1941 godine.

[4] Vidi dok. br. 66 od 3 avgusta 1941 godine-

pomognemo. Uspješno ostvarenje dosadašnjeg plana u mnogome bi olakšalo položaj drugova u tome kraju. Radi se na njegovom ostvarenju, no veoma sporo.

Ovih dana opet šaljem čovjeka za Drvar svakako ćete imati nekih poruka za njih.

Mogao bih vam reći nekoliko riječi o borbama između 25—31 avgusta, koje mi je pričao učesnik u tim borbama kod Doboja.

Akcije su otpočele zauzimanjem Usore. Tu je nekada bila velika tvornica šećera koja je bombardovana za vrijeme njem.[ačko]-jug.[oslovenskog] rata. Usora je vrlo lako zauzeta i tada je otpočeo napad na Doboj. Napad je otpočeo puščanom paljbcm naveče. Eano izjutra na hiljade seljaka i seljanki uputilo se usorskim putem ka gradu. Posada grada otvorila je paljbu iz pušaka, ali oni su preko mrtvih išli naprijed. U isto vrijeme izvršen je napad s druge strane grada. Među seljacima bilo je četnika s crnim vojničkrm odijelima. A isto tako bilo je ljudi i sa crvenim zastavama i veliikom petokrakom zvijezdom [koja je bila] izrezana od drveta i obojena crveno. Čuli su se povici: »Zivjela Sov. Rusija!« a poneki seljak je vikao: »Zivio kralj Petar!«

Istovremeno, drugovi iz grada koji su očekivali ovaj napad, predvođeni dr.fugom] Ismetom Kapetanovićem[1] (dak trg. akad.), otpočeli su akciju zauzimanjem žand. stanice i želj. stanice. Seljaci su prodrli u grad (sa zastavama i zvijezdama) i sastali se s drugovima u gradu. Situacija je bila u rukama partizana. Odmah je izdato naredenje da niko ne smija da viče »Zivio kralj Petar«, a niti ubiti koga od civilnog stanovništva. Ubijeno je nekoliko žandarma. Zaplijenjene su puške i municija iz žandarmerije i policije. Stanovništvo je bilo potpuno zaštićeno. Mase i četnici (njih je bilo oko 20 u uniformama) vrlo su se dobro pokoravali naredbama drugova. Grad je držan 4^{h}. [U] međuvremenu posada grada je otišla u čisto muslimanski dio grada. Na brdu otpočela je paljba na partizane. Ovi su se povukli i otpočela je paljba s obje strane cijeli dan i noć i ponovo drugi dan. Partizani su zarobili 28 ustaša i jednoga poslali u grad (tako se i zove dio Doboja na jednom brdu u samom gradu) i tražili od posade da se preda. Posada to nije htjela. U toku cijeloga dana partizani su odnosili oružje iz magacina u Usori. Tu su bile ručne bombe i granate, kao i avionske bombe zaplijenjene od jugosl. vojske. Oko podne izb'la je jaka detonacija u jednom magacinu i povezala [se] sa ostalim. 15 kuća porušeno je do temelja, u kućama je našlo smrt nekoliko familija (katolika i Čeha), pa i (ako je ovo istina) 10 drugova koji su navodno tada držali sastanak. Od četiri magacina puščane municije — iz jednoga su partizani odnijeli dosta municije, ostatak planski zapalili, dok su tri

[1] Poginuo kao komesar čete Šeste istočno-bosanske brigade u borbi protiv četnika u selu Maleševcima 1942 godine.

magacina ostala čitava. Treći dan je došla njem.fačka] i hrv.[atska] vojska. Partizani su se povukli u brda. Dok je voz s vojskom dolazio, s jednoga brda pred Dobojom pucali su partizani iz topa na voz

Vojska je zapalila neka sela. U samoj borbi u gradu palo je 100—150 seljaka i pravodavnih građana. Drugovi su se povukli prema planini Borji.

Koliko su ovi navodi tačni, vi ćete to, vjerovatno, moći provjeriti. Rekoh, to je po pričanju učesnika u tim borbama.

Uz pozdrav —

SMRT FAŠIZMU!

Stari

P. S. U prilogu dostavljam i one letke o kojima sam ranije govorio.

Isti

BR. 98

IZVJEŠTAJ OBLASNOG ŠTABA ZA HERCEGOVINU I LEPE PEROVIC OD SEPTEMBRA 1941 GOD. ŠTABU NOP ODREDA ZA BOSNU I HERCEGOVINU O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI U HERCEGOVINI[1]

IZV[JEŠTAJ] BR. 3

Dragi druže, od tvoga odlaska situacija se ovdje nije gotovo ništa izmijenila. Drug *Č'* otišao je, ali nemamo još izvještaja da li je sretno stigao. Na sjever je otišlo 13 ljudi za koje takođe nemamo izvještaja, ali se nadamo da ćemo ga uskoro dobiti.

Juče je došao drug iz »Štaba« sa izvještajem. Citiram ti ga u cjelini: »Situacija politička ovamo je trenutno teška i nepovoljna Pojedine akcije nar. vojske, koje su bile partizanskog karaktera, uvodile su sve šire mase u borbu protiv ustaške vlasti i njenih pomagača. Kolikog su razmjera te akcije najbolje će se vidjeti po konkretnim rezultatima tih akcija u vremenu od prvog izvještaja (činjenice koje nisu ušle u prvi izvještaj) do dSnas. Akcija koja je prije 10 dana počela na Dabru, poslije uspješnog završetka uslo-

[1] Original izvještaja je u rukopisu. Izvještaj je prepisala Lepa Perović u Mostaru i poslala Štabu NOP odreda za BiH. Redakcija je na osnovu sadržaja, povezujući dogadaje, ustanovila da je dok. pisan oko 8 septembra 1941 godine.

' Uglješa Danilović

vila je takvo stanje u masama da se nije mogla izbjeći frontalna borba sa ustaškom vlasti u čitavom ovome kraju. Odredi nar. vojske, poneseni pobjedom na Dabru, krenuli su spontano, praćeni ogromnom masom naroda, dalje preko Bilećkog sreza. Bez borbe je razoružana postaja Divin (13 vojnika). Pobjegla je vojska sa postaje Meka Gruda (oko 50 vojn.) i pridružila se postaji na Planoj (12 km od Bileće, gde je bila posada od oko 60 vojn.). Njima su se pridružile odbjegle ustaše muslimani sa preko 100 muslimana (naoružanih) neustaša. Tu su se utvrdili i organizovali otpor. Bilo je uslova da se pitanje Plane (najjače musl. selo u Bileći) likvidira bez borbe predajom ustaša zlikovaca nar. vojsci, da se nisu umiješale crnogorske komitske čete koje su počele da vrše pokolje nad predatim muslimanima. Poslije ovih pokolja ^zaklano je 12 Ijudi) borba je krenula krivim putem i postavila se na tome mjestu kao borba nar. vojske sa većim dijelom muslimana. Bitka je trajala dva i po dana i bila je ogorčena i krvava. Preostali tistaši i mali dio hrv. vojske (oko 30 vojn.l povukli su se prema Bileći i zatvorili u vojni logor. Većina je zarobljena (oko 80 hrv. vojn.) i veliki broj ustaša koji su pobijeni. Crnogorske komitske pljačkaške rulje su tu poklale oko 40 lica neboračkog stanovništva. Poslije te bitke zaplijenjeno je oko 300 pušaka sa municijom i bombama i četiri puškomitraljeza. Narodna vojska je produžila p>ohod prema Bileći gdje se već od ranije vodila bitka između nar. vojske (Miruška i Baljačka četa) i hrv. vojske i ustaša koji su bili napali slobodna sela Baljke i Miruše da nature svoju vlast. Kad je nar. vojska u Baljcima i Mirušama potisla neprijatelja prema Bileći, ustaše iz Trebinja su poslale* pojačanja u Bileću u jačini oko 400 vojnika. Usputne čete nar. vojske (Dubočani i Ljubomir) su po naređenju štaba otvorile borbu da spriječe pojačanja. Uspjeli su da potuku tu vojsku i da zarobe i pobiju oko 200 vojnika i ustaša. Tu je zaplijenjeno preko 300 pušaka, 21 laki mitraljez, 5 teških mitraljeza, 2 bacača bombi sa 20 kom. municije i jednu haubicu od 100 mm kalibra sa 80 met.[aka] (vuku je 6 konja). Pošto je potučeno pojačanje od Trebinja, slobodna vojska iz ovih četa krenula je da pojača opsadu bilećkog logora. Muslimani u samoj Bileći su ostali mirni i predali oružje nar. vojsci, dočim su se povučene ustaše i muslimani sa Plane priključili opsađenoj hrv. vojsci u bilećkom logoru. Upravo kad se je spremao konačan udar za uzimanje logora (dejstvo haubice od 100 mm i bacača bombi), pojavile su se tal.[ijanske] mot.forizovane] trupe i nar. vojska se povukla. Talijani su ukinuli ustašku vlast, uveli opsadno stanje i uspostavili mir u gradu. Njihove trupe nisu se kretale iz grada i izgledi su da nemaju snage da se dalje kreću, osim drumova koji su sada još neupotrebljivi usljed rušenja. Čitav srez je slobodan, dobro naoružan, i jedina je vlast nar. vojska. Sada se provodi unutrašnje uređenje, vrše se izbori

nar. sudova i seoskih starješina, kao i organa narodne vlasti. Uslj< upada crnogorskih pljačkaških i razbojničkih odreda moralo se ev, kuisati muslimansko stanovništvo iz sela' oko Fatnice prema Sto< da bi se spaslo od pokolja. Krenut je transport od oko 300 lju< žena i djece pod stražom odreda nar. vojske. Odmetničke komitsl rulje, uz saradnju izvjesnih burž.[oaskih] otpadnika nar. vojsk usput su organizovale prepad na transport i izvršile pokolj ns sprovođenima kod Dabrice.

U Nevesinju slabo organizovani i slabo predvođeni odredi na vojske razoružali su bez borbe oko 340 hrv. vojnika na Trusir Zapljijenjeno je oko 340 pušaka, 3 teška i 5 lakih mitraljeza ; preko 20 sanduka municije i malim brojem bombi. Pokušano čišćenje Ljubinja, ali se vojska povukla uslijed slabe organizovan< sti. Cim se izvrši reorganizacija i politički pripremi teren, nasti jaće se da se očisti i Ljubinjski srez od ustaške vlasti (koja p< stoji još samo jednim dijelom u samom gradu, a srez je oslobođer

Gacko je poseban problem. Tu se apsolutno neće moći izbje pokolj na vjerskoj liniji, pošto su tu vršena strašna nasilja odstrar ustaša i pošto tu stalno izazivaju čarke i bojeve neorganizovar velike grupe iz Golije i Drobnjaka (Cr. Gora) gdje je naš utic; vrlo slab. Trenutno ćemo bremzati sve vojničke akcije dok se r pojača discipl.[ina] u vojsci i dok se politički ne pripreme mai da borba ne bi otišla u čitavoj Herc.fegovini] antimusl.[imanskon linijom. To će se moći postići jedino malo dužim, upornim radom pomoću nekoliko part.[izanskih] odreda iz Cr. Gore, u kom se smisl vrše razgovori sa crnogorskim drugovima. Sem toga, to će se posti akcijom domaćih part. odreda koji su u formiranju, nar.[očito] Bilećkom i Trebinjskom srezu, i koji će biti glavni elemenat red i discipline u naoružanom narodu. Usljed slabog kadra svjesni ljudi i slabosti organiz.[acije] nar. vojske sve borbe se, poslij uspjeha, pretvaraju u pljačk.[aške] pohode. Sredivanjem prilika predahom od vojničkih akcija moći će se u mnogome to onemogući za budućnost. Mišljenja sam da bi trebalo stvoriti poseban tehn.[ičk aparat za vezu sa nama i da bi bio potreban lični, što skoriji, dod: između Gl. Štaba iz Mostara (znak da ima zbrkane pojmove po orj pitanju — moja primjedba S.O.[1]) i nas, radi koordinacije akcija ispravljanja izvjesnih grešaka koje se mogu samo tim putem ispra viti. . . . . Mi, kao pojedinci, u vrlo smo teškom položaiu. O tome ć vam kao i o ostalom referisati poslani drug.

Molim vas, drugovi, da sa vaše strane date sve što možet pomoći nama, jer ako nam omogućite opstanak, čisto fizički, ovdji mi ćemo, i pored paradoksalnih skretanja ovakve borbe i vojskf pretstavljati kroz kratko vrijeme, kao što pretstavljamo po sna;

[1] Lepa Perović

Drugi dvije, od kojega odlazak situacija se vodenje gotovo nitko kamenjem. Drug Č. otišao je, ali nemamo još izvještaja da li je sretno stigao. Na sjever je otišlo 13 djelica koje baš sada nemamo izvještaj ali se nadamo da ćemo ga uskoro dobiti.

Jače je došao drug iz štaba za izvještajem. Situacija u Gacku i okolini je potpuno obavio je temeljito i neprovedivo. Pojedine akcije naše vojske koje su bile partizanskog karaktera uvodile su sve šire mase u borbu protiv ustaške vlasti i njenih pomagača. Kolikog je razmjera te akcije najbolje će se vidjeti po konkretnim rezultatima tih akcija u vremenu od prvog izvještaja (činjenice koje nisu niže u prvi izvještaj) do dosadašnje. Koja je poslije 10 dana počela na Dobrunu poslije uspješnog razvitka u borbu je takvo stanje u mjestu da se nije mogla izbjeći borba protiv ustaške vlasti i izdajnika svome narodu. Ubrzo naš vojske proširen pobjedom na Dobrunu kaluđeri su spontano proširili ogromnom masom narodu dalje preko Bilećkog polja. Ova borba je raspoređena postaja Divin (13 vojnika). Poslijetka je vojska za postaje Mala Gruda (oko 50 vojn.) i pridružila se postaji na Ljubinju (18 km od Bileće gdje je bila posada od oko 60 vojn.) Njima su se pridružili odbjegli ustaši Muslimani sa preko 100 ljudi mana (naoružanih) ustaša. Tu su se utvrdili i organizirali stpo. Bilo je, valjda da se pitanje Bileće (najjače uporište sela u Bileći) riješi bez borbe predajom ustaša ali kako naš vojsci da se ujedinimo ustaške komitaše Čafkovića su počeli da naše prosjeje nad predatim Muslimanima. Poslije je uslijedio prodaja (raselavo 12 ljudi) borba je uzeta krvavim putem i postavila se natome mjestu kao borba naš vojske sa velikim dijelom Muslimana. Bitka je trajala dva i po dana i bila je ogorčena i krvava. Preostali ustaši i mali dio hrv. vojske (oko 50 vojn.) pomakli su se prema Bileći i ojačali u njoj logor. Velika je naoružanja (oko 80 hrv. vojn.) i veliki broj ustaša koji su pobjegli. Prijeđe komitske pljačkaške pulje su tu poklali oko 100 lica nenaoružanog stanovništva. Poslije te bitke napljačkanu je oko 300 puškom za municijom i bombama i ostalim ratnim materijalom. Nisu dana vojska je pravdutila pokret prema Bileći gdje se vrši od naročite vrste bitka između naš. vojske (Mirnika i Bajićka četa) i hrv. vojske i ustaša koji su bili napali slobodna sela Bajiće i Mirnje da ustanu sveg vlasti. Kad je naš vojska u Bajićima i Mirnjama potisla neprijatelja prema Bileći ustaši iz Trebinja su poslali pojačanja u Bileću u jačini oko 400 vojnika. Uspjehne čete naš. vojske (Dubočani i Ljubomir) su je nastojeći štaba otvorile borbu do upućeć pojačanja. Uspjeli su da potuku hrv vojsku i da zarobe i pobije oko 200 vojnika i ustaša. Tu je zarobljeno preko 300 puškom, 21 lahki mitraljez, 5 teških mitraljeza, 2 bacača bombi sa 20 kom. municije i ratnim kamionom od 120 mm kalibra sa 80 met. (nekom je 6 kompl. Poslo je natrag čim pojačanje iz Trebinja slobodna vojska se vrši četa kreće da pojača opsadu bileckog logora. Muslimani u

Fotokopija prve stranice dokumcnta br. 98

oružja i danas, jednu od najrealnijih snaga oslobodilačke borbe u B i H, a možda i dalje (naoružanje i iskustvo).

Dodatak: U borbi kod Miruša oborili smo jedan starotipni hrv. avion. Hrvatska vojska se raspala i ona je daleko da bude oslonac okupatoru; ona mu je opasan balast; njene mase objektivno su snage revolucije. Sve zarobljene vojnike u borbama ispraćali smo poslije gošćenja i održanih govora i pozdrava hrv. narodu i zaj.[edničkoj] borbi. Često njihovi zarobljeni vojnici i oficiri mijenjaju uspomene sa starješinama nar. vojske. Čitavi odredi zarobljenih neće u komandu, nego traže propusnice komandira nar. vojske, te idu preko planina Bosni i Slavoniji. Drugovi koji su došli teško se snalaze, naročito u mjestima gdje su domaći kadrovi nedovoljno jaki da ih prihvate i obezbijede.«

Drug koji je donio izvještaj je Vas., ako se ejećaš. Prema njegovom usmenom izvještaju koji se odnosi na Nevesinjski srez, jer je on tu bio, stvar stoji ovako: Kad je odred od onih 30 stigao tamo, ljudi iz odreda su, po dvojica-trojica, razbacani u različita sela bez **ikakvih instrukcija i uputstava,** tako da su se utopili u masi i njihova uloga svela se na najobičnije učešće u bitkama, sa razlikom što nisu učestvovali u pokoljima i pljački. Nijedan od njih ništa nije mogao učiniti da to spriječi. Sava[1] je poslje 3—4 dana otišao Miri[2] i više se uopšte nije vratio u Nev.fesinjski] srez. Šot. je vrlo slab i, kako ovaj kaže, iako je uplivan, nemoguće se na njega uopće »sloniti ni za ishranu, akamoli za veze. On sam, tj. Vas., učestvovao [je] u pohodu na Trusinu i nigdje više. Po njegovom, ne može se govoriti o nar. vojsci, nego o narodu koji je naoružan. Sa zaplijenjenim oružjem često se trguje. Uspjehe na Trusini i drugim mjestima tumači strahovitom slabošću hrv. vojske, koja uopće ne daje otpor. Dižu se samo brdska sela, a u ravnicama i poljima anglofili huškaju protiv komunista — da oni bune sela, pa da će sve biti popaljeno. Zato on smatra da će i za Srbe komuniste uskoro biti opasno. On smatra da je glavni motiv borbe pljačka i osveta. Iako se njegov izvještaj odnosi uglavnom na Nev.[esinjski] srez, on smatra da mnogo bolje nije ni na jugu. Iako je bio ovdje postavljen za kom.[andanta] štaba, on kaže da mu je Sava saopštio da je to samo usput, tj. da je on komandir odreda dok ne dođu na cilj. Da ti ne duljim, iz oba izvještaja — pismenof, i usmenog — može se zaključiti sljedeće: Na terenu vlada puna crganizaciona zbrka, strašnija nego što smo mogli vidjeti iz prvih izvještaja. Izgleda da tamo ne postoji nikakav štab u pravom smislu te riječi, a porcd svih jasnih instrukcija, onaj misli da i ovdje treba da postoji neki štab.

[1] Sava Medan
[2] Miro Popara

Odavdje ćemo im poslati uputstva o svemu za slučaj da Č. ne stigne. Nadamo se da će sretno stići i da će srediti stvari.

Drugarski pozdrav:

SMRT FAŠIZMU!

S.

P.S. Vratio se sa juga drug K.B[1]; kao katolik, ne može tamo opstati. Poslaćemo ga na sjever, a na njegovo mjesto ostaviti onoga koji je na sjever trebao biti prebačen. Miro kaže da je moguće naći ljudi koji će pratiti muslimanske transporte a da ih neće ubiti, ali čim neko napadne, namigne im i oni puste da se ovi pokolju, ne stupajući u borbu sa napadačima (slučaj kod Dabrice), što je još jedan znak kako nam je uticaj slab.

Ovdje [su] Tal.[ijani] preiizeli vlast. Da li da izdajemo povodom toga letak?

S.

BR. 99

IZVJEŠTAJ KOMANDANTA SARAJEVSKE OBLASTI OD 8 SEPTEMBRA 1941 GOD. ŠTABU NOP ODREDA ZA BOSNU I HERCEGOVINU O AKCIJAMA TREBEVICKOG BATALJONA I PRIMJEDBE U VEZI S FORMIRANJEM I NADLEŽNOŠČU BOSANSKO-HERCEGOVAČKE BRIGADE[2]

Htjeli bismo samo izvršiti jednu izmjenu u pogledu brigada, a to je da Bosansko-hercegovačkoj brigadi bude pridodan sav Romaniski bataljon,- jer njega je teško cijepati. Drugo, da nam se kaže koja brigada obuhvata mjesta Fonjicu, Kreševo, Zenicu, Travnik, Donji i G. Vakuf, kao i Prozor, ili gdje se na tim mjestima graniči Bosanska brigada sa Bosansko-her.[cegovačkom] brigadom.

U operacioni[3] štab BiH trebalo bi najmanje onoliko stručnih lica koliko je brigada.

Nedostaje nam stručno osoblje kako u štabovima bataljona tako i u četama. Drugovi koje dobivamo iz S.farajeva] ili su vrlo mladi i neiskusni ili su bez ikakve inicijative.

Seljo[4]

[1] Karlo Efatko, radnik i partiski funkcioner iz Mostara, poginuo od avionske bombe kod Konjica marta 1943 god. kao pomoćnik politkomesara Treće čete Petog bataljona Desete hercegovačke brigade.

[2] Original izvještaja je u rukopisu.

* Operativni

[4] Slobodan Princip-Seljo

Dostavljamo izvještaj Trebevićkog štaba. Izvještaj [je] pisan 8-1X.

Pračanska četa izvršila rušenje pruge [i] dizanje mosta, teretni voz naletio i skrhao se u provaliju. Zaplijenjeno je: 54 puške, 6 sand. municije. Plijen bi bio mnogo veći, ali je srušenom vozu došla pomoć, tako da su se naši morali povući. Pračanska četa uništila četiri kamiona. Pračanska četa i njen komandir T.[1] zaslužuju pohvalu.

Sem.[izovački] bat. opet pokazuje slabost u vezi, što je dokaz da i organizaciono slabo stoji, jer naš kurir čeka više od deset dana u selu L.[uke] sa materijalom.

Ceta za vezu u formiranju.

S.[2]

BR. 100

NAREĐENJE ŠTABA SARAJEVSKE OBLASTI OD 8 SEPTEMBRA 1941 GOD. ZA ORGANIZACIJU UNUTRAŠNJEG ŽIVOTA, UCVRŠCENJE DISCIPLINE I PODIZANJE ODGOVORNOSTI STARJEŠINSKOG KADRA[3]

ŠTAB S.O.
8 septembra 1941

ŠTABU BATALJONA I DRUGOVIMA KOMANDIRIMA CETA

Svaki ko'mandir čete (vodnik, desetar) mora znati koliki je broj partizana u jedinici, koliko otsustvuje i gdje i koliko je bolesnih* Svakog onog koji bez pitanja, ma i za najmanje vrijeme, napusti četu treba strogo kazniti. A oni koji iz borbe pobjegnu — prema njima najstrožije postupati, pa čak i strijeljati ih, jer bijeg sa položaja nije ništa drugo doli obična izdaja drugova koji se bore. Sve one koji dolaze iz pravca neprijatelja treba privesti u Štab bataljona da se saslušaju i stalno ih držati pod prismotrom. Ne puštati nikoga da svojevoljno ide u mjesta gdje je neprijatelj, i ako se takav uhvati — smatraće se špijunom i kao takav kazniti.

Komandiri četa mogu davati dopust (pismeno) samo za jedan dan. Dozvolu za dopust onim partizanima koji hoće da idu u mjesta

[1] Tomo Manjkalović
[2] Seljo
[3] Redakcija raspolaže kopijom dokumenta.

gdje je još neprijatelj, može dati samo komandant bataljona, prethondo saslušavši partizana o namjerama njegoVa puta.

Kada se jedinica nalazi na položaju, onda je i komandir (vodnik, desetar) uz svoju jedinicu i ne smije je napuštati ni za jedan trenutak ili se udaljavati od svoje jedinice. To isto važi kada je jedinica na busiji ili na kome drugom položaju.

Komandiri (vodnici, desetari) su dužni da stalno — danju i noću — obilaze položaje koje je zaposjela jedinica, [da] kontroUraju rad partizana, popravljaju počinjene greške i staraju se o pravilnoj bezbjednosti i o dobroj vezi sa susjednim jedinicama i sa Štabom bataljona. [Za] svaku promjenu na položaju dužni su hitno obavijestiti Štab bataljona i susjedne jedinice, kao i preduzeti odmah mjere zaštite.

Za aljkavost u radu jedinice lično će odgovarati komandir (vodnik, desetar), zajedno sa političkim komesarom.

Zalba partizana na drugove starješine ide preko pol. komesara čete pol. komesaru bataljona.

Manje krivice partizana rješava odmah na licu mjesta pol. komesar i komandir čete, za veća djela upućuju se krivci pol. komesaru bataljona. Nijedan krivac ne može biti duže od 2 dana nesaslušan.

Visina kazne ili oslobođenje donosi se odmah po saslušanju.

Suvišna sporost u donošenju odluka i kolebljivost u radu mnogo utiču na moral u jedinici.

Partizane, kad god su slobodni, upućivati i držati [im] kurseve, kako sa vojnog tako i sa političkog polja.

Primijetili smo, iako je govoreno o važnosti političkih i vojnih kurseva, da se na tom polju nije radilo po nekom planu i stalno, nego samo s vremena na vrijeme. Pol. komesar bataljona da vrši kontrolu ispravnosti političkih komesara i komandira četa, kao i da sam daje uputstva i direktive za rad pol. komesara u četama.

Primijećeno je da mnoga lica kupe hranu za partizane po selima iako za to nemaju ovlašćenja. Takva lica da se kazne, a selo obavijesti da samo daje hranu onim partizanima (povjerenicima) koji su za to određeni i koji imaju od štaba dozvolu za to.

Jedinice koje su u pozadini, kao i kancelarija štaba, uvijek — danonoćno — da imaju postavljene straže radi bezbjednosti, što dosada još nije učinjeno.

Sela se ne smiju samo osigurati[1] da ih samo partizani čuvaju, nego moraju i ona stalno biti budna, imati stalno patrole i stalno biti [u vezi] sa najbližim partizanskim odredima.

Obavijestiti sela da će ih kuriri uvijek na vrijeme obavijestiti u slučaju da jače snage neprijatelja prodru kroz naše redove, tako

[1] Osloniti na to

da se ne bi stvorila panika i da bi se selo moglo u miru povući. A sve ostale koji dolaze u selo, a nisu poslati od štaba i stvaraju paniku unoseći lažne vijesti, treba odmah prijaviti Štabu bataljona.

SMRT FAŠIZMU — NARODU SLOBODA!

Pozdrav
Š T A B S.O.

БР. 101

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 8 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О АКЦИЈАМА И ДАЉИМ ЗАДАЦИМА[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"
8-1X-1941
У 17[h]

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВУ БРИГАДЕ

У току 6, 7, 8-ог о. мј. на сектору овог батаљона десиле су се сљедеће појединости:

На сектору 1 и 3 одреда није било никаквих борби. Наши положаји тих одреда непромијењени су. У Трећем одреду образована је радна група која руши стабла на свим шумским путовима према прузи (према Ували, Топлој Коси и Срнетици).

На сектору Другог одреда, 7-ог о. мј. изјутра, наша патрола напала је непријатељску патролу јачине 7 усташа, близу колуниħке цркве, и побила свих седам усташа. Усљед топовске паљбе наша патрола није могла доћи до оружја.

На сектору Четвртог одреда није било борби, али је тај одред учествовао у борбама у Дулиби. У тим борбама непријатељ је разбијен, наши одреди дошли су до велике количине оружја и другога плијена, али немамо детаљног извјештаја о томе. По извјештајима Герилског одреда Човка потврђује се извјештај нашег Четвртог одреда о борбама код Дулибе (између Врточа и Пркоса), и у овом извјештају нема броја заробљеног ратног материјала. Једино се каже да је друг Маћука[2] био оп-

[1] Редакција располаже копијом документа.
[2] Марко Пилиповић-Маћука, командант Другог батаљона.

кољен и извршио је самоубиство, бацивши бомбу под себе. Из Четвртог одреда није нико погинуо, један је теже рањен, двојица лакше. Сва тројица су упућена у болницу.

На сектору Петог одреда у току 6-ог, 7-ог и 8-ог о. мј. нисмо добили извјештај о неким борбама. Данас је непријатељ палио село Сувају и чула се паљба.

Јелашиновачки одред са водом Б.[равски] Ваганац добио је задатак да руши пругу у Грмечу и кланац у Доњој Саници.

Прекајски одред држи бусије на прузи према Срнетици и да држи пролазе према Ували и Топлој Коси. Од тог одреда узето је 20 пушака које су отишле према Млиништу.

По питању^ прављења ровова и утврђења одржан је састанак командира 1, 2 и 3 одреда. На том састанку дошло се до закључка да су ровови и утврђења потребни и рад ће почети одмах. x

У вези са падом Вакуфа говорено је о акцији наших одреда и о даљем распореду снага и дошло се до закључка да је најхитније потребно пребацити један дио снага 4 и 5-ог одреда на сјевер од Петровца, како би се непријатељ напао с те стране. Потребно је да се појачамо на нашем десном крилу због могућег продора непријатеља од Бравска према Срнетици и Козилима. Ово појачање узеће се од снага Меденог Поља и Врточа. Ради овога распореда наших снага и да се извиди шта је било са ратним плијеном у Дулиби, као и о самом организационом саставу 4 и 5-ог одреда, упућен је друг Д. И.[1] да обиђе те одреде. На састанку командира предложено је да се организује школа за обуку људи, нарочито омладине.

По питању унапређења ријешено је да појединци могу бити унапријеђени само по приједлогу већине герилаца у одреду, односно воду или десетини. Исто је ријешено да се врши војна обука у појединим одредима, за које одговарају командири и политички секретари.

К.[омандант] батаљона

[1] Илија Дошен

БР. 102

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА КРУПА И САНА ОД 8 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О ГРЕШКАМА ВОЂЕНИЧКОГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА II ПОТРЕБИ ПОМОЋИ У ОРУЖЈУ

ШТАБ
ГЕР. ОДРЕДА КРУПА И САНА
Бр. 120/141
8. IX. 1941 г.
Негдје у Грмечу

Отпремљени [су] упути по Личини[1] и по члановима Штаба за Бос. Крајину[2].
11. IX. 941 Команд.
Љубовић

ШТАБУ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА

Дрвар

Користимо прилику да вас овом приликом обавијестимо о случају ВОЂЕНИЧКОГ ГЕРИЛСКОГ ОДРЕДА — како је поступио кад је долазио нама у помоћ, већ у два маха.

Приликом своје прве интервенције, кад нам је овај одред давао помоћ прије петнаестак дана, отступио је безразложно одмах при првој јачој ватри, а ово није било потребно, према нашем мишљењу — који познајемо свој терен. Тада је непријатељ био веома слаб, и само да се мало енергичније поступило, били бисмо извршили задатак у потпуности и стјерали га У Б. Крупу.

Још већу грешку учинио је овај ОДРЕД кад нам је давао помоћ 3 о. м. ради напада непријатеља из Крупе преко Радића [који је нападао] прилично јаким снагама и с једним топом. У овој борби овоме одреду било је повјерено најодговорније мјесто, тј. да непријатељу отсијече отступницу, пошто је био најбоље наоружан. Имао је, поред 40 карабина и више, и 3 пушкомитраљеза. Кад је непријатељ био потпуно опкољен, овај одред је отступио без икаквог наређења и знања, и тиме омогућио непријатељу да се повуче и да одвуче топ 100 мм. Да је овај одред само мало енергичније поступио, били бисмо заро-

[1] Раде Лнчина, студент нз Бање Луке, погинуо као војно-политички руководилац у централној Босни 1942 године.
[2] Ова примједба дописана је црвеним мастилом.

били, поред граната поменутог топа, и сам топ са свим материјалом, а побили бисмо или заробили скоро све непријатеље. Ради тога се сав наш плијен свео на 5 коња (запрежних), неколико пушака, 54 топовска метка, један двоглед, 1 луксузни аутомобил и нешто мало муниције.

Да су предњи наводи тачни, доказује се тим шт.о поменути одред у ове обадвије борбе није имао никаквих губитака у људству, па чак ниједне ране нису задобили.

Молимо Команду да се горњем ОДРЕДУ на најзгоднији начин стави до знања да се сличне грешке не би убудуће догађале, јер је то на штету наше борбе.

Предњу претставку држати у тајности од кога је потекла, из разлога да исти не би губили вољу за сарадњу.

Пошто у нашем крају има доста неорганизованих села за нашу ствар, и то из разлога што не располажу макар и најмањим бројем оружја, била би насушна потреба да нам се додијели извјестан број пушака, а нарочито би било потребно аутоматског оружја, пошто је наше десно крило код саме цесте и пруге која води из Бос. Новог за Бихаћ и надомак непријатеља који је већ почео одузимати жито, па се ми с мало оружја боримо и отимамо колико можемо од непријатеља. Ако би нам непријатељ одузео и ове доње крајеве, остали бисмо без хране, јер су ово и наши, а нарочито ваши, извори исхране. Ако бисмо могли добити мало више оружја, нарочито аутоматског, могли бисмо вам слати веће количине жита, јер би под наш утицај дошла села која се налазе у равни и која располажу довољном количином жита.

Увјерени смо да ћете нам изаћи у сусрет колико вам год буде могуће, а у замјену за то ми ћемо вас снабдијевати житом.

Очекујемо ваш одговср поводом нашег тражења, па, желећи да се наша борба заврши с најбољим резултатима, остајемо —

ЗА ШТАБ
Пет. Војновић[1]

ПРОЛЕТЕРИ СВИХ ЗЕМАЉА, УЈЕДИНИТЕ СЕ!

[1] Петар Војновнћ

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА НА СЕКТОРУ МЛИНИШТА ОД 8 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА И БОРБАМА[1]

ШТАБ ПАРТИЗ. ОДРЕДА
8-1X-41

ШТАБУ БРИГАДЕ НАРОД. ОСЛОБ. ПАР. ОДРЕДА

1) Јуче, од 17ʰ до 24ʰ, ухватио сам везу са одредима Гламоча, Рибника, Мркоњића [Града] и Перице Васића.
2) Непријатељ је и даље надирао (правцем цесте), али је заустављен.
3) Наша расподјела је сљедећа:
а) Водови Гламочког одреда: Рађуша, правац Лалинца према Курозебу, са циљем да спријече непријат.[ељско] даљње надирање.
б) Одред Перице Васића: падина Курозеба према Плочи, са Дреновићем.[2]
ц) Одреди Рибника и Врбљана: Млиништа (положаји испод пруге код саме станице).

На цести Млиништа—Мркоњић [Град] је постављена засједа, да спријечи свако даљње непријатељ. надирање од Мркоњића.
д) Код Овчаре је засједа одреда Рибника, а једна десетина има задатак да патролира [на простору] Рађуша—Овчара, из разлога да неприј. не би покушао надирати од Ђула Главе према Убовићима.
4) Колико се види, непријатељ сада само пали — вјероватно с тим да створи расуло код нас.
5) Десно крило одреда Мркоњић са другом Симом Шолајом[3] заробило је 1 топ, 3 митр. и 8 коња.
6) Чим се успостави веза самих јединица на положају, извршиће се напад.

[1] Редакцша располаже извјештајем у рукопису.
[3] Урош Дреиовић, доцније постао један од четничких вођа у Босанској Крајини. Погинуо је у борби са НОВЈ од савезничких авнона за вријеме Седме непријатељске офанзиве 1944 године.
* Снмо Шолаја, народни херој, погинуо као командант Другог батаљона Трећег крајишког НОП одреда ноћу између 13 и 14 августа 1942 год., приликом напада на Купрес.

7) Борбе се воде око Чардака.
8) Од Гламоча ништа новог.

Друже Љубо[1], пошаљи нам једну [писаћу] машину, папира и индиго-папира, 1 пакет шибица и 1 двоглед.

Другарски поздр.
Д. Јовић[2]

Вод Илије Деснице приспио је данас у 12[h]. Исти је отпремљен на положај Рђуша—Курозеб. С њим су у саставу водови Гламочког одреда. Са водом је дошао Гојко Родић, који је за нас неопходно потребан.

Д. J [2]

БР. 104

ИИСМО ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 8 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА КРУПА И САНА О СИТУАЦИЈИ И НАЈВАЖНИЈИМ ЗАДАЦИМА

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СПОБОДА"

ШТАБУ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА

Крупа и Сана

Добили смо извјештај од 5-1Х- 1941 г. у коме тражите помоћ у оружју и муницији од нашег батаљона. Ми вам не можемо послати неку нарочиту помоћ из сљедећих разлога: Непријатељ располаже снагама у Петровцу до 3 батаљона војске. Њихови заробљени војници причали су нам да има око 800 усташа. Можда тај број и није тачан, али једно је сигурно: да их има доста. Ако би одвојили један дио наших снага из наших одреда, постојала би опасност продора непријатеља на Опггрељ и друга мјеста. Друто: послије пада [Кулен] Вакуфа најважније је напасти Петровац или га бар добро опколити и спријечити транспортовање ратног материјала за њега. То ћемо спријечити једино тако, ако му пресијечемо везу са Бравском и Кључем, а исто [тако] ако порушимо пругу код Санице и Грмеча. За све ово требају нам јаке снаге.

[1] Љубо Бабић
* Душан Јовић

Пошто је наш Четврти одред учествовао у борби у Дулиби, која се завршила потпуним уништењем непријатеља који се повукао из Вакуфа и ишао према Петровцу, вјероватно да је било и неког ратног плијена. Нисмо добили извјештај о томе. Ваше курире упутићемо у Четврти одред, а написаћемо командиру тога одреда да им даде 3 пушке и један пушкомитраљез, уколико је наш одред добио нешто од ратног плијена. Ми вам шаљемо 100 комада метака, а добићете нешто и од Четвртог одреда.

За општу ствар и нашу даљу борбу много је важније заузети Петровац, јер би тиме могли да пребацимо све наше снаге према Крупи и Кључу. Оно што би требало да раде ваши одреди и ваш штаб је сљедеће: да задржавате продирање непријатеља у села, да спречавате паљење кућа и отимање жита и стоке. Најхитније треба склонити жито у сигуран магацин, а тако исто чувати да непријатељ не заплијени благо.[1] Затим треба да организујете минерске (радне) групе које би имале задатак да стално руше пруге од Санског Моста према Бихаћу, и то је најважнији задатак вашега штаба. Ви нећете ништа учинити нити успјети ако ту пругу оставите слободну за непријатеља. Треба порушити мостове и тунеле на тој прузи, даље наставити рушење цеста и тако онемогућити свако транспортовање ратног материјала у Крупу. Ако то не учините, не можете уопште успјети у било каквој акцији против непријатеља.

Ваш штаб треба да буде у тјешњој вези са нама, а такође и са Штабом бригаде и Штабом батаљона Вакуф. Нарочито је важно да међусобно знамо о распореду наших снага како би се могли помагати.

Шаљемо вам најновији број „Герилца"[2] и неколико летака, што ваш штаб треба да умножи и да шаље у своје одреде.

Нарочито је важно да леци који су упућени хрватској војсци буду и протурени од ње. Овај број „Герилца" је важан и треба га умножити.

Командант батаљона:
Мићa

8-1X-1941

Политички секретар:
Илија Дошен

[1] Стоку
[1] Олноси се нд „Герилац" број 6 од 6 септембра 1941 године.

БР. 105

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 8 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИ ЧЕТВРТОГ ОДРЕДА ЗА УПУЋИВАЊЕ ПОЈАЧАЊА НА ПОЛОЖАЈ ТОПЛА КОСА — КОЗИЛА И ДОСТАВЉАЊЕ ИЗВЈЕШТАЈА О ПРОТЕКЛИМ БОРБАМА[1]

ШТАБ 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

IV ОДРЕДУ — М.[ЕДЕНО] ПОЉЕ

КОМАНДИРУ И ПОЛИТИЧКОМ СЕКРЕТАРУ

1) Немамо никаквих извјештаја од вас о посљедњим борбама у Дулиби и о плијену ратног материјала. Ваш одред је учествовао у тим борбама и према томе добили сте и плијена.

2) Затим, после пада [Кулен] Вакуфа наше снаге око Вакуфа су растерећене и пред нас се постављају задаци јачег опкољавања Петровца, а нарочито напада на њега са горње стране (Сувaја—Смољана). Друго, ослабили смо наш сектор према Оштрељу, ради помоћи неким другим одредима (Мркоњић Граду), па нам на ову страну треба послати [као] појачање ваш IV одред. Та је помоћ потребна нашем десном крилу (Топла Коса — Козила). Ради свега овога, друг Дошен И.[2] обићи ће ваш одред и одред Челара. Он мора довести отуда извјесне снаге — како смо већ рекли.

3) Курири из Штаба Б. Крупе и Новог доћи ће до вас са извјештајем, па им подајте 3 пушке и 1 пушкомитраљез, ако их имате више. Дајте им и бар 100—200 к.[омада] муниције.

4) Јуче је одржан састанак командира наша три одреда и расправљало се о нашем положају у вези са падом Вакуфа. Друг Дошен је присуствовао томе састанку као пол. секретар батаљона и он ће да изнесе наше закључке и вама.

5) Извршите одмах попис ваших снага, колико имате оружја и муниције, као и других војних ствари, и то одмах доставите Штабу да би се знало чим све наш батаљон располаже.

Поступите одмах по свим овим тачкама. Пошаљите извјештај шта је са снагама [из] Врточа, Липе и других, као и о снагама Вакуфског батаљона. Штаб бригаде послаће једног човјека да среди прилике у Вакуфу.

[1] Оригинал наређења је у рукопису.
[1] Илија Дошен

Шаљемо материјал за пол. секретара и 1 летак тал. команде у Далмацији.

Пол. секретар, Командант батаљ.

Мића

8-1X-1941 год. **Илија Дошен**

БР. 106

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 8 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДАМА ЧЕТВРТОГ ОДРЕДА, ОДРЕДА У БОБОЉУСКАМА, ВЕЛИКОМ И МАЛОМ ЦВЈЕТНИЋУ И ОСРЕДЦИМА ЗА РАСПОРЕД СНАГА

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

IV ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ, ОДРЕДУ БОБОЉУСКЕ,
В. И М. ЦВЈЕТНИЋ, ОСРЕДЦИ

КОМАНДИРИМА И ПОЛИТИЧКИМ СЕКРЕТАРИМА

I

Добили смо исцрпан извјештај о борбама око К.[улен] Вакуфа и Дулибе и о резултатима тих борби. Поновила се историја Боричевца. Наши одреди — који су са вољом и одушевљењем пошли у борбу за слободу својих крајева, својих градова и села — пале те исте градове и села. Ти исти одреди, који су се борили против крвавог терора Павелићевих банди, против слугу Хитлера и Мусолинија, показали су се слаби да спријече неодговорне елементе у пљачки и паљењу [Кулен] Вакуфа. Тај град је био пун намирница и корисних ствари за нашу војску, а све је то изгорјело у пјаном бијесу неодговорне масе. При освајању једнога града важно је сачувати. оно што се у том граду налази а што ће користити нашој ослободилачкој војсци. Вјерујемо да ће сваки наш поштени герилац осудити паљење и пљачку [Кулен] Вакуфа као и убијање невиних људи, жена и дјеце. Вјерујемо и то да ће у будућим нашим борбама наши поштени герилци по сваку цијену спријечити овакве злочине. Ми треба да се светимо и убијамо фашистичке крвнике у нашој земљи, усташке банде и њихове плаћенике и онда ћемо бити прави носиоци слободе наших народа.

II

По наређењу Штаба бригаде поменути одреди има да изврше сљедеће:

I. Наш IV одред има да држи своје старе положаје према Осјеченици и да држи бусије на цести према [Кулен] Вакуфу (да затвори Петровац са запада), и да држи сталну везу са нашим V одредом који мора да контролише пут према Крупи.

II. Пола снага одреда Бобољуске, В. и М. Цвјетнић и Осредци треба одмах да се упути преко Меденог Поља на Оштрељ. Јачина тих снага треба да буде најмање 60 пушака, 4—5 пушкомитраљеза и бар један тешки митраљез. Уколико не буде могуће постигнути тај број од ових одреда, треба повући извјесне снаге из одреда Врточе и Човка, тако да се овај број постигне. Овај одред мора најхитније да се формира и да крене према Оштрељу. Треба да стигне овамо најкасније 9-ог до 20 часова.

Ш. Остатак снага ових одреда мора да се распореди овако: Један дио да се упути од Бјелаја и Врточа према Петровцу и да се споји, тј. да успостави везу са нашим IV одредом у Меденом Пољу, како би заједнички контролисали кретање непријатеља од Петровца. Одреди Човка и Липа треба да држе бусије према Бихаћу како непријатељ не би са те стране могао да надире. Врточки одред треба да контролише цесту према Крњеуши и Бихаћу. У цијелом том распореду наши одреди морају да се среде и да одржавају међусобну везу путем патрола које ће у исто вријеме извиђати и чистити терен од, можда, залуталог непријатеља.

IV. Ову наредбу Штаба бригаде, преко нашег батаљона, треба упутити свима одредима поменутим у овој наредби, а нарочито одредима према Рипачком Кланцу. Не смије се пропустити ниједан моменат, него одмах извршити наредбу и распоредити снаге како то најбоље одговара теренским приликама и ситуацији.

Командир и политички секретар IV одреда морају ову наредбу пренијети путем курира у поменуте одреде. За одред Липу и друге према Бихаћу прекуцати наредбу и одмах је послати. По свршеном послу поднијети извјештај овом штабу. Ваш курир треба да стигне најкасније до 16 часова 9-ог о. мј.

Командант:	За штаб:	Политички секретар,
Мића	оперативни официр, кап. II кл. **Ј. Јовановић**[1]	**Мил. Трнинић**

[1] Јово Јовановић

BK. 107

IZVJEŠTAJ KOMANDANTA SARAJEVSKE OBLASTI OD 8 SEPTEMBRA 1941 GOD. O BORBAMA TREBEVICKE, PALJANSKE, PRAČANSKE I KIJEVSKE CETE[1]

Dragi drugovi,

Dostavljam vam kratak izvještaj o radu Trebevićkog odreda[2] do napada na Jahorinu[3].

10 prošlog mjeseca došao sam na teren i tu nisam zatekao ni odred ni partiske organizacije Trebevića i Kasindola koje su imale zadatak da formiraju taj odred. Od 6 članova trebevićke partiske organizacije ostao je na terenu samo jedan, Srećko[4], kojeg također nisam zatekao, jer je nakon rasula partiske organizacije bio pošao vama radi uspostave veze. Vratio se trećeg dana po mom dolasku, a da mu nije uspjelo prodrijeti do vas. Prema njegovom izvještaju, ranije je bio formiran odred od oko 30 partizana, ali se raspršio, kao i partiske organizacije, nakon sukoba kod Ulobića sa žandarmima koncem mjeseca jula, ne izvršivši nijednu akciju. Tom prilikom poginuo je jedan žand. narednik i ranjeni su trojica ustaša. Kasindolska organizacija takoder se razišla, tako da su na svom mjestu ostala samo dvojica drugova. Ostala trojica isključena su iz partije... Poslije toga je odmah obrazovan štab: za pol. komesara Srećko, i još jedan član, koji je odmah otpočeo [rad] na organizaciji odreda. Cim je formirana prva desetina, stupilo'se u akciju razarajući telefonsku liniju na drumu Jahorina—Pale. Povećanjem odreda izvršeno je nekoliko zasjeda, pa su jednom prilikom ranjena dvojica ustaša i zaplijenjena jedna kola hrane. Poslije je srušen most na putu Jahorina—Bistrica—Pale. Po dolasku desetine sa drugom Perom[5] prešlo se na mobilisanje šireg opsega, tako da je poslije uspješne akcije na Johorini Odred raspolagao sa 118 partizana, koji se smanjio, dijelom usljed slabog pritiska ustaša, a sa druge strane, usljed prispjele žetve. U pogledu povjerenika po selima, postupilo se u cijelosti prema tamošnjim direktivama. O izvršenoj akciji na Jahorini već je dostavljen izvještaj tom štabu. Odmah nakon

[1] Redakcija raspolaže kopijom izvještaja komandira Trebevićkog odreda (čete) na kojoj je Slobodan Princip-Seljo, obilazeći Trebevićki odred i formirajući od njega bataljon, dopisao najnovije podatke o akcijama Trebevićkog i susjednih četa Romaniskog bataljona i sve ovo uputio Stabu Sarajevske oblasti.

[2] Odnosi se na period dok još nije bio formiran bataljon.

[3] Napad je izvršen 29 avgusta 1941 godine. Vidi dok. br. 63.

[4] Goranin Feliks-Srećko, poginuo 1941 god. kao politički komesar čete Trebevićkog bataljona.

[5] Pero Keserović

toga formirana je Paljanska četa, izabrano voćstvo i date direktive, a štab je prešao sa dvije desetine na drum Saraievo—Kalinovik. Tu je prešao na formiranje Kijevske čete koja je odmah stupila u akciju napadom na žand. stanicu u Ledićima. Da je to prvo učinjeno a ne napad na drum, razlozi se nalaze u nestašici oružja u ovom rejonu kao i potrebi da se ljudstvo oslobodi od tih žandarma. Akcija [je] izvršena noću 6-X. Zarobljen je komandir stanice narednik i jedan podnarednik. Zaplijenjeno je 10 pušaka, 6 bombi, pola sanduka municije, 2 pištolja, jedna pisaća mašina, u gotovu 13.700 dinara, ćebadi i druge spreme, kao i hrane. Odmah prelazimo na napad na drum.

Sa štabom iz Trebevića, pored Trebevićke, pošla je i Glasinačka desetina. Prilikom vršenja mobilizacije u okolini Kijeva, 6 članova te dfsetine vršilo je sabotažu, a zatim su nas napustili i sa oružjem otišli u pravcu Romanije. S obzirom na njihovo djelo predlaže se [njihovo] isključenje iz odreda i strijeljanje. O ovome će drug Pero podnijeti detaljniji izvještaj.

Pozdravlja vas komandir

8-IX-41.

Naknadni izvještaj[1]

7. ov. raj. Tr.[ebevićki] bat.faljon je] izvršio napad na stanicu Dovliće sa 54 čovjeka; stanica [je] zapaljena, ljudi se predali. Pruga nije uništena, jer nije bilo potrebnog alata. Smatramo da se može pruga rušiti i bez alata. Primjer: Pračanska četa vrši rušenje pruge i uništavanje vozova sa najobičnijim alatom koji se može kod svakog seljaka naći.

[1] Tekst koji slijedi dopisao je rukom Slobodan Princip- Seljo.

BR. 108

IZVJEŠTAJ ŠTABA PARTIZANSKIH ODREDA U NEBLJL'SIMA OD 8 SEPTEMBRA 1941 GOD. O BORBI KOD BRAVSKA

KOMANDA GERILSKIH ODREDA
NEBLJUSI. —

I Z V J E Š T A J

Gerilski odred u Krnjeuši javlja: Neprijatelj je sa izvjesnim snagama udario iz Bos. Petrovca i palio sve što se je našlo na cesti do Krnjeuše. Ovo sve dešavalo se za vrijeme dok su se naši odredi nalazili na položajima kod Bos. Krupe. Neprijatelj se povratio preko Vrtoča u Petrovac. Kod Bravska srušeno je 7 neprijateljskih kamiona. Ubijeno je 17 neprijateljskih vojnika i 9 zarobljeno. Zaplenjeno je 20 sanduka municije, 4 puškomitraljeza i 25 pušaka.

Neprijatelj je imao namjeru da napadne Drvarske odrede s leđa, ali je razbijen i tom zgodom predalo se je 200 vojnika sa jednim topom.

IZVJEŠTAJ ZA HRGAR OD 8 SEPTEMBRA 1941.

U Ripču vlada nezadovoljstvo i panika. Primijećeno je da stanovništvo napušta varoš i u masama kreće se prema Bihaću. **Iz** Bos. Krupe pobjegla su u Radić 3 muslimana sa oružjem i pridružili se našim odredima. Isti su izjavili da će ih još ovakovih biti.

Radio izvještaj još nismo dobili.

U Nebljusima, 8 septembra 1941. —
Citaj, širi vijesti i vrši sve
u korist gerilaca.

Za komandu

BR. 109

DIREKTIVNO PISMO MAHMUTA BUŠATLIJE KOMESARU OZRENSKOG NOP ODREDA OD 9 SEPTEMBRA 1941 GODINE[1]

Tuzla, 9 septembra 1941 g.

DRAGI M.fURATE][2]

Danas sam primio izvještaj od 30. VIII. t. g.[3] Prvo što hoću da podvučem jeste. da je ovo prvi i jedini izvještaj o akcijama, to jest izvještaj od jednog od četiri štaba u ovoj oblasti.[4] Znam sa kakvim se teškoćama moraju boriti kuriri dok se probiju do nas, ali ih ništa (mislim na Glavni oblasni štab i štab Majevica) ne može opravdati što su dozvolili da organizaciono stojimo ovako. Mislim da vama nije potrebno napominjati, kako nedogledne i strašne posljedice mogu proizići i kako ovo može skupo stati i našu Partiju i narod. Narod nam je povjerio svoju sudbinu u najodlučnijem času svoga života i mi moramo biti dorasli zadaćama koje su tim povjerenjem pred nas postavljene.

Dakle, druže M., danas je prvi zadatak stvoriti čvrste veze od potštaba do Glavnog oblasnog štaba i od potštaba Ozren do svih jedinica koje će se organizirati u sastavu vašeg bataljona. Od početka akcija nije dolazio (zapravo bio je tu pre 25 dana) kurir Gl. obl. štaba. Šaljem ti ovo pismo s tim da ga preštampaš i prepis odmah pošalješ Gl. obl. štabu (Ja sam im prije 14 dana slao kurira, ali taj se nije vratio, vjerovatno je zaglavio). U pogledu reorganizacije odmah postupi prema ovom pismu delegata CK.[5] Ako vaš kurir prodre do Gl. obl. štaba, neka im kaže da neodložno pošalju čovjeka sa izvještajem do mene, a prepis tog$_a$ izvještaja takoder pošalju vama da bi ga vi svojim putem dostavili meni. S tim ćemo se osigurati od eventualnosti. Vaš potštab mora svake sedmice poslati izvještaj do mene. Gledajte da to bude svaki put najdalje do srijede, kako bih ja ovaj mogao dostaviti u četvrtak Gl. štabu za BiH, a ovaj Gl.[avnom] zem. štabu Jugoslavije. Isti izvještaj šaljite Obl. štabu tuzlanskom.

[1] Ovo je pismo prepisao komesar Ozrenskog odreda Pašaga Mandžić-Murat i, uz svoje primjedbe, uputio Štabu Sarajevske oblasti. Redakcija nije raspolagala originalom ovog dokumenta, već se poslužila njegovim ustaškim prepisom.

[2] Pašaga Mandžić-Murat

* Vidi dok. br. 61

* U Tuzlanskoj oblasti postojali su tada sljedeći štabovi: Ozrenski, Majevički, Vlasenički i Oblasni.

[6] Delegat CK KPJ pri PK KP Bosne i Hercegovine tada je bio Svetozar Vukmanović-Tempo. Ovim njegovim pismom Redakcija ne raspolaže-

Šaljem vam Bilten G.[lavnog] štaba za Jugoslaviju, pismo delegata CK, proglas CK, letak Pokrajinskog [komiteta] za BiH[1] i letak Pokrajinskog [komiteta] BiH — hrvatskoj vojsci. Sav ovaj materijal preštampajte i pošaljite Obl. štabu. Čitav materijal savjesno proučite i u svemu postupajte prema uputstvima. Svako suprotstavljanje ovim direktivama kaznite... (Za ovo imate puna ovlašćenja, kao što i za svoj rad snosite punu odgovornost). U Romaniji su zbog sabotaže strijeljana dva partizana[2]. Imena ću naknadno javiti. Sad nekoliko riječi o vašim akcijama. Vaš sektor pretstavlja najvažniji dio fronta u čitavoj BiH. Pruga Brod—Sarajevo je arterija državnog saobraćaja. [Ali] od privrednog značaja mnogo je veći vojnički značaj ove pruge. Sva vojna pitanja vi ćete raspraviti sa Oblasnim štabom. Mene interesuju neke pojedinosti. Ne znam kako vam nije pošlo za rukom da srušite nijedan veći most (mostovi kod Maglaja i Doboja), zatim ništa ne govorite o sudbini depoa lokomotiva željez. radionice u Doboju. (Gledajte onesposobiti želj. radionicu i što više lokomotiva. Presijecite električni vod za Doboj, time ćete ukočiti željez. radionicu.) Svako presijecanje žice uz prugu ozbiljno koči saobraćaj. Ne dajte neprijatelju mira!

Sav zimski veš, ćebad, cerade, šatorska krila, dobar dio namirnica izvlačite iz zauzetih gradova. Monopole i apoteke, kao i sav sanitetski materijal, odmah zaplijeniti. (Kako plaćati — vidite iz »Biltena«.) Stoku pobunjenih seljaka pošaljite sa sobom u planine, a vlasnicima dajte, po mogućnosti, novac ili priznanice, koje će im se isplatiti. Namirnice ne rasipati. Što je u opasnosti da padne u ruke neprijatelja — uništite. Čuvati svaki metak.

Na Dobojskoj stanici primijetio sam nekoliko njemačkih lakih tenkova. U Španiji naši su se uspješno borili protiv tenka podbacujući mu pod gusjenice ručne granate ili zapaljive boce napunjene benzinom.

Iz Tuzle je onaj Čedo Popović, livničar, vodio neke delegacije »uglednih pomirljivih Srba« da od vas mole živote onih zarobljenih ustaških zlikovaca. Neću da vam napominjem kakvu svrhu imaju ove delegacije. Svaku ovakvu delegaciju izdajnika i kukavica odmah saslušajte i, ukoliko nisu tamo dotjerane silom, dakle dobrovoljne delegacije — odmah postrijeljati, a jednog od njih pošaljite nazad da obavijesti svoje ustaše o uspjehu poslanstva. Ova mjera biće vrlo popularna i u gradu i tamo na frontu.

Koliko sam mogao da saznam, gotovo sva naša partiska organizacija, i onako vrlo slaba, u tom okrugu uzela je aktivnog učešća u bojevima sa neprijateljem i time onemogućila svoj daljni opstanak u gradovima gdje se biju bitke. Drugovi koji su se nepotrebno dekon-

[1] Ovim letkom Redakcija ne raspolaže.

[2] Kasnije se ispostavilo da je Mahmut Bušatlija imao netačno obavještenje o ovome, jer od partizana niko nije bio strijeljan.

spirisali zaslužili su primjernu disciplinsku kaznu. (Ispitaj ovo i detaljno me o svakom slučaju obavijesti.) Odmah vidi sa drugovima iz Doboja, Maglaja, Zavidovića, Teslića i Gračanice ko je još ostao u partiskoj organizaciji tih mjesta i na koga će se osloniti čovjek kojeg će PK tamo poslati sa stalnom misijom. Po svaku cijenu moramo u tim mjestima imati Partiju. Vaš je zadatak da u svim selima i gradovima pravite part. organizacije i da s vremenom, u saradnji sa čovjekom u Doboju, formirate okružni komitet. U Partiju uzmite borce, hrabre drugove i drugarice, a nemilosrdno odgurnite sve političke špekulante. Partijci u svemu [pozitivnom] .moraju prednjačiti.

Ništa mi ne javljate o Tesliću. Ako nemate s njima veze, odmah je uspcstavite i o tome me obavijestite.

Pazite na disciplinu i pol.[itički] rad. Ne zaboravite — »na našoj zastavi ne smije biti ni jedne mrlje«. Za to tebi i Stabu odgovara svojim životom svaki partizan, a ti i Štab Gl. štabu BiH i O. [blasnom] š.[tabu] u Tuzli.

Pišite mi opširnije o svim sukobima sa njemačkom vojskom. Nijemce 1 ustaše po njušci bez pardona!

Borbe se vode na terenu čitave Jugoslavije. U BiH su borbe naročito široke i oštre. Naši drže Vlasenicu, Srebrenicu i Bratunac. Borbe se vode prema Kladnju, oko Zvornika, u Majevici, oko Bijeljine i Brčkog. Naši drže veliki dio Bos. Krajine. Borbe se vode od Bihaća do Jajca i Glamcča. Naši odrc-di oko Sarajeva imali su velikih uspjeha u borbi sa Nijemcima i hrvat. vojskom. Naši drže Bileću, Trebinje i Nevesinje. Partizanski odredi bore se od Ivana do Crne Gore. Borbe se vode u Dalmaciji oko Splita, Sinja i Trogira. Već mjesec dana ne radi pruga Split—Zagreb. Ne zaostaje ni Slovenačka i Hrvatska. Dan opšteg ustanka u Jugoslaviji brzo zri. U tom času naročito je važno pitanje brzih, čvrstih i stalnih veza. Učinite sve da ih ostvarite.

Poslije prvih akcija priberite borce, učvršćavajte odrede.

Na Istočnom frontu stvari stoje sigurno. U Francuskoj pokret je uzeo širokog maha.

Uz naš borbeni pozdrav:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Bodin[1]

Bilten je prilično star.

P. S.

Drug Č.[2] otputovao je iz Tuzle u S.[arajevo],

[1] Mahmut Bušatlija
[2] Uglješa Danilović-Čokalija

Ovdje su strijeljani drugovi: Maks Har, Vikić, Enver Šiljak i Suljetović Mehmed.[1] Drug Husein Hadžić osuđen je na 20 god. robije.

Svi drugovi su se na gubilištu držali dostojno i pali su kličući našoj borbi, slobodi, Partiji, drugu Staljinu i Sov. Savezu.

Čini mi se da je vaš letak postavljen preusko (to se odnosi na letak Ozrenskog štaba — prim. Murata). Uostalom, proučite ovaj priloženi materijal i prema njemu se ravnajte.

Ljekare ću Vam poslati odmah. Osigurajte im dolazak.

Javite Oblasnom štabu vaše brojno stanje i naoružanje, kako bi se izradio odmah plan zauzimanja Tuzle.

Dostavi kratku biografiju boraca koji se'naročito istaknu u okršajima.

Po našoj oblasti pustoši »Pokretni prijeki sud«. Sačinjavaju ga sve vrsni'razbojnici iz Zagreba. Bilo bi sjajno ako bi ga negdje uvrebali.

Svaki automobil, naročito kamion, treba onesposobiti.

Letke ću poslati sljedeći put.

Ovo pismo od Bcdina je upućeno na mene. U cijelosti ga prepisujem i šaljem Oblasnom štabu.

H. Murat

[1] Svi ovi su aktivno radili za NOP, pa su ih početkom septembra 1941 god. otkrili ustaše i strijeljali.

БР. 110

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА БАТАЉОНА ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА ЗА ГЛАМОЧ ОД 9 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА ЗА БОРБУ ПРОТИВ УСТАША НА ПОДРУЧЈУ ГЛАМОЧА И РЕОРГАНИЗАЦИЈИ ОДРЕДА У БАТАЉОН

ШТАБ БАТАЉОНА ГЕРИЛСКИХ
ОДРЕДА ЗА ГЛАМОЧ

ШТАБУ БРИГАДЕ
НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА

Дрвар

1. — 7 о. мј., у 2 сата послије подне, примијећено је непријатељско кретање од града[1] према Радаслића Гају — визави Брезоваче, од сјевера према југу, преко Медвјед Потока. Изгледа да су имали намјеру да се утврде на том положају и да заузму Брезовачу. Наши су их одреди деснога крила у тој намјери спријечили, па се је непријатељ у току саме ноћи повукао у град.

2. — У исто вријеме смо добили наређење од команданта свих одреда који оперишу на Млиништу, тј. од друга Јовића,[2] да се осигура пролаз од Млиништа [ка] Гламочу, тј. од Гламоча [ка] Млиништу, једном ријечју, да се осигура цијело поље, па смо у ту сврху послали водове Војке Бијељца са 36 пушака и једним пушкомитраљезом, придодавши још вод Ђуре Кукобада[3] са 25 пушака; сви да се ставе на располагање командиру чете Тривуну Радоји,[4] који има у свом воду још 59 пушака и 1 пушкомитраљез, рачунајући с тиме да се је осигурала заштита с леђа поменутим одредима. Послати су у помоћ одредима на Млиништу вод Пеје Ивића[5] са око 50 пушака, као и вод Крсте Радоје који моментално има само 15 пушака са мало више ненаоружаних људи, који су се могли наоружати бомбама. У састав су им дошли водови -Вујаковића са 17 пушака и Николе Бојиновића® са око 35 пушака и пушкомитраљезом.

[1] Оноси се на Гламоч.
[2] Душан Јовић
* Кукобад, бивши југословенски жандарм. издао је НОБ и погинуо као четник у борби против партизана.
' Доцннје је пришао четницима и заједно са окупаторима борио се против партизана. Пред крај рата је избјегао *у* иностранство.
[5] Ивић је касније издао НОБ и пришао четницима.
* Убијен од четннка 1942 год. код Гламоча.

Напомињемо да и Вујаковић има пушкомитраљез. Према посљедњем извјештају, ти су се одреди сукобили са непријатељем дана 7. о. мј., око 11 сати, на Доњој Трлици, испод Млиништанске жандарм. станице. Пошто је непријатељ био надмоћнији, наши су се одреди повукли: лијево крило — улијево, а десно — удесно, тако да их је друг Јовић — како извјештава — нашао у расулу. Последњи извјештаји стижу о успјешним борбама тамо, али како немамо још тачнијих извјештаја, о томе ће вас извијестити друг Јовић.

3. — Што се тиче минирања цесте Гламоч — Ливно, то до данас није учињено — из разлога што су, с обзиром на већ постављене и извршене задатке, наше снаге развучене, па се није могла учинити и одржати јача бусија. Док ситуација од стране Млиништа буде повољнија, тај ћемо задатак извршити одмах.

4. — Приликом обилажења положаја, извршена је, по упутама, реорганизација одреда у батаљон, тако да су већ постављени и именовани командири чета и разврстани водови по четама. Како нисмо могли прикупити податке о појединим старјешинама, према упутама, то ћемо, кад их добијемо, цио извјештај о распореду послати.

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛ0БОДА СВИМ НАРОДИМА!

ЗА ШТАБ,
Ј. Вукичевић[1]

(М.П.)

Дана 9. IX. 1941 год.
[у] 11^{h} послато
Курир из Дрвара дошао у 6^{1}/^^{11}.

[1] Јозо Вукичевић, зидарски радник из Сплита, командант Гламочког батаљона; касније погинуо у борби против окупатора.

БР. 111

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА БАТАЉОНА ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА ЗА ГЛАМОЧ ОД 9 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О ИТАЛИЈАНСКО-УСТАШКОЈ ПОНУДИ ПРЕГОВОРА И РИЈЕШЕНОСТИ БАТАЉОНА НА ОДЛУЧНУ БОРБУ ПРОТИВ ЊИХ

ШТАБ БАТАЉОНА ГЕРИЛСКИХ
ОДРЕДА ЗА ГЛАМОЧ

ИЗВЈЕШТАЈ

Овога часа примили смо из града Гламоча изасланство од стране хрватске команде и, наводно, италијанске. Изасланик **је** донио акт, који дословце гласи овако:

ЗАПОВЈЕДНИШТВО ХРВАТСКЕ ВОЈСКЕ

Гламоч, дне 9 рујна 1941 г.

ЗАПОВЈЕДНИКУ ЧЕТНИКА[1]

Старетина

Према обостраној жељи с једне стране Заповједништва хрватске војске, те с друге стране Заповједништва италијанске војске, пожељно је да изволите одмах послати своја два најотреситија човјека од ваше борбе који ће истакнути своје жеље италијанским и хрватским часницима[2]. Овим се хоће да се обострани сукоб докрајчи и да се свак врати својим кућама и на рад господарски у пољима.

Са стране заповједништва изасланицима јамчи се живот и све што је скопчано с тиме, да ће се несметано након испита и приопћених жеља вратити својој групи ради даљње одлуке.

Ради распознавања имаду понијети собом бијели барјак. Ваши делегати чекаће се до 10. IX. 1941 до подне.

[1] Као носиоци великохрватског шовинизма, усташе су своју мржњу према свему што је било револуционарно обично заодијевали паролама против четника, па су првих мјесеци Народноослободилачке борбе називали четником сваког ко се борио против окупаторско-усташке власти, па и партизане. Ово су чинили због тога што су четници за вријеме ненародних режима бивше Југославије распиривали шовинистичку мржњу великосрпске хегемонистичке клике уз злостављање хрватског и муслиманског живља, те због тога у Босни били веома омрзнути код широких народних маса.

[2] Официрима

Носиоц овога писма је госп. Божо Баришић из села Халапића, те Ћурковић Јован пок. Раде из Главица.

(М.П.) Заповједник пуковник,
Јосип Мецгер с. р.

Данас смо добили извјештај, преко страже Преодац, да курир који је одржавао везу преко Преодца за Грахово није доспио у Грахово, јер се налазе тамо италијанске трупе. Уосталом, извјештај гласи дословце:

Пошто смо ваш извјештај примили од јуче и разумјели све, спремили смо курира у Грахово и [овај] дошао [натраг] у 3 сата по подне. Грахово су окупирали Талијани и није могао добити везе од њихових стража, само је видио Душана Малиновића, који је радио у штабу, и он му је рекао да се врати натраг. Извијестите нас шта да радимо.

9. IX. 1941 год. Командир страже
Милош Сташшшћ с. р.

Ми смо им дали упуте да се држе хладнокрвно и да спреме храну на сигурна мјеста.

С обзиром на све ово, ми смо заузели став какав одговара нашој линији, тј. нити преговарати, нити се предавати. Такове смо упуте дали и командирима чета.

Очекујући што хитније детаљнија упутства од вас да ли *да са истих положаја примимо борбу или да се, према потреби, повежемо са другим јединицама и да тако створимо један јачи фронт, — па, према томе, чекамо наредбе тога штаба.

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА СВИМ НАРОДИМА!

Дана 9. IX. 1941

ЗА ШТАБ,
у 7.30ʰ (М.П.) J. Вукичевић[1]

[1] Јозо Вукичевић

БР. 112

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПАРТИЗАКСКИХ ОДРЕДА ЗА МЛИНИШТА II ОКОЛИНУ ОД 9 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О СТАЊУ НА СВОМ СЕКТОРУ[1]

КОМАНДА ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЗА МЛИНИШТА И ОКОЛИНУ
9-1X-41

Ш.[ТАБ] БР.[ИГАДЕ] НАР.[ОДНО] ОСЛ.[ОБОДИЛАЧКИХ] ГЕРИЛ.[СКИХ] ОДРЕДА

Дрвар

1) Примио сам ваш извјештај. Пре примитка послао сам опширан извјештај о положајима. Управо сам тако распоредио како захтијевате, са још неким допунама, како сам извијестио.
2) Засада се ради само на одржавању везе. Ствар се поправља.
3) Од Потока према Млиништима радна снага диже[2] пругу. Јутрос је друга радна снага наставила рушење цесте Млиништа — Гламоч.
4) Непријатељ је сузбијен на свом надирању; сада успостављам везе, тако да би одреди Рибника — Дреновића[3] и Васића[4] ударили с леђа да се непријатељ повуче, а одреди под командом Деснице[5] у том часу напали сприједа — Рађушач — цеста — Курозеб.
5) Народ није лош, само су тзв. вође лоше. Добри борци.
6) Друга Полића[6] и Родића[7], са планом напада, шаљем за Гламоч и има једном да се сврши с њим.
7) Овдје смо јучер заробили 3 шињела и 150 метака.
8) Ова ствар упропашћена је зато што на Млиништима, на важном чвору, није уопште постојала стража, него су се налазили сарадници усташа.
9) Ради ових тал. летака народ се плаши, зато [напишите] контралетке.и шаљите ми одмах.

[1] Извјештај је у рукопису.
* Рушн
* Урош Дреновнћ, четник
[4] Пернца Васнћ, у почетку устанка био командир једног малог одреда. По доласку Италијана у **Дрвар,** прешао на њихову страну и постао непријатељ НОБ. Редакција није могла установити шта је било с њим.
* Илија Десница
° Мнлош Полић
[7] Славко Родић

10) Уколико је заплијењена муниција код Вакуфа, пошљите ми још, јер војници имају мали број метака.

11) У Мркоњићу је остала муниција и оружје; за то ће се одговарати чим дозволе прилике да се ствар испита.

12) Јутрос сам послао курира за Пољевића[1], једино с њим немамо везе. Колико чујемо, од Чардака према Подовима борба се води.

12 ч — Више Убовића долине **Здраво!**

Друг Д. Јовић[2]

БР. 113

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА МЛИНИШТА И ОКОЛИНУ ОД 9 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О СТАЊУ НА СЕКТОРУ МЛИНИШТА —ГЛАМОЧ[3]

ШТАБ ПАРТИЗ ОДРЕДА
ЗА МЛИНИШТА И ОКОЛИНУ

ШТАБУ БРИГАДЕ НАР. ОСЛОБ. ПАРТ. ОДРЕДА

у **Дрвару[4]**

1) Стање фронта око Млиништа је повољно. Непријатељ је заустављен и сузбијен назад према жељезничкој станици, ту је опкољен. Са свим одредима на положају код' Млиништа имамо добре везе, једино јутрос смо упутили курира лично Пољевићу.[5] Врбљански одред и данас је дочекао један ка-

[1] Савко Пољевић, погииуо као одметник-четник 1948 год., код Лоњег Вакуфа.

[2] Душан Јовнћ

[1] Редакција располаже извјештајем у рукопису.

* Од 9 септембра се почињу ријечи „герилац" и „герилски" замјењивати са ..партизан", ..партизански", али су се оне и послије наређења Штаба НОП одреда Босне и Херцеговине. нарочито код мањих јединица, прилично дуго задржале у употреби. У истом овом периоду почиње се I бригада Националноослободилачких герилских одреда за Западну Босну и Лику различито називати: час ..Бригада националноослободилачких партизанских одреда", час само ..Бригада у Дрвару" и сл.. па је Редакција у својим насловима, почев од овог документа, узела за њу стални назив: „Дрварска бригада Народноослободилачких партизанских одреда", да би било јасније да се сви њени различити називи односе на исту јединицу.

[5] Савко Пољевић

мион и зауставио га (детаљан извјештај ћемо послати). Сад настојимо да што прије очистимо Млиништа, да топ од Чардака превучемо за напад на Гламоч.

2) На гламочком фронту ништа ново.

Овог момента су се повратили Милош[1] и Гојко[2] из штаба гламочког. Исти су [били] послати да обиђу гламочки фронт, [али су се вратили назад] усљед извјештаја, који је стигао из Преоца од командира страже, да су талијанске трупе заузеле Грахово. Овај[3] је [то] сазнао од курира из Грахова, преко кога свакодневно добивају радио-извјештаје. Гојко и Милош су саопштили члановима штаба гламочког да се ова вијест не шири док се не потврди. Они су се одмах повратили код мене и тако ми саопштили. Исти су примијетили у гламочком вођству неорганизованост, као на примјер: обрада љетине, исхрана војника, рад у позадини итд.

Једино другови Маслић[4] и Вукићевић[1,] много раде, али борци немају повјерења у њих, зато што је један муслиман, а други Хрват.

3) Уколико има ма шта од тога, да нас обавијестите најхитније. А уз то нам дајте упуте за даљњи рад. Гламочки фронт ћемо средити сами.

ЖИВЈЕЛА СЛОБОДА!

СМРТ ФАШИЗМУ!

ЗА ШТАБ,

9-1X-41 **Д. Јовић**

у 22[h], Убовићи

[1] Милош Полнћ
[2] Гојко Родић
[3] Односи се на командира страже из Преоца.
[4] Шаћир Маслнћ
[5] Јозо Вукичевић

БР. 114

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У БРДУ ОРАШКОМ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 9 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. О БОРБАМА ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ КУЛЕН ВАКУФА

ШТАБУ БРИГАДЕ

Дрвар

Пад и заузеће Кулен Вакуфа:

Поводом ваше наредбе од 7-1X-1941 год. достављамо следеће:

Наши одреди ослободили су и заузели Кулен Вакуф, Орашац, Клису и Ћукове. Нашим извештајем од 4 ов. м. јавили смо о паду непријатељског села Ћукова. Наши одреди 5 ов. м. наставили су гоњење непријатеља који се делимично успио повући из Ћукова за Орашац. У самоме Орашцу водиле су се огорчене борбе када је непријатељ био приморан да напусти место и да се повуче у сами Кулен Вакуф. Наши одреди нису пустили на миру непријатеља ни у самоме месту Кулен Вакуфу, већ су из непосредне близине нападали и то са личке стране, тако да је непријатељу остао једини излаз бекство за Бихаћ и напуштање места Кулен Вакуфа. 6 септембра т. г. рано у зору, непријатељ се је иселио из Кулен Вакуфа са целом својом јачином као и са свим фамилијама као и пртљагом, и кренуо преко Човке, Прко(!а, Врточа, Липе за Рипач и Бихаћ. Како наши сви одреди нису били благовремено обавештени о овом плану непријатеља, то су се неки нашли у тешкој неприлици, јер су упали [међу двије ватре] и били опкољени од непријатеља [тако] да су тешко избегли. Овом самом неприликом друг и командант Мађука[1] био је рањен од непријатеља, где је после, не дозволивши се да падне у руке непријатеља, извршио самоубиство бомбом. Одреди наше ослободилачке војске који су истерали непријатеља из Кулен Вакуфа наставили су његово гоњење и сконцентрисали своју снагу, те су стигли истога и у месту Пркосима напали непријатеља и задали [му] огромне губитке. Другови из Врточа дочекали су такође непријатеља у Дулиби код Ваганца и такође нанели тешке губитке непријатељу. Ипак се је, поред свега овога, делимично успио пребацити, са огромним дијелом фамилија и мноштвом људи и стоке, за Рипач. Огромни губици непријатеља су. У самој борби на Пркосима заробљен је огроман део људства, жене и деце, као и пртљага, али нисмо тачан број установили, јер друтови из Лике су отерали робље за Мартин Брод. У наше руке пало

[1] Марко Пилиповић

је и оружја доста, што су однели другови из Лике, као и муниције. О томе ћете свакако бити обавештени од стране Лике. Плијен који се је налазио у Кулен Вакуфу отерали су личани, те Вам ни о томе не можемо позитивно казати ништа. Наводимо и тражимо да се осуде сви они који су дозволили да се место Кулен Вакуф спали пре него што је сав плен био изнесен напоље и искоришћен, као и то ко га је смио у опше спалити Вашом наредбом ставите на знање свима подручним вам одредима да се сличне грешке не праве. Милионске вредности су уништене у заузетом Кулен Вакуфу.

Наши губици у овим борбама нису велики изгубили смо 5 другова, а имали смо рањених 6. Непријатељ је изгубио толико да се није дало тачно установити и забиљежити број мртвих и рањених. Дакле, борбе су биле тешке и крваве какве се нису запамтиле. Колико смо обавештени, наши одреди су отели у борби 2 тешка митраљеза и један брдски топ. Пушака је такође задобивено доста, али се не може тачно установити, јер другови из појединих наших одреда разишли су се својим логорима послије борбе и није се тачан број могао установити. Муниције је такође било, али није ни то одређено. Плијен у стоци и осталом је доста велик, који је развучен по појединим логорима и селима.

Наши одреди из Липе, Брда Орашког и Теочака отишли су по овој завршеној борби на Кланац Рипач да спрече сваки непријатељски покушај продора за наша места и за Петровац. Одреди из Лике нису предузели никакр.е важне задатке, те се умољавате да одредите што прије задатак који они имају да изврше. Свакако је најпотребније да се спречи непријатељско надирање из Бихаћа за Бос. Петровац, те према томе вашом наредбом одредите снагу наших одреда која ће осигурати Кланац на Рипчу. Одреду у Врточама треба наложити да мотри [на] кретање непријатеља из Петровца и да му спречи свако повлачење за Бихаћ.

Вашом наредбом одредите тачне задатке појединим одредима. Лички одреди доставиће вам свакако извештај прецизнији о материјалу са којим они располажу.

9-1X-941 г.
Брдо Орашко

ШТАБ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА У БРДУ ОРАШКОМ
М. Пухача[1]

[1] Милан Пухача

ШТАБУ БРИГАДЕ

Дрвар

Пад и заузеће Кулен Вакуфа:
Поводом ваше наредбе од 7-IX-1941 год.достављамо следеће:

Наши одреди ослободили су и заузели Кулен Вакуф,Орашац,Клису и Ћукове.Нашим извештајем од 4 ов.м.јавили смо о паду непријатељског села Ћукова.Наши одреди 5 ов.м.наставили су гоњење непријатеља који се делимично успео повући из Ћукова за Орашац.У самоме бранцу водили су се огорчене борбе када је непријатељ био приморан да напусти место и да се повуче у сами Кулен Вакуф.Наши одреди нису пустили на миру непријатеља ни у самоме месту Кулен Вакуф већ су из непосредне близине нападали и то са личке стране тако да је непријатељу остао једини излаз бегство за Бихаћ и напуштање места Кулен Вакуф.6 септембра т.г.рано у зору непријатељ се је иселио из Кулен Вакуфа са целом својом јаничом као и са свим фамилијама као и пртљагом,и кренуо преко Човке,Пркоса, Врточа,Липе за Рипач и Бихаћ.Како наши сви одреди нису били благовремено обавештени о овом плану непријатеља,то су се неки нашли у тешкој неприлици јер су упали и били опколени од непријатеља па су тешко избегли.Овом самом непријатељу друг и командант Мићука био је рањен од непријатеља где је после не дозволивши се да падне у руке непријатеља извршио самоубиство бомбом.Одреди наше ослободилачке војске који су истерали непријатеља из Кулен Вакуфа наставили су његово гоњење и сконцентрисали своју снагу те сустигли истога и у месту Пркосима напали непријатеља и задали огромне губитке ~~непријатељу~~.Другови из Врточа дочекали су такође непријатеља у Дулиби код Беганца и такође нанели теске губитке непријатељу.Ипак се је поред свега овога делимично успео пребацити са огромним делом фамилија и мноштва људо и стоке за Рипач.Огромни губици непријатељу су.У самој борби на Пркосима заробљено је огромац део људства,жена и деце као и пртљаге,али нисмо тачан број установили,јер другови из Лике су отерали робље за Мартин Брод,У наше руке пало је и оружја доста,што су однели другови из Лике,као и муниције.О томе ће те свакако бити обавештени од стране Лике.Плијен који се је налазио у Кулен Вакуфу отерали су личани,те Вам ни о томе не можемо позитивно казати ништа.Наводимо и тражимо да се осуде сви они који су дозволили да се месту Кулен Вакуф спали пре него што је сав плен био изнешен напоље и искоришћен,као и то кога је снео у епше спалити.Вашом наредбом ставите на знање свима подручним вам одредима да се личке грешке не праве. Милионске вредности су уништене у заузетом Кулен Вакуфу.

Наши губитци у овим борбама нису велики,изгубили смо 5 другова,а имали смо рањених 6.Непријатељ је изгубио толико да се није дало тачно установити и забележити број мртвих и рањених,јаке борбе су биле тешке и крваве какве се нису запамтиле.Колико смо обавештени наши одреди се отели у борби 2 тешка митраљеза и један брдски топ.Пушака је такође задобивено доста,али се неће тачно установити,јер другови из појединих наших одреда разишли су се својим логорима после борбе и није се тачан број могао установити.Муниције је такође било,али није ни то одређено.Плен у стоци и остелом је доста велик,који је разучен по појединим логорима и селима.

Наши одреди из Липе,Брда Орашког и Теочака отишли су по овој завршеној борби на Кланац Рипач да спрече сваки непријатељски покушај продора за наша места и за Петровац.Одреди из Лике нису предузели никакве важне задатке,то се умољавате да одредите што пре задатак који они имају да изврше.Свакако је најпотребније да се спречи непријатељско надирање из Бихаћа за Босу.Петровац те према томе вашом наредбом одредите снагу наших одреда који ће осигурати кланац на Рипчу.Одреду у Врточ треба наложити да мотри кретање непријатеља из Петровца и да му спречи свако повлачење за Бихаћ.

Вашом наредбом одредите тачне затке појединим одредима.Лички одред доставиће вам свакако извештај прецизнији о материјалу са којим они располажу.

9-IX-941 г.
Врло Орашко.

Штаб герилских одреда у
Врду Орашком.

Фотоксишја до^у.иенга ор. 114

БР. 115

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 9 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИРУ ПРВОГ ОДРЕДА ЗА НАПАД НА БУКОВАЧКО БРДО И СПРЕЧАВАЊЕ ПРОДОРА ПРЕМА ОШТРЕЉУ

ШТАБ 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

КОМАНДИРУ I ОДРЕДА

Непријатељ, са снагом око 120 војника, овладао је положајем Буковачко Брдо изнад кућа Дрињкових. Да би се непријатељ одбацио са наведеног положаја и исти заузео, наређено је:

1) II и IV одред напашће непријатеља, око 2.30 ч. 10. ов. м., у Петровцу, са циљем да се изазове повлачење непријатеља са [Буковачког] Брда, с тим да се до свануће повуку на своје положаје да би избјегли губитке.

2) III одред такође ће напасти непријатеља ноћас око 2.30 ч. — у лијеви бок, правац: Виојла — Гребен — Гогића шума итд.

На основи предњег, ваш одред, под командом друга Трнинића Милана, напашће непријатеља на Буковач. Брду у десни бок, тако да дејствује са тешким митраљ.[езом] са Голог Брда, са 3 п.митраљ. од Грубишичких кућа [и] са осталим десетинама такође у саставу [са] својим п.митраљ., тако да заузму и Почучеву кућу. — Ако се непријатељ повуче, заузети положај: гребен — Почучеву кућу — Лазића Шуму — Котао; пред зору задржати храбрије људе, у јачини око 20 војника, на положају Котао, а остало повући на старе — садање — положаје. А ако се непријатељ не повуче, тада до зоре — свануће — посјести садањи положај, тј. са јачом десетином и 1 п. митр. — Голо Брдо, а с осталим [дијеловима] улијево. Десно одржавати везу са III одредом а лијево са II одредом патролирањем, те тако затворити непријатељу надирање према Оштрељу. Овај положај по сваку цијену одржати и спријечити непријатељу да се дохвати шуме и да пали село Шековац.

По извршеном задатку поднијети извјештај одмах.

9-1X-941 г.

Командант
Мића

Оп. офиц.
Јов. Јовановић[1]

[1] Јово Јовановић

БР. 116

ИЗВЈЕШТАЈ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ ОДБОРА ПРЕКАЈСКЕ ОПШТИНЕ ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 9 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. О ИЗБОРУ ЧЛАНОВА НАРОДНОГ СУДА И ПРИПРЕМАМА ЗА НАРОДНИ ЗБОР

КОМЕСАРИЈАТ ОПШТИНЕ ПРЕКАЈА[1]
Бр. Службено
Прекаја, 9-1X-1941 г.

ШТАБУ БРИГАДЕ

Дрвар

Овим вас извјештавамо да су на сједници овог Комесаријата, дана 7 ов. мј., изабрани [као] чланови Народног суда другови: Стевандић Мирко Симин из Прекаје и Пузитаћа Лука Дмитра из Мокронога.

Уједно се извјештавате да је овај Комесаријат позвао народни збор за дан четвртак 11-ов. мј. због мјесних потреба, па вас молимо да нам пошаљете једног или два друга или више, који су већ одржавали народне зборове, да нам се нађу при руци.

Молимо вас да нас обавијестите шта треба да радимо по предњем.

СМРТ ФАШИЗМУ, СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.) **Комесар,**
Дм. Вуцеља[2]

[1] Тако се у том крају тада називао Општински народноослободилачки одбор.

[2] Дмитар Вуцеља, тада партнски руководилац у Прекаји, умро 1942 године.

БР. 117

ПРИЈЕДЛОГ ШТАБА РИСОВАЧКОГ БАТАЉОНА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 9 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈУ ОДРЕДА И ПОСТАВЉЕЊЕ КОМАНДНОГ КАДРА

ШТАБ БАТАЉОНА ЗА РИСОВАЦ
У БРДУ ОРАШКОМ

ШТАБУ БРИГАДЕ

Дрвар

Како овај батаљон ни до данас није потпуно формирао своју управу, иако већ тако дуго води крваве борбе, то се томе штабу шаље препорука с молбом да изврши у својој наредби сљедећа постављења, а на приједлог герилаца овога одреда.

Герилски одреди у Липи, Брду Орашком, Теочаку и **Врточу могу образовати посебни батаљон** са својим главним штабом батаљона и тако једном омогућити правилан рад својих одреда. Ни до данас није се показао добро организовани рад, који би нам могао користити свима, те и предлажемо сљедећа лица да се од ваше стране наименују, како би она могла вршити своју дужност и радити послове корисне за свакога човјека.

За вођу[1] одреда у Врточу да се постави **Сава Пилиповић.** За вођу одреда Брдо Орашко и Липу, која два села налазе се на окупу и заједничком раду, да се постави **Никола Војводић**[2] и за вођу одреда у Теочаку да се постави друг **Гојко Дошеновић.**[3]

За политичког комесара овога батаљона, који ће играти главну улогу и одржавати све везе најпотребније са свима [сусједним] командама наше ослободилачке војске, да се постави друг Милан **Пухача,** веома спреман човјек и још одавнији борац народнога права, истичући се као ђак омладинац. Вашом наредбом извршите ова постављења и доставите свима наведеним одредима, а нека овај новообразовани батаљон дјелује и ради само по наређењу вас — као главне команде за [Западну] Босну и Лику. Редовно захтијевајте везе са вама, како би се могло радити поштено и свесрдно. Издајте нарочите наредбе и одре-

[1] Командира

[2] Погинуо 1943 год. за врнјеме Четврте непријатељске офанзиве, код села Ораховице, као за.мјеник команданта Другог батаљона Треће крајишке бригаде.

[3] Погинуо као командир Бихаћке партизанске чете маја 1942 год. код Пискавице.

дите суд за све оне који се у данашње вријеме служе пљачком ма које врсте, те ометају правилан рад нашега покрета.

Овај батаљон могао би узети назив: Штаб Рисовачког батаљона, са сједиштем у Брду Орашком.

За рјешавање свих важних питања захтијевамо унапријед [да] нас обавијестите, како би наши претставници могли учествовати у истим.

ШТАБ ЗА РИСОВАЦ
У БРДУ ОРАШКОМ
(Потпис нечитак)

9-1X-941 г.
Брдо Орашко

БР. 118

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА РИСОВАЧКОГ БАТАЉОНА ОД 9 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О ЗАПОСИЈЕДАЊУ РИПАЧКОГ КЛАНЦА И ОСКУДИЦИ У ОРУЖЈУ И МУНИЦИЈИ

К О М А Н Д И Б Р И Г А Д Е

ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПОКРЕТА

Дрвар

Штаб ових одреда извјештајем својим доставља сљедеће:

Наши одреди из Брда Орашког, Липе и Теочака запосјели су Кланац у Рипчу — како смо то већ навели. Како су борбе биле тешке и крваве око Кулен Вакуфа, а како су другови из Лике покупили сву муницију која је нађена у мјесту, а која је и дјелимично изгорјела, то наши одреди умољавају вас да нам доставите муниције колико можете више да би могли спријечити надирање непријатеља из Бихаћа за Бос. Петровац. Такође вас питамо шта да радимо са испражњеним чаурама, да ли ваша команда може исте да пуни и да ли је потребно да вам их доставимо. О овоме нас извијестите што прије.

Доносиоци овог извјештаја доносе 2 тешка митраљеза тој команди на оправку, јер исти нису исправни, те вас уједно умољавамо да их што прије поправите и оспособите за дејство, јер су нам необично потребни за чување Кланца. Исте нам пошаљите по доносиоцима.

Наши одреди шаљу вам извјестан дио плијена у говедима, који смо задобили приликом заузимања и ослобођавања Кулен

Вакуфа и осталих, већ напријед наведених, мјеста. Остали плијен подијелили смо са друговима из Лике.

Умољавамо команду да нам ... пошаље бар 5 пушака карабина, јер располажемо малим бројем истих, и да нам за један пиштољ на коло достави један војнички за команду.

9-1X-1941 год. **Политички комесар,**
Брдо Орашко **Пухача**[1]

БР. 119

НАРЕДБА ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 9 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ЗА НЗВРШЕЊЕ ЗАКЉУЧАКА СА РАНИЈИХ САВЈЕТОВАЊА ШТАБА БАТАЉОНА И КОМАНДИ ОДРЕДА

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

(ПРЕПИС)

Н А Р Е Д Б А
од 9-IX- 1941 год.

Командирима и политичким секретарима

На састанку политичких секретара одржаном 5-ог о. мј. и на састанку командира I, II, III одреда одржаног 7-ог са члановима Штаба расправљало се о питањима даљега рада у нашем батаљону. Из свестраног излагања видјело се да треба још више појачати снаге у нашим одредима по питању организације, дисциплине, подизања и јачања морала као и политичке свијести наших герилаца. Закључци са тих састанака су сљедећи:

1. Командир и политички секретар дужни су да заједничкД сарађују у рјешавању свих питања која се тичу њиховог одреда. У вези с тим они морају да заједнички потписују извјештаје, нарочито оне који се тичу читавог одреда.

2. По питању унапређења појединих водника, десетара као и других бораца који су се истакли, потребно је да то унапређење потиче од самих герилаца, односно већине њих у одреду, воду или десетини. Сам командир или водник не може да пред-

[1] **Милан Пухача**

лаже за унапређење без те сагласности герилаца. На овај начин биће унапређени само они борци који су стварно и заслужили унапређење.

3. По упутима Штаба бригаде, а по сагласности свих командира, ријешено је да се одмах почне са прављењем ровова, митраљеских гнијезда и заклона на положајима. Командир сваког одреда треба да изабере најпогодније положаје за исто. За тај рад сваки одред добија потребан број алата. Рад на овом треба да почне одмах и да се што прије сврши.

4. Да би се спријечила пљачка од стране појединаца у одреду у самој борби и у затишју, и да би се кривци пронашли и казнили, ријешено је да се створи комисија у коју ће да уђу командир и 3—4 изабрана герилца од стране свих у одреду. Та комисија треба да врши ислеђење, односно саслушање дотичног кривца са тачним подацима о истом. Кривце треба потом спровести у Штаб са исљеђењем, гдје ће му судити војни суд при Штабу батаљона.

5. На састанку политичких секретара ријешено је да се створи књижница при Штабу батаљона одакле ће се носити књиге за поједине одреде. Литература ће да користи свима герилцима у погледу њихове наобразбе и што правилнијег схватања наше борбе.

6. Приједлог за стварање школе за обучавање људи у војном смислу, а нарочито у погледу герилског начина ратовања, поднет је Штабу бригаде. Тражи се од командира и политичких секретара да ове тачке наредбе поштују и да по њима раде.

Политички секретар:
Илија Дошен

Командант батаљона:
Мића

BR. 120

PROGLAS POKRAJINSKOG KOMITETA KPJ ZA BOSNU I HERCEGOVINU OD SEPTEMBRA 1941 GOD. NARODU BOSNE I HERCEGOVINE I PRIPADNICIMA DOMOBRANSKIH JEDINICA[1]

MUSLIMANI, HRVATI I SRBI BOSNE I HERCEGOVINE!

Opći narodni ustanak obuhvatio je strelovitom brzinom cijelu Bosnu i Hercegovinu. Nikakve odvratne laži koje je prosula pljačkaška ustaška štampa — da su »srpski četnici« [ti] koji tobože ubijaju i pljačkaju muslimanska i hrvatska sela — nijesu mogle spriječiti miislimanske i hrvatske seljake da se pridružuju snažnom narodnom ustanku j da zajedno sa srpskim narodom otpočnu odlučnu borbu za protjerivanje iz zemlje tuđinskih osvajača i njihovih bijednih slugu-ustaša. U laži su kratke noge! Muslimanski i hrvatski seljaci ubrzo su uvidjeli ko im je neprijatelj. Uvidjeli su da nigdje nijedno selo nije stradalo od Narodno-oslobodilačke vojske, dok su, naprotiv, mnoga i mnoga sela opljačkana od ustaša. Uvidjeli su da ih baš ti takozvani »četnici« štite od ustaša da im ovi ne opljačkaju sve što imaju. Uvidjeli su, napokon, da to nijesu nikakvi četnici, već da je to Narodno-oslobodilačka vojska koja vodi odlučnu, ogorčenu borbu za nacionalno oslobođenje Bosne i Hercegovine. I ta Narodno-oslobodilačka vojska Bosne i Hercegovine, sastavljena od muslimana, Hrvata i Srba, stupa već u odlučne bojeve. Sjajne pobjede koje je ta vojska izvojevala nad njemačkom i ustaškom vojskom u našoj ponosnoj Bosanskoj Krajini uzdrmale su režim okupatora i njihovih bijednih slugu ustaša. Zauzimanje i oslobođenje Drvara, Oštrelja i drugih okolnih mjesta bilo je signal za opći narodni ustanak u cijeloj Bosanskoj Krajini. Muslimani se podigoše u čisto muslimanskim krajevima oko Bihaća, priključiše se pobjedonosnoj Narodno-oslobodilačkoj vojsci Bosanske Krajine. Podigao se i probudio stari revolucionarni slobodarski duh bosanskih krajišnika, koji u sjajnim borbama oko Prijedora, Jajca i drugih mjesta nanose teške poraze njemačkim i ustaškim bandama. Sjajne pobjede koje je Narođno-oslobodilačka vojska dalje izvojevala u Vlasenici, Srebrnici, Kladnju i drugim okolnim mjestima bile su signal za sve krajeve Tuzlanske oblasti. Podigošese seljaci i u teškim borbama oko Brčkog, Bijeljine, Doboja i drugih mjesta naniješe i svakodnevno nanose teške udarce njemačkim i ustaškim bandama. Nevjerovatnom brzinom narodno-oslobodilački pokreti obuhvataju Sarajevsku oblast

[1] Redakcija raspolaže primjerkom proglasa u prepisu. Proglas **je** izdan oko 10 septembra 1941 godine.

i svakodnevno, po svim drumovima koji vode u Sarajevo, nanose teške udarce njemačkim i ustaškim bandama. U Hercegovini plamti ustanak hercegovačkih seljaka, i nikakva sila niti prazna obećanja ne mogu zaustaviti taj općenarodni oslobodilački pokret. Pod strahovitim udarcima narodnih ustanika ljulja se iz temelja ustaška država. Njemačkim okupatorima biće nemogućan daljni opstanak **u** zemlji. Zato, braćo muslimani, Hrvati i Srbi, pritisnimo neprijatelja sada još jače, jer se sada nalazi pritiješnjen u škripcu, i naša će sloboda biti izvojevana. Ne smijete oklijevati ni časa, jer svako oklijevanje može da bude kobno po narod i po njegovu borbu. Svako oklijevanje biće izdaja prema narodu. Zato neka vaš borbeni poklič bude: »Sve za našu Narodno-oslobodilačku bosansko-hercegovačku vojsku!«

BRAĆO MUSLIMANI!

Znate li vi za sramne pokušaje bijednih slugu Hitlera, mrskih izdajica hrvatskog naroda — ustaša, da vas zavade sa srpskim narodom? Znate li vi da su ustaše stavljale fesove na glavu, pa onda išle po srpskim selima i ubijale i mrcvarile srpske seljake, žene i djecu, da bi protivu vas okrenule opravdanu osvetu srpskih seljaka? Znate li vi da vas odvratno lažu kad šire među vas razne glasine da »četnici« tobož ubijaju i zlostavljaju vašu djecu i siluju vaše žene? Znate li vi da je to odvratna laž sračunata na to da se posije razdor i omraza među vama i Srbima, kako bi oni lakše provodili svoju vladavinu pokolja i nasilja? Znate li vi da ustaše hoće da pomoću ovih laži onemoguće vašu zajedničku borbu sa Srbima protiv njemačkih okupatora i protiv njih samih? Jeste li čuli kako ustaše skoro javno govore: »Čekaj, čekaj, samo da uništimo Srbe, pa će doći red i na ove bosanske balije«. Pa zar ne vidite već sada da je najbolji cvijet vaše omladine bačen u tamnice ili strijeljan? Jeste li vidjeli da strijeljaše Džavida Haverića i bezbroj drugih muslimana iz Bihaća, Travnika i drugih mjesta duž cijele Bosne i Hercegovine? Zar još niste čuli da su u Tuzli, Fojnici i drugim mjestima već počeli strašni progoni muslimanskog življa? U samoj Tuzli nalazi se već preko pedeset muslimana u uzama tuzlanske policije. Pa dokle ćete vi, braćo muslimani, to trpjeti? Zar ćete čekati da vas potpuno unište? Nemojte časiti ni časa više, već se priključite velikoj oslobcdilačkoj vojsci Bosanaca i Hercegovaca, pomažite tu vojsku, jer ona donosi oslobođenje za sve muslimane, za [sve] Hrvate i za sve Srbe.

BRAĆO HRVATI!

Bijedni agent Hitlera, prljavi izdajnik hrvatskog naroda, razbojnik Pavelić sa svojom ustaškom bandom sramoti časno hrvatsko ime. Ne dozvolite da taj prljavi zločinac, čije je mjesto na

vješalima, i dalje sramoti svijetle tradicije hrvatskog naroda. Ne dozvolite da se bace u zaborav najsvetlije tradicije Matije Gupca i drugih hrvatskih narodnih boraca, koji se boriše u prošlosti protiv njemačkih osvajača i tlačitelja naroda, koji se boriše za pravdu i slobodu hrvatskog naroda. Ne dozvolite da se i dalje sramoti i baci u zaborav herojska borba vaših predaka koji, zajednički sa muslimanima i Srbima, dadoše snažan otpor njemačkim i austriskim zavojevačima. Ne vjerujte odvratnim lažima koje širi plaćena ustaška štampa: da Narodno-oslobodilačku borbu vode »četnici«, da je ona uperena protiv hrvatskog naroda, da »četnici« pale hrvatska sela, zlostavljaju hrvatske žene i djecu itd. To je odvratna laž. To je laž ne samo iz razloga što se u stvarnosti nije desio nigdje nijedan slučaj paljenja hrvatskih sela i zlostavljanja hrvatskih žena i djece, nego i iz razloga što Narodno-oslobodiiačka vojska Bosne i Hercegovine nije sastavljena samo od Srba nego i od muslimana i Hrvata. Pa zar niste čuli da je u čisto hrvatskom selu Husini, kod Tuzle, čitava ustaška postrojba, sa tabornikom na čelu, podigla seljake na oružje i priključila se Narodno-oslobodilačkoj vojsci? Čisto hrvatsko mjesto Husina, poznato po čuvenom štrajku husinskih rudara iz 1921 god., nije moglo baciti u zaborav i pljunuti na svoje svijetle hrvatske tradicije i stalo je na branik svoje hrvatske časti, svoje slobode i svoje nezavisnosti. Taj pokret husinskih rudara treba da dobije snažan odjek među svima vama, da bude signal za sveopće dizanje hrvatskih sela na oružani ustanak, jer sada je vrijeme da pođete putem kojim su pošli husinski rudari. Ne oklijevajte ni časa, jer znajte da je svako oklijevanje izdaja prema narodu. Uzmite svi hitnog učešća u oružanim borbama bos-hercegcva^ke oslobodilačke vojske.

BRAĆO SRBI!

Nije vam ovo prvi put da preživljujete strašnu golgotu stradanja i mučenja- Na hiljade mučenih, izmrcvarenih i pobijenih srpskih seljaka vapi za osvetom. Ali nemojte, braćo Srbi, nasjesti poganoj namjeri njemačkih osvajača i njihovih prljavih slugu ustaša koji žele da izazovu razdor i mržnju [izjmedu vas, muslimana i Hrvata. Znajte da mirni muslimanski i hrvatski' seljaci, vaše komšije, nijesu vaši neprijatelji nego vaša braća i da oni nijesu odgovorni za nasilja koja nad vama izvršiše ustaše. Znajte da se muslimanski i hrvatski seljaci ne samo zgražavaju nad zločinstvima koja nad vama počiniše ustaše, nego da se oni počinju priključivati velikoj Narodno-oslobodilačkoj vojsci svih Bosanaca i Hercegovaca, koja donosi slobodu za sve Hrvate, za sve muslimane i za sve Srbe. Ona samo ne donosi slobodu onima koji počiniše tolika zla po Bosni i HercegovinJ. Teško njima, jer će oni za svoja djela odgovarati pred narodnim sudom! Budite izdržljivi, braćo Srbi, u

toj odlučnoj borbi, jer konačno oslobođenje ispod tuđinskog jarma nije daleko. Ne vjerujte ustašama koji pobacaše bezbroj letaka po cijeloj Bosni i Hercegovini u kojima pozivaju sav narod da se vrati svojim domovima, gdje mu se, tobože, neće ništa desiti, pošto su ustaše, tobože, razoružane i oduzeta im svaka vlast. Znajte dobro da je to najodvratnija prevara. Znajte da su to oni dosada bezbroj puta obećavali, pa su uvijek gazili datu riječ. Na taj način damamljivali su seljake iz sela, pa ih onda hvatali, mučili i ubijali. Znajte da je to nova prevara prljavih izdajica hrvatskog naroda — ustaša koji su satjerani u ćorsokak pod udarcima Narodno-oslobodilačke vojske Hrvatske, Dalmacije, Bosne i Hercegovine. Ustaše hoće predaha da se oporave, da bi nastavile sa novim ubijanjima i novim proganjanjima, prvo srpskog, a onda muslimanskog i hrvatskog življa. Ne vjerujte lažima, braćo Srbi, već još snažnije pritisnite neprijatelja, pa u zajednici sa muslimanima i Hrvatima očistite zemlju od tuđinskih osvajača, očistite zemlju od domaćih izdajnika i prljavih slugu Hitlera, običnih zlikovaca — ustaša!

VOJNICI, PODOFICIRI, OFICIRI HRVATSKE VOJSKE!

Vas hoće da stave u službu jednog režima nasilja i ropstva, jednog režima zlikovaca i izdajica hrvatskog naroda. Sada vas šalju da nastavite zločine koje oni počiniše. Salju vas protiv vlastitog naroda da ugušite njegovu pravednu borbu za sveopće oslobođenje naroda Bosne i Hercegovine ispod jarma okupatora i njihovih prljavih slugu-ustaša. Zar ćete dozvoliti da ponosna hrvatska vojska bude stavljena u službu običnih zlikovaca i izdajnika hrvatskog naroda? Zar ćete dozvoliti da ponosna hrvatska vojska bude stavljena u službu tuđinskih osvajača? Vi ste vidjeli da Narodno-oslobodilačka vojska Bosne i Hercegovine ne vodi rat protiv vas. Vi ste uvidjeli da hrvatske vojnike i oficire ne ubijaju i ne zarobljavaju, nego ih puštaju, jer Oslobodilačka vojska Bosne i Hercegovine ne ubija sinove svoga naroda koji se nalaze u hrvatskoj vojsci. Ali ono što ne čini nad vama Narodno-oslobodilačka vojska, vaša vojska, to počinju da čine ustaške vlasti. One vas stavljaju pod prijeke sudove, one postavljaju mitraljeze, da bi vas primorale na borbu protiv vlastitog naroda. One vjeruju da će vas time zastrašiti i natjerati u borbu. Na te njihove mjere odgovorite im onako kako to dolikuje ponosnoj hrvatskoj vojsci i časti hrvatskog imena. Odgovorite im masovnim prelaskom na stranu velike Narodno-oslobodilačke vojske. Nemojte kukavički čekati »pogodniji momenat« ili »pravi čas«, jer to nije dostojno časti hrvatskog imenaT Znajte da je pravi čas kucnuo kada treba da se svi vi, vojnici, podoficiri i oficiri hrvatske vojske, pridružite oružanom ustanku svih naroda Jugoslavije za zbacivanje jarma njemačkih osvajača i oslobođenje svoje domovine.

RADNICI, SELJACI I GRADANI BOSNE I HERCEGOVINE!

Komunistička partija Jugoslavije poziva vas sve da se ujedinite bez obzira na vjeru i narodnost, bez obzira na razna politička ubjeđenja, i da jedinstvenom borbom protjerate omražene okupatore iz svoje zemlje. Komunistička partija Jugoslavije poziva sve rodoljube da se ujedine u borbi protiv izdajn'čkog neprijatelja, njemačkih osvajača i njihovih slugu domaćih izdajica-ustaša. Komunistička partija Jugoslavije poziva sve komuniste da smjelo i neustrašivo, kao što su to uvijek radili u svim dosadašnjim borbama, ne štedeći svojih života, uzmu učešća u prvim redovima velike Narodno-oslobodilačke vojske Bosne i Hercegovine, koja već pobjedonosno nastupa i zadaje strahovite udarce tuđinskim osvajačima u našoj zemlji. Komunistička partija Jugoslavije p>oziva sve na odlučnu borbu, na oružani ustanak, na borbu sve do konačnog protjerivanja tuđinskih osvajača iz naše zemlje. U toj borbi do pobjede neka nam svima služi kao primjer bezgranično herojstvo Crvene armije i čitavog sovjetskog naroda. »To bezgranično herojstvo Crvene armije i jedinstvo svih sila demokratije zalog je za sigurnu pobjedu nad fašističkim razbojničkim osvajačima« — poručuje nam Centralni komitet naše Partije.

Da živi Sovjetski Savez i herojska Crvena armija!

Da živi Narodno-oslobodilačka vojska Bosne i Hercegovine!

Da živi sloboda i nacionalna nezavisnost naroda Jugoslavije!

Da živi Kamunistička partija Jugoslavije!

Smrt fašističkim osvajačima!

Smrt njihovim domaćim slugama, bijednim izdajicama hrvatskog naroda — ustašama!

KOMUNISTIČKA PARTIJA JUGOSLAVIJE
POKRAJINSKI KOMITET ZA BOSNU I HERCEGOVINU

BR. 121

IZVJEŠTAJ HASANA BRKICA OD SEPTEMBRA 1941 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KPJ ZA BOSNU I HERCEGOVINU O FORMIRANJU SEMIZOVACKE, IGMANSKE I VISOČKE PARTIZANSKE ČETE I O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA TOME PODRUČJU[1]

Dragi drugovi,

Izvještaj koji sam vam uputio iz Vogošće sigurno ste primili. Stanje koje sam zatekao u Semizovačkom odredu unekoliko je bilo još gore nego što sam mislio na osnovu izvještaja dr.fuga] Mladena[2]. Drugovi koji su poslati u ovaj odred nisu imali inicijative, iskustva, — bili su strahovito kolebljivi prema ljudima i pojavafma] koje [je] trebalo što prije otstraniti. Slučaj Rodića[3] mnogo je ozbiljniji nego što se mislilo; o tome ću detaljnije pisati. Ljudstvo u odredu po kvalitetu je prilično slabo, nedovoljno borbeno. Teren na kome je trebalo da dejstvuje ovaj odred bio je nepogodan s obzirom na prepreku koju stalno pretstavlja rijeka B.[osna]. Te tri okolnosti objašnjavaju neaktivnost ovog odreda.

Po dolasku u Semizovac sastao sam se sa ranijim štabom čete, pretresao sam dosadašnji rad i ukazao na strašne pogreške i propuste. Od prvog momenta primijetio sam da se u štabu nalaze od nepart.fijaca] 3 (trojica) ljudi koji ne samo ne mogu da shvate liniju partizanske borbe nego su njeni protivnici[4]. Taj svoj stav otkrili su tek onda kad se postavilo pitanje reorganizacije i konkretnih zadataka. Sva trojica su navodno simpatizeri, ali u svakom svom postupku to su antipart-[iski] elementi koji vječito huškaju protiv ljudi koje je Partija uputila na teren.

Nisam odmah u početku htio da udarim po tim ljudima, jer sam ih htio da iskoristim u prikupljanju novih ljudi. Nepravilna ocjena i nedovoljan rad Part.fije] u četi omogućili su da su ti Ijudi stekli popularnost kod nesvjesnih članova odreda, pa sam s tim morao da računam. Drugi dan po dolasku mobilisao sam ono nešto ljudi iz odreda po obližnjim selima. s tim da pronađu sve one koji bi bili spremni da stupe u borbu. I sam [sam] obišao nekoja sela

[1] Redakcija raspolaže izvještajem u rukopisu. Izvještaj je pisan oko 10 septembra 1941 gfodine.

[2] Rato Dugonjić

' Milan Rodić

* Odnosi se na Koprivicu (Redakcija mu nije mogla ime da ustanovi), Grgić Vesu i Blagoja Čabaka. Koprivica je dezertirao iz NOB 1942 god., ali je docnije, 1943 god., ponovo stupio u N'OV i POJ. Grgić Veso postao je četnik, a Blagoje Čabak .ie docnije kao izdajnik strijeljan.

L objasnio stanje borbe na drugoj strani i potrebu pomoći odavde. Na zborno mjesto stiglo je nešto preko 75 ljudi, ne računajući one koje sam ranije zatekao. 80%o imali su oružje. Odmah sam formirao, prema ranijoj odluci, Semizovačku četu, Igmansku četu i jedan smanjeni vod pri Igmanskoj četi, koji bi kasnije poslužio [kao] oslonac za formiranje samostalne Rakovičke čete. Na osnovu prvih utisaka sa terena primijetio sam da Semizovačka četa ne može da djeluje u cjelini ondje gdje je ranije postojao odred. Pitanje rijeke [Bosne] uočio sam odmah, ali do prvih akcija nisam znao da ona pretstavlja toliku smetnju. Zato sam odlučio da stvorim jedan vod Semizovačke čete: Zabrde—Vogošća, koji bi operisao sa druge strane pruge od Zabrda prema vareškoj pruzi, uz prugu, pa prema Kladnju na sjever. Taj vod omogućio bi i stalnu vezu sa našom borbom na [sektoru] Luka—Ozren. Drugi vod ostao bi u šumama s lijeve strane Bosne i imao bi zadaću da organizuje zaštitu sela i da sa svoje strane vrši akcije na pruzi.

Treći vod bio bi Visočki vod sa zadatkom da djeluje od Ilijaša prema Visokom, Busovači, Kiseljaku — s jedne strane, a s druge strane — prema Kaknju, Lašvi i Zenici.

Odabrao sam i raspodijelio ljudstvo po ovim vodovima i izvršio raspodjelu po desetinama, odredio desetare 5 vodnike- Detaljno sam ljudima objasnio liniju naše Nac. oslob. borbe, potrebu stvaranja oslob.[odilačke] vojske, kao i iskustvo koje je stečeno na Romaniji. Sa desetarima i vodnicifma] govorio sam o potrebi i značaju discipline, o tome šta treba da rade jedni i drugi da bi odred bio sposoban za svakodnevne zadatke. Uspostavio sam privremeno Štab čete. S obzirom na popularnost, u taj štab morali su ući i ona trojica koje sam pomenuo, iako sam znao kosu i šta su.

Postavilo se odmah pitanje konkretnih zadataka: da prvu akciju na mostu Semizovac — Ilijaš izvrše prva dva voda. Trebalo je srušiti most na cesti Sarajevo—Visoko i zapaliti ga. Po svršenom zadatku Vogošćanski vod trebao se povući s druge strane [rijeke] Bosne. Tu su većinom bili ljudi iz Vogošće. Visočki vod imao je da razori prugu na jednoj serpentini Lješevo—Visoko i da izazove survavanje voza u Bosnu. Obadvije akcije, i na cesti [i na] pruzi, imale su [se] izvršiti u nedjelju 31-VIII. Ostatak ljudstva ušao je u sastav Igmanske čete i Rakovičkog voda. Ova četa dobila je konkretna uputstva u pogledu zadataka, a kao prvi postavio se rušenje manjih mostova (dvaO i jednog propusta u blizini Bradine. Poslije toga da se eventualno razoruža stalna žand- patrola i ruinira želj. stanica. Po izvršenoj akciji četa bi se povukla u Igman, odakle bi nastavila dalje akcije na pruzi kao i na cesti Raskršće — Kiseljak. [Kao] prvi zadatak na toj cesti postavilo se rušenje velikog mosta na razdvajanju puta prema Mostaru i Kiseljaku. Prvi zadatak ova četa jmala je da izvrši 1 septembra.

Dva voda Semizovačke čete akciju su izvršili tek 3 avgusta[1] i to zbog velikog nevremena kao i sabotaže. Most nije mogao biti srušen a ni zapaljen, jer su postolja bila od armiranog betona, a drvena konktrukcija mokra i nezapaljiva. Od drvene konstrukcije nešto je srušeno i prepiljeni neki potpornji, most je postao unekoliko nesigurniji za saobraćaj. Iste večeri prešlo se na prugu kod stanice Vogošća, gdje je trebalo izazvati iskakanje voza. Jedna šina je iskopčana i pri prolasku voza iskočili su samo zadnji vagoni; saobraćaj je bio zaustavljen nekoliko sati. Na pruzi je bio razoružan i ubijen jedan čuvar pruge. Po izvrešnoj akciji vod Vogošća prešao je na drugu stranu, sa deset pušaka i 15 ljudi. Semizovački vod [se] vratio [i] ostao je u Malešićima sa 25 piišaka i 35 ljudi u Malešićima ovaj vod imao [je] sukob sa ustašama koje su pokušale da ulete u selo koje se nalazilo u blizini mosta. Ustaše su odbijene i tu je poginuo jedan od najzloglasnijih [ustaša] iz toga kraja. Visočki vod otišao je sa zbornog mjesta sa 14 pušaka i 8 bez [pušaka]. Akciju nismo mogli izvršiti zakazanog dana, a ni dan kasnije, radi strahovito velike kiše usljed koje [je] Bosna nabujala, pa se nije mogla gaziti. Prelaz preko mostova bio je opasan, što se kasnije pokazalo.

Tek treće noći pokušalo se preći most, ali sa neuspjehom — zasjede su otvorile paljbu. Zasjede su brojale više od 10 ljudi. Niko nije od naših poginuo ni ranjen. Navodno kod neprijatelja bilo je ranjenih. Igmanska četa, po formiranju, krenula je iz vlakovskih šuma preko Ormanja za Bradinu. Nije izvršila svoj zadatak. U kretanju došlo je do nepredviđenih sukoba oko sela Mišević i Hadžića sa žandarmima i ustašama. Protiv njih bilo je i više od 150 oružanih civila — muslimana i Hrvata koji su se dali zajedno u potjeru. U borbama je poginuo vodnik Rakovičkog voda. Usljed ogorčenih sukoba i strahpvito velikog terora po selima četa se morala povućt prema Vlakovu, odakle danas odlazi ponova na Igman na vršenje akcija. U borbama je uhvaćen živ žandarm i strijeljan. (On je ranije ubio druga Andelka[2] iz Hadžića.)

Poslije prvih akcija trebalo je izvršiti neke promjene i to: — Po mogućnosti cijelu Semizovačku četu prebaciti s druge strane Bosne i sa te strane vršiti nesmetano akcije na putu i pruzi, tako da bi Štab čete prešao isto tako na drugu stranu. S ovim se nisu složila pomenuta trojica. Da bi spriječili akcije, navodili su [da] i sela sa vlakovske strane Bosne treba da imaju svoj [vod], ako ni radi čega, a ono bar radi zaštite- To je bio početak ozbiljnijeg prekidanja s ovim ljudima.

Sem toga, ja sam Rodića sinijenio sa položaja komandira i postavio Branka, ostavivši njemu zamjenički položaj, s tim da ga

[1] Treba da stoji 3 septembra.
[1] Andelko Lažetić, ubijen juna 1941 godine.

potpuno isključim. Dok sam je bio sa Visočkim vodom u akciji, ta grupa smijenila je štab i izabrala novi. Istovremeno povela je strahovitu kampanju protiv partijaca, koji su u njihovim očima bili krivci za dosadašnji rad i koji su donosili sve odluke na svoju ruku i bez konsultovanja. Uvidjevši da sa ovakvim ljudima nema sporazuma, poslije duge diskusije, napustio sam taj vod sa izjavom da on otsada nema nikakve veze sa Oblasnim štabom i da može kao neka četnička grupa da djeluje nepovezano. Po sastavu, ljudi u ovom vodu pretežno su četnički raspoloženi; zahvaljujući tome, Rodić i dr. mogli su da steknu veliko povjerenje ljudi; za to snose odgovornost i naši partijci. Poslije prekida, ova grupa je uhvatila, istina dvojicu, ozloglašenih ustaša-muslimana, od kojih [je] jedan hodža, i zaklala ih, ne ocjenjujući kakve će posljedice imati taj dogadaj. Dalji opstanak ove grupe za nas je opasan, jer ona danas broji preko 20 ljudi, pretežno iz sela Crnotine i Vlakova. Pojačanom akcijom Igmanske čete, kao i učestalim akcijama s desne strane Bosne, ljudi će bježati iz tog odreda. Nemamo snage da rasturimo taj odred, te [da] Rodića zajedno sa ostalima stavimo na odgovornost. Poslije ovog prekida odlučio sam da Vogošćanski vod poveća svoj vod i da on postane Semizovačkom četom. Visočki vod da se takođe formira kao četa, ali da svojim akcijama i sa desne strane Bosne pomogne Vogošću. Pošto [se] pitanje Vareške čete još uvijek ne može ozbiljnije postaviti, a raniji pokušaj potpuno je skrahirao, to bi drugovi iz Vogošće djelovali zasad do Vareške pruge, a ovi iz Visokog — od Vareške pruge prema Brezi, Kaknju i Zenici. Njima spada u zadatak i rušenje postrojenja, zasada rušenje električnih vodova i transformatora. Slao sam neke Ijude u Vareš i raspitivao se, ali bez uspjeha; tek kada se pokrene akcija, vjerujem da ćemo uspieti da riješimo pitanje stvaranja Vareške čete-

Pošto ne bi nijedan vod ostao s lijeve strane Bosne, to bi Igmanska četa trebalo da prikupi sve ono ljudstvo koje danas drži Rodićeva grupa. (Da biste imali pravu sliku o tome tipu, [navodim] da mi je prijetio ubistvom, a prilikom jednog putovanja postavio i busije, koje sam predviđao i zaobišao).

Rakovička četa još uvijek neće biti formirana.

Bataljonski štab još nije osnovan, jer nema ni ljudi, a ni akcija. Kad akcije učestaju, onda će to pitanje biti riješeno. Zasada mora se juriti na sve strane da bi se prebrodile prve teškoće. Reakcija vlasti poslije svake naše akcije je strahovito oštra. Poslije Rakovice, sinoć je zapaljeno jedno veliko selo — Crnotina. Učestvovalo se u odbrani i u sprečavanju paljenja. Nismo mogli spriječiti — opet krivicom Rodića i njegove grupe, koji nije prihvatio da se izradi plan zaštite sela. U borbama su poginuli 3 i 1 ranjen neprijatelj, a [vjerovatno] ima više poginulih i ranjenih. Priinijetilo se da seljaci nisu sklonili žito i stoku iz kuća, za što snose odgovornost

naši drugovi kada su znali za direktivu Centralnog štaba partizan skih odreda[1]. U borbama oko Crnotine, koje su bile praćene bom bardovanjem, učestvovala je Igmanska četa. Danas se nalazimo n položajima radi odbrane. Noćas ćemo se prebaciti u Igman da bi št hitnije, sa pojačanim ljudstvom, otpočeli s akcijama na pruzi. S Trebevićem nije još uspostavljena veza. Štab igmanske čete, i kojoj je Mladen[2] polkom., relativno je dobar (komandir Drag Šarenac). Komandir Semizovačke čete (Vogošća) [je] Vojo[3] a pol kom — jedan dobar drug iz Zenice[4]- U Visokom imamo za koman d.[ira] jednog radnika partijca[5], isto tako dobrog i sigurnog, a pol kom je Janko Balorda[0]. Svi su partijci raspoređeni po četama d razviju rad i da ne dozvole da se desi ono što se desilo u Semizo vačkom odredu.

U Bataljonskom štabu zasad sam ja i Joso, ali istovremen smo i u Štabu igmanske čete. Napominjem da su prilike u ovor dijelu oblasti znatno teže nego na drugim mjestima. Nacionaln šovinizam i mržnja strahovito dolaze do izražaja. Ustaše imaji ponegdje masovnu pcdlogu u borbi protiv nas.

... Teror je neobično veliki stalan, i otuda teško privlačenj masa u borbu. Uticaj četnika među srpskim seljaštvom je velik Oni su nosioci panike i denunc'jacija. Mnogi prelaze u katolički vjeru i direktno se stavljaju u službu ustaške špijunaže. Ishrana obavještajna služba vrlo slabe i nailazimo na teškoće, naročit Igmanska četa. U Vogošći [se] stvorilo rezerve [od] koje bi even tualno mogli i mi na drugoj strani upotrebljavati. Komandujuć ljudstvo [je] vrlo slabo-bez inicijative i odlučnosti. (Branko se dana vraća u Sarajevo radi bolesti. Bio je beskoristan, jer nije pokazat ni najosnovniju odlučnost i inicijativu.)

Mišljenja sam da bi što hitnije trebala pomoć u iskusnijin ljudima iz borbi sa Romanije, naročito seljaka, koji bi imali ugled, među ovdašnjim. Preko part.fiske] veze tražio sam da se uput neki oficir, jer je neobično potreban s obzirom na terenske uslov borbe. Seljo[7] bi znatno doprinio da se izvjesne teškoće lakš< prebrode.

Ukoliko ste izdavali neke publikacije, spremite nam ih. Imami u izgledu da i mi nabavimo tehnički aparat radi polit. 'rada međi muslimanima i Hrvatima. Za one bombe još nisam bio u moguć nosti da do kraja provjerimo. Sa municijom ne stojimo dobro (pro sječno 50 komada), bombe su rijetkost, pušaka isto tako malo. Sta

[1] Odnosi se na Štab NOP odreda za Bosnu i Hercegovinu.
[3] Rato Dugonjić
* Vojo L.iujić
' Mirko Davidović, 1942 god. ubijen od ćetnika u selu Vukinjaći.
[5] Vojko Ferzanović, poginuo 1941 god. kod Semizovca.
' Strijeljan od četnika 1942 godine.
[7] Slobodan Princip

riji i vojnički spremniji vrlo malo pristupaju, znatno manje nego jia Romaniji. Ima veliki broj mladeži bez ikakvog vojničkog znanja. Nastojimo da i to pitanje riješimo. Bojkot varoši sa proizvodima ne možemo u potpunosti da izvršimo. Pošaljite podatke o dosadašnjim borbama.

Drugarski pozdrav

Aco[1]

P.S.

БР. 122

ОВАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 10 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ РИБНИЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА О ФОРМИРАЊУ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ[2]

ШТАБ I БРИГАДЕ
НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

НАРЕДБА
ПАРТИЗАНСКИМ ОДРЕДИМА — РИБНИК

Стављамо вам до знања да поред нашег Штаба бригаде постоји Главни штаб за цијелу Бос. Крајину. Тај Штаб руководи свима одредима на подручју Бос. Крајине преко појединих штабова бригаде. Отсада, поред наредаба нашег Штаба бригаде. примаћете наредбе и од Штаба партизанских одреда за Бос. Крајину. Свакако, све те наредбе биће потпуно сагласне и улагаће се сав труд од стране обадва штаба да се наши партизански одреди што боље повежу и што боље организују.

Шаљемо вам са вашим куриром друга[3] који је члан Штабз партизанских одреда за Бос. Крајину и који ће сва упутства за рад лично дати и изложити вам цјелокупну ситуацију у Босни и цијелој земљи. Посветите његовом доласку већу пажњу и настојте да његов долазак што свестраније искористите.

10-1X-1941. Командант бригаде

Политички комесар

[1] Назап Вгк^
* Редакција располаже копијом документа.
* Односи се на Данка Митрова.

БР. 123

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА' ОД 10 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О ПОКРЕТИМА УСТАША И ДОМОБРАНА НА СЕКТОРУ ИРВОГ И ДРУГОГ ОДРЕДА И ПРИСТИЗАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ИОЈАЧАЊА У БРАВСКО

ШТАБ I. БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

И З В Ј Е Ш Т А Ј
од 10-1X-1941 г.

ШТАБУ БРИГАДЕ

У току 9-ог ов. мј. на сектору овог батаљона десиле су се сљедеће појединости:

На сектору I и III одреда, око 16 сати, почела је непријатељска артиљерија да туче положаје тих одреда, а непријатељске снаге, у јачини од 100—120 војника, кренуле су према нашим положајима у заштити арт. ватре. Десетина у Котлу — која је имала најважнији задатак: чување прилаза нашим одредима — повукла се без икаквог разлога. Послије тога повукла се и друга десетина Трећег одреда, тако да је тај простор остао потпуно незаштићен. Око 7 сати увече непријатељ се попео на Буковачко Брдо, а наш III одред се повукао од Виојле лијево, према Оштрељу, на ивицу шуме. С обзиром на важност Буковачког Брда наређено је I и III одреду да изврше у 2 сата ноћу противнапад. Тако је и урађено. Међутим, непријатељ се повукао прије нашег напада. Једна десетина II одреда вршила је чаркања на сам Петровац, и том приликом дејствовала је непријатељска артиљерија и митраљези. Није било никаквих жртава са наше стране. I и II одред заузели су старе положаје.

Јављају из Бунаре да је сав Прекајски одред отишао, једним дијелом према Млиништима, а другим још раније, према наређењу Штаба бригаде, тако да на бусији према Срнетици има свега 9 пушака. Са њима је друг Боснић[1] који врши патролирање са ненаоружаним људима кроз шуму према Бравску. Најхитније би требало да Штаб бригаде нареди Прекајском одреду да један дио својих снага упути на стари положај, због опасности непријатељског надирања од Бравска ка Срнетици. Разлози: Сада је стигао курир из Јелашиновачког одреда и од-

[1] **Рајко Боснић**

реда М. З.[1] који оперишу заједно. Јављају да је у Бравско 9-ог ов. мј. стигло 800—1000 хрватских војника са два топа. Иако је мост код Дабра разрушен, они су прешли ријеку, и примио их је други воз којим су отишли до Бравска. Вјероватно да ће те снаге бити упућене на Срнетицу и Оштрељ. Јелашиновачки одред, по извјештају, чекао је јуче други воз који је ишао за Бравско, али о томе немамо извјештаја. У извјештају се каже да ће послије тога разрушити пругу на више мјеста. Наредићемо овом одреду да због критичне ситуације у Бравску пребаци половину своје снаге према Срнетици.

По извјештају из VI одреда, требало би хитно послати једног човјека да среди прилике у Вакуфу, односно тамошње одреде. Шаљу вам се поменути извјештаји.

Наређено је V одреду да својим снагама напада непријатељске положаје око Петровца са његове сјеверне стране. И то да те нападе врши стално, пребацујући се са положаја на положај. Тиме би растеретили фронт према Оштрељу.

Наредићемо IV одреду да завојни материјал и мине упути у Штаб.

Тражимо да се најхитније пошаље бар један прекајски вод у Срнетицу.

Уколико стигну тражени људи од Вакуфа доле, пошаљите одмах један дио у Оштрељ.

Оперативни сфицир:
кап. II кл.
Јов. Јовановић

Командант батаљона:
Мићa

[1] Милан Зорић

БР. 124

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРВЛРСКЕ БРИГАДЕ ОД 10 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДАНТУ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА СА ПОДРУЧЈА МЛИНИШТА ЗА ИЗВРШЕЊЕ РАНИЈЕ ПОСТАВЉЕНИХ ЗАДАТАКА, УСПОСТАВЉАЊЕ ВЕЗЕ СА СУСЈЕДНИМ ОДРЕДИМА И САДЕЈСТВОВАЊЕ ПРЕМА БРАВСКУ

ШТАБ БРИГАДЕ
НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

Н А Р Е Д Б А

КОМАНДАНТУ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ОКО МЛИНИШТА — ДУШАНУ ЈОВИЋУ

Ваше извјештаје[1] од 9. о. м. смо примили и констатујемо да је рад нашег друга[2] који је упућен испред штаба на тамошњи фронт — исправан и успио. У вези даљих задатака Штаб бригаде наређује:

1. Да наши одреди најхитније изврше своје задатке које је команда пред њих поставила: да опколе непријатеља и да га приморају на предају или да га потпуно униште. У томе се служити свим могућим средствима и употријебити поред фронталне борбе и чист<ј партизански начин вођења борби. То јест: треба организовати мање одреде (групице), са оружјем и бомбама, које ће прилазити непријатељу и нападати га изненада наносећи му велике губитке.

2. Уколико нисте још ступили у везу са Пољевићем[3] и одредима који се боре око Мркоњић Града и Јајца, одмах и најхитније учините то. Шаљите стално патроле са куриром у том правцу. Увијек достављајте Пољевићу и другим одређене задатке за њихове одреде и извјештавајте их о вашем положају. Што више појачати и утврдити везу са одредима око Рибника.

3. Наређује се команданту фронта око Млиништа, другу Јовићу, да одмах упути један одред од 20 људи — и то врло сигурних — у правцу Бравска. То учинити по сваку цијену, уколико је икако могуће, — то значи да само ако непријатељ јако надире и пријети велика опасност с те стране, онда извршавање тач. 3 ове наредбе не долази у обзир. Али, по вашем извјештају, такво стање код вас није. Међутим, у Бравску и на де-

[1] Види док. бр. 112
[2] Односи се на Воју Тодоровића.
[3] Савко Пољевић

сном крилу нашег фронта на Оштрељу врло је критично, јер је непријатељ добио извјесна појачања и сигурно је да одмах треба да дође и до удара на сам Оштрељ. Ово узети као врло озбиљно и извршити ову наредбу што прије, заправо одмах.

4. Члан Штаба за Бос. Крајину[1] кренуо је према Гламочу и извршиће тамо извјесне задатке. Он ће посјетити и ваш фронт, те ће вам у много чему сам помоћи.

5. У вези са догађајима који су наступили послије продора талијанских окупатора на наше слободно тло, издали смо наредбу коју и вама достављамо. Настојте што свестраније обавијестити исправно људе о тим догађајима. Шаљемо вам и летке који су за то потребни. Нарочито наглашавамо да су талијанске снаге које су упућене на наше слободне крајеве врло слабе и да не пријети нека велика опасност са те стране, тим више што се борба против талијанских окупатора води и у Далма-Цији и у Кордуну.

Треба нарочито радити на учвршћивању наших одреда и спремању за чисто партизанску борбу. Наглашавамо да је данас цијела Бос. Крајина врло добро повезана и да ће наше борбе убудуће ићи много боље и успјешније.

Што се тиче офанзиве на Гламоч и пребацивања топа на фронт, остављамо вама да сами оцијените какве су за то могућности, само га морате што боље осигурати и ни по коју цијену не смије пропасти.

Поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ, СЛОБОДА НАРОДИМА!

10-1X-1941

у 16.30 часова
Политички комесар

Командант бригаде:
Љубовић[2]

[1] Односи се на Данка Митрова.
[2] Љубо Бабић

БР. 125

НАРЕДБА ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 10 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ГЛАМОЧКОГ БАТАЉОНА О СТАВУ ПРЕМА ИТАЛИЈАНСКО-УСТАШКОЈ ПОНУДИ ПРЕГОВОРА, ОНЕМОГУЋАВАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКОГ ПРОДОРА НА СЛОБОДНУ ТЕРИТОРИЈУ И ПРОМЈЕНИ НАЗИВА ОДРЕДА[1]

ШТАБ БРИГАДЕ
НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

НАРЕДБА

ШТАБУ БАТАЉОНА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА — ГЛАМОЧ

Примили смо извјештај од 9 о. м.[2] у коме нас извјештавате о понуди талијанских и хрватских војних претставника да се поведу неки преговори са талијанским и хрватским војним претставницима. У вези с тим саопштавамо и наређујемо:

1. Ми са талијанским окупаторима и Павелићевим усташким бандама немамо шта разговарати, те се забрањује било какво вођење преговора од ма кога штаба или одреда. Наш став према тим заклетим народним непријатељима потпуно је јасан.

2. Што се тиче хрватске војске, са њима можемо разговарати само утолико, уколико хрватска војска не иступа као орган Павелићеве усташке владе и његове издајничке политике према хрватском народу. Зато наш Национално-ослободилачки покрет и позива хрватске војнике да пређу на народну страну и да се боре заједно са нама и другим народима наше поробљене земље против заједничких окупатора.

3. У посебном прилогу достављамо вам упуте како треба да се воде ти преговори само са хрватским претставницима[3].

4. Достављамо вам општу наредбу поводом новонаступилих момената. у нашој национално-ослободилачкој борби, по слије издаје појединих ненародних елемената. Наређујемо да се та наредба што боље проучи и са њом упозна што већи број наших партизанских одреда, да се ваш штаб, заједно са командирима свих одреда, има најдосљедније придржавати те наредбе.

[1] Редакција располаже копијом документа.
[2] Види док. број 111.
[8] Овим упутством Редакција не располаже.

ШТАБ БРИГАДЕ
НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

Н А Р Е Д Б А

ШТАБУ БАТАЛОНА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА-ГЛАМОЧ

Примили смо извјештај од 9 о.м. у коме нас извјештавате о понуди талијанских и хрватских војних представника да се наведу неки преговори са талијанским и хрватским војним представницима. У вези с тим саопштавамо и наређујемо:

1.Ни ни с талијанским окупаторима и Павелићевим усташким бандама немамо шта разговарати,те се забрањује било какво по фера преговора од ма кога Штаба или одреда.Наш став према тим злочинцима народним непријатељима потпуно је јасан.

2.Што се тиче хрватске војске са њима можемо разговарати само у толико у колико хрватска војска не иступа као орган Павелићеве усташке владе и његове империјалистичке-шовинистичке према хрватском народу.Зато,наш национално-ослободилачки покрет и позива хрватске војнике да пређу на народну страну и да се боре заједно са нама и другим народима наше поробљене земље,против заједничких окупатора.

3.У посебном прилогу достављамо вам упуте како треба да се води та преговора само са хрватским представницима.

4.Достављамо вам општу наредбу поводом новоиступилих момената у нашој национално-ослободилачкој борби,односно издаје појединих нечарадних елемената Наређујемо да се та наредба што боље проучи и са њом упозна што већи број наших партизанских одреда,да се сви Штаб заједно са командирима свих одреда имају најдоследније придржавати те наредбе.

5.Да сви Штаб направи такав план борбе да у случају јаког непријатељског надирања од Дивиа по свиу пијену онемогући.Зато пут према Дивну што боље осигурати и стално минирати,разорити.За извршење овога задатка одговоран је пјеходни штаб заједно са одговорним људима којима се тај задатак поверио.Наши одреди који се налазе на Штаретини морају Штаретину стално контролирати и осигурати.Исто и наше одреде да буду у њој господари.Снаге које се налазе испод Жемоча морају стално непријатеља онемогућавати.Одмах образовати мање одреде који ће бити летећи и који ће стално извршавати разне задатке, као приближити се непријатељским колонама и ударати на њих изненада.Овакве одреде образовати од најхрабријих и најспособнијих бораца.То морају бити наши прави партизански одреди.Ово сматрате најважнијим задатком и одмах извјестити Штаб Бригаде шта се у том погледу учинило.

Фотокопија прзог дијела документа бр. 125

5. Да ваш штаб направи такав план борбе да у случају јачег непријател>ског надирања од Ливна — по сваку цијену [то] онемогући. Зато пут према Ливну што боље осигурати и стално минирати, разарати. За извршење овога задатка одговоран је цјелокупни штаб заједно са одговорним људима којима се тај задатак повери. Наши одреди који се налазе на Старетини морају Старетину стално контролисати и осигурати је за наше одреде да буду у њој господари. Снаге које се налазе око Гламоча морају стално непријатеља узнемиравати. Одмах образовати мање одреде који ће бити летећи и који ће стално извршавати разне задатке, као [напр.] привлачити се непријатељским логорима и ударати на њих изненада. Овакве одреде образовати од најхрабријих и најспособнијих бораца. То морају бити наши прави партизански одреди. Ово схватите најважнијим задатком и одмах извјестите Штаб бригаде шта се у том погледу учинило.

Скрећемо вам пажњу и на то да отсада наше одреде треба називати партизанским одредима а не герилским, јер то више одговара карактеру данашње борбе коју воде поједини овакви одреди не само у нашој земљи него и у другим земљама. Нарочито отсада треба посветити пажњу партизанском васпитавању и организовању наших одреда. У томе погледу добићете и конкретнија упутства, али најхитније почети на томе радити.

6. Шаљемо летке као одговор талијанским окупаторима који су преко својих летака настојали обманути и завести наш народ и разбити наше одреде. Добро их раширите, а политички комесар вашег штаба мора лично обићи све одреде и са војницима обрадити летак и питања која се у вези с тим постављају. Исто тако шаљемо вам и летке упућене хрватској и талијанској војсци, које морате добро растурити.

Поздрав: СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

I

10-1X-1941 **Командант бригаде**

Политички комесар

BR. 126

OBAVJEŠTENJE ŠTABA DRVARSKE BRIGADE OD 11 SEPTEMBRA 1941 GOD. O FORMIRANJU I NADLEŽNOSTI ŠTABA PARTIZANSKIH ODREDA ZA BOSANSKU KRAJINU[1]

ŠTAB BRICADE
NACIONALNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA

N A R E D B A

Naređuje se svima jedinicama ove brigade da prime na znanje da postoji Štab partizanskih odreda za Bos. Krajinu koji rukovodi svima partizanskim odredima u Bosanskoj Krajini.

Naš Štab brigade podliježe takođe pod komandu gore navedenog Štaba. Zato se skreće pažnja svima partizanskim jedinicama i štabovima koji podliježu pod komandu Štaba brigade da se podvrgavaju uputima i da u svemu olakšaju rad našeg Štaba za Bosansku Krajinu.

11. IX. 1941 godine

S M R T F A Š I Z M U !

Politički komesar Komandant brigade

[1] Redakcija raspolaže kopijom dokumenta.

БР. 127

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 11 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ БАТАЉОНА „СТАРАЦ ВУЈАДИН" ЗА СПРЕЧАВАЊЕ НАДИРАЊА НЕПРИЈАТЕЉА КА ЛИВНУ, РЕОРГАНИЗАЦИЈУ ОДРЕДА И ОДРЖАВАЊЕ КОНТАКТА С ДАЛМАТИНСКИМ ПАРТИЗАНИМА

ШТАБ БРИГАДЕ
НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

Н А Р Е Д Б А

ШТАБУ БАТАЉОНА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
„СТАРАЦ ВУЈАДИН"

1. Поводом новонастале ситуације достављамо вам општу наредбу и наређујемо да се по њој поступи најстрожије.

2. Уколико би непријатељ надирао од Грахова према Ливну, наређујемо да ваши одреди заузму положаје са којих могу најбсље непријатеља нападати и у случају потребе повући се сачувавши људство и положаје са којих ће се моћи даље непријатељ нападати. Ти су положаји према Динари и према Старетини. Према Динари нарочито положаји: Страњик, Кукови и Јанчаг.

3. Наређује се свима вашим одредима да стално непријатеља нападају. Ваше одреде треба тако организовати да буду што покретнији и самосталнији, једном ријечју, да буду потпуно партизански. Ово схватите као најважније, јер уколико непријатељ разбије наше фронтове, онда једини начин наше борбе јесте партизански.

4. У вези свих тих нових догађаја треба евакуисати све оно што би непријатељу могло користити, нарочито жито. Народ, уколико би ишао са вашим одредима, мора бити потпуно припремљен за то и обезбијеђен у сваком погледу.

Нд другим фронтовима бор>бе се воде и наши одреди с успјехом дочекују непријатеља. Сви одреди у Бос. Крајини данас су већ потпуно повезани и постоји Штаб за цијелу Бос. Крајину; вјерујемо да ће зато и наша борба убудуће бити много боља и организованија. Везе које сте успоставили са далматинским одредима од огромног су значаја и стално их подржавајте и учвршћујте. Извјештавајте тамошње другове о нашим борбама, а све њихове извјештаје достављајте нама. Што се више и боље повежете са Далмацијом, утолико ћете успјешније моћи

водити борбу. Поручите друговима из Далмације да наш штаб и сви партизански одреди из Босне, као и [цио] народни ослободилачки покрет, траже од њих све да жртвују у борби против окупатора.

Напријед, другови, смјело у борбу за нашу праведну ствар!

СМРТ ФАШИЗМУ!

Политички комесар	**11.-1X-1941**	**Командант бригаде**
В. Стојнмћ[1]	**9 часова изјутра**	**ЈБубовић[3]**

БР. 128

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 11 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ГЛАМОЧКОГ БАТАЉОНА ЗА НАПАД НА ОЗРЕН И ГЛАМОЧ II ОСИГУРАЊЕ ПУТА ЛИВНО—ГЛАМОЧ

1ПТАБ БРИГАЛЕ
НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

Н А Р Е Д Б А

ШТАБУ БАТАЈБОНА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА — ГЛАМОЧ

Ваш извјештај од 10. о. м. примили смо данас. Значи, према извјештају, да је непријатељ и тамо прешао у напад. Међутим, снаге непријатељске тамо уопће нису такве да су оне нама могле отети извјесне положаје које смо држали. До тога је дошло опет само кривицом наших одреда. Зашто одред Тицин[3] и других није нападао непријатеља са Рујана и с других страна. Зашто се дозволило да непријатељ слободно може да оперише против одреда који су се налазили у пољу, а да други одреди не ступе у дејство? Све су то грешке због којих ви сада трпите посљедице. С обзиром на новонасталу ситуацију на том фронту наређује се:

1. Да наши одреди опколе Озрен и да га нападну бомбама. Да одреди који штите надирање непријатеља према Млини-

[1] Велимир Стојнић
[2] ЈБубо Бабић
[3] Милош Тица

штима **што** јаче утврде своје положаје и да непријатеља на ТОЈ страни по сваку цијену прогоне и разбијају.

2. Да одреди који се налазе око Гламоча са ливањске стране одмах нападну Гламоч и тако непријатеља доведу у тежак положај. То одмах учинити.

3. Још једном подвлачимо да најхитније осигурате пут Ливно—Гламоч. Тамо је стигао члан Штаба за Бос. Крајину[1] са упутима и задацима које треба да изврши. Он ће тамо, у заједници са Штабом батаљона, морати средити цјелокупно стање на фронту.

Шаљите одмах, најхитније, извјештај.

СМРТ ФАШИЗМУ!

Политички комесар
В. Стојнић

Командант бригаде
Љубовић

11/IX 1941 год.
у 10.30 часова изјутра

БР. 129

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 11 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ПОЛИТКОМЕСАРУ О РАДУ ОСТАЛИХ ЧЛАНОВА ШТАБА НА СРЕЂИВАЊУ ЈЕДИНИЦА И О РЕЗУЛТАТИМА БОРБИ КОД ШИПОВА И МЛИНИШТА[2]

11-1X-1941 у 11 ч

ПОЛ. СЕКРЕТАРУ 1 БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

Примили смо извјештај. Значи да ће се средити прилике у V одреду. То је био и циљ одласка у тај одред. Добро је што ће се отићи према Рип.[ачком] кланцу у поменуте одреде. Тамо ће доћи и један друг — Шпанац[3] са својим одредом и задржаће се на сектору Вакуфских одреда, а главни му је задатак Крупски одреди. Према томе, он ће средити све одреде у тим секторима. Овај друг доћи ће данас до подне у Штаб, прегледаће

[1] Односи се на Данка Мнтрова.
[2] Редакција располаже документом у рукопису.
[8] Односи се на Данка Митрова.

положаје ових одреда и одмах ће се упутити преко IV одреда према Врточу итд.

Код нас је засада све мирно. Јуче је наша артиљерија тукла њихову [артиљеријy] и Петровац. У том моменту дошао је 1 батаљон непр. војника, па су могли да осете нашу снагу. Непријат. артиљерија тукла је Оштрељ и пребацивала мјесто. Једна кућа је срушена — жртава нема.

Друг Дошен[1] не мора још да се враћа, док не среди све тамо. Вечерас долази друг Славко.[2] Данас са вашим куриром иде друг Јовановић[3] да прегледа IV и V одред, нарочито у погледу копања ровова и др.

Нарочитих новости на југу нема. Италијани су још у Грахову. Наши су се утврдили, а добра је одбрана према Талијанима. У Шипову [и код Млигашгга] уништена је непријатељска сатнија, заробљен 1 топ, 7 т.[ешких] митр., 7 товара муниције итд.

Ситуација на источном фронту је одлична. У сектору Смоленска Нијемци су одбијени 75 км. Обруч око Лењинграда проширен. Талијани траже помоћ од Нијемаца у авијацији због бомбардовања Сицилије авионима и артиљеријом са бродова. — У Норвешкој искрцале се енглеске и норвешке трупе — и образовали нову владу. — У Србији општи нар. устанак, по читавој Босни воде се партизанске борбе.—

Оп. оф. кап. II кл.
Јов. Јовановић

Кндт. бат.
Мића

[1] Илија Дошен
[2] Славко Родић
[J] Јово Јовановнћ

БР. 130

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 11 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИ ПЕТОГ ОДРЕДА ЗА НЕПРЕКИДНО НАПАДАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА РАДИ СЛАБЉЕЊА ЊЕГОВИХ СНАГА ПРЕМА ОШТРЕЉУ[1]

V ОДРЕДУ — КОМАНДИРУ И ПОЛ. СЕКРЕТАРУ

Примили смо извјештај о распореду ваших снага. 55 пушака и 3 п.[ушко] м.[итраљеза] је снага која може озбиљно да угрожава непријатеља. Одред треба свакодневно да чарка и да изазива непријатеља без обзира на одреде према Оштрељу, односно без обзира да ли непријатељ покушава продор на Оштрељ. Нарочито треба организовати групице од 5—7 стријелаца које ће се пребацивати на згодне положаје према Петровцу, од кућа Јосиповића према Туку, па тамо до коте 810 (која се налази на источној страни према Петровцу, удаљена од цесте (према Зденом Долу) око 1,50 км). Те групице стријелаца су летеће, оне се пребацују с положаја на положај, све по међусобном споразуму, нападају непријатељске патроле, логоре, ако их има, непријатељске транспорте итд. Оне треба то да раде у сутон, а по дану треба да осматрају гдје се непријатељ налази, а нарочито у рану зору, па се затим повуку на сигурна мјеста, односно прикључе се главнини. Дакле, ви морате то најсавјесније организовати, јер терен омогућава герилски начин борбе. Такве герилске групице потпуно би деморалисале непријатеља који досада није осјетио наше снаге на том сектору. Оне би у многоме ометале непријатељски план офанзиве на Оштрељ и раздвојиле непријатеља на два сектора борбе. Овакве групице организоваће и IV одред. Још је важно једно: да ваш одред према Петровцу и герилске групице штеде муницију и да туку непријатеља из близине — како би му наносили жртве. То нарочито објасните герилцима, да муницију не троше бесциљно.

У случају јаче навале непријатељских снага на ваш одред, треба да се повучете на сигурне бусије и положаје, одакле га можете са успјехом туђи и одбити. Ради тога **командир** треба да нађе такве положаје и да људима објасни, за случај повлачења, гдје ће да дођу. Затим, гдје се год изврши распоред ваших снага, одмах **треба** копати заклоне за стријелце и п. митраљезе. Те заклоне, који су обично од камена, треба добро маскирати да их непријатељ не примијети.

[1] Редакција располаже наређењем у рукопису.

Уколико ваш одред не изврши задатке који му се постављају, а који су од судбоносног значаја и важности за сав наш фронт око Петровца, одговараће најстроже пол. секретар и командир пред војним судом.

О положају овог фронта, као и о другом, писали смо ДР[У^ГУ] Дошену. Његово писмо можете отворити.

Јуче је 1 непријатељски] батаљон дошао из Бравска у Петровац, јутрос рано отишла је 1 сатнија, 2 тенка, 10 камиона, 10 коњ. кола у Бравско. Јуче се спуштао авион у Петр.[овац]. По свему изгледа да спремају офанзиву на Оштрељ, па можда и на Срнетицу. Због тога је и важност вашег одреда веома значајна и одговорна.

Ако вам ускоро дође друг Јовановић, капетан, ставите му се на расположење. Он ће да обиђе тај сектор.

Подносите редовно извјештаје.

Опер. офиц. 11-1X-1941 у 12 ħ Ком. бат. Мића

БР. 131

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДЕ ПЛИВСКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ОД 11 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ ЈАЊ — ПЛИВА И ОСЛОБОЂЕЊУ ШИПОВА[1]

НАРОДНА ВОЈСКА
ПЛИВА

ИЗВЕШТАЈ ШТАБУ НАРОДНЕ ВОЈСКЕ[2]

Дрвар

Пре осам дана послат вам је извештај да је непријатељ успио да разбије наш фронт на Горици, Љуши и Водици. Непријатељ је био много јачи и располагао је са свим могућим аутоматским оружјем. Непријатељ је успио да запали и уништи половину Јања; било је и жртава наших. Савко Пољевић побегао је са нешто наоружаних људи у шуму и данас се јавио да

[1] Редакција располаже извјештајем у рукопису.
* Мисли се на Штаб Дрварске боигаде.

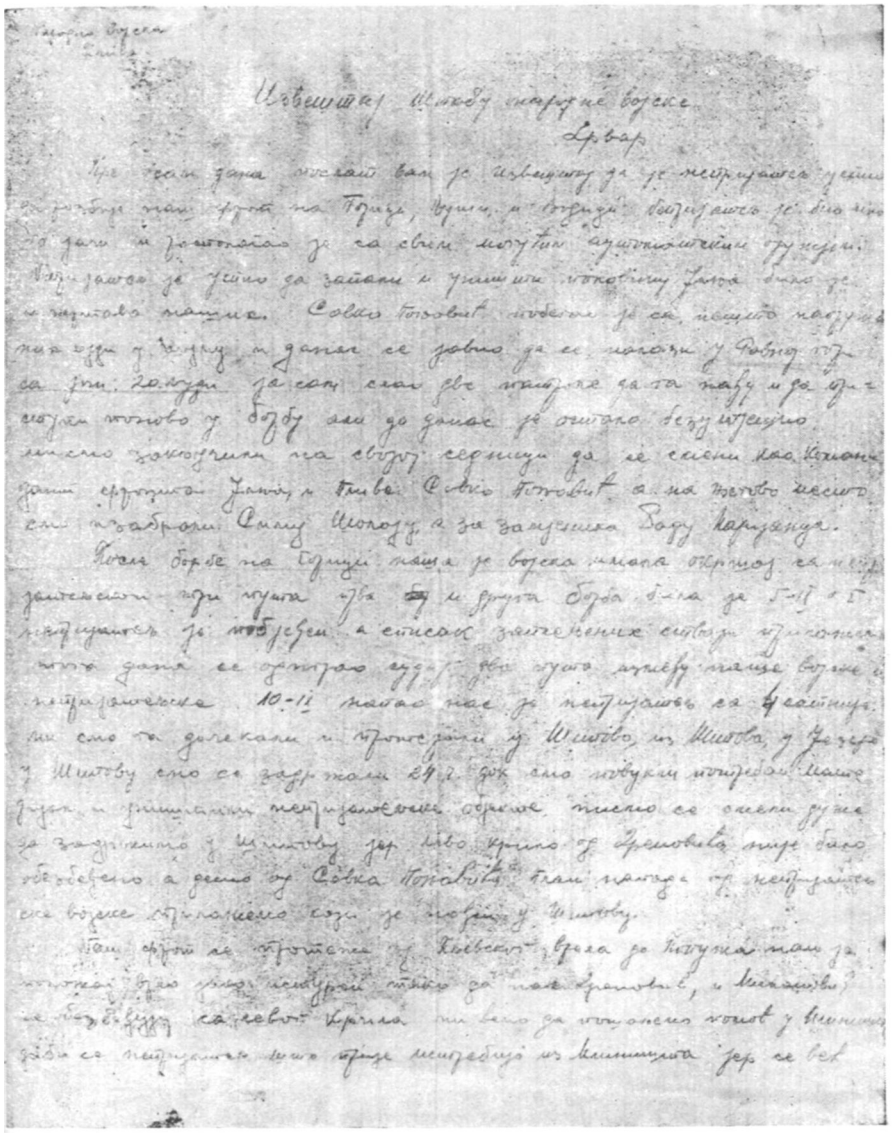

Фотокопија прве странице документа бр. 131

се налази у Равној Гори са још 20 људи. Ја сам слао две патроле да га нађу и да приступи поново у борбу али до данас је остало безуспјешно. Ми смо закључили на својој седници да се смени као командант фронта Јања и Пливе Савко Пољевић а на његово место смо изабрали Симу Шолају, а за замјеника Раду Маријанца.[1]

Послије борбе на Горици наша је војска имала окршај са непријатељском трипут. Прва и друга борба била је 5-1Х- о. г. Непријатељ је побијеђен, а списак заплијењених ствари прилажемо. Тога дана се одиграо судар двапут између наше војске и непријатељске. 10-1Х- напао нас је непријатељ са 4 сатније, ми смо га дочекали и протерали у Шипово, из Шипова у Језеро. У Шипову смо се задржали 24 ч. док смо повукли потребан материјал и уништили непријатељске објекте. Нисмо се смјели дуже да задржимо у Шипову, јер лево крило од Дреновића није било обезбеђено а десно од Савка Пољевића. План напада од непријатељске војске прилажемо који је нађен у Шипову.

Наш фронт се протеже од Пљевског врела до Попужа, наш је положај врло јако истурен, тако да нас Дреновић и Малиновић не обезбеђују са левог крила. Ми ћемо да пошаљемо помоћ у Млиништа да би се непријатељ што прије истребио из Млиништа, јер се већ пар дана води борба безуспешно.

Ја вам шаљем два друта муслимана до вас јер маса неће да их прими у своје редове, јер постоји велики раздор између Срба и муслимана и тешко да се то изглади.

Официр Јовић[2] требало би да дође овдје код нас и да прегледа наше одреде.

Шаљите нам што чешће извјештај о нашој борби као и спољној ситуацији. Помоћи не требамо засад никакве, него ако имате бомби — да нам пошаљете.

СМРТ ФАШИЗМУ!

Пљева, 11. IX. 1941

Политички комесар
Немања Влатковић

Командант
С. Шолаја
Маријанац [замј. кдта]

П.С. У задњој борби, 10-1Х т. г., заробљен је 1 тешки митраљез, нешто муниције и војничка спрема.

[1] Раде Маријанац је погинуо као командант Седме крајишке бригаде 1943 год., послнје Пете непријатељске офанзиве на падинама Коњуха.

[2] Душан Јовић

БР. 132

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ГЛАМОЧКОГ БАТАЉОНА ОД 11 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА НА ОЗРЕН, ЗАПОСЈЕДАЊУ НОВИХ ПОЛОЖАЈА И НЕСТАШИЦИ МУНИЦИЈЕ

ШТАБ БАТАЉОНА ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЗА ГЛАМОЧ

И З В Ј Е Ш Т А Ј

КОМАНДАНТУ ШТАБА БРИГАДЕ

Послије јучерашње борбе непријатељ је продро до Озрена и исти запосјео. [На] цесту Гламоч — Млиништа послали смо бусију и то на Скокове. Што се тиче цесте Гламоч — Ливно, ту још нисмо поставили бусије, али ћемо настојати да се пошаљу колико још данас.

Наши нови положаји налазе се на Јунч Крави, на цести према Рорама, на Старетини и на цести Млиништа — Гламоч.

[С] муницијом смо тако оскудни, да неки водови имају по 5—6 метака по човјеку, а неки чак ни толико. Мишљења смо да би зато пушчане муниције требало тај штаб, колико је могућно више и колико је могућно прије, послати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА СВИМ НАРОДИМА!

Дана 11. IX. 1941 год. (М.П.) За штаб,
Ј. Вукичевић[1]

Одговор[2] упућен лично по полит. комесару бригаде другу В. Стојнићу.[3]

12/IX 941 год. (М.П.)[4] Командант,
Љубовић

[1] Јозо Вукиуевић
[3] Ову примједбу дописао је руком командант бригаде Љубо Бабић.
* Велимир Стојнић
' Штамбиљ бригаде

\

БР. 133

НАРЕДБА ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 12 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. О ИЗМЈЕНАМА У КОМАНДНОМ САСТАВУ ШТАБА ГЛАМОЧКОГ БАТАЉОНА И УПУЋИВАЊУ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА БРИГАДЕ ЗА СРЕЂИВАЊЕ СТАЊА 'У ЊЕМУ

ШТАБ БРИГАДЕ
НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

Н А Р Е Д Б А

ШТАБУ БАТАЉОНА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА — ГЛАМОЧ

Штаб бригаде шаље сљедеће другове:

1. Стојнића Велимира, политичког комесара Штаба бригаде, са задатком да извиди цјелокупно стање на гламочком фронту и да га са тамошњим друговима среди.

2. Тодоровића Воју, штапског официра, који на цјелокупном фронту око Гламоча има дужност оперативног официра и сва овлашћења Штаба бригаде у раду.

3. Бањца Обрада[1], који се поставља за политичког комесара Штаба батаљона.

4. Досадашњи политички комесар Маслић Шаћир ставља се на расположење Штабу батаљона партизанских одреда за Гламоч.

Све упуте потребне за даљњи рад носе сами новопостављени другови.

Поздрав:

С М Р Т Ф А Ш И З М У !

Политички комесар
12-1X-1941.

Командант бригаде
Љубовић

[1] Касније је постао издајник. Стријељан је од партизана 1945 год. као народни непријатељ и окупаторски шпијун.

БР. 134

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 12 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ БАТАЉОНА „СТАРАЦ ВУЈАДИН" ЗА УЧВРШЋЕЊЕ ВЕЗА СА ДАЛМАТИНСКИМ ОДРЕДИМА И СПРЕЧАВАЊЕ ПРОДОРА НЕПРИЈАТЕЉА НА ОСЛОБОЂЕНУ ТЕРИТОРИЈУ[1]

ШТАБ БРИГАДЕ
НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОЛИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

Н А Р Е Д Б А

ШТАБУ БАТАЉОНА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
„СТАРАЦ ВУЈАДИН"

Ваш извјештај од 11 о. м. примили смо. У вези с наведеним питањима Штаб бригаде наређује:

3. Не дозволите да фашистички окупатори и гушиоци наше слободе, заједно са својим плаћеницима, цијепају наше ослободилачке одреде. Зар не видите, другови, колика је њихова слабост? Наше уједињене снаге кад их стану прогонити, будите увјерени, вратоломном брзином напуштаће наше земљиште. Данас наше су снаге велике. Цијела Босна повезана је и уједињена у својим партизанским борбама. Ми смо чврсто везани са Хрватском и Ликом, гдје наши партизански одреди, из дана у дан, постају све бројнији и смртоноснији за непријатеља.

4. Одреди који су се налазили према далматинској страни једним су дијелом већ прешли на нашу страну и боре се заједно са другим одредима против непријатеља, другим дијелом они су остали на положајима или отишли на друге фронтове. У најкраће вријеме сви прави другови борци, који још нису пришли у наше редове, доћи ће к нама.

5. Што се тиче везе са партизанским одредима из Далмације, наглашавамо: утврдите те везе што више. Покажите им ову наредбу, јер за њих поручујемо ово: Поручујемо свима друговима партизанима у Далмацији да одмах ступе, свим својим снагама, у борбу против талијанских окупатора и њихових плаћеника. Ступите у борбу, јер нећете бити сами. Народи поробљене Босне и њених ослобођених крајева биће уз вас и ујединиће се с вама у борби против заједничког непријатеља.

[1] **Редакција располаже копијом документа.**

На свима другим фронтовима добро је: Кулен Вакуф је у нашим рукама, наши одреди опкољавају Бихаћ, борбе се воде око Коренице и других мјеста у Лици. Код Петровца наши су одреди имали извјесних успјеха, око Јајца, Бање Луке и Бос. Градишке воде се борбе. Напги одреди држе положај према Грахову, талијанска војска полазила је неколико пута према Дрвару, али одмах се враћала назад.

6. Ваши одреди имају за задатак да непријатеља одмах нападну чим ступи на ваше ослобођено тло. То треба учинити смишљено и по плану. Стално правите препреке на цестама, како би непријатељу нанијели што више неприлике. Нарочито треба разорити цесту испод Страњика и Пеуља.

Отсада шаљите стално курире за Дрвар, јер, као што видите и знате, поједине су издајице омогућиле непријатељу да продре у неке наше крајеве. Свакако, све то ништа не значи, јер под новим ударцима наших одреда још лакше разбићемо непријатеља који је толико деморалисан и разбијен. Саберите своје снаге и уједините их, и то ће бити за непријатеља највећа смрт. Стање је такво — како у нашој земљи тако и у свијету — да ће фашистички окупатори врло брзо морати бјежати из наше земље. Још једном наглашавамо: шаљите нам стално курире. По прошлом куриру послали смо вам „Герилце" и други материјал.

Још једном [се] најстроже наређује да се поступи по овој наредби у свима наведеним питањима.

Поздрав свима друговима партизанима:

СМРТ ФАШИЗМУ!

Политички комесар Командант бригаде

12. IX. 1941
5.30 часова увече По куриру Божи Пајчину[1] - Губин - Ливно

[1] Погинуо као борац Друге далматинске бригаде у Петој офанзивн 1943 годнне.

БР. 135

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА РИБНИЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 12 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О БОРБАМА КОД МЛИНИШТА И НЕСТАШИЦИ МУНИЦИЈЕ

ШТАБ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
РИБНИК

Х и т н о

ШТАБУ БРИГАДЕ НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

Дрвар

Према вашој наредби од 6 септембра т. г. овај штаб упутио је своја три одреда, у јачини од 120 бораца са пушкама, на положај Млинингга. Јутрос су нам стигли курири [од њих и јавили] да се тамо води огорчена борба, али, пгго је најгоре, код свих одреда Рибника нестало је муниције и сви је траже.

Овај штаб је јутрос, моментално, одузео од овдашњег једног нашег одреда, који држи положај према Кључу, свега 160 км. метака и упутио за Млиништа.

Уколико командант, тј. оперативни официр на томе фронту, већ није тражио требовањем муницију за цијели фронт, овај пггаб вас моли да [по] послатим куририма што хитније и пгго је могућно више пошаљете муниције, како би се коликогод могли снабдјети наши одреди на Млиништима, као и ови који држе положај према Кључу и [врше] патролна извиђања према Ситници.

Уједно молимо да нам се пошаље извјесна количина бомби које су потребне за нападе из засједе.

Ако је командант операција (Јовић)[1] требовао муницију за све, молимо да нас извијестите.

Рибник, 12/1Х-1941 год.

Командант штаба
Ковачевић

[1] Душан Јовић

БР. 136

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 13 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ПРЕКАЈСКОМ ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ ЗА МИНИРАЊЕ ПУТА БРАВСКО — ПЕТРОВАЦ И СПРЕЧАВАЊЕ ПРОДОРА НЕПРИЈАТЕЉА ПРЕМА ОШТРЕЉУ[1]

ПРЕКАЈСКОМ ОДРЕДУ

13-1X-1941 **Бунара**

Примили смо извјештај. У вашем распореду снага важно је ово:

1) Да одмах пошаљете 12 стријелаца са п.[ушко] м.[итраљезом] у Пауновац (или Дебелу Страну), према томе гдје је најбоље мјесто за стављање мина. Ону нашу мину морате одмах поставити на цесту. Пазите да се мина добро и исправно постави. Краг.[ујевачку] мину гледајте да поставите од Бравска према Петровцу, па макар и без бусије. Бусија на цести према Кључу мора да изврши свој задатак у вези са мином.

2) Остале снаге, како је већ речено, распоредите дуж ивице шуме, које морају будно да пазе на сваки покрет непријатеља. Важно је да непријатељ не продре са те стране ка Срнетици и Топлој Коси. Може се очекивати нова непр. офанзива, па ради тога мора се бити у највећој приправности. У случају ње[2], бусија према Кључу треба да се повуче у састав одреда.

3. Ако би непријатељ покушао продор на Оштрељ, ваш одред мора одмах да се рокира ка Топлој Коси и **Козилима,** али само у том случају ако непријатељ не продире и из Бравска, и то опет задржати један вод у Бунари и лијево од ње. Нарочито је овај распоред важан за Козила. Уколико дође М. З.[8] биће лакше ово распоредити и појачати снаге цијелом линијом.

Чуди нас шта је са М. Зорићем и Јелашиновачким одредом. Возови долазе у Бравско, а тамо рачунамо на њихов рад. Изгледа да Јелашиновачки одред не ради ништа. Жалосна је чињеница да они не могу нигдје успјети у оним шумама.

Шаљемо вам коверте, блок и 2 кг соли. Задржаћемо митраљесца код нас.

Јавите о дејству бусије на Пауновцу.

Чим стигне М. З. пошаљите извјештај.

Шаљемо вам радио-вијести од 12-1X.

Послано у 15[h].

Ком. батаљона
Мића

[1] **Редакција располаже наређењем у рукопису.**
[2] **Офанзиве**
" **Милан Зорић**

БР. 137

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 14 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ РИБНИЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ОПКОЉАВАЊЕ КЉУЧА, УПУТСТВО О НАЧИНУ УТРОШКА И ДОБИЈАЊА МУНИЦШЕ, И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О СИТУАЦИЈИ НА ДРУГИМ СЕКТОРИМА[1]

ШТАБ БРИГАДЕ
НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

Н А Р Е Д Б А

ШТАБУ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА РИБНИК

Примили смо ваш допис од 12. IX. 41. Према вашем допису, а **по** нашем наређењу од шестог ов. м., ваш штаб **упутио** је три одреда према Млиништима. Не јављате ништа како борбе теку, какве су снаге непријатеља и какви су изгледи за даљњи развитак борбе. Убудуће да се не дешавају такви **гфопусти.**

У вези са новим задацима који се постављају пред наше одреде око Петровца, наређује [се] вашем штабу да својим осталим снагама које су остале на расположењу заузме положаје према Кључу и да у том правцу прогони непријатеља. Као главни циљ покрета наших одреда мора бити опкољавање Кључа и отсијецање сваке везе истоме са Бања Луком и Петровцем. У сврху постигнућа тога циља стварајте мање партизанске одреде који ће самостално дјеловати, непријатеља изненађивати и наносити му губитке. Непријатеља не смијете оставити ни за моменат на миру, већ га морате стално прогонити. Свакако, при томе морате осигуравати и заузете положаје.

Што се тиче тражене помоћи у муницији, скрећемо вам пажњу на слиједеће: **муницију морате чувати као очи у глави.** Ми морамо непријатеља у борби прогонити тако да сваки наш погодак наноси непријатељу један губитак. Нема код нас и не смије бити неког пушкарања да би се непријатељ застрашио. Даље, ми муницију не добивамо ниодакле, већ располажемо оним што отмемо од непријатеља. Зато поставите бусије на пут Кључ — Бања Лука и ту ћете доћи до муниције и за вас и за нас, јер непријатељ стално баш са те стране добија муницију и сва друта појачања. То вам је једини одговор на сва будућа потраживања.

[1] **Редакција располаже копијом наређења.**

Штаб Бригаде
НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

Н А Р Е Д Б А

Штабу Партизанских одреда Рибних

Примили смо Ваш допис од 12.IX.41. Према вашем допису, а са нашем наређењу од шестог ов.м., наш штаб упутио је три одреда према Мркшићима. Не јављате ништа како борбе теку, какве су снаге непријатеља и какви су изгледи за даљи развитак борбе. Убудуће да се то занавља такви прекуити.

У вези са новим задацима који се постављају пред наше одреде око Петровца, наређује вашем штабу да својим осталим снагама које су остале на расположењу заузме положаје према Кључу и да у том правцу пресјече непријатеља. Као главни циљ покрета ваших одреда мора бити онемогућавање Кључа и одсјецање сваке везе истеме са Бања Лукем и Петровцем. У сврху постигнућа тога циља стварајте јаке партизанске одреде који ће самостално дјеловати, непријатеља изненађивати и наносити му губитке. Непријатеља несмијете оставити ни за моменат на миру, већ га морате стално прогонити. Свакако, при томе морате осигурати и заузете положаје.

Што се тиче тражене помоћи у муницији, скрећемо вам пажњу на слиједеће: МУНИЦИЈУ МОРАТЕ ЧУВАТИ КАО ОЧИ У ГЛАВИ. Ми морамо непријатеља у борби прогонити тако да сваки наш погодак нанесе непријатељу један губитак. Нема код нас и несмије бити неког пуцирања да би се непријатељ изненадно застрашио. Даље, ми муницију не добијамо ни сјакде, већ располажемо оним што отмемо од непријатеља. Зато поступите бусије на пут Кључ-Бања Лука и ту ћете доћи до муниције и за вас и за нас, јер непријатељ стално баш са то страна добија муницију и сву другу појачања. То вам је једини одговор на сва будућа питања.

Сада вам шаљемо 200 /двјеста/ комада метака. То је најмања количина коју смо вам могли од наших потреба одвојити. Шаљемо вам и 100 /сто/ комада бомби. Бомбе су наше најјаче убојне средстве а зато развијајте код људи свијест о томе и спремајте жарчите бомбашке группе које могу да учине читаве чудеса. Те не потцјењујте, јер то је искуство које су нам предали други народи у сваквим истим борбама.

На осталим нашим фронтовима догађаји се развијају овако: Кулен Вакуф је у нашим рукама и одреди који суђ се борили око њега упућени су на Бихаћ тако да се обруч око Бихаћа све јаче стеже. Наши одреди око Петровца чркају са непријатељем, очекује се јачи окршај. Према Главочу ситуација нам је донекле позната а ни ми нијесмо примили неке конкретније извјештаје у току данашњег дана. Према Дивну наши одреди ступили су у везу са партизанским одредима из Далмације, што је врло важно јер ћемо повезати наше акције против непријатеља. Издаја коју су учинили поп Зујић, Живко Брковић и остали талијански плаћеници, није изузела ове размјере, које су жељели ти издајници. И Народ се брже ес сналазе и покреће све своје снаге у борбу против талијанских окупатора који воде са собом попова Павелићева усташке крволоке. Дакле, наши су одреди спријечили Талијанима свако даље надирање према нашем слободном Дрвару. Толико о стању на нашим фронтовима.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДИМА !

Политички Комесар, Командант Бригаде,

Из Штаба, 14.IX.1941 у пола десет часова

Фотокопија документа бр. 137

Сада вам шаљемо 200 (двјеста) комада метака. То је највећа количина коју смо вам могли од наших потреба одвојити. Шаљемо вам и 100 (сто) комада бомби. Бомбе су наше најјаче убојно средство и зато развијајте код људи свијест о томе и спремајте нарочите бомбашке групе које могу да учине читава чудеса. То не потцјењујте, јер то је искуство које су нам предали други народи у оваквим истим борбама.

На осталим нашим фронтовима догађаји се развијају овако: Кулен Вакуф је у нашим рукама и одреди који су се борили око њега упућени су на Бихаћ, тако да се обруч око Бихаћа све јаче стеже. Наши одреди око Петровца чаркају [се] са непријатељем, очекује се јачи окршај. Према Гламочу ситуација вам је донекле позната а ни ми нијесмо примили неке конкретније извјештаје у току данашњег дана. Према Ливну наши одреди ступили су у везу са партизанским одредима из Далмације, што је врло важно јер ћемо повезати наше акције против непријатеља. Издаја коју су учинили поп Ђујић[1], Живко Брковић и остали талијански плаћеници није заузела оне размјере које су жељели ти издајници. Народ се брзо снашао и покренуо све своје снаге у борбу против талијанских окупатора који воде са собом понова Павелићеве усташке крволоке. Дакле, наши су одреди спријечили Талијанима свако даљње надирање према нашем слободном Дрвару.

Толико о стању на нашим фронтовима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Политички комесар, **Командант бригаде,**

Из Штаба, 14. IX. 1941 у пола десет часова

[1] Поп Ђујић, четнички командант, при завршетку рата као народнн непријатељ побјегао у иностранство.

БР. 138

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 14 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ БАТАЉОНА ЈШЧКИХ НОП ОДРЕДА ЗА ПОДНОШЕЊЕ ИЗВЈЕШТАЈА О СТАЊУ НА ПОДРУЧЈУ БАТАЉОНА И ЗА СТЕЗАЊЕ ОБРУЧА ОКО БИХАЋА, И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О СИТУАЦИЈИ ПОСЛИЈЕ ЧЕТНИЧКЕ ИЗДАЈЕ[1]

ШТАБ БРИГАДЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

ШТАБУ БАТАЉОНА ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА ЗА ЛИКУ

Већ неколико дана не примамо никаквога извјештаја од вашег штаба. То се није смјело никако догодити, и убудуће не смије се исто поновити. Ви свакако увиђате важност сталног одржавања везе. Али не само то. Ви сте добили одређене задатке, и још Штаб бригаде није примио никаквог одговора по ранијим наредбама. Било је наређено:

1. Да се поднесе тачан извјештај о стању свих партизанских одреда на подручју вашег штаба. Тај извјештај врло је важан, како би могли знати бројно стање тамошњих одреда, њихову јачину и задатке које они имају пред собом. Зато најхитније поднијети извјештај о томе.

2. Ми смо послали по вашем куриру општу наредбу у вези нових момената који су настали послије издаје ненародних елемената. Наредили смо да се та наредба рашири по одредима и да се све људство са њом упозна. У вези с тим тражили смо исцрпан извјештај о расположењу одреда за борбу, било против талијанских окупатора било пркзтив усташких банди. Зашто о томе нисте поднијели извјештаје?

3. У вези са догађајима око Кулен Вакуфа захтијевамо од вас да поднесете исцрпан извјештај који су све одреди учествовали у борбама, пљачци, паљевинама. .. Тражимо препис наредбе коју је издао друг Гојко Половина одредима који су били упућени на Кулен Вакуф. Поднијети извјештај о заплијењеном материјалу: муницији, оружју и другом.

4. У вези с новим задацима који се постављају пред наше одреде, наређује се најхитније да [се] сви одреди који су боравили око Дреноваче и који су остали без распореда послије ослобођења Кулен Вакуфа упуте на Бихаћ и да стежу обруч

[1] **Редакција располаже копијом наређења.**

око њега. Главни циљ ваших одреда мора бити Бихаћ. На тај начин наши одреди око Петровца моћи ће много лакше извршити своје задатке који су постављени пред њих. Напомињемо да при извршењу овог задатка треба добро осигурати пут Бихаћ—Петровац, како би се непријатељ могао дочекати и онемогућити му било какав покрет из једног од ових мјеста. Осигурати све путове са мањим снагама, који воде од Бихаћа ка Кулен Вакуфу и Доњем Лапцу.

5. Од стране Штаба бригаде упућен је друг Славко Родић, официр, који има задатак да среди одреде Куленвакуфског батаљона. Уколико се обрати на ваш штаб, изађите му у свему у сусрет.

Стање на нашим фронтовима: Издајничком политиком петоколонашких плаћеника Ђујића, Рађеновића и неких других, поједини одреди на фронту према Книну били су разбијени, тако да је непријатељ, талијански окупатор, продро до Грахова. Ту су се и зауставили, јер даље не могу помоћу плаћеника. Наши су одреди на положајима и очекују прву прилику да фашистичке разбојнике протјерају са нашег земљишта. Одреди који су били под командом далматинског и граховског штаба углавном су се прикључили нашим одредима и налазе се на положајима, остало људство са оружјем налази се по шумама и сви су изгледи да ћемо и њих организовано увести у борбу. Иначе, Талијани огулише народ. То се само може чути од сељака који долазе из тих крајева. Рад иде добро и ми са повјерењем гледамо на даљу борбу. На ливањском фронту неких значајнијих новости нема. Веза са Далмацијом учвршћује се из дана у дан. Око Гламоча и Јајца воде се борбе. Око Петровца мањи сукоби. Из остале Босанске Крајине нисмо примили још извјештаје.

Послати материјал примили смо и, чим га умножимо, доставићемо га и вама. Шаљите редовно извјештаје. Извијестите нас шта је са Кордуном.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Ш. Б. 14. IX. 41

Политички комесар, **Командант бригаде,**

БР. 139

УПУТСТВО ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 14 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БАТАЉОНА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ПОСЈЕДАЊЕ И УТВРЂИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА ПРЕМА ПЕТРОВЦУ[1]

ШТАБ 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"
14-1X-1941

КОМАНДАНТУ II БАТАЉОНА

Медено Поље

По вашем извјештају од јуче, јавили сте да су ваши одреди стигли под Осјеченицу. Исти извјештај послан је одмах Штабу бригаде.

Сада смо добили наредбу од Штаба бригаде у којој се каже сљедеће:

Ваше снаге треба да се распореде на досадашње положаје нашег IV одреда. То значи да једним вашим водом запосједнете ћувике испред Кадињаче, с тим да држи везу са лијевим крилом нашег Другог одреда који се налази на Жутој Главици. Другим водом треба да запосједнете Растову Главицу преко цесте и Растовачу, одакле треба да се контролише цеста према Врточама и Крњеуши и да се затвори. Остале ваше снаге треба да уђу у састав V одреда, и да у споразуму са командиром извршите распоред снага на сјеверу од. Петровца. Да са тим снагама посједнете најподесније положаје за напад на непријатељске патроле, логоре и друго. Та линија ваших положаја била би изнад села Рашиновца до Тука (брдо). Са те стране, заједно са V одредом, треба да нападате непријатељске снаге, али не са циљем ошптег напада на Петровац, који ће услиједити касније, чим се изврши потпун распоред снага. Лијево од Тука оперисаће наш IV одред до Бравска, са којим треба касније да успоставите курирску и патролну везу.

За боље упознавање земљишта и положаја, са називом појединих крајева и мјеста, треба да се обратите командиру IV одреда, а такође и командиру V одреда за оне дијелове који иду у састав V одреда.

Манин одред добиће наредбу у овом смислу и наредбу за запосједање нових положаја са његовим одредом.

[1] Редакција располаже документом у рукопису.

Шаљемо вам нове радио-вијести.

Чим се запосједну поменути положаји, треба одмах предузети копање стрел».[ачких] ровова, утврђења за аутоматско оружје, као и склоништа за људство на положају (од кише и другог) и у позадини.

Муницију при чаркању са непријатељем штедите, јер немамо више залиха. Треба искористити сваки метак.

Штаб бригаде упутио је према К.[улен] Вакуфу једног човјека да среди тамошње прилике и да прикупи све снаге према Бихаћу и Крупи.

ЈБудство одреда Бобољусака и других, које је требало са вама да крене за Оштрељ, нека дође у састав ваших одреда до даљег наређења.

Јавите одмах да ли сте поступили по овоме, и одржавајте сталну везу са нама.

Послато у 12 ч.

Опер. официр
Јов. J. Јовановић.

Коман.Јдант] батаљона
Мића

БР. 140

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИ ЧЕТВРТОГ ОДРЕДА ЗА БОРБУ ПРОТИВ УСТАША И ДОМОБРАНА НА ПРОСТОРИЈИ БРАВСКО — БРАВСКИ ВАГАНАЦ — ОШТРЕЉ[1]

ШТАБ 1 БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

КОМАНДИРУ И ПОЛ. СЕКРЕТАРУ
IV ОДРЕДА

М. Поље

Послали смо наредбу к[оман]данту II батаљона Ђиласу[2] да изврши распоред снага у вашем сектору, а да пола снага упути у састав V одреда. Из наредбе за њега то ћете видјети.

Ваш одред треба да уради сљедеће:

1) Два вода, у јачини од 45 пушака са 4 п. митраљеза, треба одмах да крену у Оштрељ. Они ће бити распоређени

[1] **Оригинал наређења је у рукопису.**
[2] **Перо Ђилас**

на нашем десном крилу. Са њима упутите друга Драгију М.[1]

2) Остале ваше снаге, у јачини од 100 пушака, треба да се упуте према Бравском Ваганцу и Бравском и да тамо опе-ришу. Тај одред треба да напада непријатељске транспорте, камионе и непријатељску војску на путу према Бравском. Он би био покретни, летећи одред, који би на разним мје-стима нападао и при сваком извршеном задатку мијењао мјесто и положај.

3) Храну и друге потребе треба организовати из Смољане и других наших заселака и кућа у том сектору. Људе из Смољане који су изјавили пол. секретару батаљона (И. Дошену[2]) да се стављају на расположење — треба орга-низовати да помажу вашем одреду.

4) Ваш одред треба да одржава везу са V одредом и одре-дима II батаљона који ће оперисати од Рашиновца према Туку. Исто тако треба да одржавате везу са Јелашиновач-ким одредом који има задатак да руши пругу у Грмечу. При нападу вашег одреда на Бравско, тај одред мора да сарађује с вама — то јест да заједно нападате Бравско.

5) Наша једна десетина Ш одреда налази се у Рудановцу^. Толико да знате за њу. Наши одреди у Бунари биће оба-вијештени о раду вашег одреда.

6) Овај распоред вашег одреда, као и распоред снага II ба-таљона, треба одмах извршити, и пошаљите извјештај да ли је поступљено по овоме.

Тешки митраљез вашег одреда задржите у Чучеву са не-колико стријелаца.

Одреди Врточа и Суваје не смију задржати ниједно аутом. оружје у селу. Могу само оставити стражу у јачини 5—7 људи.

Опер. официр — К-дант бат.
J. Јовановић — Мића

[1] Драгија Милашиновић је тада био водник у четвртом партизан-ском одреду. Доцније је као командир Седме јањске чете тешко рањен у борби на Старом Мајдану, и као ннвалид погинуо 1943 год. у Четвр-тој офанзиви.

[2] Илија Дошен

* Вјероватно се мисли на село Рогиновац.

БР. 141

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ИРБОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 14 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДАМА ЧЕТВРТОГ И ПЕТОГ ОДРЕДА И ОДРЕДА БРАВСКИ ВАГАНАЦ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ГРУПИСАЊА НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У ПЕТРОВЦУ II ЊИХОВОГ НАПАДА НА ОШТРЕЉ

ШТАБ 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

НАРЕДБА од 14-1X-1941 год.

КОМАНДИРУ И ПОЛИТИЧКОМ СЕКРЕТАРУ IV, V ОДРЕДА И ОДРЕДА Б. БАГАНАЦ

I. По наредби овога батаљона од 12 ов. мј., IV и V одред требало је да нападну непријатеља на цести према Бравском, тј. непријатељске логоре у том сектору. То није извршено до данас.

Према извјештају М. Зорића, IV и V одред налазе се у Шобатовцу са 200 наоружаних људи. Та снага је довољна да се изврше ти напади са успјехом. Уз то, одред М. Зорића, са 53 пушке и 3 пушкомитраљеза, такође има да сарађује са вама у овом задатку.

Напад на непријатељске логоре мора се извршити, по цијену највећих жртава, у току ноћи између 14 и 15 ов. мј. Не смије се више дозволити да непријатељ слободно превози транспорте војске и оружја, а да ми са толиким снагама [то] гледамо мирно. Ноћним нападом требамо спријечити груписање снага у Петровцу и онемогућити му офанзиву **на Оштрељ коју** сигурно спрема.

Наређује се командиру IV одреда да постави мине, које је са собом понио, на цесту, и то тако да их тенк не може никако мимоићи. У колико се не маскира добро мјесто гдје је постављена мина, исту треба послије борбе узети а поставити је опет на друго мјесто и добро је маскирати.

Шаљемо вам још једну мину за цесту, и исту најбоље искористите. Мина не смије никако пасти у непријатељске руке.

II. По наредби Штаба бригаде распоред наших снага, доласком II батаљона (једног његовог дијела) у Медено Поље, има да буде овакав:

а) Одреди II батаљона запосјешће положаје IV одреда и појачаће положаје V одреда. Одреди тог батаљона имају исте оне задатке као и IV и V одред.

б.) IV одред има да одмах пошаље два вода (45 војника, 45 пушака и 4 пушкомитраљеза) за Оштрељ, који ће појачати наше десно крило. Остало људство IV одреда остаје на сектору Б. Ваганац — Бравско и има задатак да стално налада непријатељске транспорте, камионе и војску, а нарочито да врши ноћне нападе на непријатељске логоре. Храну и друге потребе за тај одред треба организовати да се добија из Смољане и из Б. Ваганца. Људе из Смољане, који су изјавили политичком секретару овога батаљона да се стављају на расположење нашој команди, треба искористити у том погледу да нам помажу не само у доношењу хране него и за војне сврхе. Организујте и добијање хране из Јањила и Капљува.

в.) V одред има да запосједне положаје по ранијим наредбама, тј. изнад села Рашиноваца према врху Туку. Са те стране, заједно са одредима II батаљона, има да се врше напади сваког дана и сваке- ноћи на непријатељске страже, патроле и логоре. Не смије се више пропустити ниједан моменат а да се непријатељ не напада. С обзиром на ово, најстроже вам се наређује да штедите муницију. Залиха никаквих немамо, те према томе, исту морате отимати од непријатеља. То вам се нарочито подвлачи.

г.) Одред М. Зорића треба да се споји са одредом код Бунаре и да са истим врши задатке према Дебелој Страни (Пауновац) и да напада непријатеља у Бравску са његове]ужне стране, а све у споразуму и по заједничком плану са IV одредом.

д.) Сваки командир одреда дужан је одржавати најтјешњу везу са својим сусједом лијево и десно, те према томе и један другога у његовој акцијц против непријатеља потпомагати. Такође са непријатељем стално одржавати додир, те према томе извиђати и пратити његов рад и о свему благовремено извјештавати овај штаб ради предузимања потребних мјера.

Са водовима који ће доћи на Оштрељ упутите друга Драгију[1]. Командир IV одреда нека се упути у М.[едено] Поље да тамо распореди одреде II батаљона. Исто то треба да уради и командир V одреда, ако није тамо политички секретар. IV одред, који се налази у Шобатовцу и који ће извршити ноћас напад на непријатеља, треба да остане на датом сектору са политичким секретаром док се командир не врати, то јест: имају да остану на сектору по овој наредби.

III. За неизвршење горњих тачака одговараће командири **и политички** секретари најстрожије по војном закону.

Убудуће мора се појачати активност наших одреда на свим секторима око Петровца, а нарочито та активност мора бити

[1] Драгија Милашиновић

код IV, V и одреда М. Зорића, због могућности герилског начина борбе. Не смије се пропустити ниједан час а да се непријатељ не напада и да му се не отимљу транспорти.

Пошаљите одмах извјештај!

Оперативни официр Командант[1]

БР. 142

УПУТСТВО ШТАБА САРАЈЕВСКЕ ОБЛАСТИ ОД 15 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ЗА ОРГАНИЗОВАЊЕ И САРАДЊУ ВОЈНО-ТЕРИТОРИЈАЛНИХ ОРГАНА И ОРГАНА НАРОДНЕ ВЛАСТИ НА ОСЛОБОЂЕНОЈ ТЕРИТОРИЈИ[2]

ШТАБ С.ГАРАЈЕВСКЕ]
0.[БЛАСТИ1
15 септембар 1941

НАРЕЂЕЊЕ

У мјестима из којих је Народно-ослободилачка партизанска војска протјерала окупаторе и њихове слуге мора се обезбиједити редован живот и рад. Командант партизанског одреда који је ослободио једно мјесто дужан је да одмах подузме мјере за организовање нормалног живота. У сједишту општине или среза он одређује команданта општине или среза гледајући увијек да то буде човјек који је одан Народно-ослободилачкој борби, поштен и угледан међу својима суграђанима или сељанима. Командант среза или општине потчињен је најближем одреду Народно-ослободилачке партизанске војске.

Да би читав народ учествовао у Народно-ослободилачкој борби, потребно је да у сваком среском мјесту и селу постоји народно-ослободилачки одбор, који треба бирати. Тамо гдје га је немогуће изабрати, командант општине или среза може одредити сам људе у народно-ослободилачки одбор, али је такав одбор привремен и чим се укаже прилика треба извршити би-

[1] Потписи на оригиналу су усљед трошности завршетка документа слабо видљиви. Вјероватно да су га били потписали Мнлутин Морача као командант и Славко Родић као оперативни офнцир.

[2] Редакција располаже примјерком упутства умноженог на шапирографу.

рање одбора. Народно-ослободилачки одбор састављен је од најбољих људи и жена које предложи варош или село. Командант општине (среза) заједно са по једним чланом народно-ослободилачког одбора из сваког села чини пленум општинског вијећа. Пленум општинског вијећа бира између себе неколико чланова који заједно са командантом општине чине извршно општинско вијеће.

Пошто се наш народ налази у фази борбе за народно ослобођење од окупатора и њихових слуту, главна пажња мора бити посвећена раду на јачању народне војне силе, а то је Народно-ослободилачка војска. Одреди Народно-ослободилачке војске морају са своје стране обезбиједити живот и рад села и вароши пружајући им помоћ како војну тако и сваку другу. Према овоме одређују се и дужности поменутих органа.

1) Командант општине или среза, преко извршног општинског вијећа и сеоских (варошких) народно-ослободилачких одбора, стара се о безбједности, реду и миру на подручју општине (среза). Партизанска команда дужна је да команданту општине (среза) стави на расположење потребан број наоружаних партизана да би командант могао успјешно обављати послове. Али поред партизана које команданту додјељује партизанска команда, командант општине (среза) мора да у сваком селу (вароши) нађе потребан број људи за заштиту села (вароши) и за одржавање унутрашњег реда.

2) Командант је дужан да преко народно-ослободилачких одбора обезбиједи свакодневне потребе у храни партизанском одреду, а осим тога, да се стара да се сталшш прикупљањем или купоЕањем осигурају залихе и смјесте на сигурно мјесто. При скупљању хране треба обухватити сва села и све људе, а строго пазити да се од сваког узима сразмјерно према имовном стању и броју чељади. Сваки човјек дужан је да за Народно-ослободилачку борбу приложи колико може, а ако се нађе богатих људи који избјегавају да даду прилог или неће да даду сразмјерно према своме имовном стању, треба им, по одлуци команданта и надлежног сеоског (варошког) народно-ослободилачког одбора, извршити реквизицију и то у количини коју одреди одбор. Сваку неисправност у руковању скупљеним прилозима (утају, небрижљиво чување и сл.) командант мора у најкраћем року испитати и најстрожије казнити.

Скупљање хране организују повјереници, односно нарсдно-ослободилачки одбори. Они скупљену храну предају на одређена мјеста. Сви други људи, који на своју руку, у циљу личне користи, скупљају храну, сматрају се непријатељима народне борбе, пљачкашима. Такве људе треба ухапсити и спровести у команду мјеста гдје ће им се судити.

3) Командант општине (среза), преко повјереника и народно-ослободилачких одбора, треба да организује у сваком селу што хитније свршавање пољских радова тако да сви плодови (жито, кромпир и др.) морају на вријеме бити дигнути. Ратним заробљеницима, породицама чији су сви мушки чланови способни за рад мобилисани, удовицама и сирочади дужно је цијело село да покупи љетину.

Оне породице чије су домове опљачкали и попалили усташе и окупатори и уништили им љетину, командант општине са општинским вијећем дужан је збринути уз равномјерну помоћ свих села.

Док се год не извојује потпуно народно ослобођење од окупатора, постоји могућност да непријатељ поново провали и опљачка села. Због тога командант је дужан да на вријеме упозори сва села да храну смјесте на сигурна и скровита мјеста одакле је могу лако узимати.

4) Командант општине (среза) дужан је да заједно са народно-ослободилачким одборима организује просвјетно-културни рад на селима (и у вароши) и да се стара о сталном обавјештавању села о народно-ослободилачкој борби партизана и о догађајима у нашој земљи и у иностранству.

5) Народно-ослободилачка борба захтијева да се окупе и мобилишу све народне снаге. Сваки онај ко на ма који начин омета окупљање народних снага и подрива јединство народа у борби — народни је непријатељ, служи свјесно или несвјесно окупаторима, и према њему треба поступати без милости. Оштрицу борбе треба уперити против оних прикривених, подмуклих непријатеља, у чему ће командант и народно-ослободилачки одбори имати потпору цијелог становништва. Такви људи (прикривени непријатељи) су они који не вјерују у Народно-ослободилачку борбу, који избјегавају рад (забушанти), који не извршавају наређења (саботери), који шире лажне гласове и они који на разне начине искоришћују борбу у своје личне сврхе желећи да живе на рачун села или да се на рачун борбе обогате.

Командант ће преко народно-ослободилачких одбора нарочито водити рачуна о шпијунима и отвореним непријатељима и обрачунати с њима по кратком поступку на лицу мјеста.

6) За своје пропусте и грешке командант је одговоран народу (општинском вијећу) и партизанској команди. Повјереници и чланови народно-ослободилачких одбора одговорни су команданту и извршном општинском вијећу.

7) Командант мјеста треба да буде стално у вези с командом одреда Народно-ослободилачке војске и да је обавјештава на вријеме о свим промјенама на своме подручју.

БР. 143

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ТУЗЛАНСКУ ОБЛАСТ ОД 15 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ О БОРБАМА ПРОТИВ УСТАША У ВЛАСЕНИЧКОМ И КЛАДАЊСКОМ СРЕЗУ И О ОДНОСИМА СА ЧЕТНИЦИМА

Драги другови!

Ми нисмо слали извјештаја већ мјесец дана. Нешто су томе криве и објективне прилике (курири се тешко пробијају кроз усташке страже), али главна кривица лежи на нама. Сада вам пишемо о нај новијим догађајима; ускоро ћемо вам спремити опширнији извјеиггај, нарочито за читаву област са којом смо досада имали врло слабе везе. Овај извјештај односи се само на срезове Власенички и Кладањски.

Дне 7. IX о. г. пред селом Пепићи (Срез власенички) напале су нас усташе и војска. Било их је 150 до 200, већином наоружани пушкомитраљезима, аутоматским њемачким пиштољима и са једним до два тешка митраљеза. Наш одред на том сектору бројио је 40 до 50 пушака и 2 пушкомитраљеза. Ако се још узме у обзир да је војска са веће удаљености испалила неколико метака из брдских топова[1], онда се види како смо ми несразмјерно били слабији и бројчано и у наоружању. Ипак наш је одред дао отпора. Запажени су неки недостатци у изгледу патрола а и самог командовања у току борбе. Пошто је непријатељ продро до села Пепића, одвојила се неколицина пробисвијета који су почели са паљењем кућа, стогова сијена, сламе и жита. Цијело село Пепићи (12 кућа без осталих зграда) запаљено је и изгорело. Цигла једна кућа није изгорела. Изгорели стогови броје на десетине.

Наш одред повукао се на један камењар, одакле је поновно припуцао на непријатеља и тако га спречио у намери да запали и село Горње Допаске.

Прије тога усташе и војска запалили су сљедећа села око Кладња: Вучинићи, Ковачићи, Жеравице и Врановићи (све српска села).

[1] Изгледа да је ова војска наишла из Власенице и Хан Пијеска (којн су поново палн у наше руке) и на тај начин хтјела си прокрчити пут до Тузле. (Ову примједбу напнсао је Штаб Тузланске области на дну прве стране орнгннала. — Прим. ред.)

Пошто је пријетила иста судбина и селу Матијевићима у близини Ступара[1], ми смо тамо пребацили око 80 пушака и 4 пушкомитраљеза (јер се и у Ступарима налази војска). Тај одред је стјерао у Ступаре војску са околних положаја на којима се је била утврдила. 6 хрватских војника је погинуло а 1 заробљен (ми нисмо имали жртава). Тај заробљеник (Бјеловарац) изјавио је да се међу Бјеловарцима шири незадовољство и да их стога враћају у Тузлу, а да на њихово мјесто шаљу добровољце (легионаре) одређене за руски фронт. Ово нам је исто потврдио један непријатељски војник курир којег смо недавно ухватили. Иза тога наш је одред поново разрушио цесту и неке ћуприје, а и нападнут је поштански аутобус. Новопридошла војска из Тузле покушала је да разбије наш одред (који је сад већ, усљед борби око Кладња, имао мањи број људи), али јој то није пошло за руком. Наш један друг је погинуо.

Дне 5. IX о. г. увече напали су Дангићеви[2] одреди Кладањ са планине[3], а да нису нас о томе обавијестили. Уз то су запалили неке муслиманске куће. Други дан чула се је само повремена пуцњава. Ми смо тога дана увече са око 70 пушака, једним тешким митраљезом и око 120 до 150 беспушкара приближили се на домак Кладња. Један од Дангићевих људи погрешно нам је поручио да почиње напад (рекао је да је то из команде). Ми смо убрзо дошли у додир са непријатељем који је посјео неке положаје око Кладња. Настала је борба и ми смо стално наступали. Међутим, наши су осматрачи примијетили да се иза наших леђа налази један одред хрватске војске (број непознат) са једним тешким митраљезом или пушкомитраљезом. Ми смо се били потпуно поуздали у наш одред на Ступарима који неће дозволити да било што прође из Тузле или изађе из Ступара. Стога нисмо оставили никакову заштитницу. То је без сумње с наше стране кругна грешка која се више не смије поновити. Ипак смо се извукли из шкрипца са двојицом теже рањених, али смо изгубили тешки митраљез из којег је, додуше, извађен затварач и остало. У вријеме кад смо ми водили борбу планина (Дангићеви људи) прекинули су с паљбом и нису ни покушали са упадом у град. Послије борбе видјели смо се са њиховим претставником (који уствари нема неких овлаштења) и питали га зашто они тако раде. Он нам није дао јасан и прецизан одговор.

[1] Ступари, село удаљено од Кладња 8 километара према Тузли. Данас важно као веза између Тузле и Кладња, осим тога тамо се налази водовод за Тузлу. Ми смо га били освојили 18. VIII о.г. (Ову примједбу написао је Штаб Тузланске области на дну прве стране извјештаја. —• Прим. ред.)

[2] Јездимир Дангић

[3] Читав крај јужно од планинског вијенца пл. Јавора па све до Ромзније народ зове „Планина".

Тако смо већ трећи пут били одбијени од Кладња захваљујући упорном одбијању Дангићевих људи да се створи Јединствена команда и да наша сарадња буде искрена.

У споразуму са Дангићевим људима ми смо поставили засједе на Становима (цеста Тузла — Кладањ). Пошто смо били на тој засједи 5 дана, није се у потпуности могла очувати њена тајност. За тих 5 дана ми смо успјели онемогућити сваку везу са Тузлом и Ступарима иако је непријатељ упорно покушавао да поправи цесту и ћуприје. Ухватили смо два њихова курира (једног са извјештајем) и заплијенили неко жито упућено за Кладањ.

Дангићеви људи (око 30 пушака) били су у засједи пред Кладњом. Са тако мало снага нису могли осигурати читав тај сектор. Осим тога односили су се лабаво у погледу постављања стража и осталог. Зато су их усташе могле напасти 11-ог IX рано изјутра и то са три стране. Кажу да су испалили једва један до два метка. Жртава су имали, али не знају колико. Ми смо одмах подузели строжије мјере да се нама не би то исто десило. Знали смо да ће непријатељ покушати да се повеже са Ступарима. Изјутра 12-ог IX осматрали смо његово кретање. Кретали су се у три правца према нама. Број непознат, али у сваком случају много већи него наш. За њима су ишла нека кола натоварена теретом. Наше засједе су их припустиле на близину од 50 метара. Развила се је борба, те је с њихове стране било жртава. Једна наша десетина са пушкомитраљезом била је чак потисла непријатеља, али нама је узфалило[1] муниције, те смо се повукли дубље у шуму гдје смо их опет дочекали нашом ватром, и опет смо се повукли ради недостатка муниције. Неки борци по свршетку борбе имали су један или ниједан метак. У вријеме кад смо ми водили те борбе са усташама, један одред хрватске војске отишао је сеоским путем према Ступарима, односно Тузли.

Послије борбе с нама усташе су напале Дангићеве људе на караули код Кладња, али, пошто им је дошла помоћ, усташе су потиснуте.

Ми смо поново искористили те случајеве да Дангићеву претставнику предочимо неопходну потребу јединствене команде. Тражили смо муницију. Они су 13-ог довели топ у једно село. Други дан опалили су један метак „ради морала четника" — како то они кажу. А јучер (14-ог) испалили су 13 метака на Кладањ. Ватром су руководили преко телефона, а код топа су били неки артиљериски подофицири. Нису ту обављена никаква

[1] Понестало

Драги другови!

Ми нисмо слали извјештаја већ мјесец дана. Исто су томе криве и бројне тешке прилике /курири се тешко пробијају кроз усталасане отпоре, или, чешће, или вица лежи на нама. Сада вам пишемо о најновијим догађајима, односно вам спремити опширнији извјештај, нарочито за читаву област са којом смо до сада имали врло слабе везе. Овај извјештај односи се само на срезове зворничкі и кладањски.

Дне 7.IX. о.г. пред селом Пепићи /срез власенички/ напале су наш устаске и војска. Било их је 150 до 200, теškим наоружани пушко-митраљезима, аутоматским немачким пиштолима и са један до два тешка митраљеза. Наш одред на том сектору бројио је 40 до 50 пушака и 2 пушко-митраљеза. Како се још узме у обзир да је војска са веће удаљености испалила неколико метака из брдских топова, онда се види како смо ми несразмерно бројчано и у наоружању. Ипак наш је одред дао отпора. Жилихну Запажени су неки недостаци у погледу патрола а и самог командовања у току борбе. Пошто је непријатељ продро до села Пепића одвојило се неколицина пробисвијета који су почели са паљевом кућа, стогова сијена, слама и хата. Цијело село Пепићи /12 кућа од 17 домаћина/ запаљено је и изгорело. Цигла једна кућа није изгорела. Изгорели стогови броје на десетине.

Наш одред повукао се на један камењар одакле је поновно пратио непријатеља и тако га спречио у намери да запали и село Горње Допаске.

Прије тога усташе и војска запалили су следећа села око Кладња: Вучинићи, Ковачићи, Жеравице и Брановићи / све српска села/.

Пошто је пријетила иста судбина и селу Митијевићима у близини Ступара[2], ми смо тамо пребацили око 80 пушака и 4 пушко-митраљеза /јер се и у Ступарима налази војска/. Тај одред је отјерао у Ступаре војску са оближњих положаја на којима се је била утврдила. 6 хрватских војника је погинуло а 1 заробљен / ми нисмо имали жртава/. Тај заробљеник /Бјеловарац/ изјавио је да се међу Бјеловарцима шири незадовољство и да их стога враћају у Тузлу, а да на њихово мјесто шаљу добровољце / легионаре/ одређене на руску фронт. Ово нам је исто потврдио један непријатељски војни курир којег смо недавно ухватили. Из тога наш је одред поново разружао цесту и неке ћуприје, а и нападнут је поштански аутобус. Поново Тридесна војска из Тузле покушала је да разбије наш одред/којих је услед борби око Кладња мало мањи број људи/, али јој то није пошло за руком. Наш један друг је погинуо.

Дне 5.IX. о.г. увече напали су Данкићеви одреди Кладањ са планине, а да нису нас о томе обавијестили. Уз то су запалили неке муслиманске куће. Други дан чула се је само повремена пуцњава. Ми смо тога дана увече са око 70 пушака, једним теškим митраљезом и око 120 до 150 беспушкара приближили се на домак Кладња. Један од Данкићевих људи погрешно нам је поручио да почиње напад /рекао је да је то из команде/. Ми смо убрзо дошли у додир са њима непријатељем који је посео неке положаје око Кладња. Настала је борба и ми смо стално наступали. Међутим наши су осматрачи примијетили да се иза наших леђа налази један одред хрватске војске /број непознат/ са једним теškим митраљезом или пушко-митраљезом. Ми смо се били потпуно поуздали у наш одред на Ступарима који неће дозволити да било што прође из Тузле или изађе из Ступара[2] Зато нисмо оставили никакову заштитницу. То је без сумње наше страшно крупна грешка којамсе више не смије понавити. Ипак смо се извукли из окружења са двојицом теже рањених, али смо изгубили теškи митраљез из којег је [illegible] душе, извађен затварач и остало. У вријеме кад смо ми водили борбу планина /Данкићеви људи/ прекинули су с паљбом и нису нас покушали са упадом у град. Послије борбе видјели смо се са њиховим претставником /који у ствари нема неких овлаштења/ и питали га зашто они тако раде. Он нам није дао јасан и прецизан одговор. Тако смо већ трећи пут били одбијени од Кладња захваљујући упорном одбијању Данкићевих људи да се створи јединствена команда и да наша сарадња буде покрена.

У споразуму са Данкићевим људима ми смо поставили засједе на Становима /деста Тузла-Кладањ/. Пошто смо били на тој засједи већ 5 дана није се у потпуности могла очувати њихова тајност. За тих 5 дана ми смо успјели [illegible] могућности свеју везу са Тузлом и Ступарима иако је непријатељ упорно покушавао да поправи цесту и ћуприје. Ухватили смо два њихова курира и заплијенили нешто што упућено за Кладањ.

(Прелази се на другу страну)

1/ Изгледа ова војска наиђе из Власенице и Хан Пијеска /који су поново пали у наше руке/ и на најмањи хтјела би прокрчити пут до Тузле.

2/ Ступари село удаљено од Кладња 8 километара према Тузли. Данас главно веза између Тузле и Кладња, осим тога тамо се налази водовод за Тузлу. Ми смо га били осујетили 18.VIII. о.г.

Фотокопије прве страниие документа бр. 143

прецизна рачунања, нити заузимани правилно елементи без којих је немогуће тачно гађање у артиљерији. И није чудо да од 13 метака само 1 погоди град Кладањ. Увече је дошао капетан Шошкић, командант Дангићевих одреда око Кладња. Испоставило се је да он уопште није наредио гађање из топа за тај дан. Капетан Бранко Шошкић је пред свим борцима и сељацима који су се ту задесили исмејавао поручника Јову Орозовића и пријетио му стријељањем. Ми смо од капетана, између осталог, дознали да његове снаге уопће нису биле спремне за напад на Кладањ, а ипак се је пуцало из топа. Он сам каже да оне броје око 150 пушака, а да се остало разбјегло. Причало се да има око 1.500 до 2.000 четника. Сам капетан писао је 10 септембра Орозовићу (то је војни делегат) да ће Кладањ нападати 5 батаљона четника. Данас они чекају на карте и неког официра. У разговору с нама пристао је да заједнички израдимо детаљан план за напад на Кладањ.

У погледу односа према Аћиму Бабићу и Дангићу јављамо укратко сљедеће: Још при опсади Власенице Аћим Бабић нам је писао и то увијек у тону командовања. Ми смо мислили да је он у вези са Сарајевским штабом. Кад су уствари наши одреди први пут освојили Власеницу (11. VIII о. г.), видјели смо ко је Аћим Бабић. Он је дошао тек сутрадан, покупио сав плијен (животне намирнице) за себе, његови су људи отели нашим људима митраљез, смјењивали наше страже итд. Управу града поставио је сам. У прогласу (који није политички проглас) ниједном ријечју не спомиње се Совјетски Савез. Ситуација је била таква да су наши људи напустили Власеницу. Ми смо Аћиму Бабићу послали једног члана Среског штаба. Њему је Аћим рекао да је за сарадњу с нама, да је за Русију (оно у прогласу је омашка и ништа више). Да би нам замазао очи, дао нам је нешто духана и соли. За састав градске управе он каже да није крив, јер је он (А. Б.) стално на фронту. Он је то препустио људима из Власенице. Други дан у Власеницу је ушла хрватска војска, а Аћим је отишао некуда према Сребреници, те су наши преговори прекинути.

Послије петнаестак дана један члан Обласног штаба разговарао је са Аћимом у Кусачама [и] добио је скоро исте одговоре. Кад је А. Б. прочитао из Билтена Главног штаба (број 1) „Задатак народ. ослоб. партиз. одреда", он је нервозно упитао: „Гдје се тај штаб налази?" Послије је на крају разговора изјавио да се тај штаб налази у Србији и да он има с њим везу (без коментара). А. Б. (исто као и Дангић) говори стално о јединству, и против тога је да се говори „ми" и „ви", а уствари хоће да се ми подвргнемо њиховој команди. Приликом овог разговора Аћим није пристао ни на какав писмени споразум.

Прије десетак дана један члан Обласног штаба и један Среског штаба отишли су у Власеницу мајору Дангићу и предложили му сљедеће тачке за сарадњу:

1) Ко је главни непријатељ, а ко наш главни заштитник?

2) Сарадња на војном, економском и политичком пољу.

3) Слобода пропаганде и међусобно ненападање.

Мајор Дангић рекао је да се с тим слаже, али никакав писмени споразум није потребан. Даље је изјавио да не истичемо још црвене заставе, јер је то прерано. Нагласио је да не истрчавамо и да се засада суздржавамо од директних напада на Нијемце, јер ми се, тобоже, боримо само против усташа.

Штабу Сарајевске области

Драги друтови!

Ваш курир задржао се тако дуго код нас нашом кривицом. Усљед борби око Кладња били смо сви заузети, те нисмо имали времена за писање извјештаја. То се неће други пут догодити. Шта ви мислите о томе: да ваш и наш курир стално заједно путују?

Примили смо летке и добро сте учинили што сте нам послали у већим количинама. Шаљите нам и убудуће материјал и књиге. Из Т[узле] нисмо још ништа добили.

Овдје шаљемо један краћи извјештај за Штаб народноослоб. партиз. одреда за БиХ.

Пошаљите им још оне летке које смо вам послали. Ми вама шаљемо писмо Пацаку[1] и летак Ваљевског народ. ослоб. војног одреда.

Што се тиче обавјештења које смо вам дали о Аћиму, она су црпљена из наших разговора са људима, па и Светозаром.

0 осталим догађајима код нас прочитајте у извјештају Босанског штаба.

Добро би било да од вас дође 5 до 10 људи наоружаних (изграђених), па да буду овдје извјесно вријеме у сврху пропаганде; касније би и ми вама могли послати наше људе.

Малочас су дошли курири из Мајевице. Тамо има много попаљених села. Изгледа да је тамошњи одред претрпио велике губитке. Мораћемо им слати оружје. О томе други пут више.

Зашто нам нисте послали књигу „Шта мора знати савремени борац", шапирограф итд.? Још нам купите „Потсјетник за резервне артиљериске официре", „Теорију, припрему и наставу за гађање" за артиљерију. Те књиге је вама лако набавити, а нама су нужне.

[1] Усташки пуковник, био тада командант неке усташке јединице у Власеници.

Ваш курир Гојко Нерић изгледа воли попити. Настојте да шаљете боље курире. Није се опио, али говори у суперлативима о ракији кад је попио две до три чаше са Дангићевим људима.

Овај час је стигао ваш курир Ђерић Радомир[1] (15. IX у 3 сата и 30 м). Послаћемо га са одговором што прије.

ШТАБ НАРОД.-ОСЛОБ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЗА ТУЗЛАНСКУ ОБЛАСТ

Негдје на фронту
15. IX. 1941.

БР. 144

ПИСМО ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 15 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О СТАЊУ НА ПОДРУЧЈУ РИБНИЧКОГ БАТАЉОНА

ШТАБ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Замјеник команданта

Рибник, 15. 9. 1941

ШТАБУ БРИГАДЕ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА,

Дрвар

На проласку кроз Рибник, посјетио сам ваш Штаб батаљона партизанских одреда, гдје сам имао прилике да се донекле упознам са радом и приЛикама на подручју поменутог штаба.

Једна од најважнијих ствари које сам овдје запазио је партизански начин борбе, иако се овај штаб налази на претстражи и држи један од врло великих и важних фронтова. Чини ми се да овдје постоје сви предуслови за стварање чврстих и правих партизанских одреда, нарочито у овом моменту када се, према још непотврђеним вијестима, дижу Ратково и околна села а трупе око Кадине Воде и Хан Кола преузимају на себе главне уда-

[1] **Погинуо као командир партизанске чете.**

ре непријатеља. Уколико те вијести буду тачне, претстојале би на овом фронту, према мом мишљењу, операције већег стила, којима би, без сумње, морао да руководи Штаб бригаде или би исте[1] требало извести уз учешће једног оперативног официра из реченог штаба. Већ само пресијецање свих веза непријатељу са Бања Луком на Хан Колима и Кадиној Води условљава заузимање Ситнице и Кључа, с једне, као и поновно ослобађање Мркоњић Града, с друге стране.

Без сумње, најважнија и најхитнија ствар овдје је организовање, спремање и склањање хране, које овдје има у огромној количини. (На Црквеном се налази око 10.000 оваца и 5-6.000 говеда.) Треба имати на уму да се Црквено налази на домаку непријатеља и да би један организован напад са стране истог могао да упропасти те огромне наше залихе као и да непријатељу донесе огромне користи.

Све то и многе друге чињенице указују [на] потребу што бржег доласка политкомесара Бригаде, као и уже војничке сарадње. I

Овдје је прекјучер изведена једна акција коју је вриједно истаћи јер може да послужи као примјер свим нашим одредима. — Два друга партизана су сишла према Кључу и заробили 58 оваца, 6 говеда и пастира муслимана који је, пошто је нахрањен и испитан, са летцима отпослан кући. Опширнији извјештај о томе догађају ћете примити од овог батаљона, што може да вам послужи као материјал за наше новине.

Успјеси које је овај штаб постигао заиста су велики, но мислим да би чешћим и личним контактом са друговима из Штаба бригаде исти били далеко већи. У сваком случају, треба да се похвали рад и пожртвованост друга команданта Ковачевића и друга инспектора Миле Пантоша.

Борбеност и морал партизана као и цивилног становништва је заиста на завидној висини.

СМРТ ФАШИЗМУ!

Замјеник команданта
Миљенко[2]

Умољавате се да приложени препис овог дописа доставите Штабу за Босанску Крајину.

[1] Операције

[a] Миљенко Цвитковић, народни херој, погинуо у Петој непријатељској офанзиви на Зеленгори 1943 год. као командант батаљона у Првој Мајевичкој бригади.

[illegible]

Замјеник Команданта,

[illegible]

La situacion aqui esta muy bien. Estan todos serbios y se llaman comunistas, asi que solamente dos o tres camaradas pueden hacer mucho. Nuestra control aqui es urgente y estos estan asegurados. Los camaradas de aqui estan prestos de ayudar a Svar con comida por cambio de cosas que Svar puede darles. Por eso es muy urgente hacer un contacto estrecho. Se habla que en Kljuc hay una grande cantidad de entrada y en Podlica ver, con una buena organizacion y organizada operacion, salida esta situacion para Svar.

[illegible]

Фотокопија документа бр. 144

La situacion aqui esta muy bien. Estan todos Serbos y se llaman comunistas, asi que solamente dos o tres camaradas pueden hacer mucho. Nuestra control aqui es urgente y existos estan asegurades. Los camaradas deaqui estanprestos deayudar a Drvar con comida por cambio de cosas que Drvar puede darles. Por eso es muy urgente hacer un contacto estrecho. Se habla que en Ključ hay una grande cantidad de comida y esto podria ser, con una buena organizacion y organizada operacion, salida de esta situacion para Drvar.[1]

Miljenko

БР. 145

НАРЕДБА ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 15 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ЗА РАД НА УЧВРШЋЕЊУ ЈЕДИНИЦА И ПОЈАЧАНУ АКТИВНОСТ ПРОТИВ ИТАЈ1ИЈАНСКИХ ОКУПАТОРА И ЊИХОВИХ ПЛАЋЕНИКА[2]

ШТАБ БРИГАДЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ[3]
КОМАНДИРУ

НАРЕДБА

Штаб бригаде обраћа се горе именованом партизанском одреду и његовом командиру поводом најновијих догађаја. У вези с тим Штаб бригаде саопштава сљедеће:

[1] Овај текст преведен са шпанског језика значи сљедеће:

„Овдје је ситуација врло добра. Сви су Срби и називају се комунистима, тако да само два или три друга могу много да учине.

Наша контрола је овдје хитна и успјеси су осигурани. Овдашњи другови су спремни да помогну Дрвар храном у замјену за ствари које Дрвар може дати. Зато }е јако потребно да ступите у уски контакт. Говори се да у Кључу има велика количина хране, а то би могло да за Дрвар буде излаз из садашње ситуације, уколико буде добра организација и уз организовану операцију."

[1] Редакција располаже копијом наређења.

' На документу није написано коме је упућено наређење. Вјероватно је наређење писано у више примјерака и упућено командама подређених партизанских одреда.

I — Као што је наведено и у наредби од 9-ог о.м., извјесни људи извршили су издају наше народне борбе. Својим прљавим послом успјели су да обману и неке одреде, као и људство појединих села. Они су се у том послу служили свим могућим средствима. Лагали су народ да талијански окупатори носе нашем народу мир, спокојство, рад и срећу, те да се зато против тих вајних народних пријатеља не треба борити. Уствари, шта се показало? Показало се то да су ти плаћеници примили огроман новац и да и данас раде за своје властите интересе. Показало се то да су талијански окупатори одмах издали званичне плакате, гдје од нашега народа траже крвљу стечено оружје, траже да. буду господари нашег жита и уопште наших њива и кућа. Воде ти талијански окупатори са собом и усташке разбојнике. Ето, видите куда води издајничка политика тих Мусолинијевих плаћеника којима једино лежи на срцу талијанска лира и масне зараде. Ето, тамо води издајничка политика разних Ђујића, Брковића и Рађеновића. Ми се не морамо много трудити да би навели читав низ примјера гдје су талијански окупатори били саучесници у највећим злочинима усташких крволока. Зар случајеви у Грачацу и • неким другим мјестима, гдје су се дешавала највећа звјерства, не говоре о томе како талијански окупатори воде политику потпомагања и одржавања усташких банди?! У суштини и данас лажна политика пријатељства талијанских окупатора иде за тим да поврати поново дане усташких насиља и крвопролића. И заиста, то ће се догодити уколико издајничка политика појединих талијанских плаћеника ухвати више коријена, уколико наши другови под оружјем не увиде куда води та политика попуштања Талијанима. Ево још једнога примјера. Талијански окупатори и усташке банде данас у својим плановима имају један исти циљ — УГУШИТИ У КРВИ НАШ СЛОБОДНИ ДРВАР И СВА НАША СЕЛА КОЈА СУ ОСЛОБОЂЕНА. Талијански окупатори прикупљају за то своје снаге на једној страни, док на другој страни, код Петровца, Павелићеви злотвори прикупљају све своје снаге како би већ једном окончали са Дрваром. Каква је разлика ту између тих двију оружаних банди? Никаква, осим те — да је једна банда Павелићева, а друта Мусолинијева. Нашим селима и нашем слободном Дрвару, као и у другим мјестима у ослобођеном дијелу Босне и Лике, данас пријети највећа опасност, пријети покољ и истребљење нашег народа у овим крајевима, пријети опасност потпуног уништења. Томе води свака политика уступања и попуштања Талијанима.

II — У вези с тим Штаб бригаде обраћа се и наређује свима герилским одредима на подручју некадашњег Голубићког штаба и на подручју личких штабова:

1. Да прикупе све своје људство под оружјем и да не дозволе ни по коју цијену расипање наших одреда.

2. Да се људству разјасне најновији догађаји наведени под горњом тачком I. Да се пред људство постави питање да ли ће остати вјерни народној борби и извршавати према томе наредбе Штаба бригаде или ће остати на линији постепене издаје наше народне борбе. Ми вјерујемо да наши радници и сељаци, да наши драги Личани и Далматинци, неће издати народну ствар. Народну ствар издају само народни ИЗРОДИ.

3. Сви одреди који се налазе на својим положајима и који остају вјерни народној борби морају одмах ступити у везу са Штабом бригаде, како би добили даљње наредбе. Уколико не могу то учинити, онда важи општа сљедећа наредба:

а) Одреди који су за то да се боре и против талијанских окупатора имају одмах ступити у борбу са Талијанима ондје гдје то могу најлакше извести и гдје има најмање талијанских снага. То треба извести по једном смишљеном плану, онако како то раде прави партизани. Нека ниједног нашег герилца ни најмање не плаше талијанске снаге. Ми знамо сигурно какво је стање у талијанској војсци и колико је она расположена за борбу. Наше снаге, па макар и неколико пута биле мање, имају снаге да без великих мука разоружају и разбију поједине талијанске војне снаге. Тога морамо бити свјесни и с таквим увјерењем улазити у борбу. Штабу бригаде није стало до тога да, рецимо, потцјењује једног непријатеља и да своје одреде 'тура у пропаст на тај начин. Али мишљење наше о стању талијанске војске и успјешнијим могућностима борбе против њих засновано је на тачним подацима и одговара потпуно истини.

б) Они одреди који нијесу расположени за борбу против талијанских окупатора, из било којих разлога, треба да се ставе на расположење Штабу бригаде који ће им дати распоред и све што је потребно. Ово је врло важно, јер не смије се дозволити да наши поједини одреди остану ван борбе против Павелићевих разбојника или против талијанских окупатора.

Тражимо од свих командира и герилских одреда Книнске Крајине и личке стране да нас исцрпно обавијесте о свима горе поменутим питањима. То учинити најхитније.

Вјерујемо да ће наши другови герилци спрати љагу коју су народне издајице бацале на наше одреде. Вјерујемо да наши друтови неће издати нашу свету борбу за народно ослобођење. Вјерујемо да ће наши другови одмах прићи у наше одреде и ступити у борбу до пуне побједе и потпуног истребљења свих фашистичких окупатора, како њемачких тако и талијанских, до

истребљења њихових плаћеника — Павелићевих усташких банди и наших властитих домаћих издајица.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Ш. Б. 15. IX. 1941 године

Политички комесар **Командант бригаде**

БР. 146

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 15 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БАТАЉОНА ЗА РАСПОРЕД БАТАЉОНА И НАЧИН ЊЕГОВОГ ВОЂЕЊА БОРБЕ[1]

ШТАБ I БРИГАДЕ
НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

НАРЕДБА

ШТАБУ II БАТАЉОНА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА (КУЛЕН ВАКУФ) СВИМА КОМАДДИРИМА ГОРЕ НАВЕДЕНОГ БАТАЉОНА

По наредби Штаба I батаљона „Слобода" од 14-1X, ваше снаге требало је да се распореде на досадашње положаје IV одреда (командир Мане Роквић); то значи да један дио ваших снага запосједне ЋУВИКЕ испод КАДИЊАЧЕ. Тај дио ваших снага има да одржава чврсту везу са лијевим крилом Оштрељског фронта испод РАСТОВЕ ГЛАВИЦЕ (командир Морача В.[2]). Тај дио ваших снага мора да контролише и цесту према Врточама и Крњеуши. Остали дио ваших снага треба да запосједне положаје V одреда (командир Здравко Челар) и да држи положаје изнад Рашиновца до Тука (сјеверно од Петровца). Тај дио ваших снага надовезиваће се на снаге које су упућене према Б.[равском] Ваганцу и Бравску (IV одред, командир Мане Роквић).

[1] Редакција располаже копијом документа.
[2] Владо Морача

У вези горње наредбе Штаб бригаде наређује:

I.) Да се горња наредба има најдосљедније спровести. Само на горе наведеним положајима ваши одреди има да оперишу.

II.) Одреди вашег батаљона који се надовезују на наш II одред има да најчвршће држе везу са њима и да ни по коју цијену не дозволе продор непријатеља на лијевом крилу, тј. на лијевом крилу Оштрељског фронта.

Што се тиче самог начина како треба да ваши одреди оперишу, Штаб бригаде наређује:

1.) Ваши одреди који се налазе до Колунића имају задатак да непријатеља задржавају и одбијају уколико би покушао продор према Оштрељу; зато држати што чвршћу везу са Морачиним одредом, те, ако се укаже потреба, рокирати удесно. Други дио ваших снага, који се налази испод Кадињаче према Растовој Главици, има да непријатеља захвата и опкољава. Овај задатак извршити по сваку цијену и од њега се не може отступити.

2.) Онај дио ваших снага који је упућен изнад Рашиновца и сјеверно од Петровца мора самостално оперисати, заједно са V одредом. Те снаге имају најупорније да нападају непријатеља и да никако не узмичу, јер је њихов задатак да непријатеља у Петровцу директно нападају док он врши офанзиву на Оштрељ. Тако ће непријател>ске снаге бити разбијене и биће му[1] онемогућено да свима снагама удара на Оштрељ. За командире и воднике одреда који има да извршавају овај задатак, поставити сигурне и одлучне људе, а њихова имена доставити Штабу бригаде, јер њих сматрамо одговорним за извођење тих задатака.

Наређује се команданту II батаљона Пери Ј. Ђиласу да одмах по примитку ове наредбе поднесе исцрпан извјештај Штабу бригаде, преко Штаба I батаљона, о спровођењу ове наредбе. У извјештај унијети тачан број пушака, аутоматског оружја, бомби и муниције, као и другог материјала којим располажете. У извјештај унијети који су све одреди и водови сада под вашом командом, гдје су други одреди који се ту не налазе и зашто нису кренули с вама. Тај извјештај најхитније поднијети и одговорити тачно на сва наведена питања.

Штаб бригаде наређује да се муниција што боље чува и да се не дозволи ни по коју цијену неко нушкарање које не наноси непријатељу директне губитке. Исто тако, ради што успјешније борбе, потребно је да поједини одреди врше копање ровова и учвршћивање својих положаја, које одмах треба што боље маскирати.

Ваш допис по питању новчане помоћи за породице погинулих примили смо. Штаб бригаде побринуће се да удовољи њиховим потребама у границама могућности.

[1] **Непријатељу**

Напомињемо као врло важно: не смије се дозволити никакво паничарење нити дезертирање са положаја. Уколико би се такви случајеви десили, Штаб бригаде даје овлашћење команданту тих одреда да сваког таквог човјека на лицу мјеста стријеља. Уколико ова наредба не буде спроведена у потпуности, биће позват друг Перо Ђилас, командант тих одреда, на одговорност пред војни револуционарни суд.

Напомињемо још једном да се сада води најодлучнија битка од које зависи у много чему наш будући опстанак, те зато треба уложити све своје снаге и пуну озбиљност у борбу.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Ш. Б. 15-1X-1941 год.
у 20.45 часова по новом вр.[1]

Политички комесар: Командант бригаде:

BR. 147

IZVJEŠTAJ ŠTABA OZRENSKOG NO^ ODREDA OD 15 SEPTEMBRA 1941 GOD. ŠTABU TUZLANSKE OBLASTI O UČVRŠCENJU JEDINICA I BORBAMA OKO MAGLAJA, DOBOJA I GRACANICE

II BATALJON[2] NARODNO-OSLOBODILACKIH PARTIZANSKIH ODREDA TUZLANSKE OBLASTI

Izvještaj br. 2 Oblasnom štabu Tuzlanske oblasti

U izvještaju br. 1 izviješteni ste o akciji ovoga sektora.

4. IX t. g. održano je savjetovanje komandira odreda ovoga sektora. Bilo je prisutno 25 komandira. Na savjetovanju je bio sljedeći dnevni red:

1.) Referat o vanjskoj i unutrašnjoj situaciji (Referent drug V. T.[3] a pretsjedavao drug H. M.[4])

2.) Finansije (Odobrena suma od 100.000 din. za pomoć onima kojima su Pavelićevi zločinci popalili kuće, odobrene sume komandirima za nabavku vojnih potreba itd. Izabran finansiski odbor.)

[1] no »eMaMKOM pa'jyHaH.y BpeMeHa.
[1] Kasnije Ozrenski NQP odred.
[3] Todor Vujasinović
[4] Pašaga Mandžić-Hadži Murat

3.) Izabran ekonomski odbor da vodi brigu o ishrani vojske i stanovništva.

4.) Pitanje učvršćivanja odreda i raspodjela fronta i to: front maglajski od Zavidovića do Trbuka, front dobojski od Trbuka do Suvog Polja, front gračanički od Suvog Polja do [Bosanskog] Petrova Sela, i pozadina: Vozuća — Petrovo Selo. (Ovako je raspodijeljen front bio i prije, a sada ćemo postupiti po pismu delegata CK Marka[1], to jest formirati čete.)

Svi sektori dobili su konkretne zadaće.

1.) Maglajski sektor: da pročisti muslimansko selo Jablanicu iz koga je pucano na naše odrede i da razruši željezničku prugu i, telefonske žice na tom sektoru.

2.) Dobojski sektor: da učvrsti odrede u selima svoga sektora i da presiječe električni vod. Da izvuče i sredi zarobljeni ratni materijal.

3.) Gračanički front: da presiječe i sruši prugu Tuzla—Doboj.

4.) Pozadina: da osigura zaleđinu fronta i da izvidi snage u Vozući.

Rok izvršenja zadaća: 7 dana.

Sada ću da iznesem detaljnije izvršenje zadataka po pojedinim sektorima.

1.) Dobojsbi sektor. — Najznačanija bitka vođena je na ovom sektoru ove nedjelje. Naime, 10-og ov. mj., rano ujutro, jedna četa njemačke vojske i dvije čete hrvatske vojske došle su na stanicu Trbuk sa namjerom da napadnu selo Striježevicu i druga bliža sela, jer im je tu uvijek davan jak otpor, i da oslobode[2] Doboj koji je u stalnom strahu.

Dosta neprimjetno približili su se naširn pretstražama i borba je otpočela. S početka su Nijemci bili drski i vikali na naše borce da ih zaplaše, ali su brzo razbijeni i istjerani u neredu na prugu. Na njihovo traženje hitne pomoći došla su tri vagona vojske iz Doboja, a po pričanju zarobljenih, ostala je u Doboju samo straža. Tada su uspjeli ponovo da se uspnu na brdo do naših položaja, a naši odredi su već stigli u pomoć na vrijeme i ponovo stjerali neprijatelja na prugu. Naročito su bježali Nijemci, koji su ogradu provaljivali gdje su stigli. Zatim su zauzeli položaj iza nasipa pruge, ali tu pruga pravi zaokret tako da [je] naš puškomitraljez, koji je zauzet[3] tog časa od neprijatelja, mogao da tuče Nijemce sa strane. Na otvorenu vatru sa naše strane, Nijemci koji nisu bili pogođeni bježali su u kukuruze, a odatle u rijeku Bosnu, tako da još izvlače lješine iz vode. Oko pruge su ostali lješevi njemačkih vojnika. Naši borci sišli su na cestu, razmšili jedan njemački kamion i laki

[1] Svetozar Vukmanović-Tempo

[1] Tj. da ohrabre

' Tj. koji su naji tog momenta oteli od neprijatelja.

auto, zarobili jedan bacač bombi sa nešto municije za isti, 20bicikla, 2 puSkomitraljeza i nešto pušaka. Dok su naši borci iznosili zarobljeni plijen, dolazi voz i na brzinu kupi ranjene i mrtve oko pruge i ostatke razbijene vojske iz kukuruza. Tada naši borci otvaraju vatru sa mitraljezima i puškama i bacaju bombe na voz, pošto je isti morao da prođe ispod naših položaja. Zrtava je bilo mnogo i čuo se jauk iz vagona. Tu je poginuo i ljekar koji je došao da ukaže pomoć ranjenicima. Ostalo je 6 mrtvih neprijateljskih vojnika na našem položaju, a u Doboju je vršena sahrana njemačkih vojnika. Osim toga, svakodnevno u Doboju umiru ranjeni vojnici, a Doboj je sav u cmim zastavama. Kad je neprijatelj potisnut, artiljerija i avioni bombardovali su naše položaje bez ikakvog uspjeha. Te noći naši odredi silaze na prugu kod stanice Trbuk i 100 metara pruge, zajedno sa pragovima, bacaju u rijeku Bosnu. Tu je isječeno oko 30 stubova telegrafske žice i šolje polupane, a cesta izrovljena na mostovima. Na razrušenim automobilima zapaljene gume, jer su bile nove. U toj bici imali smo 4 mrtva i 3 ranjena. Protivnik krije svoje gubitke, ali svakako ima nekoliko desetina mrtvih njemačkih i hrvatskih vojnika.

Ujutro 11. IX isproban je bacač bombi na Doboj, na zahtjev boraca koji kažu »da Doboju viknemo dobro jutro«.

Na 13. IX presječeni su željezni stubovi električnog voda iz Tuzle za Doboj. Te večeri Doboj se bojao napada i cijelu noć su pucali iz mitraljeza i tražili pomoć.

Na 14. IX odred u Suvom Polju i Tekućici vrši napad na stanicu Suvo Polje (pruga Tuzla — Doboj). Tu je zarobljeno 13 hrvatskih vojnika i 14 pušaka. S naše strane nije bilo žrtava. Razrušena je pruga na više mjesta i razrušena 3 manja mosta, stanica zapaljena i zapaljeni rezervni pragovi na gomili. Telefonske žice iskidane. Strijeljana dvojica ustaša koji su palili kuće i pljačkali.

2.) Gračanički sektor. — Na 14. IX izvršen je napad na želj. stanicu u Boljaniću, sa koje je straža pobjegla. Stanica je zapaljena, pruga porušena, dva manja mosta oštećena i telegrafski stubovi posječeni.

Stanica Karanovac je napadnuta 14. IX. Straža je također pobjegla. Stanica, stanična radionica i ostale zgrade kojima se služtla vojska su zapaljene. Uništene su dvije lokomotive i 5 vagona koji su bili blindirani vrećama pijeska i pragovima. Zapaljeno je još 30 vagona uglja, koji je bio koncentrisan za loženje lokomotiva, i magacin želj. materijala. Zapaljeni su i stubovi doveženi za popravku telegrafskih linija. Pruga je razrušena i most koji veže Karanovac sa Gračanicom je zapaljen.

Na Sočkovcu je pruga razrušena i dva manja mosta oštećena. Telegrafski stubovi isječeni.

Na Kakmužu desetarska stanica za materijal i alat za popravku pruge zapaljena a alat zaplijenjen. Razrušena je pruga, te

je kontrolni voz iskočio. Na 15. IX izvršen je napad na voz sa vojnicima između Sočkovca i Kakmuža. Voz je bio blindiran.

14. IX izvršen je napad na stanicu Petrovo Selo, ali usljed stigle pomoći iz Tuzle, odred Petrova Sela morao se povući. Neprijatelj je iskoristio povlačenje odreda i popalio je oko 20 kuća. Poginula su 4 vojnika, a strijeljana 3 muslimana, izdajice svog sela Miričine, koji su palili sprske kuće i pljačkali.

Maglajski sektor. — Pročišćeno muslimansko selo Jablanica, sa kojim su uspostavljeni dobri odnosi. Oštećena je pruga i telegrafska linija.

Pozadinski sektor izvršio svoj zadatak i -uspostavio dobre odnose sa muslimanskim selima.

Ovo su akcije koje su izvršene, prema predviđenom planu, u roku od 8 dana.

18 ov. m. održavamo drugo savjetovanje komandira gdje će se dodijeliti nove zadaće, te izvršiti organizacija drugog bataljona po pismu delegata Marka od Štaba BiH.

Drugovi, po mom dolasku ovdje odmah sam vam vratio kurire da vas obavijeste da sam dobro stigao, a 25 prošlog mj. poslao sam vam kurire da vas izvijeste o početoj akciji. Prvog ovog mjeseca poslao sam vam izvještaj br. 1. Kuriri koji su odnijeli izvještaj br. 1 još se nisu vratili.

Smatram za vrlo važno i neophodno potrebno da uspostavimo tješnje veze. Zato bi vi trebalo da poradite na tome, a to vam je lakše, jer imate ljude koji poznaju put, a znaju i gdje se nalazimo. S moje strane ovo je četvrti put da vam šaljem kurire.

S ovim izvještajem šaljem vam i izvještaj br. 1, ukoliko ne budete ga dobili. Šaljem vam pismo Bodina[1] upućeno na mene, pismo delegata CK druga Marka, kao i bilten Narodnog štaba (sve u prepisima), kao i prepis pisma kojim ja odgovaram Bodinu.

Ponovo podvlačim: radi koordinacije naših akcija, radi upoznavanja situacije naše oblasti, kao i učvršćenja veza, smatram vrlo važnim da se sastanemo.

Uz naš borbeni pozdrav

SMRT FAŠIZMU _ SLOBODA NARODU!

Negdje na Ozrenu, 15. IX. 1941 g.

član Oblasnog štaba
H. Murat[2]

[1] Mahmut Bušatlija-Bodin
* Pašaga Mandžić-Hadži Murat

BR. 148

PROGLAS ŠTABA OZRENSKOG NOP ODREDA OD SEPTEMBRA 1941 GOD. NARODU OZRENSKOG KRAJA

RADNICI, SELJACI, SVI POŠTENI GRADANI!

Od sloma bivše Jugoslavije hitlerovski fašizam i njegov subaša i izmećar Pavelić stavili su srpski narod ovih krajeva u potpuno vanzakono i bespnavno stanje i dali raznom ološu i ustašama da ga goloruka uništeX iskorijene. Počelo je sa pojedinačnim ubistvima, pa se prešlo na masovna ubijanja i zatiranja cijelih krajeva (Lika, Banja Luka, Vlasenicaj), počelo je sa pojedinačnim odvodenjem i iseljavanjem, pa se prešlo na iseljavanje čitavih sela i krajeva.

Da li se narod mogao s ovim pomiriti? Nije — i puška je planula. Planula je na Vidovdan u Hercegovini, da odmah zatim plane u Vlasenici i Han Pijesku do Romanije. Planula je i u Bosanskoj Krajini, pa ni mi ovdje nismo mogli dalje da čekamo, pa je puška planula i kod nas.

Srpski narod ovog kraja uzeo je pušku u ruke časno, da se bori za svoja prava i za svoj goli život. Poveo je časno i muški borbu zadajući neprijatelju teške udarce. Srpski narod, u ovoj svojoj borbi, nije nigdje nasrnuo na goloruke ljude, niti je igdje palio kuće i ubijao starce, žene i djecu. A kako je na to odgovorio neprijatelj? Evo liste samo nekih njegovih zločina. Selo Ošve cijelo spaljeno (oko 50 kuća). Selo Rječica skoro cijelo je spaljeno; u jednu košaru zatvoreno je 15 staraca, žena i djece i živi spaljeni; osim ovih, poubijano je još 17 lica, većinom staraca, žena i djece. Selo Donja Paklenica: spaljeno je 5 kuća. Selo Trbuk: spaljene su dvije kuće, jedna od tih kuća je kuća samohrane ratne udovice. Selo Lipac: osim popaljenih kuća, poubijani su Gavranović Đorđo, Radojčić Mitar, Durišić Simo, Damjanović Savo, Nikolić Stevo. Selo Pridjel: ubijen je Nikola Kršić. Selo Tekućica: poubijani suMitar Vukojević, star 55 god., potpuno slijep, Mitar Nikolić, star 50 god., sa svojom ženom Đukom i desetogodišnjim sinom; zapaljeno je još 8 kuća; Cvijetin Vrhovac je zatvoren u kuću sa svojom ženom i kiića zapaljena. Selo Suho Polje: ubijen Cvijetin Lukić i zapaljene dvije kuće; izgorjela je kuća Nikole Aleksića u koju su ubacili domaćina, bolesna čovjeka, stara 75 godina; ubijen je Vasilije Vukojević i bačen napolje gdje su ga psi skoro čitavog pojeli. Selo Karanovac: ubijen je od ustaša Jovica Gajić, Risto Radojčić, Jovo Lazić, Nedo Lazić, Gosto Blagojević, Ratomir Poljašević i Petar Stojanović; skoro cijelo selo je spaljeno. Selo Skipovac: isječen je sikirama Todor Knežević. Gračanica: ubijeni su Miloš Durić, Ljubo Simić i Milan

Simić. Petrovo Selo: ubijeni su Vaso Ilić, Nedeljko Vasiljević, njegova maćeha, stara 55 god. i Mara Kovačević; spaljeno je 14 kuća.

Poštenoj javnosti možemo staviti sve podatke na raspolaganje.

Ovdje navodimo samo primjere koje smo tačno ustanovili — a koliko je još onoga što nismo stigli tačno da ustanovimo, ne govoreći o onima koji su odvedeni u koncentracione logore i zatvore, te stavljeni pod prijeki sud! Navodimo samo časnu žrtvu srpskog naroda, osudenog od prijekog suda u Tuzli i strijeljanog, našeg druga Todića Petra.

Nas nazivaju zločincima i banditima i prijete nam nekim hrvatskim zakonima, pa čak i međunarodnim pravom — a po kome pravu taj naš neprijatelj spaljuje živu djecu, žene i starce i puca na nas »dum-dum« mecima?

Naši neprijatelji, osjećajući se nemoćni da svojim vlastitim vojnim snagama skrše našu borbu, pribjegli su starom podlom sredstvu — pokušavajući da nahuškaju muslimanska i hrvatska sela na nas. Nažalost, našli su nešto ološa željna pljačke da povuku u taj svoj zločin, ali većina poštenih muslimana i Hrvata razumjeli su pravilno našu borbu i ostali po strani, pa čak je i pomažu.

Srbi, mi smo borbu započeli i, u ime svetinja našeg naroda, niti je možemo niti je smijemo zaustaviti. Svi ovi zločini nisu u stanju da nas zastraše ili zbune. Naša osveta biće strašna, a pobjeda skora. Pristupajte našim odredima i pomozite našu borbu da bismo u tome što prije uspjeli. Borite se protiv izdajnika, potomaka Vuka Brankovića, i ustrajte u ovoj obilićevskoj borbi. Radnici, seljaci i svi pošteni ljudi, pomozite našu borbu i onemogućite Pavelićevim dželatima da se bore protiv nas. Naša borba je pravedna i pobjeda je naša.

Zivjela Narodno-oslobodilačka vojska!
Zivio Sovjetski savez, nada svih ugnjetenih naroda!
Slava borcima palim za slobodu!
Živjeli borci Narodno-oslobodilačkih odreda (partizani)!

Ozren, septembra 1941 god.

ŠTAB NARODNO-OSLOBODILAČKIH
ODREDASEKTORA OZREN

БР. 149

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ОФИЦИРА ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 15 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ БАТАЉОНА О ИЗВРШЕНОМ ОБИЛАСКУ ДРУГОГ, ЧЕТВРТОГ И ПЕТОГ ОДРЕДА

ОПЕРАТИВНИ ОФИЦИР
ШТАБА 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"
15 септембра 1941 г.

11, 12 и 13 ов. м. обишао сам П, IV и V одред овог батаљона и њихове положаје.

1) II одред посјео је досадање положаје и исте држи.

2) IV одред посјео је са извиђачима положај на линији Кадињача — Растова Главица. Истакао сам важност ћувика испред ове линије који се налазе, те сам наредио да се исти заузму, а да му наведена линија буде као прихватна у случају отступања.

Други вод овога одреда (од Сувајаца) — по склопу земљишта и по акцији према Петровцу — требало би да припадне под V одред; остало људство овог одреда је из с.[ела] М.[едено] Поље, Бјелаја и Врточа.

Командир би требало да држи тјешњу везу са Врточанима, који су организовани у два вода, те у њима завести више дисциплине, слоге и послушности. Нарочито свјесност и осјећај дужности [треба] да се више развија за операције ван свога мјеста рођења.

3) V одред, састављен од људства из с. Крњеуше, Рисове Греде, Вођенице и Скакавца, добро је сада организован. У њему сам примијетио доста добру дисциплину, ред и послушност.

Овај одред сада држи положаје сјеверозападно од Петровца, на линији с. Рашиновац.

4) И поред мањих несугласица, водови и одреди имају изабраног вођу.

5) Одреди се исхрањују од мјесног становништва, тј. споразумно од својих кућа, а II [одред] из кухиње са Оштреља.

Здравствено стање код одреда је добро. Морал, елан и свјесност су врло добри, али ипак је потребан утицај и савјети политичког секретара и командира — да се људи лакше отргну од свог мјеста рођења, тј. од својих кућа, за боравак и задатке и на другим, удаљенијим мјестима. Ја сам на њих утицао у овом правцу и наишао сам на добро разумијевање и одобравање.

6) Међу овим одредима има и по неколико Смољанаца. Истакао сам издајнички рад њиховог села, зато што се нису дигли на оружје са осталом браћом у борбу за слободу итд. Обећали су да ће све од себе дати и са себе љагу опрати, што ће својим радом у борби и доказати против нашега непријатеља. Зато је сада велика потреба, тј. важност, да се они организују и наоружају, јер су иначе познати као борци.

7) Што се тиче утврђивања, у овом погледу дао сам детаљна упутства свима одр>едима овог батаљона, као и линије на којима треба да се утврђују, а такође и прихватни положај у случају отступања. Истакао сам важност укопавања с обзиром на заштиту живота и употр>ебу оружја-оруђа. Нар>едио сам да се радови маскирају [од осматрања] како са земље тако и из ваздуха.

8) С обзиром на оппггу ситуацију, а пошто су IV и V одред били потпуно неангажовани у неким задацима, наредио сам им 12 ов. м. у 10 ч. да нападну непријатеља 13 ов. м. у зору, на сектору Бравска и Бравског Ваганца, који се је концентрисао у доста јаким снагама око друма кроз наведена мјеста, те да га растроје и натјерају, по могућству, у бјекство и тиме предухитре његову офанзиву која се је очекивала према Оштрељу—Дрвару. У вези с овим наредио сам Јелашиновачком одреду да у одређено вријеме сарађује у нападу са ова два одреда. О овоме сам извијестио и Штаб овог батаљона, а који је овај задатак 14 ов. мј. поново наредио наведеним одредима да га изврше, али исти ни до данас није извршен; разлог још није познат.

9) 12 ов. мј., у 17.30 часова, у Бјелају наишао сам на одред Цвјетнићана и Осредака под командом Пере Ђиласа (36 људи); тамо су, каже, већ два дана. Наредио сам му да одмах иде са одредом у логор IV одреда — Медено Поље и да заузме положаје истог, док се овај врати из Бравска. Ту сам написао у име Штаба батаљона наређење осталим његовим командирима (око 94 човјека), а који су се налазили у околини Вакуфа без икаквих задатака, да поведу ово своје људство у Медено Поље под команду П. Ђиласа, коме и припадају — по његовој изјави.

У овом одреду осјећа се потреба веће дисциплине и послушности. Ту ми се је друг Ђилас претставио, као и командант II батаљона. Примијетио сам му да је из Бригаде послан један друг за команданта батаљона на мјесто пок. Мађуке[1]; одговорио је да је он заузео ово мјесто, а чуло се је из скупа људи који се је налазио око нас да они хоће Ђиласа и да за њим иду.

Оперативни официр:
Јов. Ј. Јовановић

[1] Марко Пнлиповић

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

Штабу Бригаде. — Достављам предњи извјештај оперативног официра овог батаљона. По 6-ој тачки предњег извјештаја наређено је командиру V одреда као и командиру IV одреда, када се пребаце у Бравски сектор, да у своје одреде примају Смољанце као герилце и исте организују и наоружавају.

Командант батаљона:

БР. 150

ПАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИ ПЕТОГ ОДРЕДА ЗА ВРШЕЊЕ ЕНЕРГИЧНИХ АКЦИЈА У ПОЗАДИНИ НЕПРИЈАТЕЉА КОЈИ НАПАДА ОШТРЕЉ[1]

ШТАБ 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

Засад не можемо послати никог командира, ради сам како је најбоље. Шаљемо летака и 2 радио-извјештаја.

V ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ

Ваш извјештај смо примили, из кога смо видјели да [сте] учинили неке кораке око формирања V одреда.

Још једном да поновимо: Пети герилски одред имао би бити састављен од људства из Крњеуше, Вођенице, Скакавца, Суваје и Смољан[е].

Задаци одреда су сљедећи:

1) Дио Одреда, тј. онај што је на Рисовцу, да остане тамо и да редовно уништава непријатеља из бусија; да бивши Одред Вођенице повремено држи бусију на крупскбј цести у висини села, а да редовно, заједно с борцима из Суваје и Смољане, спречава непријатељу снабдијевање водом — да руши водовод; да, што је сад и најважније, иза леђа узнемиравају непријате-

[1] Оригинал наређења је у рукопису. Наређење је писано око 15 септембра 1941 године.

ља и по дану и по ноћи, онда када је непријатељ у нападу на наше положаје одбране Оштреља. Ово је нарочито важно јер ће се непријатељ побојати од залеђа, те ће мањим снагама надирати ка Оштрељу. Ватру ћете отварати из пушкомитраљеза и бацачем бомби; циљ је тога: показати се непријатељу снажан и по њега опасан. При овом, наравно, не трошити муницију у бесцјење.

Ми, ево, већ 3 дана водимо огорчену борбу с непријатељем, а ви који сте исто у саставу овога батаљона — спавате. Шта радите? Зар нисте могли, на своју иницијативу, ударати непријатеља иза леђа?

Челару[1], ти си засад тај командир који ће давати задатке, а бивши командири сад су исто водници својих одреда — водова. Објаснити им свима важност заједничке борбе и везе са осталим снагама. Ставити им до знања да су они у саставу батаљона „Слобода". Онима који ометају рад и стварају панику — одузимати оружје, а давати онима који ће се борити за своју слободу.

Друг Ђукић Илија да обуздава своје људство, да не дозволи дезертирање и бјежање од борбе, да он не иде за људством у Грмеч, него да људи иду за њим у борбу. Ово му нарочито нагласи. Па, биће он одговоран пред народом за своје грешке, и сви они који избјегавају борбу.

Ово важи и за остале одреде.

Друг Челар да обилази ове водове, да их политички освјешћује и [да им] објашњава нужност везе и сарадње са осталим одредима. Услиједиће и казне онима који се не покоравају.

Извјештаје редовно слати преко курира о стању у Одреду и [о] његовом раду.

Одмах организовати узнемиравање непријатеља (Петровце) из позадине. Могло би се и по ноћи привући близу — гађати и бацити неколико бомби.

Операт. официр	**Командант батаљона**
С. Родић	**Мића**

[1] Здравко Челар

БР. 151

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 16 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ БАТАЉОНА ЛИЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА О ПОСТУПКУ ПРЕМА ЗАРОБЉЕНИМ ДОМОБРАНИМА[1]

ШТАБ БРИГАДЕ
НАРОДНО-ОСПОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

ШТАБУ БАТАЉОНА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЛИКУ

Штаб бригаде упућује 14 ослобођених хрватских војника својим кућама преко Штаба батаљона личких одреда у Доњем Лапцу. Са њима путују 6 цивила који су били запослени као радници у овдашњој фабрици целулозе.

Наређује се Штабу батаљона личких одреда да предузме све мјере како би обезбиједио пуну личну сигурност свима упућеним војницима и цивилима. Војнике треба упутити у КРБАВИЦУ другу МАРКУ КРНТИЈИ, како би он, као опуномоћеник централног одбора[2] за национално ослобођење свих народа [Југославије] испод окупатора, предузео даљње мјере ради сигурног спровођења наведених војника.

Шта је са извјештајем и одговором на наредое штаба бригаде?

Уз поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Ш. Б. 16. IX. 1941

Политички комесар, **Командант бригаде,**

[1] Редакција располаже копијом наређења.
[2] Мисли се на Главни штаб НОП одреда Југославије.

БР. 152

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 16 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ЗА СТУПАЊЕ У БОРБУ ПРОТИВ ИТАЛИЈАНСКОГ ОКУПАТОРА И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О БОРБИ КОД РЕСАНОВАЦА

ШТАБ БРИГАДЕ
НАРОДНО-ОСПОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

КОМАНДИРИМА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА:

Обраду Бојанићу и Обраду Кнежевићу

НАРЕДБА

Примили смо Еаше **извјештаје које сте послали 15-ог ов. м., а по доласку нашег делегата Стевана П. Срдића. Судећи по вашим извјештајима, стање у вашим одредима углавном је задовољавајуће. Нас много радује да сте ви као командири заједно са вашим одредима правилно оцијенили ситуацију и да нисте дозволили да непријатељ у сарадњи са својим плаћеницима разбије ваше одреде. Вјерујемо да ћете и убудуће остати вјерни Народно-ослободилачкој борби и да ћете све своје снаге у њу уложити.**

Обавјештавамо вас да су данас прије подне талијанске јединице напале наше одреде и да је отпочела код Ресановаца борба. Досада ток борбе био је повољан по наше јединице. Заробљено је неколико мотора, спаљен камион, и непријатељ је имао неколико мртвих и рањених. То је било до овог часа, а иначе борбе су у току. Морал код наших људи и расположење за борбу противу талијанских окупатора на великој су висини. Вјерујемо да ће исход ових борби бити потпуно повољан за нас, уколико сви остали одреди ступе у акцију против талијанских банди. У вези с тим наређујемо вашим, као и свима другим одредима, сљедеће:

1. Ваше јединице имају одмах да ступе у борбу против талијанских оружаних снага. Напад има да буде извршен на све стране, гдје год се налазе наши одреди. Те наше акције треба повезати.

2. Ниједан командир наших одреда нема више очекивати било каква наређења за борбу са талијанским окупаторима. Сваки борбу има одмах да почне, то још једном понављамо. У бор-

би употријебити сва могућа средства, па чак и паљевине — уколико би директно наносиле штету и удар талијанским окупаторима.

3. Минирати и разарати ћуприје, путове и пруге што јаче и што хитније. То треба схватити као један од најважнијих задатака.

4. Напомињемо свима партизанским одредима на подручју Босне и Лике да са талијанском војском иду и усташе. То смо својим очима видјели и у борби директно провјерили. Један од таквих усташа тешко је рањен и ухваћен.

Досада на другим фронтовима нема значајнијих догађаја.

Шаљите одмах тачне извјештаје шта сте све учинили и како борбе теку.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Ш. Б. 16. IX. 41

Политички комесар,
В. Стојнић

Командант бригаде,
Љубовић

БР. 153

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 16 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ У ЈЕЛАШИНОВЦИМА ЗА РУШЕЊЕ ПРУГЕ БРАВСКО — САНСКИ МОСТ[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

НАРЕДБА
од 16-1X-1941 год.

ГЕРИЛСКОМ ОДРЕДУ ЈЕЛАШИНОВЦИ

Ваш је одред добио задатак да руши и трга пруту код Бравска према Санском Мосту. По вашем извјештају од 13-1X кажете да се руши пруга свакодневно, али да је непријатељ брзо поправља. По извјештају нашег одреда у Бунари возови сваког дана долазе у Бравско, и то нимало оштећени. Из овога се види да ваш одред није схватио свој задатак како треба.

Подвлачи вам се ово: терен од Бравска па све до Чапље је апсолутно згодан за герилске борбе и операције. Нарочито у Грмечу може се стално рушити пруга, а нарочито има погодних мјеста за бусије за напад на возове. Међутим, ви нисте дочекали ниједан воз у том сектору. Жалосно је ово констатовати: ваш одред располаже са довољно оружја и има све услове да са успјехом извршава задатке рушења пруге и дочекивања возова. Није довољно срушити пругу на једном мјесту, отићи у шуму и одмарати се. Треба код тог порушеног мјеста направити засједу и чекати долазак воза и напасти га. Не вјерујемо да на сваких 100 метара стоји непријатељска стража или један војник који чува прилаз прузи. За тако велику линију потребан би им био један пук да исту осигурају. Према томе, може се наћи и згоднијих мјеста за бусије. Ако има сељака који чувају пругу, њих је лако похватати и одмах их стријељати, јер су они такође непријатељи наше борбе.

Дакле, ваш одред има врло важан и одговоран задатак, који се мора најозбиљније схватити. Свако пропуштање сматраће се саботажом и помагање непријатељу. Ово треба да имају на уму командир и политички секретар и они су одговорни за сваки пропуст напада на непријатеља.

Рушите пругу чим год стигнете. Ангажујте све способно људство на томе послу. Носите шине у шуму и сакривајте их од непријатеља. Нека људи крамповима, ћускијама руше пругу, нека сваљују тестерама и сјекирама јелике цијелом дужином Грмеча. То се може и мора се радити. За то вам је потребно што више људи, а не само да раде герилци.

Шаљите нам тачне извјештаје шта је ваш одред учинио у току дана од посљедњег извјештаја. Одржавајте тјешњу везу са нама, а преко нас добијаћете тачне податке гдје се налазе други одреди у сектору око Бравска.

Извјештај команданту г.[ерилских] о.[дреда] Крупа и Сана пошаљите одмах.

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Политички секретар: **Командант батаљона:**

БР. 154

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 16 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О ЗАКЉУЧЦИМА СА САСТАНКА ЧЛАНОВА ШТАБА БАТАЉОНА У ВЕЗИ С ЕВЕНТУАЛНИМ ПОВЛАЧЕЊЕМ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА НА НОВЕ ПОЛОЖАЈЕ

ШТАБ I. БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

ШТАБУ БРИГАДЕ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ БОРБЕ

На састанку чланова Штаба, одржаног 16-1X 1941, расправљано је питање о евентуалном повлачењу наших снага са садашњих положаја, уколико би то изискивала ситуација.

Дошло се до сљедећег закључка:

1) I и III одред, одред „Волга" и Прекајски одред имали би задатак да се повуку према Клековачи, то јест I и III одред повукли би се према Тисовом Врху, одакле би могао да брани Пасјак и Оташевац, а с друге стране Дринић и Шековац, и да напада непријатеља на линији Оштрељ—Дрвар. Одред „Волга" имао би задатак да брани Козила и да контролише пругу од Срнетице према Оштрељу. Уколико би се морао даље повлачити, повлачио би се ка I и III одреду. -Прекајски одред бранио би прилаз ка Срнетици и, уколико би се морао повући, повлачио би се Потоцима и ометао надирање непријатеља према Ресеновачи и Прекаји.

Штаб батаљона ишао би са овим одредима.

2) II одред „Стрела" Вл. Мораче повукао би се према Јаворовој Коси и Бастасима и штитио села (Подове, Заглавицу).

3) IV и V одред остао би на истом сектору с обзиром на сам терен и на могућност герилског начина борбе на истом.

4) Одред јелашиновачки такође би остао на свом досадашњем сектору, из истих разлога као и IV и V одред.

IV и V одред и Јелашиновачки одред били би међусобно у вези. Са њима би био друг Челар, члан Штаба, а по потреби био би им додијељен још један члан истог [штаба].

За одреде II батаљона потребно је издати наредбу од Штаба бригаде. Наше је мишљење да исти треба да оперише од Петровца ка Бихаћу и да се веже са њиховим другим одредима.

Што се тиче материјала из магацина и дасака, ријешено је да се одмах сутра почне са превожењем и то у ДЕа правца.

1) Једним дијелом материјал и даске превешће се шумском пругом на Јаворову Косу, а одатле у шуму према Басташком Долу. Жељезни материјал који није изложен квару ставиће се у сандуке и закопати.

2) Други дио превешће се пругом до Бризгаћа, а одатле шумском пругом према Клековачи, али, пошто ова шумска пруга није исправна, потребна би била кола да се материјал превуче.

Потребно је да се пошаље што више кола из Дрвара и околине за превоз овог материјала.

Да ли је Штаб бригаде сагласан са овим планом? Извијестите нас одмах.

У случају нашег повлачења из Оштреља, ријешено је да се исти попали.

Другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Политички комесар
у з. М. Трнинић

Командант
• Мићa

БР. 155

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА РИБНИК И ОКОЛИНУ ОД 16 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О ИЗВЛАЧЕЊУ ОПКОЉЕНОГ НЕПРИЈАТЕЉА ИЗ МЛИНИШТА

ШТАБ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
РИБНИК
од 16 септембра 1941 год.

ШТАБУ БРИГАДЕ НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ОДРЕДА

Дрвар

У вези с вашом наредбом од 14 ов. м. [у по]гледу овамошње ситуације, овом штабу част је поднијети сљедећи извјештај:

О борбама око Млиништа, док је исто било опсједнуто од стране наших одреда, нисмо вам могли поднијети извјештај [зато] што о томе нисмо добивали тачне извјештаје, а осим тога

рачунали смо да ће о томе подносити извјештај тој бригади операциски официр са истог фронта.

Уколико Бригада није примила већ извјештај о ситуацији са Млиништа, о томе вам можемо поднијети извјештај да је непријатељ ноћу 13/14 септембра искористио рђаво вријеме, када су наши борци били повучени са положаја, те се извукао. Овај штаб није позитивно обавијештен куда је непријатељ и у којем правцу отишао, али се рачуна свакако да је отишао према Гламочу.

У вези с тим, гламочки одреди враћени су према Гламочу, док сви остали, под командом друга Деснице[1], упућени су према Мркоњићу Граду, гдје ће данас или сјутра, како смо обавијештени, извршити напад на Мркоњић Град.

Један наш одред потпомагао је одред друга Гвозденовића[2] и држе засједу на путу Кључ—Петровац, у Пауновцу.

Други наш одред упутили смо да нађе и ступи у везу са Г.[ерилским] о.[дредом] „Врбас" који се налази у шуми Мањачи. Томе одреду — како смо обавијештени, али још није потврђено — прикључили су се подигнути Ратковчани којих има наоружаних више од 70.

По нашем послатом одреду писали смо томе одреду да се пребаце на лијеву страну Врбаса, те да оперишу и врше нападе на цести Бања Лука — Ситница и Бања Лука — Јајце, те у случају каквих јачих непријатељских напада на нас или њих — да можемо притећи у помоћ једни другима.

[Што се тиче] остала два одреда [с] којима држимо положај према Кључу и Рибнику, с њима држимо засједу на путу Кључ — Чађавица, у Клокотовцу, гдје ће непријатељу свакако бити онемогућен пролаз и снабдијевање тим путем.

Што се тиче снабдијевања храном, предузете су потребне мјере да се храна извуче и похрани на најподеснија мјеста, а тако исто стока да се налази у предјелима из којих се најлакше може склонити.

Поједини борци, приликом патролирања, из одреда „Дакић", ових дана заробили су 48 оваца и 6 ком. говеда из Кључа и једног муслимана — чобана, а једна група вода Триве Кривокуће — 120 комада овнова и једног трговца Хрвата из Мркоњића Града.

Наши одреди много оскудијевају у соли, петролеуму и шибицама, које задњи пут нисмо могли добити без новаца. Овај пут шаљемо новац, па вас свесрдно умољавамо да одобрите издатак соли — колико је могуће, шибица које су неопходно

[1] Илија Десница
[2] Миле Гвозденовић

потребне за паљење бомби, и гаса[1] за освјетљење у Штабу, јер много пута има случајева да се примају и отпремају извјештаји по ноћи.

Интересују нас догађаји код Гламоча и Петровца, као и Бихаћа, те уколико располажете тачним стањем, молимо вас, извијестите нас.

Уједно вас молимо да нам из Штаба пошаљете један примјерак Уредбе о новоорганизованом Војнопартизанском суду, односно Закон о судским односима и кажњавању, како би према истоме могли се равнати.

Инспектор: **Командант штаба:**
Ковачевић

БР. 156

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 16 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О АКЦИЈИ КОД БРАВСКА И ПРЕДЛОГ ЗА ЕВАКУАЦИЈУ МАТЕРИЈАЛА ИЗ ОШТРЕЉА[2]

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"
16-1X-1941

КОМАНДАНТУ БРИГАДЕ

I — У току 16 о. м. на 5—6 км. од Бравска наши одреди (IV и одред „Волга" М. Зорића) напали су непријатељски логор који се је протегао у дужини од два километра дуж цесте. Напад је извршен око 6—6.30 час. јутрос. Наш IV одред напао је логор са сјеверне стране. Стријелци су се привукли шаторима и бацили бомбе. Њихови митраљези, који су били добро маскирани и у заклону, отворили [су] паљбу на наш одред. Наши су се, усљед тога, морали повући. Одред „Волга" напао је нешто касније непријатеља, али, усљед брисаног простора и непријатељске ватре која је долазила из заклона и ровова, и овај одред морао је да се повуче. Борба је трајала до око 10[h]. Из одреда „Волга" један погинуо [и] један лакше рањен (који је одмах упућен у болницу). Из Маниног одреда погинула 4.

[1] Петролеум
* Оригинал извјештаја је у рукопису.

Ово је све по извјештају поменутог рањеника, јер писмени извјештај није још дошао. Исти каже да је код непријатеља било доста мртвих и рањених (до 30). Чим добијемо писмени извјештај, јавићемо.

На осталим секторима није дошло до борбе.

II — У жељезничком магазину у Оштрељу налази се много жељезног материјала (чекића, крампова, ашова, разних шина, жице, ексера и др.). У техничком магазину такође има много материјала. Било би потребно да се одмах организује превоз поменутих ствари у сигурна склоништа. Предлажемо да се евакуише[1] бар 20—30 кола са радном снагом да се материјал превуче или у Оташевац (па затим негдје у шуму) или у Заглавицу и Басташки До. Такође овђе има неколико вагона даске. Она би такође требало да се превуче.

Ми имамо нешто радне снаге (12 људи) у радном одреду, али за овај посао то је мало.

Јавите нам о овоме. Ми смо предузели паковање ситнијих ствари (ексера, чекића и др). Шта ћемо са техн.[ичким] магазином (телефони, електрични материјал, ваге и друго)? Такође се налази у магазину неколико стотина врећа.

Одговорите одмах шта ћемо са овим материјалом и да ли ће се организовати превоз колима.

Пол. секретар
у з. М. Трнинић',

К-дант батаљона
Милутин[2]

[1] Треба да стоји: мобилише.
[2] Милутин Морача
[2] Милан Трнинић

БР. 157

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 17 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ БАТАЉОНА „СТАРАЦ ВУЈАДИН" ЗА ПРИМЈЕНУ ПАРТИЗАНСКЕ ТАКТИКЕ У БОРБИ ПРОТИВ ИТАЛИЈАНСКИХ ОКУПАТОРА[1]

ШТАБ БРИГАДЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

ШТАБУ БАТАЉОНА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
„СТАРАЦ ВУЈАДИН"

НАРЕДБА

Обавјештавамо ваш штаб и све партизанске одреде на том подручју да су Мусолинијеви разбојници данас прије подне напали наше одреде код Ресановаца. Наши одреди својом јуначком борбом одбили су непријатељске снаге и онемогућили им засада даљњи прк>дор. Непријатељ је имао око 50 мртвих и више рањених, изгубио је један камион и неколико моторбицикла. Борбе се надаље развијају. У вези са новонасталом ситуацијом наређује се свима вашим партизанским одредима:

1. Да одмах ступе у борбу против талијанских окупатора. Ваши одреди имају тај задатак извршавати на сљедеће начине: а) имају се образовати самостални партизански одреди који ће непријатеља у препадима нападати и на тај начин наносити му велике губитке и онемогућавати му сваку мирну окупацију и срећивање прилика у окупираном територију; б) ваши досадашњи одреди треба да образују таква три самостална партизанска одреда.

2. Наређује се Штабу партизанских одреда „Старац Вујадин" да успостави што тјешње везе са свима далматинским одредима и да их обавијести о овдашњој ситуацији и борбама које су у току.

3. КАО НАЈХИТНИЈЕ НАРЕЂУЈЕ СЕ ШТАБУ ГОРЊЕГ БАТАЉОНА ДА СЕ ЈЕДАН ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД ОД 50 НАОРУЖАНИХ ЉУДИ СА ЈЕДНИМ ПУШКОМИТРАЉЕЗОМ ПРЕБАЦИ У ПОЗАДИНУ НЕПРИЈАТЕЉА ПРЕКО ЈАДОВНИКА И ДА У ПОЗАДИНИ НЕПРИЈАТЕЉА РАЗБИЈА И НАПАДА (значи непријатеља напасти с леђа). За извршавање овога задатка одредити људе који су потпуно сигурни и који

[1] **Редакцнја располаже копијом документа.**

добро познају те крајеве гдје треба непријатеља да нападну и изненаде. ОВО СХВАТИТИ КАО ВРЛО ВАЖАН И ХИТАН ЗАДАТАК, ЈЕР У МНОГО ЧЕМУ ОД ТОГА ЗАВИСИ РАЗВОЈ БОРБЕ НА САМИМ ПЛОЧАМА.

4. У вези с новим начинима борбе, гдје ми потпуно прелазимо од фронталне борбе, бар на појединим секторима, на чисто партизанску борбу, треба учинити све да наши одреди буду потпуно обезбијеђени храном и одијелом. У вези свих тих питања Штаб бригаде издаће одмах најконкретнија упутства, што опет не значи да се само на та упутства мора чекати и не свршавати оне послове које треба свршити.

Према Петровцу неких значајнијих догађаја нема. Наши одреди напали су непријатеља на извјесним тачкама и нанијели му врло велике губитке. Засада око Петровца нема борби. На другим фронтовима нема никаквих значајнијих промјена.

Шаљите хитно извјештаје и успоставите сигурну и сталну курирску службу.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Ш. Бр. 17. IX 41

Комесар бригаде, **Командант бригаде,**

БР. 158

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 17 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БАТАЉОНА ЗА ШТЕДЊУ МУНИЦИЈЕ И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБИ КОД РЕСАНОВАЦА[1]

ШТАБ БРИГАДЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

ШТАБУ II БАТАЉОНА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ВЕЛИКИ ЦВЈЕТНИЋ И ОКОЛИНУ

Примили смо ваш извјештај од 15-ог ов. м. У вези тражења муниције од стране ваших одреда, Штаб бригаде ставља вам до знања сљедеће:

[1] Редакција располаже копијом документа.

1. Ваши одреди до данас нису ступили ни у најмањи окршај са непријатељем. Ваши одреди имали су могућност да се код Кулен Вакуфа снабдију муницијом, јер је тамо заплијењено око 17 сандука муниције. Штаб бригаде наредио је на вријеме да се сва та муниција равномјерно раздијели. Зашто то није учињено? А даље, што је најважније, наш штаб не располаже никаквим залихама да би он тако издашно могао помагати све одреде. Оно муниције што смо досада имали, то је заплијењена муниција и то смо већ раздали нашим одредима. У вези тога Штаб бригаде наређује још једном да се муниција најстрожије чува и да се не дозволи да било ма и један метак буде упропашћен без стварне потребе. Наши одреди морају схватити једно: да с пет метака у пушци морају задржати непријатеља који је не знам колико боље снабдјевен муницијом. Ако хоћемо да имамо муниције, морамо је отети од непријатеља!

2. Напомињемо команданту наведеног батаљона да је 15-ог ов. м. примио исцрпну наредбу у вези с доласком његових одреда на петровачки фронт. Иако је тражен хитан одговор по тој наредби, до данашњег дана Штаб бригаде није примио никаква одговора. Наређује се још једном да се извјештај најхитније пошаље, како бисмо већ једном добили праву слику стања тамошњих одреда.

3. Извјештавамо ваш штаб и одреде да су Мусолинијеве оружане банде, у заједници са Павелићевим усташама, напале наше одреде око Ресановаца 16-ог ов. м. Наши одреди су са успјехом одбили све нападаје непријатеља и нанијели му доста велике губитке: око 100 што убијених што рањених, један камион уништен, неколико моторбицикла. Код нас: један убијен и два лакше рањена. Борба је у току и вјерујемо да ће наши одреди са успјехом и даље одбијати непријатеља, али у исто вријеме намеће [се] и пред остале одреде највећа пажња и највећа дисциплинованост, како би на вријеме извршавали оне задатке који се пред њих поставе. Само тако моћи ћемо непријатеље разбити и очувати нашу крваво стечену слободу, коју данас непријатељ хоће да угуши по сваку цијену. На осталим фронтовима нема значајнијих промјена.

Шаљите стално и редовно курире.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Шт. бр. 17. IX. 1941

Секретар бригаде, **Командант бригаде,**

БР. 159

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 17 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У БРДУ ОРАШКОМ ЗА ДЕЈСТВО ПРЕМА БИХАЋУ У САДЕЈСТВУ СА ПАРТИЗАНСКИМ ОДРЕДИМА КРУПА И САНА[1]

ШТАБ БРИГАДЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

ШТАБУ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА — ОРАШКО БРДО

Штаб бригаде саопштава да су 16-ог ов. м. отпочеле борбе између Мусолинијевих оружаних банди и наших партизанских одреда. Мусолинијеви разбојници први су напали на наше одреде. У току јучерашњих и данашњих борби наши су одреди одбили непријатеља и нанијели му велике губитке. Непријатељ је до сада имао око 100 рањених и мртвих. На нашој страни један мртав и два лакше рањена. Борбе су у току и воде се око Ресановаца.

У вези с новим борбама са Мусолинијевим и Павелићевим фашистичким разбојницима Штаб бригаде наређује свима партизанским одредима да појачају своје борбе противу угуситеља наше народне слободе. Уложите све своје снаге у ту борбу, то мора данас да буде за нас највећи закон, најсветија дужност.

Ваши одреди, како смо и раније наредили, имају да запосједну положаје према Бихаћу и да непријатеља стално прогоне, те на тај начин да обруч око Бихаћа што јаче стежу. Ваши одреди морају се што јаче повезати са одредима од Босанске Крупе, у Великом и Малом Радићу, како би на тај начин онемогућили продирање непријатеља од Крупе према Бихаћу. Мањи дио наших снага треба да осигура путове између Бихаћа и Крупе. Тај задатак имају и други одреди, као: Врточки и Крњеушки, зато тај задатак треба да изводите у заједници са Врточанима и да ту не задржавате веће снаге.

Поправљени митраљез засада нисмо вам могли послати, јер нам је неопходно потребан у борбама са Мусолинијевим скупаторима. Те митраљезе ми ћемо задржати за кратко вријеме, а вама чим постану неопходно потребни, ми ћемо их послати.

[1] Редакција располаже копијом документа.

Шаљемо вам пропагандни материјал који треба најкорисније употријебити. Курира нисмо могли до данас отпремити, јер митраљези нису били готови, а у исто вријеме није била јасна ситуација, тако да нисмо могли донијети коначну одлуку о томе да ли да митраљезе задржимо или да их повратимо. Курире шаљите стално и редовно.

На осталим фронтовима нема значајнијих новости.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Шт. Бр. 17 IX 1941

Комесар бригаде, Командант бригаде,

БР. 160

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 17 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА У ПРЕКАЈИ ЗА БОРБУ ПРОТИВ ШВЕРЦЕРА И ШПИЈУНА И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА КОД РЕСАНОВАЦА[1]

ШТАБ БРИГАДЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

ШТАБУ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА

у **Прекаји**

Примили смо ваш извјештај од 16-ог ов. м. и у вези с тимс Штаб бригаде наређује:

1. На подручју ваших одреда одредити сигурне патроле, које ће имати у задатак да хватају све оне људе који се баве шверцом или другим прљавим **послоЕима,** хапсити их и одмах спроводити овоме штабу.

2. Нарочиту пажњу посветити шпијунима — италијанским плаћеницима, немилосрдно их прогонити и хапсити. Сви такви елементи биће предати Војно-народном суду, који ће им судити и осудити [их] онако како су то заслужили.

На вама стоји и на вашим одредима да ли ће ти и такви елементи и даље моћи несметано да разбијају наше редове и

[1] **Редакција располаже копнјом документа.**

нашу свету борбу за народно ослобођење. Не смијете дозволити да они вршљају по позадини и међу одредима и према њима треба немилосрдно поступати.

Извјештавамо вас да су данас отпочеле борбе око Ресановаца са Мусолинијевим оружаним бандама и да, по досадашњим извјештајима, наши одреди са успјехом бране крвљу задобивену слободу и да су постигнути доста велики успјеси. Убијено је више од 30 талијанских војника, више њих рањено, заробљено неколико мотора, уништен један камион. Борбе су још у току. Морамо вам нарочито истаћи да са талијанским окупаторима иду заједно и ПАВЕЈ1ИЋЕВЕ УСТАШЕ преобучене у талијанске униформе, о чему смо се данас очито увјерили. Ми вјерујемо да ћете и ви са вашим одредима потпомоћи братски и искрено борбу против талијанских окупатора, те у вези с тим Штаб бригаде вам наређује:

Нападати талијанске окупаторе свим средствима, свуда и на сваком мјесту гдје се за то пружи прилика.

Шаљите одмах курире са извјештајем шта сте све подузели за извршење ових наредаба, а исто тако и о извршењу датих задатака.

На осталим фронтовима нема значајнијих новости.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Ш.[таб] бр.[игаде] 17. IX. 41

Комесар бригаде, Командант бригаде,

БР. 161

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА РОМАНИСКОГ НОП БАТАЉОНА ОД 17 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. О ПРЕСУДИ ШПИЈУНИМА И ДЕЗЕРТЕРИМА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ БОРБЕ

ШТАБ ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА
„РОМАНИЈА"

Бр. 37/41 г. 18/9/1941 г.

ОБАВЈЕШТЕЊЕ

ДРУГОВИМА ПАРТИЗАНИМА О ОДРЖАНОМ СУЂЕЊУ НА ДАН 17/9/1941 ГОДИНЕ

Јучер је одржано суђење шпијунима и дезертерима наше Народно-ослободилачке борбе. Судио је први пут народно-ослободилачки суд састављен од претставника Штаба и претставника народа овога краја.

Након преслушања свих оптуженика суд је донио сљедећу пресуду:

Оптужени Милан Малишевић, натцестар из Соколца, осуђен је на смрт због шпијунаже и рада против интереса народа овога краја и наше Народно-ослободилачке борбе.

Оптужени Симо Војновић, из Романије, осуђен је као издајник и шпијун на смрт. Признао је у току хапшења да је 4 наша друга дао усташама, те [су] због тога људи хапшени и куће запаљене.

Оптужени Беатовић Машан, из Ћаварина, осуђен је на Смрт стријељањем због издаје народне борбе, због пљачкања народа и силовања муслиманке у Крамер Селу. Његова кривица је утврђена, а отежавајућа околност је: да се је увукао у НародИо-ослободилачку војску, те је горњим радом наносио љагу Народно-ослободилачкој војсци и уништавао њен углед.

Оптужени Суљо Кадрић, из Хотичине, осуђен је такођер на смрт због шпијунаже и покушаЈа да установи стање наших бочних положаја, са које стране је непријатељ — сутрадан по његовом хапшењу — покушао заобилажење наше војске.

Оптужени Станоје Витомир, из Педиша, кажњен је — због неовлашћеног напуштања чете — на 20 дана присилног рада под стражом, с тим да се то огласи на нарочитој плочи дезертера и саботера на опћини и да се пресуда прочита у свим селима.

Суд ће наставити и даље свој рад и водити непоштедну борбу против свих који спречавају, саботирају и издају народ и његову праведну и крваву борбу за слободу.

Заробљени војници задржани су сви на присилном раду до даљњег.

Из ЦЈтаба батаљона.

Командант:
Чича

БР. 162

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ПРВЕ ЧЕТЕ ЗА БОС. КРАЈИНУ ОД 17 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. СЕКРЕТАРУ ОБЛАСНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА БОС. КРАЈИНУ О РЕОРГАНИЗАЦИЈИ ОДРЕДА, ПОЛИТИЧКОМ РАДУ И БОРБИ КОД МЕМИЋА

ШТАБ 1 ЧЕТЕ
ЗА
БОС. КРАЈИНУ

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛ. КОМЕСАРА 1 ЧЕТЕ

Дана 28/УШ 1941 год., када је формирана Прва чета, образовано је и партиско руководство са пет другова, са секретаром другом Хаџијом.[1] Три дана касније руководство је одржало свој први састанак са сљедећим дневним редом: 1) Реорганизација прве чете и бирање командира и Политичких делегата у одредима 2) Распоређивање операционих сектора појединих одреда са конкретним задацима 3) Упутства командирима за војне акције према добивеним партиским инструкцијама 4) Инструкције пол. делегатима о политичком раду међу партизанима, као и на селу 5) Организовање Централе и партиског листа 6) Образовање војне регрутске школе' 7) Организовање амбуланте.

Одмах на првом састанку, а по дневном реду, продискутована су сва питања и донесене су одлуке које су одмах извршене.

[1] Касим Хаџић, политички комесар Прве чете за Бос. Крајину, убијен од четника маја 1942 год. у Азорићима на Мањачи.

Прво, извршена је реорганизација одреда са једнаким размјерама снага и оужја. Продискутовани су поједини друтови и према својим способностима постављени за командире и пол. делегате одреда.

Тако је у одреду бр. 1 за командира постављен друг Душан Кошчица[1], студ. права, а за пол. делегата друг Шефкет.[2] У одреду бр. 2 постављен је за командира друт Бубић Драго,[3] рударски радник из Масловара, а за пол. делегата друг Личина Раде. У одреду бр. 3, споразумно с Обласним штабом, пет дана прије састанка партиског руководства, одређен је за командира друт Леда,[<] а за пол. делегата друт Казаз.[5] Они су послани у Хан Кола као познаваоци тамошњег терена. С њима је отпутовао и један друт, сељак Милан Бранковић из села Крмина, а бивши југ.[ословенски] шумар. Он такођер познаје тамошња села и сељаке, па је највише ради тога и отишао с њима. Исти овај сељак сада је командир тога одреда, а његов замјеник — друг Леда. Ова измјена је учињена на приједлог Обл.[асног] штаба, ради нарк>читих прилика у тамошњим селима. За одред бр. 4 постављен је за комесара бивши јут. поручник друт Ратко Броћета[6], а за пол. делегата друг Војин Митров. Овај одред је раније био организован на иницијативу појединих људи и тако је крстарио по планини Шњеготини, Јошавки и Боријама, па је тако лутајући и не вршећи никаквих акција, а без везе са нама, долутао једног дана до нас, и то баш када смо ми вршили реорганизацију одреда и бирали командире и пол. делегате, тако да смо одмах и њихов одред ставили под команду наше чете, именовали му одмах поменуте другове за командира и пол. делегата. У овом одреду био је и Раде Радић[7] из Јошавке, о којем вам шаљемо посебан извјештај.

Одмах су, према одлуци партиског руководства, распоређени свима одредима сектори њихових операција, тако да је одред бр. 1 постављен на друм Бања Лука—Јајце—Скендер Вакуф, одред бр. 2 — Бања Лука—Котор Варош—Масловаре—

[1] Душан Кошчица, погинуо у НОБ. као командант батаљона, фебруара 1942 год. код Котор Вароши.

[3] Шефкет Маглајлић

" Драго Бубић, погинуо у НОБ, као командир Масловарске чете, крајем 1941 године.

[4] Едхем Карабеговнћ, погинуо у НОБ апрнла 1942 год. у селу Јошавки као интендант одреда.

[1] Мухамед Казаз, погинуо као полит. комесар Мањачког НОП батаљона у селу Гомјеници апрнла 1942 године.

" Ратко Броћета, поручник бивше југословенске војске, замјеник команданта 4 крајишког НОП одреда, погинуо при нападу на Котор Варош фебруара 1942 године.

' Касније нздајник и окорјели четник, осуђен на процесу против Драже Миханловића и стријељан 1946 године.

Теслић, одред бр. 3 — Бања Лука—Хан Кола—Мркоњић [Град] — Ситница—Кључ, одред бр. 4 — Бања Лука—Клашнице—Прњавор. Свима одредима такођер су дате војничке и политичке инструкције и одмах су упућени на своје секторе.

Организована је и Централа са сљедећим задатком: да одржава везе са свима одредима, као и са водом за везу, који је смјештен близу града; да прима извјештаје одреда и да их доставља штабовима области и чета; да сву партиску пггампу, као прогласе, летке и друго, прима и, према потреби, умножава и преда командирима појединих одреда; да све реквирране ствари, као храну, одјећу, обућу и све остало, смјешта на сигурна мјеста; да одржава везу са свима сељачким рев.[олуционарним] одборима које пол. делегати из одреда организују, да организује политички рад у свима околним селима. Централа ће издавати новине, и већ је израђен програм новина, само ради техничких разлога нису још почеле излазити. Централа има свој радио и биљежи све вијести и одмах их умножава и растура по одредима с тим да их пол. делегати на својим састанцима по одредима и селима читају. Централа засада раслолаже једном писаћом машином. При Централи организована је војничка школа за регруте која већ ради. При Централи је такођер и амбуланта којом руководи друг доктор[1]. Остали су персонал Централе друг С. као техничар и Хабија[2] као магационер. У Централи нам недостаје техничко особље, а нарочито жене као дактилографкиње и болничарке. Одмах, друже, приступи рјешењу овог питања, јер нас то много кочи у раду, тј. пошаљи нам чим прије жене.

Извјештај о политичкој ситуацији и политичком раду на селу. — Политичка ситуација на селу је за нас одлична и сваким даном иде нама све више у прилог, тако да смо ми апсолутни господари на селу и већ сада држимо власт у свима српским селима кроз која су наши одреди прошли. У муслиманским селима ствари стоје друкчије. Политичког утицаја имамо врло мало, али већ смо почели успијевати да продиремо и у њих, тако да смо већ у неким селима одржали и састанке са муслиманима. Састанци се држе у свима околним селима гдје одреди постоје. На истим се држе реферати према партиском материјалу који смо досада добивали, тј. летак ЦК, летак ПК, билтен Штаба Нар.-ослоб. војске Југославије. Одмах се бирају рев.[олуционарни] политички одбори, тако да сада имамо у 16 села рев. пол.[итичке] одборе, који су најчвршће везани са нама на партиској линији. Они већ сада претстављају власт на селу, организују исхрану одреда у толикој мјери да уистину наши

[1] **Др. Васо Бутозан**
* **Хабија Редирбашић**

одреди се сигурно боље хране него грађани. Хљеба имамо у толикој мјери да га не можемо појести, меса такођер нам никада не мањка, сира, кајмака имадемо довољно, понекад се хранимо шпеком и медом. Осим исхране, одбор организује шпијунажу против непријатеља, организује склањање жита и стоке, искупља оружје, организује војску за партизанске одреде, организује нар.[одну] помоћ прикупљањем новчаних добровољних прилога, у неким селима прикупљају резервну храну за одред. Села у којима су организовани рев. одбори обухватила су сектор од Бочца па до Масловара. Поред [ових] конференција, држане су са успјехом и широке конференције на којима је учествовало по 120 сељака. Упоредо са поменутим конференцијама одржана је и конференција у Масловарама са радницима из предузећа -- рудника на линији Народно-ослободилачке војске. Дате су инструкције о формирању ударних група по струкама у предузећу; даљу везу одржаваће пол. делегат Другог парт. одреда који се налази на тамошњем сектору. Упоредо са стварањем рев. одбора стварају се и рев. одбори омладине са задацима да у заједници са рев. сељ.[ачким] одборима спроводе све задатке који се данас постављају. На свим пол.[итичким] конф. [еренцијама] пол. делагат говори и по омладинским питањима.

Колико год ми настојимо да освојимо војнички и политички села, свакако и наш непријатељ не мирује. Он оружано напада, пали и уништава све што му дође до руке, хапси и убија сељаке. Тако је, приликом акције у селу Бочац, запаљен Бочац и село Сурјан које је поред Бочца, гдје је изгорјело око 40 сељачких кућа, рањен један сељак и сељанка и убијено једно дијете. Осим нападања непријатеља на села Бочац и Сурјан, непријатељ крадом продире и у друга села, тј. усташе и жандарми провлаче се у села, и кад којег сељака нађу код куће, одмах га, без икакве кривице и испитивања, хапсе. Непријатељ је такођер организовао своју шпијунажу по селима, тако да ми сада имнмо у нашем затвору шест хапшеника који чекају осуду нашег рев.[олуционарног] суда. Међу ухапшеним има један новопостављени кнез[1], којега су власти поставиле умјесто ранијег кнеза којега су жандарми заклали. Тај се кнез зове Теодор Станаревић, из села Љубачево, стар 60 год., пра[во]славне вјере. Сељаци су га предали нашем одреду са тужбом да је шуровао са жандармима у Крупи. Други хапшеник је Илија Бујић, родом из Српског Челинца, неожењен, православне вјере, стар 35 година, по занимању скитница. Он је био усташки курир и шпијун, он је дијелио сељанкама шећер, питао их гдје се налази одред, пријављивао је жандармима сељаке који су давали храну за одред. Трећи хапшеник је циганин Османовић Бајро,

[1] **Старјешина села у бившој Југославији.**

стар 50 год., ожењен, рођен у селу Мемићима, муслиманске вјере, по занимању хајдук. Он је водао жандарме и усташе по селима, показивао им куће појединих сељака које су жандарми тражили. Четврти и пети хапшеник су Ленарић Душан, стар 18 година, рођен у Горици (Словенија), ђак другог разреда средње техн. школе, католичке вјере, живи у Бањој Луци, на Лаушу, и Јесенак Павле, стар 21 год., по занимању машинист, римокатолик, живи у Бањој Луци. Обадва су прешли жандармериским чамцем и јавили се тобож у одред као партизани, а уствари су активне усташе које су дошле да шпијунирају у одреду. Шести хапшеник је Јесенак Владо, брат Јесенака Павла, стар 18 год., рођен у Тузли, ђак првог раз. трг.[овачке] акад.[емије], римокатолик, живи у Бањој Луци. Он је усташки комесар који је плијенио жито по селима. Свима овима ће ових дана судити наш рев. суд, који је већ формиран. Поред ових који су ухапшени, убијен је један кнез, ЈБубоја Чолић из села Крмине, којега су власти поставиле за кнеза мјесто онога којега су жандарми заклали. Он је оптуживао читаво своје село што је издржавало наш одред. Овог кнеза су убили наши партизани по наређењу командира Првог одреда, јер је убијени кнез, када га је командир одреда упозорио на његову издају, ударио командира коцем по глави, на што су му другови партизани који су са командиром били у патроли одвратили плотунском ватром. Друг командир је лакше рањен.

Све наше акције, биле војничке или политичке, извршене су са војничким и политичким успјехом. Сва села су их одобрила и сложила [се] са њима. Приликом акције око Бочца и у Бочцу, муслиманска села Агићи и Хусићи разбјегли су се у Бању Луку и оставила своје куће и стоку. Наш одред је обишао ова села, куће прегледао и осигурао од пљачке, стоку такођер смјестио код сељака, тако да у тим исељеним селима, иако није било господара код кућа, није ништа фалило. Муслимани сељаци дочули су за то да је наш одред осигурао њихове куће и стоку и да њима као домаћинима неће ништа бити, тј. да им не пријети опасност од нашег одреда, [и] почели су се враћати својим кућама. Пол. делегат друг Шефкет је одмах са њима одржао политичку конференцију, објаснио им политички циљ борбе парт.[изанских] одреда народно-ослободилачке војске, позвао их на заједничку сарадњу и борбу, изгрдио их као издајице свога властитог народа, тако да су сви увидјели да је наша борба оправдана и обећали су да ће убудуће да воде другу политику и да ће бити на линији наше борбе. Ово је одјекнуло по свима муслиманским селима, а и самим Србима било је драго што се је овако политички завршило.

Приликом акције у планини Шњеготини на магацин и стан усташе Јозе Прпића, о којој друг командир извјештава у свом

извјештају, учествовао'је и штаб чете, те је том приликом реквирирано ствари у вриједности 30.000 динара. Наводим главне ствари: сандук шећера, 20 кг кафе, канта масти, канта уља, 30 лит. гаса, 30 кг риже, 100 лит. ракије, 30 лит. вина, 850 паклића духана, компота и разних ликера око 50 ботеља и флаша, меда 20 кг, шпека 5 кг, сапуна „шихт" 60 комада по пола кг, 40 бољих сапуна за умивање, обичног беза и шифона око 80 метара, ручника најбољег квалитета 10 комада, салвета бољих 20 комада, 10 комада бољих столњака, један радио-апарат са два акумулатора, један грамофон са плочама, пет комада биљева, десет пари нових ципела, три пара одијела, 150 кг брашна, један пар великих коња, три пушке и још много разних ствари. Један дио ствари које су биле потребне одредима одмах смо дали, а остало смјестили у нашу Централу.

Везе. — Штабу чете успјело је да се повеже са Мркоњићем [Градом] преко нашег Обласног штаба. Даље је успостављена веза са Теслићем преко одреда бр. 2, а преко Теслића нам је загарантована веза са Тузланском четом.[1]

Дне 16-тог ов. мј. партиско руководство одржало је свој други састанак са дневним редом: прво, претресено је писмо Глав.[ног] штаба Народ.-ослоб. бос.[анско]-херц.[еговачких] парт. одреда; друго, формирање Нар.[одног] рев.[олуционарног] суда од пет људи: три партијца, два сељака са овога сектора; треће, извјештај о досадашњим акцијама. По првој тачки, а у вези с реорганизацијом војних јединица, закључено је да се одмах позове наш Обласни штаб, а у међувремену док он дође, да се изради приједлог о реорганизацији наших одреда. Одреди ће за то вријеме и даље вршити своје задатке. Одмах је и упућено писмо преко курира Обласном штабу да одмах дође. По трећој тачки дневног реда, тј. [по] извјештају о акцијама и политичком раду, констатовано је да ми нисмо још успјели продријети у хрв. *л* муслиманска села; закључено је да се том питању обрати највећа пажња. Такође је констатовано да су везе са одредом бр. 3 никакве, а преко којега ми, тј. наша чета, треба да •одржавамо везу са нашим Обл.[асним] штабом. Даље је констатовано да је веза са Бањом Луком врло слаба, а коју ми одржавамо ггреко вода за везу који смо смјестили у близини Бање Луке. По овом питању закључено је да се одмах успостави што чвршћа веза, о чему и ви треба да поведете рачуна, тј. да дотични који одржава везу са нашим водом буде тачнији и активнији, да се не дешава као што је био случај досада: ако га тражиш, мораш га молити по неколико пута да дође. Овога друга који држи везу позовите на одговорност. Поново је постављено питање издавања нашег партиског листа и констатовано је да није могао да

[1] **Мисли се иа јединице Тузланске области.**

изађе из разлога што немамо писаћих стројева и апарата за умножавање. Вама, другови, предлажемо да ви о набавци стројева и апарата поведете озбиљно рачуна и да нам их што прије доставите. Ми смо неколико пута тражили да нам се стројеви и апарати за умножавање пошаљу, али до данас још се за то није нитко побринуо. Ми смо вам јавили гдје се могу добити машине и апарати за умножавање, па нека се тамо одмах тражи.

Управо док се је састављао овај извјештај, наш први одред вршио је акцију у селу Мемићима у којем се је налазило тридесет непријатељских војника. Ова акција није потпуно војнички успјела онако како смо је ми замишљали. Побјегло нам је више од половице војника са оружјем. У борби је погинуо један војник, а десет је заробљено са пушкама, који су разоружани и пуштени, осим једног који није хтио да иде него је молио да остане са нама у одреду, ми смо га и примили. Овај је војник рођени Бањалучанин. Заплијењено је 10 пушака, 802 метка, мала пољска кухиња, нешто хране и војничких одијела. Ми смо без губитака.

Реакција на ову акцију је одмах услиједила. Непријатељ је данас упутио 170 војника. Наш одред бр. 1, као и заштита Штаба чете, дочекао је ову војску, гдје се развила борба и до овог момента исход борбе нам је непознат. Борба је почела данас у пола пет и траје већ седам сати. Резултате борбе ћемо вам већ јавити.

Овај извјештај обухвата вријеме од 31-УШ-1941 до 17-1Х-1941 закључно.

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

У Босни, 17-1Х-1941.

Пол. комесар
Хаџија[1]

[1] Касим Хаџић

BR. 163

IZVJEŠTAJ KOMANDE PRVE ČETE ZA BOS. KRAJINU OD 17 SEPTEMBRA 1941 GOD. SEKRETARU OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA BOS. KRAJINU O IZVRŠENIM AKCIJAMA[1]

§TAB I CETE
za
BOS. KRAJINU

IZVJEŠTAJ KOMANDIRA I CETE

Od 28. VIII. 1941 god. zaključno sa 15. IX. 1941 god.

28. VIII formiran je Štab čete za Bos. Kraj'nu, o čemu ste izviješteni. Štab čete je formiran od četiri part. odreda, od kojih prvi operiše na pruzi Banja Luka — Jajce pa do Skender Vakufa, drugi odred operiše na drumu Banja Luka — Kotor Varoš — Maslovare — Teslić, treći odred operiše na pruzi Banja Luka — Han Kola — Mrkonjić — Sitnica — Ključ, četvrti odred operiše na pruzi Banja Luka — Klašnice — Prnjavor.

Izvršene akcije:

Prvi odred: 30. VIII izvršena je akcija u Bočcu od strane seljaka iz sela Surjan i Bočac, koji seljaci nisu imali nikakve veze s nama. Tom prilikom zapaljena je kasarna i škola i opljačkana kantina. Istog dana isti seljaci razoružali su sela Agiće i Husiće iz kojih su sela odnijeli osam pušaka, dočekali jedan luksuzni auto i slupali ga, napali tri kamiona sa vojskom.

O ovoj akciji štab naše čete doznao je dan kasnije i odmah uputio odred na lice mjesta. Za to vrijeme nagomilavala se je hrv. i njem. vojska, na cesti oko Bočca. Cim je naš odred otišao na lice mjesta, naša izvidnička patrola od tri partizana upućena je na cestu sa zadatkom da ometa brzo nagomilavanje pomenute vojske. Naš odred, po dolasku u Bočac, odmah je stupio u borbu sa vojskom koja se je zatekla tamo i stavio se na čelo borbe koja je već bila dobila frontalni karakter.

31. VIII, radi jakosti neprijateljskih snaga (četiri topa, više mitraljeza i oko četiri stotine vojnika), naš odred nije bio u mogućnosti da zaštiti sela od neprijateljske vojske koja je tom prilikom zapalila, što artiljerijom, a što benzinom, oko četrdeset kuća u selima Surjan i Bočac. Pod navalom jačih neprijateljskih snaga naš odred se je povukao. U borbi je ubijeno jedno dijete, a jedan [čovjek] i jedna žena su ranjeni. Borba je trajala dva dana i noć.

[1] Redakcija raspolaže prepisom izvještaja.

Dana 10-tog ov. mj. isti odred dočekao je dva neprijateljska kamiona hr. vojske i žandarma na cesti kod Bočca. Zaplijenjeno: jedan puškomitraljez, četiri puške, jedan revolver, tri bombe, 513 puščanih metaka, i obadva kamiona spaljena. Neprijatelj je izgubio jednog vojnika, jednog žandarmeriskog narednika, jednog jurišnog ustašu i jednog povjerenika za Bos. Krupu, i šofera, a ostala vojska se je razbježala. Dva vojnika su zarobljena i puštena su opet na slobodu. pošto nisu mogli biti pređeni[1] preko Vrbasa, jer nisu znali plivati. Naše su snage ostale bez gubitaka. Uporedo sa ovom akcijom isti odred je uništio dva mosta na Vrbasu i to jedan u Krupi i [jedan u] Bočcu. Isti odred je, na zahtjev seljaka sela Krmina, ubio novopostavljenog kneza pomenutog sela kao neprijateljskog špijuna. Iskidana telefonska žica Banja Luka — Skender Vakuf u dužini šest kilometara, a stubovi presječeni, tako da je neprijatelj ne može više popravljati. Ovo su akcije odreda br. 1 pod komandom komandira druga Koščice Dušana i pol. delegata druga MaglajUća Sefketa.

Odred br. 2 tek je formiran i upućen na sektor Banja Luka, Kotor Varoš, Maslovare, Teslić sa određenim zadacima. Isti odred je otputovao 6-tog ov. mjeseca, pa je na svom putu u selu Hadrovci zaplijenio tri puške, koje je iznudio od muftara dotičnog sela. Ovaj odred se je smjestio u Borijama i svaki dan čekamo izvještaj od njega o spremljenim akcijama koje će se izvršiti ovih dana. Komandir ovog odreda je drug Bubić Drago, a pol. delegat drug Ličina Rade.

Odred br. 3 formiran je ovih dana u Han Kolima sa zadatkom da operiše [na sektoru] Banja Luka, Han Kola, Mrkonjić, Sitnica i Ključ. Prema dobivenom izvještaju komande određa, uspjelo im je da formiraju odred od seljaka iz tamošnjih sela. O nekim akcijama nismo dobili nikakvih izvještaja, a i mi ih nismo mogli ni očekivati; jedino što su sa komandom štaba u zajednici napali na žandarme i tom prilikom ubili dva žandarma. U ovoj borbi ranjen je naš drug Lastrić[2] i izgubljen radio koji je štab sa sobom nosio. Za formiranje ovog odreda određeni su drugovi Leda[3] i Kazaz[4], kao poznavaoci tamošnjeg terena, i oni su stvarno i uspjeli, tj. formirali su odred, koji, prema njihovom izvještaju, broji 20 naoružanih partizana. U početku bio je komandir drug Leda, ali zbog izuzetnih političkih prilika zamijenjen je i mjesto njega postavljen je seljak Milan Branković. Ovo je izvršeno po naredenju Štaba naše oblasti.

[1] Prebačeni

* Student iz Banje Luke, poginuo u Jošavki kao član uprave bolnice, prilikom četničkog napada na bolnicu, aprila 1942 godine.

[3] Edhem Karabegović

' Muhamed Kazaz

Odred br. 4 također je formiran ovih dana i upućen na sektor Banja Luka — Klašnice — Prnjavor sa zadatkom da drži drum. Ovaj odred, na svom putovanju za određeni mu sektor, potrgao je telefonsku žicu Banja Luka — Kotor Varoš. Dan kasnije izvršio je akciju na magacin i stan ustaše Joze Prpića u planini Šnjegotina. U ovoj akciji učestvovao je i štab naše čete sa svojom zaštitnicom, koji je putovao zajedno sa odredom na teren da ga ispita i da prema tome odredi odredu konkretne zadatke. U akciji je poginuo jedan ustaša i dva ranjena, koji su držali stražu kod magadna. Zaplijenjene su tri puške i rekviririrano je stvari u vrijednosti 30.000 dinara.

16-og ov. mj. Prvi odred vršio je akciju u selu Memićima na hrv. vojsku koja je tamo bila; zaplijenjeno je 10 pušaka, 802 metka, mala poljska kuhinja, nešto hrane i vojničkog odijela. U borbi je poginuo 1 i tri ranjena, 10 zarobljenih. Jedan od tih 10 javio se u odred, a ostali pušteni na slobodu.

17-tog o. m. komandir I odreda dobio je izvještaj od seljaka da se je 170 neprijateljskih vojnika prebacilo čamcem preko Vrbasa i da idu u pravcu Agića Sela. Komandir odreda odmah je sa odredom krenuo u pravcu Agića Sela i dočekao vojsku koja je nastupala prema Agića Selu. Tu se je odmah razvila borba koja i dalje traje. Rezultat borbe ćemo javiti.

Sa drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU _ SLOBODA NARODU!

U Bosni, 17/IX 1941 god.

Komandir
Kosta[1]

Dragi druže[2]!

Šaljemo ti izvještaj Štaba naše oblasti kao i izvještaj Štaba čete i pismo[3] o Radi Radiću. Sa izvještajem smo morali zakasniti, jer smo bili 10 dana na putovanju kroz Skakavicu, Šnjegotinu i Boriju. Ubuduće, ukoliko ne budemo morali putovati, dobivaćeš redovno nedjeljne izvještaje.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

U Bosni, 17/IX. 1941 god.

Pol. komesar
(potpis nečitak)

[1] Kosta Nad
[2] Odnosi se na Duru Pucara-Starog.
* Pomenutim pismom Redakcija ne raspolaže.

БР. 164

НАРЕЂЕЊЕ ШХАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 17 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ ПЕТОГ ОДРЕДА ЗА РАСТУРАЊЕ ЛЕТАКА МЕЂУ ДОМОБРАНСКИМ ВОЈНИЦИМА

ШТАБ I БАТАЉСНА
„СЛОБОДХ"

Н А Р Е Д Б А

од 17-1Х-1941 г.

ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ V ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Шаљемо ти летке упућене хрватским војницима, издане од ЦК, са задатком да их протурите у редове хрватске војске. Нећемо да наглашавамо потребу протурања тих летака, јер смо сигурни да сте тога потпуно свјесни. Садржина летка, издавач летка и циљ коме је намијењен — то потврђују. Ми вам не можемо говорити којим ћете путем протурити летке, јер ти то најбоље треба да знаш. Летке гледај протурити и у сам град Петровац.

О извршеном задатку пошаљи нам извјештај.

Са другарским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Командант батаљона: **Мића**

Политички секретар: **Илија Дошен**

БР. 165

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ГЛАМОЧКОГ БАТАЉОНА ОД 17 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О ПОКУШАЈУ УСТАШКОГ ГАРНИЗОНА У ГЛАМОЧУ ДА ПРЕГОВАРА СА ПАРТИЗАНИМА

ШТАБ БАТАЉОНА ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЗА ГЛАМОЧ

ШТАБУ БРИГАДЕ

Дрвар

Поводом запљене непријатељских кола и коња, дошло је до сљедећих разговора:

Непријатељ би радо с нама преговарао — да се вратимо својим кућама, да одложимо оружје и да радимо своја поља, да им се кола предају, у противном запалиће село Главице итд. Наши су им казали да ће наши одговорни другови доћи идућег дана, тј. данас 17. IX, што је уствари и било.

Данас су стигли са два камиона и око 60 војника. Мирно су пришли близу наших положаја и истурили напријед преговараче: једног поручника и једног војника. Овима у сусрет ми смо посла'ли два бистрија војника, којима је од стране овога штаба наређено сљедеће: да са непријатељем, као претставником усташке власти и војске, немају шта да преговарају, него да кажу да командант није ту него да је пошао у Бригаду и да се разговори оставе за недјељу. Они су предложили да наша двојица преговарача пођу с њима њиховом старјешини, тј. пуковнику, и да му кажу исто. Наши су пристали на то да иду у Гламоч, и кад су се послије два сата аутомобилом вратили, донијели су одговор да — колико се могло разумјети по њиховим жељама — они би хтјели да се наши повуку два километра са данашњих положаја, јер да им је наређено да напусте Гламоч. Не би жељели, говоре, да на путу имају запрека, и да они желе да мирно прођу и да путем неће дирати никога. Наши су им одговорили да они нису мјеродавни и да неће давати никакве гаранције, него да ћемо ми — кад год пођу према нама — борити се. Одговорили су да ће, ако им будемо стајали на путу, проћи силом.

Приликом боравка наших другова у Гламочу, могли су установити сљедеће: да имају у Гламочу снаге у људству 200—250 [војника], четири пољска топа кал. 100 мм, два брдска топа кал. 65 мм. За аутоматско оружје нису могли установити колико га је, али смо сигурни да га имају много.

Видећи падање њихово на кољена и њихову слабост, морал нашој војсци је знатно порастао. Ми смо одмах разредили снаге и упутили извјештај на Млиништа да се добро учврсте, јер по свему изгледа да имају намјеру да се пробију преко Млиништа. Они су нам још говорили, напомињемо, да им оправимо путове и [питали] зашто их уопште рушимо.

Да би се спријечиле евентуалне зле намјере непријатеља, неопходно је потреоно да нам пошаљете неколико нагазних мина и пушчане муниције, коју смо већ толико тражили, како би са успјехом свршили започету акцију и заплијенили топов", војску и др.

Тужили су се још: да су наши врло безобзирни и да им наносе много штете. Срушили су им, говоре, 7 камиона у Петровцу потпуно. Кад је пошао из Загреба, каже поручник, имао је 80 војника, а дошао је у Гламоч са 20! Чему све то? — говоре.

Рекли су још да до недјеље не могу чекати, него да им пошаљемо мјеродавне.

Другови су са састанка закључили да се замоли тај штаб да дигне — уколико има могућности — људе из села Маринковци и Малешевци, из Среза граховског.

Молимо за хитне директиве.

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

17. IX. 1941 год.

За штаб,
J. Вукичевић[1]

(М. П.)

[1] Јозо Вуккчевић

БР. 166

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НОП ОДРЕДА У ПРЕКАЈИ ОД 17 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О СЛАЊУ ОРУЖЈА НА ОПРАВКУ[1]

ШТАБ ГНРИЛСКИХ ОДРЕДА
Бр. служ.
17. IX. 1941 год.
у ПРЕКАЈИ

КОМАНДАНТУ БРИГАДЕ

Дрвар

Извјештавам команданта бригаде да сам данас упутио браварској радионици у Дрвару бацач мина који је експлодир>ао у борби и једно постоље од митраљеза „Шварцлозе" који су наши герилци отели од непријатеља, а сакривши нам цијев. 2 пушке шаљем на поправак и цијев од пушкомитраљеза, које би требало поправити, пошто су нам исте потребне.

Исто тако шаљемо празне чауре, које нисмо још бројили; не знам да ли би их требало пребројити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СПОБОДА НАРОДУ!

Много поздрава друг.

Команд. одреда
Милан Бјељац[2]

[1] Оригинал извјештаја је у рукопису.
[1] Погинуо у НОБ априла 1942 год. у селу Јошавки.

BR. 167

IZVJEŠTAJ SEKRETARA OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA BOSANSKU KRAJINU OD SEPTEMBRA 1941 GOD. DELEGATU CK KPJ DRUGU SVETOZARU VUKMANOVIĆU-TEMPU O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI NA PODRUĆJU OBLASTI[1]

DRAGI TE.MPO,

Danas je deseti dan otkako sam poslao kurira sa izvještajem iz D.[rvara], pa kako do danas od tebe po toj stvari nema nikakvog odgovora, to me sve skupa jako čudi i zabrinjava. Molim te izvijesti me da li si taj izvještaj primio ili ne. U slučaju da ga nisi primio, ja bih ga, po potrebi, mogao i reprodukovati. Ja sam biospremio čovjeka da odmah krene za D.frvar] čim se vrati kurir od vas, ali evo do danas od svega toga ništa- Stoga te molim da ovaj čovjek ne ostane predugo tamo, da se vrati što prije, tako da bih mogao drugoga (odmah po njegovom povratku) uputiti u D.[rvar],

Prije dva dana sam primio izvještaj iz Kozare koji doslovce glasi ovako: »Primili smo zadnje direktive u pogledu obrazovanja štabova i četa. Očekujući dolazak Banjolučkog štaba koji je imao za zadatak da obrazuje II štab četa u Kozari, mi u tom pogledu nismo ništa radili cijelih 8 dana; kako taj štab nije došao ni do danas, mi smo pristupili obrazovanju četa i Štaba. U Štabu je komand.[ant] štaba, dr.[ug] Šoša,[2] njegov zamjenik Dragan Marin, pol.kom. Boško Šiljegović, zamjenik Žarko Zgonjrak;[3] u Štab je ušao i Beg[4] i Doktor[5] (ovaj štab je samo privremen — dok ne stigne Banjolučki štab). Dosada je obrazovana: Prijedorska četa sa 82 puške-Dubička četa sa 75 pušaka, Bosanskonovska četa sa 60 pušaka. Sve čete skupa imaju 8040 metaka. U mecima se oseća velika oskudica s obzirom na zadatke. Četa za vezu je obrazovana i poslani su kuriri za Sanski Most i Bos. Krupu, te 3 kurira za Drvar (u Drvar su pre 20 dana otišla 3 čovjeka i nijedan se do danas nije vratio). Mi od zadnjih akcija i vođene frontalne borbe i našeg povlačenja nismo vršili nikakvih akcija. Novoobrazovane čete pristupiće akcijama čim prije mogu i dok se kuriri povrate. Izdali ijmo i mi letak za muslimane i Hrvate i podijelili ga po selima. Izdali smo letak

[1] Original izvještaja je u rukopisu. Izvještaj je pisan oko 18 septembra.

[2] Josip Mažar-Šoša, narodni heroj, poginuo oktobra 1944 god. kao komandant diviziie prilikom napada na Travnik.

[3] Treba da stoji: Žarko Zgonjanin.

' Osman Karabegović

[5] Mladen Stojanović, narodni heroj, komandant Drugog krajiškog NOP odreda, ubijen od četnika aprila 1942 god. u bolnici u Jošavki.

Dragi Tenpo,

Danas je deseti dan od kako sam poslao kurira sa izvještajem iz D. Pa kako do danas od Tepe po toj stazi nema nikakvog odgovora ~~sto~~ me sve skupa jako čudi i zabrinjava. Molim Te izvestime da li si taj izvještaj primio ili ne. U slučaju da ga nisi primio ja bi za po potrebi mogao i reprodukovati. Ja sam bio spremio čovjeka da odma krene za D. čim se vrati kurir od vas ali evo do danas od svega toga ništa. Stoga te molim da ovoj čovjek ne ostani predugo tamo, da se vrati što prije tako da bih mogao drugoga (odma po njegovom povratku) uputiti u D.

Pre dva dana sam primio izvještaj iz Kozare koji doslovice glasi ovako: „Primili smo zadnje direktive u pogledu obrazovanja Štabova i četa. Očekujući dolazak banjalučkog Štaba koji je imao za zadatak da obrazuje II. štab čete Kozari, mi u tom pogledu nismo ništa radili celih 8 dana, kako taj štab nije došao ni do danas mi smo pristupili obrazovanju četa i štaba. U štabu je komad. štaba, dr. Soša, njegov zamjenik Dragan Marin, pol. kom. Boško Šiljegović zamjenik Žarko Tgonjrak, u štab je ušao i Beg i Doktor. (ovoj štab je samo privremen dok ne stigne banjalučki štab). Do sada je obrazovana: Prijedorska četa sa 82 puške, Dubička četa sa 75 puška, Bosanskonovska četa sa 60 pušaka. Sve čete skupa imaju 8040 metaka. U mnogima se oseća velika oskudica sobirom na zadatke. Četa za vezu je obrazovana i poslani su kuriri za Sanski Most i Bos. Krupu te 3 kurira za Drvar (u Drvar je pre 20 dana otišlo 3 čovjeka i ni jedan se do danas nije vratio). Mi od zadnjih akcija i vođene frontalne borbe i našeg povlačenja nismo vršili nikakvih akcija. Novo obrazovane čete pristupiće akcijama čim prije mogu i dok se kuriri povrate. Izdali smo i mi letak za Muslimane i Hrvate i podelili ga po selima. Izdali smo letak sa popisom poubijanih žrtava i popaženih kuća u Prijedorskom-Prijedorskom i Kostajničkom srezu."

Iz drugih krajeva nisam do danas dobio nikakvog izvještaja. Pretpostavljam da je iz Nikšića i Novoga Hera izvještaj stigli pre 3 dana ali ja ni danas za njih nema. Nato je i ovaj kurir čekao inače bi ga poslao i ranije.

U pogledu Drvara ovde kruže vesti ove sadržine: Oko Drvara se vode borbe, napad je od Petrovca. U borbi učestvuje oko 5000 vojske sa svim modernim naoružanjem druga vrsta glasi: da je 600 seljaka (partizana) u otkrića pritisnuo ustaše pod kojima bi oni odbačeni područje. U tu svrhu su navodno otišla dva aeroplana sa pregovaračima i instrukcijama. Navodi se kao razlog ovoga postupka partizana nestašica hrane. Ja sam nastojao ove vesti provjeriti ali do sada bez uspjeha.

Ovde nastaje izvesna pometnja naročito gradanstvom u pogledu mobilizacije od 1905 pa nazad. Mobilizacija se vrši potivima. Mi smo stali na gledište – ne u vojsku nego u partizane. U tome duhu spremamo i letak. O prilikama ove parole javite.

Ona drugarica je ovamo stigla pre par dana. Ona će ovde morati da uđe i u mesni, pošto dve drugarice koje su

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 167

sa popisom poubijanih žrtava i popaljenih kuća u Prijedorskom, Novskom i Kostajničkom srezu«.

Iz drugih krajeva nisam do danas dobio nikakvog izvještaja, premda je iz Bihaća i Novoga trebao izvještaj stići pre 3 dana, ali još ni danas ga nema. Na to je i ovaj kurir čekao, inače bih ga poslao i ranije.

U pogledu Drvara ovdje kruže vijesti ove sadržine: oko Drvara se vode borbe, napad je od Petrovca; u borbi učestvuje oko 5.000 vojske sa svim modernim naoružanjem. Druga verzija glasi: da je 600 seljaka (partizana) 'z Oštrelja postavilo uslove pod kojima bi oni odložili oružje. U tu svrhu su navodno otišla dva aeroplana sa pregovaračima i instrukcijama. Navodi se kao razlog ovoga postupka partizana — nestašica hrane. Ja sam nastojao ove vijesti provjeriti, ali dcsada bez uspjeha.

Ovdje nastaje izvjesna pometnja među građanstvom u pogledu mobilizacije [godišta] od 1905 pa dalje. Mobilizacija se vrši pozivima. Mi smo stali na gledište — ne u vojsku, nego u partizane. U tome duhu spremamo i letak. O pravilnosti ove parole javite.

Ona drugarica[1] je ovamo stigla prije par dana. Ona će ovdje morati da uđe i u Mjesni [komitet], pošto dvije drugarice[2] koje su dosad radile u Mjesnom morale su otići, pošto je njihov opstanak ovdje bio nemoguć. Ako imate za njih potrebu, mogao bih jednu — ako hoćete i obadvije — poslati tamo, ili, ako ima potrebe, negdje na drugu stranu, inače moraju u partizane. Mislio sam — ako bude bilo moguće — da odu za Drvar, a u protivnom — u Kozaru. Os'm toga, imam ovdje još jednu drugaricu[3] koja živi ilegalno i za kojom tragaju. Po svoj prilici ni ona ovdje neće moći duže vremena da opstane. U vezi samnom mogu vam reći ovo: l'/ž h prije nego što sam počeo ovo pisati pobjegao sam iz pandža ustaša, bilo je i pucnjave i lomljenja taraba itd. Hoću da kažem — da je i moj položaj ovdje svakim danom sve teži; to toliko samo da imate u vidu.

Na kraju još ovo: obaviješten sam iz Bihaća da su iz Zagreba poslali 28 Španaca za Drvar. Od svih tih dvojica su stigla u Kozaru, za ostale još uvijek ne znamo ništa. Možda vi imate nekih vijesti 0 njima sa koje druge strane.

Isto tako B.[anjo]lučki štab je prije 15 dana krenuo za Kozaru 1 još ni danas se ne zna ništa o njemu. Uzalud su cijelo to vrijeme kuriri iz Kozare i kuriri za vezu iz okoline B.[anje] L.[uke] tragali

[1] Jovanka Čović

[2] Odnosi se na Dušanku Kovačević i Radu Vranješević. Rada Vranješević poginula kao član Okružnog: komiteta KPJ za Drvar pri!ikom desanta na Drvar maja 1944 godine.

[3] Zaga Umičević

za njima — nisu mogli da te ljude pronađu. Zato je i cijela ova organizacija sa II št.[abom] izvedena samo privremeno. Nadam se da ću za koji dan ipak nešto doznati o njima.

Ovdje postoje spiskovi poubijanih, silovanih žena i cura, te popaljenih kuća i sela iz nekoliko srezova. Ako to možete iskoristiti za Bilten, javite, pa ćemo vam to poslati.

Uz pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Stari

BR. 168

IZVJEŠTAJ ŠTABA MAJEVICKOG NOP ODREDA OD SEPTEMBRA 1941 GOD. ŠTABU TUZLANSKE OBLASTI O AKCIJAMA ODREDA OD 10 AVGUSTA 1)0 11 SEPTEMBRA 1941 GODINE[1]

IZVJEŠTAJ PARTIZANSKOG ODREDA NA MAJEVICI POTŠTABA »MAJEVICE«

Odmah poslije početka rata, partiska jedinica na Majevici, po direktivi Partije, počela je s radom oko organizacije partizanskog odreda. U mjesecu julu dolaze dva druga iz Tuzle, jedan[2] od njih član partiskog rukovodstva, u cilju daljnje organizacije rada i preuzimanja komande nad tim odredom. Odmah je pristupljeno organizacionom radu i stvoren je odred od 20 naoružanih ljudi.

7/VIII održan je prvi sastanak potštaba »Majevica«, u kom je pomenuti drug postavljen kao zamjenik komandira i ja kao član potštaba. Formirani potštab je donio odluku da akcije počnu 10/VIII sa kidanjem tel.veza i rušenjem mostova na svim sektor'ma na kojima su već bili organizovani partizanski odredi.

U noći između 10 i 11/VIII, naš se odred podijelio u dvije grupe. Jedna grupa imala je zadatak da presiječe tel. veze na putu Brčko—Tuzla, na južnoj strani Majevice planine. Druga grupa imala je zadatak da presiječe tel. vezeisruši most kod sela Celića, na istom putu Brčko—Tuzla, sjeverno od Majevice. Poslije izvršenog zadatka obadvije grupe imale su se povući prema Majevici i tu se sastati.

[1] Original izvještaja je u rukopisu. Izvještaj je pisan oko 18 septembra.

[2] Jusuf Jakubović-Mrki, radnik iz Tuzle, umro od tifusa 1942 god. na Majevici.

Zadatak je djelomično uspio. Zice su na oba mjesta presječene, ali mostovi nisu srušeni usljed toga što je eksploziv bio slab, a nismo imali ni stručnih lica za miniranje. Odmah sutradan počela su hapšenja i maltretiranja uglednijih domaćina iz obližnjih sela.

14/VIII došao je jedan seljak u naš logor i javio nam da su u njegovo selo došla dva žandarma sa zadatkom da ljude gone u zatvor, te su nas molili da ih zaštitimo. Odmah je odredena jedna desetina i poslana u to selo da žandarme opkoli i iste razoruža. Zandarmi su opkoljeni i pozvani na predaju, ali, mjesto predaje, odgovorili su vatrom. Naši su morali primiti borbu i žandarmi su bili pobijeni, a oružje i obuća zaplijenjeni.

Iste večeri otišla je jedna desetina na glavni put Tuzla—Brčko da presiječe tel. vezu koja je bila ponovo uspostavljena. Pošto su morali proći pored žand. kasarne, primijetUa ih je njihova patrola i pripucala na njih. Naši su odgovorili vatrom i povukli se, jer su zadatak već bili izvršili.

Istoga dana komandir odreda i pol. komesar bili su na sastanku potštaba, na kome su donešene odluke o daljnjem radu.

15/VIII petnaest ljudi našeg odreda nalazilo se u jednoj šumi u blizini sela Mačkovca. Oko 60 ustaša, doznavši za mjesto našeg boravka, napadaju nas. Mi smo borbu primili. Istovremeno smo s leđa napadnuti od 6 ustaša, te smo se povukli. Tom prilikom poginuo je jedan partizan, a dvojica ustaša su ranjeni.

Za vrijeme borbe ustaše su ubile dva nenaoružana seljaka u njihovim domovima. Otada počinju masovna hapšenja seljaka.

21/VIII dolazi u naš kraj jedna grupa četnika i traži da se s nama sporazumije, kako bismo zajednički radili. Mi smo se sporazumjeli i otpočeli s radom. Istoga dana, po dogovoru, napravili smo zasjedu. Naišlo je nekoliko muslimanskih kola sa namirnicama koje su vozili u grad. Pošto su ti ljudi obično bili naoružani, mi smo ih pretresli i našli jednu pušku. Oni su se prepali misleći da smo mi pljačkaši koji hoće da ih opljačkaju. Mi smo im rekli da nismo pljačkaši, nego partizani koji se bore za nacionalno oslobođenje i za svoje i njihovo dobro. U tom momentu naišao je jedan luksuzni automobil u kome se nalazio jedan vojnički natporučnik u pratnji jednog vojnika, koji je bio kao komandant logora, jer je žand.kasarna dobila vojničku pomoć. Primijetivši nas na cesti, pripucali su na nas. Mi smo odgovorili vatrom i tom prilikom poginuo je vojnik, a natporučnik i šofer su ranjeni. Auto je onesposobljen, a pošto je izgledalo da je natporučnik ubijen, ostavili smo ih, a šofera poveli sa sobom, previli mu ranu, nahranili ga i dali mu novčanu pomoć, pustili ga da ide u svoje mjesto i da obavijesti sve šofere i ostale poznanike o svom događaju, te da im objasni cilj naše borbe — kao što smo mu mi to već objasnili.

22/VIII sišli smo na glavni put Brčko—Tuzla i zaustavljali seljake muslimane koji su išli svojim kućama sa tuzlanske pijaee, objašnjavajući im cilj naše borbe. Tom prilikom poginuo je jedan drug, četnik, od dvojice ustaša koji su iz šume pucali.

26/VIII naš odred je bio otsutan iz sela u kome smo logorovali, a ostala je straža od pet ljudi. Komandant logora na neki način je obaviješten o našem otsustvu i poslao je 56 vojnika i ustaša sa puškomitraljezom na to selo. Naša straža je stupila u borbu s banditima i poslije jednosatne borbe ovi su bez obz^ra pobjegli. U bijegu su banditi zapalili kuću jednog siromašnog seljaka, u kojoj je bila njegova žena, te su je ubili, a kuću prije paljenja opljačkali.

27/VIII srušena su tri mosta na putovima Tuzla—Brčko i Lopare—Zvornik. Sutradan je dovezeno iz zatvora u Brčkom 50 ovdašnjih seljaka talaca i strijeljani su na rijeci Brusnici, kod srušenog mosta. Jedan od njih izvukao se *iz,* rijeke živ na nepojmljiv način i pri-ča o užasnim časovima koje je preživio.

29/VIII napadnuti smo od jedne čete vojske koja je poslana iz Bijeljine i ustaša iz svih okolnih muslimanskih sela. Napad je odbijen, a u borbi je jedan partizan ranjen, a 6 ustaša ubijeno (od tih su trojicu pri povlačenju odnijeli sa sobom, a trojica su ostala), jedan ustaša je zarobljen i istog dana strijeljan, a 13 ih je ranjeno (po pričanju seljaka koji su ih vukli).

Istoga dana održan je sastanak potštaba.

1/IX naš odred pojačan je sa 44 četnika koji su poslani iz Srbije kao pomoć ovim četnicima. Ti ljudi, a naročito komanda, bili su šovinistički nastrojeni, a cilj im je bio uništavanje svega što je muslimansko. Teškom mukom uspjelo nam je odvratiti ih od toga i koliko toliko podvrći ih pod naš uticaj.

3/IX u zoru smo napali muslimansko selo Sniježnicu da razoružamo ustaše koje su napadale i palile okolna sela. Sniježnicu smo poslije kratke borbe osvojili, a ustaše su pobjegle. Tom prilikom poginula su dvojica i razoružana; i jedna žena je poginula od lutajućeg metka, da li našeg ili njihovog, ne znamo, jer je vatra bila s obadvije strane. Cak su na nas bacane bombe, iako smo ih mi na sav glas pozivali na predaju oružja, obećavajući da nikome ništa nećemo učiniti. Sa sobom smo poveli 38 ljudi kao taoce i povukli se, a u najbližem srpskom selu ostavili stražu. Uskoro je straža primijet'la ljude koji su nosili oružje, kako izgleda, da se predaju, ali su ih stigle teočanske ustaše i vratile nazad.

7/IX u noći, između 6 i 7 [časova], komanda našeg odreda odlučila je da se počne sa blokiranjem žand. kasarne u Loparama. Rano ujutro poslani su ljudi na određena mjesta. Oko 8h prije podne naišao je jedan kam'on sa p>et vojnika iz Tuzle, kojij je vozio hranu za kasarnu. Partizani, koji su trebali blokirati tu stranu puta, tek su stigli i odmah pripucali, ali bez uspjeha, jer su vojnici uspjeli

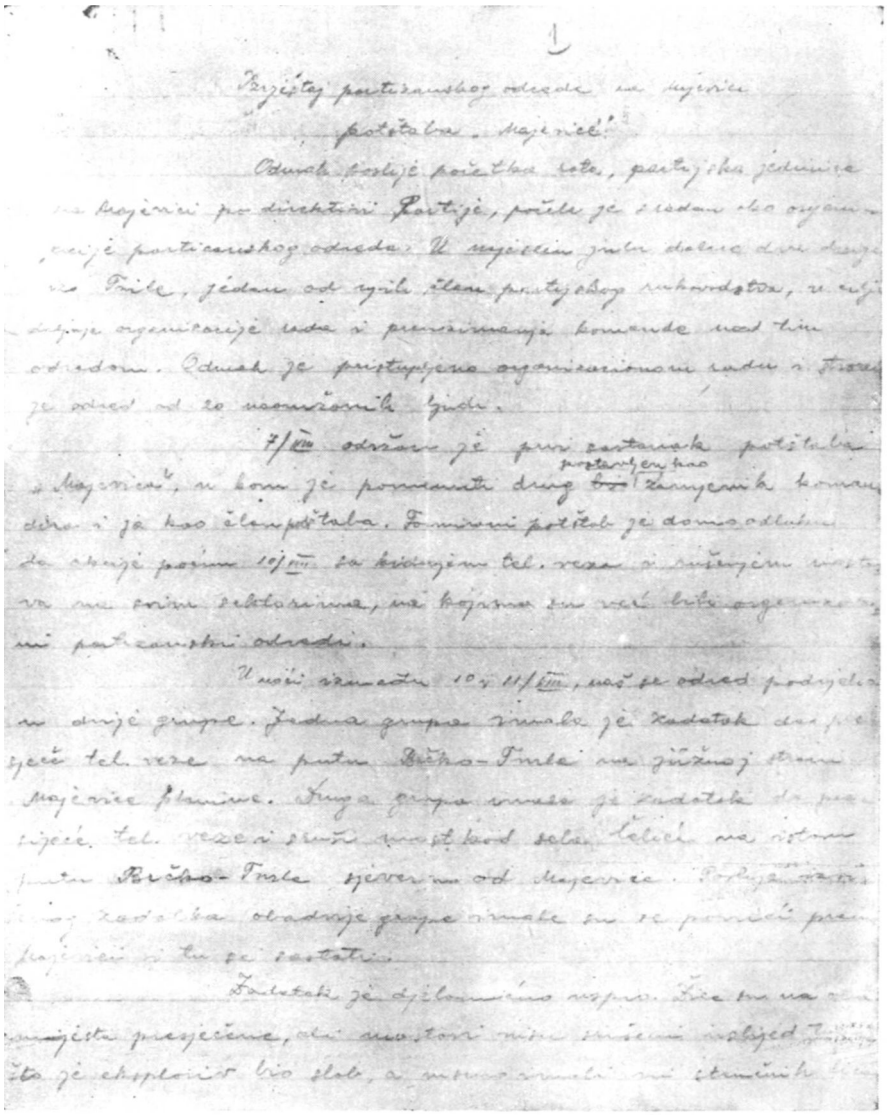

1

Izvještaj partizanskog odreda na Majevici

Četa Majevica

Odmah poslije početka rata, partijska jedinica na Majevici po direktivi Partije, počela je sredom rad organizacije partizanskog odreda. U najbližem mjestu dolazio dva drugova iz Tuzle, jedan od njih član partijskog rukovodstva, u čijoj je dužnosti organizacija rada i preuzimanja komande nad tim odredom. Odmah je pristupljeno organizacionom radu i stvoren je odred od 20 naoružanih ljudi.

7/VIII održan je prvi sastanak četnika Majevice, u kom je poslan drug ~~bio~~ postavljen za komandira i za kao član štaba. Štab je domaćin da okuplja počev 10/VIII sa kvarenjem tel. veze i sušenjem mostova na cestama, na kojima su vršili brže organizacije u partizanski odredi.

U noći između 10 i 11/VIII, naš se odred podijelio u dvije grupe. Jedna grupa imala je zadatak da presiječe tel. vezu na putu Bukinje-Tuzla na južnoj strani Majevice planine. Druga grupa imala je zadatak da presiječe tel. vezu i srušiti most kod sela Čelić na istom putu Bukinje-Tuzla sjeverno od Majevice. Poslije izvršenog zadatka obadvije grupe imale su se poslije prepodne u tu se sastati.

Zadatak je djelomično uspio. Žice su na dva mjesta presječene, ali mostovi nisu srušeni iz razloga što je eksplozivi bio slab, a nemali smo i sredstva [illegible]

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 168

probiti se i doći do kasarne. Partizani su odmah zapalili i porušili most koji se nalazio u blizini, te onemogućili povratak kamiona. Poslije podne smo počeli s čarkanjem, na što su oni odgovarali jakom i dugom mitraljeskom vatrom. To je trajalo i preko noći, ali su vojnici (kojih je bilo 130 i 5 žandarma) uspjeli pobjeći s oružjem, u zoru 8./IX, prema Brčkom, radi toga što su se partizani koji su blokirali taj put u noći povukli u logor. Tako je 8/IX ujutru pala kasarna. Zaplijenjene su 2 puške sa oko 400 metaka, 4 radija, 1 kamion i još neke vojničke stvari. Zatim je kasarna zapaljena, a na općini izvješena komunistička i srpska zastava. Zaboravili smo napomenuti da su se općinske vlasti, sa pretsjednikom i djelovođom na čelu, stavile na raspoloženje komandi našeg odreda. Tako su seoske starješine slale hranu i ljude po potrebi. Oko 10 h prije podne obavijestio nas je komandir straže na Majevici da je napadnut od vojske iz Tuzle, koja je došla u 4 kamiona sa mitraljezima i puškomitraljezima. Odmah je poslana pomoć našoj straži.

Za vrijeme žestoke borbe ustaše su palile kuće pored ceste i ubile nekoliko ljudi, žena i djece. Borba je trajala do 3 h po podne i vojska se povukla. Kad smo sišli na cestu, naišli smo na mnogim mjestima na lokve krvi, a na jednom mjestu ležala je gomila mozga i satnička šapka. Kako smo obaviješteni, bilo je 180 vojnika, od kojih je jedan zarobljen, 41 ranjen, 8 mrtvih, a medu njima i jedan satnik. Zarobljen je jedan redenik municije od 250 komada. Zarobljenog vojnika smo razoružali i pustili. Poginuo je jedan seljak koji [je] pošao sa dvocijevkom hama u pomoć. Bio je pijan i nije znao da se čuva.

10/IX u 3 h poslije podne dolazi nam jedan musliman i obavještava nas da ćemo biti napadnuti od vojske koja se nalazi u Čeliću, na putu Brčko—Tuzla. Pošto su nam svaki dan dolazili lažni izvještaji, to smo smatrali da je i ovaj izvještaj lažan a ovaj čovjek neki špijun. Kad bi ovaj izvještaj bio i istinit, smatrali smo da se možemo oduprijeti pošto, prema njegovom kazivanju, nije bilo tako mnogo vojske, Radi svake sigurnosti, iste večeri poslan je jedan odred [od] 40 ljudi da osigura put na toj strani. Noću između 10 i 11 u 2 h dolazi čovjek i obavještava nas da ćemo biti napadnuti i sa druge strane, sa puta Bijeljina—Tuzla. Odmah smo pokrenuli sve snage, pošli u tom pravcu i zauzeli položaj. Pošto smo se htjeli osigurati i od strane muslimanskog sela Teočak, poslali smo našoj straži pomoć od 20 ljudi.

11/IX oko 10 h prije podne napadnuti smo sa svih strana, čemu se nismo nadali. Privukli su se neopaženo na sva okolna brda i osuli na nas vatru iz mitraljeza i topova. Videći da se nalazimo u vrlo opasnoj situaciji, pred mnogo jačim neprijateljem, poslije kraćeg vijećanja komanda odreda donosi odluku da se svi povuku u pravcu Međednika. Povlačenje je odmah izvršeno, ali nisu svi uspjeli da

se povuku prema Međedniku, jer su neki bili u borbi do 4 h po podne, te su se neki povukli u pravcu šume Jelice, a jedni prema Ugljeviku. Glavnina je otišla prema Međedniku. Pri otstupanju dočekani smo bili vatrom sa samog Međednika. Ipak se uspjelo zaobići neprijateljske položaje i zavući se duboko u šumu Međednik. Komandir našeg odreda, drug »Mrki«, uspio je da zaobiđe neprijateljski položaj i prije nas stigne na Međednik. Pošto je na glavninu pripucano, mi smo kasno stigli na Međednik i druga Mrkog nismo tamo našli. Obaviješteni smo da su se svi drugovi spasli, ali još ne znamo gdje se koji nalazi. Videći da se nalazimo u vrlo teškoj situaciji, četnici su odmah predložili da se pl.faninom] Majevicom povlačimo i prebacimo u Srbiju. Pošto druga Mrkog nije bilo, ja sam se tome usprotivio i rekao da ja nL u kom slučaju ne mogu napustiti ovaj teren na kojem sam određen da radim. Četnici su ostali uporni i pozvali ko hoće da ide s njima, a ko neće, da ostane sa mnom. Pošto su ljudi bili preplašeni od velike navale, većina je otišla sa njima, tako da je sa mnom ostalo 10 ljudi. Poslije odlaska četnika pridolazili su ljudi koji su se zagubili, tako da sada ima 20 pušaka. Mi smo napomenuli da naš niko nije poginuo, a niti je uhvaćen. Po našoj ocjeni bilo je oko 2000 vojnika, ustaša i pljačkaša, a po pričanju nekih ljudi bilo je i više. Napadačii su bili naoružani sa 4 topa i oko 10 mitraljeza. Sa naše strane u borbi je učestvovalo 120 partizana i četnika. Poslije našeg otstupanja vojnici su išli naprijed da se kod našeg logora sastanu sa ostalima, dok su ustaše pljačkale, palile i žarile. Bojeći se da ne budu napadnuti iz zasjede, tjerali su pred sobom gomilu žena i djece da bi se na taj način zaštitili. Mnogo porodica ostalo je bez domova, hrane i odjeće. Marvu su isto gonili kao plijen. Vojnici i ustaše ponašali su se zvjerski. Ubili su nekoliko mladića, djece i jednu djevojku, a jednog starca bacili živa u zapaljenu zgradu, gdje je izgorio. Jednoga seljaka su nagonili da viče: Zivio Hitler i Pavelić, a on im je rekao sljedeće: »Vi ste lopovi i pljačkaši zajedno sa svojim Hitlerom i Pavelićem'«, i uzviknuo je pred gomilom žena i djece, koji su pored njega gonjeni: »Zivjeli komunisti i cetnici, živjeia sloboda, živjela Sovjetska Rusija!« Odmah je na mjestu strijeljan.

Prije našeg otstupanja Nacionalno-oslobodilački pokret postao je masovan. Seljaci su dragovoljno, sa sjekirama i vilama, čuvali straže po brdima. Svakim danom gomilama su dolazili k nama tražeći puške da se i oni bore. Za vrijeme borbe, trčali su i oni borbu s vilama i sjekirama. Tako je jedna žena sjekirom, jednim zamahom, otsjekla ruku i oduzela pušku ustaši, jer je isti htio da je siluje. Seljaci su sve što su najljepše imali u kućama donos'li za hranu partizanima, s riječima: »Borite se i nemojte nas odustati, a mi _ćemo biti uz vas i sa vama«. Poslije otstupanja borbeno raspoloženje u masama je donekle opalo usljed straha, jer se vojska još u selu zadržala. Međutim, desilo se ono što smo mi

predvidjeli. Cetvrti dan poslije borbe (15/IX) vojska se naglo povukla ostavivši u svom logoru poklanu marvu koju je spremila za ručak. U cijelom kraju u kome smo mi držali vlast do otstupanja, a to je 9 sela, nastalo je bezvlašće, jer je žand. kasarna srušena, žandarmi i vojska otišli, a mi nismo dosta jaki da vlast ponovo uzmemo. Borbeno raspoloženje se povraća. Seljaci nas ponovo traže i donose nam hranu, iako sami sa hranom sada oskudijevaju.

Od početka naših borbi pa do danas, uhvatili smo i strijeljali trojicu Srba, za koje se ustanovilo da su špijuni, što su i sami pri ispitu priznali.

Naknadno smo doznali da se drug Mrki prebacio za Viasenicu sa još nekoliko drugova. Saznali smo za petnaest ljudi s puškama koji se kriju, ali ih još nismo sabrali.

SMRT FAŠIZMU!

Raspop[1]

БР. 169

УПУТСТВО ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 18 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ГЛАМОЧКОГ БАТАЉОНА У ВЕЗИ С УСТАШКО-ДОМОБРАНСКИМ ПОНУДАМА ЗА ПРЕГОВОРЕ И НАРЕЂЕЊЕ ЗА НАПАД НА ГЛАМОЧ[2]

ШТАБ I БРИГАДЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

ШТАБУ ВАТАЉОНА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ГЛАМОЧ

Примили смо ваш извјештај од 17. IX. 41. По питању преговора о којима ви говорите Штаб бригаде наређује сљедеће:

1. Став бригаде по питању свих преговора с непријатељском војском јесте да се захтијева од непријатеља ПОЛАГАЊЕ ОРУЖЈА. Само под тим увјетима ми можемо непријатељу дати гаранцију да му се неће ништа десити и да ћемо му моћи дати заштиту на нашем територију. Дакле, захтјев који ви треба да поставите пред непријатељске војне претставнике јесте ДА ПОЛОЖЕ ОРУЖЈЕ и ништа више.

[1] 31eyo Pороуш
* Редакција располаже копијом документа.

2. У вези с њиховим приједлозима да се наша војска разиђе и да се врати мирним пословима, треба људима рећи да су то само њихови трикови којима се они служе да би разбили наше одреде и да би их онда лакше савладали. У томе погледу треба радити што више да би се код људи разбиле и посљедње илузије о некоме мирном завршетку започете борбе.

3. Најновији догађаји на вашем фронту, нарочито понуда тих преговора, очито говоре о слабости непријатеља и о тешком положају у који је он запао. Зато Штаб бригаде наређује да ваши одреди морају најхитније извршити сљедеће задатке: непријатеља потпуно очистити из поља и опколити потпуно град. Прије тога потпуно запосједнути цесту Гламоч—Ливно. Послије опкољавања града има се извршити јуриш на сам град и заузети га по сваку цијену. Тај задатак морате извршити и можете да га извршите с обзиром и на непријатељске снаге и на њихово морално стање. Дакле, одмах прећи на посао и припремити напад на Гламоч.

4. У вези с нападом на Гламоч осигурати пут према Млиништима и према Прекаји. Озрен и друге важне стратегиске тачке не смију ни по коју цијену пасти непријатељу у руке. На Озрен, по могућности, поставити тешки митраљез.

5. Треба повести што више рачуна о прибирању хране и њеном смјештају. Одмах по идућем куриру поднијети о томе извјештај.

6. Тражену муницију не можемо послати. Шаљемо вам само 5 (пет) комада нагазних мина. Мине кад постављате, будите врло пажљиви и замаскирајте их што боље да их непријатељ не би могао примијетити.

Обавијестили смо вас да су борбе између наших одреда и талијанских окупатора започеле прије три дана. Борбе су биле жестоке; за ова три дана наши су одреди нанијели непријатељу знатне губитке: преко 100 рањених и мртвих, док је код нас свега један мртав, а два лакше рањена. Изгледи за даљњу борбу доста добри. Према Петровцу и Бихаћу нема већих борби. Према Бањој Луци воде се борбе већих размјера. Курира редовно слати!

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Шт. Бр. 18. IX. 41

Комесар бригаде, Командант бригаде,

БР. 170

ПИСМО ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 18 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ БАТАЉОНА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЛИКУ О ЦИЉЕВИМА И ЗАДАЦИМА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ ПОКРЕТА

ШТАБ БРИГАДЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

ШТАБУ БАТАЉОНА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЛИКУ

Примили смо извјештај од 15-ог ов. м. Ваш извјештај о Кулен Вакуфу не задовољава. У извјештају настоји се прикрити право стање ствари. Већ, не знамо ни по који пут, чујемо исту ствар. Босанци окривљују Личане а Личани Босанце, а у ствари ради се о пљачци и насиљу које су вршили и једни и други. Шта више, сигурно је утврђено да су поједини одреди из Лике приграбили сву муницију и други материјал тако да данас и они одреди који су се борили око Кулен Вакуфа и који су могли бити снабдјевени муницијом — исте немају, већ траже од Штаба бригаде. О томе више није потребно да говоримо, доли да још једном нагласимо како неодлучно руководство у оваквим моментима није у стању да спријечи овакве ствари, ако не потпуно, а оно колико-толико. У том погледу убудуће све треба учинити да се исто не би поновило.

Прелазимо на други и најважнији дио вашег извјештаја. Ради се о питању Народно-ослободилачке борбе и нашег става у тој борби према талијанским окупаторима, који данас настоје свим силама утушити ту борбу. Ми то питање већ неколико пута додирујемо. Ми смо јасно нагласили какав је став и какав мора да буде став према Мусолинијевим разбојницима. Данас, заправо већ трећи дан, наши одреди воде херојску борбу са Мусолинијевим разбојницима и на дјелу показују како треба своју слободу бранити и отимати од народних непријатеља. Дакле, у томе факту најјасније оцртан је наш став, заправо став нашег народа. Зато је толико беспредметно свако даљње наклапање о овим питањима, већ треба пријећи на стварки рад. У извјештају говори се о несташици одијела, обуће, хране, о тешкој зими која треба да дође, о слабим превозним средствима и много чему другоме, што свакако није разлог да би се могло рећи како је један народ спреман „компромису и са црним вра-

гом". Народ који је пошао у борбу баш зато што је толико опљачкан и толико обесправљен не може узимати те аргументе као разлоге да би данас требало обуставити ту борбу. Свакако да има потешкоћа у томе погледу, али те потешкоће не погађају само нас, већ у исто вријеме и непријатеља. Наши одреди, иако оскудијевају у тим потребама, ипак су у једној огромној премоћи над непријатељем. Јасно је да један народ који се дигао на општи устанак, који брани свој опстанак и води борбу за своје пуно ослобођење, има и те како премоћ над непријатељем који је омрзнут од свих поробљених народа, па и од свога властитог народа. Зар није такво стање са Мусолинијевим „црним кошуљама" и са њиховим домаћим плаћеницима? Зато ми знамо само за једно: треба све своје снаге уложити у Народно-ослободилачку борбу и учинити све да та борба не поприми реакционарни карактер и да је домаћи народни непријатељи не окрену кривим путем. У томе нема препрека које се не могу савладати. Онај ко тражи у тим потешкоћама оправдање за неуспјехе, односно чак повлачи закључак да се стварно не може ништа учинити, ТАЈ ЈЕ ОПОРТУНИСТА И ЛИКВИДАТОР наше Народно-ослободилачке борбе.

У извјештају се говори о шверцу и другим прљавим пословима којима се баве разни народни непријатељи. Свакако, све то може да угрожава народну борбу ако се томе на вријеме и радикално не стане на пут. Зато најхитније треба предузети оштре мјере против тога. Сигурно је да се ни те мјере неће моћи предузети ако се има опортунистички став по горе наведеним питањима и ако се гледа кроз прсте тим елементима.

По питању преговора које би неке издајице наше народне [борбе] хтјели да поведу и са претставницима Павелићевих разбојника, Штаб бригаде заузима јасан став:' немилосрдна борба и то без икаквих компромиса против тих људи.

Што се тиче војних претставника хрватске војске, па били они у некадашњој југословенској војсци или не били, с њима се може само утолико преговарати уколико су вољни прећи на народну страну и борити се заједно с нама или одложити оружје. Никаквих других преговора не може бити и све друго може бити само разбијање наших редова и пут за угушење наше народне борбе.

Ваша напомена: како има примјера да се хрватски, српски и муслимански сељаци покушавају потпуно ујединити у борби и онемогућити даљња међусобна разрачунавања — само је диван примјер и доказ како је наша борба исправно постављена и како ми даље морамо радити. То су примјери који нам показују како у исто вријеме ми можемо наставити нашу борбу и како ћемо с успјехом разбити све ликвидаторе, издајице и опсрту-

нисте свих боја. Треба само радити, а сигурно је да народ никада неће издати и да неће погријешити. На завршетку извјештаја који сте упутили нама, напомињете како треба сузбијати опортунизам, окупљати све снаге, и како је политика талијанских окупатора потпуно јасна. Ако вам је све то потпуно јасно, онда морате наћи и начина и снага да то спроведете у живот. До данас нисмо добили од вас ниједног извјештаја шта сте у том погледу учинили. Не знамо да ли сте издали иједан летак или~било коју другу публикацију против свих оних непријатеља наше борбе које ви помињете у вашем извјештају. Треба употријебити све снаге против тих народних непријатеља.

Што се тиче слања делегата на неку конференцију о којој се говори у посебном допису, ми у првом реду немамо јасну слику о томе шта се жели том конференцијом постићи и зашто је заправо та конференција сазвата. Познато је свима вама да је прије непуних 20 дана одржана конференција војних делегата свих крајева ослобођене Босне и Лике. Претставници из личких крајева били су на вријеме позвати и углавном на тој конференцији били су и заступљени. Даље, та је конференција донијела резолуцију која је била израз воље и става свих тих војних претставника. У резолуцији јасно и недвосмислено оцртан је став нашег Народно-ослободилачког покрета по свима питањима. Та резолуција уствари је наш програм који ми морамо у живот спроводити. До данас није наступио ниједан разлог који би нас могао руководити да се сазове једна нова конференција. Још једном наглашавамо: ми уствари не знамо о чему се ради и зашто се та конференција сазива.

На нашим фронтовима сљедеће је стање: већ три дана према Грахову, код Ресановаца, воде се борбе између Мусолинијевих „црних кошуља" и наших партизанских одреда. Борбе су огорчене и наши одреди нанијели су непријатељу знатне губитке: преко 100-што убијених што рањених, један камион уништен и неколико моторбицикла заробљено. На нашој страни: два рањена и један погинуо. Борбе су у току. Обавијестили смо на рриј еме све остале партизанске одреде и поставили пред њих одређене задатке. Према ПетроЕцу засада нема већих борби; према Гламочу такође. Треба нагласити да су наши одреди у близини Петровца, прије неколико дана, уништили око два вода непријатељске војске; наши су том приликом имали више рањених и два мртва.

Штаб бригаде наређује да одреди вашег батаљона, у заједници са осталим одредима који су упућени према Бихаћу, што хитније опколе Бихаћ и стану га што јаче угрожавати са свих страна. Да би се задаци што боље и што брже извршили, ступити **у Еезу** са одредима босанскокрупским (Велики и

Мали Радић). Ваш Штаб треба у танчине израдити план са конкретним задацима за поједине одреде. Ово схватити као најхитније, јер од тога зависи успјех наших борби око Петровца и Кључа. Одмах извијестити Штаб бригаде шта је у том погледу учињено.

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ!

18-1X-1941
13 часова

Политички комесар,
В. Стојнић

Командант бригаде
Љубо Бабић

БР. 171

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 18 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИРУ ЧЕТВРТОГ ОДРЕДА ЗА ФОРМИРАЊЕ ЈУРИШНОГ ОДРЕДА РАДИ„ ИЗВОЂЕЊА БРЗИХ И ИЗНЕНАДНИХ АКЦИЈА НА ПРАВЦИМА БОСАНСКИ ПЕТРОВАЦ—БРАВСКО И БРАВСКО—САНСКИ МОСТ[1]

ШТАБ 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

НАРЕДБА
за 18 септембар 1941 г.

КОМАНДИРУ IV ОДРЕДА

У вези с наредбом овога штаба од 14 ов. м. зона дејства вашег одреда је Б. Ваганац—Бравско, тј. на правцу: друм Петровац—Бравско и жељезничка пруга према Сан. Мосту.

Да би свој задатак најуспешније извршавали, командир ће изабрати најпоузданије и храбрије људство (првенствено добровољце) из свога досадањега људства са положаја Осјеченица и људства из II батаљона, те са тим људством кренути што пре за Опггрељ; на Оштрељу ће се одреду прикључити људи (20) из Смољане и тако сви скупа, под командом командира М. Роквића, кренути на додијељену просторију.

[1] **Редакција располаже копијом документа.**

За вријеме даљег рада и борбе са непријатељем, од истога отимати што више оружја и муниције, те тако свој одред ојачавати са добрим и сигурним борцима из с. Смољане, Б. Ваганца, Бравска итд.

Ваш одред је јуришни (летећи) с обзиром на задатке и просторију на којој има да се бори, те према томе гледајте да у своме наоружању имате што више п.митраљеза; према томе, од водника Врточких водова (Вукше[1] и Стеве[2]) узмите два п. митраљеза, а намјесто њих дајте им тешки митраљез, који се на том правцу може корисније употребити.

Са људством које крене с вама поведите и пет људа храбријих-без оружја (3 ће бити за три пушке, а 2 за послугу на п.митраљезу који се налази на Оштрељу и чека ваш долазак).

Ваш одред треба бити страх и трепет за непријатеља на додијељеној вам просторији, тако да му се спријечи свако снабдијевање тим пругама и правцима, а материјал који би пошао да падне у наше руке **(мунлција, оружје** итд.).

Уз људство које поведете са собом, гледајте да пренесете што више п.митраљеза, поред горе наведена два.

Другу Ђиласу[3] предајте дужности и упутите га за правилно и тачно извршење задатка на просторији на којој сте се ви досада борили, те да буде зајамчен ред и мир и безбједност становништва на истој од злоставе и пљачке.

О извршењу ове наредбе поднесите потпун извјештај, а по истој одмах поступите.

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Политички комесар, Командант

[1] Јово Вукша, мајор ЈА, погинуо јануара 1945 год. као замј. команданта Десете љубљанске бригаде у Словенији.

' Стево Радошевић, касније издао НОБ, постао- четник и убијен од партизана 1942 године.

" Петар Ђилас

БР. 172

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 18 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ РИБНИЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВАЦА И КОМУНИКАЦИЈА КЉУЧ—БОСАНСКИ ПЕТРОВАЦ II КЉУЧ—ЧАЂАВИЦА И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБЕ ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА КОД РЕСАНОВАЦА[1]

ШТАБ I БРИГАДЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

ШТАБУ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

Рибник

Примили смо ваш извјештај од 16-ог ов. м. У вези с вашим извјештајем Штаб бригаде наређује:

1. Да ваш партизански одред који се налази на путу Кључ—Петровац (у Пауновцу) и даље остане на том положају. Тај партизански одред има задатак да контролише пут Кључ—Петровац и да онемогућава сваки покрет непријатеља у том правцу. Тај задатак врло је важан, јер непријатељ сада може само од стране Санског Моста или Кључа добијати помоћ, пошто је са свију других страна опкољен. Зато овај задатак повјерите најсигурнијем и најспособнијем одреду. Тај одред нека настоји повезати ое што чвршће у својим акцијама са одредима који се налазе око Бравског Ваганца.

2. Ваши одреди који се налазе на путу између Кључа и Чађавице треба и даље да остану на тим положајима и да по сваку цијену онемогуће пролаз непријатељу било у ком правцу. Тај одред треба стално да узнемирава непријатеља и да угрожава сам Кључ. Уопште, Кључ треба што чешће нападати и угрожавати га са свију страна, како би непријатеља довели у што тежи положај на свима странама.

3. Ваш одред који је требао успоставити везу са одредима преко Врбаса нека вам стално шаље извјештаје, како бисте и нас могли о свему на вријеме обавјештавати. Хитно нас обавијестите о догађајима у Раткову и другим крајевима око Бање Луке. Успостављајте везе на све стране према Бањој Луци.

4. У вези с дописом замјеника команданта Штаба за Босанску Крајину по питању склапања и прибирања хране, Штаб

[1] Редакција располаже копијом документа.

бригаде наређује да одмах поднесете исцрпан извјештај коликим залихама ваши одреди сада располажу и колике би залихе могли осигурати када би се прешло на прибирање истих. Исто тако у извјештају назначите најзгодније мјесто за склониште тих залиха.

5. Радите и даље на учвршћивању ваших одреда и на васпитавању наших бораца, како би постали прави партизани. Досада сте добро радили, вјерујемо да и убудуће нећете заостати ни у ком погледу. Нарочито код бораца сузбијати све жеље за паљевинама, пљачкама и другим насиљима над невиним становништвом, билд оно муслиманско или хрватско.

Обавјештавамо вас да већ трећи дан трају борбе између наших партизанских одреда и Мусолинијевих „црних кошуља". Талијански окупатори напали су наше одреде, али су досада с успјехом одбијани и нанесени су им велики губици (преко 100 што мртвих што рањених; у нас[1] један мртав). Непријатељ је изгубио неколико моторбицикла и спаљен им је један камион. Борбе и даље трају и о њиховом току на вријеме ћемо вас обавјештавати. Око Бихаћа из дана у дан ланац наших одреда све више се стеже. До борби још није дошло. Код Петровца нема већих сукоба. Прије два дана наши су одреди у Бравском Ваганцу нанијели непријатељу велике губитке. На осталим фронтовима нема засада већих новости.

Шаљемо вам радио-дневнике. Остали пропагандни материјал раније смо вам послали, те га увијек најбоље искористите и упутите тамо гдје је стварно потребан и намијењен.

Шаљите редовно извјештаје.

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Шт. Бр. 18. IX. 41

Политички комесар, Командант бригаде,

[1] Код нас

БР. 173

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 18 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЛИЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЗАРОБЉЕНИХ ДОМОБРАНА У КРБАВИЦУ[1]

ШТАБ БРИГАДЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
11АРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

ШТАБУ БАТАЉОНА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЛИКУ

Штаб бригаде упућује 25 ослобођених хрватских војника горе наведеном штабу. Наређује се да се са војницима најљепше поступа и да се упуте у Крбавицу другу Марку Крнтији[2], одакле ће даље бити упућени својим кућама.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Шт. Бр. 18. IX. 41

Политички секретар, Командант бригаде,

[1] **Редакцнја располаже копијом документа.**
' **Марко Орешковић**

BR. 174

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEMIZOVAČKOG BATALJONA OD 19 SEPTEMBRA 1941 GOD. ŠTABU SARAJEVSKE OBLASTI O STANJU U JEDINICAMA BATALJONA I IZVEDENIM AKCIJAMA[1]

ŠTABU PARTIZANSKIH ODREDA S.[ARAJEVSKE] 0.[BLASTI]

Ranije nismo mogli uputiti izvještaj. Bili smo zauzeti oko formiranja Igmanske čete. Posao oko njenog formiranja bio je težak, jer su uslovi za njen opstanak b'li prilično nepovoljni.

1) Štab bataljona[2] je formiran. Njegovo je sjedište sada na Igmanu. U štab je unišao kao komandant jedan drug[3] iz Sarajeva. On je rezervni oficir. Nije part.fijac], ali ima uslova da to postane. Zamjenika nismo postavili, jer zasada nema zgodnog čovjeka koji bi tu dužnost obavljao, a osim toga, nisu uspostavljene sve veze, s obzirom na stanje u Sem.[izovačkom] odredu. Za političkog komesara određen je M. Popić[4]. Mlad part.[ijac], ali neobično vrijedan. Za intendanta određen je drug Jozo[5]. Po formaciji, treba da uđe ljekar, ali ga nemamo, iako smo to tražili iz Sarajeva. tObećano nam je da će se uputiti neka drugarica radi stvaranja bataljonskog previjališta.) Rad'o-aparat smo pribavili; šapirograf, a i pisaću mašinu ćemo dobiti za koji dan, te ćemo biti u mogućnosti da organizujemo slušanje radio-vijesti po četama, a, osim toga, i da razvijemo životu propagandu, koja je ovdje neophodna s obzirom na držanje ne samo muslimana i Hrvata nego i Srba. Blagajna bataljona sada iznosi 1000 (hiljadu) dinara. Kurirska služba s bataljonskim štabom tek će biti uspostavljena. Dosada su veze bile slabe i neredovne. Bataljon raspolaže jednom štampanom istorijom V.K.P.(b).

2) Vogošćanska četa. — U zadnjem izvještaju obaviješteni ste o prvoj akciji ove čete. Mi smo primili izvještaj i nije potrebno da vas detaljnije ponovo obavještavamo. Uglavnom akcija je uspjela. Prema izvještaju, oni su trebali da preduzmu i nove akcije, ali o tome do danas nismo primili izvještaja. Štab čete je uspio da izvrši širu mobilizaciju ljudstva. Četa broji oko 90 ljudi sa više od 50 pušaka. Sastav: 5 radnika, ostalo seljaci. Jedan Hrvat, ostalo Srbi. Formacija čete izvršena je i uglavnom se slaže sa direktivom tog štaba. Naređeno im je da formiraju pionirski vod. Akcija ove čete treba da i dalje ostane — pruga i cesta, osim toga, kretanje i ,mobi-

[1] Original izvještaja je u rukopisu, bez potpisa.
[2] Štab Semizovačkog bataljona
[3] Milan Čelvić, ubijen od četnika u Stublini 1942 godine.
[4] Manojlo Popić, poginuo kao partizan na Vlašiću 1942 godine.
[5] Jozo Rodić

lisanje ljudstva prema Varešu i Kladnju. Isto tako četa treba da se poveže s Ozrenskom četom.

U četi je nedovoljan broj partijaca, a i nedostaje jedno stručntje vojno lice. Zato smo tražili iz Sarajeva nekog boljeg partijca i jednog oficira. Ishrana čete dosada je bila potpuno riješena, a ubuduće im je naređeno da stvaraju potrebne rezerve hrane. Četa logoruje po'klancima na Crnom Vrhu.

Primljenu literaturu toga štaba spremili smo četi i data su uputstva za proradu toga materijala. Pošto se stvori bataljonska tehnika, mi ćemo sami materijal umnožavati, jer se osjeća velika potreba šire propagandne akcije. Štab čete, u izvještaju, predlaže akciju na Semizovac i Rajlovac, ali je tai prijedlog odgoden dok se ne riješi pitanje Semizovačke čete. Četi je upućeno 1000 (hiljadu) din.

3) Igmanska četa. — U zadnjem izvještaju je javljeno da je Igmanska četa trebala izvršiti akcije na Bradini, a da je u putu stupila u borbe sa žandarmima, ustašama i naoružanim civilnim musliman. stanovništvom (sa više od 200 Ijudi). Ona se vratila u Vlakovo, odakle smo prešli ponovo na Igman s tim da [se] osigura njen stalni opstanak. Četa broji 36 partizana. Svi su naoružani. Stvorena je četna komora, koja je bila uslov za opstanak čete radi udaljenosti sela. Sjedište je na Igmanu, u blizini Brezovače odakle se četa snabdijeva krompirom. Prva akc'ja bila je —• kuća i prenoćište Mozera. Tu smo našli nešto hrane, deka, jednu pušku i radioaparat, i jednog konja sa samarom (u komori imamo još jednog osamarenog konja). Druga akcija čete bio je napad na prugu kod Binježeva. Akcija je izvršena 17-og, u noćl Dignute su šine i voz je izletio. Lokomotiva je prevrnuta i potpuno uništena, s njom i dva vagona. Pregledana je cijela kompozicija i našli smo tri vagona žita i jedan vagon piva. Pivo smo bacili u vodu, žito smo pokušali da zapalimo, ali nam n'-je pošlo za rukom, jer nismo Lmali pri ruci benzina. Radi udaljenosti sela nije se mogla pokušati podjela narodu. Pri povratku sa te akcije ušli smo u drž.favnu] ergelu. Tu smo uzeli samo tovarni pribor s dva konja. Konje nismo poveli radi toga što bi predhodno trebalo da znamo da li su potrebni tome štabu prije nego što bi smo ih podijelili narodu. Štab čete je odlučio da s Igmana krene prema Bjelašnici da razoruža jednu žan.[darmerisku] st.[anicu], a odatle da krene prema Bradini. Saobraćaj na pruzi je obustavljen do danas u podne. Veće akcije na pruzi, naročito na mostovima, iz'skuju pak.[lene] maš.[ine], naročito radi mostova. Mobilira'jija ljudstva koje nije u odredu radi akcija na pruzi zasad nesprovodljiva. Uslovi za akcije na pruzi su neobično teški s obzirom na udaljenost objekata. Ishrana u četi je osamostaljena. Četna kuhinja sprema sve. Mjesto hljeba upotrebljava se mandra od brašna i kromp'-ra.

Priliv ljudstva u četu nije onakav kako bi se to očekivalo. Danas ćemo pokušati izvršiti širu mobilizaciju po selima ispod

Igmana, pošto smo prethodno razgovarali sa seljacima i organizovali povjerenike za ishranu. S tako proširenom četom krenuće se prema Bradini i pokušati izvršiti i tamo mobilizaciju.

Stav srpskog seljaštva nije protiv naše borbe, ali je [seljak] nevjerovatno uplašen i u stavu isčekivanja. Osim toga, okasnila vršidba mnoge zadržava. Naše prve akcije, propaganda, uticale su naročito u selima ispcd Igmana (do Blažuja). Veze sa selima između Hadžića, Pazarića i Tarčina nismo mogli do danas uspostaviti. Kasatići i Ušivak odbijaju da stupe u odred, navodeći da je borba još prerana. Muslimansko stanovništvo nije obaviješteno o ciljevima naše borbe i vlasti, [te] uspijevaju da ih mobilišu u većem broju prot'v srpskih sela, a i protiv nas. U jednom napadu na Drozgometvu učestvovali su muslimani-civili. Tom je prilikom ubijeno preko 50 ljudi. Poslije akcija ove čete žandarmerija i ustaše su mob'lisali muslimansko civilno stanovništvo da tragaju po šumi. Bilo ih je preko 100 naoružanih muslimana-civila. Došli su od Hadžića do Brezovače. Ovo je znak da te mase još uvijek pogrešno shvataju našu borbu. Zato smo posvetili veliku pažnju propagandi i u tome već uspijevamo. Odlučili smo da ulazimo u po koja muslim. sela i da održavamo konferencije....

Vlasti su u gotovo svim selima (srpskim) uspostavile neke čuvare — muslimane i Hrvate, i to u sporazumu sa bogatijim Srbima seljacima. Navodno, te bi straže trebalo da čuvaju sela od paleža, a ustvari one nadziru da ne bi pojedinci napuštali sela i stupali u odrede.

Ukoliko se veze s pojedinim selima pojačaju, moraćemo očistiti sela od tih čuvara.

Proturaju se po selima i neki proglasi Koste Pećanca u kojima on poziva Srbe da stupe u borbu protiv partizana, nazivajući ove razbojnicima i pljačkašima.

Zadnjih nekoliko dana kurs vlasti je ublažen prema Srbima. Obaviješteni smo da [su] čak neke komisije otišle u sela koja su ustaše popalile da procijene štetu i da nadoknade oštećenima. Ozloglašene ustaše su uklonili i pronijeli glas da se sve ustaše skidaju i da žandarmerija preuz'ma vlast. Dok su ranije akcije na pruzi bile popraćene paljenjem obližnjih sela, poslije naše [akcije] oficiri hrvatske vojske su uvjeravali seljake da neće biti nikome n'šta.

Ceta je dobUa jednog rezervnog oficira[1], on je zamjenik komandira i vodnik prvog voda.

Ceta logoruje pod bajtama koje smo sami digli, a pošto očistimo Igman, ulogorićemo se u Brezovači, selu iznad Hadžića. To ćemo učiniti onda kad budemo sposobni za akcije, kao što su napad na, Pazarić, Hadžić i Blažuj.

[1] Nedo Pindžo, docnije izdao NOB i strijeljan od partizana 1944 god. kao izdajnik.

4) Semizovačka četa. — Stanje u četi je izloženo u zadnjem izvještaju. Upućeno je pismo jednom od partizana, u kojem je traženo da komandir što hitnije ide na Romaniju. I kako čujemo, on se odlučio da ode. U istom pismu tražili smo saradnju dok se ne riješi slučaj sa Rodićem.[1] Tražili smo da ta četa izvrši što hitnije akcije na putu Raskršće—Kiseljak.

Što hitnije likvidirati Rodića. Ukoliko nije stigao na Romaniju, uputiti jednog ili dvojicu ljudi da preuzmu štab čete. Pisali smo seljacima toga kraja i obrazložili im cijeli slučaj; i oni se ne slažu s radom Rodića. I kod partizana stvorilo se nezadovoljstvo zbog nedostatka veze. Materijal od vas nismo predali Rodiću i kom.[paniji], nego ga je pol.kom., koji se nalazi na putu za Visoko, pročitao sam partizanima. Sada je povoljan momenat da se riješi pitanje ove čete. Ukoliko bi to bilo gotovo, organ'zacija bataljona bi bila okončana i tada bismo mogli početi s akcijama širih razmjera. Shvatite to najozbiljnije i preduzmite korake što hitnije.

5) Visočki odred. — Politkom bataljona upućen je da ponova organizuje taj odred, jer su neki Ijudi, pod uticajem Rodića, prešli u njegovu četu iz toga odreda. Prema dobivenom izvještaju, to su oni uč'nili da bi izbjegli onu disciplinu koja je bila uspostavljena u tome odredu.

6) Odred u Vojkovićima. — Uspostavili smo vezu s ovim odredom. On se vezao za Trebevićki bataljon. Mišljenja smo da bi taj odred trebao da postane odredom za vezu između našeg bataljona i Trebevićkog. U tom sm'slu upućujemo mu pismo da se sporazumije sa štabom Trebevićkog bataljona. Tražimo da nam pošalju dvojicu stalnih kurira u naš štab. U tcm smislu trebalo bi i sa vaše strane da se izvijesti štab Trebev'-ćkog bataljona.

Prema direktivama toga štaba mi bi trebalo da organizujemo bataljonsku intendanturu. Ta je zamisao ostvarljiva kod drugih bataljona. Cete su međusobno razdvojene i pitanje ishrane treba da rješava svaka za sebe. Zato smo odlučili da pri četama postoji intendant. Za slučaj većih zaliha koje bi došle, Stab bi u tom slučaju mogao da [ih] raspodjeljuje po četama.

Primili smo ono pismo i adrese. Odmah smo uputili pol.kom. bataljona prema Visokom da pomogne da se tamo stvori biro i da na neki način pohvataju veze sa Kaknjom i Varešom. U selima ispod Igmana stvorićemo biro i povezati ga za Sar.fajevom]. Po drugim selima na mostar.fskoj] pruzi zasad ne možemo ništa učiniti, ... Komandiru čete u Vogošći upućen je prepis onog pisma da prema direkt'vama postupi u tamošnjim selima.

Mišljenja smo, ukoliko cio Štab ne bi dolazio u ovaj kraj, da Seljo[2] obiđe čete i da stupi u vezu s nekirn selima u kojima je on

[1] Milan Rodić, posta$_0$ četnik i strijeljan od partizana u Bos. Krajini.
[2] Slobodan Princip-Seljo

poznat. Poslije toga bi i Aco[1] završio svoj zadatak. Ukoliko bi bilo moguće, ponovo podvlačimo i u ovom izvještaju, Seljo bi trebalo da preuzme komandu ovog bataljona. Kada bi smo uspjeli da mobilišemo sve snage ovoga kraja, tada bi smo mogli biti sigurni da bi smo vrlo brzo riješili osnovni zadatak našeg Oblasnog štaba — Sarajevo. Hitno šaljite direktive i odgovor na naša obr.dva izvještaja Kurir čete iz Vcgošća stalno će biti u Lukama.

Pozdrav

SMRT FAŠIZMU — NARODU SLOEfODA!

ŠTAB BATALJONA

BR. 175

NAREDENJE ŠTABA DRVARSKE BRIGADE OD 19 SEPTEMBRA 1941 GOD. ŠTABU OPERATIVNOG SEKTORA MLINIŠTA ZA RUŠENJE 2ELJEZNIČKE PRUGE JAJCE—MLINIŠTA I OBAVJEŠTENJE O BORBAMA PROTIV ITALIJANA I USTAŠA KOD RESANOVACA, BRAVSKOG, SITNICE I BANJE LUKE[a]

ŠTAB I BRIGADE
NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA

KOMANDI PARTIZANSKIH ODREDA ZA MLINIŠTA

Izvještaj od ,bez datuma) primljen. Prema vašem izvještaju izlazi da se neprijatelj nalazi samo oko Mrkonjić Grada i oko Jajca, a da je sav drugi teren očišćen. U vezi novih zadataka pred kojima stoje vaši odredi Štab brigade naređuje:

1. Povezati sve odrede koji se nalaze prema Mrkonjić Gradu i Jajcu, ukoliko to nije učinjeno.

2. Budući da su svi odredi upućeni prema Mrkonjić Gradu i Jajcu, treba osigurati dobru vezu sa tim odredima i držati osigurane sve putove u pozadini otkuda bi neprijatelj mogao nadirati. Naročito razoriti put RTliništa—Odžak i Mliništa—Mračaj, kuda bi se neprijatelj najlakše mogao pokretati. Razoriti željezničku prvgu Jajce — Mliništa što jače i napraviti je potpuno neupotrebljivom. Na putove treba postaviti što više raznoraznih prepreka, rušiti drveće, stijene itd.

[1] Hasan Brkić
[1] Redakcija raspolaže kopijom dokumenta.

3. Dobili smo izvještaj o pokušaju vojnih pretstavnika hrvatske vojske da povedu, navodno, neke pregovore. Mi smo izdali potrebna uputstva i vjerujemo da se tu radi o jednom običnom manevru. Može se sigurno očekivati njihov novi udar na naše odrede i pokušaj da prodru prema Mliništima i Drvaru, te u vezi s t4m Štab brigade naređuje da vaši odredi u zajednici s odredima oko Glamoča preduzmu sve potrebne mjere. Treba putove što više osigurati i napraviti ih potpuno neupotrebljivim, kao što smo i gore naveli.

4. Po pitanju Desnice[1] i njegovog voda, Štab brigade naređuje da se odmah podnese iscrpan izvještaj sa sljedećim podacima: koliko je Desničin vod brojio ljudi, koji su ljudi napustili položaje i ometali borbu, kako se Desnica pokoravao naredbama itd., kako bi Štab brigade, na osnovu tih podataka, mogao donijeti potrebne mjere i odluke.

5. U vezi stanja oko Glamoča, o kome govorite u izvještaju, Štab brigade preduzeo je potrebne mjere.

6. Odred Desnice ima da se odmah uputi u Drvar radi odbrane samog mjesta. Naredbu odmah izvršiti čim je primite.

Stanje na frontovima: već četvrti dan naši odredi s uspjehom vode borbe sa Musolinijevim »crnim košuljama«. U toku zadnja tri dana naši odredi uništili su neprijatelju nekoliko kamiona i motorbicikla, a nanijeli mu gubitak: preko 100 mrtvih i ranjenih. Mi smo imali gubitke: jedan mrtav i dva ranjena. Juče je dejstvovala naša artiljerija i nanijela neprijatelju velike gubitke: uništena jedna cijela art'ljeriska baterija, nekoliko kamiona, i [ima] više mrtvih i ranjenih. U toku jučerašnjih borbi naši nisu imali nijednog gubitka. Danas na frontu kod Resanovaca nema većih sukoba. Ukoliko odredi na ličko-dalmatinskoj strani stupe u borbu, a to će učiniti sudeći po svemu, talijanskim okupatorima nanijećemo teške gubitke i dovesti ih u bezizlazan položaj. Najvažnije je da su danas zajedno sa Talijanima došle i ustaše koji su, presvučeni u odijela karabinera, počeli da kolju žene, djecu i ljude, tako da su se ponovili krvavi prizori iz prošlih dana. Oko Petrovca nije bilo većih borbi. Jedino na Bravskom došlo je do sukoba sa neprijateljem i tu mu je nanesen veći gubitak; naši su imali nekoliko ranjenih i mrtvih. Oko B'haća vode se mjestimične borbe. Sigurno ste primili izvještaj iz Sitnice da su se sela oko Banje Luke digla na borbu. Hitno slati izvještaje. Šaljemo vam nešto propagandnog materijala.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA !

Št. Br. 19. IX. 41

Komesar brigade, Komandant brigade,

[1] Ilija Desnica

БР. 176

НАРЕДБА ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 19 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. О ПРОМЈЕНИ НАЗИВА „ГЕРИЛСКИ ОДРЕД" У „ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД" И „ПОЛИТИЧКИ СЕКРЕТАР" У „ПОЛИТИЧКИ КОМЕСАР"

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

НАРЕДБА
од 19-1X-1941 г.

ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА И КОМАНДИРИМА
СВИХ ОДРЕДА

Према директивама Врховног одбора национално-ослободилачког фронта,[1] а по одлукама Штаба бригаде, овај штаб вам саопштава и наређује сљедеће:

а) Назив „политички секретар" треба да се промијени са називом „политички комесар". Назив комесар је много прихватљивији и разумљивији за герилце.

б) Назив „герилски одред" треба промијенити у назив „партизански одред". — Врло често се употребљавају изрази: четник, чета итд., па се скреће пажња командама одреда да настоје свим средствима васпитати партизане у горе наведеним изразима. Израз „четник", непријатељ свјесно употребљава да би пред осталим народима сакрио нашу ослободилачку борбу, да би створио што већу мржњу између српског и хрватског народа, те тиме себи омогућио лакшу пљачку, тиранију и насиље.

ц) Називе: четник, герилац и сл. треба замијенити називом партизан из горе наведених разлога.

Уз партизански поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Командант батаљона: Политички комесар:
Илија Дошен

[1] Мисли се на Главни штаб НОП одреда Југославије.

БР. 177

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА РИБНИЧКОГ БАТАЉОНА ОД 19 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О РАСПОРЕДУ И ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ БАТАЉОНА

ШТАБ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
РИБНИК
од 19 септембра 1941 **год.**

ШТАБУ I БРИГАДЕ НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТ.[ИЗАНСКИХ] ОДРЕДА

Дрвар

У вези с вашом наредбом од 18-1X-41[1], коју смо примили вечерас, извјепггавамо сљедеће:

1) Наш партизански одред из Црквеног стално се налази на засједи у Пауновцу, на путу Кључ—Петровац, са одређеним задатком.

2) Наша три одреда налазе се на сектору Мркоњић Град—Гламоч, а један држи бусију на путу Кључ—Чађавица, у Клокотовцу.

3) Један одред упућен је Парт.[изанском] одреду „Врбас" у Мањачи, и данас смо примили извјештај да је доспио и ухватио везу с тим одредом, те се налази на путу за овамо.

Одред „Врбас" у Мањачи тражи од нас да што прије ударимо на Ситницу, али то је сада немогуће, јер смо вечерас примили извјештај да је велики број хрватске војске стигао из Гламоча према Мркоњићу, а сигурно ће извјестан број остати на Ситници, јер Ситница зна да је угрожена док је са евих страна опкољена нашим одредима.

Што се тиче Раткова и Соколова, неколико Ратковљана дигло се и ступило у одред „Врбас", а чим би пала Ситница, дигли би се листом и Ратково и Соколово.

4) Што се тиче склањања и убирања хране, наши одреди сада не располажу никаквим залихама са храном, јер је храна у рукама самог радног народа и од народа се узима преко политичких комесара. Обрађивање и убирање цјелокупне хране препуштено је политичким комесарима и цивилном народу. Народ је бијело жито већ убрао и скоро већ потрошио, јер много од тога је попаљено од стране непријатеља.

Сада једино има много кукуруза, који још није доспио за уклањање, али је врло добро родио, те уколико се могне сачу-

[1] **Види док. бр.** 171

вати од непријатељског надирања када се исти сабере, моћи ће се свакако обезбиједити исхрана овд.[ашњег] становништва.

Обавијештени смо да су данас вођене борбе на Штрбини, али извјештај о резултату нисмо примили.

Предузето је све што је могуће на васпитању и учвршћивању наших бораца, те су се за борбу врло добро успособили, а дисциплина је у другом погледу прилично порасла.

Кад се приберу сви наши одреди у своје базе, сигурно ћемо приредити и предузети нешто значајније, о чему ћемо свакако поднијети детаљан извјештај.

Молимо за остала упутства и наређења уколико има нешто ново.

СМРТ ФАШИЗМУ! ЖИВЈЕЛА СЛОБОДА!

Командант штаба
КовачевиН

БР. 178

ИЗВЈЕШТАЈ О МОРАЛНО-ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ ЈЕДИНИЦА И СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У БРДУ ОРАШКОМ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 19 СЕПТЕМБРА 1941 ГОДИНЕ

ШТАБ ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА
У БРДУ ОРАШКОМ
19-1X-941 г.
Брдо Орашко

ШТАБУ БРИГАДЕ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

Дрвар

Ваш извјештај од 17. ов. м. примили смо, из којега видимо да су борбе између наших одреда и фашистичке банде отпочеле. Ваши први успјеси радују нас и наши герилци с одушевљењем наставиће свету започету борбу против заједничког непријатеља свих поштених људи. Наши одреди налазе се у засједи код Рипачког Кланца и труде се да по цијену живота спријече надирање непријатеља из Бихаћа за Бос. Петровац. Непријатељ од Бихаћа већ неколико дана баца топовске гранате на наше положаје, али ни до данас није успио нанијети нам никакве гу-

битке. Њихова пуцњава топова ни најмање не задаје страха нашима храбрим герилцима. Поступићемо по вашој наредби и ухватићемо везу с герилским одредима из Радића, како би спријечили надирање непријатеља из Крупе за Бихаћ. Пропагандни материјал смо растурили тамо гдје је потребно. Пошаљите нам увијек неких корисних летака, како би што лакше непријатеља придобили, јер међу истима има и поштених људи. Лист „Герилац" доставите нам уколико имате. Радиовијести најновијега датума молимо доставите нам.

[Из] вашег извјештаја видимо да сте наше митраљезе поправили и употријебили за борбу против Талијана. Молимо пошаљите нам бар један наш митраљез, јер нам је неопходно потребан, пошто непријатељ стално напада и постоји бојазан да не би продро. Такође молимо пошаљите нам бар један пушкомитраљез у замјену за тешки митраљез, који вама препуштамо.

Молимо доставите нам неког корисног прашка и масти за рањенике, које сами лијечимо.

14-1X-941 г.

Брдо Орашко

ШТАБ ОДРЕДА,
Политички комесар
М. Пухача[1]

БР. 179

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 19 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИ ПЕТОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА ЗА ПОСЈЕДАЊЕ ПОЛОЖАЈА ГОЛО БРДО — ШАИНОВАЦ — МАТИЈЕВАЧА И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О ФОРМИРАЊУ ШЕСТОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА[2]

ШТАБ 1 ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"
19-1X[-1941 год.]

V ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ

Примили смо извјештај о распореду ваших снага према Петровцу. Из њега се види да је вод Вођеница заузео сувише далеко положаје од Петровца, те према томе не може да кон-

[1] **Милан Пухача**
[2] **Редакција располаже копијом документа.**

тролише непријатељске покрете, нити може с успјехом да дјелује против њега. Ради тога је потребно да се тај вод спусти на положај Голо Брдо—Шаиновац—Матијевача. Нарочито је важно држати Голо Брдо и Шаиновац и на тај начин онемогућити непријатељу да сам заузме та брда. Уз то, сваки непријатељски положај може се добро осмстрити и може му се спријечити продор у села. Командир вашег одреда, који је био овдје у Штабу, сагласио се о заузимању истих положаја. Саме патроле вашег одреда нису довољне да би се могле одупријети непријатељском надирању.

На овим положајима одмах предузмите копање ровова и заклона, како би се стријелци могли заклонити од непријатељске ватре и у исто вријеме са успјехом да бране положаје.

С обзиром да је наш IV одред добио нови задатак о раду на сектору Бравски Ваганац—Бравско и с обзиром на даље прегруписавање наших снага у вези са ситуацијом на југу, досадашњи водови Врточа заузели су положаје IV одреда Медено Поље. Ови **еодови** проглашени су VI партизанским одредом. Цвјетнички одред II батаљона дјеломично је заузео положаје II одреда. Ради тога, убудуће, има да одржавате везу са VI партизанским одредом Врточе. Шаљемо вам и наредбу у којој је изнесено прегруписавање наших снага. Нарочито обратите пажњу на надирање непријатеља према Оштрељу и Дрвару, тако да ваш одред одмах ступи у дејство. У том случају ваш одред мора да са свим снагама напада непријатељске положаје са те стране и тиме да онемогући непријатељу пребацивање свих снага према нашим одредима који бране Оштрељ.

Шаљемо вам материјал који сте тражили: 20 кг соли, 1 кг паприке, У2 кг пушчане масти, 40 комада динамита, 40 ком. капсли, корде, 40 арака папира и 1 флашицу гумарабике, 4 ком. индига, 50 ком. коверата, 1 пантљику.

Шаљемо вам три комада радио-дневника.

Шаљите редовно извјештаје.

Уз партизански поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ! СЛОБОДА НАРОДИМА!

Политички комесар, Командант,

БР. 180

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 19 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ВРТОЧКИМ ПАРТИЗАНСКИМ ВОДОВИМА ЗА ФОРМИРАЊЕ ШЕСТОГ ОДРЕДА И ПОСЈЕДАЊЕ ПОЛОЖАЈА КАДИЊАЧА — РАСТОВА ГЛАВИЦА — КРЊЕУША

' ШТАБ I БАТАЛ>ОНА
„СЛОБОДА"

НАРЕДБА
од 19-1X-1941 г.

ГЕРИЛСКИМ ВОДОВИМА — ВРТОЧЕ

Пошто су извјесни водови IV **герилског одреда пребачени на нове положаје, то водови Врточа имају запосјести досадашње положаје водова IV герилског одреда Медено Поље, тј. од Жуте Главице преко Кадињаче, Растове Главице па до крњеушке цесте. Због важности ових положаја и снага врточких водова, и јединствене команде, герилски водови Врточа проглашују се самосталнум одредом под називом: VI герилски одред Врточе.**

Како је потребно да сваки одред има своју команду, то вам се наређује да герилци сами изаберу командира и политичког секретара, које ће да потврди Штаб батаљона. Њихова је дужност да одржавају сталну везу са овим штабом, као и са својим сусједним одредима лијево и десно. У ту сврху имају одредити сталне курире за овај штаб.

Оперативни официр овога штаба присуствоваће бирању командира и политичког секретара и даће детаљније упуте о заузимању горњих положаја.

Одред ће да организује своју исхрану у договору са сеоским одборима који су досада хранили IV герилски одред, као и помоћу свога села, јер је одред бројчано јак. Има организирати своју кухињу, која може бити у Капници и даље, и свој логор. Сем тога, овај одред има за задатак да држи ред и мир у позадини, да не дозволи пљачку по селима и да све самовољне пљачкаше шаље с подацима овоме штабу.

С партизанским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ! СЛОБОДА НАРОДИМА!

Политички секретар,
Илија Дошен

Командант,
Мића

БР. 181

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 19 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИ ЧЕТВРТОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЗАРОБЉЕНИХ ДОМОБРАНА У ШТАБ НОП ОДРЕДА ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ ВРТОЧЕ, МЕДЕНО ПОЉЕ

Упућује се преко вашег одреда 11 ослобођених хрватских војника који иду својим кућама. Ове војнике треба даље спровести до Штаба партизанских одреда за Босанску Крајину у Мајкића Јапру.

Ослобођеним хрватским војницима морате изаћи у сусрет, нарочито у погледу исхране и преноћишта. То су људи који ће користити нашој Народно-ослободилачкој борби у својим мјестима.

Са другарским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

19-1X-1941 год.

Политички комесар: **Командант батаљона:**

1

[1] **Редакција располаже копијом документа.**

BR. 182

IZVJEŠTAJ SEKRETARA OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA BOS. KRAJINU OD SEPTEMBRA 1941 GOD. DELEGATU CK KPJ SVETOZARU VUKMANOVIČU-TEMPU O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U BOS. KRAJINI[1]

DRAGI TEMPD,[2]

Tvoje zadnje pismo[3] sam pr'mio. Istovremeno sam primio i proglas P[4].

U celosti se slažem s tvojim zamerkama i kritikom u pogledu dosadašnjeg rada, kao i samoga izvještaja. Tačno je to da one greške koje su učinjene u samom početku nije lako u sadanjoj situaciji ispraviti. Prebacivanje ljudi i održavanje veza danas je daleko teže nego što je bio slučaj ranije. Naročito postoje poteškoće u vezi sa Drvarom i okolinom. No te poteškoće nisu takove da se ne bi dale savladati...

Pokraj svega toga, od prošlog izvještaja do danas stvar se ipak u izvjesnoj meri popravila. Uhvatili smo veze sa nekim mestima sa kojima ranije nismo imali veze ([na] pr. Krupa, Prnjavor, Stari Majdan i još neka okolna mesta i ova [veza] preko odreda koji se nalazi u blizini B.[anje] L.[uke]). Poslani su Ijudi u ona mesta gde dosada nismo imali nekog jačeg uticaja i gde je sam pokret bio skrenuo u drugom pravcu, [na] pr. Bronzani Majdan, Velika Rujiška, Čađavica i još neka manja sela. Sem toga se nešto učinilo i u političkom pogledu, iako veoma malo. Kontakt[om] sa jednom grupom ljudi (Srba), koji su bili odvojeni i stajali sami za sebe, postignut je sporazum da se stope, odnosno priključe postojećem odredu u okolici B. Luke. Četa oko Prijedora ima veoma lepe uspehe u muslimanskim selima, [koja daju] pomoć u hrani i sklanjanju ljudi. Uopšte nisu neprijateljski nastrojeni prema partizanima. Videli su da partizani ne vode borbu protiv muslimana kao takovih. Odred kod B.[anje] L.[uke] bio je vrlo lepo pozdravljen prigodom otstupanja odreda posle napada i konačnog uništenja ustaškog stana u selu Memićima. U Krupi na Vrbasu, posle napada na žandarmerisku stanicu i pri povlačenju odreda, seljaci su partizanima nudili duhan i hranu i veselo ih pozdravljali i ispratili. Jednom rečju, u svim onim mestima gde se ima iole uticaja musli-

[1] Original izvještaja je u rukopisu. Izvještaj je pisan oko 20 septembra 1941 godine.

[2] Svetozar V'ukmanović

" Pomenutim pismom Redakcija ne raspolaže.

* Misli se na proglas Pokrajinskog komiteta KPJ za Bosnu i Hercegovinu. Tim proglasom Redakcija ne raspolaže.

mansko stanovništvo, pa ni hrvatsko, nije prema partizanima neprijateljski raspoloženo. No, naravno, i tu ima izuzetaka. U Skender Vakufu, gdei su naši odredi napali i odneli iz žandarmeriske stanice ono što im je trebalo, prigodom povlačenja seljaci muslimani su ih veselo ispratili. Ovakvih i sličnih [primera] mogao bih da navedem još nekoliko.

U pogledu fronta:

2) Ceta oko Prijedora vodi borbu s vojskom, ustašama i nem. vojskom. Neprijatelj nastoji da taj kraj potpuno očisti od partizana. U tu svrhu je juče u tome pravcu otišlo pet tenkova sa »mrtvoglavcima«. Na ovom sektoru je'jedan [neprijateljski] avion stalno u akciji. Seljaci koji se bore s našim Ijudima brane sela odlično. Dosada je na tome sektoru poginulo sedam njem. vojnika i dva oficira. Ranjenih ima dosta. Sve su bolnice [kao] i Higijenski zavod puni ranjenika. Četa koja tamo operiše oko Prijedora povlači se prema Grmeču preko Kozare. Neprijatelj pokušava opkoliti Kozaru sa tri strane: od Dubice, Krupe i B. Luke, odnosno Prijedora. U slučaju jačega pritiska ta četa će se p[r]obijati u pravcu Grmeča da bi se što uže povezala s četom oko Drvara i zajedničkim snagama braniti zauzeta mesta i osvajati druga. Štab četa[1], koji se nalazio na teritoriji Jajca, ovih dana je krenuo u pravcu Kozare. Tamo u Kozari i okolini ukupan broj ljudi koji se bore iznosi oko 5.000. Mnoga sela — kao: Cađavica, Vel. Rujiška, Suhača itd. — nalaze se u rukama naših ljudi. Važno je napomenuti da kod povlačenja ide celo selo: žene i deca i stoka (To su, naravno, srpska sela, jer u tom kraju su srpska sela u većini). Dobili su umnoženi proglas, a i sami su izdali letak povodom poziva seljacima[2] da se vrate kućama. Ovaj poziv nije imao jačega efekta. Seljaci su uočili da se tu radi jedino o prevari, i relativno je mali broj naseo ovoj prevari.

3) Oko Krupe se još uvek vode borbe. Da bi neprijatelj pošao prema Kozari, mora najpre da očisti teren oko Krupe. Električna centrala u Krupi se još uvek nalazi u rukama partizana. Osvetljenja u mestu nema. Interesantno je napomenuti da se vojska teško odlučuje poći u šumu, hvataju samo krajeve šume. Inače je ova četa, osim ranijih operacija, izvršila u zadnje vreme napade na sedam vojničkih kamiona u sedam navrata. Zarobili su tri teška mitraljeza, 12.000 metaka, nekoliko pušaka i drugih stvari. Poslan je proglas i u Krupu.

[1] Misli se na Stab za Bosansku Krajinu.

[2] Radi se o ustaškim pozivima seljacima da napuste borbu, predaju oružje i vrate se kućama, a ustaška država im, tobože, garantuje mir i bezbjednost. Ovakvi pozivi upućivani su seljacima nekoliko puta 1941 god., a i kasnije.

4) Četa oko B.[osanskog] Novog drži se veoma dobro. Nedavno su napali rudarski magacin u Lješljanima i iz njega digli sve ono što su dignuti mogli, a što nisu mogli dignuti i poneti, to su zapalili. Velike količine masti, brašna, graha, kafe itd. gorele su još i drugi dan, ugasiti se uopšte nije .moglo. Kod Dragočaja su onesposobili prugu za 24 h. Kvare sistematski žičanu železnicu rudničku. Rudnik uopšte ove godne nije u stanju da proradi.

5) Odred oko B.fanje] Luke napao je pre tri dana ustaški stan u Memićima, odneli iz njega što im je trebalo, [pa] onda ga zapalili. Kod Bočca napadnut je jedan njem. kamien i ubijena dva nem. vojnika. Oštećen je put B. Luka—Jajce. No posle dva dana opet je uspostavljen saobraćaj. Ono što je vajjno za ovaj kraj oko B.[anje] L.[uke] jeste to da su sela spremna da se odupru progonu i iseljavanju Srba. Zasada je ovaj odred uglavnom zauzet tom mišlju da se seljaci mobilišu i oružjem da se odupru iseljavanju. Reakcija, progon i hapšenje seljaka malo se utišali, ali nisu prestali, vrše se i dalje.

6) Jajce. — Odred koji se tamo nalazi pre desetak dana napao je žand. stanicu u Skender Vakufu. Demolirao opštinu i poštu. Odneli dva radio-aparata, jedan pomoćni telefon sa pošte, u opštini spaljeni spisi i odneseno nešto novaca. Ispražnjen je i dućan jednog mesnog ustaše u mestu Skender Vakufu. Odneli su mu vrednosti od 10—15.000 din., tu je poginulo 5 žandarma i ustaša. Na našoj strani su poginula dvojica. Ovaj napad je izveden po danu. Seljaci, i Srbi i muslimani, u početku kod napada bili su preplašeni, ali kad su videli protiv koga se vodi borba, onda su pri povlačenju odreda grlili pojedince i davali im svega što su imali.

7) Vode se borbe još oko Sanskog Mosta u pojedinim selima. Većina ljudi je u šumi. Zene kod kuće sa decom. Zene su od ustaša progonjene zbog njihovih muževa, tako da često i same žene moraju bežati s ljudima.

Jedino ono što seljake, a i mnoge naše nazovi partijce, dovodi u očajanje, to je front. Nikako oni ne mogu da shvate kako je to moguće da Nemac prodire, da Crvena vojska može toliko da izgubi tenkova, topova itd. Veruj da jedan dobar deo Ijudi, koji su u samom početku bili sa simpatijama na strani SSSR-a, danas gube veru u SSSR i veruju u nemačku pobedu. Naročito front na jugu je mnoge ošamutio. No imaće vremena i da se osveste.

Inače smo proglas umnožili. Istovremeno sam umnožio i ono pismo što si mi poslao, kao i Titovo pismo tebi[1], te sam poslao pojedinim odredima i četama: [u] Prijedor, Novi, Krupu i ovde, u okolinu. Meni je milo što je Tito onako postavio stvar. Ja sam smatrao [da] treba da se s tim stavom upoznaju baš ti rukovodeći naši ljudi na terenu.

[1] Pomenutim pismom Redakcija ne raspolaže.

Što se pak mene tiče, dragi Tempo, ako sam kriv i zaslužim part. sud, ja sam tu i od toga ne bežim.

Zasada ovoliko. Uz pozdrav — Smrt fašizmu!

Stari[1]

P.S. Naknadno doznajem da se vode borbe oko Doboja. U Doboju ima velik'h požara. Drug koji je bio upućen u Doboj da se izvesti o stvarima — vratio se iz Prnjavora, odande nije mogao dalje. Ništa konkretnije nije mogao doznati, samo to: da je puškaranje veliko i da se niko od Prnjavora u pravcu Doboja ne pušta.

БР. 183

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИОП ОДРЕДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ О БОРБАМА И АКЦИЈАМА БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ПРОТИВ ОКУПАТОРА И ДОМАЋИХ ИЗДАЈНИКА[3]

БОРБЕ И АКЦИЈЕ

Неумањеном жестином води наша Народно-ослободилачка партизанска војска борбу за ослобођење Босне и Херцеговине испод туђинског јарма. Борбе се и даље воде по свим крајевима Босне и Херцеговине.

У Босанској Крајини борбе се настављају. Наша партизанска војска држи чврсто у својим рукама Дрвар и Оштрељ и напада у правцу Бос. Петровца, гдје је непријатељ концентрисао преко 3000 војника и много аутоматског оружја, артиљерије и тенкова. Али наша војска храбро се држи. Они нам јављају: „Све то за нас није велики проблем, ако узмемо само њихове снаге, јер ми смо већ неколико пута имали са њима јаке окршаје и сваки пут их потпуно сломили. Уз помоћ одреда око Крупе и Санског Моста ми ћемо с Петровцем брзо обрачунати и наши ће одреди брзо надирати тамо". Наша партизанска војска надире у правцу Гламоча и Кулен Вакуфа, чији се пад ускоро очекује. У осталим дијеловима Босанске Крајине врши

[1] Оиго Рисаг

* Објављено у „Билтену" бр. 2 Штаба НОП одреда за БиХ од 20 септембра 1941 године.

се прегруписавање наших снага, како би, новим налетима, те организоване наше снаге извршиле свој задатак чишћења Босанске Крајине од непријатеља.

У Тузланској области воде се и даље непрекидно жестоке борбе. Од Зворника, преко Власенице, Сребрнице, Соколца, па све до Стијена на Романији — све је ослобођено, било од наше партизанске војске, било од четничких одреда. Борбе се бију не само око Зворника и Бијељине, него и око саме Тузле. Пруга Тузла — Добој не ради ево већ 10 дана. Наша партизанска војска чврсто је стегнула обруч око Тузле. Подаци из ових борби које се воде око Зворника, Бијељине, Брчког и Тузле недостају нам. Имамо само извјештај о првим борбама око Маглаја и Добоја, па га у цијелости износимо: ,,Наш напад кретао се истоЕремено на мјеста Маглај, Добој, Карановац, Грачаница, Петрово Село итд. Ми ћемо приказати посебно сваки од ових напада: 1) Наш напад на Добој кретао се истовремено са три стране: преко усорског моста, од спречанског моста преко гробља и преко Шишца на град. Напад преко гробља и преко Бара закаснио је за један сат, пошто су имали да ликвидирају своју жандармериску станицу. Око 11 сати наши партизани су били већ у центру града. Још су Нијемци давали отпор са хотела „Гриза", хрв. војска — са града и са тврђаве, тако да се наше лијево и десно крило није могло спојити. Тог дана, око подне, офанзива је достигла врхунац, па су несвјесни чланови одреда почели да извлаче робу из затечене жандармериске касарне а запостављали фронт. Зато се десно крило морало повући на Босну а лијево крило се задржало у Усори. Тога дана смо извезли веће количине пушчане муниције, бомби и конзерви са усорских магазина и магазина у Барама. Сутрадан Ни1емци су концентрисали веће снаге на Усори и Барама и пребацивали наше лијево крило преко Босне, тако да су сви магазини у Усори и Барама остали у рукама Нијемаца, као и 12 вагона топовске муниције који су стајали спремни на одлазак. Снажним контранападом наша војска је поново опет заузела Усору и Баре и запалила велики магазин муниције у Усори, свих 6 магазина муниције у Барама и свих 12 вагона пуних муниције који су били спремни за транспорт на Источни фронт. По најближој процјени, дигнуто је у зрак преко 100 вагона муниције (топовских граната, авионских бомби, нагазних мина итд.). 2) Приликом напада на Карановац и Грачаницу заузели смо оба мјеста скоро без жртава. У Грачаници заузели смо жанд. станицу и усташки логор и разоружали их, али, како се у Карановцу чула јака пушчана паљба и детонације бомби, пошли смо у помоћ одреду у Карановцу, а оставили смо у Грачаници само мању стражу која је патролирала до 3 сата по подне а

онда се псвукла. У Карановцу је била хрватска војска, која је још у рано јутро растјерана и прешла на десну страну ријеке Спрече. Одмах затим дошла су 2 камиона хрватске војске из Тузле и ми смо се повукли, да бисмо одмах затим повратили се и бомбама разјурили их. Тек послије подне дошао је цијели воз војске и ми смо се повукли пред премоћном силом. 3) Маглај смо заузели у . . . . од пола сата и држали га два дана. Заплијенили смо око 600.000 куна, 60 пушака, 2 пушкомитраљеза и приличне количине муниције и намирница. Намирнице су подијељене међу всјском и сиромашним становнкцима. Разрушили смо жељезничку станицу, телеграф и телефон, те жељезничку пругу на том сектору. Послије смо се повукли у брда и заузели погодније положаје, које и данас држимо. Петрово Село смо такође лако освојили и заузели жандармериску станицу, разоружали посаду. Послије подне дошго је један камион хрватске војске, али нам је успјело да војнике разоружамо а камионе запалимо. Тек увече смо се повукли када је дошао један воз пун војске. Хрватска војска и усташе се сада утврђују дуж пруге коју смо разрушили на читавој дужини од Лупљанице иза Маглаја и од Добоја до Тузле. Усташе пале српске куће и убијају незаштићено становништво дуж пруге. Они ужурбано оправљају пругу, али ми ћемо је понозо разрушити чим је оправе". Они су ову пријетњу и изврпгили. Прута Добој — Маглај је наново прекинута и није радила за три дана, а пруга Тузла — Добој још ни данас не ради. Наша партизанска војска, у читавој овој области, задаје непријатељу тешке ударце.

У Херцеговини наша војска, иако још недовољно органнзована и недовољно дисциплинована, води жестоке борбе с окупаторима. Постигнути успјеси су стварно велики. Али наша војска не смије дозволити несметано дјеловање црногорских комитских чета и других пљачкашких банди, те назови четника по Херцеговини. Наши штабови не смију дозволити да наша војска претставља само оружану руљу. Тај основни задатак морају да ријеше наши штабови. Износимо како су се развијале борбе у Херцеговини за последњих 10 дана: „Акција која је прије 10 дана почела на Дабру, послије успјешног завршетка, условила је и изазвала такво стање у масама да се није могла избјећи фронтална борба с усташком власти у читавом овом крају. Одреди народне војске, понесени побједом на Дабру, кренули су се спонтано, праћени огромном масом народа, даље преко Билећког среза. Без борбе је разоружана постаја Дивин. Побјегла је војска с постаје Мека Груда и придружила се постаји на Планој. Њима су се придружиле усташе — муслимани и ту су се сви утврдили и организовали отпор. Било је услова

да се питање Плане (најјаче муслиманско село у Билећком срезу) ликвидира без борбе, предајом усташа — зликоваца народној војсци, да се нијесу умијешале црногорске комитске чете које су почеле да врше покољ над свим муслиманима. Битка је пошла сада кривим путем и поставила се као борба народне војске и муслимана. Кривицу за ову ствар сносе црногорске комитске чете, које ми још нијесмо успјели савладати и растурити. Битка код Плане трајала је два и по дана и била је огорчена и крвава. Плана је коначно у нашим рукама. Заробљено је 80 хрватских војника и много усташа. Војници су пуштени, а усташе стријељане. Преостали мали број хрв. војника и усташа побјегао је у правцу Билеће, гдје су се затворили у војни логор. Послије битке код Плане заплијенили смо око 300 пушака с муницијом и бомбама и 2 пушкомитраљеза. Тада је народна војска продужила поход на Билећу, гдје се већ од раније водила борба између одреда народне војске (Мирушке и Баљачке чете) и усташа који су били напали слободна села Баљке и Мируше да натуре своју власт. Кад је народна војска у Баљцима и Мирушама потисла непријатеља према Билећи, онда су усташе послале из Требиња појачање у Биле-^У> У јачини од око 400 војника. Успутне чете народне војске (Дубочане и Љубомир) су, по наређењу Штаба, отвориле борбу да спријече појачање. Успјели су да потуку ту војску и да заробе око 200 војника и усташа. Ту су заплијенили: преко 300 пушака, 21 лаки митраљез, 5 тешких митраљеза, 2 бацача бомби са 20 комада бомби, много муниције и једну хаубицу од 100 мм калибра са 80 метака (вуку је 6 коња). Потпуно је потучено појачање из Требиња, слободна војска из ових чета кренула је да појача опсаду Билећког логора. Муслимани у самој Билећи остали су мирни приликом уласка наше Народно-ослободилачке војске у град и предали оружје, док су усташе и муслимани са Плане прикључили се хрватској војсци која је била повучена у логор. Управо кад се спремао коначни удар за заузимање логора (дејство хаубица и бацача бомби), појавиле су се италијанске моторизоване трупе и наша војска морала се повући и евакуисати Билећу. Италијани су укинули усташку власт и загели опсадно стање у граду. Њихове трупе не мичу се из града, јер су малобројне, а друмовима не могу ићи усљед тога што су друмови страховито порушени од стране наше војске. Читав Билећки срез је слободан и добро наоружан. Једина власт је наша народна војска. Сада се проводи унутрашње уређење — врше се избори народних судова и сеоских старјешина, као и органа народне власти. У Невесињу слабо организовани и слабо вођени одреди народне војске разоружали су без борбе око 340 хрватских војника на Трусини. Заплијењено је око 340

пушака, 3 тешка и 5 лаких митраљеза са преко 20 сандука муниције и малим бројем бомби. Покушано је чишћење Љубиња, али се народна војска повукла услед слабе организованости. Чим се изврши реорганизација невесињске војске (која је сада у току) и учврсти дисциплина, Љубиње ће бити ослобођено. Потпуно је већ сада читав срез ослобођен. То исто важи и за Гацко и Гатачки срез.

У свим овим борбама у Херцеговини хрватска војска се распада и она је далеко од тога да буде ослонац окуп!атора. Она му је опасан баласт — њене масе су углавном на страни народне војске. Све заробљене војнике испраћали смо послије гошћења и одржаних говора и поздрава хрватском народу и нашој заједничкој борби. Често њихови заробљени војници и официри мијењају успомене са старјешинама народне војске. Читави одреди заробљених војника неће у команду, него траже пропуснице команде народне војске, те иду преко планина Босни и Славонији".

Према посљедњим информацијама, борбе се развијају и на подручју сјеверне Херцеговине — око Коњица и Борачких Језера. Подробних извјештаја немамо о тим борбама. Накнадно сазнајемо да су наши партизани око Билеће оборили један хрватски авион.

У Сарајевској области наша партизанска војска потпуно је ослободила Романију све до Стијена. Једина власт на Гласинцу је наша партизанска војска. Огорчене борбе се воде већ 6 дана на Стијенама. Немамо извјештаја о исходу ових борби. Износимо податке о развоју борби у овој области за посљедњих 10 дана: „Вршцмо мобилизацију свега људства на селу. Дејствујемо у муслиманским селима. Истовремено чистимо ове крајеве од непријатеља. У борбама приликом повлачења хрв. војске из Власенице погинуло је 30 хрв. војника, а наша само 4. Прачанска чета извршила је рушење жељ. пруге Сарајево — Вишеград. Жељ. пруга још увијек не ради. Мокрањска чета извршила је напад на Глог и Озрен. Напад на Глог сјајно је успио. Заплијењено је: 32 пушке, 2 пушкомитраљеза, око 3000 метака, 1 коњ са митраљеским самаром и спрема за 30 људи и казани за кухање хране. Напад на Озрен није успио, али су жандарми запалили касарну и побјегли. Акције обимније и шире су у току. Прилив људства у партизанске редове расте из часа у час. Има примјера да се и жене саме јављају. Послије једне борбе пала је и Рогатица, али су партизани само опљачкали[1] државни новац, одржали збор, растурили своје прогласе на грађанство Рогатице и повукли се. Разорили смо телефонску линију Јахорина — Пале. Послије успјелог напада

[1] Заплијенили

на официрски дом на Јахорини, напали смо жандармериску станицу у Ледићима и том приликом заплијенили: 10 пушака, 6 бомби, пола сандука муниције, 2 пиштоља, једну писаћу ма? шину, 13.700 динара, ћебади и друге спреме, као и хране. Напали смо и запалили жељ. станицу у Довлићима итд. На прузи према Броду борбе и акције су у току и о њима немамо подробних извјештаја".

Наша Народно-ослободилачка војска Босне и Херцеговине доказала је у свим овим борбама да је способна за извршење крупних војних операција и чишћење од непријатеља и ослобођавање читавих области. За извојевање ових задатака, наши штабови морају хитно извршити реорганизацију својих одреда стварајући крупне војне јединице и успостављајући добре и брзе везе између штабова, о чему смо говорили у прошлом броју „Билтена". Свако оклијевање у извршењу овог задатка јесте издаја и према одговорнима поступиће се као према издајицама народне борбе за ослобођење.

М. Т.[1]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ,

БР. 184

УПОЗОРЕЊЕ ШТАБА НОП ОДРЕДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ОД 20 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. О НАЈНОВИЈИМ ПОЛИТИЧКИМ МАНЕВРИМА ОКУПАТОРА[2]

ОКУПАТОРИ МИЈЕЊАЈУ ТАКТИКУ

Прије неколико дана њемачки окупатори одједном почели су се приказивати као најбољи пријатељи измученог и измрцвареног од усташа српског народа у Босни. Скоро преко ноћи од љутих непријатеља српскога народа постадоше благонаклоњени пријатељи. Шта више, почеше хапсити и разоружавати усташе. То исто урадише и италијански окупатори у Херцего-

[1] Светозар Вукмановић — Марко Темпо.

[2] Објављено у „Билтену" бр. 2 Штаба НОП одреда за БиХ од 20 септембра 1941 године.

вини. И једни и други окупатори желе се приказати српском народу као ослободиоци испод терора и пљачке усташа. Али нас не могу заварати ови најновији маневри непријатеља. Ми прозиремо њихове намјере и планове. Они су увидјели да је читав српски народ у Босни и Херцеговини устао као један човјек на огорчену и беспоштедну борбу против крвавог терора и пљачке, против нечувених звјерстава која починише окупатори и њихове највјерније слуге усташе. Они су увидјели да се муслимани и Хрвати [згражају] над тим страховитим злочинствима и пљачкама усташа и да се у масама прикључују ослободилачкој борби српскога народа. Они су коначно увидјели да чак и хрватска војска одбија да се бори против свога властитог народа и да у њеним редовима свакодневно расте огорчење против усташа а симпатије за ослободилачку борбу. Знају окупатори да су све те снаге, на које су они рачунали, кренуле против њих и њихових највјернијих слугу усташа. И то баш у најтежим моментима по Њемачку, када су њемачке армије се заглибиле на Источном фронту и када су Нијемци присиљени да повлаче своје трупе из окупираних земаља, па и из наше земље, и да их бацају на Источни фронт. Слабе и малобројне снаге окупатора остале су саме са шаком усташа да се боре противу велике народно-ослободилачке војске Срба, муслимана и Хрвата која побједоносно наступа и чисти од непријатеља нашу земљу. У таквој тешкој ситуацији по њих, окупатори су приморани да мијењају тактику. Они су почели прогонити усташе да би се приказали како они тобоже не одобравају досадашњи терор и насиље које они починише над српским народом. Они су псчели преговарати са неким Србима и муслиманима обећавајући им ослобођење од терора усташа. Они желе поцијепати снаге устанка и окренути их једне против других. Те паклене намјере окупатора биће осујећене. Општи [презир] и смрт наћи ће сваки издајица који се прода окупаторима, па био он из редова Срба, муслимана или Хрвата. Народно-ослободилачка војска знаће казнити заслуженом казном сваког издајицу свога народа. Али не само то. Народно-ослободилачка војска мора одговарати на све паклене намјере окупатора збијањем својих редова, окупљањем у своје редове свих Срба, свих муслимана и свих Хрвата, без обзира на њихову политичку, вјерску и националну припадност, за коначно протјеривање окупатсра из наше земље. Окупатори су ослаољени и усамљеш«! Искористимо то и тјерајмо их из наше земље!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ИЗ ШТАБА НОПО БиХ-а

БР. 185

ИЗЈАВА ШТАБА НОП ОДРЕДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ОД 20 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. О УСЛОВИМА САРАДЊЕ СА САМОСТАЛНИМ ЧЕТНИЧКИМ ОДРЕДИМА[1]

ЧЕТНИЧКИ ОДРЕДИ У ДЕЈСТВУ

Упоредо с нашом партизанском Народно-ослободилачком војском дејствују и самостални четнички одреди под командом њихових штабова. Ови одреди, у освојеним крајевима, постављају своје четничке команданте села, општина, срезова и" области и организују своју власт. При организовању власти у освојеним крајевима они не поступају демократски и не дозвољавају да народ сам бира власт, односно одборнике .који ће вршити грађанску власт. У вршењу власти служе се средњовјековним казнама: батинама и сл. Према муслиманима и Хрватима имају половичан став — не прогоне их, али отстрањују од сваке власти. Са Костом Пећанцем и другим издајницима српског народа и њемачким плаћеницима немају ништа заједничког[2]. Слажу се с нама да се треба борити против окупатора и њихових слугу. У разговорима које смо с њима водили пристају на наш став према муслиманима и Хрватима. Предлажу нам војну сарадњу под тим условом да свака војска сама организује живот позадине у оним крајевима које она сама ослободи. А у оним крајевима које би у заједничкој борби освојили, да обје војске организују заједнички живот позадине и подијеле плијен сиротињи и војсци. Осим тога, они нуде заједничко снабдијевање, тако да они нашој војсци шаљу оно шта нам треба из крајева које они држе, а ми њима исто тако. **Ми на такву сарадњу пристајемо под таквим условима, али још и под условима да они воде борбу не само против окупатора и њихових слугу усташа, већ и против Срба који су се продали окупаторима, па за њихову корист убијају и пљачкају муслиманско и Хрватско становшшггво и на тај начин сију мржњу и раздор међу народима за рачун окупатора.** Штавише, ми сматрамо пожељним да се успостави потпуна сарадња (и војна **и**

[1] Објављено у „Билтену" бр. 2 Штаба НОП одреда за БиХ од 20 септембра 1941 године.

* Ради се о оним четницима и њиховим одредима који су никли у Босни и Херцеговини спонтано, на бази борбе против окупаторског и усташког терора. Послије доласка Бошка Тодоровића, Дангића и осталих четничких вођа из Србије у Босну у сврху разбијања НО борбе, један дио босанских четника престао је најприје с борбом а затим убрзо почео сарађиватн с окупатором, док је други дио пришао НО војсци.

политичка) између ове двије војске. Ми сматрамо пожељним да ове двије војске успоставе заједничке јединствене команде и да заједнички организују живот позадине — под условима, наравно, демократског уређења ослобођене позадине и укидања средњовјековног кажњавања, батинања и сл. Слободу морају уживати сви муслимани, сви Хрвати и сви Срби. Једино нема слободе за издајице и слуге окупатора, разбојнике и пљачкаше, па били они Срби, Хрвати или муслимани. За такве изроде смрт је најправеднија казна којом ће искупити своју издају према властитом народу. За изрицање казне успостављати народне судове, те нека народ сам суди народним издајицама. То су наше поруке четничким одредима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ИЗ ШТАБА НОП 0[ДРЕДА] БиХ-а

БР. 186

ПОХВАЛА ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ ПРАЧАНСКОЈ ЧЕТИ И ОЗРЕНСКОМ БАТАЉОНУ ЗА УСПЈЕШНО ИЗВЕДЕНЕ АКЦИЈЕ НА ЖЕЉЕЗНИЧКИМ ЛИНИЈАМА САРАЈЕВО — ВИШЕГРАД, САРАЈЕВО — БРОД И ДОБОЈ — ТУЗЛА[1]

ПОХВАЛЕ

1) Изражавамо наше похвале Прачанској чети на успјешном разарању жељезничке пруге Сарајево — Вишеград, која је онеспособљена више од петнаест дана.

2) Изражавамо своје похвале Озренском батаљону на успјешном разарању жељезничке пруте Сарајево — Брод и Добој — Тузла, као и на успјешном дизању у зрак преко 100 вагона авионских бомби, топовских граната, нагазних мина и друге муниције [непријатеља] у Усори и Барама.

ИЗ ШТАБА НОП ОДРЕДА БиХ-а

[1] Објављено у „Билтену" бр. 2 Штаба НОП одреда за Босну и Херцеговину од 20 септембра 1941 године.

БР. 187

НАРЕДБА ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 20 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. О СТАВЉАЊУ МЛИНОВА У СЕЛУ СМОЉАНИ ПОД КОНТРОЛУ ПАРТИЗАНСКИХ КОМАНДИ[1]

НАРЕДБА

Наређује се свима власницима млинова у селу СМОЉАНИ, Срез Бос. Петровац, да исте ставе на расположење војсци како би за потребе наших партизанских (герилских) одреда могли служити. Исто тако сви млинови у горњем селу имају служити и сељацима дотичног села, а, по могућности и потреби, и околним селима.

Власници млинова имају право да задрже на име отштете млина САМО — ОД СТОТИНЕ КИЛА САМЉЕВЕНОГ ЖИТА — 5 КГ (КАО УЈАМ). Уколико би се неко противио томе, има бити приведен Штабу бригаде, а млин да пређе потпуно у руке наших партизанских одреда.

Штаб бригаде именује повјереника МАРИЋА СИМУ[2], из села СМОЉАНЕ, који има да контролише спровођење ове наредбе.

Да би се горњи посао што боље обављао, Штаб бригаде наређује да се створи СЕОСКИ ОДБОР од поштених домаћина који ће руководити овим послом. Треба створити правилник и одредити дежурне у млиновима који ће пазити да не би било каквих злоупотреба или других прљавих ствари.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Ст. Бр. 20/1X. 41

Комесар бригаде, Командант бригаде,

[1] Редакција располаже преписом документа.
[2] Стријељан од партизана октобра 1941 год. због шверца.

БР. 188

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА МЛИНИШТА И ОКОЛИНУ ОД 20 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ ОКО ГЛАМОЧА[1]

КОМАНДА ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЗА МЛИНИШТА И ОКОЛИНУ
20-1X-41

ШТАВУ БРИГАДЕ НАРОД. ОСЛОБ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА

1) Гламоч, као и досада, ради на своју руку. Два дана преговарали су са хрватском војском. Војска се изјаснила да жели за Мркоњић [ГраД].

2) У часу кад је војска била на Скоковима, онда су ме извијестили шта су преговарали.

3) Чета која је била на Млиништима (Гламочки одред) није хтјела ступити у борбу из разлога да је вођство обавијестило да су склопили мир.

4) Одмах сам обавијестио одреде који су били спремни да заузму Мркоњић. Они су дочекали непријатеља, убили 40—50 војника, заробили 3 мотора. Али, усљед густе магле, нису сви ни ступили у борбу. Непријатељ се разбјежао на све стране. Сада спремају напад на Мркоњић.

5) Јачина војске коју су Гламочани пропустили је 50С—550 војника са 6 топова.

6) Ступили смо у везу са хрв. војском у Ситници — Гојко Родић је отишао. — Достављам вам писмо њихово.

7) Са муслиманима и Хрватима Гламоча сам такођер данас ступио у везу. Они се желе предати, само ако није четничка борба.

8) Вођство Гламоча не ради ништа. Бањац[2] и Бјељац, мјесто да раде у позадини самог Гламоча, отишли су чак у села близу Дрвара — гдје смо ми раније средили и гдје сада влада ред.

Вођство Гламоча што прије позвати на одговорност, као и све командире.

ЗА ШТАБ:
Д. Јовић[3]

16.30[н]

[1] Оригинал извјештаја је у рукопису.
[2] Обрад Бањац
[3] Душан Јовић

BR. 189

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREBEVIĆKOG BATALJONA OD 20 SEPTEMBRA 1941 GOD. ŠTABU SARAJEVSKE OBLASTI O AKCIJAMA ROGOJSKE, KIJEVSKE I PALJANSKE CETE I PRIPREMAMA ZA NAPAD NA KALINOVIK[1]

STAB TREBEVIĆKOG BATALJONA
20-EX-941
u 12 časova

ŠTABU SARAJEVSKE OBLASTI

Primili smo vaše pismo od 14 o. m. Dva dana ranije poslat je tom štabu izvještaj[2] o radu i izvršenim akcijama u međuvremenu, tj. o akcijama Paljanske čete na Dovlićima, o formiranju Kijevske čete i njezinoj djelatnosti: — razoružanje žand. stan'ce u Ledićima, rušenje kijevskog mosta, razoružanje 46 hrv.vojnika i žandarma i akcija na centrali u s. Bogatićima.

14 o. m. Štab bataljona sa 1 desetinom prešao je na rogojski rejon radi obrazovanja Rogojske čete. U toku ova 4 dana mobilisali smo preko h f f boraca koji i dalje pristižu, pa ćemo sutra formirati četu. Juče je s 1 desetinom i vodom pionira izvršena akcija na najvećem mostu na dijelu druma Trnovo—Kalinovik, kod Dobrog Polja. Most je potpuno razrušen, a zatim je materijal spaljen. Prilikom rušenja tog mosta upao je u zasjede, koje su bile postavljene s obje strane mosta, 1 hvr. oficir koji se uputio s dva automobila prema Kalinoviku radi preseljenja žene i djece. Vraćen je u Trnovo pošto je razoružan. Kod njega je nađen 1 letak P.K., pa se ponudio za propagandu među vojskom u Trnovu.

Noćas je druga desetina s pionirskom desetinom razorila drum s potpornim zidovima u dužini od petnaest metara između Dobrog Polja i Krbljina.

Što se tiče veze s Kalinovikom i Sjevernohercegovačkim odredom, stvar stoji ovako: čim smo prešli na ovaj rejon, odmah smo pokuiali uspostaviti vezu. To nam je uspjelo 18 ovog mjeseca. Radomir Leković, narednik, pozvat je u Štab radi detaljnih informacija. Prema njegovom izvještaju, mase oko Kalinovika nalaze se u imobilnom stanju, politički prilično zaostale i nepokretne. S druge

[1] Redakcija raspolaže kopijom dokumenta. Posljednje dvije rečenice, kao i rečenica ispod završetka dokumenta, napisane su mastiloin.

* Pomenutim izvještajem Redakcija ne raspolaže.

* Redakcija nije mogla da dešifruje, vjerovatno znači neki trocifreni broj.

ctrane Kalinovika nalazi se Tunguz s odredom nepoznate veličine, a potpuno neaktivan. Zato je odmah otposlan kurir radi direktne uspostave veze s Tunguzom i s namjerom da se [ovaj] krene u akdju u svom rejonu, a što bi nama bilo od velike koristi radi naše pretstojeće akcije prema Kalinoviku. Pošto u rejonu između Rogojske čete i Kalinovika stoji nepodignuto ljudstvo koje raspolaže s relativno dosta oružja, to je otposlat pol. komesar u taj rejon radi podizanja tih ljudi. Po izvršenju te prethodne radnje za mobilizaciju formiraćemo još jednu četu, koja će imati zadatak: održavanje veze s Hercegovačkim odredom, kao i za operacije na Kalinovik i Trnovo.

Prije razaranja navedenog mosta izvršena je akcija na pilanu u Dobrom Polju. Tamo smo zaplijenili veće količine životn'h namirnica i pionirskog materijala.

Kijevska je četa u međuvremenu učinila« nekoliko zasjeda i akcija na drumu u svome rejonu. Razrušena je cesta na dva mjesta u dužini od po 15 metara. Također je srušen most kod sela Krupca, čime je drum još više onemogućen za transport. Izvještaj[1] o djelovanju Paljanske čete dostavlja se u prilogu. Brojno stanje Paljan. čete jeste h h f,[a] a Kijevske h f i.[3] U Prilogu je ključ.

Komandant Trebevićkog bataljona

Kurir Skripina[4], koga ste tražili, počinio je izdajstvo bjekstvom iz Odreda 13. o. mj.

[1] Pomenutira izvještajem Redakcija ne raspolaže.

' Vidi primjedbu br. 3 na strani 416.

* Duro Škripina, poginuo kao partizan 1942 god. kod Orahov'ce u Bosni.

БР. 190

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 20 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА „ВОЛГА" ЗА ОДБРАНУ ЛИНИЈЕ БРАВСКИ ВАГАНАЦ — БРАВСКО

ШТАБ I ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА"
20/IX. 41

ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ „ВОЛГА"

Примили смо*ваш извјештај од 19 и 20/1X. 41. Ситуација око Петровца је засада непромијењена, изузев на лијевом крилу гдје је непријатељ јуче и данас вршио покрете, уништавао љетину и тјерао стоку. Данас се водила борба у том сектору и изгледа да се непријатељ повлачи.

Пошто још није образован одред који би оперисао на линији Бравски Ваганац — Бравско, то ваш одред мора да се повуче према Бр. Ваганцу, тако да у случају непријатељског напада може да се пребаци на наше десно крило — преко Рудановца, изнад Дринића, на Козила (Книнском пругом).

Важно је да наш одред буде увијек спреман за то пребацивање и да помогне нашем десном крилу, које нема довољно снага да би задржало јача непријатељска надирања. Организујте стално патроле-извиднице према Рудановцу, како би сте на вријеме примијетили надирање непријатеља на Оштрељ, а које ће вас о томе најхитније извијестити.

Одред Бунара имао би да штити прилаз Срнетици.

Талијани су почели, заједно са усташама, палити села око Грахова. Данас су бацали летке по старом обичају.

Шаљемо вам ексере, неколико кожа, 10 паклића дувана по 12 дин. Паре скупите и пошаљите Штабу.

Шаљемо вам 2 комада „Билтена".

Уз партизански поздрав: Смрт фашизму! Слобода народима!

Политички комесар,
Илија Дошен

Командант,
Мића

БР. 191

УПУТСТВО ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 20 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЛИКУ О ПОСТУПКУ СА ЗАРОБЉЕНИМ ДОМОБРАНИМА[1]

ШТАБУ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЛИКУ

Доњи Лапац

Штаб бригаде упућује, преко горњег штаба, за Кореницу и Крбавицу 35 људи и то 32 ослобођена хрватска војника и с њима 2 цивила.

Напомињемо да су хрватски војници потпуно испитани и њихово службовање у војсци, као и политичко увјерење, потпуно провјерено, зато тим људима мора се потпуно обезбиједити лична сигурност и помоћи им у сваком погледу. То су људи који ће уствари користити нашој Народно-ослободилачкој борби.

Тражимо да нам се одмах пошаље исцрпан извјештај о прошла два транспорта, која су упућена исто ггреко вашег штаба за горе наведена мјеста.

Све ове људе, по могућности, упутити на друга Марка Крнтију[2] — у Крбавицу.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Шт. Бр. 20/1Х. 41

Политички комесар, **Командант бригаде,**

[1] Редакција **располаже копијом** документа.
[2] Марко **Орешковић**

БР. 192

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 20 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИ ТРЕЋЕГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА О ОСНИВАЊУ ОДБОРА ЗА ИСХРАНУ СТАНОВНИШТВА СРЕЗА БОСАНСКИ ПЕТРОВАЦ И НАДЛЕЖНОСТИ ТОГА ОДБОРА

ШТАБУ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

КОМАНДИ III ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Обавјештавамо вас, другови, да је основан Одбор за исхрану нашег петровачког становништва, тако да се поједине команде растерете и да се та дужност пренесе на тијело које ће једино о томе водити рачуна. Али да би тај одбор могао правилно и једнако вршити расподјелу, потребно је да он сам води о томе бригу. Стога се наређује тој команди да не врши никакву расподјелу жита. Кошење још непокошеног жита треба да буде у договору с одбором за исхрану.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

20-9-1941 год.

ЗА ШТАБ

Полит. комесар: Командант:

Мића

БР. 193

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 21 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ПЕУЉСКОМ ОДРЕДУ ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ГРАХОВО—Ј1ИВНО И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О БОРБАМА КОД РЕСАНОВАЦА

Н А Р Е Д Б А

ПЕУЉСКОМ ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ

Ваш извјештај примљен је. Према извјештају, ви сте створили један прави партизански одред. Друго људство једним дијелом налази се на положајима, а другим дијелом разишао се кућама. У вези нових задатака Штаб бригаде наређује:

1. Уложити све снаге да тај партизански одред буде што боље учвршћен и опремљен за борбу. Људство треба снабдјети са најосновнијим потребама.

2. Све друго људство које је имало оружје настојати по сваку цијену и даље задржати у борби. Треба организовати још неколико таквих партизанских одреда. У партизанске одреде треба што више увлачити људе који су неовисни и који неће имати много сметњи у свом позиву.

3. Ваш одред не смије ни једног дана бити без задатка. Он стално мора бити у покрету, проналазити непријатеља и нападати га на сваком кораку. Без обзира на то што се ваш одред налази, рецимо, у Малом Тичеву, а непријатељ у Ресановцима — ви непријатеља морате стално нападати и узнемиравати. Само на тај начин ми постајемо прави партизани и само на тај начин ми ћемо бити достојни тога имена.

4. Вашем одреду наређује се да онемогућава пролаз непријатељу преко Тичева за Видово Село и пролаз на путу Грахово — Ливно. То су ваши задаци стални, али ваш одред мора нападати непријатеља и на другим странама. Морате одмах, уколико не би пријетила опасност са друте стране, напасти непријатеља иза леђа, преко Јадовника. То мора бити препад на непријатеља бомбама, пушкомитраљезом и другим средствима, тако да се непријатељу нанесе што већи губитак и да се створи што већа паника.

5. Утврдити што више везе са далматинским одредима и поднесите им тачне и исцрпне извјештаје о нашим борбама против Мусолинијевих „црних кошуља". Поднесите извјештај о тим везама и успјесима заједничке сарадње.

6. Немилосрдно прогоните све шверцере, јер су то у исто вријеме најопаснији непријатељски шпијуни. Одузимајте им

све што нађете код њих, спроводите их овамо, гдје ће им бити суђено, или им сами судите. Онемогућите сваки рад шпијунима.

7. Обавјештавамо вас о борбама код Ресановаца између Мусолинијевих „црних кошуља" и наших партизанских одреда. У току задња 4 дана окршаји су били таквих размјера да смо непријатељу нанијели веће губитке: преко 100 рањених и мртвих, уништених неколико камиона и моторбицикла. Нашом артиљеријом уништили смо непријатељу 2 топа. Наши губици до сада: један мртав и 2 лакше рањених.

Што је најважније, међу редовима талијанске војске и „црних кошуља" примијећене су пресвучене усташе, које су учествовале ових дана и у борби, свакако под талијанском командом. Усташка звјерства и овога пута, иако су ту били „српски заштитници" — Талијани, дошла су до пуног изражаја. Било је већ насиља — вађења очију, отсијецања ушију, бацања у јаме. Запалили су једну кућу. Свакако, све се то ради тако прикривено и настоји се сакрити. Поједини талијански војници причали су сељацима из Ресановаца да међу њима уистину има већи број усташа и да су Павелић и Мусолини и склопили такав споразум гдје ће се хрватска војска, као и усташе, ставити под талијанску команду, како би лакше могли угушити наш народни устанак, па онда продужити са крвопролићима и паљевинама наших села. Зато, другови, продужимо устрајно нашу борбу. Уложимо сав труд да објаснимо оним људима који су заведени куда води та политика пуштања Мусолинијевих разбојника на наше земљиште. Не заборавимо да ће ти разбојници заједно с Павелићевим крволоцима правити још већа звјерства. Обиђите и повежите се са свима поштеним људима који су до сада учествовали у борби и настојте створити нове партизанске одреде.

Шаљите стално курире са исцрпним извјештајима. Пишите нам о вашим потребама да би вам и ми помогли уколико имамо могућности.

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Шт. бр. 21-1X-1941
7 часова

Политички комесар **Командант бригаде**
ЈБубовић

Н А Р Е Д Б А

ПЕУЉСКОМ ПАРТИЗАСКОМ ОДРЕДУ.

Ваш извјештај примљен је.Према извјештају ви сте створили један прави партизански одред.Друго људство једним дијелом налази се на положајима а другим дијелом разишао се кућама.У вези мојих задатака Штаб Бригаде наређује:

1.Уложити све снаге да тај партизански одред буде што боље учвршћен и опремљен за борбу.Људство треба снабдјети са најосновнијим потребама.

2.Све друго људство које је имало оружје маосстојати по сваку цјену и даље задржати у борби.Треба организовати још неколико таквих партизанских одреда.У партизанске одреде треба што више увлачити људе који су независни и који неће имати много сметњи у своме послу.

3.Ваш одред не смије ни једног дана бити без задатка.Он стално мора бити у покретуу,проналазити непријатеља и нападати га на сваком кораку.Без обзира на то што се ваш одред налази,рецимо у Малом Тичеву,а непријатељ у Ресановцима -ни непријатеља морате стално нападати и узнемиравати.Само на тај начин ми постајемо прави партизани и само на тај начин ми ћемо бити достојни тога имена.

4Вашем одреду наређује се да онемогућава пролаз непријатељу преко Тичева за Видово село и пролаз на путу Грахово-Ливно.Те су ваши задаци стални,али ваш одред ~~треба~~ мора нападати непријатеља и на другим странама.Морате одмах у колико не би пријетила опасност са друге стране,напасти непријатеља иза леђа,преко Јадовника.Те мере бити препад на непријатеља са бомбама ,пушко-митраљезом и другим средствима тако да се непријатељу нанесе што већи губитак и да се створи што већа паника.

5.Утврдите што више веза са далматинским одредима и поднесите има тачне и исцрпне извјештаје о нашим борбама против Мусолинијевих црних кошуља.Поднесите извјештај о тим везама и успјесима заједничке сарадње.

6.Немилосрдно прогоните све издајнике,јер су те у исто вријеме најопаснији непријатељски шпијуни.Одузимајте им све што имају код њих,спроведите их овамо гдје ће им бити суђено или им сами судите.Онемогућите сваку рад шпијунима.

7.Обавјештаваемо вас о борбама код Ресановаца између Мусолинијевих црних кошуља и наших партизанских одреда: У току задња 4 дана окршаји су били таквих размера да смо непријатељу нанијели веће губитке:преко 100 рањених и мртвих,уништених неколико камиона и мотор-бицикла.Нашом артиљеријом уништили смо непријатељу 2 топа.Наши губитци до сада:један мртав и 2 лакше рањених.

Што је најважније међу редовима талијанске војске и црних кошуља примјећене су пресвучене усташе које су учествовале овх дана и у борби,свакако под талијанском командом.Усташе звјерства и овога пута,и ако су ту били"српски заштитници-Талијани дошла су до пунег изражаја.Било је већ насиља вађења очију,отсецање уши,бацање у јаме.Запалили су једну кућу,свакако све се то радили такв прикривено и настоји се сакрити.Поједини талијански војници причали су сељацима из Ресановаца да међу њима у истину има већи број усташа и да су Павелић и Муселини и склопили такав споразум где ће се хрватска војска и усташе ставити под талијанску команду како би лакше могли угушити наш народни устанак,па онда предухити са крвопролићима и пљачкама наших села. Зато другови,предузимо устрајно нашу борбу.Уложимо сав труд да објаснимо оним људима који су заведени кудикоји води та политика пуштања Мусолинијевих разбојника на наше земљиште.Не заборавимо да ће ти разбојници заједно са Павелићевим крволоцима правити још већа звјерства.Обиђите и повежите се са сумњивим људима који су до сада учествовали у борбу и настојте створити нове партизанске одреде.

Шаљите стално курире са исцрпним извјештајима.Пишите нам о вашим потребама да би вам и ми помогли колике имамо могућности.

Уз другарски поздрав:

С М Р Т Ф А Ш И З М У! С Л О Б О Д А Н А Р О Д И М А!!!

Шт.бр.21-IX-1941 Политички комесар Командант Бригаде
7 часова

Фотокопија документа бр. 193

BR. 194

NAREĐENJE ŠTABA DRVARSKE BRIGADE OD 21 SEPTEMBRA 1941 GOD. ŠTABU RIBNIČKIH PARTIZANSKIH ODREDA ZA RUŠENJE KOMUNIKACIJA I NAPAD NA SITNICU I KLJUC[1]

ŠTABU PARTIZANSKIH ODREDA

Ribnik

Primili smo izvještaj od 18-og ov. m.

U vezi s daljnjim zadacima Štab brigade naređuje:

1. Partizanski odred koji se nalazi u Paunovcu, na putu Ključ—Petrovac, ima i dalje tamo ostati. Taj odred mora stalno biti u pokretu i ne dozvoliti bilo kakav promet tom cestom. Sve ima zaustaviti i, što je potrebno partizanima, oduzeti; naročito neprijateljske transporte ni po koju cijenu ne propustiti — još jednom ponavljamo.

2. Odred na Klokotovcu mora ostati sa starim zadacima.

3. Odmah podnijeti izvještaj kako je došlo do toga da neprijatelj prodre od Mliništa prema Mrkonjić Gradu i ko je za to odgovoran. Ukoliko je neprijatelj počeo ugrožavati vaše položaje i ostala oslobođena sela, brzo uspostaviti vezu sa odredima Drenovića[2], Vasića[3], Ponjevića[4], Šolaje[5] i drugim partizansk'm odredima koji se nalaze u tim krajevima. Raditi brzo i odlučno, sve paničare i razbijače naših odreda nemilosrdno progoniti, a od slabih boraca oružje oduzimati i dati ga sigurnim borcima.

4. Ukoliko dozvoljavaju mogućnosti, odmah napasti neprijatelja u Sitnici i Ključu. U vezi s tim zadacima, uspostaviti vezu s odredom »Vrbas« i gore pomenutim drugovima.

5. Posvetiti najveću pažnju prib'ranju hrane i njenom smještaju, kako bi se osigurala ishrana naših odreda, a i samog stanovništva. Isto tako obratiti najveću pažnju pravljenju obuće i odijela za naše odrede. Sve ove poslove treba raditi brzo i organizovano po jednom planu.

6. Još jednom naglašavamo: sve putove kuda bi neprijatelj mogao da ppkreće svoje snage potpuno uništiti i napraviti ih neupotrebljivim i nepopravljivim za duže vremena.

Naši odredi s uspjehom vode borbu protiv Musolinijevih »crnih košulja«. Iz dana u dan polako se pribiraju svi odredi, i vjerujemo

[1] Redakcija raspolaže kopijom naredenja.
[2] Uroš Drenović
[3] Perica Vasić
[4] Savko Ponjević
[5] Simo Šolaja

da će ta borba u najskorije vrijeme poprimiti najšire razmjere i da će otjerati talijanske okupatore iz naših krajeva. Sigurno ste čuli za velike pokolje koje su ustaše izvršile oko Mliništa i okolnih sela prema Jajcu. I same likvidatore koji su se stavili na raspoloženje ustašama klali su i mučili. Na drugim stranama našega fronta zasada nije bilo važnijih događaja. Po idućem kuriru poslaćemo iscrpnija obavještenja o uspjesima naše Narodno-oslobodilačke borbe u svima krajevima Jugoslavije.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FASIZMU — SLOBODA NARODU!

S.B. 21. IX. 41

PolHkomesar brigade, Komandant brigade,

BR. 195

NAREĐENJE ŠTABA DRVARSKE BRIGADE OD 21 SEPTEMBRA 1941 GOD. STABU OPERATIVNOG SEKTORA MLINIŠTA ZA PREGRUPACIJU JEDINICA NA POLOŽAJU I POJACANJE POLITICKOG RADA MEĐU MUSLIMANIMA I HRVATIMA[1]

i

KOMANDI PARTIZANSKIH ODREDA ZA MLINISTA

Vaš dopis od 20 ov. m. primili smo. Na osnovu vašeg izvještaja i novostvorene situacije Stab brigade nareduje:

1. Hitno povezati sve odrede koji se nalaze pod vašom komandom.

2. Raspodijeliti te odrede, prema potrebi, na dva dijela: a) [jedan dio] koji će operisati u pozadini neprijatelja i udariti ga s leđa, dok će odredi koji se nalaze oko Mrkonjića Grada njega dočekivati; na taj način neprijatelja morate opkoliti i dovesti u bezizlazan položaj; b) drugi dio vaših odreda kojima ćete moći raspolagati treba da osigura Mliništa da ne bi neprijatelj s koje druge strane prodro prema Glamoču ili prema neprijateljskim trupama koje su krenule ka Mrkonjić Gradu. U isto vrijeme. ukoliko raspolažete izvjesnim dijelom slobodnih snaga, treba da pošaljete pomoć našim odredima prema Glamoču kako bi tamo neprijatelja razbili i Glamoč uzeli u naše ruke.

3. U pogledu pregovora s pretstavnicima hrvatske vojske, Štab brigade nareduje da ti pregovori mogu se voditi samo na ovim

[1] Redakcija raspolaže kopijom naredenja.

zahtjevima: hrvatskim vojnicima, zajedno s oficirima, ukoliko su voljni preći na našu stranu ili položiti nama oružje, mi pružamo punu zaštitu i garanciju u svakom pogledu. Inače nikakvih drugih pregovora niti zahtjeva ne može biti. Pri tome treba obratiti što veću pažnju da te pregovore ne bi neprijatelj iskoristio za sebe, napr. nastojeći da dobije u vremenu ili da upozna naše snage, položaje ili slično. Na pregovore može da ide samo drug Duško Jović i Polić[1] ili jedan od opunomoćenika Štaba brigade koji se nalazi na tamošnjem terenu (Stojnić[2], Banjac[3], Todorov'ć[4], Rodić[5]). Pregovori se mogu vodHi samo u granicama gore navedenim.

4. S muslimanima i Hrvatima iz Glamoča nastojte po svaku cijenu uspostaviti što užu vezu i naći načina da se muslimanskom i hrvatskom elementu dadne puna garancija bezbjednosti i da se pridobiju za sporazum i prelazak na našu stranu. Dosadašnji materijal koji ste primili govorio je stalno o tome, te ćete imati direktna uputstva kako treba na tome raditi i kako treba našu borbu pred neobariještenim svijetom razjasniti.

5. U pogledu odgovornosti izvjesnih ljudi za njihov dosadašnji rad, Štab brigade preduzeće na vrijeme sve potrebne mjere.

6. Štab brigade naređuje da se najhitnije obrazuje jedan vod od 30 ljudi sa bar 2 puškomitraljeza i uputi nama radi odbrane samog Drvara. Vjerujemo da ćete tamo brzo sređivati prilike i da ćete tu traženu pomoć moći lako poslati. Ovo isto pisali smo i Štabu bataljona glamočkih odreda, i radite sporazumno s njima. Ovo je najhitnije.

Borbe s Musolinijevim fašističkim razbojnicima dosada su tekle uspješno. Već drugi dan nema većih okršaja, ali očito je da se pripremaju za odlučan napad. Već drugi dan avioni bacaju letke sa prijetećom sadržinom. Mi činimo sve da utvrdimo naše položaje i da tu bandu što spremnije dočekamo. Vjerujemo da će borba protiv »crnih košulja« u najskorije vrijeme poprimiti šire razmjere i da ćemo i tu bandu uskoro rastjerati s našeg zemljišta. Kod' Petrovca nije bilo većih okršaja, već samo mjestimični sukobi, gdje su naši uspješno neprijatelja dočekivali nanoseći mu velike gubitke. Oko Bihaća naši odredi stežu obruč i vode se mjestimične borbe.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA !

Št. Br. 21. IX. 41.

Polit. komesar, Komandant brigade,

[1] Miloš Polić
[2] Velimir Stojnić
[s] Obrad Banjac
* Vojo Todorović
[s] Slavko Rodić

BR. 196

NAREĐENJE ŠTABA DRVARSKE BRIGADE OD 21 SEPTEMBRA 1941 GOD. ŠTABU PARTIZANSKIH ODREDA U BRDU ORAŠKOM ZA RUŠENJE PUTA I ŽELJ. PRUGE BIHAC — BOS. NOVI I ZA PODNOŠENJE IZVJEŠTAJA O STANJU I RASPOREDU JEDINICA[1]

ŠTAB GERILSKIH (PARTIZANSKIH) ODREDA

u Brdu Oraškom

Izvještaj od 19-og ov. m. primili ^mo.

Prema vašem izvještaju, kod vas nema nekih većih novosti. Svi raniji zadaci koji su u prošloj naredbi pred vas postavljeni ostaju i dalje važeći. Prema vašem izvještaju, neprijatelj iz Bihaća pokušava preći u ofanzivu. U vezi s tim vaši odredi moraju svoje položaje što bolje učvrstiti, a same odrede morate što bolje srediti. Morate učvrstiti veze s drugim partizanskim odredima i povezati svoje akcije s njima; to naročito učiniti s partizanskim odredima iz Velikog i Malog Radića. Po svaku cijenu onemogućiti pokret neprijatelju od Bihaća ka Krupi i Bosanskom Novom ili obratno. Zato ceste i željezničku prugu Bihać — Bos. Novi što više uništiti i zagospodariti njima. Samo na taj način neprijatelj će biti doveden u bezizlazan položaj. Te zadatke treba da izvršavaju bosanskokrupski odredi s kojima stojite u vezi, a vaš štab, ako je potrebno, treba da odredi i naročite partizanske grupe koje će poći na izvršavanje tih zadataka u zajednici sa naprijed navedenim odredima.

U idućem izvještaju podnijeti tačno: gdje se nalaze vaši odredi, položaje koje oni drže, zadatke pred kojLma stoje, brojno stanje ljudstva pod oružjem, broj automatskog oružja, municije i drugog materijala kojim vaši odredi raspolažu. Ovaj izvještaj vrlo je važan i odmah ga podnijeti. U izvještaju staviti najvažnije potrebe za vaše odrede, kako bi Štab brigade mogao o njima, u granicama mogućnosti, povesti računa.

Od nas tražite mitraljeze koje ste uputili na popravak. Ovaj put mi vam ne možemo poslati nijedan, ali po idućem kuriru poslaćemo bar jedan mitraljez.

Šaljemo vam propagandni materijal i traženi sanitetski materijal.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Št. Br. 21. IX. 41

Komesar brigade, Komandant brigade,

[1] Redakcija raspolaže kopijom naređenja.

БР. 197

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 21 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИ ЈЕЛАШИНОВАЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА О УПУЋИВАЊУ ЈЕДНОГ ОДРЕДА ЗА РУШЕЊЕ КОМУНИКАЦИЈА НА СЕКТОРУ ГРМЕЧА

ШТАБ I ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

КОМАНДИ ЈЕЛАШИНОВАЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Добили смо ваш извјештај од 19 и 20-ог ов. мј. У извјештају се каже да ваш одред располаже са 45 пушака и два пушкомитраљеза.

Примједбе у вашем извјештају од 19-ог ов. мј. су оправдане и на њих одговарамо сљедеће:

1.) Досада, о раду вашег одреда добијали смо врло ријетко извјештаје, па, према томе, нисмо ни знали праву слику вашега рада.

2.) Раније смо добили извјештај од М. Зорића да ваш одред располаже са око 100 наоружаних људи и на основу тога давали смо и задатке том одреду.

3.) Тумачење наше наредбе од 16-ог ов. мј. погрешно је, јер ми вас нисмо назвали саботерима, него је дословце речено ово: „Свако пропуштање сматраће се саботажом и помагање непријатељу". Према томе, уколико ви нисте пропустили да извршите неки задатак, не можете се ни сматрати таквим. Мислимо да није злонамјерно написана ова реченица у нашој наредби; њом се само хтјела подвући одговорност вођства одреда за све оно што тај одред треба да изврши.

4.) Писали смо, преко вас, команди батаљона за одреде Крупа и Сана да ваш одред припада овоме батаљону и, према томе, да вам они не издају наредбе, јер, стварно, не бисте ништа могли са успјехом извршавати. Та команда може само да вас позове у помоћ у случају неког јачег непријатељског напада.

5.) На примједбе политичког комесара да смо криво обавијештени о раду истога, то се не би могло рећи, јер у нашем писму од 15-ог ов. мј. подвучен је значај рада политичког комесара дотичног одреда и није се узимао поједини пол. комесар, него се у том писму обраћало свима пол. комесарима овога батаљона.

Да би се појачала активност наше борбе против непријатеља у сектору Б. Ваганац — Бравско — Грмеч, упутили смо данас један одред од 23 човјека са пуигкама и једним пушкомитраљезом. Како је то мали одред, узеће још једну десетину од одреда М. Зорића. Најважнији задатак овог одреда је да руши пругу у Грмечу и да омета саобраћај непријатељу. Неки јачи одред не можемо послати због одвајања снага овога батаљона за помоћ нашим одредима који се боре против Мусолинијевих „црних кошуља". Уколико будемо у могућности да још одвојимо неке снаге, пребацићемо их у Грмеч у састав тог нашег одреда. Командир одреда који је отишао тамо, друг Милашиновић Д.[1], треба да ухвати с вама везу и да заједнички радите. Они су собом понијели 4 нагазне мине за пруту. Ако је вама потребно још динамита, можемо вам послати. Исто тако и народних бомби. Такође, ако још треба мина. За ове ствари треба да упутите човјека с коњем.

Јављајте нам и даље о раду вашег одреда и да ли имате везу с одредом Милашиновићевим.

Уколико буде допупггала ситуација, један члан Штаба посјетиће и ваш одред.

Шаљемо вам радио-дневник и „Билтен".

21-1X-1941 год.

Уз партизански поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Политички комесар: Командант батаљона:

Мића

[1] Драгија Милашиновић

БР. 198

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О БОРБАМА ПРОТИВ УСТАША И ДОМОБРАНА У ВРЕМЕНУ ОД 14 ДО 20 СЕПТЕМБРА И РЕОРГАНИЗАЦИЈИ ОДРЕДА[1]

ШТАБ I ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

КОМАНДАНТУ БРИГАДЕ

Дрвар

По ранијем распореду наших снага, IV одред овога батаљона имао је задатак да оперише на сектору Б. Ваганац—Бравско. 15-ог ов. мј. исти одред заједно са V одредом и одредом „Волга" напали су непријатељски логор у Б. Ваганцу, али нису могли непријатеља разбити због помоћи која му је стигла из Бравска. Послије овога, V одред отишао је на своје старе положаје, а Четврти одред вратио се у Медено Поље.

Да би се формирао један одред који би стално остао на сектору Б. Ваганац — Бравско, морали смо узети за тај одред оне људе који су били дошли у Оштрељ ради појачања нашег десног крила. То су 23 војника са једним пушкомитраљезом. Ови људи су из Смољане и они најбоље познају терен тога сектора. Једна десетина са п.[ушко] м.[итраљезом] одмах је упућена, по тражењу Штаба бригаде, за појачање према Грахову.

Пошто је овај одред мали и не би могао да извршава са успјехом свој задатак, тражени су добровољци из одреда Врточа и Цвјетнићког одреда, који још нису стигли.

Да би се направио добар распоред снага на нашем лијевом крилу, упућен је друг Јовановић[2], оп.[еративни] официр, и друг Р. Зорић[3] у Медено Поље и Врточе са сљедећим задатком:

1.) Врточки вод, који по паду К.[улен] Вакуфа није имао добар распоред, проглашује се VI партизанским одредом овога батаљона и има да заузме положај IV одреда.

2.) Људство IV одреда — које је једним дијелом дало пушке Смољанцима: 33 [пушке] и 2 п.м., а остатак од 18 људи са пушкама остао је да врши стражу у Бјелају и М. Пољу — остаје у мјесту за организовање цивилне власти и да спречава пљачку по тим селима.

[1] Редакција располаже копијом документа. Извјештај је писан око 22 септембра 1941 године.

[J] Јово Јовановић

[8] Радивоје Зорић

3.) Цвјетнићки одред II батаљона имао би да заузме положаје нашег II одреда, а наш II одред, који је иначе ослабљен, да се рокира удесно према I одреду.

Оперативни официр још није стигао, а, по извјештају Р. Зорића, Врточани ће данас заузети одређене положаје.

Шаљемо вам извјештај Цвјетнићког одреда који говори о јучерашњим борбама на нашем лијевом крилу и о томе да људство тог одреда одлази кућама и носи оружје. Исто тако добили смо извјештај да је једна већа количина оружја однесена у Беглуке код тамошњих људи. Потребно би било да оде једна патрола у В.[елики] и М.[али] Цвјетнић и Беглуке да пронађе то оружје које је врло потребно нашим одредима. Што се тиче правог стања у Цвјетнићком одреду, доставићемо вам га чим се оперативни официр врати.

Непријатељски покрети у сектору овога батаљона током 19 и 20-ог ов. мј. били су сљедећи: На Бравском је непријатељ запалио 40 кућа; у поједине куће затварао је фамилије и тако палио. Изгорјело је око 100 људи, жена и дјеце. Само Бравско је добро утврђено. На Ланишту се налазе двије сатније за осигурање пруге. Јуче је непријатељ покушао да пали село Бунару, али је одбијен. 19-ог ов. мј., на нашем лијевом крилу, једна чета непријатељска кренула је према Градини, а друга је остала у пољу да копа кромпир и бере кукурузе. Наш II одред нападао је непријатеља, али нису примијећени непријатељски губици. Предвече су се обје чете повукле у Петровац. Јуче је непријатељ, са истим циљем (копање кромпира, брање кукуруза), заштићавао своју радну чету и нападао наше положаје.

Јуче су око 6 сати увече бацане гранате на Оштрељ и од њих су тројица рањена (један теже); друте материјалне штете нема.

На осталим секторима било је мирно.

По извјештају Јелашиновачког одреда, они су извршили сљедеће задатке: 14-ог ов. мј. разрушена је динамитом прута; 15-ог тројица бомбаша бацила је бомби на два отворена вагона гдје су били војници, бомбе су имале добро дејство; 16-ог су разрушили динамитом пругу; 18 и 19-ог у ноћи напали су стражу у селу Дједовачи, више Сане, погинуло је пет војника и заплијењено пет пушака и 100 метака. Јелашиновачки одред располаже са 45 пушака и 2 пушкомитраљеза.

Одред Смољанаца, који је данас отишао из Оштреља — са 23 пушке и једним пушкомитраљезом — са командиром другом Драгијом М.[1] и политичким комесаром Пером М.[2], добио је

задатак да руши пругу и да се повеже са Јелашиновачким одредом коме је то такође јављено.

Мишљења смо да се Мане Роквић више не шаље у Медеђо Поље с обзиром да положај IV одреда држе Врточани, а њему се може дати неки задатак према Талијанима; а нарочито зато што више нема тамо пол. комесара који је требао њега држати.

Са другарским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

BR. 199

UPUTSTVO ŠTABA DRVARSKE BRIGADE OD 22 SEPTEMBRA 1941 GOD. ŠTABU BATALJONA »STARAC VUJADIN« ZA ORGANIZOVANJE PARTIZANSKIH ODREDA, I OBAVJEŠTENJE 0 BORBAMA OKO JAJCA I MRKONJICA GRADA[1]

ŠTABU BATALJONA PARTIZANSKIH ODREDA
»STARAC VUJADIN«

Primili smo vaš izvještaj od 20-og ov. m. Prema vašem dopisu konstatujemo da ste veći dio svojih snaga uputili prema Glamoču. To niste smjeli učiniti, jer su naše snage oko Glamoča dosta velike i nije prijetila opasnost takve prirode da bi to trebalo učiniti. Ako su te snage već upućene prema Glamoču, onda neka jedan dio tih snaga ostane tamo, a bar jednu desetinu povucite sebi, tako da biste imali dva voda po 20 ljudi, koji bi mogli samostalno operisati u više pravaca.

U izvještaju postavljate pitanje odreda Miloša Tice: da li treba da ostane u sastavu vašeg bataljona ili glamočkoga. Ranije, to je pitanje bilo postavljeno ovako: Tica ostaje u vašem sastavu, ali potpada pod komandu Glamočkog štaba, jer njegov odred djeluje oko samog Glamoča. U isto vrijeme Tica treba da s vama najuže sarađuje. Tako treba da bude i ubuduće.

Što se tiče razgovora s drugovima iz Dalmacije, napominjemo sljedeće: drugovi iz Dalmacije, već nekoliko puta, dobili su iscrpna obavještenja o prilikama kod nas i [o] našoj borbi. Poručite drugovima, u ime Brigade i narodnog pokreta, da oni po svaku cijenu moraju početi s akcijama, pa bile to oružane borbe ili sabotaže.

[1] Redakcija raspolaže kopijom dokumenta.

Nije moguće da se ne može nešto poduzeti. Dobro kažete i sami u izvještaju: ukoliko na vrijeme ne budu preduzete akcije, da je to ustvari zatajivanje u narodnoj borbi i da se to najoštrije mora osuditi. Mi vjerujemo da će ipak drugovi iz Dalmacije učiniti sve da pomognu našu Narodno-oslobodilačku borbu i da je povedu i u svojim okupiranim krajevima.

Traženi ekrazit ne možemo vam poslati, jer ga nemamo. Posjedujemo samo izvjesne količine dinamita i možemo vam poslati do 100 kg, ukoliko možete zadovoljiti tamošnje potrebe.

Pitate nas kako treba da se organizuju pravi partizanski odredi. Drugovi iz Dalmacije koji se nalaze u vašim odredima imaju u tom pogledu dovoljno znanja, te će u tom pogledu moći dosta učiniti. Uostalom, tu nema mnogo pitanja. Treba samo dobiti sigurne borce, koji će biti stalno pod puškom, disciplinovani, uvijek spremni za pokret i za izvršenje zadataka. Svakim odredom treba da rukovodi komandir odreda, njegov zamjenik i politički komesar. Njih trojica zajednički rješavaju sva pitanja, komandir — više vojna, a politkomesar stara se za ideološko i drugo vaspitanje drugova partizana. Dobro je da ti odredi budu sastavljeni od drugova iz raznih sela, tako da ti drugovi budu što samostalniji u svakom pogledu. Ishranu treba organizovati na najširoj osnovi: od dobrovoljnih priloga pa do otetog plijena od neprijatelja. Dobićete kroz kratko vrijeme i druga detaljnija uputstva.

Vaš odred koji se nalazi na Ružića Drazi zasada može da ostane na tim položajima. Sami treba da izvidite i provjerite mogućnosti neprijateljskog nadiranja u tom pravcu. Sudeći po svemu, neprijatelj se u tom pravcu neće pokretati.

Danas su Musolinijeve bande prešle u napad. Dosada nisu imale nekih većih uspjeha. Borbe su u toku, detaljan izvještaj primićete po idućem kuriru. Oko Petrovca nema većih borbi. Naši odredi prema Jajcu imali su velikih uspjeha: neprijatelj je izgubio do 100 vojnika i potpuno je razbijen. To je bila neprijateljska kolona koja se pokretala od Glamoča prema Mrkonjiću Gradu. Još nemamo iscrpnih izvještaja o tim borbama. Znamo da je Mrkonjić Grad potpuno opkoljen i da su se sela prema Banjoj Luci digla na ustanak. Oko Bihaća naši odredi zauzeli su položaje, tako da se u najskorije vrijeme može očekivati udar na Bihać. Odmah šaljite kurire i to što sigurnije ljude.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA !

Št. Br. 22/IX. 41

Politički komesar, Komandant brigade,

БР. 200

УПУТСТВО ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ У БУНАРИ ЗА ЗБРИЊАВАЊЕ СТАНОВНИШТВА ПОПАЉЕНИХ СЕЛА[1]

ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ БУНАРА

ДРУГУ ЧЕКИ[2]

Примили смо ваш извјештај о борбама код Бунаре и паљењу села. На ваше наводе у писму одговарамо сљедеће:

1) Фамилије из Бунаре, као и друге које су се иселиле испред усташког терора, морају да се смјесте у шуми и то не да се насељавају у Срнетици и да тамо праве бараке, него дубље у шуму, у заклонитом мјесту. Ово се мора предузети ради тога што морамо предвидити да непријатељ може поново заузети Срнетицу и те би фамилије опет страдале ако би се населиле ту. За прављење барака могу добити даску у Опггрељу, а има још један вагон дебеле даске-мадре у Срнетици и то могу да узму. Из Срнетице се може узети све што би послужило у прављењу барака.

Прављење барака у шуми је једини начин да се фамилије склоне и осигурају бар колико-толико за зиму. Овај рад треба што хитније да се сврши док је љепше вријеме. Не чекати ништа и не оклијевати.

2) Што се тиче помоћи у исхрани тим фамилијама, о њој не може бити ни говора, јер вам је познато да су изгорјела и села Колунић, Шековац и Буковача, па и ту се сељаци сами старају за прикупљање исхране. Овај батаљон не располаже никаквим залихама хране и према томе не може им се помоћи. Треба сами сељаци да се сналазе **и да отимљу што још није попаљено, под заштитом вашег и Прекајског одреда.**

Чуди нас како наши људи нису више уграбили жита да оврху. Што се тиче кромпира, пасуља и др. — то треба копати и хранити се њиме. Углавном, **сељаци морају сами да се труде да грабе све што се може и да не чекају никаквог наређења ни помоћи.** Најбоље је да друг Чеко организује људе по питању прављења барака и о старању за набавку хране и отимању исте од непријатеља (кромпир, пасуљ и друго).

3) И овдје је била грешка што се Зорићев одред повукао са положаја, па је непријатељ због тога и успио да попали се-

[1] Оригинал упутства је у рукопису. Упутство је писано око 22 септембра 1941 године.

* Душан Чеко

ло. Због тога убудуће треба да штитите преостале читаве куће и села (Срнетицу) да бар то не попали.

4) За тражену со — послали смо за ваш одред 6 кг; за фамилије не можемо послати, јер соли овдје немамо, пошто је и ми требујемо из Дрвара. Најбоље би било да кнез села Бунаре дође у Оштрељ код цивилне власти, која ће оцјенити колико исти могу добити соли. Напомињемо да соли има врло мало, па неће моћи много ни добити.

Интересује нас да ли је становништво Бунаре и других [села] однијело собом ствари из села: намирнице, хаљине, биљце и другу робу.

Ципеле су поправљене. Засада не можемо примати женске ципеле, јер шустери не могу да стигну ни војничке да поправе.

Радио-вијести и „Герилац" послаћемо вам чим исто добијемо.

Уз партизански поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Политички комесар,
Илија Дошен

Командант батаљона,
Мића

БР. 201

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА МЛИНИШТА И ОКОЛИНУ ОД 23 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О ПРИПРЕМАМА ЗА НАПАД НА ГЛАМОЧ И ИЗБОРУ НАРОДНЕ ВЛАСТИ У ПРЕКАЈИ[1]

ШТАБ ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЗА МЛИНИШТА И ОКОЛИНУ
Убовићи, 23-1X-41

ДРУЖЕ ЉУБО[2]

1.) Друг Јовић[3] отишао је у Чардак да тамо се споразуме са Шолајом[4] за напад на Гламоч. Јавио је овог часа да долази он и Шолаја са једним водом и топом 37 мм да извршимо напад на Гламоч.

»

[1] Оригинал извјештаја је у рукопису.
[2] Љубо Бабић
[5] Душан Јовић
[4] Симо Шолаја

2.) За оне водове што си тражио за Дрвар он је обавијештен одмах, али мени не јавља ништа о томе, него је рекао усмено куриру да ћемо прије извршити напад на Гламоч, па онда ћемо послати све другове из Прекаје који су на овом положају у Дрвар.

3.) Овдје смо оснОЕали радни батаљон од другова из Прекаје и они дижу жито по Гламочком Пољу.

4.) Друже Љубо, Десница[1] је у оном штабу у Главицама, па не могу тачно дознати колико има оружја од његовог вода код нас.

Друг Зивлак Недјељко, када је отишао у Дрвар, однио је пушку. За њим је Десница послао курира да се одмах врати, и он се вратио без пушке; и тако је овде речено да]е он продао пушку за дуван, али ја сам испитао малог Вођевића и Ћапу[2] [који кажу] да је он дао пушку Тодићу, Миленкову брату, па ви то испитајте да ли је истина.

5.) У Прекаји је одржан збор са успјехом. Народна власт је изабрана и то: комесар комуналне политике друг Вуцеља Дмитар, комесар јавне безбедности друг Војо Савип, а комесар за исхрану друг Бајић Давид. Сви су другови дсбри.

Пол. комесар
М. Полић[3]

[1] Илија Десница
[2] Стево Ћапа
[3] Милош Полић

БР. 202

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ОФИЦИРА ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 23 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. О ВОЈНО-ОРГАНИЗАЦИОНОМ И МОРАЛНО-ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ ДРУГОГ И ШЕСТОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

ОПЕРАТИВ. ОФИЦИР 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"
23 септембра 1941 г.

КОМАНДАНТУ 1 БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

Од 19 до 22 о.м. обишао сам II и новоорганизовани VI одред овог батаљона и нашао следеће стање:

1) На основу наредбе батаљона од 19 о. м. досадањи Врточки водови проглашени су за VI одред. За командира одреда једногласно изабран је РАДОШЕВИЋ СТЕВО, а за политичког комесара РАДОШЕВИЋ ЛАЗО-богослов.

Одред је јак: 79 пушака, 4 п. митраљеза и 1 т.[ешки] митраљез — на положају, а за ред у позадини: 11 пушака у селима Бјелај, Врточе, Бјелај.[ски] Ваганац и Мед.[ено] Поље, а које припада под наведени одред. Поред тога, сада се налази у саставу овог одреда још 11 пушака и 1 т. митраљез из IV одреда, а који је премештен на сектор Бравско.

Одред је подељен на два вода и посео [је] положај: Жута Главица, Кадињача и Растова Главица — све до крњеушке цесте, са којим сам положајем лично упознао командира и воднике и дао им сва потребна објашњења за борбу, утврђивање, маскирање, одржавање везе са суседима, рад при нападу артиљерије, тенкова и пешадије.

На расположење Одреду ставио сам села наведена, те је у истима успостављена власт ради одржавања реда и мира. Ова села служе за попуну Одреда и његову смену људством.

Исхрана Одреда врши се рационално из наведених села.

У Одреду је потпуно заступљен ред, дисциплина, морал и елан.

Од командира, водника и герилаца из Одреда чуо сам негодовање према бившем командиру из IV одреда Роквићу Мани; разлог је углавном неспоразум, слаба веза и неактивност приликом борбе на Бравску — како они причају — итд. Изјавили су да не желе да се њихова крила наслањају на Манин евентуални одред, јер се боје издаје, тј. слабе активности.

Што се тиче депутације из Мед. Поља: да Мане, тј. IV одред, остане у Мед. Пољу, она је дошла из непознавања стварности, тј. нису знали да наместо IV одреда долази нови VI одред, а да Цвјетнићки одред има се упутити на другу страну, у који су они изгубили поверење. Међу људством сам установио да је њихова жеља да остану у VI одреду, те да не иду на Бравско са IV одредом, сем појединих евентуалних добровољаца. Зато сам мишљења да се ових 11, а можда и више, пушака из остатка IV одреда из Мед. Поља пошаљу на сектор Бравско, као и бар 1 п. митраљез из неког другог одреда, под командом Роквића Мане, као специјални одред-јуришни, с тим да и даље остане као IV одред, а да се одред под командом Милашиновића Драгије назове као VII одред, или да се овај остатак оружја из Мед. Поља стави под команду, тј. на расположење Д. Милашиновићу и да он буде као IV одред. Ови одреди би имали задатак да се ојачавају наоружањем месног становништва отетим оружјем и муницијом од непријатеља, јер ово становништво се најбоље може употребити за акцију на њима познатом терену. После овога требало би и осталим одредима који још немају број одредити редни број.

Што се тиче т. митраљеза, из IV одреда, сада у Мед. Пољу, он би требало да остане и да се распореди на погоднији сектор за његово дејство, а да се за сектор Бравско доделе п. митраљези.

2) II одред, тј. његов 2 вод, није утврдио Градину и — лево и десно — ћувике које сам у прошлом обиласку објаснио воднику Н. Пећанцу[1], те сам и сада ово наредио, како воднику тако и командиру, као и да се овај положај држи поседнут и да непријатељу тако згодан полазни положај за његову евентуалну офанзиву. У наведеном воду потребно је завести ред, дисциплину, елан и апсолутну послушност, нарочито код десетара Грубора Јове[2], кога војници не слушају, као ни воднике, и не поседају одређени положај.

За брже одржавање везе и [достављање] хитних наређења и извештаја, потребно је поставити телефон (инсталирати) негде око Пикета према Жутој Главици, те бисмо тако имали бржу везу са VI одредом и 2 водом II одреда, на чије секторе често непријатељ надире, а и тамо је правац надирања према Бихаћу. Овај телефон је пуно важнији [тамо] него да остане код цимера[3] на Осјеченици.

[1] Никола Пећанац

[1] Погинуо у Дрвару, за вријеме Седме непријатељске офанзиве, 25 маја 1944 год. као командан1 мјеста у Дрвару.

" Радничке бараке

II одреду добро би било доделити 3—4 мине за подметање под камионе који долазе по кромпир у с. Колунић, а и под тенкове који се у том правцу више [пута] појављују.

Операт. официр, кап. II кл
Јов. Јовановић

23-1X-1941

ШТАБУ БРИГАДЕ[1]

Дрвар

Шаље се извјештај опер. официра овога батаљона с овпм приједлогом: да се Мане Роквић не упућује ни у Медено Поље ни у IV одред, у Бравско [и] Грмеч, који је под командом друга Милашиновића Драгије. Мани треба дати специјални задатак, како је и сам Штаб бригаде то предложио данас преко телефона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Пол. комесар, **К-дант бат,**
Мића

БР. 203

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 23 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИ ШЕСТОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА КОД ВРТОЧА И ЗА ОРГАНИЗАЦИЈУ НАРОДНЕ ВЛАСТИ У ПОЗАДИНИ

ШТАБ I БАТАЉОНА »
„СЛОБОДА"

КОМАНДИ VI ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Ваш извјештај од 22-1X смо примили и према њему дајемо сљедећа упутства и наредбе:

Положаје које сада држите, држите све до даљнег наређења овога штаба.

Предвиђајући да би непријатељ могао покушати продор према Бихаћу и Кулен Вакуфу, даје вам се задатак да га дуж

читавог пута према Врточу нападнете са извјесним снагама, док би други дио снага пребацио се на бусије у самом Врточу. Сем тога, потребно је да одржаЕате сталне везе с нашим одредима око Рипачког Кланца, тј. с одредима II батаљона. Ту везу одржаваћете преко курира најбржим средствима којима располажете, тако да ћете бар сваки други дан слати и добивати извјештај. Сем тога, веза II батаљона с нашим штабом ићи ће преко вас, стога је потребно да одредите курире који ће бити у Бјелају и који ће даље овамо носити извјештаје. То морају бити сигурни, брзи и повјерљиви људи. Да би с овим штабом могли одржавати свакодневне везе, потребно је да одредите сталне курире.

Сем тога, напомињемо вам да организација политичке Еласти у позадини мора бити исто тако спроведена чврсто и у сагласности са становништвом села у коме се таква власт успоставља. Уз то вам напомињемо да називи жандармерија нису згодни и да их треба прилагодити приликама, схватањима и жељама становништва, стога те називе промијените у називе: привремене партизанске станице. Над радом тих станица треба водити строгу контролу. Рад њихов не смије ни најмањом ситницом огријешити се о став националноослободилачког фронта. За грешке одговараће не само извршилац те власти него и командир, заједно с пол. комесаром.

Штаб потврђује избор командира и политичког секретара.

Заплијењену стоку задржите за себе колико вам је потребно, а остало пошаљите овом штабу. Сматрамо да можете послати три коња, јер вам није потребно више од два пара којима већ располажете, па тражим"[1] да их овамо пошаљете.

Шаљите свакодневне извјештаје.

Са другарским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

23-1X 1941

Пол. комесар
Илија Дошен

Командант
Мића

BR. 204

IZVJEŠTAJ UGLJEŠE DANILOVlCA OD 17 SEPTEMBRA 1941 GOD. SVETOZARU VUKMANOVlCU-TEMPU O VOJNO-POLITlCKOJ SITUACIJI U ISTOCNOJ HERCEGOVINI[1]

24-IX-1941

IZVJESTAJ BR. 4

Dragi druže,

1. Prenosim ti u cijelosti prvi izvještaj druga C.[2] (jedan sasvim kratak poslao je sa sjevera):

»Evo tek poslije deset dana od moga dolaska ovamo mogu da ti pišem jedno opširnije pismo. Ja sam ovo vrijeme uglavnom proveo na putu, jedino što sam se kod Konjica zadržao 3—4 dana. Odatle sam ti poslao jedan kraći izvještaj. Dva dana poslije mene stigao je tamo onaj odred od 9 ljudi[3] i prije mene stigla su trojica drugova. Odmah poslije dolaska odreda sazvali smo jedan opšti skup na kome je bilo 30—40 ljudi. Ja sam izložio c'lj našega dolaska, položaj i borbe u drugim krajevima. Svi prisutni su bili za akciju, samo oprema je vrlo mala. Ali sa onim što ima mogućno je otpočeti akciju. Kao prvi zadatak postavili smo čišćenje toga terena od neprijatelja koji se tu sastoji od nekoliko postaja. Prema podacima koje smo imali, te se akcije mogu izvesti sa malo žrtava. Istovremeno s tim pr'stupilo bi se razoružanju neprijateljski raspoloženog stanovništva. Odnosi izmedu musl.fimanskog] i srpskog življa **u** tim krajevima[4] mnogo su bolji nego u ostalim dijelovima Hercegovine. Ljudi i sami uviđaju neophodnost saradnje, jer samo u tom slučaju možemo računati na potpun vispjeh akc'je. Odmah, na opštem skupu, izvršena je raspodjela odreda za formiranje četa. Biće formirane tri čete, kao što smo i predviđali. Ja sam stvari ostavio u pripreman^u i krenuo sam dalje, a drugovima sam naglasio potrebu brzine akcije. Što se tiče ljudi tamo, veliki je nedostatak što su svi musl.fimani], izuzev jednog Srbina i to nepart.fijca], Vasko[5] će biti danas ili sutra upućen tamo, jer sam tek sad do njega dopro. Potrebno bi bilo da se još koji Srbin uputi u te krajeve. Osim toga, s obzirom na mladost odgovornih drugova tamo, potrebno bi bilo

[1] Redakcija raspolaže originalom izvještaja koji je prepisala i dopunila svo.iim izvještajem Lepa Perović 24 septembra 1941 god. u Mostaru a poslala Svetozaru Vukmanoviću u Sarajevo.

' Uglješa Danilović

' Grupa partizana koja je izašla iz Mostara na oslobodenu teritoriju kod Boračkog Jezera avgusta 1941 godine.

[4] Odnosi se na Konjički srez.

[5] Vasko Gnjatić

uputiti i jednog polit.[ički] jačeg čovjeka, kojim ja ovdje ne raspolažem. Što se tiče situacije u ovom dijelu Hercegovine, ja ću se ovdje osvrnuti uglavnom na političku stranu dosadašnjeg razvoja događaja i na perspektive, jer ste o pojedinim borbama sigurno već dobili izvještaj. Dolaskom talijanskih trupa u Bileću 1-IX, borbe u svim dijelovima su potpuno prestale i stanovništvo u ovim krajevima uglavnom se vratilo kućama, izuzev Stolačkog i jednog dijela Ljubinjskog sreza koji se još nalaze u zbjegovima. Događaji se mogu sumirati ovako. Ovdje je ustvari bio opšti ustanak sprskoga naroda koji se, usljed naše slabosti, strahovitog masovnog pokolja nad Srbima, u kome su muslimani ovih krajeva prilično masovno učestvovali, i najzad, usljed uticaja pojedinih bandita i pljačkaških crnogorskih bandi, pretvorio u pljačku i opšti pokolj muslimana. Ustanak je pred navalom talijanskih trupa ustvari kapitulirao i to iz dva razloga: 1) strah od represalija (paljenje sela), kao što je bio slučaj u Cr. Gori, i nedovoljno naoružanje za borbu sa tal. vojskom; 2) što je ustanak bio uperen samo protiv ustaških vlasti i hrv. vojske i što sad kod ogromne većine postoji uvjerenje da okupatorske trupe makar neće nastaviti sa onakvim pokoljem kakav su činile ustaše. Stav drugova ovdje takođe je bio za prestanak borbe, zato što se događaji nisu više mogli upraviti pravim putem i prijetilo je da će se svaka dalja akcija pretvoriti samo u pokolj i pljačku. Ja sam imam utisak, poslije učešća na jednom opštem skupu gdje je bilo oko 150 ljudi iz Nevesinj. sreza, da je ogorčenost među Srbima tolika da oni postavljaju pitanje: »mi ili Turci«. Ubjedivanje i iznošenje primjera iz Bosne tu malo pomaže, a na borbu protiv toga, s obzirom na naše snage, bilo bi apsurdno i misliti.

Događaji su ovdje tekli uglavnom ovako: Pred Vidovdan (28 juna) izvršeni su masovni pokolji nad Srbima u Stolačkom, Ljubinjskom i Gatačkom srezu. Pod utiskom tih pokolja i pod uticajem lažnih vijesti da su tobože došli Crnogorci i da su doletjeli rviski avioni, izbio je spontano ustanak u Nevesinjskom srezu i jednom dijelu Bilećskog i Gatačkog sreza. Ustanak je počeo razoružanjem žandarm. stanice u selu Lukavcu, na granici Nevesinj. i Bilećkog sreza. Ustanak se prenio na velik dio Nevesinj. sreza i došlo je do opsade Nevesinja. Ta opsada trajala je nekoliko dana, ali, usljed neosiguravanja putova od Kalinovika i Mostara, ustanici su se morali povući i glavne borbe vodene su kod sela Bratač sa hrv. vojskom i ustašama. Tu je poginuo i onaj Mijo Babić.[1] Borbe u tom kraju trajale su kroz cijelo vrijeme, jer je teren vrlo povoljan za odbranu. Uglavnom, naleti vojske su odbijeni, ali je za jedno vrijeme moralo biti izvršeno povlačenje, vojska je ušla u selo, ali poslije njenog povlačenja seljaci su se ponovo vratili u selo. Kroz cijelo vrijeme u selu je postojala naoružana straža. U Gatačkom

[1] Pavelićev pobočnik

srezu istovremeno je izvršen napad na Gacko. Ustanici, neSto domaćih seljaka i uglavnom crnogorske pljačkaške bande,[1] zauzeli su Avtovac, opljačkali ga i povukli se u brda. U Bilećkom srezu izvršen je napad na žand. kasarnu na Divinu, koji nije uspio. Poslije ovoga seljaci Srbi iz Bilećkog sreza, a usljed pokolja [i seljaci] iz Stolačkog i Ljubinjskog sreza, povukli su se iz doiina i [sela] pored putova u brda. Narod se naoružao po brdskim selima, u zbjegovima i na ivici brda postavljene su straže. Brda (sela i zbjegovi) nisu priznavala hrvatsku vlast i živjela su za se. Sukobi sa hrvatskom vojskom i ustašama bili su mjestimični, uglavnom trajalo je puškaranje na pretstražama. Ustaše i hrv. vojska držali su veća mjesta, drumove i doline, a ustanici brda. Potsticaj za ustanak dali su anglofilski reakcionarni elementi, koji su poslije kočili i sabotirali s.ve akcije. Među njima najvažniji je Petar Samardžić,[2] bivši zemljoradnički prvak iz Bratača.

Takvo stanje trajalo je, uz pojedine incidente, sve do 26 avgusta. Hrvatska vojska nije išla u brda, a seljaci nisu silazili dolje. Kroz to vrijeme formirane su čete, tj. vršila se vojna organizacija. Neke su čete formirali spontano sami seljaci, a ostale su formirane na potsticaj druga M.[3] koji se tada nalazio ovdje na terenu. Čete su bile opštenarodne vojne organizacije, to je bila, takoreći, opšta mobilizacija u koju su morali ući i oni koji nisu sami htjeli da se bore. Svega su dvije-tri čete imale i polit.komesare, a ostale su imale samo komandire koje su seljaci sami izabrali. Drug M., koji se poslije dolaska ovamo uglavnom nalazio na granici Crne Gore, obilazio je pojedine zbjegove i brda, ali sam nije mogao da osigura naš uticaj u četama i očekivao je dolazak drugova iz M.[ostara], Naših drugova seljaka bilo je vrlo malo i čete u kojima su se oni nalazili bile su pod našim uticajem. Da su drugovi iz M.fostara] stigli na vrijeme i da su se raspodijelili na pojedine čete, stvari bi ovdje sigurno pošle pravilnim putem i ovaj dio Hercegovine mogao je, po cpštem uvjerenju, biti osloboden u toku nekoliko dana. Međutim, oni su zadocnili, borbe su već počele, i njima nije ostalo drugo nego da se odmah umiješaju u borbu, a neophodan politički i organizacioni rad koji je trebalo unaprijed izvršiti (uspostava discipline i polit.komesara, ubijediti u potrebu bratskog odnosa prema muslimanima sa kažnjavanjem krivaca itd.) nije se mogao izvesti. Mase su u takvom stanju stupile u borbu i, podbadane od kulačkih eleme-

[1] Pomenute bande predvodili su kapetan biv. jugosl. vcjske Bajagić i pop Perišić.

' Jedan od voda zemljoradničke stranke, četnički vojvoda, ubijen od organa državne bezbjednosti kao odmetnik marta 1945 god. kod s. Grabovica, Srez Nevesinje.

* Miro Popara, sekretar OK KPJ za Sjevernu Hercegovinu, kasnije komesar Operativnog štaba za Hercegovinu, uhvaćen i strijeljan od Italijana 1942 godine.

nata (koji se nadaju da će se istrebljenjem muslimana dočepati njihovih imanja i kuća), od reakcionarnih anglofilskih elemenata, koji su početak ponovne borbe (poslije prve etape oko Vidovdana) kočili, ali, kad su vidjeli da je masu nemogućno zadržati, htjeli su da je okrenu drugim putem (istrebljenje muslimana), nasuprot nama, i najzad, rukovođene primjerom crnogorskih bandi, koje su se, pod izgovorom pomaganja, stalno muvale ovuda, — ovu svoju borbu pretvorile [su] u krstaški rat protiv islama. Od velikog su uticaja ovdje bila još dva faktora. Prvo, to su ljudi koji su ili sami preživjeli jame ili im je cjelokupna porodica poklana. Ovi su bili najaktivniji u klanju i oni su prvi pokolj na Dabru i izvršili. Drugi faktor bio je taj — što su ovo granični krajevi, gdje pljačka i paljenje neprijatelja (muslimana) postoji kao tradicija. Osim toga, sadistička ubistva koja su u masi izvršena nad Srbima u Gatačkom, Ljubinjskom i Stolačkom srezu izazvala su nečuvenu mržnju prema muslimanima. Priča se da su ustaše na Berkovićima kuvali djecu i nagonili njihove majke da ih jedu, a poslije ih ubijali, silovali djevojke i žene itd. Kažu: biti ubijen metkom, to je značilo sreću. Svi zločinci koji su počinili ta djela bili su domaći muslimani, a gotovo u svim dijelovima istočne Hercegovine muslimani su masovno pristajali uz ustaše. Bilo je pojedinih sela i opština gdje su muslimani štitili svoje komšije Srbe i uglavnom u tim mjestima nije bilo ni pokolja Srba. Ovo su mi mnogi seljaci Srbi pričali. Ali ovo su bili mjestimični slučajevi u Nevesinjskom srezu. Kad su otpočele borbe, bilo je dosta slučajeva da su muslimani dolazili na pregovore sa ustanicima. Takav slučaj bio je i ovdje, u Bilećkom srezu. Muslimani iz Fatnice, Dječa, Njeganovića vodili su pregovore sa ustanicima. Ustanici su tražili od njih da predaju oružje, a krivci će, naravno, odgovarati za svoje zločine. Ćatovići iz sela Dječa nisu pristali da predaju oružje, a ostali su pristali — na potsticaj naših drugova muslimana. Obećali su predati 150 pušaka. Međutim, kad su ustanički odredi sišli, zatekli su samo 8 pušaka i to kod ljudi koji se stvarno nisu mogli boriti. Ostali, na potsticaj ustaških zločinaca muslimana, povukli su se prema Plani i organizovali front. U selima su ostale samo neke familije i starci. Ustaše su uspjele da povuku ove muslimane služeći se naročito slučajem u Dabru, gdje su gotovo svi muslimani pobijeni. Ova prevara u pogledu predaje oružja još je više pojačala ogorčenje i prouzrokovala ovaj pokolj 4 muslimanskih žena, djece i staraca. Tako se i ovaj zločin može uračunati u djelo ustaša. Dasuljudi predali oružje i da su ostali kod kuće, našim bi drugovima bilo mnogo lakše aa spriječe ono što se desilo, naročito zbog toga što u ovom srezu nije bilo masovnog pokolja Srba.

Druga etapa borbe otpočela je 23 avgusta. Bio je pripremljen napad na Berkoviće (Dabar). Pripremile su ga čete koje su bile

pod pretežno našim uticajem. Ali su odmah primijećene pljačkaške bande koje se okupljaju u velikom broju, sastavljene od izbjeglica (ljudi iz zbjegova) i Crnogoraca, a predvođene nekim banditima. Usljed toga se odustalo cd napada. 26 avg. izvršila je četa Đurića[1] ibivši narednik), koja je sastavljena većinom od izbjeglica, napad na Berkoviće i pozvala je u pomoć naše čete, obavještavajući lažno svaku pojedinačno da je napad opšti. Cete su se angažovale u borbi koja je trajala dva dana. Pljačkaši i izbjeglice bili su premoćni i izvršili [su] opšti pokolj i paljevinu. Ljudi iz naših četa, koji su bili spremni da to ne vrše, nisu htjeli ići tako daleko da to čak i borbom spriječe. Osim toga, ovi muslimani u Dabru bili su gotovo svi doseljenici koji su [se] tu nedavno naselili na imanja Srba koji su bili pobjegli ili pobijeni od strane ustaša. Tu je pobijeno oko 200 muslimana. Taj događaj imao je za posljedicu dvije stvari: ojačao je uticaj pogromaških elemenata kod Srba, a muslimane, u cjelini, stavio nasuprot ustanicima — kao što sam gore napomenuo. Borba koja je tu otpočela širila se dalje. 27 [avgusta] izvršen je napad na Divin, gdje se žand. postaja predala bez borbe i ustanici su pošli prema Plani. Napad na Planu izvršen je 27 uveče. Borbe su trajale dva dana. Plana je zauzeta 29 avg. Glavnu riječ u borbama oko Plane vodili su Eraković,[2] Lalić i drugi njima slični elementi o kojima ću poslije detaljnije govoriti. Poslije zauzeća Plane ustaničke čete krenule su prema Bileći. 30 avg. zauzet je grad bez borbe, a vojska, ustaše, muslimani koji su se povukli od Plane i jedan dio muslimana iz grada zatvorili su se u logor koji je dobro utvrden i tu se spremali na otpor. Ustanici su spremali napad na logor, ali su došli Talijani. Pljačkaške bande odmah su pobjegle, a naše čete morale su takođe izvršiti povlačenje. Naši drugovi iz M.[ostara] stigli su ovamo tek 27 avg., poslije pada Divina, kad su ustanici vršili opsjedanje Plane. Cete koje su bile pod našim uticajem, odnosno naši drugovi u tim četama trudili su se da borbi dadnu drugi pravac. Zahvaljujući tome, u Bileći nije izvršen pokolj muslimanskog življa. Naše su čete ču'vale muslimanske mahale, ali nisu mogle spriječiti pljačku dućana (i mnoge srpske radnje su opljačkane) od strane pljačkaških bandi. Drugovi M.[3] i S.[4] vratili su se ispred Bileće i gore, u pomenutim selima, zatekli su vrlo teškr stanje. Pljačkaši su već počeli da iseljavaju muslimanske familije koje su tu bile zaostale, pljačkaške bande su se sve više pojačavale i prijetilo je svakog momenta da će tu, na licu mjesta, doći do

[1] Vlado Đurić, aktivni narednik bivše jugoslovenske vojske, četnički komandir čete, stri.ieljan od partizana kao izdajnik 9 januara 1942 god. na Dabru u Hercegovini.

[2] Simo Eraković, strijeljan od partizana u Crnoj Gori kao izdajnik 1942 godine.

[3] Miro Popara

[4] Lepa Perović-Seka ,

pokolja. Pošto su se naše čete nalazile u Bileći — bile su daleko —, drugovi su stali na stanovište da je jedini izlaz da se ove familije spasu — da se evakuišu za Stolac. Transport od oko 400 žena, djece i staraca, uglavnom, upućen je, pcd pratnjom 12 naših najboljih ljudi koji su se ovdje nalazili, putem za Stolac. Kod Dabra ih presrela jedna grupa bivših žandarma, na čelu sa Radosavom Vukovićem, pojačana Srbima sa samoga Dabra, primorala stražu koja je sprovodila transport da se povuče i gotovo do taj transport pobila bacanjem u jame. Nešto se bjekstvom spaslo, ali koliko — nemože se utvrditi. Nekoliko familija uspjelo je da se zadrži u samoj Fatnici, čuvala ih je straža. Ali, poslije ovoga što se sa transportom desilo, morali su i ti ljudi biti sklonjeni, njih oko 25 na broju. Oni su, pod jakom pratnjom, upućeni i sprovedeni u Bileću. To je bilo 3 sept., a transport je bio upućen i pobijen 1 sept. Eto, tako se završila druga etapa ustanka. Ukoliko niste dobili izvještaj 0 svim akcijama i borbama, koji je još prije moga dolaska poslan, ja ću idući put o tome detaljno pisati.

Ja sam ovamo došao kad su se stvari potpuno završile. Talijani su zauzeli, u većim formacijama (nemam tačne podatke), sva mjesta, izuzev Gacka, ali izgleda da su prije tri dana ušli i u Gacko. Njihovi odredi, u jačini od oko čete, zalaze u pojedina sela, bliže gradovima (Bratač, Divin, Fatnica i dr.), i traže od stanovništva oružje. Vrše djelimične pretrese. Na Plani, kao raskršću, postavili su jaku posadu (oko 2 čete). Dosad nisu vršili nikakva hapšenja, ni progone. Muslimani su, gotovo iz cijelog Bilećkog sreza, izbjegli i sklonili se u grad i ne smiju da se vraćaju na svoja sela koja su potpuno opustošena, kuće popaljene. U Nevesinjskom i Trebinjskom srezu nije došlo do pokolja muslimana i oni se još nalaze u svojim selima. Talijani drže sreska mjesta i tek sada postavljaju neke posade (Plana) izvan sreskih mjesta. U cijelom Bilećkom srezu 1 većim dijelovima Nevesinjskog (gotovo sav), Ljubinjskog, Trebinjskog, Gatačkog i Stolačkog sreza nema nikakve vlasti. Talijani [su] samo kroz neka sela prošli i vratili se nazad. Izgleda da će u pojedinim selima (tamo gdje su bile kasarne) postaviti svoje postaje, ali to još dosad nije učinjeno.

Ukratko, danas je položaj ovakav. Srpsko stanovništvo, koje čini ogromnu većinu u istočnoj Hercegovini, neprijateljski raspoloženo prema okupatoru, vidi u njemu glavnoga krivca za pokolj nad Srbima i ne pomišlja da se razoruža. Ono gotovo i ne silazi u gradove, nije voljno da prizna ikakvu vlast odatle. U nekim selima se još uvijek nalaze straže koje odreduje četa. Dakle, ono želi da živi nezavisno od grada. Ali većina još nije spremna da se bori protiv okupatora, jer se ne osjeća dovoljno jaka. Osim toga, Talijani su izjavili da će spaliti svako ono selo u kome se ispali puška na njih. S druge strane, kulački elementi (naročito seoski trgovčići) već otvoreno namiguju okupatoru. Izgleda da će okupator u grado-

vima pridobiti sprsku čaršiju i kulačke elemente na selu i da će ih učiniti svojim otvorenim agentima, kao što je već slučaj u Crnoj [Gori] (prema obavještenjima koje sam ovdje dobio).

Usljed ovakvog stanja, pred nas se ovdje postavljaju dva teška problema: kako produžiti otvorenu borbu protiv okupatora, što je glavni naš cilj, i kako da se ne dozvoli ponovna uspostava nenarodne vlasti u ovim krajevima. Mi smo o ovome prodiskutovali detaljno i složili se u ovom: potrebno je stvoriti neke organe narodne vlasti nezavisne od okupatora. Jedina organizacija koja danas postoji u selima to je četa, u koju ulaze svi Ijudi koji su učestvovali u borbama. Ceta je formirana u toku ustanka. Ceta se ne može smatrati kao gerilski odred, zato što svi ljudi u četi nisu spremni da se danas oružano bore protiv okupatora, zatim, većina četa nije stvorena od strane gerilskih štabova i prema tome ne nalazi se pod njihovom komandom, i najzad, što je sastav četa takav (opšti) da bi njihovo čišćenje bilo vrlo teško izvesti i od nama neprijateljskih elemenata bilo bi okarakterisano kao cjepačka akcija, a bez čišćenja bilo bi nemogućno zavesti red i disciplinu i stavljanje pod komandu gerilskih štabova. Stoga mislimo da bi četu trebalo i dalje zadržati i to danas kao jedinu organizaciju koja na selu postoji, dakle kao opštenarodnu političku organizaciju koja bi na svojim skupovima rješavala sva narodna pitanja. Kao vojna organizacija četa će biti samo u opštem narodnom ustanku. Kao organe narodne vlasti čete bi na svojim skupovima birale odbore, narodne odbore. Mi ćemo te odbore obrazložiti na ovaj način i ovo bi se donijelo kao neka rezolucija na opštim skupovima četa:

Narodni odbori. Narod se danas nalazi pod okupatorskom vlasti koja mu se silom nametnula. On tu vlast ne priznaje, jer je ona odgovorna za sve zločine koji su izvršeni nad narodom, a cilj joj je pljačkanje i uništenje naroda. On će se te vlasti okupatorske sile osloboditi organizovanom borbom u onome momentu kad njegove snage budu za to dorasle.

Narod neće priznati od okupatora postavljene vlasti, niti će dopustiti da pojedinci, ili pojedine grupice, u cilju lične dobiti, opšte sa okupatorom mimo naroda.

Pošto je četa jedina opštenarodna organizacija kroz koju je narod uništio ustašku vlast, to je ona jedina u pravu da reguliše kako unutarnje odnose pojedinaca i grupa tako i odnose čitavog organizovanog naroda prema okupatoru. Svako zaobilaženje te opšte narodne organizacije je ustvari izdaja koja omogućuje neprijatelju da uspostavi punu vlast nad narodom. Zaštita naroda od takvih izdajnika je dužnost čete, isto tako kao što joj je dužnost oružana odbrana slobode od slugu talijanskoga fašizma (ustaša).

Da bi se isključila svaka posebica kako u rješavanju međusobnih odnosa tako i odnosa prema okupatoru, čime bi se štetili interesi oslobodilačke borbe, četa, na svom skupu, bira narodni

odbor, koji te odnose — u ime naroda i u saglasnosti s narodom — uređuje. Kao i svaka narodna vlast, i ovi odbori mogu, u svakom času, biti smijenjeni na opštem skupu čete.

Mi smatramo da, ako bi se ova organizacija narodnih odbora ostvarila, to bi ustvari bili pravi zameci buduće vlasti. Mislimo da će se ovo moći sprovesti s obzirom da je četa, kao organizacija, postala već popularna, s jedne strane, a s druge strane — svaki se pita šta da radi. Dakle, od četa bi se stvorile narodne seoske skupštine, a pojedinci, tzv. ugledni ljudi, koji će sigurno početi da šuruju s okupatorom, biće ustvari raskrinkani i baš oni okarakterisani kao cjepači narodnih redova, a ideja jedinstva vrlo je danas živa. Sa stvaranjem ovih odbora ne bi se stalo kod pojedinih četa, nego bi se poslije toga prešlo na stvaranje sreskih narodnih odbora itd. Naravno da mi, u ovom slučaju, moramo pojačati rad u četama da bismo preko njih zadobili i uticaj u samim odborima. Cete bi, dakle, danas primile druge funkcije, a pored njih bi se mogle stvoriti druge oružane formacije, gerilski odredi. Možda će vas začuditi ove specifične forme koje mi uzimamo, ali su one, svakako, posljedica sasvim naročitih prilika koje ovdje vladaju.

U pogledu partizanskih odreda mi dajemo ovakvo objašnjenje. Čete ostaju i dalje kao vojne organizacije opšteg narodnog ustanka. Ali, u vremenu kad situacija nije dozrela za opšti narodni ustanak, nužnost borbe protiv neprijatelja i njegovih protivnarodnih mjera (teror nad narodom i pojedinim narodnim borcima, pljačkanje narodne imovine itd.) kao i zadavanje udaraca neprijatelju u borbi protiv nas i naših saveznika (SSSR, Engl., Amerika) nameću nam potrebu stvaranja užih, čvršćih, disciplinovanih i pokretnijih borbenih odreda (partizanskih odreda). Ovi odredi se stvaraju od dobrovoljaca. Pošto se partizanske borbe vode u svim potlačenim i okupiranim zemljama i u svim krajevima Jugosl., to se ovi part. odredi organizuju pod rukovodstvom Glavnog štaba partizanskih odreda za Jugoslaviju.

Na ovaj način mi bismo zasad stvorili manje, ali disciplinovane odrede koji bi otpočeli sa manjim akcijama protiv okupatora; dokle bi ovako trajalo, to se ne može sada reći, ali sad podići sve na oružje — u ovom momentu bilo bi nemogućno, a osim toga moraće se izvršiti veliki politički rad da bi se ova ogromna snaga srpskog naroda, koja će činiti glavnu snagu revolucije u ovim krajevima, skrenula sa ovog kobncg puta vjerskog rata i okrenula putem borbe protiv okupatora. Partizanski odredi činiće docnije solidnu kičmu narodne vojske.

Da su se događaji u ovim krajevima razvili ovim pravcem (kapitulacija pred Talijanima), mnogo su doprinijeli i dogadaji u Cr. Gori. Narod se tamo podigao na oružje, bilo je zauzeto nekoliko mjesta (Danilov Grad i dr.), ali je došla ogromna talijanska snaga, računa se 80—120 hiljada, popalila veliki broj sela i razbila narodnu

vojsku koja je primila frontalnu borbu. Drugovi tamo, izgleda, tek sad pristupaju formiranju gerilskih odreda. To su obavještenja kojima ja ovdje raspolažem, a za 3—4 dana očekujem odatle jednog druga, pa ću vam onda detaljnije pisati.

Mi smo svjesni koliko je to ogroman gubitak što su dogadaji ovdje pošli tim putem i da će ova kapitulacija u Hercegovini dovesti u težak položaj nćiše partizanske odrede u Bosni, ali ja ne vidim šta bi se ovdje moglo drugo preduzeti, osim onog što sam ti izložio.

Formiranje partizanskih odreda izvršiće se na onom planu kako smo se sporkzumjeli, samo sa nekim ličnim izmjenama. Tako će u I bat. biti Nenad[1] i još dvojica drugova odavde sa terena, u III bat. biće pol.komesar S.,[2] zatim ,S.[3] i jedan ofic'r, a III bat-ostaje onako kako je formiran.

Sad, ukratko, da ti iznesem o ovim anglofilskim elementima. Oni su stvorili svoj glavni štab sa sjedištem u Ravnom, na granici Crne Gore. Iz ova dva dokumenta[4] koja ti prilažem i iz razgovora znam da se u tome štabu nalaze dva bivša oficira, kapetan Vladislav Hamović[5] i poručnik Mihajlo Koprivica, zatim još neki ljudi iz bivše zemljoradničke stranke. Oni su formirali neki Odbor za narodnu odbranu i njegov štab. Ti ljudi su direktno povezani sa crnogorskim federalistima i izgleda da su odatle i finansirani. Oni su pred narodom istupali kao prijatelji Rusije, a užem krugu su govorili da je Engleska ta koja će nas osloboditi. Govorili su da će se engleske trupe ubrzo iskrcati u Dalmaciji i da dotle nije potrebno stupiti u borbu. Cijelu tu organizaciju izgleda da je sproveo Vidak Kovačević koji je došao ovamo iz Beograda i Lazar Trklja." Taj štab je pokušao da se poveže sa nekim komandirima četa i u tom su u nekoliko slučajeva i uspjeli. To je komandir čete na Berđeđu, bivši poručnik Đerić,[7] komandir jedne čete u Gatačkom srezu, neki Popović,[8] zatim komandir jednog manjeg lutajućeg odreda, Dušan Brstina, bivši podoficir; i najzad, Jovan Dragović[9] i sam je ko-

[1] Nenad Vasić
' Savo Medan
[a] Milenko Šotra
' Pomenutim dokumentima Redakcija ne raspolaže.
[5] Kapetan biv. jug. vojske iz s. Dola kod Ljubinja, kasni.ie bio u četničkom štabu na Ozrenu. Posli.je osloboden.ja uhvaćen od organa narodne vlasti, osuden na smrt i strijeljan.
* Diplomirani student filozofije iz Bileće, jedan od voda zemljoradničke stranke, prvi organizovao četničke bande u Hercegovini i pobjegao Italijanima. Sada u emigraciji.
[7] Poručnik Krsto Đerić, ubijen od partizana u Trusini početkom 1942 god. kao neprijatelj NOB-e.
[8] Milorad Popović, oficir bivše jugoslovenske vojske, četnički komandant, poginuo 1945 god. kod s. Okruglice, u. istočnoj Bosni, u borbi sa jedinicama NOVJ.
" Jedan od voda ^zemljoradničke stranke u Hercegovini, četnički ideolog, sada u -emigraciji.

rnandir jedne čete, a Petar Samardžič je komandir čete u Bratači. Poslije vidovdanskog ustanka ovi ljudi su stalno radili na kočenju i sabotiranju svake akcije. Izvršili su i nekoliko otvorenih izdaja. Tako je pri opsjedanju Gacka, koje su vršile naše čete, u operacijama učestvovao i jedan gerilski odred iz Cr. Gore.[1] i komandir toga odreda, drug, rukovao [je] svima operacijama. Ljudi iz ovoga štaba tražili su da se propusti vojska iz Nevesinja za Gacko, oni su uspjeli da ubijede Ijude iz Nevesinjskog sreza da tu vojsku ne treba razoružavati, jer će tobože sela biti popaljena. Hrvatska vojska iz Nevesinja došla je u pomoć Gackom, zašla za leda našim četama i one su se morale povući. Slič&n je slučaj bio prilikom razoružanja Trusine. Naše su čete opkolile hrv. vojsku na Trusini i htjele da je razoružaju. Poručnik Đerić je vodio pregovore i ubijedio je naše ljude da nije potrebno odmah razoružati hrv. vojsku, jer da se to tobože može učiniti u svakom momentu i treba pričekati zauzeće Dabra, jer bi razoružanjem sada bili dovedeni u nezgodan položaj hrv. oficiri. Ljudi su u to povjerovali, i tek kad je hrvatskoj vojsci stiglo pojačanje, uvidjeli su prevaru i razoružali tu vojsku. Prilikom borbe kod sela Bratača Petar Samardžić je odbio saradnju i pomoć muslimana. Itd.

Dakle, kakav je detaljan plan imao ovaj štab i kakav sporazum sa crnogorskim federalistima, još tačno ne znamo. Znamo samo toliko — da je Petar Samardžić bio za vidovdanski ustanak i komandovao je četom iz Bratača prilikom opsjedanja Nevesinja. A poslije i on i svi ljudi iz ovog štaba kočili su i razbijali akcije i vršili su sabotažu. Zastupali su, spočetka, mišljenje da je potrebno pobiti sve muslimane, a sad se, na riječi, toga odriču. Izgleda da su ti ljudi, u p>očetku, htjeli da se nametnu za vođe ustanka, a kad su vidjeli porast našega uticaja, počeli su da sabotiraju. Karakteristično je da su oni prilikom opsade Gacka, kojom smo rukovodili mi, izvršili sabotažu, a poslije su — kao što se vidi iz ovoga dokumenta — sami pripremali napad na Gacko u saradnji sa federal'lstima, naravno — na potpuno pljačkaškoj osnovi, što se u ovome dokumentu otvoreno izjavljuje. Mi smo već počeli sa raskrinkavanjem ovih Ijudi, a izdaćemo protiv njih i jedan letak u kome ćemo razotkriti njihovu rabotu. Obaviješten sam da su pretstavnici ovoga štaba, poslije preuzimanja vlasti cd strane Talijana, vodili pregovore sa talijanskim oficirima u Foči. Sad, momentano, ništa ne znam o njihovoj daljoj akciji, a čim dobijem neke nove podatke, odmah ću te izvijestiti.

Eraković, koga sam ti prije spomenuo, vodi jednu crnogorsku pljačkašku bandu, a sam [je] bivši komita. Voda jedne iste takve bande je bivši avijatički narednik Lalić. Vjekoslav Đurić, koga sam ti takođe pomenuo, komandir je jedne- čete na Dabru, i njegova

[1] Kombinovani Nikšićki odred.

četa uglavnom ie sastavljena od ljudi kojima su pobijene porodice i stoga se ta ceta, uglavnom, isticala u ubistvima i pokoljima muslimana.

Cim dodem u vezu s drugom iz Crne Gore, odmah ću ti poslati izvještaj.

P.S. Sada sam obaviješten o tome da su prispjeli drugovi »španci«[1] i ja ću ih odmah rasporediti. Izvještaj odozgo još nisam dobio, dobiću ga tek sutra. Prilozi: 1) Rezolucija PK Crne Gore; 2) Dva dokumenta o štabu Narod. odbrane«. — Izvještaj je pisan kod Bileća 17-IX-1941.

2. Kao dopunu ovom izvještaju druga C. obavještavam te da smo preko nevesinjske organizacije izviješteni da je grupa od 6 ljudi, sa dva »španca«[2] pošla 21. IX za III bat. Dalje: »Rekli su nam da vam javimo da su četnici (njihov unutarnji neprijatelj) cdržali sastanak sa talijanskim vojnim vlastima. Usvojen je predlog ponude Talijana — da se neki seljaci (tipovi) obuku u talijanske uniforme i da onda idu razoružavati i ubijati po muslimanskim selima. Mi ćemo ovdje poduzeti protiv toga potrebne korake.« Tako pišu iz Nev.fesinja].

3. Ni od Gl. štaba, ni od organizacije u K.[onjicu] nemamo izvještaja o akcijama Trećeg bataljona. Ali je jedan partizan napustio borbu, navodno — da ponese neki izvještaj u K.[onjic], koji je trebao ponijeti neki seljak koji je ranjen. Izvještaj je uništio, pošto je, navodno, bio u opasnosti. On priča: Akcija je počela preuranjeno, tim što je jedan seljak, bez odobrenja Štaba, ubio iz osvete nekoga žandarma sa stanice Glavatičevo. Na to su ostali žandarmi pošli u potjeru, ali su ih partizani pohvatali (5—6), razoružali i drže ih sada kao taoce (!). Poslije toga su ustaše pošle na partizane. Razvila se borba u kojoj se računa da je poginulo 14—16 ustaša, a pohvatano oko desetak. Od tih je narodni sud 6 strijeljao, ostale pustio (!). To je sve. Drugi drug — koga smo opozvali, pa je danas došao — priča da se, još prije borbe, komandir III bat. sam ranio u nogu, te se povukao prije borbe u okolinu Nevesinja. Danas čujem da je stigao ovamo, navodno — po odobrenju Glavnog štaba, ali je utisak ovoga druga da je on prosto pobjegao, jer da mu rana nije uopšte bila opasna. Taj isti drug priča da su i komandir štaba i pol. komesar davali pred ostalim drugovima kapitulantske izjave: kako će odustati od borbe ako dođe tal. vojska. Seljaci su, međutim, po njemu, odlučno za borbu dokraja. Očekujem o svemu ovome izvještaj i potvrdu od Gl. štaba, a i mi ćemo ovdje ispitati sve. Bilo je, izgleda, i svađe, …, između koman-_

[1] Čedo Kapor i Petar Drapšin

[2] Dva španska borca otišli su u to vriiem« u Konjički bataljon. Jedan od njih, Jakov Baruh, poginuo je kod Konjica 1942 god-, a drugi, čije ime Redakcija nije mogla ustanoviti, poginuo je u Desetoj hercegovačkoj brigadi.

dira i pol. komesara III bat., jer je komandir htio poslije ranjavanja da ide, dok je komesar bio sam protivan. Nadam se da će »španci«, sa ostalima, stvar popraviti, ali ćemo o svemu obavijestiti, ipak, Gl. Štab."

Koliko je u III bat. stvar nesolidno postavljena — najbolji je dokaz letak koji su oni tamo izdali, a koji je sav osnovan na temelju jedne neprovjerene komordžiske vijesti o tome da je Turska ušla u rat....

4. Šaljem ti ona dva dokumenta o štabu Narodne odbrane i letak PK Crne Gore.

5. Adresa i javka za III bataljon Trifko Sarić, s.Jezero, Poslao me Petrović.

Drugarski pozdrav:

SMRT FAŠ1ZMU!

S.[1]

BR. 205

NAREĐENJE ŠTABA DRVARSKE BRIGADE OD 24 SEPTEMBRA 1941 GOD. ŠTABU BATALJONA NOP ODREDA ZA MLINIŠTA I OKOLINU ZA PODNOŠENJE IZVJEŠTAJA O SITUACIJI I O STANJU PARTIZANSKIH JEDINICA OKO MLINIŠTA, CARDAKA I MRKONJIC GRADA[2]

ŠTABU BATALJONA PARTIZANSKIH ODREDA ZA MLINIŠTA I OKOLINU

Primili smo izvještaj od 23-eg ov. m. od druga Miloša Polića. U vezi odlaska druga Jovića u Cardak i traženja pomoći od druga Šolaje, Štab brigade saopštio je isto Štabu partizanskih odreda za Glamoč da će vjerovatno Šolaja i drug Jović doći s jednim vodom i brdskim topom. Štab brigade nareduje:

1. Da se najhitnije podnese izvještaj o tome i uopšte o stanju odreda oko Mliništa i Cardaka.

2. Da drug Šolaja dostavi preko vašeg štaba Štabu brigade da li stoji u vezi sa Štabom brigade »Vrbas«[3] (p>artizanski odredi oko Banje Luke), ili je on potpuno samostalan i tako bez veze bilo

[1] Lepa Perović-Seka

[J] Redakcija raspolaže kopijom dokumenta-

" Brigada »Vrbas« nije postojala. Ovdie se misli na Manjački odred, koji je dejstvovao na lijevoj obali Vrbasa.

s kojom brigadom. Ovo je vrlo važno da bi se znao raspored odreda kojima raspolaže Šolaja i sektor njegovih akcija.

3. Podnijeti iscrpan izvještaj o prilikama oko Mrkonjića Grada, ukoliko imate vezu s tamošnjim odredima. Ako veze nema, onda je najhitnije uspostavite.

Borbe s talijanskim okupatorima dosada razvijale su se uglavnom s uspjehom. U prekjučerašnjim borbama neprijatelju je nanešen gubitak: 7 mrtvih i nekoliko ranjenih. Očekuje se svakog dana jača borba. Na drugim stranama nema značajnih događaja.

Najoštrije suzbijajte švercere i špijune.

Uz drugarski pozdrav:

SMRT FASIZMU — SLOBODA N'ARODU!

Št. Br. 24/IX 41, u 5 i po (17 i po) časova poslije podne.

Politkomesar brigade, Komandant brigade,

БР. 206

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ „ВОЛГА" ЗА ОДБРАНУ СРНЕТИЦЕ[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ „ВОЛГА"

Примили смо два извјештаја од 23 о.м. О паљењу Бунаре добили смо извјештај и од Гвозденовића[2] и од Чеке[3].

Синоћ смо такође обавијештени о доласку 300—400 [непријатељских] војника са 1 митраљ. водом у Д.[оње] Бравско. Јавио нам је то Гвозденовић преко телефона (са 104 км). Исто је рекао да је послао вама курира да се и ви тамо пребаците.

[1] Оригинал наређења је у рукопису. Наређење је писано 24 септембра, што се може закључити по томе што се у док. помиње 23 септембар као дан пријема извјештаја о паљењу Бунаре, а борбе о којима се у док. говори претходиле су уласку Италијана у Дрвар 25 септембра 1941 године.

[1] Миле Гвозденовић

' Душан Чеко

Уколико они мисле да направе продор у Срнетицу, вјерујемо да *он* неће бити самосталан, наиме биће заједнички напад и на Оштрељ и на Срнетицу. Данас, међутим, нема никакрих непријатељских покрета. И ви будите такође опрезни, па учините све што се може у смислу одбране Срнетице. — ...

Примили смо извјештај од Драгије[1]. Њихови приједлози о јачем одреду у Грмечу су добри, али питање је да ли можемо одвојити неке снаге. О томе сам разговарао и са другом Љубом[2]. Неки јачи одред могао би се саставити и од наших и од вакуфских одреда.

Јуче је овдје било релативно мирно. Неприј' "ељ је копао кромпир испод Ревеника и њихови стријелци били су на Кадињачи и Жутој Главици. Они су пуцали и из брдских топова, без резултата — повукли су се у П.[етровац].

Према Талијанима ништа новије. У посљедња два дана није било борбе.

У Лици се поправљају наше позиције. Основана је Бригада за Лику.

Шаљемо радио вијести, па ћете из њих даље сазнати новости. Шаљемо и два билтена.

Шаљемо 12 ком. дувана. Још дугујете 24 дин. (за 2 ком). Требовање ћемо послати, али нема оне кобиле. Не знам куд си је ти одвео, или коме си је дао.

Рунић Мирко, кога сте ви као шпијуна послали овамо, молио нас да га пустимо да оврше жито. Ми га нисмо пустили, него ако ви можете да јавите кнезу у Капљуву да му се летина саради. Његова жена и дјеца сада су у Разбоју. Ми смо му обећали да ће му се жито оврћи, па гледајте свакако да му се то уради.

Са партизанским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. пол. комесара
М. Трнинић

К-дант бат.
Мића

[1] Драгија Милашиновић
[5] Љубо Бабић

BR. 207

IZVJEŠTAJ KOMANDIRA ČETE U BOS. PETROVOM SELU OD SEPTEMBRA 1941 GOD. KOMANDANTU OZRENSKOG NOP ODREDA O AKCIJI U KAMENICI I OKOLNIM SELIMA[1]

Druže Tošo[2], stigli smo do Gostovića [i] upali u Kamenicu, našli 12 sanduka dinamita, nešto sanitet.fskog] mat.ferijala], 2 dvocij.fevke] i karabin, 12 vreća brašna, ubili jednog ustašu, izvrnuli u potok jed*^ mašinu sa vagonima, svugdje politički ispravno postupili. TurSka[3] sela u kraju Gostovića itd. nemaju, izgleda, oružja, pa nismo ni ulazili u njih. Izvoz drveta iz tih krajeva je prestao, jer su svi radnici — i Hrvati i muslimani — otišli kućama (neki čak u Travnik). Zatim smo se vratili opet u Vozuću i sad se nalazimo u Vasovinama kraj Vozuće. Namjeravamo sada poduzeti razoružanje svih musl. sela odavde prema našem kraju.

Pri dolasku u Vasovine (kad smo se rastali od tebe), odmah smo poslali kurira u Olovo (event.fualno] u Han Pijesak) i saopćili Dangiću[4] i Aćimu[5] da bismo htjeli saradnju i event. pregovore između tebe i njih. Kurir je stigao do olovskih odreda i izgleda da je otišao u H. Pijesak, jer ga još nema ovamo. Ja smatram da je nezgodno poduzimati neku širu akciju u ovom kraju prije nego što se dotaknemo[6] sa ovim olovskim odredima.

Pri našoj pojavi ušao je nevjerovatan strah u sva musl.[imanska] i kat.folička] sela.

Danas smo preko kurira sela Miljevića poslali pismo najuticajnijem čovjeku u ovom kraju, nekom Mustafi Đerziću, za koga tvrde Srbi da bi predao Vozuću. Mi smo ga pozvali na pregovore i on je obećao doći. Ukoliko ne dođe, mi ćemo nakon povezivanja sa Olovom udariti na Vozuću.

Danas je kod Kamenskog (po prilici 20 km od Olova naovamo) zapaljen most dugačak 30—35 m. To je dobar znak. Voz ide do Kamenskog.

Da li je Murat[7] otišao?

Obavijesti nas o novostima. Pošalji radio-vijesti.

Odluči po svemu ovome.

Mi ćemo te obavijestiti o mogućnOsti pregovora sa Aćimom.

[1] Original izvještaja je u rukopisu. Izvješta.i je pisan oko 24 septembra 1941 godine.

[2] Todor Vujasinović

[3] Misli se na muslimanska sela.

[4] Jezdimir Dangić

[8] Aćim Babić

" Povežemo

[7] Pašaga Mandžić

Tražimo mogućnosti da naoružamo dobr.[ovoljačke] cdrede koje stvaramo.

Šaljemo vam 6 sanduka din.[amita], vreću duvana, san.fitetski] mat.[erijal], a pokušaćemo da dobavimo i bormašinu za bušenje kamena. Kraj oko Gostovića nije tako gotov na borbu kao ovaj ovdje.

Obavijestite nas prilikom vaših akcija na sektoru II čete, da bismo mogli istovremeno rasterećivati jedni druge.

Moral našeg ljudstva je dobar iako bi neki htjeli kući.

Pridmžili su se dvojica dobrih boraca iz gostovićkog kraja. Nismo mogli uhvatiti vezu sa D. Mitrovićem[1].

Pozdrav: **Veljko**[2]

BR. 208

POZIV CENTRALNOG KOMITETA KOlVIUNISTICKE PARTIJE JUGOSLAVIJE OD SEPTEMBRA 1941 GOD. VOJNICIMA, PODOFICIRIMA I OFICIRIMA DOMOBRANSKE VOJSKE ZA PRIKLJUCENJE NO BORBI'

P R E P I S

SMRT FAŠISTIMA — SLOBODA NARODIMA!

Vojnici, podoficiri i oficiri!

Fašistički okupatori i izrodi hrvatskcg naroda — frankovački plaćenici pretvoriše našu domovinu u tamnicu naroda i krvavu klanicu, u kojoj pobješnjele ustaške bande, pod okriljem fašističkih okupatorskih hordi, vrše pokolj nad hiljadama nevinih Ijudi, ubijaju žene i djecu kao i iznemogle starce, trpaju u zatvore i logore na desetine hiljada, zvjerski muče zatvorenike do smrti, pljačkaju imovinu građana, izgladnjuju narod, pale sela i gradove, ognjem i mačem uništavaju sve one koji smatraju da je ispod čovječjeg dostojanstva da ropski gmižu pred okupatorima i njihovirr. agentima i slugama — frankovačkim izdajicama naše domovine.

Slobodoljubivi hrvatski narod, koji se vjekovima borio protiv svojih tlačitelja, ne može skrštenih ruku podnositi poniženja, zulume, tiraniju i pljačku i sadašnja tlačenja fašističkih okupatora

[1] Duro Mitrović, seljak iz Šagačića, interniran od ustaša 1941 godine.
[s] Ratko Vokić-Veljko
* Redakcija raspolaže proglasom u ustaškom prepisu.

i njihovih vjernih pasa — frankovačkih plaćenika. Zato se i on laća oružja da, poput ostalih porobljenih naroda (Crnogoraca, Srba, Slovenaca, Makedonaca i ostalih), protjera fašističke okupatore i sruši omrznulu marionetsku vladu izdajice Pavelića, da Dalmaciju, Primorje i Međumurje, koje su frankovački izdajnici prodali okupatorima, vrati u sastav Hrvatske, te da izvojuje svoju istinsku nacionalnu slobodu i nezavisnost.

Narodni ustanak bukti u mnogim krajevima. U Bosni, Hercegovini, Dalmaciji, Lici i Kordunu bore se rame uz rame Hrvati, Srbi, komunisti i ostali pobornici slobode. U plamenu tog ustanka, koji se sve više širi, biće satrveni i uništeni fašistički okupatori i njihove domaće sluge; iz ruševina okupatorske i frankovačke tiranije uskrsnuće slobodna i nezavisna Hrvatska u kojoj neće biti ni traga od okupatorske i frankovačke tiranije, pljačke, zverskog šovinizma i rasnog ludila.

Pobunjeni narod, koji se sa oružjem u ruci diže protiv narodnih zlotvora da brani svoju čast, slobodu, život i imetak, osniva pravu narodnu Vojsku, partizanske odrede. Ovi su odredi svojim junačkim djelima već natjerali strah u kosti okupatorima i njihovim krvavim psima-frankovcima, oni su iz mnogih mjesta i krajeva protjerali okupatore i razbili ustašku bandu, te čvrsto drže vlast u svojim rukama; time je pobunjeni narod dokazao da okupatorska i frankovačka vlast nije nepobedljiva i da nema toga neprijatelja koga ujedinjen i složan narod nebi mogao pobijediti.

Vojnici, podoficiri i oficiri!

I nad vašim se glavama vije mač krvave ustaške bande. I vi ste zapostavljeni i ugroženi. U pitanju je vaša čast i vaši životi. Izdajnici hrvatskog naroda, frankovački plaćenici, nastoje da vas pretvore u vjerne sluge fašističkih okupatora i svoje krvave vladavine, u krvnike vlastitog naroda. Oni nastoje da visoki poziv vojnika, i£ija je dužnost da brane slobodu i nezavisnost svoga naroda, snize na stupanj običnih pandura. Vas, hrvatske sinove, tjeraju na klanicu protiv bratskog sovjetskog naroda da spasavate fašizam koji je porobio narode Evrope, tjeraju vas u borbu protiv vlastitog naroda da bi spasli svoju omraženu i krvavu vladavinu u Hrvatskoj. Tjeraju vas u borbu protiv vlastitog naroda koji se diže da oružjem u ruci brani svoju čast i slobodu, a pri tome šire najogavnije klevete da vas šalju u borbu protiv četnika koje financiraju Zidovi. Ne nasjedajte tim ogavnim klevetama frankovačkih izroda, ne dajte se pretvoriti u njihovo oružje i krvnike vlastitog naroda.

Vojnici, podoficiri i oficiri!

Komunistička partija Hrvatske, koja stoji na čelu narodne borbe protiv okupatora j njihovih domaćih slugu, obraća se vama,

narodnim sinovima, i poziva vas da se priključite oslobod'lačkoj borbi našega naroda, ona vas poziva da se aktivno oduprete zapovijedima fašističkih okupatora i njihovog sluge izdajice Paveliča, poziva vas da otkažete poslušnost, da se ne date tjerati na front protiv bratskog sovjetskog naroda koji se bori i za naše oslobođenje, da ne idete gušiti oslobodilačku borbu srpskog, crnogorskog i ostalih naroda koji se bore za svoju slobodu, da se ne date natjerati u borbu protiv vlastitog naroda i njegovih partizanskih odreda. Ona vas poziva da pretvorite vojarne i vojne logore u tvrđave Narodno-oslobodilačke borbe, da dižete pobune i da se uključujete u narodnu borbu protiv tlačitelja.

Vojnici, podoficiri i oficiri!

Vi se ne smijete dati pretvoriti u ubojice svoje braće, svojih otaca, rođaka i prijatelja i sugrađana, u ubojice žena, iznemoglih staraca i nevine djece. Komunistička partija Hrvatske vas poziva da se ugledate na one vaše čestite drugove oficire, podoficire i vojnike, prave narodne sinove, koje su frankovački plaćenici poslali da u krvi guše narodnu pobunu, a koji su otkazali poslušnost, prešli na stranu p>obunjenika i okrenuli svoje oružje protiv narodnih krvnika; to je put kojim i vi morate ići da biste ostali vjerni svom narodu i svojoj domovini. Na taj put vas poziva Komunistička partija i porobljeni hrvatski narod čiji ste i vi sinovi, na taj vas put pozivaju grobovi desetine hiljada nevinih ljudi koji su postali žrtve frankovačkih krvoloka. Na taj vas put poziva plač žena i neopskrbljene djece, čiji su muževi i očevi poklani. Na taj vas put poziva vapaj naroda koji stenje u ropstvu i teži za slobodom i osvetom. Pođite tim svijetlim putem i dokažite zlotvorima i tlačiteljima da ste vjerni sinovi svoga naroda i dostojni potomci naših predaka.

Vojni obveznici! Ne odazivajte se pozivima izdajničke vlade Pavelića, ne dajte se tjerati u borbu protiv svog vlastitog naroda i protiv bratskog sovjetskog naroda. Stvarajte partizanske odrede, priključite se partizanima, učestvujte aktivno u općoj narodnoj borbi protiv fašističkih okupatora i frankovačkih plaćenika.

Započela je oružana oslobodilačka borba hrvatskog naroda. To nije osamljena borba, već sastavni dio one divovske borbe koju svi rodoljubi i porobljeni narodi Jugoslavije, svi porobljeni i svi slobodoljubivi narodi svijeta, na čelu sa nepobjedivim SSSR, vode protiv fašističkog ropstva, tiranije i barbarstva, a za slobodu i bolji život. Svi čestiti i napredni ljudi, svi oni koji vole svoj narod, svi koji teže za slobodom i pravdom, svi bez obzira na nacionalnu, vjersku i političku pripadnost, treba da se udruže u jedinstveni nacionalni oslobodilački front za istjerivanje okupatora i uništavanje njihovih frankovačkih plaćenika.

Živio jed'nstveni nacionalni oslobodilački front!

Živjela bratska solidarnost svih naroda Jugoslavije u borbi protiv fašističkih okupatora!

Zivio nepobjedljivi Sovjetski Savez!

Van sa okupatorima! Na vješala sa krvnikom Pavelićem i marionetskom vladom!

Zivjeli Narodno-oslobodilački partizanski odredi!

Živio opći narodni ustanak!

Zivjela Komunistička partija Jugoslavije!

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE

Pročitaj i daj dalje!

БР. 209

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 25 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" О ПРОДОРУ ИТАЛИЈАНА У ДРВАР[1]

НАРЕДБА ШТАБУ БАТАЉОНА ПАРТИЗАН. ОДРЕДА „СЛОБОДА"

Опггрељ

Обавјештавамо вас да су талијански окупатори продрли у Дрвар. Штаб бригаде налази се на путу. Одмах упутити кући Стевана Срдића једну добру десетину са два пушкомитраљеза, који ће служити као заштита Шт.[абу] Бриг.[аде]. Друг Милутин[2] нека одмах изврши ову наредбу.

Наређује се Штабу I батаљона да подузме све потребне мјере на вријеме, како је раније наређено и усмено саопштено политсекретару тога штаба.

25. 1X/941

Полит. ком. **Вељ. Стојнић**

Командант **Љубовић**

[1] Редакција **располаже преписом** документа.
[2] Милутин **Морача**

БР. 210

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 25 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДАМА ТРЕЋЕГ, ПЕТОГ И ШЕСТОГ ОДРЕДА ЗА УПУЋИВАЊЕ ПОЈАЧАЊА ЧЕТВРТОМ ОДРЕДУ НА СЕКТОРУ БРАВСКО РАДИ ДЕЈСТВА НА КОМУНИКАЦИЈУ БРАВСКО — БОС. ПЕТРОВАЦ

ШТАБ 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"
25 септембра 1941 г.

НАРЕДБА

за 25-1X-1941 год.

КОМАНДИРУ III, IV, V И VI ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА ОВОГ БАТАЉОНА

Да би се повела најуспешнија акција и спријечило непријатељу свако снабдијевање друмом преко Бравска и жељезничком пругом даље према Приједору — то се наређује сљедеће:

Командир III одреда послаће 1 п.митраљез и 10 пушака.

Командир V одреда послаће — 25 пушака.

Командир VI одреда послаће 1 п.митраљез и 11 пушака, које су припадале IV одреду док је био на сектору М. Поље, с тим да се пошаљу овакве пушке ако их има још преко овог броја 11, о чему ће командир поднијети извјештај [штабу] батаљона. Тешки митраљез има остати у VI одреду, који је досада припадао IV одреду.

Све наведено оружје командири ће упутити командиру IV одреда на сектору Бравско, Милашиновићу Драгији, са сигурним и храбрим герилцима, са муцицијом-на пушку најмање 100 метака, а на п.митраљез 200 метака. Људство се има јавити наведеном командиру најдаље 26 о.м.

Оружје из VI одреда остаје стално у саставу IV одреда, а оружје из осталих одреда остаје док се задатак не ријеши потпуно.

Командиру IV одреда ставља се у дужност да из с. Смољане, Бравска и околине прикупи добровољце — храбре и поуздане, — те тако замијени све људство које му упуте горе наведени командири са оружјем, с тим да задржи оружје свих одреда, тј. и осталих, док се задатак не ријеши.

Командир V и VI одреда своје људство упутиће командиру IV одреда преко с. Смољане, а командир III одреда преко Бравског Ваганца (М. Зорића) у Шобатовац, гдје ће се јавити

своме новом командиру, а командир је дужан да за ово људство спреми храну, смјештај итд.

Командири имају најозбиљније схватити ову наредбу и по истој одмах и најхитније поступити, јер је нама свима потпуно јасно: ако успијемо да сгтријечимо непријатељу снабдијевање овом линијом тргањем пруге, мостова, друма итд., онда смо постигли његову потпуну блокаду у Б. Петровцу, а што ће нам омогућити у многоме освајање саме вароши, пгто значи да је КЉУЧ БОРБЕ за освајање Б. Петровца на сектору Бравско, тј. горе поменута линија. Поред тога, енергичном акцијом-радом IV одреда, очекује се одузимање муниције, оружја и осталог материјала од непријатеља за попуну и ојачавање осталих наших одреда нарочито муницијом.

Командир IV одреда водиће строго рачуна — да у случају непријатељске офанзиве према Оштрељу — Дрвару свом снагом нападне непријатеља иза леђа и тако помогне осталим нашим снагама разбијање непријатељске офанзиве, а никако да остане неактиван или мало активан, а ни у ком случају не смије дозволити да га непријатељ задржава и обмањује неком споредном снагом, те да би лакш^ успио са офанзивом; то значи: мора се непријатељ нападати тамо гдје је он најосетљивији и гдје се може нашој побједи највише допринијети. Ово важи и за командира V и VI одреда.

Командир IV одреда мора ступити у потпуну сарадњу са свима одредима који оперишу на сектору Б. Ваганац, Бравско, Грмеч, Дауновац, Јелашиновац итд., те да удруженим снагама се постигне потпуни успјех, а који је неопходан за успјешнију борбу око Б. Петровца — што се понова наглашује.

О извршењу ове наредбе у потпуности поднијети одмах извјепггај детаљно.

Уз другарски поздрав:

С.МРТ ФАШИЗ.МУ — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Политички комесар, **Командант,**

Мићa

БР. 211

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ИРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 25 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДАМА ЈЕЛАШИНОВАЧКОГ И ГРМЕЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА ЗА МЕЂУСОБНУ САРАДЊУ И ПРЕДУЗИМАЊЕ МЈЕРА ЗА ЕВАКУАЦИЈУ СТАНОВНИШТВА И ЖИВОТНИХ НАМИРНИЦА ИЗ УГРОЖЕНИХ СЕЛА[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

ПАРТИЗАНСКОМ ЈЕЛАШИНОВАЧКОМ ОДРЕДУ И ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ ГРМЕЧ

Примили смо ваш извјеиггај од 24-1X, исто тако извјештај од 22-ог. На исте одговарамо сљедеће:

1) Ваш приједлог о организовању једног јачег одреда који би оперисао у Грмечу засада отпада због опште ситуације на нашим секторима према Грахову.

2) Ваш одред нека сарађује са Одредом јелашиновачхим и што можете — учините, нарочито гледајте да дочекате воз који преноси муницију. Минирајте пругу оним минама које сте понијели и поставите засједе да би само минирање имало ;'ош бољег успјеха.

3) Десетина из Грахова отишла је за Смољану, али без оружја. Оружје је задржано за тамошње одреде.

4) Наређује се вођству Јелашиновачког одреда да предузме све мјере за евакуацију породица, блага и животних намирница из оних села којима пријети опасност непријатељског надирања. За овај посао треба организовати све слободне сељаке. Непријатељска тактика данас састоји се у уништавању свега чиме се партизани и наш народ могу да користе. Зато не треба чекати кад се та опасност укаже, него одмах радити на склањању свега што је неопходно потребно за живот. Треба одмах почети са прављењем магазина у сигурним мјестима, ако то већ нисте предузели.

5) Со и лијек добићете чим исто добијемо из Дрвара.

6) Ваша оба одреда, у случају неповољне ситуације на овој страни, остаће и даље у том сектору с тим да се штите тамошња села и да се и даље спречавају транспорти жељезницом.

[1] **Редакција располаже копнјом документа.**

7) Јуче смо вам послали радио-вијести и билтен преко одреда у Б. Ваганцу. Сада вам шаљемо још неколико билтена.

Са партизанским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

25-1X-1941 г.

Политички комесар: **Командант батаљона:**

БР. 212

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 25 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИ ДРУГОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА ЗА ПОВЛАЧЕЊЕ ПРЕМА КОЗИЛИМА[1]

ШТАБУ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ М. ЗОРИЋА

Данас су Италијани дошли у Дрвар; тамо се воде борбе.

Ми смо евакуисали Оштрељ, и ако буде надирање непријатеља из Дрвара, попалићемо Оштрељ. То ће бити знак и за вас. Зато истурите осматраче на мјеста одакле ће видјети дим и ватру у Оштрељу. Чим то видите, ваш је задатак да се повлачите према Козилима. Наш штаб, заједно са 1 и 3 одредом, налазиће се у близини Оташевца. Према томе, морате ухватити везу са нама да знамо гдје сте.

У вашем одреду не смије да буде панике. Људи морају ићи рви заједно под командом замјеника Милана Зорића. — Милан ће се вратити у ваш одред.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

25-1X-1941
У 16 ħ

Пол. комесар **Командант батаљона**
Илија Дошен **Мића**

[1] Оригинал наређења **је** у рукопису.

BR. '213

PROGLAS POKRAJINSKOG KOMITETA KPJ ZA BOSNU I HERCEGOVINU OD SEPTEMBRA 1941 GOD. NARODU BOSNE I HERCEGOVINE I PRIPADNICIMA DOMOBRANSKE VOJSKE[1]

RADNICI, RADNICE, OFICIRI, VOJNICI I GRAĐANI,

Svakodnevni ogromni gubici koje trpi Njemačka na ruskom bojištu sve više troše njemačku snagu, tako da je ona prisiljena da baca svoje posljednje rezerve na tu stranu. Zato izvlači iz okupiranih zemalja vojsku i pokušava preko plaćenika i narodnih izdajica da zadrži svoju vlast u tim zemljama. Junački udarci herojske Crvene armije srušili su svaku ofanzivnu moć njemačkog ratnog aparata da on nije više u stanju da razruši cdbranbeni zid Sovjetskog Saveza. Junačka odbrana Lenjingrada i Odese to najbolje potvrđuje. Već na mnogim mjestima Crvena armija prelazi u ofanzivu.

Medunarodni položaj Njemačke sve je kritičniji usljed jasnog i sve odlučnijeg stava engleskog i američkog naroda da pomognu Sovjetskom Savezu u njegovoj herojskoj borbi protiv varvarskog nacionalsocijalizma. Val nacionalno-oslobodilačke borbe zahvatio je i zakovitlao sve širom Evrop>e, uništavajući fašizam na svakom mjestu. Fašistički blok nalazi se iz dana u dan u sve slabijoj vojnoj snazi i očajnijem političkom položaju. Front slobode i mira pobjednički se uzvisio nad samrtničkom fašističkom aveti.

U Bosni i Hercegovini ima već dva mjeseca kako su se podigli na oružje Srbi, kojima se pridružuju Hrvati i muslimani, da oružjem izvojuju nacionalnu slobodu i tako zaštite sebe i svoje od krvavog terora okupatora i njihovih slugu. Svaka nada njemačko-talijanskih ckupatora da će terorom i ubijanjem, preko svojih najamnika ustaša, uništiti narodni ustanak, srušila se u prah pred sve odlučnijim otporom ustanika. Štaviše, na svaki zločin okupatora plamen ustanka postaje sve jači i sve obuhvatljiviji.

A kada ustaška vlast nije uspjela svojim vlastitim snagama da slomi ustanak, jer vojska neće da se bori protiv naroda koji je ustao u borbu za nacionalno oslobodenje —, okupatori su poslali svoju vojsku. Ali u bitkama u Romaniji, Maglaju, Doboju, Vlasenici i drugim mjestima bila je potučena. Ali i izdajica Pavelić nije opravdao povjerenje okupatora i zato je Musolini, iskorišćujući slabost Njemačke koja se zaglibila na Istočnom frontu i bojazan Hitlera da se Italija ne otkači od osovinskog (fronta) bloka, sa svojom vojskom i »crnim košuljama« okupirao Hercegovinu, a sutra ima namjeru

[1] Proglas je izdan vjerovatno krajem septembra 1941 godine.

i druge krajeve. Srbi, vi se niste plašili terora, ubijanja, paljenja vaših domova i sela. Hrabra Narodno-oslobodilačka vojska, u kojoj [ste] vi u većini, oslobodila je veći dio Bosne i Hercegovine i već u mnogim krajevima uspostavlja narodnu vlast. Musolinijeva okupatorska vojska danas obećava narodu neku slobodu, ličnu i imovinsku bezbjednost, poziva narod da se vrati kućama, hapsi i razoružava ustaše. Zašto se ona pravi da je protiv ustaša, a uzima u zaštitu srpski narod? Zato što su okupatorske vlasti slabe i nemoćne da uguše ustanak. Popuštanja koja oni vrše očito pokazuju njihovu slabost, a našu snagu. Musolini je poslao u naše krajeve banditske »crne košulje« da mjesto ustaša nastave klanje, a hapšenjem ustaša, koje narod toliko mrzi, hoće da dobije u vremenu i nađe oslonac u kapitulantskim i izdajničkim elementima i tako slomi ustanak. Okupatorska vojska, da bi se učvrstila, danas izigrava ulogu nekog spasioca srpskog naroda. Srbi, ne vjerujte okupatorskim i fašističkim banditima! Oni danas dolaze u naše krajeve da slome Narodno-oslobodilačku borbu i zadrže naš narod u mraku fašističkog ropstva. Ono što nije mogao njihov agent, izdajnik Pavelić, to će oni sada da pokušaju. Iskoristimo njihovu slabost i još odlučnije udarimo po neprijatelju. Proširimo ustanak na sve krajeve Bosne i Hercegovine i očistimo našu zemlju od okupatora i izdajnika.

U posljednje vrijeme, kako ustanak raste i sve se više širi, okupatori i izdajice pretrpjevši na svim frontovima poraze, pokušavaju na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, preko raznih agenata, da oslabe ustanak. Tako u Hercegovini ubacuju neke banditske komitske čete iz Crne Gore, koje pljačkaju i pale muslimanska sela, razvijajući mržnju muslimana prema ustanicima. Te provokatore i plaćeničke elemente Narodno-oslobodilačka partizanska vojska treba odmah da otstrani iz svojih redova. Zatim se po Bosni širi letak četničkog pljačkaša i plaćenika njemačkih vlasti Koste Pećanca, koji po direktivama izdajničke vlade generala Nedića poziva Srbe da se vrate kućama i da nastavi rad na obnovi Evrope pod okupacijom osovinskih sila. Tako razni agenti, kada naša borba jača, dok slabost osovinskih sila svakodnevno postaje očitija, pokušavaju obmanama i lažima da raskuju čelične redove ustanka, koji su očeličeni u vatri borbe i zapečaćeni krvlju najboljih sinova naroda, ubistvima nevine djece, žena i staraca. Nema slobode i lične bezbjednosti dok se okupatorska vojska i njene sluge nalaze na našem zemljištu. Samo onda kada narod bude gospodar na svome, tada će biti slobodni i Srbi i Hrvati i muslimani.

Svi koji govore drugo — neprijatelji su narodne slobode i okupatorski plaćenici.

H R V A T I,

Sluga osovinskih sila, izdajnik Pavelić, prodaje komad po komad naše zemlje tuđinu. Hrvatsko Međumurje prodao je Mađa-

rima, hrvatsku Dalmaciju Talijanima, a evo danas talijanske trupe okupiraju Hercegovinu. Taj izdajnik se sprema da i ostale dijelcve proda okupatorima. On [ne] samo da je te krajeve prodao okupatorima nego je i vojsku stavio u njihovu službu. Ta vojska treba po naređenju talijanske komande da puca na Srbe i muslimane koji se bore za nacionalnu slobodu. Izdajnik Pavelić hrvatskom narodu nanosi sramotu za sramotom. On prlja najsvjetlije tradicije hrvatskog naroda i u služinskoj poniznosti ide tako daleko da svojim izdajstvom dovodi u pitanje opstanak hrvatskog naroda. On šalje dobrovoljce na ruski front, čija je smrt neminovna; šalje radnike po njemačkim rudnicima koji su izloženi svakodnevnim bombardovanjima, a danas, pod okupatorskom komandom, šalje hrvatske sinove kao i muslimane da prolijevaju svoju krv i krv braće koja sudjeluje u ustanku-sve to za račun italijanskih imperijalističkih okupatora.

Danas je jasno svakom Hrvatu da je Pavelić Hrvatsku zemlju upregao u kola osovinskih sila, a hrvatske sinove — da služe najprljavijim svrhama okupatora. Hrvati, podite putem kojim vas zove vaša svijetla i borbena tradicija! Ustanite protiv ustaša i okupatora u vašoj zemlji! Ne dajte da se i dalje prlja vaše časno ime! Hrvati, pridružite se Nacionalno-oslobodilačkoj borbi i stanite rame uz rame sa Srbima i muslimanima! Hrvatski vojnici, ustanite prot'v okupatora vaše zemlje, okrenite oružje protiv njih! Vašu slobodu možete jedino izvojevati ako se pridružite narodnom ustanku.

MUSLIMANI,

Jedan dio muslimanske gospK)de vas je prevario i uvukao mnoge muslimane u ustaške redove. Muslimane su tjerali da ubijaju braću Srbe. Pojedini zlikovci muslimani ubijali su i tjerali cijela muslimanska sela da [se] dižu na oružje protiv ustanika. I kada su se muslimani uvjerili da ustanici nisu njihovi neprijatelji, nego su to braća koja žele zaštititi ih, koja im donose slobodu, uočili su svu laž ustaške gospode. Muslimani su počeli da prelaze ustanicima i čitava sela, kao što su Husinje kraj Tuzle, sela na Romaniji i u istočnoj Bosni oko Maglaja i Doboja, ušla su u redove Narodno-oslobodilačke vojske. Ustaše, iz bojazni da ne ostanu sami, palili su muslimanska sela podmećući to ustanicima, da bi izazvali gnjev muslimana prema narodnom ustanku. Sama ustaška vlast u Zagrebu stvorila je bosansko-hercegovačku ^egimentu da bi za sva zlodjela i ubistva pala krivica na muslimane. I tako se sva ustaška politika svodila na to [da] spriječi, po svaku cijenu, jedinstvo muslimana i Srba. Laži ustaške politike muslimani su brzo osjetili na svojoj koži. Ali pošto [to] nije samo ustaška politika, nego politika i njemačkih okupatora, Nijemci s jedne strane ub^cuju provokatore u musiimanske redove, koji ubistvima potpiruju bratoubilačku

borbu, dok s druge strane vrše pregovore sa nekim bivšim muslimanskim političarima da bi muslimane iskoristili, na čisto muslimanskoj osnovi, kao sredstvo razbijanja ustanka. Jer Narodno-oslobodilačka borba, koja bjesni na svima stranama, poljuljala je temelje ustaške države. I onoga momenta kada Pavelić ne imadne snage da spriječi ono radi čega su ga Nijemci postavili — da uguši narodnu borbu —, oni će tražiti drugi oslonac.

Muslimani, dosta je bilo zabluda. Već su danas jasne činjenice, koje u krvi hiljada ubijenih muslimana, hiljada upropašćenih porodica i desetine hiljada izbjeglih pokazuju put muslimanima. Oni ne smiju biti oružje ni okupatorskog sluge Ante Pavelića i njegovih ustaša, kao ni okupatorskih vlasti Talijana i Nijemaca. Muslimani, vi svoje živote, svoju imovinu i zajednicu možete spasti samo u zajedničkoj borbi sa srpskim i hrvatskim narodom. Ni časa se ne smije čekati. Svi se morate pridružiti ustanku. Čas zlatne slobode nije daleko.

Radnici i radnice,

Strahoviti progoni radničke klase bjesne i dalje. Najbolje vaše sinove hapse i ubijaju. Divlja hajka ustaških vlasti u Bosni i Hercegovini naročito se bacila na najbolje u vašim redovima, nastojeći da spriječi žilav otpor radničke klase za zaštitu golog života i da ubije njenu vjeru u bolju budućnost. Radnička klasa Bosne i Hercegovine danas živi u strahovitoj bijedi i gladi. Nestašica najpotrebnijih životnih namirnica pogodila je naročito radničku klasu i sirotinju. Ustaše pokušavaju da prikažu obmanama kako je nestašica izazvana ustankom. To je najotvorenija laž. Nestašica i glad zavladale su radi pljačke okupatorskih sila. Skoro sve životne namirnice okupatori su odvukli u svoje zemlje. Bijedne radničke kuhinje Ante Pavelića ne mogu otklcniti masov[nu] glad koja danas hara u radničkim i sirotinjskim redovima.

Spas od umiranja od gladi radničke klase jeste samo put masovnih ekonomskih akcija za zaštitu golog života.

Spas i sloboda radničke klase jeste put koji vam je pokazala vaša Komunistička partija. To je put borbe protiv okupatora i njihovih slugu ustaša. Komunistička partija šalje svoje najbolje borce, najbolje sinove radničke klase, u prve redove Nacionalno-oslobodilačke borbe da zajedno sa narodom sruše varvarske okove fašizma.

Nikad, nijednog trenutka, radnička klasa ne smije zaboraviti herojsku borbu radničke klase Sovjetskog Saveza koja neustrašivo udara po neprijateljskom fašizmu i ulijeva smrtonosnu grozu fašističkim upravljačima. Budite ponosni vašom braćom lenjingradskim i odeskim radnicima koji, ovjenčani slavom herojstva i u istoriji

još besprimjernog samopregalaštva, brane tekovine revolucije i slobcdu domovine.

Vjera u pobjedu kojom je prožet narod Sovjetskog Saveza — vjera je herojske Partije boljševika, vjera je čitave radničke klase svijeta na čelu sa njihovim komunističkim partijama.

Cas slobode je blizu — konačna pobjeda je naša.

Živjela herojska i nepobjediva Crvena armija!

Zivjeli herojski branioci Lenjingrada, Odese i Kijeva!

Zivjelo jedinstvo demokratskih snaga svijeta u borbi protiv savremenih varvara!

Zivio savezn ički blok Sovjetskog saveza, Engleske i Amerike!

Živjela Nacionalno oslobodilačka partizanska vojska BiH!

Smrt njemačkim i talijanskim okupatorima!

Smrt izdajicama Hrvatskog naroda ustašama!

Smrt izdajicama Srpskog naroda: Ljot'ću, Nediću, Pećancu i njihovim trabantima!

Živjela Komunistička internacionala!

Zivjela Komunistička partija!

KOMUNISTIČKA PARTIJA
JUGOSLAVIJE — POKRAJINSKI KOMITET
ZA BOSNU I HERCEGOVINU

БР. 214

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 26 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИРУ ПРВОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА ЗА ИОВЛАЧЕЊЕ ОДРЕДА ПРЕМА БРЧИНОВИМ ЛОКВИЦАМА[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

НАРЕДБА од 26-1X-[1941]

КОМАНДИРУ 1 ОДРЕДА

Ми смо запалили Оштрељ и евакуисали све потребне ствари. Наш III одред заузео је положаје од угљарнице према Бризгађу и штитиће повлачење магазина.

Вод вашег одреда налази се на положајима Мандића цеста. Они су добили задатак да чувају прилаз шуми.

[1] Оригинал наређења је у рукопису.

Наређује ти се да се одмах упутиш према Брчиновим Локвицама гдје се налази Штаб батаљона. Људство треба нахранити, узети резервну храну из Оташевца и упутити се одмах овамо.

Имамо везу са Штабом бригаде. Он се налази на другој страни према Осјеченици.

У вези са овом наредбом треба одмах послати што више људи и коња у Брчинове Локвице одакле ће да превозе ствари из Оштреља за магазин.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Послато у 9,40 ħ

Пол. комесар, **Илија Дошен**

Команд. бат. **Мићa**

БР. 215

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 26 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ „ВОЛГА" ЗА ОДБРАНУ КОЗИЛА[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

НАРЕДБА од 26-1X-1941

ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ „ВОЛГА"

Добили смо ваш извјештај да се Одред налази у Козилима.

Да би осигурали Козила, ви се морате кренути напријед да урадите сљедеће:

1) Са главнином Одреда запосједните кланац — улазак у Козила и морате осигурати Козила, како би становништво могло да сигурно и даље ради, да превози намирнице и благо У шуму.

2) Истурите једну јаку патролу-извидницу на **Виојлу,** која ће имати задатак да осматра околину Петровца и Петровац и да на вријеме обавјештава главнину.

3) Истурите патроле-извиднице према Бравском Ваганцу, како би могли да се запггитите са те стране. Ове патроле морају извиђати терен и на вријеме обавјештавати главнину.

[1] **Орнгинал наређења је у рукопису.**

4) Ваш задатак биће убудуће рад у Грмечу и ради тога и вашу кухињу морате припремити, заједно са свим стварима и храну. Прелазак у Грмеч и спајање са одредом Драгије Мил. [ашиновића] учинићете тек касније, кад дође до вас Милан Зорић, командир.

5) Роквићев[1] одред налази се између Оштреља (угљане) и Бризгаћа, Кецманов[2] се налази лијево од Оштреља према Оташевцу. Продужујемо борбу док посљедњег непријатеља не уништимо.

Штаб ће се налазити у близини Оташевца. Ради тога морате имати везу са нама.

Имамо везу са Штабом бригаде.

Јавите Јелашинов.[ачком] одреду и одреду друга Драгије гдје се налази Штаб батаљона.

Успоставите везу са Прекајским одредом Р.[ајка] Боснића, који и даље мора остати на старим положајима.

Непријатељ, је ушао у Дрвар, али још није у Оштрељ, који је сав попаљен.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар, **Командант бат.**
Илија Дошен **Мића**

Послано у 11 ħ

БР. 216

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 26 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИ ТРЕЋЕГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА ЗА ОДБРАНУ СЕЛА ДРИНИЋА[3]

ШТАБ 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

КОМАНДИРУ И ПОЛ. КОМЕСАРУ III ОДРЕДА

Примили смо ваш извјепггај — да ваши људи заузму положаје партиз. одреда „Волга" (М. Зор.), а да ваш одред оде тамо. Ствар изгледа овако: ваш је одред дошао на те положаје

[1] Мане Роквић
[5] Миле Кецман
• Оригинал наређења је у рукопису.

да штити евакуацију материјала са пруге, и чим се то сврши, ЕИ идете одатле. По одласку на нове положаје има да запосједнете: Виојлу, кланац између Козила и Дринића, с тим да браните прилаз Дринићу, дакле да штитите становништво. Становништво треба организовати да евакуише животне намирнице и благо (у Козила) на сигурно мјесто. Важно је једно: ваш одред нема више да води фронталну борбу. Сада се он претвара у покретни одред и заузима положаје гдје се [за] то укаже потреба, одакле се непријатељ напада или одбија.

Одред М. Зорића повући ће се [послије] вашег доласка опет у В. Ваганац, а касније вјероватно ће се пребацити у Грмеч да заједно са осталим одредима тамо руши пруту и дочекује возове.

Наређује вам се да одмах извршите смјену људства и само сигурним људима да дате пушке. У вези с тим одмах попишите све људе са оружјем и другом војном спремом, како би знали у кога се шта налази.

Одмах извијестите Штаб колико људства под оружјем има ваш одред Шта је са десетином у Рудановцу?

Пошаљите курира са тачним извјештајем до вечерас. Исти курир јавиће вам када ћете се повући у села.

Уз партизански поздрав!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Послано у 16.55 ħ

Пол. комесар,
Илија Дошен

Команд. бат.,
Мића

БР. 217

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 26 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШЕСТОМ ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ ЗА ОДБРАНУ МЕДЕНОГ ПОЉА И ВРТОЧА[1]

ШТАБ 1 ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"
у 17 ħ

Пошаљите извјештај

НАРЕДБА од 26-1X-1941.

КОМАНДИРУ И ПОЛ. КОМЕСАРУ VI ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

По напуштању Оштреља наши одреди који су га бранили престају да се фронтално боре и постају прави герилски — покретни одреди. Имамо везу са свима одредима. О мјесту гдје се налази Штаб упутиће вас II одред Вл. Мораче.—

Ваш задатак је сљедећи:

Ваш одред има да брани М.[едено] Поље, те има да остане на старим положајима: Жута Главица — Кадињача, а да са извјесним снагама запосједне положаје за одбрану Врточа. Ради тога повежите се са V одредом. Пошаљите одмах курира V одреду — да заједничким снагама браните ослобођена села. Такође јавите одредима у Рип.[ачком] Кланцу (Славку Зорићу)[2] да је пао Дрвар и да ће убрзо пасти Оштрељ. Најважнији дијелови Дрвара су изгорјели (фабрика и пилана), а Оштрељ је сав изгорио.

Имамо везу и са Штабом бригаде.

Дакле, ваш одред мора да брани села, да се повеже са V одредом и преко курира са одредима у Рип. Кланцу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар,
Илија Дошен

Командант батаљ.
Мићa

[1] Оригинал наређења је у рукопнсу.

[3] Вјероватно је ово омашка; треба да стоји: Славко Роднћ, којп се тих дана налазно на сектору Рипачки Кланац.

БР. 218

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 26 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О ЕВАКУАЦИЈИ ОШТРЕЉА И О РАСПОРЕДУ И ЗАДАЦИМА ОДРЕДА У НОВОЈ СИТУАЦИЈИ[1]

ШТАБ I ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"
Извјештај од 26-1X-1941
у 7.15 ħ

ШТАБУ БРИГАДЕ

25 [септембра] евакуисан је Оштрељ. Све важне и потребне ствари пребачене су у току ноћи у шуму. У 20 ħ напустили смо запаљени град. Оштрељ је сав изгорио.

Данас се сав материјал превлачи дубље у шуму, гдје ће се направити и магазин.—

Имамо везу са I, III и парт. одредом „Волга". Наредба за II, VI и V одред послане су у току дана. Одреди су се повукли према старом плану, али ћемо их опет пребацити на положаје сдбране села и нападања непријатеља при његовом надирању у Оштрељ и села. Имамо велике тешкоће за преношење материјала због малог броја коња. Предузели смо све да их добијемо што више.

Батерија је на сигурном мјесту. Командир са људством и коњима је са Штабом и раде на преношењу материјала.

Наређено је III одреду да брани села и да предузме све да се намирнице и благо сељака склони на сигурна мјеста (у Козила).

Наређено је II одреду (Вл. Мор.[2]) да у току раног јутра 27-ог заузме положаје према Петровцу и да нарочито пази на покрете непријатеља, како не би несметано и непримијећено ушао у шуму, такође и у Опггрељ, уколико му Штаб бригаде није издао друго наређење.

Извијестите нас о ситуацији око Дрвара. Извјепггај шаљемо преко II одреда.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
Илија Дошен

К-дант бат.
Мићa

[1] Оригинал извјештаја је у рукопису.
[1] Владо Морача

БР. 219

НАРЕДБА ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 26 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДАМА ПОДРЕЂЕНИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА О СМЈЕНИ ЉУДСТВА НА ПОЛОЖАЈИМА[1]

ШТАБ I ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"

НАРЕДБА
од 26-9-1941 год.

Општа ситуација намеће нам да прекинемо са старом праксом смјене, па макар то биле и двије. То смјењивање је слабило и слаби борбеност наших партизана, уносило успаваност у наше редове. Сем тога, смјене су доводиле на положаје људе који не схватају значај наше борбе, који у себи немају нимало борбености, који напокон не дају никакве гаранције да ће се подвргавати команди, па и у најтежим часовима, односно у случају повлачења.

Да се не би десило расуло одреда ако до тога дође, НАРЕЂУЈЕ се тој команди да одмах позове све одане и праве борце, људе који схватају значај борбе и који ће се у нашим редовима борити не мислећи на смјене, не мислећи да свако вече оду кући итд. Дакле, изаберите млађе и неовисне о кући људе, најбоље добровољце.

То морате учинити још данас и за неизвршење одговараће полит. комесар и командир одреда. О томе извијестите овај штаб чим извршите ову наредбу. Будите спремни сваког часа да дочекате [непријатеља] и без наредбе овог [штаба] не учините ништа ново.

Са другарским поздравом:

СМРТ ФАШИЗ.МУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар: Командант:

[1] Редакција располаже копијом документа.

БР. 220

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА РОМАНИСКОГ БАТАЉОНА ОД 2» СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ БОСАНСКЕ БРИГАДЕ У ШЕКОВИЋИМА О СИТУАЦИЈИ НА ПОДРУЧЈУ БАТАЉОНА

ШТАБ ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА
„РОМАНИЈА"
Број 131/41

Романија, дана 27-1Х- 1941

ШТАБУ БОСАНСКЕ БРИГАДЕ

Шековићи

О досадашњем раду и развоју овог батаљона вјероватно је Штаб добио извјештај и податке од команданта Сарајевске области и сматрам да није потребно да почињем испочетка. Укратко ћу да извијестим о догађајима посљедњих дана.

Дана 8 септембра у рано јутро продрле су непријатељске трупе заобилазним путовима на Романију и дошле за леђа нашој сталној посади, која је била у том моменту нешто слабија него нормално и, осим тога, изненађена и неприпремљена за тај напад, па је попустила и морала да се повуче. Од тога дана започела је опсада непријатељске посаде на капији Романије. Та опсада није могла да се заврши нашом побједом, јер је непријатељ био бројно јак, добро наоружан и утврђен с обзиром на ситуацију својих позиција. Наш Романиски батаљон, који је у тој опсади могао да учествује са свега 3 чете и четвртом само дјеломично, није имао ни довољно наоружања ни довољно муниције за ту и такву борбу. Нашем батаљону је у помоћ притекао четнички батаљон друга Радивоја Косорића[1], који такођер није имао наоружање за опсаду утврђених положаја, тако да се даље од опсаде, односно ограничења продора, није могло ићи. Није било снага за истјеривање непријатеља са Стијена, јер се је добар дио наших снага морао да распореди на чување ждријела дуж читаве планине лијево и десно од пута.

22 овог мјесеца је поново једна непријатељска сатнија, савладавши нашу посаду на ждријелу званом Рижа, продрла на Романију, усљед чега се је наш фронт опсаде морао да премјести ниже да би избјегао опасност опкољења и уништења.

[1] Четнички командант, доцније огорчени непрнјатељ НОБ и НОВ, убијен од органа државне безбједности послије ослобођења као одметник.

Неколико дана раније већ је побјегла са положаја опсаде четничка чета под командом Стеве Беговића а управо то вече, када је непријатељска војска поново продрла преко ждријела на Романију, напустила је положај и чета под вођством четника Војина Дрмоњића, што је узроковало колебање и код свих осталих чета четничког батаљона, па се је за том четом повела и Подринска чета. Тешком муком успјело нам је наговорити Подринску чету да остане на положају макар до сутра ујутру, а рупу која је у фронту настала одласком Дрмоњићеве чете затворили смо нашим снагама, што је узроковало слабљење фронта.

23 овог мјесеца у рано јутро напали смо непријатеља, који је био запосио позицију изнад ждријела Риже, и упркос наших слабијих снага успјели смо да га, након борбе која је трајала читав дан до послије подне (16 сати), потиснемо и отмемо богат плијен (2 товарна коња са самарима, 1 комплетан тешки митраљез „Шварцлозе", 8 сандука митраљеске муниције, 4 џака хљеба, 2 џака конзерви, 5 пушака и 1 шињел).

У међувремену су на саму капију Романије продрле- двије непријатељске сатније и јаком ватром успјеле извршити продор нашег опсадног фронта, чиме је наше лијево крило дошло у опасност опкољења и морало да се повуче.

Друго јутро је једна сатнија непријатељске коњице (без коња), која је ноћила на Романији, кренула ка Неправдићима и Прачи, докле је успјела да дође послије краћих борби са нашим патролама Прачанске чете, оставивши на путу неколико мртвих и рањених, 13 заробљених, 19 пушака и 1 пушкомитраљез са нешто мало муниције. Друга сатнија пјешадије је преко Вукосављевића кренула ка Новосеоцима с намјером да допре до Рогатице, али је код Новоселаца била нападнута од чета нашег батаљона, опкољена и морала се предати, којом приликом је заробљено 168 непријатељских војника, 5 тешких митраљеза, 1 бацач мина, 70 пушака, 45 сандука митраљеске муниције, 2 пушкомитраљеза, 58 ћебади, око 3.000 комада пушчане муниције, 29 товарних коња са самарима и разних других ситнијих ствари, као торбица, фишеклија итд.

Ова побједа у Новосеоцима подигла је морал наших трупа, који је након продора [на] Романији дан раније био прилично пољуљан, смањила је непријатељске снаге које имамо против себе, омогућила је боље наоружање наших чета и попунила фишеклије наших другова — партизана, које су биле пале на просјечно 5—10 метака по пушци. Тиме је батаљон оспособљен за даљње борбе.

Осим овога, добили смо данас из Ужица осам великих сандука муниције по 1.200 комада, тако да сада имамо муниције барем за десет до дванаест дана борби.

У току ових борби око Романије и на самој Романији показало се да је морал и борбеност наших партизанских трупа знатно над четничким, да су четници врло непоуздани и недисциплиновани и врло често читаве јединице показују много кукавичлука. Својом недисциплином и кукавичлуком довели су нас четници у врло тежак положај, из кога смо се извукли захваљујући моралу наших трупа, а помало и срећи, односно неспретности непријатеља. О овом кукавичлуку и недисциплини четничких чета обавијештен је мајор Дангић Јездимир, са захтјевом да се неки од четника због кукавичлука и недисциплине чак и стријељају. Да ли је шта по томе учињено — овоме штабу није познато.

У овим борбама се, поред осталих, нарочито истакла Гласиначка чета под командом друга Биљана, која је врло тактички пратила непријатељску сатнију и нападом у прави час, уз помоћ осталих чета, које су касније пристигле, омогућила побједу и заробљење код Новоселаца. Осим тога, треба да се подвуку способности и храброст друга Ивице[1], који је са својим њемачким митраљезом скоро ушао већ у легенду.

Данашња ситуација је сљедећа: због бијега четничког батаљона напуштена је стална опсада и евентуална борба за истјеривање непријатеља са Стијена Романије, него се засада врше стална патролирања, насилна извиђања и узнемиравања непријатеља, тако да му се спријечи евентуално даљње проширивање на Романији, а у позадини, у непосредној близини самих Стијена се задржавају двије чете за случај покушаја продора јачих непријатељских снага преко Романије, као што је то било 25 овог мјесеца, којом приликом је тај покушај одбијен и заробљен 1 пушкомитраљез са нешто ситних дијелова спреме.

Непријатељске снаге које су продрле ка Прачи преко Романије, као и оне које су до Праче дошле преко Јахорине са Пала, према добивеним извјештајима наше Прачанске чете успјеле су да допру до Реновице, одакле су возом отишле пут Вишеграда, вјероватно да помогну одбрану Вишеграда. Јачина тих снага, према процјенама, износи око 4 сатније, тј. 600 људи.

Наша Прачанска чета блокирала је Прачу, која не може — усљед те блокаде и заустављања промета — да добива редовну помоћ, смјену посаде, односно њено појачање, као и храну и обавјештења.

[1] Ивица Вежгал, радник из Зенице, као домобран прешао на страну партизана, убијен од четника 1942 год. на Мајевици.

Гучево-сочичка чета врши стална патролирања у селима око Рогатице да би спријечила продор непријатеља из Рогатице ка Гласинцу.

Семећка чета учествује заједно са четничким одредима у опсади Жепе, како би се ријешило то гнијездо усташа и осигурало залеђе даљње операције на железничку пругу Вишеград—Сарајево, те према Вишеграду и Рогатици.

Кнежинска чета врши патролирања и извиђања око Шахбеговића у правцу« Кнежине и штити залеђе фронта Романије, као и непосредну заштиту наше партизанске болнице у Вијелим Водама.

Наш батаљон је данас дошао у ситуацију да је бројчано и по наоружању прејак за мање операције — за које нема ни тих прилика, а преслаб је за веће операције, па је због тога затражена помоћ од мајора Дангића и чим та стигне — наставиће се с операцијама у правцу Сарајева.

Да би се та помоћ што прије остварила и израдио план даљих операција, предлаже Штаб овог батаљона да се што прије одржи конференција између претставника Штаба Босанске бригаде, Штаба овог батаљона и мајора Дангића, којој би конференцији требало да присуствује и друг Радивоје Косорић, који је командант четничког батаљона који је учествовао у борбама на Романији, а с којим је успостављен врло прнсан контакт и осигурана даља сарадња. Овај Штаб упућује аналоган приједлог и мајору Јездимиру Дангићу, па се моли Штаб Босанске бригаде да што скорије ступи у контакт са мајором Дангићем и ову конференцију закаже у најскорије вријеме, да би се операције што прије могле да отпочну. Молимо штаб Б. Б. да ово прими као врло хитан приједлог и да га што прије оствари.

У међувремену, од дана продора непријатеља на Романију па до 23 овог мјесеца, извршио је овај батаљон навалу и освојење Сјетлине, којом приликом је такођер заробљено 48 непријатељских војника, који су, према условима предаје, одмах пуштени на слободу, а тамо је био и богат плијен у оружју, муницији и опреми, чиме се је углавном користила Прачанска чета која је у том погледу врло слабо стајала.

Данашње стање чета овог батаљона је сљедеће:

Мокрањска чета	120	људи
Романиска чета	80	„
Гласиначка I »	40	„
Гласиначка II	90	„
Прачанска чета	200	„
Соколовићка чета	60	„
Кнежинска чета	40	„

Гучево-сочичка	140	[људи]
Семећка чета	300	„
Озренска чета	40	„
Гласиначки вод	30	„
Вод на брду Ђева	60	„
Месићки вод	30	„

С обзиром на то да је немогуће руководити овим четама из једнога пггаба, то је већ раније нвправљен приједлог команданту Сарајевског одреда[1] да се образује партизански пук са два до три батаљона који ће омогућити лакше руковање и пскверати оперативну способност ових јединица, тим прије што ће се јединице даљњом мобилизацијом моћи још повећати. К. С. О.[2] је овај приједлог усвојио и сада се управо врши организација пука и чим буде исти формиран доставиће се Штабу о томе исцрпан извјештај.

Код ове организације ће се извршити и реорганизација јединица неколико мањих које немају изгледа за даље појачавање ће се спојити у једну већу, а неке ће се раздвојити и основати нове.

За извршење ове организације било би овом штабу потребно још неколико резервних или активних официра као и политичких комесара, па се моли Штаб да нам их што прије упути овамо.

Од укупног броја наведених партизана наоружано је што пушкама што аутоматским оружјем свега 80% другова.

Батаљонска партизанска болница се налази у Бијелим Водама. Љекарску службу врше два студента медицине са доста успјеха, али се, као неопходна, указује потреба за једним специјалистом хирургом, па се моли Штаб да нам, колико је могуће прије, овамо упути једног љекара хирурга. Потреба за овим се указује још више кад се има у виду да ће се у најскорије вријеме водити жестоке војне операције већег обима у правцу Сарајева, да ће се у тим борбама знатно повећати број рањеника којима је готово искључиво потребна хируршка помоћ, јер непријатељ употребљава у борби стално „дум-дум" набоје.

Детаљније о потребама болнице извијестиће накнадно батаљонски љекар.

Питање прехране батаљона је засада са прилично успјеха, уз периодично храмање, рјешавано на бази добровољних доприноса углавном гласиначких села, која су усљед тога прилично исцрпљена и мораће се у најскорије вријеме у том погледу тражити помоћ из богатијих крајева. Молимо да Штаб

[1] **Треба да стоји: Сарајевске области.**
[2] **Командант Сарајевске областн**

је био и богат плијен у оружју муниције и опреми чиме се је углавном користила прачанска чета која је у том погледу врло слабо стајала.

Данашње стање чета свог батаљона је следеће:

Мокрањска чета -	120 људи	Семешка чета -	300 људи
Романиска чета -	80 "	Озренска чета -	40 "
Гласинчка I " -	90 "	Гласинчки вод -	30 "
Гласинчка II -	40 "	Вод на Брду Бева-	60 "
Прачанска чета -	200 "	Месићски вод -	30 "
Соколовићска чета	60 "		
Кнежинска чета	40 "		
Гучево-сочичка	140 "		

Обзиром нато да је немогуће руководити овим четама из једнога штаба то је већ раније направљен предлог команданту сарајевског одреда да се образује партизански пук са два до три батаљона који ће омогућити лакше руковање и повећати оперативну способност ових јединица, тим прије што ће се јединице даљим мобилизацијом моћи још повећати. К.С.О. је овај предлог усвојио и сада се управо врши организација пука и чим буде исти формиран доставиће се прагу о томе исцрпан извјештај.

Код ове организације ће се извршити и реорганизација јединица, неколико мањих које немају изгледа за даље појачавање ће се спојити у једну већу, а неке ће се раздвојити и основати нове.

За извршење ове организације било би овом штабу потребно још неколико резервних или активних официра као и политичких комесара па се моли штаб да нам их што прије упути овамо.

Од укупног броја наведених партизана наоружано је што пушкама што аутоматским оружјем свега 80% другова.

Батаљонска партизанска болница се налази у Бијелим Водама. Лекарску службу врше два студента медицине са доста успјеха али се као неопходна указује потреба за једним специјалистом хирургом па се моли штаб да нам колико је могуће прије овамо упути једног лекара хирурга. Потреба за овим се указује још више кад се има у виду да ће се у најскорије вријеме водити жестоке војне операције већег обима у правцу Сарајева, да ће се у тим борбама знатно повећати број рањеника којима је готово искључиво потребна хируршка помоћ јер непријатељ употребљава у борби стално дум дум набоје.

Детаљније о потребама болнице извјестиће накнадно батаљонски лекар.

Питање прехране батаљона је за сада са приличним успјеха уз периодично храмање рјешавано на бази добровољних доприноса углавном гласинчких села, која су услед тога прилично исцрпљена и мораће се у најскорије вријеме у том погледу тражити помоћ из богатијих крајева. Молимо да штаб Б.Б. поведе о томе рачуна и настоји то питање што скорије повољно ријешити. Прије неколико дана добивена је помоћ од 2.500 кг. пшенице и нешто пасуља из Србије. Ова ће помоћ, коју је омогућила сарадња са Командантом Босанског четничког одреда Јездимиром Дангићем стићи на Гласинац за неколико дана.

Једно од врло важних питања је нарочито због насупа јесенских киша и хладноће је питање одјеће и обуће партизана. Властита одијела у којима су партизани пошли у борбу су због великих штрапаца и борби на крају свог трајања, дјеломично се попуњавају одјелима и шињелима заробљено у борбама, извјесна количина опанака ће се доботи из сирових коža убијених говеда али то не може да подмири потребе и мора се помишљати на набавке са стране.

Организација радионица за израду одјеће и обуће запиње због помањкања сировина (сукна, конца, коже, алата и т.д.) као и стручних мајстора нарочито ципелара па се моли штаб да и у том погледу нешто предузме/

О политичком раду у батаљону и у ослобођеном подручју извјестиће засебно политички комесар батаљона.

Моли се штаб Б,Б. за хитан извештај и одговор по учињеним предлозима као и даља упутства. Нарочито се моли да се овом штабу редовно достављају радио-билтени.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ.

За штаб
Командант батаљона

Чигд

Фотокопија треће странице документа бр. 220

Б. Б. поведе о томе рачуна и настоји то питање што скорије повољно ријешити. Прије неколико дана добивена је помоћ од 2.500 кг пшенице и нешто пасуља из Србије. Ова ће помоћ, коју је омогућила сарадња са командантом Босанског четничког одреда Јездимиром Дангићем, стићи на Гласинац за неколико дана.

Једно од врло важних питања је, нарочито због наступа јесенских киша и хладноће, питање одјеће и обуће партизана. Властита одијела у којима су партизани пошли у борбу, због великих штрапаца и борби, на крају су свог трајања, дјеломично се попуњавају одијелима и шињелима заробљеним у борбама, извјесна количина опанака ће се добити из'сирових кожа убијених говеда, али то не може да подмири потребе и мора се помишљати на набавке са стране.

Организација радионица за израду одјеће и обуће запиње због помањкања сировина (сукна, конца, коже, алата итд.) као и стручних мајстора, нарочито ципелара, па се моли Штаб да и у том погледу нешто предузме.

О политичком раду у батаљону и у ослобођеном подручју извијестиће засебно политички комесар батаљона.

Моли се Штаб Б. Б. за хитан извјештај и одговор по учињеним приједлозима као и даљња упутства. Нарочито се моли да се овом штабу редовно достављају радио-билтени.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ,
командант батаљона
Чича

НАПОМЕНА: У циљу обезбјеђивања транспората робе и материјала за овај батаљон који долазе на Романију преко Власенице потребно је да тај штаб има у Власеници сталну патролу и свратиште, а ради лакшег одржавања везе било би добро и потребно да се евентуално и Штаб сам пресели у Власеницу. Штаб нашег батаљона ће својим патролама у Жљебовима, Хан-Краму и Хан-Пијеску осигурати транспорте с ове стране.

БР. 221

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ ОД 27 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. О НОВОМ РАСПОРЕДУ ОДРЕДА И ЊИХОВОМ БРОЈНОМ СТАЊУ И НАОРУЖАЊУ[1]

ШТАБ 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"
27-1X-1941
У 7,15 ʰ

ШТАБУ БРИГАДЕ

Штаб је примио ваш извјештај данас у 6.40ʰ и одговара сљедеће:

1) По паљењу Оштреља, које је било 25-1X у 20ʰ а о коме су били обавијештени I, II, III и парт. одред „Волга" (М. Зорића) још раније штаб се повукао према Бризгаћу заједно са материјалом из магазина. 26-1X имали смо везу са I и III одредом и поставили смо им задатке. Такође и одреду ,.Волга". Затим смо обавијестили V и VI (Врточки) одред о ситуацији и поставили смо им задатке. Положаји наших одреда данас су сљедећи:

I одред налази се на ивици шуме према Пасјаку, и то један вод на Боровој Главици, а други вод, који је отишао још 25 о. м. према Дрвару са командиром, налази се лијево од првог, али с њима још нисмо успоставили везу. То ћемо учинити данас. 1

III одред (Роквић[2]) јуче је штитио пренос материјала од угљане па према Оштрељу. Синоћ се пребацио у Дринић са задатком да брани Дринић и Козила. Његови положаји су Виојла—кланац (пропуст) између Дринића и Козила са истурањем патрола до Ђуриковаче. Једна десетина налазиће се данас на прузи испред Оштреј.а и штитиће и даље пренос материјала, а у исто вријеме обавјештаваће одред о стању у Оштрељу.

За II одред знате (Дроњкуша—Баст.[ашки] До). Он је добио задатак да се данас спусти на стари положај и да осујети слободан пролаз непр.[ијатељу] из Петровца на Оштреј и да пази да се не би непр.[ијатељ] провукао шумом у Басташки До. Затим, на шумској прузи налази се још материјала за ма-

[1] **Оригинал извјештаја је у рукопису.**
[2] **Душан Роквић**

газин у Јаворовој Коси, који треба да што прије смјестите. Уколико тај одред није добио задатак од вас, он ће отићи тамо.

Одред „Волга" М. Зорића налази се сада у Козилима. Он ће остати тамо док им командир не дође (данас) и пребациће се у Б. Ваганац, а одатле у Грмеч. Тамо ће се састати са одредом друта Драгије[1] и Јелашиновачким и заједнички ће извршивати задатке на прузи С. Мост—Бравско.

V одред (друга Челара[2]) налази се на старим положајима више Петровца и добио је задатак да брани тамошња села заједно са VI одредом (Врточким), који по наредби од јуче има да остане на старим положајима (Жута Главица—Кадињача), а да извјестан дио снага повуче ка Врточу.

Прекајски одред налази се негдје под Клековачом; с обзиром да су ти људи одмах пошли са положаја и изјавили су да морају бранити своје породице — друг Рајко[3], који је јутрос дошао, каже да се људи нису могли задржати на положајима и да ће сигурно отићи кућама. Предузећемо све да се тај одред сакупи.

Бројно стање одреда је сљедеће:

I одред: 40 п.[ушака], 2 п.[ушко] м.[итраљеза] и 1 т.[ешки] м.[итраљез]
II одред: 50 п., 3 п. м. и 3 т. м. (једна десетина при штабу бригаде са 1 п.[ушко] м.[итраљезом])
III одред: 60 п., 3 п. м. 1 т. м.
IV одред: 11 п., — 1 т. м.
V одред: 80 п., 4 п. м.
VI одред: 79 п., 4 п. м. и 1 т. м.

Батерија је сигурно смјештена. Коњима се служимо за пренос материјала. Командир батерије је с нама.

Јелашиновачки одред: 56 п. и 2. п. м.
Одред Драгије Милашин[овића]: 25 п. и 1 п. м.
Одред „Волга": 50 п. и 3 п. м.
Прек[ајски] одред имао је 45 п. и 1 п. м.

На Оштр.[ељском] Брду имамо 5 стријелаца као извиђаче. Они ће се данас повући к нама.

Муниције V, VI и одред Драгије М.[илашиновића] има врло мало (30—40 по војнику). Остали нешто више. Тачно стање муниције доставићемо накнадно, као и све друте промјене.

Одреди који су се кренули са својих положаја имају ћебади и биљаца. Извјестан број људи слабо је обувен и обучен.-

[1] Драгија Мнлашиновић
[4] Здравко Челар
[' Рајко Боснић

Морал је нешто пољуљан; то је и природно, јер су у одредима већином сељаци, који се највише сад брину за своје фамилије.

Данас ћемо одредити мјесто за магазин и за штаб. Сада смо још у покрету. Имамо мали број коња, па је и тешкоћа преношења материјала велика. Тада ћемо поднијети тачно стање нашег магазина.

Курире нам је немогуће слати неколико пута дневно, јер их немамо довољно, а требају нам људи за рад. Сада вам шаљемо двојицу.

По наредби ћемо поступити одмах.

Са партизанским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ, — СЛОБОДА НАРОДИМА!

Пол. комесар
Илија Дошен

Команд. батаљона,
Мића

БР. *222*

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ НОП ОДРЕДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ И БОРБАМА ПРОТИВ ОКУПАТОРА И ДОМАЋИХ ИЗДАЈНИКА НА ПОДРУЧЈУ БОС. КРАЈИНЕ

ШТАБ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ОДРЕДА ЗА БОС. КРАЈИНУ
1941 г.

ШТАБУ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ

На свом путу за Дрвар. овај штаб је, послије издржане борбе на Хан-Колима, наставио свој пут у правцу Мркоњића Града, гдје су се баш у томе моменту водиле огорчене борбе; наиме, Мркоњић Град се налазио већ 5 дана у рукама нар. осл. одреда. 2/9 стигли смо у Мрк.Град и успоставили контакт са Штабом тих одрЈда којима командује учитељ Дреновић Урош. Наравно да смо одмах истог дана обишли фронтове и установили једно задовољавајуће стање са војног гледишта, но зато

је град претстављао слику ненародног режима. У граду је био господар неки одбор великосрпских газда и трговаца под чијим утицајем је био и сам командант. При заузимању града није уопште било пљачке ни насиља, него су трупе, одмах послије заузећа града, запосјеле нове одбранбене положаје и успјешно задржавале ватру и навале непријатеља, који је са новопридошлим снагама .бјесомучно наваљивао на град. За све то вријеме, око 10 дана борбе, град је остао потпуно пасиван, као да се њега ништа не тиче. Трговци су радње држали затворене и никоме нису хтјели да продају ништа. Новац из Пореске управе уогппте није био дирнут, па су чак и кључеви од благајне били код благајника Пореске управе. Град је био пун свега и свачега, док су борци (95% сељаци) на положајима трпјели и глад и студен, јер је баш тих дана владало велико невријеме. Јасно да је оваква ситуација дјеловала и на морал бораца, тако да је и сам командир одреда на десном крилу отворено пријетио да ће напустити положај, што смо ми тек касније дознали од појединих бораца, па чак да су се у трупи договарали да убију команданта. Такво стање нас је приморало да се задржимо и помогнемо. Одмах смо, успркос нећкања, наредили да се сазове тај одбор, који никако није хтио да се с нама договара, него само да прима наређења. Издали смо наређење да се одмах комисиски отвори благајна Пореске управе и новац реквирира у корист Мјесне команде; поред тога, да се отворе сви дућани који би први дан смјели продавати само војсци, а након тога и осталима, уз цијене које су важиле и прије. Сва роба која би се за војску купила била би исплаћена од новаца реквирираних од Пореске управе, са једном резервом: уколико то буде било могућно (наравно, имајући у виду увијек имовно стање трговаца од којих би роба била реквирирана). Наишавши на један шутљиви отпор и тобожњу исприку Команде како она нема времена да уређује ствари у граду, били смо приморани да све то преузмемо у своје руке. Остали смо са заштитом Штаба у граду и раздијелили се На три стране: командант је требало да прегледа све установе, његов замјеник да отвори дућане и реквирира и покупује све потребно за војску, а комесар да одржи збор са грађанством и са Словенцима којих је ту било око 250. Успјело је да се реквирирају троја кола обуће и одјеће, која су, нажалост, такођер пропала, јер су у току самог реквирирања војска[1] и.усташе провалили изненада у град, тако да се није могло покупити ни оно што је већ било скупљено. На брзу руку натоварена су једна кола и покушало се да се извуку, но било је већ касно: град је био опкољен, кола заробљена, а сам кочијаш тешко

[1] Домобрани

рањен. Штаб са својом заштитнидом успио је да се пробије изгубивши једног друга (Ковачевића Мирка[1] који је у томе нестао).

У Мркоњићу Граду смо одржали састанак са командантом и комесаром трупа око Јајца (командант је друг Пољевић[2] а комесар Немања,[3] учитељ). Са њима је тачно утаначен план напада на Јајце, који је требало да услиједи 5/9. У том нападу би јајачким трупама мркоњићке трупе послале једну чету од 90 људи. Но изненадни догађаји и придолазак нових појачања непријатељских трупа наметнули су нам сасвим нове планове. Констатовано је да је упад у Мрк. Град услиједио послије придоласка појачања које је стигло од Ситнице и Кључа у јачини од 400 војника и 120 коњаника плус дио мјесног муслиманског становништва, које је учествовало у паљењу и клању, а које Рибничке трупе нису усп>еле да зауставе. Истовремено су непријатељске трупе грунуле из правца Доњи Вакуф, заобишле трупе Пољевића које су се простирале од Дреновог Дола — гдје је био смјештен један тешки топ (100 мм) — преко Језера до Царевог Поља, продрле на Шипово, Герзово и упутиле се у правцу Млиништа.

Након повлачења из Мрк. Града, не знајући још за догађај око Јајца, одмах смо ступили у контакт са командом нар. осл. одреда „Петар Кочић" (тако се називају трупе које су оперисале око Мрк. Града) и помогли јој при прикупљању прилично разбијених одреда. Издали смо наређење да се одмах успостави нови фронт на Лисини, а један дио трупа да се пошаље на цесту [према] Језеру (код Јајца), како би се осигурало залеђе друту Пољевићу. Пошто смо све средили и дали сва потребна упутства, кренули смо према Млиништима, а одатле према Дрвару. Успут смо повели са собом 31 заробљеног војника и једног официра — сви из Сл. Пожеге, заробљени у једној од пријашних борби.

Јасно је по свему да у трупама око Мрк. Града није било неког организованог позитивног утицаја, него је све мање-више било препуштено великосрпским елементима. Као доказ за то је и хапшење неких другова комуниста — муслимана из Мрк. Града који су хтјели да се боре за ослобођење наших народа, а које су пустили тек након интервенција, но не допустивши да носе оружје. Потребно је напоменути да су и нас саме хапсили при доласку, иако су знали тко смо, и тек након енергичне пријетње с наше стране и позивања на Штаб нар. осл.

[1] Ђак из Бање Луке, курир, аутор пјесме „По шумама и горама...", погинуо је том приликом.

* Савко Пољевић

' Немања Влатковић

партиз. одреда за Бос. и Хер. — пустили су нас. Као свугдје тако и овдје осјећа се јак недостатак како војничких тако исто и политичких кадрова, но увијек су спремни прве да примају, јер се и сами осјећају војнички слаби. Мислим, кад би се располагало са довољно таквих кадрова, а при самој правилнијој расподјели онога што се има на терену, што ће без сумње да услиједи, могло би да се много учини и помогне како у војничком тако и у политичком погледу.

Улога политичког комесара није им била јасна, тако да је комесар трупа око Мр. Града сједио у Млиништима (читав дан пута далеко од Мрк. Града) и углавном служио као неко административно лице. Интересантно је да се многи, нарочито руководећи кадрови, сматрају и називају комунистима иако су по својим поступцима далеко од истих.

На Млиништима смо одржали састанак са политичким комесаром трупа „Петар Кочић" и са руководећим кадровима трупа на Млиништима и објаснили им њихове задаће, а нарочито улогу политичког комесара. Они су се потпуно с нама сложили и тражили да их помогнемо код других претпостављених, како би заиста могли да одговоре свим оним задацима које борба од њих захтијева. Сутрадан смо кренули до Прекаје преко Гламочког среза, који, заиста, претставља једну политичку жалосну слику. Борба коју народ данас води против фашистичких окупатора и њихових слугу, [— народних] издајица, овдје се назива „борбом против Турака". Само спровођење заробљених хрватских војника изазвало је велику сензацију. На сваком кораку смо били пресретани са захтјевом да предамо те војнике да их они покољу. То је један од крајева гдје великосрпски елементи имају готово искључив утицај. Јасно да смо на сваком кораку морали да тумачимо данашњу борбу, а понегдје и да пушке покджемо, како би заробљенике сачували од неких нарочитих насртљиваца.

У Прекаји се већ осјећа близина Дрвара у којему се налази Штаб бос.[анско-]личке бригаде. Прекаја се налази 16 кил.[ометара] пред Дрваром и на таквом положају да је стварно претстража Дрвара. Ту је борбеност већ далеко већа, а и политички ниво самих људи; ту су другови спремни да иду у борбу, ма на који фронт, да бране стечену слободу и да помогну другима да се ослободе. Прекајчани су прилично популарни и познају их са других фронтова, из борби гдје су притицали у помоћ. Иза Прекаје стигли смо у Дрвар, ту кулу ослобођених крајева овог дијела Босне. Релативно велики успјеси и напори Дрвара створили су читаве легенде о њему. Борбеност, згодан положај, техничке могућности и релативно велики број кадрова условили су да Дрвар постане центар

ослобођених крајева у том дијелу Босне, као и водич борбе за ослобођење у својој околици.

Будући да сте примили извјештај Дрварске команде о стању у Дрвару, овом приликом ћемо само да га надопунимо износећи стварне успјехе и недостатке на које смо наишли. Један од највећих успјеха је повезивање мноштва мањих одреда и организација истих у војне јединице, чете и батаљоне, које су мање или више повезане са Штабом бригаде и признају исти као руководеће тијело свих тих фронтова. Мора се имати у виду да је признавање Штаба бригаде условио и материјални моменат, тј. у Дрвару се производе ручне бомбе и нагазне мине и пуне празне чауре. Помоћ коју је Дрвар давао свакоме тко се на њега обратио у том материјалу довела је под утицај Дрвара и трупе које по географском положају не би ни у ком случају гравитирале према њему. Зато и имамо разлику између данашње сфере утицаја Дрвара, тј. те Бос.-личке бригаде, и плана који нам је послао Штаб НОПО за БиХ. Наравно да не можемо да превидимо огроман организаторски рад који је учинио сам Штаб бригаде.

Једна од најозбиљнијих грешака је непостојање политичког комесара Бригаде, иако су исти постојали у батаљонима и четама под називом ..политички секретар". Наравно да је та грешка одмах исправљена и без сумње да ће резултати тога врло брзо да се осјете, нарочито у трупама у којима је наш утицат био скоро никакав, као, напримјер, на гламочком фронту и на граховском фронту. Централизовање и планско постављање [задатка] у свим трупама Дрварске бригаде било је неопходно. Нарочитих скретања улијево није било, осим у неколико случајева. И те грешке мислимо [да се] више неће понављати, јер су продискутоване и исправљене.

Главни недостатак са војничке тачке гледишта је непартизански начин борбе, противно ономе што напомиње Штаб бос.-лич. бригаде тј. утврђене фронтовске борбе.[1] Још увијек снаге које се налазе на фронтовима око Дрвара нису толико снажне да би могле да издрже један организован фронтални напад, поготово када су те линије, иако сталне, неутврђене. Нису се вршиле акције у дубину, нити су се стварали покретни партизански одреди који би могли да се бацају у залеђе непријатељу и тиме онемогућују опипавање стварне одбранбене линије. С обзиром на огромне фронтове и борбе које се воде на тим фронтовима, заиста је требало што прије помоћи са вој-

[1] Овом реченЈшом хоће да се каже да је главнн војнички недостатак Штаба дрварске бригаде био у то.ме што се у борби против непријатеља држао крутих фронтова и фронталних борби, а није усвојио партизански начин борбе.

{ЈИЧКИМ кадровима, којих је ту недостајало. Тај недостатак је исправљен, јер су у сам Дрвар стигла три Шпанца[1], од којих је један капетан Шпанске републиканске војске, придодан Штабу бригаде као инструктор (савјетник), а друга двојица послана, један на гламочки, а други на граховски фронт.

У вријеме када су непријатељске трупе извршиле [напад] на Мрк. Град и с друге стране заобишле Јајце и упутиле се према Млиништима, у исто вријеме извршена је и офанзива на другим фронтовима. Из Бос. Петровца почели су свакодневни јуриши на Оштрељ, у којима су губици непријатеља бивали огромни (само у један дан остало је под Оштрељом 25 мртвих, док је са наше стране погинуо само један). Из Гламоча су почеле да проваљују трупе са намјером да се саставе са трупама око Млиништа. На граховском фронту су почеле да наваљују. талијанске трупе, које се утлавном ослањају на бандите и издајице који су се налазили на руководећим мјестима у одредима од Книна па до Грахова.

Трупе које су продрле од Јајца и Мрк. Града према Млиништима биле су, према плану који смо утврдили са Рибничким, Мркоњићким, Јајачким, Прекајским и Гламочким одредима, опкољене и утлавном уништене прије но што је успјело непријатељским одредима из Гламоча да се споје с оним од Млиништа. Непријатељу је успјело да продре из Гламоча к Млиништима до Скокова и да се пребацује у Роре према Прекаји. Непријатељу је то успјело ради неборбености и деморализације у тамошњим одредима, што је резултат непостојања наших кадрова у истим и слабог политичког рада. Та грешка је одмах исправљена, јер су на тај фронт послани два прекајска одреда- а за команданта Гламочког батаљона[2] [постављен је] један друг из Далмације и за оперативног официра један друг Шпанац[3], који је у то вријеме стигао. На граховском фронту Талијани су успјели да продру и заузму Грахово не испаливши ни метка, а захваљујући издаји неких бандита који [се нису борили], иако је с њима лично био утврђен план и сат напада, иако су обећали да ће то сигурно извршити. Ти граховски одреди броје око 1000 пушака и били су смјештени тако да су опкољавали Талијане са свих страна — који су се, у броју од око 330, [са] седам лаких тенкова и 4 топа, утаборили на цести испод Дерала, тј. у једном кланцу одакле је била немогућа одбрана, а нашима успјех загарантован. Друг Шпанац, који је био послан на тај фронт као оперативни официр, морао је те вечери са још једним другом да побјегне да не би

[1] Војо Тодоровић, Владо Ћетковић, а трећи, вјероватно, Коста Нађ.
[2] Јозо Вукичевић
[3] Војо Тодоровић

био убијен од тих бандита. Таква издаја је угрозила и сам Дрвар, те се морао да организује нови фронт од дрварских најбољих трупа на Плочи, истуривши своје предње дијелове у Ресановац. Поводом те издаје издат је летак у којем се осуђују ти бандити и позива народ тог краја на борбу против фашистичких окупатора. Већ други дан прилазили су поштени борци из граховских одреда Дрварчанима, који су установили нови фронт са жељом да наставе борбу коју су започели, а свјесни преваре коју су те издајице извршиле над њима (тај летак вам шаљемо у прилогу).

У Дрвару смо се срели и са делегатом Централног штаба[1]; указано нам је на грешку што као Штаб путујемо заједно, а и сами увиђамо да огромни послови и [велика територија] нам налажу да се раставимо и што прије повежемо све оне одреде које помоћу курира нисмо могли [повезати]. Ријешили смо да командант пође за Грмеч [и да] одатле повеже све одреде око Бихаћа и у оним крајевима према Козари, а друг комесар да пође у Козару, пошто је [са] истом успостављена веза, док би замјеник команданта требало да се врати до Бања Луке, [да] прегледа зашто су прекинуте везе које је Штаб успоставио са одредима с оне стране Врбаса, да успут обиђе рибничке одреде и успостави опет везу са Бањом Луком. На повратку сам срео ваше писмо без датума у којем се говори о организовању трију батаљона и 8 чета. То ваше писмо срео сам 19 ов. мј., а друга два писма добили смо 25 о. мј. Будући да се моментално нас тројица налазимо на разним странама, и то на Дрварском, Козарском и Јајачком сектору, приступићемо одмах организовању штабова према вашим директивама. Попгго смо успоставили везе по цијелој Бањолучкој области, тј. Бос. Крајини, постоји могућност да извршимо наређену нам реорганизацију, до које је, заиста, требало да дође. Ми увиђамо своје греп/ке и тим више ћемо да упремо да би вам што прије могли да јавимо да смо дате нам директиве извршили. Одмах сам све преписе и упуте послао и другој двојици чланова Штаба, како би на лицу мјеста одмах поступили по директивама.

У овом извјештају вам не шаљем бројно стање и податке о појединим акцијама, него само сумаран преглед ситуације и догађаја у крајевима Дрварске бригаде. Бројна стања и тачне податке о појединим акцијама слаћемо од данас на основу тачних извјештаја које ће нам чете и батаљони преко штабова бригада[2] достављати. По доласку друге двојице чланова Штаба

[1] Односи се на Марка Орешковића.

* У то вријеме у Босанској Крајини постојао је само штаб Дрварске бригаде.

детаљно о свему

Уопркос томе шаљемо Вам извјештај о акцијама које прије чете
која је била организована на десној страни Врбаса:

4/9. одузете се војничке пушке у селу Жадровићима које су биле
подијељене од стране Уставних власти становницима-муслиманима, губитака није
било.

6/9. Извршен је напад на мегдан Крешићи-Ј. К. Теслић у
Горњ. Шеготини којом је приликом заробљено 3 пушке, 45 метака и 20
много корисних ствари. Чувари су изгубили једног човјека, губитака с наше
стране није било;

10/9. Нападнут је један одред код Бочца, два камиона са војницима.
Преплашени Врбас партизани су заробили: 1 пушко митраљез, 4 пушке,
3 бомбе, 1 пистол са 16 метака, 532 пушчана метка и 3 торбице. Обе камионе
су ствари спалили. Непријатељ је изгубио једног официра, 1
Усташу повјереника Општине Крупа, 1 домобранца, 1 шоера;

15/9. Извршен је напад на село Комичина, којом приликом су убијена 3 војника, 1 рањен, 4 заробљена (тројица послије пуштена). Камион
је један циганин који је служио усташама. Плен је 10 пушака, 300 метака,
12 шмајсера, 6 купорана, 6 чакшира, 12 пари вела, 7 пари чизмета, 4 кабанице,
36 конзерви; - У једном сукобу са војницима дошло је до борбе у Бојо
је убијено 5 војника, док је један наш партизан подлегао раненим. - Код
Кадине Воде доведени и бусидјелкамион са 20 војника од којих су 9 по
гинула а један рањен. Плен; један пушко-митраљез, 8 пушака, 300 метака,
2 меб бомбе и нешто другог материјала. Камион је запаљен. - Ометањем
успостав ање телефонске везе између Кадиће Воде и Хашкола којом приликом
је убијен један војник. - Порушен је главни резервар Суботица на
којег се снабдијева Бања Лука водом. - Ометање је непријатеља у изграђивању
ке моства на Крупи којег су прије тога спалили партизани. - На путу
Ситница Бања Лука на два мјеста порушена је телефонска веза у дужини
од 5 км;

21/9. Жандарме натјерали сеоске Крупе и Кокавица да им се чамце
ом превозе преко Рјавнице на лијеву страну Врбаса јер су у томе покре
тоши, чамци спаљени, жандарми бијешњи одлучили, један жандар рањен, напа
дена је пушка и 5 коњика;

25/9. Дочекала 2 камиона на путу Бања Лука - Јајце, опљачкали и
непријатеља у задним губитци, 8 - 10 мртвих и исто рањених. Непријатеља је
стигло појачање на што су наши одговорили натром, па је борба трајала
до ноћи. Наши губитци 2 лакше рањена, а на путу Бања Лука - Јајце потр
гана телефонска линија у дужини од 2 км. - На путу Бања Лука-Јајце
између Крупе и Бочца нападнут је на минској камиони убијено двојица
војника...

23./9 Нападнута је њемачка и хрватска војска на путу Бања Лука
Јајце и убијена су доцетоница њемачких војника.

Што се тиче политичког рада, тај је ово извјешће на овом терену,
одржано је неколико састанака. Присуствовало по преко 120
заљака организован је 1 народни одб од пет чланова. Исти је већ изрекао
о двије закрпе хлаче. - Остаје народно ослободилачки одборе у селима:
Ромић, Јазаро, Липовац, Шешлови, Зачерани, Кисељ, Вагани, Бобјанићи,
Зелте, Љубаћево, Доњи Шешо, Крешић, Бочац, Скатавица, Липље, Мајдерске,

Ово писмо ћиљано преко Штаба и преко Тулашког Штаба.
Јавите нам што прије да сте примили и за Лоћанско Лићку Бригаду

ЗДРАВО - ПОБЈЕДА - СМАРТ ФАШИЗМУ!

За Штаб нар. осл. парт. одр.
за Бос. Крајину

Мајевица

Новомодни [illegible] Бања Лука [illegible] Крупа [illegible]
[illegible] 5 [illegible] 5 км. [illegible]
[illegible] Бања Лука [illegible] (на десној страни) [illegible]
[illegible] 20/9 [illegible] 40 [illegible]
[illegible] 23/9 [illegible] 155 [illegible] 40 [illegible]
24/9 [illegible] 5 [illegible]

Фотокопија последње странице документа бр. 222

или, дотада, по њиховим извјештајима, извјештаваћемо вас детаљно о свему.

Успркос томе шаљемо вам извјештај о акцијама наше Прве чете која је била организована на десној страни Врбаса:

4/9 одузете су војничке пушке у селу Адровцима, које су биле подијељене од стране усташких власти сељацима-муслиманима. Сукоба није било.

6/9 извршен је напад на магацин Дестилације дрва Д. Д. Теслић у Горњ. Шњеготини, којом је приликом заплијењено 3 пушке, 75 метака, те много корисних ствари. Чувари су изгубили једног човјека, губитака с наше стране није било.

10/9 нападнут је један [непријатељски] одред код Бочца, два камиона са војницима. Препливавши Врбас партизани су заробили: 1 пушкомитраљез, 4 пушке, 3 бомбе, 1 пиштољ са 16 метака, 532 пушчана метка и 3 торбице. Оба камиона су спаљена. Непријатељ је изгубио једног жанд. наредника, 1 усташу — повјереника Општине Крупа, 1 домобранца, 1 шофера.

15/9 извршен је напад на село Мемићи, којом приликом су убијена 3 војника, 1 рањен, 4 заробљена (тројица послије пуштена). Ухапшен је један Циганин који је служио усташама. Плијен је: 10 пушака, 806 метака, 12 шињела, 6 копорана, 6 чакшира, 12 пари веша, 7 пари ципела, 4 шлема и 36 конзерви. — У једнсм сусрету са војницима дошло је до борбе у којој је убијено 5 војника, док је један наш партизан подлегао ранама. Код Кадине Воде дочекан [је из] бусије камион са 20 војника, од којих су 4 погинула а један рањен. Плијен: један пушкомитраљез, 8 пушака, 300 метака, 2 бомбе и нешто другог материјала. Камион је запаљен. Ометено је успостављање телефонске везе између Кадине Воде и Хан Кола, којом приликом је убијен један војник. Порушен је главни резервоар Суботица из којег се снабдијева Бања Лука водом. Ометено је непријатељу изграђивање моста на Крупи који су прије тога спалили партизани. — На путу Ситница — Бања Лука на два мјеста порушена је телефонска веза у дужини од 5 км.

21/9 жандарми су натјерали сељаке Крупе и Рекавица да им са чамцем превозе дрва из Рекавица на лијеву страну Врбаса, али су у томе ометени, чамци спаљени, жандарски бицикли слупани, један жандар рањен заплијењена је пушка и 5 метака.

25/9 дочекана 2 камиона на цести Бања Лука — Јајце, [камиони су] слупани и непријатељу задани губитци: 10 мртвих и више рањених. Непријатељу је стигло појачање, на што су наши одговорили ватром, па је борба трајала до ноћи. Наши губитци: 2 лакше рањена. На цести Бања Лука — Јајце потргана телефонска линија у дужини од 2 км. На цести Бања Лука — Јајце,

између Крупе и Бочца, нападнут је из засједе камион и убијена двојица војника ..

26/9 нападнута је њемачка и хрватска војска на друму Бања Лука — Јајце и убијена су десеторица њемачких војника.

Што се тиче политичког рада, тај је био успјешан на овом терену, одржано је неколико састанака на којима је присуствовало по преко 120 сељака. Организован је и народни суд од пет чланова. Исти је већ изрекао двије смртне казне. Постоје народноослободилачки одбори у селима: Понир, Јагаре, Липовац, Каблови, Јаворани, Засеље, Вагани, Бољанићи, Балте, Љубачево, Агино Село, Крмине, Бочац, Скатовица, Липље и Масловаре.

Ово писмо шаљемо преко Старог,[1] а и преко Тузланског штаба.

Јавите нам што прије за Дрвар и ту Босанско-личку бригаду.

Поздрав — СМРТ ФАШИЗМУ!

ЗА ШТАБ НАР. ОСЛ. ПАРТ. ОДР.
ЗА БОС. КРАЈИНУ
Миљенко[2]

Накнадно добијам извјештај о нападу на Котор Варош. Напад је извршен ујутро, у 6 h. Трајала је борба све до подне. Освајана кућа по кућа. У борби је учествовало 50 хр.[ватских] вој. и 5 жандарма. Од тога је погинуло 17 вој. и 3 цивила са жандарском куварицом. Заробљене 2 пушке и више другог материјала. Непријатељ је добио појачање у војсци и топништву; авијација је такођер учествовала. Наши су се повукли са губицима: један мртав 1 рањен 1 нестао.

Истога дана је извршен напад на село Ободник (на двојицу сеоских усташа, један убијен, један побјегао.) Заплијењене две пушке. Одржан састанак у селу Прибинићу са 45 сељака.

20/1X извршен напад на Јошавку. Заплијењено 150 кг динамита и 10 пушака. Један усташа убијен.

23/1X у селу Кокорима попаљена општинска архива и убијен један усташа.

24 и 25/1X сукоб са војском у Вијочанима и Репушници. Погинуло 5 вој. и 1 усташа, један заробљен.

[1] "Буро Пуцар
' Миљенко Цвитковић

БР. 223

САОПШТЕЊЕ ШТАБА РОМАНИСКОГ БАТАЉОНА ОД 28 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. КОМАНДИРИМА ЧЕТА О СУЂЕЊУ ЗАРОБЉЕНИМ ДОМОБРАНСКИМ ОФИЦИРИМА И ВОЈНИЦИМА

ШТАБ ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА
„РОМАНИЈА"
Број 141/41

Романија, 28-1X-1941

ДРУГОВИМА КОМАНДИРИМА ЧЕТА ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА „РОМАНИЈА"

Јучер је у Народно-ослободилачком суду одржано у Подроманији суђење 168-осморици заробљених хрватских војника и четворици њихових официра. Суд је био састављен од петорице чланова и то: од политичког комесара Штаба батаљона као претставника Штаба, од команданта мјеста Соколац, од једног официра (командира) партизанске војске, једног партизана војника и једног домаћина сељака. Хрватски војници били су оптужени што су се с оружјем у руци борили против наше Народно-ослободилачке борбе, што су знали, улазећи у Романију, да улазе у ослобођене крајеве, те што су се на тај начин огријешили о нашу Народно-ослободилачку борбу, а и издали интерес хрватског народа, јер су се ставили у службу усташа, који тлаче не само наш народ него и властити хрватски народ. Осим тога, хрватски војници оптужени су да су улазећи у нашу ослобођену домовину[1] палили наше куће и жито и убијали незаштићене жене и дјецу, починивши на тај начин звјерства која није ниједна непријатељска војска у нашим крајевима радила. Хрватски официри оптужени су као издајице хрватског народа, који су водили, иако су били потпуно свјесни шта раде — као школовани људи, заведени хрватски народ у борбу против нас, мјесто да одложе оружје и откажу послушност усташама-крвавим тлачитељима српскога а и хрватског народа. Исто тако одговорни су за звјерства хрватских војника као старјешине којима је било повјерено вођство хрватске војске. Суд је провео истрагу, саслушао војнике и официре и након кратког вијећања донио у име народа и Народно-ослободилачке борбе пресуду којом су, из разлога у оптужници наведених, три хрватска офи-

[1] Треба да стоји: територију.

цира осуђена на смрт стријељањем. Четврти официр ослобођен је, јер је истрагом установљено да се није борио против нас и да је приликом борбе у пољу чекао нашу војску и првом партизану који је наишао предао пушку и муницију. Осуђени официри зову се: Сафет Фазлагић из Чапљине, натпоручник, Балдо Којаковић из Дубровника, поручник и Пилауер Звонимир из Загреба, поручник. Ослобођени официр зове се Косо Шаћир из Опличића, Срез Столац, поручник. Осуђени официри неће бити стријељани ако хрватска војна команда пристане на наш приједлог да у року од 15 дана извршимо замјену и да намјесто четворице хрватских официра преда четворицу наших бораца који труну по усташким затворима. Уколико хрватска команда на то не пристане, има се пресуда извршити. Ослобођени официр Косо задржаће се код нас док интереси наше Народно-ослободилачке борбе не би били његовим пуштањем угрожени.

Пошто је истрагом установљено да је претходница састављена из вода водника Јагањца палила куће и жито, осуђена је цијела, тј. 7 људи са водником Јагањцем, на смрт стријељањем. Исто тако је истрагом утврђено да је војник Безер убио невину сиротицу Петру Павловић и њено двоје дјеце, а треће дијете ранио метком у прса без икаквог разлога, па пошто Је то он и признао, осуђен је на смрт стријељањем. Установљено је да је међу војском било 5 усташа који су стално подјаривали војску на злочине, паљевине и борбу против нашег Народно-ослободилачког покрета, па су сва петорица исто тако осуђена на смрт стријељањем.

Четрнаесторицу хрватских војника који су се добровољно и без борбе предали суд је ослободио и изразио им испред народа своју другарску захвалност, истакавши да је заједничка борба хрватског и српског народа пут којим ће оба братска народа убрзо доћи до слободе и срушити свога заједничкога непријатеља. Они ће бити враћени кућама чим то буде могућно и стратешки безопасно за нашу борбу.

Осталим хрва'«ским војницима суд је узео у обзир да су били заведени, да су на борбу били присиљени, да су се ипак након кратке борбе предали, да су увидјели и изјавиЛи да неће да се боре против наше праведне борбе за слободу, па су пуштени испод суђења с тим да ће бити задржани на раду или интернирани код нас док њихово пуштање не би по нашу борбу било безопасно. Свима им је пресудом загарантовано другарско и људско поступање.

БР. 224

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 28 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДРВАРСКЕ БРИГАДЕ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ ПРВОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

ШТАБ 1 БАТАЉОНА
„СЛОБОДА"
28-1Х-1941 у 18 ч

ШТАБУ БРИГАДЕ

Данас се наш штаб састао са I одредом. Претресли смо сва питања:

1) Људство је расположено за борбу, само се већина слаже да је незгодно сада нападати непријатеља док се не растресе, док његове снаге не ослабе у Дрвару (одлажењем даље).

2) Питање исхране се најозбиљније поставља. Из долине дрварске тешко ће се добијати исхрана, јер Талијани не пуштају никога са товаром или храном у шуму. Овдје пак нема довољно хране (осим сеоског блага[1]). Команда I одреда је организовала да се прикупља храна за одред. Организована је кухиња за овај одред од дијела кухиња из Оштреља. Људство кухиње ће овдје остати, а нешто ће се пребацити и за II одред.

3) Одред располаже са 65 људи, 40 кар.[абина], 2 т.[ешка] м.[итраљеза] (онај из Дрвара противавионски), 2 п.[ушко] м.[итраљеза] и 6000 муниције.

4) Данас су друг Васо[2], Бањац[3] и Матерић[4] отишли за Јаворје, друг Боснић[5] за Прекају. Штаб ће овдје остати док се не ухвати веза са овима.

5) Данас су тал.[ијански] окуп.[атори] изашли на Шљемена — Борове Главице и дошли до колиба Трикића (Оташевац) са тенковима (у 2 ħ), и одмах су се вратили. Отишли су према Пасјаку.

0) Тражимо од Штаба бригаде да нас обавијести о питању ресрганизације батаљона, питању исхране овог одреда, јер ће Талн ани вјероватно ући у Оташевац.

Ми ћемо се сутра налазити више Материћевих (Симичића) колиба. —

К-дт бат.
М. :ħа

[1] Стоке
[2] Васа Трикић
[3] Обрад Бањац
[4] Илија Матерић
[5] Рајко Боснић

БР. 225

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА КОМБИНОВАНОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА ПРВОГ БАТАЉОНА „СЛОБОДА" ОД 28 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. О ПОТРЕБИ ОДБРАНЕ ДАБРА РАДИ СПРЕЧАВАЊА ПЉАЧКЕ ЖИТА ОД СТРАНЕ ОКУПАТОРА[1]

J1ЕТЕЋИ ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД

ШТАБУ I БАТАЉОНА „СЛОБОДА"

Наш одред се сада налази у Дабру ради покушаја непријатеља да продре из Каменграда и С.[анског] Моста. Дабар је врло богат житом, али га је врло тешко бранити јер је велик, а према њему стоји Каменград и С. Мост. Одбранити ово жито и извести значило би спас за Грмеч и његову околину. Сем тога, држимо положаје према Грмечу (станици) и Саници, гдје су непријатељске снаге дуж пруге и на самим станицама врло јаке (300). Код Ријеке (мост) непријатељ има 7 укопаних лаких митраљ. и 1 пуш. митр. Наше су се снаге развукле од Каменграда до Грмеча. Код нас је био курир из Рујишке. Они нам кажу да пруга Бихаћ — Крупа као и цеста уопће нису заштићене. Напад на воз или камионе је врло изводљив, те ћемо ми ради тога отићи на тај сектор, јер ови одреди немају уопће муниције. Са овим снагама не можемо овдје баш ништа предузимати, јер би непријатељ провалио у Дабар и попалио или одвезао жито.

Ви сте, свакако, у овој новонасталој ситуацији извршили реорганизацију положаја и мијењања положаја за по]едине одреде. Стога, ако мислимо и спасти жито и тражити муницију и оружје, било би нам потребно пребацити извјесне снаге (рецимо „Волгу", која губи свој га150п-с1'е1ге у Бр. Ваганцу, јер нити је за бусију нити за одбрану празног и попаљеног Бравска). Зато мислим да би извјесне снаге требало пребацити овамо, јер су могућности за операције врло могуће, за бусије, за извоз жита итд.—, бар за неко вријеме. Јер, наш одред одлази за једно вријеме на сектор Бихаћ — Нови — Крупа, а снаге одреда Јелашиноваца нису довољне ни за одбрану оволиког простора, а [камоли] за кидање пруге, цесте, итд.

28-1X-41.

Пол. ком.
Морача[8]

[1] Оригинал **писма је у рукопису.**
' Перо Морача.

BR. 226

IZVJEŠTAJ ŠTABA NARODNOOSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA ZA BOSNU I HERCEGOVINU OD 8 SEPTEMBRA 1941 GOD. O BORBAMA I AKCIJAMA PARTIZANA NA TERITORIJI BOSNE I HERCEGOVINE[1]

VII. BORBE I AKCIJE

Partizanske borbe u Bosni i Hercegovini dobile su karakter opšte narodnog ustanka, naročito među srpskim stanovniztvom. Mnoga musiimanska i hrvatska sela prišla su partizanskom pokretu i aktivno u njemu sudjeluju ili pomažu partizane. Ali još uvijek mnoga muslimanska i hrvatska sela ostaju pasivna prema borbi partizana. Još uvijek postoji po neko muslimansko, a nešto više hrvatskih sela koja su zadržala neprijateljski stav prema partizanima vjerujući još uvijek lažima koje prosipa plaćena ustaška štampa da partizani tobože pale i pljačkaju muslimanska i hrvatska sela. Tu osnovnu slabost moramo savladati. Mi moramo privući mase muslimanskog i hrvatskog stanovništva na našu stranu. To ćemo moći postići samo tako ako uzmemo u zaštitu muslimanska i hrvatska sela kako od terora i pljačke koju nad njima vrše okupatori i njihove sluge ustaše, tako i od raznih pljačkaških bandi koje ubacuju okupatori sa namjerom da stvore razdor između partizana i muslimanskog i katoličkcg stanovništva. Nije dovoljno, dakle, samo sa lecima raskrinkavati sve te laži i podvale kojima se služe okupatori i njihove domaće sluge, nego treba i djelom pokazati da partizanska vojska Bosne i Hercegovine podjednako štiti srpski, hrvatski i muslimanski živalj.

U svim dosadašnjim borbama i bojevima koji su se odvijali na cijelom području Bosne i Hercegcvine, pokazalo se da se hrvatska vojska uglavnom neće boriti protiv narodno-oslobodilačke bosansko-hercegovačke vojske. To je ona pokazala u velikim bitkama oko Jajca, Kladnja, Olova i Vlasenice gdje je ona prelazila na stranu partizana, predavala oružje i opremu i vraćala se svojim domovima. To je pokazala u Hercegovini gdje je ne samo predala oružje i opremu nego je kod Stoca potpuno prešla na stranu partizana i borila se u našim redovima protiv okupatora. Uzaludni su bili svi pokušaji nekih viših komandanata da postave mitraIjeze pozadi svojih vojnika da bi ih tako natjerali na borbu. Uzaludni su bili svi pokušaji stavljanja pod prijeke sudove one voj-

[1] Izvještaj je objavljen u Biltenu br. 1 Štaba narcdnooslobodilačkih partizanskih odreda za Bosnu i Hercegovinu od 8 septembra 1941 godine.

nike koji su se predavali. Hrvatska vojska nije htjela i neće da ratuje protiv svoga vlastitog naroda. Ali to nije dovoljno. Hrvatska vojska još uvijek ne prelazi masovno u redove narodno-oslobodilačke vojske. Eto, u tom leži druga osnovna slabost naša, što mi nijesmo uspjeli ubijediti hrvatsku vojsku da je baš sada pogodan moment za oslobođenje naše zemlje ispod jarma okupatora i to baš sada kada je očita slabost okupatora i njihovih domaćih slugu Tu slabost mi moramo preovladati i zajedno sa hrvatskom vojskom osloboditi našu zemlju ispod tuđinskcg jarma.

U Bosanskoj Krajini vode se više od 45 dana žestoke borbe Okupatori, Njemačka i Italija, bacaju tamo silnu vojsku sa avionima, tenkovima, mitraljezima, strojnim puškama i drugim oružjem. Uprkos tome naša partizanska vojska se sjajno drži i zadaje okupatorima teške udarce. Mi ćemo zbog pomanjkanja prostora spomenuti najglavnije borbe:

Naša partizanska vojska oko Drvara, Oštrelja i Bos. Petrovca, sastavljena od radnika sa pilane i iz fabrike celuloze, od željezničara »Šipadove« pruge i seljaka iz okolnih sela bez razlike na vjeru i narodnost, u sjajnim bitkama potukla je neprijateljsku vojsku i zauzela Drvar, Oštrelj sa okolinom. Zaplijenila je ogromni ratni materijal. Između ostalog i jedan veliki top. Drvarska tvornica celuloze je razrušena; srušen je vijadukt kod Crnog Potoka, nedaleko od Gornje Sanice. Pruga je na četiri mjesta razrušena u dužini od 50—60 metara. Putevi su bili danima prekriveni velikim stablima, te je svaki saobraćaj bio zaustavljen punih 20 dana. Danima su okupatori šiljali svoje trupe da očiste drumove i prugu i da sa jačim snagama navale na Drvar i Oštrelj i razbiju našu partizansku vojsku. Naši partizanski odredi dočekivali su te kamione duž drumova i uništavali ih plijeneći ogroman ratni materijal. Tako prorijeđeni i oslabljeni odredi okupatorskih trupa probijali su se do Drvara gdje ih je dočekivala naša partizanska vojska i uništavala ih. Drvar i Oštrelj još uvijek drži naša partizanska vojska.

Naša partizanska vojska oko Prijedora zauzela je bila sva sela oko Prijedora i u svakodnevnim borbama zadavala neprijateljskoj okupatorskoj vojsci teške poraze. Uzaludno je bilo dovlačenje njemačkih tenkova sa »mrtvoglavcima« avionima i silne vojske koje su trebale očistHi ovaj kraj. Naša vojska je zaštitila sela dok seljaci nisu posvršavali sve poslove oko žetve, pa se zajedno sa vojskom povukli u planine odnoseći sa sobom cijelu žetvu. Njemačkim okupatorima nije ostalo ni jedno zrno žita da odvezu u Njemačku. U svakodnevnim bitkama koje je naša partizanska vojska vodila sa njemačkom okupatorskom vojskom poginulo je i ranjeno mnogo neprijateljskih vojnika. Samo na jednom sektoru poginulo je 7 njemačkih vojnika i 2 oficira. Ranjenih ima ogroman broj. Sve bolnice i higijenski zavod u Banja Luci su prepuni ra-

njenika. Osim toga, pruga Banja Luka — Bos. Novi je neprekidno rušena i stalno mora da se opravlja.

Naša partizanska vojska u okolini Jajca, uprkos nadmoći njemačke vojske i ustaša, u sjajnim borbama zauzela je Šipovo i Ribnik gdje su zaplijenili: 1 top, 10 mitraljeza, 5 puškomitraljeza, i mnogo drugog ratnog materijala. Zatim je naša vojska došla pred Varcar Vakuf (Mrkonjić Grad) i zatražila od hrvatske vojske predaju grada, što je ova bez borbe odmah i učinila. Mrkonjić Grad je zauzet i zaplijenjen je ogroman ratni materijal i velike zalihe hrane. Između ostalog vojska je zaplijenila 15 kamiona, 30 mitraljeza i mnogo pušaka i municije. Poslije pada Mrkonjić Grada naša vojska u pobjedonosnom nastupanju zauzela je Jezero (9 km od Jajca) i tu su zaplijenjena pored ostalog i 2 topa. Uzaludni su pokušaji okupatora da zaustave pobjedonosni pohod naše partizanske vojske.

U svim ostalim mjestima Bosanske Krajine zadaju naši partizani okupatorima i njihovim slugama ustašama silne udarce. Tako naši odredi oko Krupe još uvijek drže u svojim rukama električnu centralu u Krupi i stežu obruč oko Krupe. Osim toga, ovi odredi zaplijenili su 7 vojnih kamiona sa velikim količinama ratnog materijala između ostalog i 3 teška mitraljeza, 12.000 metaka, mnogo pušaka i ostale ratne spreme.

Naši pak odredi oko Bosanskog Novog teško su oštetili rudnik uglja u Lješljanima i onesposobili ga [zal proizvodnju bar za ovu godinu. Osim toga zaplijenili su rudarski magazin u Lješljanima koji je bio pun sa velikim kolicinama masti, brašna, šećera i dr. namirnica. A naši odredi oko Banja Luke napali su ustaški stan u Memićima i zaplijenili iz njega oružje i hranu, pa ga zapalili. Osim toga, razorili put Banja Luka — Jajce i napali jedan njemački kamion i zaplijenili ga. Tom prilikom dva njemačka vojnika ubijena. Inače po svim mjestima naše Bosanske Krajine naši partizanski odredi svakodnevno napadaju i razoružavaju žandarmeriske kasarne i ustaške stanove.

U Tuzlanskoj oblasti vode se žestoke borbe već više od mjesec dana. Njemački okupatori i ovdje dovlače veliku vojsku sa tenkovima i artiljerijom, ali naša partizanska vojska drži se od lično. U svakodnevnim borbama zadaje neprijatelju teške i osjetne gubitke. I ovdje ćemo zbog pomanjkanja prostora spomenuti samo najglavnije borbe:

Naša partizanska vojska u borbi sa ustašama zauzela je Vlasenicu, Srebrnicu, Kladanj, Olovo i Han Pijesak i oslobodila čitave ove krajeve. Velike količine ratnog materijala i zaliha hrane palo je u ruke našoj hrabroj narodnoj oslobodilačkoj vojsci. Hrvatska vojska nije se htjela aktivno boriti, kod Olova predalo se oko 150 hrvatskih vojnika. Pred navalom jačih snaga njemačke

okupatorske vojske i ustaša naša partizanska vojska morala se povući iz Vlasenice, Kladnja i Olova, da bi u novom naletu ponovo osvojila sve gradove.[1] Naša vojska čvrsto drži u svojim rukama još uvijek sve ove gradove.

Naša partizanska vojska, potpomognuta od cijelog stanovništva, u sjajnom naletu na Maglaj, Doboj, Usoru, Gračanicu, Karanovac, Ljupljanicu, Trbuk, Petrovo Selo, zauzela je sva ova mjesta i zaplijenila ogromni ratni materijal i velike količine hrane. Samo u Usori zaplijenila je naša vojska 2 vagona municije, a jedno ogromno stovarište avionskih bombi zapalila i digla [u] zrak. Ogromne eksplozije bile su znak okupatorima da se čitav narod digao da im potpuno onemogući opstanak u našoj zemlji. U želj. stanici Trbuk srušila je naša vojska jedan most u dužini od 12—15 metara. Prugu Slavcmski Brod — Sarajevo razrušila je naša vcjska na 25 mjesta od Ljupljanice do Zavidovića, a iskidala telefonsku mrežu na dužini od 20 km. A prugu Doboj — Tuzla srušila je naša vojska na 18 mjesta, dok je telefonsku mrežu iskidala na dužini od 30 km. Samo pred jakom navalom njemačke i hrvatske vojske koje su nadirale sa svih strana: od Sl. Broda, Prnjavora i Sarajeva, a koje su dovlačile avione, tenkove i artiljeriju, morala se naša vojska povući u planine i odatle nastaviti bitku sa okupatorskom vojskom. Ove bitke još uvijek traju. Naša vojska drži se odlično. Okupatori dovlače ogromnu vojsku u Tuzlu, jer i taj grad ugrožava naša partizanska vojska.

Naša partizanska vojska u manjim borbama očistila je sela oko Brčkog i Bijeljine od žandarmeriskih stanica i ustaških stanova i polako steže obruč oko Brčkog i Bijeljine. Čitav narod u ovim krajevima priključio se našoj partizanskoj vojsci, pošto je pod njenom zaštitom nesmetano obavio sve poslove oko žetve i vršidbe. Uzaludno je bilo okupatorima šiljanje kamiona sa vojnicima i oružjem da unište našu vojsku. Naprotiv, naša partizanska vojska je dočekala i uništila veliki broj ovakvih kamiona, zaplijenivši svaki put velike količine ratnog materijala. Naša partizanska vojska stigla je čak do u samo Brčko i zaplijenila jedan njemaeki šljep sa kudjeljom. Nikakva sila neće istjerati našu vojsku iz ovih krajeva.

U svim ostalim mjestima čitave ove oblasti zadaju naši partizanski odredi osjetne gubitke okupatorima. Tako je blizu Tuzle, u čitavom hrvatskom rudarskom naselju Husinju, čitava ustaška postrojba sa tabornikom na čelu priključila se obližnjem partizan-

[1] Podaci na osnovu kojih .ie Štab NOP odreda za BiH napisao ovaj izvještai nisu bili potpuno tačni. U to vrijeme u istočnoj Bosni partizani su, u saraanji sa četnicima, bili oslobodili: Vlasenicu, Srebrnicu, Sokolac i Han Pijesak, dok su se oko Kladnja i Olova vodile žestoke borbe, ali ova dva mjesta nisu tada bila oslobodena.

skom odredu i zajedno sa njim napala na rudnik u Živinicama gdje je zaplijenjena ogromna količina brašna, masti, šećera i dr., što su sve partizani razdijelili siromašnom narodu. U svim pak ostalim krajevima naši partizanski odredi čiste sela od žandarma i ustaša uzimajući i paleći njihove stanice i stanove.

U Hercegovini vode se žestoke borbe sa ustašama već više od 3 mjeseca. Izdajnik Pavelić šalje veliku vojsku u taj kraj. Italijanska ckupatorska vojska, koja je okupirala ove krajeve, dovlači veliki broj tenkova i artiljerije. Sve to ne može ugušiti opšti narodni ustanak u Hercegovini koji poslednje vrijeme zahvata ne samo južni dio nego i sjeverni dio Hercegovine. Opšti narodni ustanak u Hercegovini izbio je spontano jer seljaci nisu mcgli više podnositi zulume koje su nad njima vršili ustaše. Naši štabo/i postepeno organizuju i stavljaju pod svoju komandu sve ove seljačke ustanke. Zaludni su pokušaji okupatora, da, ubacivanjem raznih pljačkaških bandi, one[mogući] ovo stvaranje naše partizanske vojske. Postepeno ali sigurno stvara se naša narodno-oslcbodilačka vojska Hercegovine, koja će biti očišćena od svih pljačkaških i razbojničkih elemenata koji namjerno i sistematski otežavaju okupljanje hrvatskih a naročito muslimanskih sela oko naše vojske. U svakodnevnim borbama koje vodi ova naša partizanska vojska, koja je tek *u stvaranju, naneseni su okupatorima osjetni gubici. I ovdje ćemo zbog pomanjkanja prostora spomenuti samo najglavnije borbe:

Naša partizanska vojska u svakodnevnim borbama oko Plane, Bileće, Trebinja i Ljubinja u više mahova razorila je i onesposobila prugu od Huma do Gabele, od Huma do Trebinja i od Trebinja do Bileće. Cak ni do danas nije proradila pruga Trebinje — Bileća. Naša vojska frontalno nastupa na Bileću. Osim toga, na pruzi Bileća — Trebinje naša vojska je ranije zaustavila jedan voz i onesposobila lokomotivu i vagone. Zatim razorila prugu Bileća— Gacko kod Kosite[1], zarobila 6 hrvatskih vojnika od kojih je zaplijenila 1 puškomitraljez i 6 pušaka sa municijom itd.

Naša partizanska vojska u svakodnevnim borbama oko Nevesinja, Gacka, Stoca i Berkovića zadaje osjetne udarce okupatorima [i] njihovim domaćim slugama. Dosada je naša vojska i izvršila čitav niz akcija i borbi na ovom području: Razorila je drum Nevesinje — Trusina i srušila most; razorila je drum Berkovići — Trusina i Berkovići {— Divin; zaustavila je autobus na drumu Nevesinje — Gacko i ubila 3 ustaše od kojih jedan bio povjerenik ustaša za Gacko; zauzela vojnu postaju na Berkovićima gdje je zarobljeno oko ... ustaša i 35 hrvatskih vojnika — ustaše su strijeljali a hrvatske vojnike pustili svojim kućama. Tom prilikom

[1] Vjerovatno se misli na rušenje puta kod mjesta Korita.

zaplijenila je naša vojska jedan mitraljez, 2 puškamitraljeza, oko 3500 metaka, 50 bombi i dr. ratne spreme. Dalje, naša vojska je na Trusini razoružala vojnu patrolu i uzela 12 pušaka sa municijom; na Suhoviću[1] srušila je 3 kamiona i zaplijenila 1 mitraljez i oko 30 pušaka sa municijom — zarobljeno: 21 hrvatski vojnik, koji su pušteni, i 6 ustaša, koji su pobijeni; na Divinu je osvojila a zatim razorila kasarnu i zaplijenila 1 puškomitraljez i 15 pušaka sa municijom; U Fatnici je zaplijenila od ustaša oko 20 pušaka sa municijom itd. Naša partizanska vojska, iako je tek u fazi organizovanja, očistila je potpuno Dabarsko i Fatničko Polje i oko Nevesinja stupila u frontalnu borbu sa okupatorskom vojskom.

Naša partizanska vojska koja operiše u krajevima sjeverne Hercegovine nije još dosada imala većih sukoba i borbi. Ona [je] još u fazi pribiranja snaga.

U Sarajevskoj oblasti vode se žestoke svakodnevne borbe. Svakodnevno kroz Sarajevo prolazi u svim pravcima njemačka i hrvatska [vojska] sa tenkovima i artiljerijom. Svakodnevno lete neprekidno avioni i bombarduju u svim pravchna oko Sarajeva. Ali uprkos tome naša partizanska vojska svakodnevno razorava drumove i željezničke pruge koje vode na strane. Polagano se steže obruč oko Sarajeva. Pomenućemo i ovdje samo najglavnije borbe koje je vodila naša partizanska. vojska oko Sarajeva:

Naša romaniska partizahska vojska zavladala je potpuno Romanijom. Svi transporti trupa kamionima preko Romanije su najzad obustavljeni poslije teških gubitaka koje je pretrpila neprijateljska vojska. Preko 15 vojnih kamiona punih municije i hrane postali su plijenom naše Romaniske partizanske vojske. U odlučnom napadu na Sokolac naša vojska je poslije šestočasovne borbe osvojila ovo mjesto i zaplijenila: 3 teška mitraljeza, 4 puškomitraljeza, mnogo pušaka i metaka, bombi i ostalog ratnog materijala. Mnogo zaliha hrane i državne stoke je zaplijenjeno. U borbama oko Mokrog uništena su 3 kamiona i zarobljeno 5 neprijateljskih vojnika sa jednim podoficirom. U krvavom okršaju sa jednim njemačkim odredom dobro naoružanim mitraljezima i strojnim puškama jedan brojno slabiji i slabije naoružan naš odred natjerao je Nijemce poslije tročasovne borbe na divlje bjekstvo. Nijemci su ostavili na bojištu 22 mrtva i veliki ratni materijal — mitraljeza, pušaka, kamiona, bombi i ostale ratne spreme. Više se njemačke kukavice ne usuđuju da izadu na Romanij i. Romanija je slobodna.

Naša trebevićka partizanska vojska u odlučnom napadu zauzela je oficirski vojnički dom na Jahorini i zarobila preko 30 oficira i vojnika hrvatske vojske i žandarma, koje je razoružala a

[1] Vjerovatno Šukovići

onda pustila svojim kućama. Tom prilikom palo je u ruke našoj vojsci mnogo ratnog materijala — mitraljeza, pušaka, bombi i ostale ratne spreme. Naša trebevićka partizanska vojska sa romaniskom partizanskom vojskom u više mahova napadala je i rušila želj. prugu od Sarajeva za Višegrad. Već više dana obustavljen JL **svaki i robni i putnički saobraćaj ovom prugom.**

Naša par. vojska u čestim i svakodnevnim borbama napada i razorava pruge Sarajevo — Mostar, Sarajevo — Brod i čisti ove krajeve od neprijatelja.

U svim krajevima Bosne i Hercegovine dižu se seljaci na ustanak. Nikakva sila ne može spriječiti pobjedonosni pohod naše vojske za oslobođenje naše zemlje ispod tudinskog jarma.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB NARODNO-OSLOBODILAČKIH BOSANSKO-HERCEGOVAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA

II

USTAŠKO—DOMOBRANSKA DOKUMENTA

BK. 227

IZVJEŠTAJ MJESNOG ZAPOVJEDNIŠTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA U TREBINJU OD 26 JUNA 1941 GOD. O USTANKU NARODA U TREBINJSKOM, BILECKOM, GATACKOM I NEVESINJSKOM SREZU I PRIJEDLOG ZA FORMIRANJE POTJERNIH ODJELJENJA

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
MJESNO ZAPOVJEDNISTVO
V. T. Br. 21
26. lipnja 1941.
u Trebinju.

PREPIS.

Prijedlog za formiranje krstarećih odjela.

ZAPOVJEDNIKU JADRANSKOG DIVIZIJSKOG PODRUCJA (VOJNI ODSJEK).

Na području kotareva Trebinjskcg, Bilećskog, Gatačkog i Nevesinjskog, izvršeni su u poslijednje vrijeme u nekoliko mahova oružani vatreni prepadi, od strane domaćeg i izbjeglog pravoslavnog stanovništva, na pojedine oružničke postaje, ustaške organizacije i hrvatski živalj.

Utvrđeno je da u pomenutim kotarevima ima mnogo općina, u kojima je živalj pretežno pravoslavni. Većina muškaraca iz ovih općina od 16—50 godina ukoliko nisu u zarobljeništvu, a odmah posle sloma bivše Jugoslavije, domognuvši se oružja i municije izbjegli su u šume i planine, i izgleda da se pod vodstvom istaknutih lica pravoslavnih Srba prikupljaju i organiziraju za razne demonstrativne i nasilničke akcije bilo na vojničke posade, oružničke posade ili stanovništvo Hrvate i Muslimane.

Broj ovako prikupljenih i prikrivenih izbjeglih pravoslavnih Srba nije se mogao točno utvrditi. Prema verzijama broj ovakovih lica je ipak toliki, da i pored vojničkih a oružanih posada, ugrožava sigurnost Hrvatskih elemenata na područjima navedenih kotareva.

Za suzbijanje akcija ovakovih elemenata i za održavanje sigurnosti na područjima pomenutih kotareva nalaze se sada slijedeće posade oružništva i vojske:

U Trebinju: 10 pohodni bataljun (oko jedne satnije) i oružnička postaja. Formira se Trebinjski posadni bataljun.

U Bileću: 7 pohodni bataljun (jedna i pola satnija) i stožer oružničke satnije.

U Gacku: 1 satnija 7. pohodnog bataljuna i jedna oružnička postaja.

U Nevesinju: 1 satnija vojske i oružnička postaja.

Pored toga izdato je u pojedinim općinama pomenutih kotareva 230 pušaka sa streljivom pouzdanim Hrvatima — mještanima, a radi odbrane od eventualnih akcija pravoslavnog življa.

Posade vojske većinom su u mjestima uporišta opterećene stražama, koje su preuzele od Talijanskih vojnih vlasti. Zbog toga su na ovakom velikom prostoru nedovoljne za energično i sigurno suzbijanje akcija pravoslavnog življa. Uglavnom te posade drže se u garnizonima, patrolama uzajamno osiguravaju državni put i upućuju se na mjesta gdje se pojave nepoćudni elementi, za njihovo suzbijanje ili u cilju razoružanja, te se po završenom zadatku vraćaju u svoja uporišta.

Rad samog oružništva također ne daje potpune rezultate u pogledu sigurne akcije na otkrivanju, suzbijanju i hvatanju nepoćudnih elemenata, a to iz razloga što je oružništvo malobrojno i što izgleda, da nije u stanju, da u većem stilu sa vojskom vrši potpuno čišćenje, često vrlo prostranih i teško pristupačnih djelova područja navedenih kotareva. Ovo tim više što još ni granica prema Crnoj Gori nije točno utvrđena, potpuno posjednuta i zatvorena.

Uslijed svega izloženog opaža se izvjestan strah i nesigurnost kod Hrvatskog življa, od eventualnih akcija pravoslavnog stanovništva, koje je ostalo u mjestima prebivanja i koje je izbjeglo u šume i planine. Sela su gotovo prazna.

Da bi se ovaj strah i nesigurnost od Hrvatskog stanovništva otklonili, mišljenja sam i predlažem:

1 -r- Da se granični prostor prema Crnoj Gori posjedne i da se posade u garnizonima Bilećskom i Gatačkom pojačaju.

2 — Da se formiraju krstareći odjeli, od naročito zato izabranih i usposobljenih domobranaca, vičnih planinskom zemljištu, koji bi u saradnji sa oružništvom, vršili krstarenja, čišćenja i hvatanje nepoćudnih elemenata u točno utvrđenim i dodijeljenim područjima.

Jačina ovih odjela trebala bi biti oko 30—40 momaka, naoružanih sa 2 puško-mitraljeza, puškama, i na svakog momka po 2 ručne bombe. Da ih predvodi jedan smjeli nadčasnik. Da imaju u svome sastavu 4 dočasnika. Ovi odjeli trebali bi imati za pokret stalno na raspoloženju motorna prevozila. Opremu da imaju planinsku.

Zadatak ovih odjela bio bi da naizmjenično danju i noću krstare po dodjeljenom području, da preko pouzdanih mještana i u saradnji sa oružništvom otkrivaju skloništa izbjeglih Srba, da ïn hvataju i da suzbijaju eventualne akcije domaćeg pravoslavnog življa u pojedinim mjestima. Ovi odjeli nebi imali stalno mjesto uporišta.

Prehrana ovih odjela trebala bi se vršiti na zemljištu, u mjestima, kupovinom potrebne hrane na licu mjesta.

3 — Da se sva nepoćudna uhvaćena Hca, pravoslavni Srbi, odmah uklanjaju sa područja navedenih kotareva i otpremaju u zarobljeničke logore u udaljenim mjestima, radi daljeg postupka sa njima.

ZAPOVJEDNIK, POTPUKOVNIK:
Ante Hruža, v r.

BR. 228

LZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA CETVRTE ORUZNICKE PUKOVNIJE OD 28 JUNA 1941 GOD. O DIZANJU NARODNOG USTANKA I PRVIM AKCIJAMA USTANIKA U ISTOCNOJ HERCEGOVINI

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
Z APOV JEDNISTVO
4. 0RU2NICKE PUKOVNIJE
J. S- Broj 343

Izvješće po zapovjedi
J. S. br. 215/41.

ZAPOVJEDNIŠTVU HRVATSKOG ORUZNIŠTVA

Sarajvo, 28. lipnja 1941. Zagreb

Ad 4) 24. lipnja 1941. buknuo je ustanak pravoslavnog življa na području krila Bileće, eliminirane postaje Krstača, Rilje, Fojnica, Lukavac i Divin. Jadranska divizija pojačana jedinicama Bosanske divizije. Borbe su u toku, a u glavnom se vode na Morinju, kod Gacka i Avtovca, te duž ceste Nevesinje — Trusina — Dabar.[1]

27. lipnja t.g. pogođen jedan naš aeroplan izgorio blizu Gacka, posada spašena.

Pobunjenici srušili su betonski most kod Fojnice.

Naš kamion pun municije i strojnih pušaka kod Kobilje Glave pogođen bombom i onesposobljen za daljnji put, tovar spašen.

[1] U vrijeme dok je Partija vršila pripreme za ustanak, usljed ustaškog terora nad srpskim masama došlo je još u junu 1941 god. u pojedinim selima u istočnoj Hercegovini do oružanih borbi izmedu srpskih seljaka i ustaško-domobranskih jedinica. Vidi dokumenat br. 204.

Jedan kamion krcat talijanskim vojnicima na cesti od Gacka prema Bileću kod Meke Grude pobunjenici napali puščanom vatrom.

27. lipnja t.g. na večer bio je napad na Zmijanac, najvažniju točku između Trebinja i Bileća.

Ad 5) Akcija je u toku.

Ad 6) Odnosi sa Njemačkim trupama najsrdačniji, dočim se prema Talijanima osjeća nepoverenje, zbog sprečavanja rada naših vlasti i oružništva i favoriziranja pravoslavnog življa.

Ad 7) Od podnijetog prošlog izvješća nema se šta nadodati.

Zapovjednik:
Vidas

BR. 229

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKOG VODA U VISOKOM OD 28 JUNA 1941 GOD. O ŠTRAJKU RADNIKA U RUDNIKU KAKANJ[1]

ZAPOVJEDNJSTVO
4. HRVATSKE ORU2NIČKE PUKOVNIJE
Na J. S. Br. 344

Štrajk radnika u rudniku Kakanj izvještava.

KONCEPT

Sarajvo, 30. lipnja 1941.

Vod Visoko sa Br. 241 od 28. lipnja 1941. dostavio je slijedeće izvješće:

»U vezi moga brzojava br. 241 od danas izvješćujem slijedeće:

27. lipnja 1941. u 15 sati jedna partija od 300 rudarskih radnika u Kaknju nije htjela stupiti na posao, već su zahtjevali od ravnatelja rudnika da im se isplate navodno obećana, jednomesečna beriva kao pomoć. Ravnatelj je obećao da će u kratkom roku to isplatiti. Poslije su radnici zahtjevali da im se dodijeli hrana, jer ne mogu gladni raditi i da se smijeni poslovođa rudničke potrošačke zadrUge.

[1] Štrajk je organizovala partiska organizacija u rudniku pod rukovodstvom drugova Vase Miskina i Milutina Đuraškovića, koji su bili na nekoliko dana prije izbijanja štrajka uhapšeni od strane ustaških vlasti, ali štrajk je ipak izveden.

Ravnatelj rudnika je obećao, da će radnicima udovoljiti u svemu i pozvao ih da stupe na posao, ali radnici nijesu posao nastupili, već su otišli svojim kućama, pošto su nezadovoljni, što to nije odmah učinjeno.

Kao kolovođe ovog štrajka zapaženi su Kovačević Stjepan iz Poljana, Marković Ivo iz Seoca, Prerad Marko iz Kaknja. Pavlović Franjo iz Pavlovića, Jašarević Džemil iz Desetnika, Hodžabegović Mustafa iz Doboja i Kokošija Mujo iz Ričice, svi kotara Visoko, pa su ih ustaški organi sa oružnicima iz Kaknja uhitili i sproveli ustaškom logorniku u Visoko sa izvješćem, a izvješće je poslato i kotarskom predstojniku u Visokom.

Nikakvog nereda do sada nije bilo, a preduzete su mjere da se nered onemogući.«

Na znanje u vezi izvješća ovog zapovjedništva J.S. Br. 344 od 28. lipnja 1941.

(M.P.i

Dostavljeno:
Zapovjed. Hrvat. oružništva Zagreb, Izaslaniku Vlade Nezavisne Države Hrvatske, Ustaš. povjereniku i Ustaš. logoru Sarajvo.

Zapovjednik. potpukovnik:
Vidas

BK. 230

IZVJEŠTAJ KRILNOG ZAPOVJEDNIKA U BILECl OD 28 JUNA 1941 GOD. O ZAUZIMANJU 2ANDARMERISKE STANICE ZMIJANAC OD STRANE USTANIKA I O BORBI KOD LJUBOMIRA[1]

ZAPOVJEDNIŠTVO
4. HRVATSKE ORU2NIČKE PUKOVNIJE
J. S. Br. 349

Napadi pobunjenika na području krila Bileće.

Sarajvo, 29. lipnja 1941.

Krilni zapovjednik iz Bileća dostavio je 28 lipnja t.g. u 23.45 sati preko telefona slijedeće izvješće:

»Oružnička postaja Zmijanac zaposjednuta od pobunjenika, oružnici se sa iste povukli u Arslanagić Kulu.

Jedno odjelenje oružnika iz Trebinja poslano danas u 3 sata u pomoć oružnicima opkoljenim na postaji Zmijanac, ali je bilo na putu kod sela Ljubomira napadnuto od pobunjenika i prisiljeno da se povuče u školu u Ljubomiru, odakle je cijeli dan borilo se sa napadačima.

Danas u 18.30 sati upućena im potrebna pomoć od vojske iz Trebinja, borba je još u toku i ishod iste nepoznat.«

Na znanje u vezi izvješća J.S. Br. 319 od 28. lipnja 1941.

Zapovjednik:

[1] Redakcija raspolaže kopijom izvještaja.

BK. 231

IZVJEŠTAJ KRILNOG ZAPOVJEDNIKA U BILEČI OD 29 JUNA 1941 GOD. O BORBAMA U AVTOVCU

ZAPOVJEDNIŠTVO
4. HRVATSKE ORU2NIČKE PUKOVNIJE
J. S. Br. 363

Sarajvo, 30. lipnja 1941.

Krilni zapovjednik Bileće telefonom na 29. lipnja t.g. u 24 sati javlja slijedeće:

»28. lipnja 1941. poginuo je na postaji Lukavac narednik Osman Cengić.

28. lipnja t.g. Avtovac napadnut. Naša tamošnja satnija sva razbijena. — Osam domobrana došlo 29. lipnja u Bileće, a za ostale se nezna gdje su. U borbi na 28. lipnja oboren je jedan avion, dva avijatičara koji su se sa njega spasli došli su 29-VI. u Bileće — Pobunjenici imadu tri topa — Avtovac je zapaljen, a isto i muslimansko selo Mulje, 1 km od Avtovca udaljeno.

29. lipnja otišla je prema Avtovcu jedna talijanska pukovnija kao kaznena ekspedicija jer su pobunjenici na Kobiljoj Glavi ubili 3 talijana a nekoliko ih ranili. 30. lipnja se ova pukovnija vraća u Bileće, a otišla je i radi toga da iz Gacka evakuira ustaše, stanovništvo i od strane vlasti [one] koji to žele i koliko bude za to mogućnosti.

Veza sa Gackom prekinuta, a situacija je tamo jako kritična.

Zmijanac se nije mogao braniti, jer je bilo jako mnogo pobunjenika i to sve oboružani seljaci iz okolice«.

Prednje se dostavlja u vezi izvješća Na J. SB Br. 319 od 28. lipnja 1941.

(M.P.)

Zapovjednik, potpukovnik:
Vidas

Dostavlieno:
Zapovjedništvu Hrvatskog oružništva Zagreb, Zapovjed. Bosanskog divizij. područja, Izaslaniku Vlade, Ustaškom povjereniku i Ustaškom logoru Sarajvo.

BK. 232

12УЈЕбТАЈ 2АРОУЈЕОМ§ТУА БЕбЕТОС РОНОБ1ЧОС ВАТА-1,JO^A ОБ 30 J1ША 1941 ООБ. О ВОКВАМА РКОТ1У СбТА-Х1КА КОО бЕЕА МОбКО I 1.J1JBOM1KA

ZAPOVJEDNIŠTVO 10. POHODNOG BATALJONA
V. T. Broj: 87.
30. Lipnja 1941
Trebinje

Izvještaj o upotrebi vojne sile na dan 28 i 29. lipnja 1941. godine.

ZAPOVJEDNIKU JADRANSKOG DIVIZIJSKOG PODRUCJA

Na osnovu traženja kotarskog predstojnika iz Trebinja Broj 935/41. godine uputio sam 50. domobrana sa dva časnika i dvije strojne puške sa zadatkom da oslobode od četnika opkoljene oružnike u Ljubomiru kod škole.

Došavši sa automobilima južno od Gradine (745) istočno od s. Mosko koje se nalazi na drumu Trebinje — Bileće otvorena je na taj odred jaka puščana vatra sa pomenutog brda i okolnih visova. — Domobrani su poskakali iz automobila i otvorili vatru na četnike, ali usljed opasnosti da budu opkoljeni i spuštanju mraka, isti su se polako pod vatrom povlačili napuštajući dva automobila sa kojima su se dovezli.

Prema izjavi poručnika g. Ferjanića Ivana bilo je oko 100 pobunjenika — četnika[1] naoružanih sa puškama koji su se spuštali ka krilima i ka automobilima. Kako je domobranima bio nepoznat teren i mnogo šumaraka dozvoljavalo da se prikriveno privuku četnici to je naredio povlačenje ka stanici Jasen.

28 u veče poslao sam pojačanje još jedan vod i dvije strojne puške sa zapovjednikom satnije nadporučnikom g. Ivkovcem Markom a sa zadatkom da prije zore obezbedi Talijanima slobodan prolaz od Trebinja za Bileće, a zatim da krene Ljubomiru radi oslobodavanja opkoljenih.

Imenovani izvršio je akciju osiguranja puta a zatim krenuo sa tri grupe ka Ljubomiru.

[1] Ove borbe kod sela Moska i Ljubomira vodile su ustaničke jedinice iz okoline Ljubomira. U pogledu termina »četnik« vidi predgovor.

Prva grupa krenula je od oružničke postaje Jasen u pravcu S. Mosko — Gradina.

Druga grupa krenula je od oružničke postaje Jasen u pravcu Grkavica (683) istočno od sela Borkovići—Gradina.

Treća grupa krenula je od oružničke postaje Jasen u pravcu Ljubomira.

Svaka od navedenih grupa bila je jaka od 20 vojnika. Ostatak vojnika zadržan je u rezervi za pojačanja onome odredu koji bude najjače napadnut i da se spriječi zaobilaženje pojedinih odreda od strane pobunjenika.

Oko 11 sati 29. ovog mjeseca izvjestio me je da pobunjenici drže sve visove i da je prodiranje ka Ljubomiru bez velikih žrtava nemoguće, našto sam se lično uputio na lice mjesta prikupio ostatak vojnika i naredio da se krenu na s. Mosko gdje sam preuzeo komandu i uputio jedan vod sa jednom strojnom puškom kroz šumarke preko bezimenog brda Jugozapadno od s. Moske prema Gradini, a jedan vod sa jednom strojnom puškom lično sam predvodio grebeniku K. 615 — Gradina — Stražnica na Ljubomir naredivši da se pošto poto mora zemljište očistiti i osloboditi od pobunjenika.

Pri napadu na Gradinu primjećeno je spuštanje oko 40—50 pobunjenika i velika galama se čul$_a$ od strane istih na raznim uzvicima »Lijevo krilo napred, Desno krilo napred« i td. što je očito bilo da žele obmanuti da ih je bilo mnogo, na 1.500 metara otvorio sam vatru sa strojnim puškama i time zaštićivao domobrane koji su hrabro išli naprijed.

Kada je otvorena vatra sa strojnim puškama zastali su pobunjenici ali idući snop koji je bačen iz strojnih pušaka rastjerao ih je i bježali su u panici preko grebena, nastupanje je produženo do Stražnice od kuda je ponovno dobijena vatra, ali ovoga puta već slabija i vrlo slabo ciljana. Čulo se je dovikivanje »Bježi ide Hrvatska vojska«.

Oko 18 sati nije više bilo u Ljubomiru pobunjenika, a opsjednuti su oslobodeni.

Zapovjednik, potpukovnik
Julije Reš, v. r.

BK. 233

TELEGRAFSKI IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNIČKOG VODA U NEVESINJU OD 30 JUNA 1941 GOD. O POČETKU NARODNOG USTANKA U NEVESINJSKOM SREtZU

ZAPORUK[1]

Nevesinje **Sarfajevo]**
29 19.40 **Dan** **Čas**
30 **1**

24 lipnja ove godine oko 4 sata Srbi stanovnici kotara Nevesinje pobunili su se protiv hrvatske vlasti stop nekoliko stotina naoružanih muškaraca napalo je na oružničku postaju Lukavac Rilje i grad nevesinje i pokušali da zauzmu vlast stop Oružničku postaju Lukavac i Rilje zauzeli momćad razoružali i nekoliko poubijali do sada je pronađeno šest leševa domobranaca čija se imena za sada nisu mogla utvrditi usljed nedostatka podataka i raspadanja leševa Grad i oružničku postaju nevesinje nije uspjelo pobunjenicima zauzeti i ako je borba trajala puna čet[i]ri Dana Pobunjenici su u Kotaru presjekli sve telefonske mreže a puteve oštetili i neke mostove razrušili stop prispjela je vojska i pobunjenici izmiču u planine ali još drže područje Lukavac i jedan dio područja Rilje stop Za sudbinu 19 oružnika ovih postaja još se ne zna u borbama je bilo sa obje strane mrtvih i ranjenih do sada se zna da je teže povrijeđen Lorenc Anto, damobran, koji je prevezen u bolnicu mostar. U borbi pored oružnika učestvovali su ustaše hrvatsko građanstvo i vojska. Kotar se od pobunjenika čisti i uspostavlja red stop Pismeni izvještaj sljedi »

Oružnički Vod Nevesinje
Broj 159 **nadporučnik**
Kučera

[1] Zapovjedništvo oružničkog krila

BK. 234

DESETODNEVNI IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ČETVRTE ORUZNIČKE PUKOVNIJE OD 5 JULA 1941 GOD. O POLITIČKOM STAVU NA TERITORIJI PUKOVNIJE I BORBAMA PROTIV USTANIKA U GATAČKOM I NEVESINJSKOM SREZU

ZAPOVJEDNIŠTVO
4. HRVATSKE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj J. S. Br. 95

Izvjesće po doglasnoj
službi dostavlja.

Sarajvo. 5. srpnja 1941.

Na temelju prikupljenih podataka po doglasnoj službi za vrijeme od 26. lipnja do 5. srpnja 1941. podnosim slijedeće izvješće:

I. UNUTARNJA SITUACIJA:

Raspoloženje hrvatskog naroda katoličke i muslimanske vjere prema vladi i Poglavniku je na cijelom području države vrlo dobro, osim područja kotara Gacka i Nevesinja, gdje je ustanak pobunjenog pravoslavnog življa u punom jeku.

U glavnom pobunjenici drže u svojim rukama Nikšić[1], Avtovac, Gacko, Fojnicu, Rilje i Kifino Selo na jednoj strani, a Meke Grude i Lukavac prema Nevesinju na drugoj strani.

Naša vojska nalazi se u glavnom u Nevesinju. Iz Sarajva poslana vojska prema Kalinoviku, Ulogu i Plužinama imdla je sukob sa pobunjenicima na Morinama, te su 2 satnije kod Plužina poražene, zapovjednik bojnik Pavičić poginuo. Ponovno poslan jedan bataljun prodro je preko Uloga i Morinja do Plužina i drži ovu poziciju, koja dominira i kontrolira potpuno cestu Nevesinje—Gacko, te zatvara cestu Kifino Selo — Plužine — Ulog — Kalinovik.

Vojska iz Nevesinja zaposjela je Kifino Selo. Teške borbe vode se na sjevernom rubu polja Dabar, na liniji Trusina — Divin, kod kojih borbi je poginuo ustaški časnik nadporučnik g. Marijan Babić, čija lješina prevežena je 4. srpnja t. g. kroz Sarajvo za Zagreb radi ukopa.

[1] Ni tada, ni docnije — u julskom ustanku crnogorskog naroda, ustanici nisu Nikšić oslobodili; Nikšić, Cetinje i Titograd bili su jedina tri mjesta u kojima se održao okupator u vrijeme julskog ustanka u Crnoj Gori.

30. lipnja t. g. proglašen je prijeki sud za cijeli pobunjeni kraj Hercegovine i stanovništvo pozvano da položi oružje. Istog dana preuzeo je vojnu komandu podmaršal g. Laxa, sa sjedištem u Mostaru. Pobunjenici dobili rok do 2. sipnja t. g. 16 sati, te se istodobno vodili s njima pregovori radi predaje. Ovi pregovori ostali su bezuspješni.

Pobunjenici se regrutiraju iz žiteljstva tamošnjeg kraja pojačani srpskim elementom, izjurenim iz Macedonije od Bugara i otpuštenih oružnika, te raznih drugih elemenata^

II. STRANA PROPAGANDA:

1) 22. lipnja t.g. Durašković Milutin iz Podgorice i Miskin Vaso iz Trebinja uhićeni su u Kaknju, kotar Visoko i sa pronađenim kod njih komunističkim materijalom sprovedeni redarstvu u Sarajevo.

2) 27. lipnja t.g. u rudniku Kakanj stupilo je u štrajk 300 radnika. Uhićeno 10 kolovođa od ranije evidentiranih kao komunista i sprovedeno redarstvu Sarajvo, rad u rudniku nastavljen.

3) Po informacijama sa nemačke strane, rastura se ruska komunistička propaganda kroz Bugarsku i Macedoniju u našu zemlju. 1. srpnja t. g. otkrivena je u Sarajevu kompletna komunistička centrala, te su povodom toga mnoge osobe stavljene u pritvor.

4) Engleska propaganda dolazi na naš teritorij engleskim podmornicama, koje neopaženo prebace ljudstvo i materijal na albansku i dalmatinsku obalu.

VI. ZAKLJUČAK:

•Javna sigurnost na području pukovnije povoljna je, osim na području kotara Gacka i Nevesinja, obzirom na ustanak pobunjenika.

Opća politička situacija povoljna je.

(M.P.)

Zapovjednik, potpukovnik
Vidas

Dostavljeno:
Zapovjedništvu Hrvatskog oružn. Zagreb, Izaslaniku Vlade Sarajvo, zapovjedništvu Bosanskog i Jadranskog diviz. područja Sarajvo i Mostar, zapovjed. 1. 2 i 3 oružničke pukovnije i svima krilima ove pukovnije.

BR. 235

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA BOSANSKOG DIVIZISKOG PODRUCJA OD 10 JULA 1941 GOD. O PRIPREMAMA NARODA ZA USTANAK I RASELJAVANJU SRPSKOG STANO\TVIŠTVA U BOSANSKOJ KRAJINI

ZAPOVJEDNIŠTVO
4. HRVATSKE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj. J. S. Br. 105

**Prebacivanje pravoslavnog
življa.**

Sarajevo, 12. srpnja 1941.

Zapovjedništvo Bosanskog divizijskog područja sa B.T. Br.932 od 10. srpnja t. g. dostavilo je slijedeće izvješće:

»Od zapovjednika 9. pješačke pukovnije (Travnik) primljeno je izvješće: Ovo zapovjedništvo prima opetovana izvješća o spremanju neke četničke akcije[1] u kvadratu Glamoč—Grahovo—Ključ — Petrovac. Vijesti o tome daje kotarska oblast u Bugojnu i Livnu, te ustaški stožer u Glamoču i Bugojnu.

U šumskom predjelu istočno od Glamoča, viđen je jedan bivši jugoslavenski major sa 3 jugoslavenska osicira, a vidio ih je jedan lugar. Prema ovom vrši se tamo neko prikupljanje lica pod oružjem.

K tome pridolazi još činjenica, da su mnogi Srbi osobito iz situiranih krugova, jednostavno izgubili se iz evidencije, napose iz doline Vrbasa, oko Donjeg Vakufa i Bugojna i iz Kupresa.

Postoji osnovana sumnja da su se i ta lica udružila s odmetničkom grupom u šumi više Glamoča.

Nasilne akcije nisu još vršene. Moguće je po srijedi tek bijeg Srba ispred nagle akcije ustaša, a nije isključeno da je ovo prikupljanje tek početno stanje, ali očevidno je da je to u kakvom bilo obliku, protivno sadašnjem stanju.«

24. lipnja t.g. g. Veliki Župan župe Psat i Krbava naredio je usmeno, da se ima iseliti sav živalj grčko-istočnjačke i židovske vjere iz Bihaća, izuzev stranaca i mješovitih brakova Hrvata. Rok za spremanje pučanstva dat je jedan sat, te je u 5 sati pučanstvo pristizalo na sabiralište i u 24 teretna kamiona, stavljenih na raspo-

[1] Odnosi se ustvari na pripreme za ustanak, koje ie izvodilo tih dana Vojno povjereništvo pri Sreskom komitetu KPJ za Bosansko Grahovo i okolinu.

loženje od talijanskih vojnih vlasti, u dvije partije prevezeno u Kulen Vakuf, gdje je od kotarskog predstojnika iz Bos. Petrovca preuzeto. Zidovi su smješteni u Kulen Vakufu, a grčko istočnjaci (pravoslavci) raseljeni po kotaru Bos. Petrovac.

Iseljeno pučanstvo sa sobom je po osobi moglo ponijeti 500 dinara, a novac i dragocjenosti koje su pretresom kod njih nađene izuzev gornju svotu, oduzete i predane kotarskom predstojniku. Kuće, stvari i stoka iseljenih ljudi stavljeni su pod stražu i posebna povjerenstva ovo popisuju.

Nadalje prebačeno je iz Ličkih krajeva, osobito iz Donj. Lapca ljudstvo grčko-istočne vjere u Bosnu, tako da se naročito u kotaru Bos. Petrovac stvara slična situacija, kao na području kotara Bijeljina, koja je tim opasnija, ako naprijed navedeno izvješće o prikupljanju sumnjivog življa odgovara istini.

(M.P.)

Dostavljeno:
Zapovjedništvu Hrvatskog oružništva Zagreb i 2 i 3 oružničkoj pukovniji.

Zapovjednik, potpukovnik:
Vidas

BR. 236

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUZNICKOG VODA U GACKOM OD 15 JULA 1941 GOD. O BORBAMA PROTTV USTANIKA NA SEKTORU GACKO-AVTOVAC

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
Zapovjedništvo oruž. voda
Taj. Broj 28

15 srpnja 1941 godine
Gacko

4. HRVATSKOJ ORUZNICKOJ PUKOVNIJI — SARAJEVO

Dana 25. lipnja 1941 godine oko 17.30 sati bila je napadnuta oružnička postaja Fojnica. U postaji su se nalazili 6 oružnika koji su se upustili u borbu sa napadačima i u toj borbi je poginuo oružnički pokusnik Srebrenović Josip, 2 pokusna oružnika bila su zarobljena, te nakon 7 dana pušteni, dok su se trojica spasili bjegom. Zapovjednik omžničke postaje Džemil Sarić sa pokusnim oruž-

nikom Kapelčaninom Miškom bio je u patroli u Šipašnom radi predvodenja Damjanca Radovana kotarskom uredu Gacko, gdje su u borbi sa odmetnicima podlegli.

Situacija postaje sve mutnija. Obruč se steže oko Avtovca i Gackog i odmetnici se spremaju da napadnu n_a pomenuta mjesta. Sve telefonske veze su prekinute kao i svaki saobraćaj. Sa naših položaja vidimo neprijatelja kako se prebacuju i organiziraju. Svi Srbi koji se nisu prije odmetnuli, pobjegli su u goru i pridružili se odmetnicima.

27. lipnja t.g. dolaze 5 aviona iz Sarajeva nama u pomoć, te bombardiraju neprijatelja i gađaju ga mitraljezima. Neprijatelju je uspjelo da obori jedan naš avion i to pogotkom mitraljeza u rezervar. Avijatičari su se spasli dok je avion sa materijalom planuo.

28. lipnja t.g. u 4 sata .u jutro pobunjenici navaljuju na mjesto Avtovac. Avtovac brani 200 vojnika sa vrlo slabim naoružanjem kao i oko 50 mještana. Sam napad bio je brižno pripremljen, izvršen je jednovremeno sa tri strane i to iz Lipnika, Jasenika i Miholjača. Napadači su u početku imali nešto uspjeha, jer su iznenadno napali, međutim kada su se naši snašli bili su napadači malo potisnuti i do večera je tako trajalo poziciska borba. Prema procjeni napadača je bilo oko 1500 od toga oko 1000 sa puškama. Istoga dana na večer oko 11 sati pod okriljem noći napali su u masama Avtovac te ga osvojili. Vojska se je iz nedostatka municije morala povući preko polja prema selu Medjulićima i Ključu. Napadači su sada pristupili pljačkanju i ubijanju dvilnog pučanstva koje se nije pre evakuisalo. Nešto posle pola noći planulo je u Avtovcu sve što je moglo da izgori...

Obruč oko Gackog stegnio se još više. Istog dana tj. 28. lipnja dolazili su naši avioni u dva maha i bombardovali neprijateljska sela. Jedan od avijona nezgodno se spustio i oštetio tako da je postao neuporabljiv. Poslije podne dovezao je jedan av'on 4 sanduka municije kao i jedan avijonski mitraljez.

29. lipnja t.g. očekujemo svaki čas napadaj na Gacko. Iz Gacka seli sve što se može u susjedna sela Fazlagića Kule. Branioca Gacka bilo je oko 50 i to oružnika 20 i ustaša 30. Utvrdili smo se i očekivali nove događaje. Međutim oko 17 sati po podne stiže nam i pomoć. 100 Talijanskih kamiona došlo je u Gacko. Pred Avtovcom pobunjenici su otvorili mitraljesku vatru na Talijane, ali kako ih je bila motorizovana divizija, povukli su se pobunjenici iz Avtovca u Jasenik[1] i Lipnik. Talijani su boravili kod nas jednu noć, te su rano u jutro napustili Gacko i uputili se u Bileću prepuštajući nas sudbini. Njima je bio cilj da prikupe svojih 30 vojnika koje su odmetnici raspršili kod Kobilje Glave. Po podne 30 lipnja dolazi

[1] Jasenak

180 naših vojnika iz sela Ključa koji su se prije borili u Avtovcu te smo mi oružnici i vojnici organizirali položaje za odbranu. Noć je bila strašna, bura, gromovi i kiša još su strašnije djelovali na branioce. Pravo je čudo što napadači nisu iskoristili ovu noć, jer odbrana ne bi usled vremenskih priljka bila djelotvorna. Ta naša najkritičnija noć prošla je relativno dosta mirna i Gacko je ostalo poštedeno.

1. Srpnja t.g. dolaze ponovno u Gacko Talijani, ali ovaj put preuzimaju oni odb,ranu grada u svoje ruke i na svoj način organiziraju položaje i utvrđuju se.

U borbama oko Avtovca poginulo je 8 vojnika dok je 12 ranjeno, jedan časnik je ranjen, nadalje je poginulo oko 30 mještana iz Avtovca i Mulja.

U vremenu od 20 do 28 lipnja t.g. poginulo je također 6 Talijanskih vojnika dok ih je 18 ranjeno.

U svima borbama oružnici su se držali na visini i uvijek su najaktivnije sudjelovali. U vodu u Gacku za sada nalaze se preostali oružnici oružničkih postaja Jasenik, Kazanci, Stepen i Fojnica.

Oružnička postaja Šipovica ostala je do sada poštedena i na njenome reonu vlada mir izuzev što je bilo u ovom vremenu tri manja napada sa istočne strane na reon ali je svaki napad odbijen.

8. srpnja po podne u 4 sata stigao je u Gacko 15 pohodni bataljon naših vojnika, koji je napredovao iz Nevesinja, pod zapovjedništvom potpukovnika g. Kopačma zapovjednika odreda, koji operira od Nevesinja u pravcu Gacka.

Svi mještani kao i okolna sela razoružani su po vojsci, koja je preuzela vlast potpuno u svoje ruke. —

Zapovjednik, nadporučnik,
J. Markus, v. r.

BR. 237

ZAPISNIK O SASLUŠANJU USTAŠKOG TABORNIKA OD 30 JULA 1941 GOD. POVODOM NAPADA USTANIKA NA BOS. GRAHOVO

Rađeno u kancelariji Mjesnog zapovjedništva Sinj na dan 30 srpnja 1941 godine u Sinju.

Z A P I S N I K
Nad tabornikom

Ustaškog logora Bos. Grahova Karduna Andrije iz sela Like\ općina Bos. Grahovo, kotar Bos. Grahovo.

Na stvarna pitanja pod obečanom zakletvom i datom časnom riječju navedeni je izjavio:

I.

Na dan 26. srpnja 1941 godine sve telefonske veze koje su spajale Bos. Grahovo sa Kninom i sa Drvarom bile su prekinute, a zašto smo mi u Ustaškom logoru doznali tek 27 srpnja t. g. u 4 sata prije podne, a to vrijeme smo doznali i za ustanak koji je izbio selo Borovaći[2], a doznali smo od ustaša koji su bili na osiguraniu mosta u selu Borovaći pošto su bili napadnuti od strane ustanika, od njih su dvojica poginuli prilikom toga sukoba. Doznavši za ustanak ja sam sa još deset ustaša odmah otišao na lice mjesta, da se o tome uvjerim. Još na putu pobunjenici su nas susreli i napali, dvojica ustaša prilikom toga napada su poginula, a mi smo svi zatim odstupili. Pobunjenici su napali sa snagom od oko stotinu ljudi. Poslije toga oko 5 sati ja sam organizovao odbranu sela Bos. Grahova u zajednici sa vojskom. U kratkom vremenu zatim pobunjenici su napali selo, uz pomoć samih mještana i okolnih sela[3], pod jačom sna-

[1] Luka
[2] Borovača
[3] Napad na Bosansko Grahovo organizovao je, istovremeno kad i napad na Drvar, Štab za Srez Bosansko Grahovo i okolinu. Ovaj štab je avgusta 1941 god. prerastao u Štab Drvarske NOP brigade, a od boraca iz okoline Grahova formiran je Grahovski bataljon Drvarske NOP brigade. Vidi dokumenat br. 77.

gom pobunjenika ja sam bio prinuđen da se povučem noću u 23 sata u pravcu Knina.

Pobunjenici u Grahovu bili su obučeni neki u seljačkom crnom odjelu sa šubarama i znakom četničkim, a neki u crvenom odjelu sa crvenim zastavama u ruci (Komunisti).

s • Po pričanju izbeglica iz Grahova, pobunjenici, kada su u isto došli sve što je u Grahovu ostalo od našeg življa sve su poklali i onesposobili (isprebijali), kuće su sve popalili, a sela Bilanđije i Vulić su potpuno razorili i zapalili, takode su i sve opljačkali, stoku su ubijali i puštali iz obora u žita.

Po ovome nemam više ništa da kažem a na pokazato mogu se zakleti.

Potpisujem
Karduna Andrija v. r.
Tabornik ustaškog stana
u Bos. Grahovu.

Prisutni:
1) St. narednik Marko Šarić v. r.
2) narednik Ivan Blišić v. r.

Zapisnik sačinio i ovjerava:

DOMOBRANSKO MJESNO ZAPOVJEDNIŠTVO
V. T. Br. 25
1. VIII. 941. god.
u Sinju.

Zapovjednik podpukovnik,
Buble v. r. .

Da je prepis vjeran svome originalu:

i

Tvrdi
Glavar stožera
Glavnostožerni podpukovnik,
Klišanić

(M.P.)[1]

[1] Okrugli pečat: Zapovjedništvo Jadranskog divizijskog područja, Mostar.

BR. 238

i

ZAPOVIJEST ZAPOVJEDNIKA KOPNENE VOJSKE NDH OD 31 JULA 1941 GOD. ZA POSTUPAK PRI UGUŠIVANJU NARODNOG USTANKA U BOSNI

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO KOPNENE VOJSKE
Vojni ured 1190 — VEOMA 2URNO
V. T. V. Broj — TAJNO
U Zagrebu 31 srpnja 1941 god.

ZAPOVIJED
ZA AKCIJU OKO SAVLAĐIVANJA POBUNE U BOSNI

U svrhu daljeg rada oko savlađivanja pobune u Bosni

ZAPOVJEDAM:

1 — Cjelokupna akcija protiv pobunjenika ima se izvoditi na slijedećoj načelnoj osnovi:

Ne upuštati se u akcije manjim izoliranim dijelovima na dugačkim pravcima i velikim prostorima po planinama i šumama, već zaposjesti i osigurati i čvrsto držati pojedina važna uporišta.

2 — Ova su uporišta slijedeća:

a) Pod zapovjedništvom generala Lukića Mihajla sa sjedištem u Gospiću:

Otočac: zadaća posade osigurati mjesto sa okolinom kao i pravce ka Gospiću (do Perušića) i Bihaću (do Plitvica).

Gospić zadaća posade osigurati mjesto sa bližom okolinom kao i pravce ka Otočcu (do Perušića), ka Bihaću (do Korenice) ika Gračacu (do Lovinca).

Gračac zadaća posade: osigurati mjesto sa okolinom kao i pravaca ka Gospiću (do Lovinca), ka Kninu (do ž.st. Zrmanja) i ka D. Lapcu.

Jedan dio (približno jedna satnija) uputiti u Lovinac sa zadaćom da održava vezu između Lovinca i Gračaca i osigura pravac ka Udbini.

Knin zadaća posade: osiguranje mjesta sa bližom okolinom kao i pravaca ka Gračacu (do Zrmanje), ka Drnišu i ka Bo^. Grahovu i Drvaru (u granicama mogućnosti).

b) Pod zapovjedništvom generala Rumlera sa sjedištem u Prijedoru:

Bihać zadaća posade osigurati mjesto sa -bližom okolinom kao i pravaca ka Krupi, ka Plitvicama, ka D. Lapcu i Bosanskom PetrovcU (do raskrsnice kod Vrtoče).

Bosanski Novi zadaća posade osiguranje mjesta sa bližom okolinom kao i pravaca ka Bos. Krupi, Kostajnici i Prijedoru (do> Svodna). Po potrebi izdvojiti manje dijelove u Bos. Krupu i Bos. Kostajnicu radi zaštite prijelaza na Uni.

Prijedor zadaća posade osiguranje mjesta sa bližom okolinom kao i pravaca na Bos. Novom (do Svodna), Sanskom Mostu i Banja Luci (do s. Ivanjska).

Ključ zadaća posade osiguranje mjesta sa bližom okolinom kao i pravaca ka Sanskom Mostu, Bos. Petrovcu (do s. Bravsko) i Varcar Vakufu ^do raskrsnice kod s. Orahovljani).

Bosanski Petrovac zadaća posade osiguranje mjesta sa najbližom okolinom kao i pravaca ka Bihaću (do Vrtoča), Ključu (do Bravskog), Drvaru i Bos. Krupi.

Banja Luka zadaća posade osiguranje mjesta sa bližom okolinom kao i pravaca ka Prijedoru (do Ivanjske), Sanskom Mostu s. Orahovljani i Jajcu. Po potrebi držati u Jajcu takođe izvjesnu posadu.

c) Pod zapovjedništvom jednog pukovnika, koga odredi podmaršal Laxa sa područja Jadranske divizije sa sjedištem u Sinju:

Knin: zadaća posade osiguranje mjesta sa bližom okolinom kao i pravaca ka Gračacu (do Zrmanje), ka Drnišu, ka Sinju (do Vrlike) i ka Grahovu i Drvaru (ovo zadnje u granicama mogućnosti).

Sinj: zadaća posade osiguranje mjesta sa bližom okolinom kao i pravaca ka Kninu (do Vrljike), i Livnu (do Cajića).

Livno; zadaća posade osiguranje mjesta sa bližom okolinom kao i pravaca ka Sinju (do Cajića) i u granicama mogućnosti ka Glamoču i Bugojnu.

3 — Način rada posada je slijedeći:

Posjesti najzgodnije položaje za zatvaranje pravaca koji izvode u dotično mjesto, odbijati energično sve eventualne napade pobunjenika, praviti eventualne ispade u svrhu suzbijanja pobunjenika i represalija.

Obranu izvodi aktivno. Snage grupirati na pravcima a ne razvući i držati jače pričuve.

Ispade i represalije izvoditi najprije u bližoj okolini mjesta i sa osloncem na njega, a potom i dalje.

Represalije imaju se sastojati u uzimanju taoca, uzimanju stoke i hrane i uništenju naseljenih mjesta, koja su žarišta pobunjeničke akcije.

Osiguranje pravaca vršiti jačim krstarećim dijelovima.

Čišćenje zemljišta vršiti postepeno, najprije u okolini posada, a zatim dalje.

Za čišćenje i osiguranje pravaca prvenstveno upotrebiti naoružano stanovništvo, željezničare, cestare, oružništvo a samo izuzetno regularne čete. U tu svrhu svaki zapovjednik ima dužnost, da od

pouzdanih ljudi stvori formacije, koje imaju služiti kao pomoć vojsci za ove zadaće kao i za jzvfđanje i obavještavanje. Za naoružanje ovih formacija upotrebiti i oružje oduzeto od upravnih vlasti (stare puške, lovačke puške, revolvere i t.d.). Paziti da se ne naoružaju Ijevičari i nepouzdani.

Svaku akciju dobro pripremiti, izvoditi je brzo i energično, sa jačim dijelovima, koje po svršenoj akciji ponovno povratiti u uporište. U slučaju potrebe noćenja izvan uporišta koristiti u prvom redu oružničke postaje i mjesta sa hrvatskim stanovništvom.

4 — Za osiguranje što veće pokretljivosti svaki zapovjednik ima:

a) Rekviririati automobile (teretne, osobne i autobuse) i držati ih stalno u pripremi za prebacivanje četa i opskrbu.

b) U blizini željezničkih pruga držati spremne kompozicije (manje). Dijelove upućivati željeznicom do mjesta upotrebe i na isti način ih vratiti.

5 — Veze: svaki zapovjednik dužan je da stalno vodi brigu 0 dobroj vezi sa susjednim posadama. Za ovo koristiti brzoglas, brzojav i tekliće na samovozima ili motornim kotačima (uvijek sa oboružanom pratnjom). Osim toga organizirati izvještajnu službu među stanovništvom sa svrhom, da se pravovremeno otkriju predznaci pobune, pokreti pobunjenika, njihova jačina, naoružanje, način opskrbljivanja i t.d. U tu svrhu pozvati hrvatsko stanovništvo na užu suradnju i skrenuti im pažnju, da je njihovo sudjelovanje u akcijama vojske u prvom redu u njihovom interesu.

6 — U mjestima posada prikupiti dovoljne zalihe hrane (osobito konzervi), streljiva i pogonskog materijala. Za ovo se najkraćim putem obratiti glavarima Intendantskog, Top.-tehničkog i Prometnog ureda koji imaju sve opravdane zahtjeve smjesta uvažiti. U slučaju da u kojem momentu uzmanjka ljudske i stočne hrane ovlašćujem zapovjednike na vršenje rekvizicije na propisan način prvenstveno kod srpskog stanovništva.

7 — Prilikom upotrebe formacija sastavljenih od stanovništva 1 neuniformiranih, zapovjednici imadu organizovati način raspoznavanja.; na primjer: povez u hrvatskim narodnim bojama oko ruke ili na prsima, izdavanje specijalnih legitimacija, izdavanje znakova raspoznavanja i slično.

8 — Svi zapovjednici uspostavit će što tješnju suradnju s građanskim vlastima i uputiti ove da u svemu potpomažu akciju vojske koja u ovim momentima [ima] prvenstveni karakter.

9 — Slične mjere eprcze poduzet će svi zapovjednici div. područja kako bi se eventualna akcija već unaprijed onemogućila i osujetila ili ako izbije, u samom zametku ugušila.

9a — Sve napadne akcije po ranijim zapovijedima saobraziti odredbama ove Zapovijedi.

10 — Izvještaje:

Svi zapovjednici dostavit će najžurnije neposredno ovom Zapovjedništvu izvještaj o stanju na veče 1. kolovoza o. g. sa skicom točnog rasporeda svojih četa, kao i njihovim točnim nazivima. Poslije toga sve izvještaje dostavljati preko svojih zapovjednika, određenih točkom 2, a samo izuzetno neposredno ovom Zapovjedništvu Zagreb telefon br. 7771.

RAZASLATO:
Svima zapovjednicima diviz. područja \po 5 komada), generalu Rumleru (5 komada) generalu Lukiću (5 komada), generalu Laxi, zapovjedniku oružništva, zapovjedniku zračnih sila, Ravnateljstvu za javnu sigurnost glavnom stožeru Ustaške vojnice i glavarima svih ureda ovog zapovjedništva, Glavnom stožeru domobranstva. Pretsjedništvu Ministarstva domobranstva

Zapovjednik kopnene vojske
general pješaštva
Štancer

BR. 239

NAREDBA VOJSKOVODE NDH OD 31 JULA 1941 GOD. ZA SPRECAVANJE ŠIRENJA PANIKE MEDU STANOVNIŠTVOM II POBUNJENIM KRAJEVIMA

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO KOPNENE VOJSKE
Vojni ured
V. T. V. Broj 1177
U Zagrebu 31 srpnja 1941 god.

VEOMA 2URNO
TA JNO

OKRUZNICA
SVIMA ZAPOVJEDNIŠTVIMA KOPNENE VOJSKE

Vojskovoda je izdao slijedeću zapovijed:

»Ustanovljujem, da su popustili živci kod pučanstva u insurgiranim krajevima, radi precjenjivanja broja insurgenata, koji bi kad se sve vijesti uvaže, iznašali pola milijuna četnika[1]

[1] O terminu »četnik« vidi prčdgovor.

Zapovijednici imadu zapriječiti stanovništvu širenje panike i nepotrebnog uzrujavanja i bodriti ih na čuvanje živaca i na borbu protiv četnika.

• Razumijeva se, da zapovjednici moraju ostati trijezni i ne nasijedati alarmantnim vijestima raznih panikera. Naprotiv imadu duinost umiriti pučanstvo i raznovrsne građanske funkcionere, obzirom na naše sile, koje su u pokretu.

Svi zapovjednici koji ne bi izvršili svoju dužnost i kod kojih bi se ustanovila mekoća i neodlučnost, mogu računati time da ću bezobzirno postupati prema njima. Naprotiv oni koji pokažu inicijativu, biti će od mene uzeti u osobite obzire. Zapovjednici gromada imadu neprestano u tom smislu na podređene djelovati.

Dezertacije panikera imadu se po potrebi na licu mjesta smrtnom kaznom kazniti.

Sve časnike, dočasnike, i domobrane, koji se osobito iskažu, brzoglasno ovamo javiti.«

Prednja zapovijed dostavlja se na točno izvršenje.

RAZASLATO:

Svima divizijskim zapovjedništvima
(10 komada za svako).

Zapovjednik kopnene vojske
general pješaštva
Štancer

BR. 240

NAREDBA VOJSKOVODE NDH OD 2 AVGUSTA 1941 GOD. ZA ČIŠĆENJE USTANIČKIH SELA U BOSANSKOJ KRAJINI

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO KOPNENE VOJSKE
Vojni Ured 1217
V. T. V. Broj
U Zagrebu 2 kolovoza 1941 g.

VEOMA 2URNO
TAJNO

Vojskovođa je zapovjedio:

»Iz svih izvješća vidim, da su bile pretjerane vijesti o broju pobunjenika.

Mjestimično je utvrđeno, da pobunjenike vode Srbijanci, bivši jugoslovenski časnici.

Određujem, da se ne prave nikakvi veliki pokreti dok nije teren u zaleđu, te u lijevom i desnom boku očišćen od muškaraca, koji su za oružje sposobni. Kod onih koji se susretnu u borbi ili u pomoćnoj službi te borbe, nema smilovanja, bilo muško ili žensko, imade se na licu mjesta provesti prijeki sud. Za muškarce koji se pronađu u selu, a za oružje su sposobni, i bude dokazano da nisu učestvovali u borbi, imadu se pohvatati i odvesti u sabirne logore. Zene i djeca u selima imadu se štediti u koliko nije dokazano, da su bili jataci.

Iz toga proizlazi dužnost za grupu generala Rumlera da u prvom redu očisti sva sela u prostoru Bos. Novi —• Kostajnica — Dubica sa zapadne i sjeverne strane i između Sane, Prijedor, Omarska, Banja Luka, i to sa snagama, koje se u tome prostoru nalaze.

Okolica Sanskog Mosta i Prijedora, Krupe, Krnjeuše i Bihaća imade se na isti način očistiti kao i gore.

Grupa pukovnika Matkovića, Gustovića, Metzgera, Zgage i generala Lukića imade stvoreni obruč prema nutrinji sve više stezati, a osobito sprečiti probijanje ustanika prema jugu.

Osobito kraj pruga Bos. Kostajnica — Novi — Bihać i Novi — Banja Luka i južno i sjeverno mora biti sve raščišćeno, tako da pruga više ne dođe u opasnost.

Oni koji se mrtvi nađu, imadu se duboko pokopati, radi sprječavanja zaraze.«

Prednje se dostavlja na točno izvršenje.

RAZASLANO:

Zapovjednicima Jadranske,
Bosanske i Vrbaske divizije,
Generalu Rumleru (Banja Luka),
Generalu Lukiću (Gospić),
Pukovniku Matkoviću (Bos. Petrovac) — preko Bihaća,
Pukovniku Gustoviću (Travnik) — preko Bosanske divizije,
Pukovniku Zgagi i potpukovniku Metzgeru preko stožera Jadranske divizije,
Potpukovniku Najbergeru (Bos. Novi)

ZAPOVJEDNIK KOPNENE VOJSKE
GENERAL PJEŠAŠTVA
• Štanccr gp.

(M.P.) **T**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO KOPNENE VOJSKE
Vojni Ured 1217
V.T.V.Broj
U Zagrebu 2 kolovoza 1941 g.

VEOMA ŽURNO

TAJNO.

Vojskovođa je zapovjedio:

" Iz svih izvješća vidim, da su bile pretjerane vijesti o broju pobunjenika.

Mjestimično je utvrđeno, da pobunjenike vode Srbijanci, bivši jugoslovenski časnici.

Određujem, da se ne prave nikakvi veliki pokreti dok nije teren u zaleđu, te u lijevom i desnom boku očišćen od muškaraca, koji su za oružje sposobni. Kod onih koji se susretnu u borbi ili u pomočnoj službi te borbe, nema smilovanja, bilo muško ili žensko, imade se na licu mjesta provesti prijeki sud. Za muškarce koji se pronađu u selu, a za oružje su sposobni, i bude dokazano da nisu učestvovali u borbi, imadu se pohvatati i odvesti u sabirne logore. Žene i djeca u selima imadu se štediti u koliko nije dokazano, da su bili jataci.

Iz toga proizlazi dužnost za grupu generala Rumlera da u prvom redu očisti sva sela u prostoru Bos.Novi - Kostajnica - Dubica sa zapadne i sjeverne strane i između Sane, Prijedor, Omarska, Banja Luka, i to sa snagama, koje se u tome prostoru nalaze.

Okolica Sanskog Mosta i Prijedora, Krupe, Krnjeuše i Bihaća imade se na isti način očistiti kao i gore.

Grupa pukovnika Matkovića, Gustovića, Metzgera, Zgage i generala Lukića imade stvoreni obruč prema nutrinji sve više stezati, a osobito spriječiti probijanje ustanika prema jugu.

Osobito kraj pruga Bos.Kostajnica - Novi - Bihać i Novi - Banja Luka i južno i sjeverno mora biti sve raščišćeno, tako da pruga više ne dođe u opasnost.

Oni koji se mrtvi nađu, imadu se duboko pokopati, radi spriječavanja zaraza."

Prednje se dostavlja na točno izvršenje.

ZAPOVJEDNIK KOPNENE VOJSKE
GENERAL PJEŠAŠTVA

Najberger

RAZASLANO:
Zapovjednicima Jadranske,
Bosanske i Vrbaske divizije,
Generalu Rumleru /Banja Luka/,
Generalu Lukiću /Gospić/,
Pukovniku Matkoviću /Bos.Petrovac/ preko Bihaća,
Pukovniku Gustoviću /Travnik/- preko Bosanske divizije,
Pukovniku Zgagi i potpukovniku Metzgeru preko stožera Jadranske divizije,
Potpukovniku Najbergeru /Bos.Novi/

Fotokopija dokumenta br. 240

BR. 241

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNICKE POSTAJE SVODNA OD 4 AVGUSTA 1941 GOD. O ZAUZECU 2ANDARMERISKE STANICE U SVODNOJ OD STRANE USTANIKA

ZAPOVJEDNISTVO 3 HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J. S. Br. 718

VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNIŠTVU

Z A G R E B.

Ratković Franjo zapovjednik postaje Svodna izvještaj o napadu četnika na postaju dostavlja.

Banja Luka, 9. kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Svodna sa dopisom Br. službeno od 4. kolovoza 1941. dostavlja slijedeće izvješće:

»Dne 30. srpnja 1941. cko 23 sata u noći potpisati je bio obavešten da su iste noći primećeni nekih 8 ustaša u kokuruzima blizu željez. postaje Svodna. Ovo mi je bilo sumnjivo, te sam odmah brzoglasno upitao Ustaški logor u Bos. Novom i Prijedoru da li se njihove ustaše nalaze u Svodnoj, te sam dobio izvješće, da se njihove ustaše ne nalaze u Svodnoj.

31. srpnja t. g. krenuo sam sa tri ophodnje i pretresao teren u okolini Svodne, ali se primjećena lica nisu mogla pronaći, jer su se preko noći prebacili u Pravcu Dragotinje, gde su četnici još istoga dana pre podne otpočeli sa rušenjem željezničke pruge.

Istoga dana oko 12. sati došlo je sa vlakom od Bos. Novoga oko tri satnije naše vojske u Svodnu i odmah produžili prema Dragotinji, te na licu mjesta uhvatili nekoliko četnika koji su rušili prugu, od kojih su odmah na licu mjesta nekoliko četnika poubijali, a potom se vojska sa istim vlakom odmah povratila u Bos. Novi.

Odmah nakon 1 sat, pošto se je vojska povratila iz Dragotinje, jedna grupa četnika napala je oružničku postaju Svodna[1], koji su žestokim otporom oružnika odbijeni od postaje. U isto vrijeme začule su se velike pucnjave pušaka sa sviju strana, a

[1] Vidi primjedbu br. 1 na strani 262.

potom i uzvici »Ura Ura«, ja sam odmah skočio na jedno brdo i vidio sam ogromne mase četnika i drugih naoružanih mještana sa raznim oriižjem, koji sa sviju strana opkoljavaju oko oružničke postaje, pucajući iz pušaka i vičući Ura.

Videći opkoljavanje i opasnost za pogibelju, ja sam se odmah povratio postaji i zapovidijo oružnicima da se povučemo neopaženo prema rijeci Sani, svi smo se povukli koji smo bili na postaji, sem razvodnika Hamde Ganića. U ovome se otvorila žestoka vatra na nas, a mi smo također dali još žešći otpor i navalili jurišem, te probili četnički front, i tako se povukli do reke Sane. Svi smo oružnici sa svom opremom poskakali u reku Sanu i preplivali preko iste, sem pokusnog oružnika Agana Kučuka i priv. oružnika Ljevar Filipa koji su ostali u kokuruzima pored same reke Sane, i ja sam nekbliko puta iste zvao, ali ih nisam mogao dozvati, i tamo su ostali.

Prilikom prelaza preko reke Sane, nismo imali velike napade, ali kad smo prešli preko reke, onda su nas dočekale zasede na više mjesta, te u velikoj borbi jedva smo se dograbili jedne šume, gdje smo ostali sve do mraka i preko cele noći, kada smo se na 1. kolovoza ujutru rano prijavili na oruž. postaju Bos. Novi.

Privremeni oružnik Filip Ljevar također je došao na postaju Bos. Novi na dan 4. kolovoza t. g. te po njegovoj izjavi, da se je borio sa četnicima u kokuruzima gde je bio ostao iza nas, a zatim da je prebegao u postaju Svodna i ovom prilikom da je ubio 5 četnika, u postaji je ostao sve dok je imao municije, a zatim je svoju pušku razvalio i onesposobio, i zatim se u krajnjoj nuždi predao četnicima, koji su ga na intervenciju dvojice meštana živa pustili. Kako nadalje izjavljuje, da su četnici svu postaju Svodna opljačkali i sve unutrašnje prostorije porazbijali. Nadalje izjavljuje za pokusnog oružnika Agana Kučuka, da su ga četnici uhvatili živa u kokuruzima gde je bio ostao iza nas, a zatim ga doveli do postaje i tuga na svirep način ubili — zaklali i izmrcvarili.

Razvodnik Hamdo Ganić koji je bio u času četničkih napada, na željez. postaji Svodna radi osmatranja i obaveštenja, bilo je javljeno po nekim licima da je Jsti po četnicima zarobljen i na svirep način ubijen, medutim zapovjednik postaje Svodna, sa naknadnim izvješćem Br. službeno od 6. ov. mjeseca, da Hamdo Ganić nije poginuo nego da se živ povratio i na oružničku postaju Bos. Novi se prijavio na dan 5. VIII. t.g.

Kada smo se povlačili i rastureno prelazili preko reke Sane, jedna četnička zasjeda dočekala je privremeno oružnika Ivu Bajlovića, pa je isti bio prinuđen da^ svoju pušku sa municijom spusti — baci u vodu, a potom su ga četnici zarobHi, i na intervenciju jednog četnika, ni su ga ubili, nego su ga živa pustili i isti se povratio na postaju.

U napred navedenoj borbi, od oružnika postaje Svodna nije niko ranjen, sem potpisatog koji je pogođen iz puške u palac leve ruke i prebijena mu kost.

Pošto se na području postaje Svodna, još i sada vode borbe između naše vojske i četnika, to se potpisati sa još 4. oružnika nalazi na oružničkoj postaji Bos. Novi na službovanju.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na uvid.

DOSTAVLJENO:

Vrhovnom oruž. zapovjedništvu Zagreb,
Ravnatelj. za jav. red i sigur. Zagreb,
Velikam Zupanu Zupe Sana i Luka, i
Vrbaskom Diviziskom području B. Luka.

(M.P.)

Zapovjednik, pukovnik
Novak, puk.

BR. 242

IZVJEŠTAJ ORUŽNICKE POSTAJE SOKOLAC OD 5 AVGUSTA 1941 GOD. O PARTIZANSKIM DIVERIZIJAMA

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
4. ORUŽNICKE PUKoVNIJE
Taj. Broi 217/J. S-

Izvješće o komunističkoj sabotaži na području postaje Sokolac.

Sarajevo, 12. kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Sokolac, krilo Sarajevo sa spisom Taj. Br. 65 od 5. kolovoza 1941. izvješćuje slijedeće:

»Na 31. srpnja 1941. preko noći na području ove postaje a na liniji Sokolac — Zljebovi prerezana su dva telefonska stuba ij)a istima žica pokidana. Opravak je u tcku dana izvršen i sve dovedeno u ispravnost.

Na 2. kolovoza također preko noći oštećena su 29 telefonska stupa i na istima žica i izolatori uništeni na liniji Sokolac — Rogatica. Na 3. ov. mjeseca od strane nadležnih i ovaj je popravak izvršen i sve dovedeno u ispravnost.[1]

Povedenim izvidima ustanovio sam. da su ova nedjela mogli izvršiti samo organizirani komunisti na taj način, što je student Princip Boban[2] sin Jovin iz Hadžića, kotara Sarajevskog, krajem mjeseca srpnja 1941. došao na' Romaniju kod Janka Jolovića i tu je izvršena organizacija (prirodno da su direktive dobili od centrale). Njihovoj grupi pridružili su se Danilo Đokić, otpušteni službenik kotarske zaklade, Vitomir Miladin seljak, oba iz Djedovca[3], Deso Pređa đak, Savo Pređa seljak iz Bjelosavljevića[4], Šuka Gojko iz Kusača, Savčić Miloš iz Vidrića, Kosorić Pero i Novaković Grujo oba studenti iz Sokolca.

Za izvršenje ove sabotaže nije isključeno, da ova banda upotrebljava seljake, bilo to njihovom voljom ili prctiv njihove yolje.

Da bi se telefonska linija mogla zaštititi na području ove postaje ~i da bi se mogla postaja osigurati od napada, potrebno je da ova postaja raspolaže sa najmanje 35 oružnika.

Ova grupa komunista radi na tome da bi se što više seljaka odmetnulo od svojih kuća, te time ojačali svoje društvo i stvorili više nereda. Ustaše kako ovi u selima, tako i oni iz Sarajeva i Rcgatice svojim nesavjesnim radom plaše mase seljaka, koji se udaljuju od svojih kuća i od svoga posla i u masama se stvara strah.«

Prednje predjažem s molbom na znanje.

Potrebne mjere za sprečavanje iznešenog preduzete su.

Dostavljeno:
Ravnateljstvu za javni red i sigurnost, Vrhovnom oružn. zapovjedništvu, zapovjedništvu Bos. div. područja i Voj. krajini[5].

Zapovjednik, pukovnik:
Pav°

[1] Ove akcije izvršile su prve diverzantske partizanske grupe sa Romanije pod rukovodstvom Slaviše Vajnera — čiče.

[2] Odnosi se na Slobodana Principa — Selju.

[3] Djedovaca

* Bjelosavića

[s] U ustaškoj vojno-teritorijalnoj podjeli postojala je i tzv. Vojna Krajina, koja je obuhvatala otprilike teritoriiu istočne Bosne i istočne Hercegovine. Ova teritorija koja graniči sa Srbijom, irnala je, po ustaškoj zamisli, da bude »bedem« u borbi protiv »srpstva«.

[8] Pavelić

BR. 243

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ČETVRTE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE O AKCIJAMA USTANIKA NA TERITORIJI HERCEGOVINE I ISTOČNE BOSNE U VREMENU OD 30 JULA DO 6 AVGUSTA 1941 GODINE

ZAPOVJEDNIŠTVO
4. ORU2NIČKE PUKOVNIJE
Taj. J. S. Br. 186

Obavještajno izvješće
dostavlja.

Sarajevo, 6. kolovoza 1941

Prema dobivenim izvješćima podređenih jedinica, dostavljam slijedeće obavještajno izvješće za vrijeme od 26. srpnja do 6. kolovoza 1941.

... I. OPĆA UNUTARNJA SITUACIJA:

c) 30. srpnja 1941. na putu Bileća — Plana napali su četnici[1] iednu vojničku ophodnju i ubili domobrana Ivana Kaurića iz 14. pješačke pukovnije, a kako se je to desilo u blizipi sela Bogdašića, kotara Bileće, to je jedan dio ovog sela uništen od naše vojske.

d) Noću od 31 srpnja na 1. kolovoza 1941. između mjesta Ravna i Poljica, kotara Ljubinje četnici[2] su oštetili na više mjesta željezničku prugu i brzoglasnu željezničko-poštansku liniju na putu prema Ljubinju. 1 kolovoza 1941. pruga i brzoglasna linija popravljene, a za četnicima upućene potjere.

e) Noću od 31. srpnja na 1. kolovoza 1941. četnici[3] su napali postaju Zljebovi, krila Sarajevo, ali su odbijeni, a na području postaje Sokolac, istog krila oštetili brzoglasnu liniju, koja je slijedeći dan popravljena.

f) 3. kolovoza 1941. oko 16.30 sati pred selom Mirilovićima, na području postaje BUeće, krila Bileće napali su četnici jedan odjel vojske, oružnika i ustaša, te se nakon dvosatne borbe, u kojoj su 4 vojnika ranjena, povukli u nepoznatom pravcu[4].

[1] Napad su izvršili ustanici iz Bilećkih Rudina.
[2] Diverziju su izvršili ustanici iz Gornjeg Popova Polja.
[3] Ovu akciju izvršila je grupa partizana sa Romanije. Grupa je brojala oko 15 boraca, medu njima su bili i Slaviša Vajner-čiča, Grujo Novaković, Oskar Danon.
[4] Domobrani i ustaše imali su u ovom svom pohodu namjeru da na prostoriji Bileća — Zmijanac — Begović Kula — Dobromani povežu svoje snage i ponovo uspostave svoje žandarmeriske stanice. U ovome su spriječeni od strane ustanika iz sela Mirilovića, Šobadina i Dobromana, kao i od Viduškog odreda.

g) Kod sela Mičivode, na području postaje Zljebovi, krila Sarajevo, 3. kolovoza 1941. napalo je 50 — 60 četnika' jedan odjel od 11 oružnika i nakon 4-satne borbe četnici su se povukli u šumu »Devetak« ostavivši jednog mrtvog, a 4 ranjena četnika poveli su sa sobom, dočim kod oružnika manjka oružnik Kasim Kajan, koji je kasnije pronađen mrtav opljačkan od četnika. Za istima upućena 4. kolovoza 1941 jedna satnija vojske u pomoć oružnicima.

h) Noću 4/5. kolovoza 1941. napali su četnici oružničku postaju Šejkovići, krila Tuzla, broj mrtvih oružnika i ustaša do sad neustanovljen[2].

i) Noću 4/5. kolovoza 1941. pobunjenici su napali oružničku postaju Olovo, krila Tuzla oružnike pobili a vojarnu zapalili. Potjera za istima upućena.

j) 5. kolovoza 1941. pronađen je kod mjesta Ružica, na području postaje Trnovo, krila Sarajevo, ubijen oružnički stražmeštar Dedo Bašić od strane četnika 4. kolovoza t. g.

k) 5. kolovoza 1941. uhvaćen je jedan četnik kod postaje Gornja Vogošća, krila Sarajevo koji je izviđao teren za namjeravani napad na postaju. Ova postaja pojačana a susjedne cbavještene.

1) Noću 5/6. kolovaza 1941. na području postaje Sokolac, krila Sarajevo, četnici[3] su srušili 6 brzoglasn'h stupova sa žicom. Popravak je otpočeo.

3) O komunistima:

a) 28. srpnja 1941. prcnašla je jedna vojnička straža na brzoglasnom stupu blizu crkve u Mekoj Grudi, kotara Trebinja, jedan letak komunističkog sadržaja. Za rasturačima preduzete potjere.

b) 29. srpnja 1941. oko 23 sata u ložionici željezničke postaje Sarajevo eksplodirale su podmetnute dvije paklene mašine nepo-

[1] Ovu akciju je izvršila četnička grupa Aćima Babića.

[1] Plan napada na šekovićku žandarmerisku kasarnu razraden je 4 avgusta uveče na zajedničkom sastanku članova Staba Tuzlanske oblasti 1 Štaba Vlaseničkog sreza.

Posadu kasarne činilo je 9 ustaša i žandarma od kojih se tada nalazilo u kasarni 7. Ustaničke snage su brojale 12 boraca naoružanih puškama i oko 40 nenaoružanih.

Napad na kasarnu izvršen je sa dve grupe (Šekovićka i Brainačka desetina). Nakon petočasovne borbe kasama je na juriš zauzeta. Zarobljeno je 4 žandarma, jedan je ubijen u bjekstvu, a dvojica, koji su bili na straži, pobjegli su još u početku borbe. Tom prilikom oslobodeni su seljaci koje su ustaše 3 VIII 1941 god. pohapsile. Zaplijenjeno je 18 pušaka, 2 sanduka puščane municije i druge vojničke opreme. U borbi su poginula 2 ustanika, a 1 je lakše ranjen. Ovaj napad je imao znatan uticaj na razvoj ustanka u tom kraju. Oko 200 seljaka iz okolnih sela došlo je neposredno poslije ovog dogadaja u Šekoviće gdje su oformljene nove ustaničke desetine.

[5] Vidi primjedbu br. 3 na strani 541.

znatog oblika, kako je ovo utvrđeno kao djelo komunista, to je po ustašama iz Sarajeva strijeljano 20 osoba za ovo djelo.

4) O akciji, radu i kretanju sumnjivih osoba, tuđinskih i neprijateljskih agenata, provokatora i antidržavnih elemenata.

Na području krila Bileće i Tuzla naročito se u poslijednje vrijeme osjeća rad četnika i antidržavnih elemenata, koji najčešće napadaju na oružničke postaje i kvare brzoglasne linije. Ovi napadaji učestali su zadnjih dana također i na području krila Sarajevo. Pored preduzetih. mjera opreza sporazumno sa vojskom i ustaškim postrojbama vrši se pretres i čišćenje terena sa snagama koje se ima na raspolaganju.

Dostavljeno:
Vrhovnom oružničkom zapovjedništvu Zagreb, zapovjedništvu Bosanskog div. područja i Vojnoj Krajini.

(M.P.) '

Zapovjednik, pukovnik:
Pav[1]

BR. 244

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI SARAJEVO OD 6 AVGUSTA 1941 GOD. O POJAVI USTANIKA NA TERITORIJI OBLASTI I POTREBI POJAČANJA 2ANDARMERISKIH STANICA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
KOTARSKA OBLAST SARAJVO.
Broj: 403/41. prez.

PRIJEPIS!

SARAJVO, dne 6./VIII. 1941.

Predmet: Pojava četnika u kotaru Sarajvu.

ZAPOVJEDNIŠTVU BOSANSKOG
Divizijskog Područja,
SARAJVO.

U planinama kotara Sarajvo pobjegli su veći broj žitelja grčko-istočne vjere. Jedni su već stupili u akciju tako u planinama Jahorina i Romanija. Prema izvješću od danas 6. kolovoza u 2 sata

[1] Pavelić

poslije pola noći, oružnička postaja u Gor. Vogošći zatražila je od Krilnog zapovjedništva u Sarajvu pojačanje radi hvatanja četnika[1], njih 20 na broju, koji su se pojavili u ovom kraju. Ove podatke o kretanju četnika dala je jedna sumnjiva osoba sa fesom na glavi, koja se je oružničkoj ophodnji, koja ju je uhvatila, prikazala najprije kao musliman, zatim kao katolik, a na posljedku je priznala da je Srbin, rodom iz Banja Luke i da je upućen od 20 svojih drugova četnika, koji su također iz Banja Luke, da izvidi koliko ima oružnika u postaji, kako bi u noći između 5 i 6. postaju napali. Qružnička ophodnja uhvatila je ovu osobu 5. ov. mj. Prema izjavi ove osobe, četnici su oboružani vojničkim puškama i bombama. Krilno zapovjedništvo uputilo je odmah jedno jače odjeljenje u potjeru za ovim komitama.

Sve ovo dokazuje, da se u kotaru Sarajvu sprema izvjesna akcija četnika. Čini se sada, da ova akcija neće biti većih razmjera, ali bi bilo ipak potrebno poduzeti izvjesne sigurnosne mjere. Da je tomu tako, dobio sam dojam od općinskih načelnika sviju općina kotara Sarajvo s kojima sam danas između 9 i 11 sati održao konferenciju. Svi su mi suglasno izjavili, da u našim naseljima koja leže podno fli blizu pomenutih planina, vlada bojazan od napadaja četnika. Molili su me, da se našem svijetu dade oružje. Kao karakteristično navodim, da mi je općinski načelnik općine Pale rekao, da mu je došlo u općinu preko stotinu domaćina muslimana, koji su tražili da im se osigura život pojačanjem oružničkih postaja jer da će inače svi izseliti iz općine Pale. Isto tako Komandant mjesta u Trnovu, nadporučnk g. Žuljević brzoglasno zamolio je, da se žurno, još koliko danas, pošalje najmanje 100 komada vojničkih pušaka sa 30.000 metaka, 300 bombi i jedan laki mitraljez. Ovo bi se oružje izdijelilo tamošnjim pouzdanim osobama.

Podpisati je mišljenja, da bi sve oružničke postaje kotara Sarajvo trebalo ojačati sa po 10 vojnika koji bi za izvjesno vrijeme služili kao pomoćni oružnici, to zato što oružničke postaje nemaju dovoljan broj oružnika, ni za redovno otpravljanje službe. Osim toga trebalo bi poslati svima oružničkim postajama po 10 vojničkih pušaka, svaka sa po 30 metaka, koje bi se dale pouzdanim osobama. Ove osobe bi zajedno sa vojnicima pojačale oružničke ophodnje i sa Ustaškim postrojbama obezbijedile bi red i sigurnost.

Stoga mi je čast zamoliti Zapovjedništvo Bosanskog divizijskog područja, da najžurnije odobri, da se odmah pošalje kao pomoć po 10 vojnika svima oružničkim postajama (kotar Sarajvo imade 12 oružničkih postaja), kao i da se pošalje svima oružničkim postajama po 10 vojnih pušaka, svaka po 30 metaka, da se dadu pouz-

[1] Na ovo.j prostoriji bili su dijelovi Semizovačke čete, koja je kasnije ušla u sastav partizanskog odreda >Zvijezdac.

danim osobama. Isto tako molim, da se štožurnije otpremi u Trnovo, općini Trnovskoj, 100 vojničkih pušaka sa 6000 metaka i 300—400 bombi. Ovo bi oružje podijelila općina u sporazumu sa komandantom mjesta, nadporučnikom Zuljevićem i zapovjednikom tamošnje oružničke postaje.

Molim Zapovjedništvo Bosanske Divizijske oblasti, da u ovoj stvari donese što žurnije riješenje.

Za Dom spremni !

(M.P.)

Kotarski predstojnik:
Kršlak, s. r.

BR. 245

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNEKA CETVRTE ORUŽNICKE PUKOVNIJE OD 6 AVGUSTA 1941 GOD. O SITUACIJI U ISTOCNOJ BOSNI I HERCEGOVINI I PRIJEDLOG ZA PREDUZIMANJE MJERA U CILJU UGUŠIVANJA USTANKA[1]

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
4. ORU2NICKE PUKoVNIJE
Taj. Broj 196/J- S.

Izviješće o stanju na
području pukovnije.

MINISTRU UNUTRAŠNJIH POSLOVA N. D. H.
GOSPODINU dru ANDRIJI ARTUKOVlCU

SARAJEVO.

Sarajevo, 6. kolovoza 1941.

Prema usmenom nalogu od danas dostavljam slijedeće izviješće o stanju u javnosigurnosnom pogledu na području ove pukovnije, kako slijedi:

Javno sigurnosne prilike na području pukovnije su za sada nepovoljne u toliko, što četnici i odmetnici Srbi ugrožavaju cijelu njezinu teritoriju. Ovo ugrožavanje sastoji se u tome što svako-

[1] Redakcija raspolaže kopijom izvještaja.

dnevno pojedine bande, sastavljene od četnika i naoružanih seljaka, pod vodstvom iskusnih vođa, napadaju na pojedina hrvatska sela, oružničke postaje, željezničke pruge, telegrafske i telefonske linije itd. Ove bande operiraju na području kotareva Zvornik, Srebrenica, Vlasenica, Rogatica, Kladanj, Visoko, Sarajevo, Višegrad, Bileća, Gacko, Nevesinje, Ljubinje i Trebinje, a prebacuju se i u susjedne kotareve. Za ove bande na području Bosne ne može se reći da su u vezi sa nezadovoljenicima sadanjeg stanja u Srbiji i da rade po njihovim instrukcijama, dok su one na području Hercegovine u vezi sa odmetnicima u Crnoj Gori.

Da ove bande gotovo nesmetano vrše razne prepade razlog je u tame, što:

Prilikom proglašenja državne samostalnosti i u prvim danima samostalnog državnog života, kako drugdje, tako i na području ove pukovnije, nije mnogo učinjeno na temeljitom organiziranju javnosigurnosne službe, a niti je to bilo moguće. Iz službe je otpušteno 75% Srba oružnika, a na njihovo mjesto uzeti su Hrvati kao pokusni i pomoćni oružnici. Oni su još potpuno neškolovani i kao takovi nespremni za samostalno vršenje službe. Dočasnici su mahom na novo pridošli iz svih krajeva bivše Jugoslavije koji još ne poznaju prilike i mentalitet narod u Bosni i Hercegovini. Časnika ima malo, a ukoliko ih ima, oni nisu u stanju da u ovako kratkom vremenu postijjnu vidnije rezultate u školovanju podredene momčadi.

Na organizaciji odbrane sela nije učinjeno ništa. a tako isto ni na organizaciji osiguranja prometnih linija. Sve je bilo oduševljeno naglim prestankom rata i zanosilo se proglašenjem Hrvatske državne samostalnosti. Pri tome se izgubilo iz vida prisustvo velikog broja Srba na teritoriji ove i susjednih pukovnija, i ako se trebalo i moralo računati s time, da se oni neće tako skoro pomiriti sa novim državnim poretkom, a još manje sa novo osnovanom državom Hrvatskom. Isto tako nije ništa učinjeno, a niti je pokušavano, da se nađe neki izlaz iz ove situacije t.j. da se Srbi vežu uz novo osnovanu državu i u koliko se ne uspije od njih stvoriti njene iskrene pristaše, a ono bar lojalne građane. Sve je išlo za tim da se oni što više odbiju od svoje nove domovine i od njih stvore njezini zakleti neprijatelji.

Međutim, nezadovoljstvo sa novim državnim poretkom je među Srbima sve više raslo, i dok su se naši zanosili teško izvojevanom slobodom, oni su radili na organizaciji otpora. I kad su u svibnju t. g. počeli napadi od strane Srba, tek onda se pristupilo prvim, često nepromišljenim akcijama, koje su nas stajale mnogo žrtava u krvi i materijalu. Umjesto da se pristupilo otvorenoj borbi sa pobunjenicima t. j. sa onima koji su se digli na ustanak, pristupilo se uništavanju njihovih sela i ubijanju njihovih porodica, pljački i tome slično, što je imalo za posljedicu, da je otpor bivao

sve žešći, pa su se pobunjenicima priključili i oni, koji na to nikad nisu ni pomišljali.

Situacija je sada slijedeća:

Pobunjenici u svojim rukama drže planine Ilija, Bjelašnica, Sitnica, Trusina, Volujak, a primjećeni su i na planinama Romanija, Jahorina i Zvijezda, odakle vrše prepade na naše odjele vojske, oružnika i ustaša, oružničke postaje, komunikacije i t.d.

Da bi se ovom stanju stalo na put predlažem:

1.) Proglasiti amnestiju sviju osoba koje su odbjegle od svojih domova, a nisu učestvovali u četničkoj akciji protiv nas, pozvati ih istodobno da se vrate svojim kućama i zagarantirati im najosnovnija prava. Istodobno narediti svima organima vlasti da se najstriktnije pridržavaju ove odredbe, a uslučaju povrede da se potegnu na najstrožu odgovornost. Također staviti do znanja onima koji se ne vrate, da će biti stavljeni izvan zakona i da će se sa njima postupati bez ikakvih obzira;

2.) Praksu uzimanja i ubijanja taoca najstrožije zabraniti, jer ovakvi postupci izazivaju jaku reakciju, stvaraju neraspoloženje i mržnju protiv Hrvata i svega onog što je hrvatsko, i daju povoda ponovnom odmetanju i stupanju u redove četnika. Jedino ovo dozvoliti prilikom ulaženja u pojedina sela ili kuće i to da oni ulaze prvi, kako bi se spriječilo ubijanje organa koji vrše premetačine;

3.) Uvesti najstroži nadzor sumnjivih sela i onih osoba koje prikrivaju četnike i odmetnike i u slučaju dokazanog pomaganja predavati ih sudovima;

4.) Provesti organizaciju odbrane p>ojedinih sela po samim mještanima i staviti ih pod zapovjedništvo oružničkih postaja, a nikako dozvoliti da poduzimaju neke akcije na svoju ruku, koje se obično svršavaju pijankom, bezrazložnim pucanjem, a često puta i običnom pljačkom, ucijenjivanjem, pa i ubijanjem nedužnih osoba;

5.) Ustaše u pogledu upotrebe u javnosigurnosnoj službi treba staviti isključivo pod zapovjedništvo oružništva, jer oni kao mlađi i neiskusni ljudi, često puta učine i više nego što to zahtijeva potreba, a čime samo nanose štetu općim interesima. Međutim one, koji su se uvukli u ustaške redove a da za to nemaju ni moralnih ni drugih kvalifikacija, bezodvlačno izbadti, kako ne bi škodili ugledu ove zaslužne organizacije;

6.) Pojačati oružničke postaje na ugroženom teritoriju oružnicima iz drugih pukovnija, domobranima koji se sami jave u oružništvo i ustašama. Ovi posljednji morali bi nositi cružničku odoru i stajali bi potpuno pod disciplinskom vlašću oružničkih starješina;

7.) Formirati posebne krstareće odjele pod vodstvom iskusnih i odlučnih časnika i dočasnika i uputiti ih u ugrožene krajeve u cilju neprekidnog traganja za odmetnicima do njihovog potpunog uništenja;

8.) Svima vlastima bez razlike narecUti da svoje dužnosti vrše točno po zakonu i u tom pogledu da ne prave nikakve razlike između pučanstva jedne ili druge vjere;

9.) Vojsku upotrebljavati samo kod operacija većeg stila. t.j. kad je u pitanju veći broj četnika, odnosno, pobunjenika. Pored toga za čuvanje važnijih objekata na željezničkim i suhozemnim putevima.

Detalje oko izrađivanja same akcije trebalo bi prepustiti isključivo' oružničkim starješinama.

Zapovjednik, pukovnik:

BR. 246

IZVJEŠTAJ ORUŽNICKE POSTAJE DOBRLJIN OD 6 AVGUSTA 1941 GOD. O ZAUZECU DOBRLJINA OD STRANE USTANIKA

ZAPOVJEDNISTVO III HRVATSKE
ORUŽNIčKE PUKOVNIJE
Taj. Broj 229/J. S-

Izvješće o napadu i osvajanju Dobrljina od strane četnika.

VRHOVNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNIŠTVU

ZAGREB.

Banja Luka, 8. kolovoza 1941.

Oružnička postaja Dobrljin sa dopisom Br. Taj. 96 od 6. kolovoza 1941. izvještava:

»Dne 30. srpnja 1941. u 20.15 sati je od strane četnika napadnuto mjesto Dobrljin[1] u tolikoj mjeri sa pucnjavom iz pušaka, revolvera i mitraljeza sa mnogo jačim snagama nego što je bila naša snaga od oružnika i nekoliko nenaoružanih građana iz ovoga mjesta, uslijed čega je mjesto Dobrljin moralo da se napusti i četnici da ga zauzmu pod svoju vlast.

Borba sa četnicima je počela istoga dana oko 19 sati i trajala je sve do 31. srpnja t. g. do 8—9 sati, sve dok nije stigla pomoć iz Bos. Kostajnice od strane ustaša i domobrana, kada je Dobrljin povraćen u naše ruke i u njemu postavljen red.

[1] Vidi primjedbu br. 3 na strani 561.

Prilikom ove borbe nastradao je zapovjednik ove postaje narednik Božo Milinović, kome su četnici slomili lijevu ruku-podlaktnu kost i zadali mu sa sjekirom na vratu iznad lijevog uha dosta veliku ranu, a pored toga sav je izubijan kundacima po tijelu, koji se sada nalazi u bolnici u Bos. Novom na liječenju. Ljekari tvrde da će ostati u životu.

Ostali oružnici sa ove postaje i priv.[1] postaje — ophodnje[2] Lješljani ostali su nepovrijeđeni i nalaze se na svojoj dužnosti.

Postaja Dobrljin je većim dijelom oštećena, ulazna vrata sasječena i slomljena, vrata na postajnom magazinu takoder su isječena, a na spavaćoj sobi su manje oštećena. Iz magazina je odnešena rezervna municija, veći broj vojničke i oružničke odjeće koja je bila u magazinu. Svi sanduci oružnika i ormarići provaljeni te vrednije stvari odnijete.

Što se tiče samoga mjesta Dobrljina, nastradalo je dosta domova, na kojima su vrata, prozori i zidovi polomljeni, radnje opljačkane i to samo kod hrvatskog naroda, muslimana nema. Zrtava nije bilo.

Četnici, i ako su protjerani iz Dobrljina, još uvijek se zadržavaju u blizini mjesta i postepeno napadaju većinom noću, ali se uvijek sa jačom snagom odbijaju pošto u mjestu imade uvijek vojske domobranaca iz Bos. Kostajnice i Bos. Novoga.

U vremenu od 3—6 kolovoza t. g. na postaji se prijavilo oko 590 grko-istočnjaka sa područja postaje bez oružja sa izjavom da oni uopće nijesu napadali niti imaju veze sa ostalim četnicima niti pak da znaju za njih i njihovu namjeru.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje i uvid."

Zapovjedio sam krilnom zapovjedniku, da postavi novog zapovjednika postaje u Dobrljinu i uspostavi postaju na noge.

Zapovjednik, pukovnik
Novak, puk.

DOSTAVLJENO:
Vrhov. oruž. zapovjedništ. Zagreb;
Ravnat. za jav. mir i sigurnost;
Vel. Zupanu Zupe Sana i Luka,
Vrbaskom divizij. području i
Zapovjed. oruž. krila Petrinja.

11. VIII. 1941

[1] Privremene
[2] Patrole

BR. 247

izvještaj oružniCke postaje bosanska kostajnica od 6 avgusta 1941 god. o zauzimanju bos. kostajnice od strane ustanika

ZAPOVJEDNIŠTVO 3 HRVATSKE ORUŽNIČKE PUKOVNUE
J. S. Br. 723.

VRHOVNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNIŠTVU

Napad četnika na oružničku postaju i upotreba oružja izvješćuje.

ZAGREB.

Banja Luka, 9 kolovoza 1941.

Oružnička postaja Bos. Kostajnica sa dopisora Br. 650. od 6. kolovoza 1941. dostavlja slijedeće izvješće:

Dne 31 srpnja 1941. u 5.30 sati u jutru četnička[1] skupina od oko 1000—1500, napala je sa oružjem na ovu postaju. Potpisati je sa još 8 oružnika ove postaje odmah primio borbu i suprotstavio se četničkom napadaju. Cetnici su navaljivali od sela Tavije, Mrakodola i Petrinje, sve sa područja ove postaje. Cetnici su bili naoružani vojničkim i građanskim puškama, te sa sikirama i sa gvozdenim vilama. Navala je bila žestoka i jedinstvena, pa ovoj velikoj navali odgovoreno je najvećom vatrenom mjerom od strane svih oružnika ove postaje.

U početku borbe, ranjeni su oružnici ove postaje i to: oružnički vodnik Anđelko Vidović, i privremeni oružnik Mustafa Haskić, a poginuo je priv. oružnik Aleksa Figel. Ranjenicima ukazata je prva pomoć od nekih građanskih lica. Borba je trajala oko 3 sata, no kada je oružnicima nestalo municije povukli su se prema rijeci Uni, neopaženo se prebacili sa čamcem preko reke Une u Hrvat. Kostajnicu, gde su od nekih ustaša dobili nešto municije i ponovo se prebacili u Bos. Kostajnicu. Međutim je bilo dockan, jer su četnici već bili zauzeli celu Bos. Kostajnicu. Kada su četnici uljegli u Kostajnicu, upali su u ustaški stan u kome su stanu bila tri momka-ustaše i to mladi (prednaobrazba), te su četnici iz ovoga stana odnijeli oko 2 sanduka municije, te izvestan broj vojničkih i

[1] **Vidi primjedbu br. 2 na strani 562.**

građanskih pušaka, zatim su stan kao i u stanu porušili i razbacali sve stvari i knjige, kao i delimično ovoga uništili. Ovako su isto napravili i u općinskom poglavarstvu, a iz vojarne ove postaje odnešeno je nešto od državnih stvari, oružničke opreme, odveli postajnu kravu, razbili prozore i unutrašnje prostorije demolirali. Ovako su isto napravili i u Kotarskom sudu i u Kotarskoj ispostavi. U gradu su porazbijali neke radnje i iz istih odnijeli razne robe i stvari. Po privatnim kućama također su napravili znatnije štete i to najviše lupanjem vrata i prozora, dočim pljačke po privatnim kućama nije osjetno bilo. Od građanskih lica u ovoj borbi sa četnicima nije nitko poginuo.

Odmah u početku borbe pritekao je u pomoć oružnicima predtojnik kotarske ispostave iz Bos. Kostajnice g. Jednaček koji se je odvažno borio i oružnicima pomagao u borbi. Također je u borbu pritekao i općinski načelnik g. Adil Golić iz Bos. Kostajnice i odvažno se borio.

U ovoj borbi poginulo je 18 četnika koji su učestvovali u ovome napadu, i svi su rodom sa područja ove postaje.

Kad su četnici napali na Bos. Kostajnicu, prvi ih je opazio oružnik Jerko Topić koji je bio stražar pred vojarnom ove postaje.

Dne 1. kolovoza oko 10 sati stigao je jedan odred naših domobrana iz Osijeka, te su odmah sa oružnirima ove postaje stupili u borbu protivu četnika, pa su iste isterali iz grada Bos. Kostajnica i gonili ih oko 4 km. uza šumu zvanu »Valj«[1], te zatim se povratili u Bos. Kostajnicu. Ovom prilikom ubijeno- je i ranjeno izvjestan broj četnika. Nakon toga preduzeto je uhićenje četnika i njihovih postrekača i pomagača u samom gradu Bos. Kostajnica i obližnjim selima, koji su predati ustaškom stanu u Hrvat. Kostajnici radi daljnjeg zakonitog postupka.

Dne 2. kolovoza t.g. oko 9 sati stigao je jedan vod domobrana iz Zagreba koji su istoga dana u blizini Kostajnice stupili u akriju protiv četnika i ovom prilikom ubijeno je izvestan broj četnika. Sa domobranima su stalno oružnici u akciji. Preko rijeloga je dana od strane ustaša, domobrana, oružnika i naoružanih građanskih straža vođeno puškaranje sa četnirima.

Dne 3. VIII. t.g. stigla je jedna satnija domobrana iz Varaždina, koji su u više mahova vodili borbu sa četnicima, te su i ovi domobrani ubili izvestan broj četnika. Ranjeni oružnici Vidović i Haskić nalaze se u bolnici u Sisku, dočim poginuli oružnik Figel sahranjen je 2. kolovoza t.g. u katoličko groblje u Hrvatskoj Kostajniri. Ovaj izveštaj nisam mogao ranije dostaviti iz napred navedenih razloga.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na uvid.

(M. P.)'

[1] Balj

DOST AVLJENO:

Vrhov. oruž. zapov. Ravnatelj. za jav. red i sigur.
Zagreb. Velli. Zupanu Sana I luka Vrb. Div. područ.
Banja Luka.

12. VIII. 1941 **Zapovjednik, pukovnik**
Novak puk.

BR. 248

IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUŽNICKOG ZAPOVJEDNIŠTVA TUZLA OD 7 AVGUSTA 1941 GOD. O ZAUZIMANJU ŽANDARMERISKE STANICE U PAPRACI OD STRANE USTANIKA

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA.
KRILNO ORUZ\'IČKO ZAPOVJEDNIŠTVO **PRIJEPIS.**
T U Z L A
Broj: 3361.

VELIKOM 2UPANU USORA I SOLI

T U Z L A.

Tuzla, 7 kolovoza 1941. god.

Zapovjednik oružničke postaje Kalesija izvještava da je danas po drugi put napadnuta i zauzeta od strane četnika[1] oružnička postaja Paprača a zapovjednik postaje narednik Mulo Ajanović zarobljen, dok su dva oružnika u bjegstvu došli na postaju Kalesija. Stanovništvo oko Paprače — muslimani — napustilo je svoje domove i pobjeglo prema selu Capardama i Kalesiji.

Zatražio sam od zapovjednika 5. bojnice iz Bijeljine pomoč od jedne satnije, a nadsatniku G. Ghilardiju koji je sada u Zivinicama u potjeri naložio sam da odmah krene u pomoč napadnutim.

Prema saznanju četnika ima na hiljade u grupama.

Prednje dostavljam s molbom da i sa Vaše strane preduzmete potrebne i žurne mjere jer se vidi da je četnička akcija uzela najširegrazmjera.

Krilni zapovjednik
ppukovnik.
(M.P.) **Potpis.**

[1] Napad na žandarmerisku stanicu u Papraći izvršile su partizanske grupe iz sela Papraće i Brainaca 7 avgusta, u.iutro, pod rukovodstvom političkog komesara Sreskog štaba za Birač — Branka Savića.

BR. 249

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U VLASENICI OD 7 AVGUSTA 1941 GOD. O ŠIRENJU NARODNOG USTANKA U VLASENIČKOM SREZU[1]

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
KOTARSKA OBLAST U VLASENICI
V. T. Broj: 23/41

7 kolovoza 1941. g.
Vlasenica.
Izvještaj o političkoj situaciji u vezi sa akcijom Srba četnika.

VELIKOM ZUPANU
NA LIČNOST

SARAJEVO

U svojim mnogobrojnim brzoglasnim i brzojavnim izvještajima Velikoj Zupi poslije prvoga napada Srba četnika na naše vojnike kod planine Sušica—Radava, kojom je prilikom jedan vojnik ubijen a 4 ranjena, ja sam otvoreno izvještavao i u pravoj slici prikazivao pravo stanje stvari, te upozoravao na opasnost koja prijeti, ako se ne poduzme hitna i energična akcija protiv četnika ali na žalost moj glas je ostao gotovo glas vapijućeg u pustinji. Ja sam tražio hitnu pomoć i naglašavao da bi kasna pomoć mogla dockan biti. Na žalost ta pomoć do sada nije bila gotovo nikakva.

Izgleda da je ovo dalo poticaja četnicima, da svoju akciju razviju punom parom i da na sve strane počnu vršiti napade na oružničke postaje, na željezničke mostove, na telegrafska i telefonska postrojenja, pa napokon i na naseljena mjesta. Meni je sa svih strana dolazio vapaj za pomoć, ali ja je nisam mogao dati nego sam samo obećavao i kuražio da se ustraje u borbi, odnosno da se ne kloije duhom i da ne zavlada panika ondje gdje je prijetila opasnost od napadaja. Ja sam bar tada mogao tražiti i obećavati pomoć, ali od prije dva dana ni to ne mogu, jer su presječeni svi prilazi i prekinute sve brzojavne i brzoglasne veze. Srbi su puteve zatvorili barikadama posječenog drveća pokraj puta i posjekli telegrafske stubove na mnogim mjestima.

Prema do sada prispjelim izvještajima i to vrlo slabim, Srbi-četnici su zavladali mnogim krajevima i općinama, u općini Šejko-

[1] U ovom izvještaju se ustvari prikazuje početak ustanka i prve borbe partizana Birčanskog odreda. Ustanak je počeo 5 avgusta napadom na žandarmerisku stanicu u Šekovićima, a već 10 avgusta partizani, pod rukovodstvom člana Štaba Tuzlanske oblasti Cvijetina Mijatovića, napadaju i oslobadaju Vlasenicu.

vići porušili su oružničku postaju[1], neke oružnike pobili, a neke sa ustašama zarobili. Za sada smo mi gospodari najužeg reona općine vlaseničke.

Sada se više ne radi o nekoj maloj i neznatnoj akciji četnika, nego se radi o općem narodnom ustanku. Sada su se digli svi Srbi muškarci i odbjegli u šume, te formirali organizovane grupe, koje onda vrše ispade i napade. Oni su ovo učinili volens nolens[2] jer su naoružani četnici išli od kuće do kuće i sve muškarce potjerali. Oni istina nisu svi naoružani, ali su mnogi naoružani oružjem, a ostali sjekirama. Što do sada nije buknuo u pravom smislu ustanak, valjda je jedini razlog udaljenost područja, pa se organizovane skupine nisu još potpuno povezale. Ali ako to do sada nije bilo, to će po svoj prilici biti za par dana, ako se događaji ovako budu razvijali. Za ovo je najbolji dokaz ta činjenica, što su formalno opkolili Vlasenicu. Mi svaki čas očekujemo pravi napad na Vlasenicu i organizovali smo narodnu odbranu, da se odupremo napadu koliko budemo mogli, premda smo svjesni da to moramo činiti kao očajnici, jer je Vlasenica mnogo izložena a u odbranu može stati kojih 300 građana sa nedovoljnim brojem vojske. Mi smo odbranu organizovali tako, da se bez velike krvi ne može ona zauzeti, ali konačno šta će se desiti sa stanovništvom.

Muslimanska sela se nalaze u očajnom položaju. Ona sif raštrkana po srpskim selima i slikovito rečeno izgledaju kao kakve male oaze u ogromnoj pustinji. Ona su vrlo slabo naoružana i za to svakodnevno dolaze skupine seljaka muslimana i traže oružje da se brane, ali mi im ga ne možemo u dovoljnoj mjeri dati, jer bi oslabili odbranu Vlasenice.

Srbi su uvidjeli pravo stanje, pa za to su prije nekoliko dana uputili zapovjedniku satnije u Han Pijesku pismo, odnosno ultimatum, a danas je dobio ultimatum zapovjednik 4 bojnice u Vlasenici, da se sa vojskom preda »Narodnom frontu« odmah inače će navaliti na Vlasenicu, popaliti je i sve pobiti. Razumije se da ne može biti ni govora s naše strane o nekoj predaji, ali smo svjesni da ćemo, ako nam najhitnije ne stigne efikasna pomoć, svi listom stradati. Prema tome, ako se ne želi naše uništenje i ako se ne želi da vlaseničkim kotarom, a onda i svima susjednim kotarevima ne zavladaju Srbi ustanici i da se naš živalj ne uništi, potrebno je, da se odmah najbržim putem pošalje vojnička pomoć sa svima vrstama oružja i đovoljnim količinama municije.

Smatram za potrebno da iznesem svoje mišljenje i o razlozima koji su doveli do ovakvog stanja. Prije svega optužujem ovdašnje ustaše, a naročito bivšeg logornika inače običnog sarajevskog ciga-

[1] Pomenute akcije su izvršili partizani iz Birča. Vidi primjedbu br. 2 na strani 542.

[1] »Hoćeš-nećeš« (»Hteli-ne hteli«) — lat.

nina i zločinca Mušana Mutevelića, koji su ubijanjem, prebijanjem, pljačkanjem, silovanjem žena i na druge načine otjerali Srbe u šumu i prisilili ih u očaju da se prihvate za pušku. Oni su radili takva nedjela, da se je svaki pošten čovjek morao zgražati. Među ustašama je bilo a i danas ima mnogo dojučerašnjih ubica i robijaša i ti su Ijudi čuda činili. Ja sam pokušavao da koliko mogu utječem da se ova nedjela ne čine, ali mi to nije polazilo za rukom. Do 30. lipnja 1941. g. kada su oni imali punu vlast, to se je nekako moglo pravdati, ali od tada, kada je po riječima samoga Poglavnika, vlast prešla u ruke upravnih i sudskih vlasti i kada su Ustaše trebale da se ograniče na rad u organizovanju, to se ne može ničim pravdati.... Što je još najgore ubijeni ljudi su odmah u blizini ubistva u selu plitko zakopavani i psi su iskopavali njihove lješeve i to je izazvalo najveći revolt a i strah kod Srba, pa su onda svi odbjegli u goru. Oni nijesu više vjerovali ni sudu ni kotarskoj oblasti, jer su u povjerenom mi kotaru svuda po općinama rasturene Ustaše, koji i danas vrše razna nedozvoljena djela. Ja imam mnogobrojne izvještaje oružničkih postaja o ovome.

U svemu ovome ja sam i usmeno i pismeno izvijestio gospodina Velikog Zupana i molio ga za intervenciju kod nadležnih ustaških vlasti da se tome stane na kraj. Zbog ovakvog rada Ustaša Srbi samo traže Ustaše svuda i na njih napadaju, pa prema tome napadaju i na oružnike kod kojih se Ustaše nalaze.

Zato bi po mome najdubljem osvjedočenju bilo potrebno da se sve Ustaše povuku iz općina u kotarsko mjesto i da se oni, koji su ozloglašeni i ranije bili odmah uklone iz Ustaških redova. Treba ostaviti samo one čestite Ustaše i po potrebi uzeti iz građanstva poštenih ljudi, koji će odgovarati Ustaškom pozivu.

Da mi se ne bi u grijeh upisalo, što sam ovako iznio mišljenje 0 Ustašama ja unaprijed se ograđujem od svake insinuacije, jer ja 1 previše cijenim Ustaše, koji su se borili za stvaranje Nezavisne Hrvatske Države i koji su Ustašku čast sačuvali na doličnoj visini, ali moram da se oborim na one Ustaše, koji su se uvukli u Ustaške redove da u mutnom love. Osim toga ja smatram da kao odgovorni faktor u kotaru vlaseničkom moram svojima pretpostavljenima da iznesem pravo stanje, kako bi oni na taj način mogli sve pravilno ocijeniti i što je potrebno poduzimati. I ja bih se i kao kotarski predstojnik i kao osoba mogao žaliti na mnoge pa i teže nekorektnosti od strane nekih Ustaša. Međutim sada nije za to vrijeme.

Pri kraju ponovo molim, da se ovaj moj izvještaj pravilno ocijeni i da se u interesu Države i naroda u granicama mogućnosti sve što treba učini.

Za Dom — spreman!

Dostavljeno:
Velikoj Zupi Vrhbosna Sarajvo.
Zapovjedniku Vojne Krajine Sarajvo

Kotarski predstojnik:
Gruhonjić,

BR. 250

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TRECE ORUZNICKE PUKOVNIJE O BORBAMA I AKCIJAMA USTANIKA BOSANSKE KRAJINE U VREMENU OD 27 JULA DO 8 AVGUSTA 1941 GODINE

ZAPOVJEDNIŠTVO 3. HRVATSKE
ORU2NIČKE PUKOVNIJE
Taj. J. S. Broj 240.

Doglasno izvješće dostavlja.

ZAPOVJEDNIKU 4. ORU2NICKE PUKOVNIJE

Banja Luka. 8. kolovoza 1941. **Sarajevo.**

U smislu Naputka za doglasnu službu i izdatih zapovjedi u ovom pogledu dostavljam doglasno izvješče o vanjskoj i unutrašnjoj situaciji za vrijeme od 27 srpnja 1941. do 8. kolovoza 1941. na području ove pukovnije u slijedećem:

I. POLITIČKA SITUACIJA

A.) Vanjska: **O vanjskoj političkoj situaciji ova pukovnija nema podataka, počto ne graniči ni sa jednom susjednom državom.**

B.) Unutarnja: **Rad bivših političkih stranaka kao i drugih ilegalnih organizacija neosjeća se, osim komunista, koji su u poslijednje vrijeme od kako se vodi rat između Njemačke i Sovjetske Rusije u znatnoj mjeri digli glave i počeli sa svojim razornim radom među svim narodnim slojevima. Hrvati bez obzira na vjersku pripadnost svesrdno su prionuli na što uspješnijoj organizaciji Nezavisne Države Hrvatske po Ustaškim načelima, dok grko-istočnjaci i simpatizeri komunizma nezadovljni sa novim političkim i socijalnim poredkom u državi nastoje na svakom koraku stvoriti metež i nezadovoljstvo u državi, nadajući se da će tim putem poljuljati temelje Nezavisne Države Hrvatske i uskrsnuti bivšu Jugoslaviju pod žeslom biv. Kralja Petra i zaštitom Sovjetske Rusije. Međutim ove njihove iluzije sve više nestaju pod uplivom velikih vojničkih uspjeha**

Njemačke na istočnom ratištu kao i zbog energičnih mjera naše državne Vlade.

II. RASPOLOŽENJE N'ARODA:

A.) Hrvati: Raspoloženje hrvatskog dijela stanovništva je vrlo dobro. Narod sa mnogo vjere i povjerenja gleda na konsolidaciju prilika u državi i to naročito radnički elemenat, koji je sa mnogo oduševljenja primio preduzete mjere od strane Vlade za poboljšanje štandarda radničkog života. Među katolicima i muslimanima ne osječa se nikakvo trenje, već medu istima vlada potpuna jednodušnost i kompaktnost.

B.) Srbi: Srbi u posljednjih 10 dana oživjeli su s obzirom na pobunjeničku akciju četnika i komunista na području pukovnije. Opaža se negodovanje prema današnjem režimu, osobito od onoga dana, kada su im internirani svećenici i počele im se rušiti crkve. Oni nerado gledaju postojanje i konsolidaciju Nezavisne Države Hrvatske i to potvrđuju svojim prilaženjem na stranu četnika i komunista, koji su u poslijednje vrijeme podigli pobunu protiv sadanjeg političkog i socijalnog stanja u državi kao i protiv same države.

C.) Židovi: Zidovi se u veliko pokrštavaju i prelaze na rimokatoličku i grkokatoličku vjeroispovest, nadajući se, da neće onda biti evakuirani ili slati na rad. To rade radi svog ličnog interesa, a ne iz kakova uvjerenja. Uzase sve to na njih se budno pazi, jer im nije nikako vjerovati, pošto su svi skloni komunizmu. Primjećuje se da su mnogi 'židovi prave bolesni i traže lječničke svjedožbe kako bi izbjegli iseljavanje i uput na rad.

D.) Komunisti: Ulaskom Sovjetske Rusije u rat komunisti su digli glave i nastoje svim silama da sadanje prelazno stanje iskoriste za svoje načelne svrhe. Međutim sva ona lica koja su bila naklonjena komunizmu uhićena su i čuvaju se pod jakom stražom. Budno se pazi i motri takođe i na ona lica koja su se svojevremeno družila sa komunistima.

E.) Manjine: Njemačka manjina vrlo je lojalna prema našoj državi jer u njoj vide punu zaštitu svojih nardonosnih interesa.

Mađarska manjina: također su lojalni kao i Nijemci.

III. ČETNIČKA AKCIJA:

Četnička akcija na području ove pukovnije u većem opsegu otpočela je 26. srpnja 1941. napadom na bojnika Ferdinanda Konrada na cesti Drvar—Oštrelj. Poslije ovoga napada akcija četnika, kojoj su se pridružili u većem dijelu stanovnici grkoistočne vjere te simpatizeri komunizma, uzimala je iz dana u dan sve više maha, proširivši se od Oštrelja u svima pravcima: prema Glamoču, Bos. Grahovu, Kulen Vakufu, Bos. Krupi, San. Mostu, Ključu, Prijedoru, Bos. Novom, Bos. Kostajnici i Bos. Dubici. Pod vješto ubačenim parolama komunista, da Sovjeti u ratu sa Njemcima napreduju i da će uskoro izvojevati konačnu pobjedu te uskrsnuti bivšu Jugoslaviju pod žezlom biv. Kralja Petra Karađorđevića, podstaknuli su na ustanak skoro sav grko-istočnjački živalj na području oružničkog krila Bos. Petrovac i Bihać, a dijelom i na području krila Banja Luka. Ovaj četničko-komunistički ustanak širio se je tim lakše, što su talijanske i njemačke snage povučene, a naše vojne snage, koje su bile dislocirane po pojedinim većim mjestima, nisu bile dovoljno jake da odmah u početku taj ustanak uguše. Akcija ovih buntovnika u prvom redu počela je sa napadajima na oružničke postaje, koje su u mnogim slučajevima, nalazeći se poput oaza u pustinji usamnjene među grko-istočnjačkim življem, bile izvrgnute najvećim opasnostima od potpunog uništenja. Nadalje njihova akcija bila je u sredotočena na uništavanje komunikacija, kao rušenje željezničkih pruga i objekata na istim, razvalivanje puteva te kidanje brzoglasnih i brzojavnih linija. Nedovoljno organizirani i naoružani svoju borbu pobunjenici sveli su u glavnom na iznenadne napade sa pogodnih njima terenskih položaja na naše vojnoustaške i oružničke snage prilikom vršenih njihovih pokreta u cilju koncentracije. I pored naše snage skoro svuda pretrpile su samo neznatnije gubitke u ljudstvu i materijalu, dok su pobunjenici svagdje ostavljali mnogo veće gubitke. I ako naše snage svuda vode energičnu i uspješnu akciju protiv pobunje-

nika, to ipak do danas pobunjenički pokret četnika i komunista nije sasvim ugušen, jer isti pri svakom okršaju sa našim snagama, gd^ im prijeti opasnost od uništenja, uzmiču i bježe planine i šume, gdje se ponovno okupljaju i pripremaju nove napade. Ovo im polazi tim lakše za rukom, jer dobro poznaju teren i imaju pomoć i zaštitu mjesnog stanovništva grkoistočne vjere.

Kao glavnije momente u ovoj četničko-ko-.munističkoj pobuni i preduzimanoj akciji naših snaga za ugušenje ove pobune iznosim slijedeće pojedine događaje:

26. srpnja 1941. poslije podne pobunjenici su na cesti Drvar — Oštrelj napali iz zasjede automobil bojnika Ferdinanda Konrada i tom prilikon teško ranili samog bojnika, njegovu suprugu i natporučnika Josipa Fragnera. Istoga dana pokidali su pobunjenici oko Oštrelja i Srnetice brzoglasne i brzojavne linije te time prekinuli brzoglasnu i brzojavnu vezu sa Oštreljom, Bos. Grahovom, Drvarom i drugim okolišnim mjestima.[1]

Istoga dana pobunjenici su napali oružničku [postaju] Bravsko[2], kojom je prilikom bio zarobIjen zapovjednik iste postaje, ali je iz ropstva pobjegao i vratio se na svoju postaju i preuzeo zapovjedništvo iste.

27. srpnja 1941. vodila se je borba između pobunjenika i naših snaga, kod Vrletine na ogranku planine Klekovače duž Šipadove željezničke pruge. Pobunjenici su bili nadmoćniji te su naše snage potisnuli i prisili na povlačenje uz izvjesne gubitke.

Istoga dana pobunjenici su zauzeli mjesta: Oštrelj, Drvar, Rmanj manastir[3], Grkovce i Potoke, te opkolili Bos. Petrovac i Kulen Vakuf[4]. Ovom prilikom osvojili su oružničku postaju Rmanj manastir i Potoke. Oružnici sa ovih postaja povuklisu se pod borbom na susjedne oružničke postaje. U

[1] Akciju su izvršile ustaničke grupe iz Oštrelja i okoline koje su 19 avgusta 1941 god. ušle u sastav Prvog partizanskog bataljona »Sloboda«.

' Od ustanika sa ovog područja formiran je avgusta mjeseca 1941 god. Treći odred Prvog partizanskog bataljona »Sloboda«.

" Man. Rmanj

[4] Oštrelj, Drvar i ostala pomenuta mjesta oslobodili su ustanici pod rukovodstvom Štaba za Srez Bosansko Grahovo i okolinu, koji je avgusta promijenio naziv u: Štab Drvarske NOP brigade.

predi Oštrelja upućena su pojačanja vojske i to: jedna satnija iz Banja Luke, u Bravsko, jedan vod iz Prijedora u Gor. Sanicu, jedna satnija iz Bihaća u Bos. Petrovac i jedna satnija iz Gospića u D. Lapac.

28. srpnja oružnička postaja Grkovci uslijed jačeg napada pobunjenika bila je po oružnicima i ustašama napuštena i pod borbom isti su se povukli prema Čelebicu[1] i L'-vnu[2]. Istoga dana upućena su pojačanja vojske iz Livna u Bos. Grahovo iz Sinja u Glamoč.

Istoga dana napala je skupina od 30 do 40 pobunjenika na selo i željez. postaju Gor. Sanica.[3] Jedan vod naše vojske, poslan iz Ključa, odbio je cvaj napad.

Istoga dana pobunjenici su napali ustaše i oružnike kod sela Vučjaka[4] nedaleko Bos. Krupe. Uz poslatu pomoć jedne satnije domobrana iz Bihaća i jedne satnije ustaša iz Bos. Novog zametnula se borba sa pobunjenicima, kojih je moglo biti oko 1000, ts su isti uz znatne gubitke odbijeni.

Istoga dana vodila se borba kod sela Borićevca nedaleko Kulen Vakufa između skupine od 300 pobunjenika i naše satnije iz Bihaća pod zapovjedništvom satnika Vebera. Ova satnija uslijed opkoljavanja i nadmoćnosti protinika pod borbom se povukla prema Kulem Vakufu uz gubitak 4 aomobrana.[5]

29. srpnja 1941. oko 17 sati napadnut je po pobunjenicima na putu Mlinište[6]—Glamoč na mjestu zv. Riđuša[7] naš teretni samovoz, koji je vozio streljivo u Glamoč[8]. Sto **je b'lo sa ovim samovo-**

[1] Čelebić

[2] Ustaničke grrupe koje su izvršile ovu akciju ušle su avgusta 1941 god. u sastav Drvarske NOP brigade.

* Napad na pomenutu žeij. stanicu izvršila je ustanička grupa iz Gornje Sanice i okoline. 19 avgusta 1941 god. ovi ustanici ušli su u sastav Prvog partizanskog bataljona »Sloboda«.

[1] Vučijak

[6] Neprijateljsku satniju u Borićevcu napala je jedna grupa ličkih ustanika koji su u drugoj polovini avgusta 1941 god. ušli u sastav Drvarske NOP brigade.

° Mliništa

; Redjuša — šuma udaljena oko 2 km jugozapadno od Mliništa.

[8] Ovu akciju izvršili su ustanici Glamoča i okoline, od kojih je u drugoj polovini avgusta 1941 god. formiran Glamočki bataljon Drvarske NOP brigade.

zom nije poznato, jer su sve veze sa Mliništem bile prekinute.

Istoga dana pobunjenici opkolili su pilanu Klassen Valtera i oružničku postaju Mlinište, oko kojih se objekata vodila borba oružnika i ustaša sa pobunjenicima, kojima je bila upućena vojska u pomoć iz Jajca. Rezultat ove borbe je nepoznat zbog prekinuća svake veze sa dotičnom postajom.

Noću između 29. i 30. srpnja 1941. nepoznata lica napala su i pripucala na stražu, koja je u hrvatskom Domu u Ljubiji čuvala pritvorene taoce. Napad je odbijen bez žrtava, a napadači su se razbjegli u nepoznatom pravcu.

/30. srpnja 1941. zapovjednik oruž. postaje Bravsko uslijed jakog pritiska pobunjenika[1] napustio je sa oružnicima postaju i povukao se u San. Most, gdje se stavio na raspolaganje tamošnjem zapovjedniku oružničkog voda.

Istoga dana napadnuta je po pobunjenicima oružnička ophodnja sa oruž. postaje Bos. Dubica u selu Grbavcima, koja se je pod borbom povukla sve do 5 kilometara ispred mjesta Bos. Dubica, gdje se nastavila ogrčena borba uz priposlano pojačanje vojske i ustaša. Pobunjenici su ovdje zadržani, ali nijesu mogli biti dalje gonjeni uslijed nodmoćnosti.[2]

Istoga dana u 20 15 sati od strane pobunjenika napadnuto je mjesto Dobrljin i po istima bilo zauzeto.[3] Oružnička p>ostaja Dobrljin morala je biti napuštena po oružnicima. U borbi je teže povređen sjekirom po glavi zapovjednik iste postaje, koji je upućen u bolnicu u Bos. Novi.

Istoga dana buknuo je obći ustanak grkoistočnjaka u Lušci Palanka. Pobunjenici su napali na oruž. postaju Lušci Palanka, zarobili oružnike i prekinuli brtoglasne linije. Upućena pomoć iz San. Mosta, sastavljena od oružnika. ustaša i gradskih redara pod zapovjedništvom oruž. poručnika

[1] Ustanici iz Bravska i okoline, koji su izvršili ovu akciju, ušli su 19 avgusta 1941 god. u sastav Prvog partizanskog bataljona »Sloboda«.

' Ovu akciju izvršila je jedna grupa kozarskih partizana zajedno sa većim brojem nenaoružanih seljaka — ustanika sa toga terena. Od ovih partizana I ustanika formirana je početkom septembra 1941 god. Dubička partizanska četa.

" Neprijateljsku posadu u Dobrljinu likvidiralo je oko 500 ustanika sa toga terena, koji su od oružja imali svega 7 pušaka i nekoliko bombi. Akcijom je rukovodio Dušan Misirača.

Fabijana Kurilića, došavši do sela Miljevaca, morala se povući uslijed nadmoćnosti pobunjenika.

Istoga dana u 18 sati pobunjenici su oštetili željeznićku prugu između željez. postaja Bos. Novi — Rudice, dignuvši tri traćnice i nekoliko brzoglasnih stubova. Odmah "je bila upućena posebna kompozicija iz Bos. Novog sa radnicima i nekolicinom vojnika kao pratnjom radi opravke pruge, ali je ista bila po pobunjenicima napadnuta. Vojnici su prihvatili borbu i napadače vatrom rastjerali.

Istoga dana u 19 sati pobunjenici su uzeli oruž. postaju Mlinište. Zapovjednik ove postaje probio se do Varcar Vakufa. Jedan oružnik je poginuo, a za sudbinu ostalih nezna se.

Istoga dana u 20 sati pobunjenici su napali i zauzeli oruž. postaju Gerzovo, kojom je prilikom zarobljen zapovjednik postaje. Jedan oružnik je poginuo dočim se za sudbinu ostalih nezna.

31. srpnja 1941. pobunjenici su ponovnopokušali izvršiti napad na mjesto Bos. Dubicu, ali je napad od strane naših snaga odbijen.

Istoga dana naše snage, dobivši pojačanje vojske i ustaša iz Bos. Kostajnice, preotele su mjesto Dobrljin od pobunjenika rasteravši ih na sve strane. Oko 80 pobunjenika je uhvaćeno, ko.ii su kasnije u Volinji streljani.

Istoga dana oko 13 sati po odlasku naše vojske iz Svodne, kada je došla istoga dana oko 12 sati, jedna jača skupina pobunjenika napala je oružničku postaju Svodna.[1] Oružnici su dali otpor, ali su se pod jakim pritiskom napadača morali povući iz kasarne preko rijeke Sane. Zapovjednik postaje sa jednim dijelom oružnika povukao se u Bos. Novi. Priv. oružnik Filip Ljevar zarobljen je, dočim je pokusni oružnik Agan Kučuk ubiven.

Istoga dana u 5.30 sati jedna veća skupina pobunjenika[2] od 1000 do 1500 ljudi napala je oru-

[1] Napad na žandarmerisku stanicu Svoana izvršili su ustanici sa toga terena. Ovi ustanici početkom septembra 1941 god. ušli su u sastav Novsko-lješanske partizanske čete, koja ie kasnije poslužila kao jezgro pri formiranju Prvog bataljona Drugog krajiškog odreda.

[1] Napad na Bosansku Kostajnicu izvršilo je oko 1000 ustanika sa toga terena koji su imali svega 15 pušaka, 1 puškomitraljez i nekoliko bombi.

žjem na oružničku postaju Bos. Kostajnica. Oružnici su prihvatili borbu u kojoj su ranjeni vodnik Anđelko Vidovi i priv. oružnik Mustafa Haskić, dok je priv. oružnik AJeksa Figel poginuo. Ranjeni oružnici upućeni su u bolnicu u Sisak. Pod jakim pritiskom napadača i zbog nestanka streljiva oružnici su se povukli i prebacili čamcem u hrvatsku Kostajnicu, a pobunjenici su mjesto zauzeli te izvršili demoliranje i pljačku na oružnič[koj] postaji, ustaškom stanu, kotarskoj oblasti, kotarskom sudu, općinskom poglavarstvu i drugim privatnim zgradama.

Istoga dana U'23.30 sati pojavila se jedna manja skupina pobunjenika iznad sela Veliko Palanište[1] sjevero-istočno od Prijedora i otvorili su vatru na ustaše, ali su ih ovih uz pripomoć vojske odbili.

Istoga dana pobunjenici su zaposjeli željez. prugu između Prijedora i Kozarca i promet prekinuli. Upućeni naši odredi vojske i ustaša iz Prijedora pobunjenike su rastjerali i prugu oslobodili.

Istoga dana pobunjenici[2] su zauzeli nakon ogorčenih borbi sa našim snagama mjesto Plivu.

[1] V. Palančište

[2] Odnosi se na partizane Plive i Janja, od kojih je kasnije formiran Treći krajiški NOP odred.

BR. 251

IZVJEŠTAJ KOTARSKOG PRETSTOJNIKA U SARAJEVU OD 8 AVGUSTA 1941 GOD. O ZAUZEČU ZANDARMERISKE STA NICE MOKRO OD STRANE USTANIKA

PRI JEPIS!

Službujući telefonista pete željezničke sekcije u Sarajvu dostavio je dne 8 kolovoza o.g. u 8 sati ovoj oblasti slijedeći izvještaj:

»Noćas oko 3 sata javila je stanica Pale — službujući činovnik, da su četnici[1] napali oružničku postaju Mokro i istu zauzeli te isjekli neke stubove i prekinuli telefonsku vezu, i da se čuje puškaranje.

Tako isto noćas oko 2.40 sati javljeno je, da je nadzornik pruge Mehmed Batlak između Jošanice i Reljeva prilikom svoje kontrole, idući drfezinom, susreo prsa u prsa 15 ljudi koji su prebjegli put rijeke Bosne, a jedan je ostao ležatj na koga je pomenuti Batlak pucao, te se je nadzornik pruge povukao do željezničke postaje Jošanica i izvjestio nadležne vlasti koje su odmah uputile mu pomoć, te provele istragu.

o

NEZAVISN'A DR2AVA HRVATSKA

Kotarska oblast Sarajvo. Sarajvo, dne 8/VIII. 1941.
Broj: 413/41. prez.

VELIKOJ ŽUPI VRHBOSNA,

Sarajvo.

Čast mi je dostaviti prednje s molbom na znanje.

Dostavljeno: (M. P.) Kotarski predstojnik:
Kršlak

1) Ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagrebu,
2) Velikoj Zupi Vrhbosna, Sarajvo,
3) Ustaškom povjereništvu za B. i H. u Sarajvu,
4) Oružničkom krilnom zapovjedništvu u Sarajvu.

[1] Ovu akciju izvršila je ffrupa partizana sa Romaniie pod ruko-\odstvom Pere Kosorića.

BR. 252

IZVJEŠTAJ VELIKOG ZUPANA VRHBOSNE OD 9 AVGUSTA 1941 GOD. O RUŠENJU MOSTA KOD HAN LJUBOGOŠTE

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
VELIKA 2UPA VRHBOSNA
V. T. Br. 70/41

9 kolovoza 1941
Sarajvo.

ZAPOVJEDNICTVU 4 ORUZNIČKE FUKOVNIJE

SARAJV0.

Od strane Tehničkog odjela Kotarske oblasti u Sarajvu podnesen mi je izvještaj, da je u noći između 7 i 8 kolovoza jedna grupa od 50—60 naoružanih ljudi porušila drveni most[1] preko rijeke Miljacke u km 330 + 278 na mjestu zvanom Han Ljubogošta.

Konstrukcija mosta oborena je u rijeku, ali provizorni promet je uspostavljen, pa kako Tehnički odjel raspolaže sa potrebnim kreditom radovi na definitivnom uspostavljanju prometa nastaviće se odmah.

Kako bi se spriječili daljnji slučajevi prekida saobraćaja izvolite eventualno u sporazumu sa vojnim vlastima poduzeti sve štc je potrebno, da se veći objekti na tome putu osiguraju.

O preduzetim mjerama izvolite me izvjestiti.

Veliki župan:
(M.P.) Omerović

[1] Akciju je izvršila grupa partizana sa Romanije pod rukovodstvon Pere Kosorica.

BR. 253

IZVJEŠTAJ ORUŽNICKE POSTAJE ILID2A OD 10 AVGUSTA 1941 GOD. O NAPADU USTANEKA NA KAMION SA USTAŠAMA KOD RAKOVICE

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA.
Kotarska oblast SARAJVO.
Broj: 422/41. prez. SARAJVO, 10/VTII. 1941.

Predmet: Četnika sukob sa Ustašama kod Rakovice (Ilidža).

VELIKOJ ZUPI VRHBOSNA,
SARAJVO.

Oružnička postaja Ilidža priopćila je brzoglasno ovoj oblasti slijedeće:

»Dne 9 kolovoza o.g. u 21 sat na večer u blizini Rakovice (Šanin gaj)[1], četnici su sačekali Ustaški kamion iz Travnika i ubili su 3 Ustaša, dok ih je šest teže ranjeno. Mrtvi se nalaze u kamionu na licu mjesta, dok su ranjeni preveženi u državnu bolnicu Sarajvo«.[2]

Prednje mi je čast dostaviti s molbom na znanje.

Na licu mjesta je zapovjednik oružničke postaje Ilidža sa 5 oružnika i 20 pouzdanih žitelja, koji su oboružani.

Kotarski predstojnik:
Kršlak

DOSTAVLJENO:
1) Ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagrebu,
2) Velikoj Zupi Vrhbosna, Sarajvo,
3) Ustaškom povjereništvu za B. i H. u Sarajvu,
4) Zapovjedništvu Oružničkog Krila u Sarajvu.

(M.P.)

[1] Šanin Gaj
* Ovu akciju je izvršila grupa od 10 partizana Semizovačke čete na ćelu sa Ilijom Koprivicom.

BR. 254

TELEGRAFSKI IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUZNIČKOG KRILA U TUZLI OD 12 AVGUSTA 1941 GOD. O ZAUZIMANJU VLASENICE, MILIČA, PAPRAČE, ŠEKOVIČA, DZlLA I NOVE KASABE OD STRANE PARTIZANA[1]

VELIKOM ZUPANU VRHBOSNA

Sarajevo

»62 tuzla 567 88 12 10/10« = dan 12/8 čas 18

vodnik iz zvornika telefon. javlja da je vlasenica, milici[2], papraca[3], sejkovići[4], džile, nova kasaba još uvjek u rukama pobunjenika' U cjelom kotaru zvornik i srebi'enica osim navedenih mjesta do sada normalno stop za sudbinu oružnika iz šejkovića, zapovjednika postaje milići razvodnika pajazatovića iz zvornika nestalog u paprači ne zna se stop Tvrdi se da je zapovjednik postaje milići i jedan oružnik zaista pred vojarnom milići zaklani kako je javljeno od 9 — ovog mjeseca. Javljeno župi vrhbosna, vojnoj krajini i omžništvu sarajevo = zapokril tuzla

broj 3542 — podpukovnik Mašek

[1] Redakcija raspolaže telegrafskim izvještajem koji je preko pošte dostavljen velikom županu u Sarajevu.

[s] Milići

* Papraća

[4] Šekovići

[5] Od 5 do 11 avgusta 1941 god. partizanske jedinice, pod rukovodstvom Sreskog štaba za Vlasenički srez, likvidirale su niz žandarmeriskih stanica i straža i oslobodile više sela oko Vlasenice, a 10 avgusta oslobadaju i samu Vlasenicu.

BR. 255

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNICKOG KRILA TUZLA OD 12 AVGUSTA 1941 GOD. O ZAUZIMANJU VLASENICE OD STRANE PARTIZANA

Nezavisna Država Hrvatska
VRH OVNO
ORU2NIČKO ZAPOVJEDNISTVO
Broj 1823/J.S.
Primljeno 12. VIII. 1941.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
»Predsjedništvo O« —
Z A G R E B.

Zagreb, 12. kolovoza 1941.

Zapovjedništvo 4. Hrvatske oružničke pukovnije u Sarajevu pod brojem 744 J. S. od danas u 0.15 h. dostavilo je brzojavno izvješće u slijedećem:

»Oružničko krilo Tuzla javlja:

Pet dana vodila se borba oko Vlasenice, a jučer 10. kolovoza oko 15 h. ušli su četnici[1] u Vlasenicu, zatim su isti dana navalili na postaju, tu se borili i ovu osvojili oko 21 sat na večer.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje.

(M.P.) **Zapovjednik, general:**
Mizler

DOSTAVL JENO:

Ministarstvu Hrvatskog domobranstva (Glavni Stožer) i »Predsjedništvo O« te Ravnateljstvu za javni red i sigurnost N.D.H.

[1] Napad na Vlasenicu izvršile su dvije partizanske errupe: Šekovićka i Milićka, pod rukovodstvom političkog komesara Štaba Tuzlanske oblasti druga Cvijetina Mijatovića. U pripremama za napad uzela je učešća i četnička Planinska grupa Aćima Babića, ali ona nije učestvovala u zauzimanju varoši i ušla je u Vlasenicu tek sutradan po njenom oslobodenju.

BR. 256

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUZNICKOG KRILA TUZLA OD 13 AVGUSTA 1941 GOD. O BORBAMA U VLASENICKOM SREZU

NEZAVISNa DRŽAVA]GRVATSKA
Z APOVJEDNIŠTVO
4. ORU2NICKE PUKOVNIJE
Broj 823 J. S-

Iskaz Mumina Perića
0 akciji odmetnika.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Z A G R E B.

Sarajevo, 20. kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničkog krila Tuzla spisom pod Br. 3678 ud 13. kclovoza 1941. izvješćuje slijedeće:

»13. kolovoza 1941. prijavio je ovom zapovjedništvu Mumin Perić iz sela Like, općinc Paprača, kotara Vlasenica, slijedeće:

Ja sam bio na 7. kolovoza t.g. u Vlasenici da dotjeram kupljene volove i tu sam se zatekao, kada]e počela borka između našc vojske i odmetnika[1], koja se je vodila sve do 10. kolovoza t.g. i tada se je vojska povukla prema Zvorniku. Vojske je bilo oko 100 momaka sa oko 300 naoružanih civila, a ja sam bio naoružan i pošao sam lr svojoj kući.

Na 11. kolovoza t.g. zanoćio sam u jednoj muslimanskoj kući u nepoznatom selu, te sam na 12. kolovoza t.g. rano krenuo svojoj kući i tada sam nedaleko toga sela opazio jedno odjeljenje vojske od oko 100 momaka sa 2 mitraljeza kako idu od Vlasenice prema Paprači, te su u planini »Krstac« odmetnici put im sa drvećem zapremili i presekli i tu se otvorila borba kojom prilikom MI odmetnici[2] oteli vojsci 1 mitraljez. Ja sam se udružio sa to.n vojskom i povukli smo se prema rijeci. Drinjači i prešli smo most bez borbe. Kada smo nastupali uz Muzulju planinu — da izađemo na bijelu zemlju — onda su nas odmetnici napali žestokom paljbom našto je vojska odgovorila vatrom i još sa jednim preostalim mitraljezoin 1 borila se je oko 1 sat a zatim se je vojska poćela povlačitu

Gubitaka je tiilo dosta i za jednu i za drugu stranu. Kad smo se povlačili dalje prema selu Kalabaču da se izbjegne unakrsnoj

[1] Vlasenicu su oslobodili partizani iz Birča.
[2] Ovu borbu protiv domobrana vodili su partizani iz Birča.

vatri, prije sela su nas dočekali odmetnici žestokom paljbom uslijed koje se je vojska rasula, a odmetnici nas zarobili t.j. još i taj 1 mitraljez, 19 vojnika, 2 časnika i mene. Jedan satnik uspio je da sa nešto vojske izbjegne ropstva.

Mene i 2 časnika su svezali u lance i tako su nas sve skupa dotjerali u selo »Vidakovića vrelo« — gdje im je bio logor — i tu su nas sve — časnike odvezali — zatvorili u jednu štalu i tu smo zajedno noćili 2 noći, iza toga t.j. u noći od 12. na 13. kolovoza t. g. uspio sam da pobjegnem iz zatvora (štale) i preko planina svojoj kući dođem.

Pošto je moje selo svo bilo izselilo u selo Kalesiju, ja sam se uputio za njima sa familijom. Dok sam bio u roostvu t.j. odmetničkom logoru, čuo sam gdje odmetnici pričaju da će udariti na Zvornik, Kalesiju i Tuzlu i da su se svi seljaci pobunili od Sarajeva do Tuzle.

ZarobJieni časnici i vojnici ostali su i dalje u robstvu. oduzet lm je sav novac i vrednote.

Prednje izvješće dostavio sam i Zapovjedništvu Vojne Krajine u Sarajevu.«

Prednje predlažem s molbom na znanje.

DOSTAVL JENO:

]/IinLstarstvu domobranstva,
Eavnateljstvu za javni red
i sigurnost i zapovjedni-
štvu Bos div. područja.

Zamjenik
Zapovjednika, poptukovnik;
Deb>ć-Marušić

BR. 257

ZAPOVIJEST GLAVNOG STOŽERA MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 14 AVGUSTA 1941 GOD. ZA SADEJSTVO DOMOBRANSKIH I USTAŠKIH JEDINICA NA TERITORIJI BOSANSKE KRAJINE I LIKE

NA RUKE ZAPOVJEDNIKA
OSOBNO
Stroga vojna tajna !

MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI ST02ER
O. Br. 14 strogo tajno
u Zagrebu dne 14. kolovoza 1941 g.

Z A P O V I J E D

OPĆA DIREKTIVA ZA
ZAJEDNIČKI RAD DOMOBRANSTVA I USTAŠKIH POSTROJBI PO ZAVRŠENOM OSLOBOĐENJU BOS. PETROVCA

I — General Rumler preuzima zapovjedništvo nad svima jedinicama (domobranskim i ustaškim) koje djeluju, i novo pridošlim. na prostoru između r. Sane i Une (izuzev četa upotrebljenih za osiguranje željezničke pruge Bihać—Kostajnica).

U sastav trupa generala Rumlera ulaze:

a) dosadašnja grupa pukovnika Matagića sastava:
— 2. bojna 4. p.p.
— 3. bojna 2. p.p.
— kombinirana bojna 1. i 2. p.p. *
— 1 bitnica 3. topničkog odjela
— ? haubice i 1 brdski top 2. topničkog odjela;
— 1 vod bornih kola.

b) dosadašnja posada Petrovca podpakovnika Matkovića sastava:
— 1 bojna 1. p.p.
— 1 bojna 11. p.p. (bez strojničke satnije)
— 1 satnija teških strojnica 15 mm
— 1 bitnica 3. topničkog odjela
— 1 Dolubitnica 7. topničkog odjela;

c) grupa bojnika Krupića sastava:
1 bojna 10 p.p.
2 satnije Banjalučke doknadne bojne
1 vod haubica 7 topničkog odjela;

d) grupa podpukovnika Zorna sastava:

— 3. bojna 3. p.p.

— 2 haubice 2. topničkog odjela;

e) čete na r. Sane izirieđu Ključa i Prijedora.

II — Zadaća generala Rumlera:

a) Osiguranje prostora između Sane i Une sjeverno od linije: Ključ—Bos. Petrovac—Kulen Vakuf (zaključno), držeći važna mjesta i raskrsnice puteva na ovom prostoru, osobito komunikacije koje k Bihaća, B. Krupe, Prijedora—Sanskog Mosta i Ključa izvode prema Bos. Petrovcu i da je promet ovim komunikacijama osiguran;

b) O'-'o isto važi za komunikaciju Bihać—Kulen Vakuf;

c) Oč'stiti označeni prostor od pobunjenika, težeći da se saznaju imena onih četnika i komunista koji su ustanak organizirali i pohvatati ih;

d) Organizirati redovitu obskrbu prema raspoloživim prevoznim sredstvima: iz Prijedora šumskom željeznicom do istaknutog opskrbnog uporišta kod Sanice, ili pak preko Bihaća.

Za izvršenje ovih zadataka stavlja se rok do zaključno 18. kolovoza.

19. kolovoza počinje akcija daljeg prodiranja prema Drvaru u kojoj će akciji učestvovati i ustaška bojna pukovnika Jesenskog Narcisa (600 Ijudi), koja će biti transportirana željeznicom preko Prijedora do Bravskog i stavljena pod zapovjedništvo generala Rumlera.

Ovaj prodor prema Drvaru zamišljen je tako, da general Rumler, upotrijebivši sve raspoložive djelove doroobranstva i ustaša, zauzme klanac koji od Oštrelja vodi prema Crljivici—Bačičima.[1] Dalje prodiranje od Babića prema Drvaru sa zadaćom, da se zauzme Drvar i ostala važna mjesta u izvornom djelu Unca poveriti ustaškoj bojni pukovnika Jasenskog, koju od domobranstva pojačati sa:

— 1 kombinijanom bitnicom brdskih topova i haubica;

— 1 strojničkom satnijom; i

— 2 bornih kola.

Ostali djelovi domobranstva neće učestvovati u ovoj akciji prema Drvaru.

III — Grupa generala Lukića ima zauzećem najvažnijih tačaka na djelu komunikacije: Vel. Popine[2]—Srb—Dobro selo[3]—D. Lapac uspostaviti vezu sa Kulen Vakufom, zaprečujući ujedno uzmicanje pobunjenika iz Bosne preko Une u Liku.

IV — Grupa podpukovnika Metzgera. Jadransko divizijsko područje ima u roku od 5 dana grupu podpukovnika Metzgera poja-

[1] Babići
[5] Velika Popina
* Dobro Selo

čati i usposobiti za dalje prodiranje iz Livanjskog polja[1] u pravcu Bos. Grahova (Grahovo polje) a djelovi ove grupe u Glamočkom polju[2] da zapriječe uzmicanje pobunjenika iz Petrovca ka jugoistoku.

Istu zadaću povjeriti i djelovima domobranstva u Kninu da svojom akcijom u pravcu Strmice zapriječu uzmicanje pobunjenika iz Drvara prema jugu.

V — Bosansko divizijsko područje nastojat će da sa svima raspoloživim snagama pojača grupu i akciju generala Rumlera snagama iz Jajca i Varcar Vakufa[3] prema odsjeku: Ključ—Mlinište,[4] sprečavajući uzmicanje pobunjenika u istočnom pravcu.

VI — Grupa podpukovnika Neubergera imade pored redovite zadaće osiguranja pruge i zadaća čišćenja prostora: Dubovica[5]—Kostajnica—Prijedor—Novi, osobito okolicu rudnika Lješljana, te prostor južno od Dubice i okoline Volinja.

VII — Glede postupanja domobranstva sa pobunjenicima u predstojećoj akciji, nalog je Poglavnika:

a) da se nemilosrdno postupa sa onim pobunjenicima koji su vođe, koji se bore, pa bilo da se zateknu sa oružjem ili da su naoružani jataci boraca (kako muškog tako i ženskog spola);

b) svi koji predaju oružje prije započete borbe imadu se predati radi istrage pokretnom prijekom sudu na dalje uredovanje;

c) ženama, djeci, nemoćnim starcima i ostalim koji nisu učestvovali u zulumima četnika i komunista zajamčiti život i povratak u njihove domove;

d) pojedinci, kako muško tako i žensko, za koje se ustanovi da su služili kao jataci imadu se predati prijekom sudu;

e) najstrožijim mjerama imade se spriječiti svaka pljačka, samovolje i nasilje, bilo sa strane domobranstva, ustaša ili pučanstva, a one koji to čine predati prijekom sudu.

Za izvršenja ovih sudbenih postupaka, generalu Rumleru dodijelit će se osoblje za formiranje pokretnog prijekog suda.

VIII — Zapovijedi glede zdravstvenih mjera, obskrbe sa svima potrijebama i t. sl. sledovat će.

IX — Ova zapovijed se nesmije pismeno dalje davati, a zapovjednici kojima se dostavlja, odgovorni su da ne bi pala četnicima u ruke ili da bi se kakova tajna odala.

Po nalogu Vojskovođe
Glavar glavnog stožera domobranstva general-poručnik
Marić

[1] Livanjsko Polje
[2] Glamočko Polje
[3] Mrkonjić Grad
[4] Mliništa
[5] Dubica

RAZASLATO:

Generalu Rumleru
Generalu Lukiću
Zapovjednicima Bosanskog i Jadranskog divizijskog područja
Glavnom stožeru ustaške vojnice (2 komada od kojih 1 za pukovnika Jesenskog)
Podpukovniku Neubergeru

(M.P.)

BR. 258

IZVJEŠTAJ KOTARSKOG PREDSTOJNIKA SARAJEVO OD 11 AVGUSTA 1941 GOD. O PALJENJU MOSTA I RUŠENJU TELEFONSKIH STUBOVA NA PUTU HAN DERVENT—MOKRO

Podnačelnik općine Pale, Blaž Ilić danas u 12 sati izvjestiome je da su sinoć komite[1] zapalile most na putu Han Derventa—Mokro, i srušile telefonske stubove na ovoj cesti.

Sarajevo, dne 14 kolovoza 1941

Kotarski predstojnik:
Kršlak

[1] Akciju je izvršila grupa romaniskih partizana pod rukovodstvorm Pere Kosorića.

BR. 259

IZVJEŠTAJ KRILNOG ZAPOVJEDNIŠTVA U SARAJEVU O AKCIJAMA PARTIZANA U SARAJEVSKOJ OBLASTI PRVIH DESET DANA MJESECA AVGUSTA 1941 GODINE

KRILNO ZAPOVJEDNISTVO

taj Broj 176

15 kolovoza 1941

Sarajevo

lzvještaj po doglasnoj
službi dostavlja. —

ZAPOVJEDNIKU 4 HRVATSKE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

SARAJEVO.

Na temelju naputka za obavještajnu službu, dostavljam izvještaj o vanjskoj i unutrašnjoj situaciji za vrijeme od 1—10 kolovoza 1941. sastavljen iz primljenih dopisa:

Komunisti: Djelatnost komunista zapažena je, te je tako 5 kolovoza 1941. oružnička ophodnja u Zenici uz pripomoć ustaških organa otkrila komunističku organizaciju i uhićeno je 20 lica komunlstr koji su sprovedeni u Sarajevo. Ova lica u većem djelu krila su se po šumi oko Zenice, te je pri hvatanju Marčinković Joze komuniste, oružnička ophodnja upotrijebila vatreno oružje u cilju sprečavanja bjegstva, pošto je Marčinković pokušao pobjeći preko rijeke Bosne. Povređen je u obadvije noge. Sutradan t.j. 6 kolovoza o.g. ustaški organi u Zenici u potjeri za komunistom Haračićem sukobile su se sa istim, koji je u društvu komuniste Perviza Ibrahima pripucao iz pištolja, te je tom prilikom povreden Ante Bartulović ustaša u desnu nogu. Haračić je uhićen, dok je Perviz izvršio samoubistvo.

6 kolovoza 1941. jedna ustaška ophodnja u šumi kod sela Dobrava[1], kotara Visoko, sukobila se je sa 10 komunista, medu kojima je bila i jedna ženska, te su na iste pripucali, ali suikomunisti odgovorili puščanom -vatrom. Odmah je od strane oružnika i ustaša organizirano potjerno odjeljenje, te je uspjelo 7. o. mj. uhititi 4 člana, dok je komunista Ismet Šarić ubijen po ustašama, jer se nije hteo živ predati.

Manjine: •/.

[1] Dabravine

III. - ČETNIČKA AKCIJA[1]:

Za vrijeme od 1—10 ov. mj. 11a području ovog krila u kotaru Rogatica i Sarajevo osjeća se živa četnička akcija tako:

1) U noči 1. kolovoza t. g. izvršen je napad na oružničku postaju Zljebovi i općinsku zgradu u Sokolovićima od strane četnika, ali je napad odbijen bez žrtava u oružništvu, sem što je oštećena zgrada postaje i namještaj u istoj[2].

2) Ponovo je napadnuta općinska zgrada u Sokolovićima 2 kolovoza t. g. od strane 8 četnika, kojom prilikom su uništili općinske knjige i odnijeli gotov novac.

3) 3. kolovoza t. g. odjelenje oružnika u potjeri za odmetnicima sukobilo se je sa istima kod sela Mičivoda (reon postaje Zljebovi) kojih je bilo oko 60, te otvorili puščanu vatru jedni na druge i borba je trajala od 13—20 sati istog dana. U ovoj borbi poginuo je oružnički razvodnik Kasim Kajan. Na strani četnika je poginuo ;edan, dok ih je najmanje 4 ranjeno[3].

4) U noći između 2 i 3 kolovoza t.g. četnici[4] su na reonu postaje Sokolac pokidali brzojavnu tfniju i porušeno 29 telegrafski stubova. Po izvršenom djelu povukli su se u šumu.

5) dne 4 kolovoza t.j. odjelenje oružnika i dobobrana sa oružničke postaje Trnovo, sukobilo se je sa četnicima[5] na mjestu zv. Ružica općine Trnovo, kotar Sarajevo, koji je bilo oko 30, te su jedni na druge pripucali i nakon kraće borbe poginuo je oruž. narednik Dedo Bašić, dok nije utvrđeno da je na strani četnika bilo žrtava.

6) 4 kolovoza 1941. oko 1.30 sati, izvršen je napad po nepoznatim licima na logcr omladinske radne službe kod časničkog doma na Jahorini i ispaljeno 5 naboja na logor, što su omladinci odgoyonli puščanom paljbom i napadače odbili. Zrtava nije bilo. Svakako je i ovo djelo odmetnika-četnika[6], jer su se istog dana sukobili sa oruž. odjelenjem kako je to opisano pod 5).

7) 5. kolovoza t. g. blagovremeno je otkriven spremljeni napad na oružničku postaju Gor. Vogošće, na taj način, što je grupa četnika uputila kao izvidnicu Tomić M. Branka odbjeglog robijaša iz Zenice da izvidi teren, ali je blagovremeno uhićen po oruž. ophodnji,

* U pogledu termina »četnik« vidi predgovor.

" Napadi na Zljebove i opštinu u Sokolovićima bili su prve akcije Romaniske partizanske čete. Napadom na Zljebove rukovodio je Slaviša Vajner — čiča, a napadom na Sokoloviće Pavle Goranin — Ilija.

* Sa žandarmima kod Mičivoda sukobila se grupa partizana Romaniske čete.

* Telefonske stubove je porušila grupa partizana Romaniske čete.

" Ovo je bila prva akcija koju su izveli jahorinski partizani pod rukovodstvom Feliksa Goranina — Srećka.

* Prepad na omladinski ustaški logor izvršila ie grupa romaniskih partizana pod rukovodstvom Pere Kosorića.

te je isti nakon kraćeg saslušanja po ustašama ubijen, jer je pokušao bjegstvo, a njegovi drugovi su se razbjegli pred potjerom.

8) U toku noći na 5 do 6 kolovoza t. g. na putu između Rogatice i Sokolca oboreno je 6 telegrafski stubova i oštećena jedna manja drvena ćuprija svakako od strane četnika[1], koji su se nakon izvršenog djela povukli u šumu neopaženo.

9) 7. kolovoza t- g. četnici[2] su napali autobus koji saobraća Sarajevo—Vlasenica u blizini sela Žljebova, na koji su pripucali iz šume i ranili 4 putnika, od kojih dvoje teško ranjenih po saznanju je umrLo u Sarajevu. Po napadu na autobus četnici su se sakrili pred potjernim odjelenjem oružnika u šumi Kopito.

10) 7. kolovoza t. g. kod željezničke postaje Sudići (reon oružničke postaje Rogatica) pokidana je telegrafska linija i oštećeno 7 stubova. Utvrđeno je da je ovo djelo izvršio odpušteni Zelezničar Ljubomir Stanišić sa još 4 druga, koji su uhićeni, od strane oružničke ophodnje. Pri sprovodu uhićenika oružnička ophodnja naišla je na zasedu od 8 četnika, koji su pokušali osloboditi Stanišića i dr. i pripucali nA ophodnju, ali su isti odbijeni puščanom vatrom od strane ophodnje, te nisu uspjeli osloboditi uhićenike. Na strani oružničke ophodnje žrtava nije bilo, dok je vjerovatno jedan od četnika ranjen.

11) 7. kolovoza t. g. pokušano je od strane četnika da eksplozivom poruše željeznički most na rijeci Zujevini (reon oružničke postaje Pazarić) ali uslijed slabog dejstva eksploziva nisu uspjeli u namjeri, te šteta nije pričinjena. Po izvršem podmetanju eksploziva četnici su se povukli[3]. Potraga je odmah povedena ali se izvršioci nisu pronašli.

12) U noći 8 kolovoza t. g. izvršen je napad na oružničku postaju Mokro. Pored straže oko vojarne četnici su provalili u vojarnu, jer ih je bilo oko 60 naoružanih sa puškama i bombama, oružnike razoružali koji su bili u vojarni, te odnijeli njihovo oružje, samu zgradu demolirali sa bombama. Tom prilikom su ubili pomoćnog oružnika Himliju Kadića, Jozu Rajića radnika koji jebio stražar pred vojarnom i domobrana Miju Radičevića, koji je kao kurir 3 pohod. bojnice u Vlasenici, vraćajući se iz Sarajeva svratio u oruž. postaju Mokro na prenoćište. Pored ove trojice poginulih, teže je ranjen od bombe zapovjednik postaje Mokro oruž. narednik Osman Begović, dok su lakše ranjeni takođe od parčadi bombe oruž. vodnik Ištvan Budaj, Lutvija Bučuk i Juraj Bukvić pokusni

[1] Ovu akciju je izvršila grupa partizana Romaniske čete.

[!] Ovu akciju je izvela jedna grupa ustanika koja se nekoliko dana kasnije uključila u Romanisku četu. Vidi dok. br. 2.

* Ovu diverziju je izvela grupa partizana Romaniske čete pod rukovodstvom Milana Simovića.

oružnici. Svo oružje koje su četnici našli u vojarni kao i životne namirnice opljačkane su[1].

13) 8. kolovoza t. g. četnici[2] su napali na oružničku ophodnju sa oruž. postaje Sokolac, koja je imala zadatak da osigura brzojavnu liniju do Pod Romaniju[3], kojom prilikom je teško tjelesno povređen oruž. stožerni narednik Ilija Orešković, te je lislijed zadobiveni povreda umro. (Djetaljniji podatci o ovome slučaju pogibije Oreškovića ima Naučni odjel).

14) 9. kolovoza t. g. oko 21 sat u blizini Rakovice (Šanin Gaj) četnici[4] su sačekali ustaški kamion sa ustašama iz travnika, te na mjestu je ubijeno — poginulo 3 ustaše, dok ih je šestorica od ustaša ranjeno. Po ovome napadu su ustaški organi preuzeli izvidaj.

IV. AKCIJA NAŠIH SNAGA:

Sa obzirom na aktivnu akciju četnika i pobunjenika na području ovog krila, oružništvo i naša vojska preuzeli su akciju čišćenja četnika na teritoriji kotara Rogatica sa uspj^hom. U ovoj akciji 8 i 9 kolovoza saradivala je i nemačka vojska uspješno. Uhvaćeno je više četnika i pobunjenika koji su predati nadležnim vlastima.

[1] Napad je izvršila grupa partizana Romaniske čete pod rukovodstvom Pere Kosorića.

[1] Napad je izvršila grupa partizana Romaniske čete pod rukovodstvom Nikole Obrenovića.

[3] Podromanija

[4] Ovu akciju je izvršila grupa od 10 partizana Semizova£ke čete pod rukovodstvom Ilije Koprivice.

BR. 260

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE VRHBOSNA OD 15 AVGUSTA 1941 GOD. O UNIŠTENJU MOSTA NA PUTU HAN DERVENT — MOKRO OD STRANE PARTIZANA

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
VELIKA 2UPA VRHBOSNA
T. broj 399/41.

15. kolovoza 1941.
— Sarajvo —

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

«

0 **ZAGREB**

Prema brzojavnom izvještaju Tehničkog odjeljka u Sarajvu broj 253/41. od 14. kolovoza 1941. noću između 13 i 14. kolovoza og. zapaljen je i porušen drveni most[1] otvora 16,00 mt na državnoj cesti broj VI u km 329 + 408. Promet je obustavljen na nekoliko dana. Poduzete su mjere za uspostavu prometa.

Za popravak ovog mosta odobrena je Tehničkom odjeljku u Sarajvu svota od dinara 45.000.—

Prednje se dostavlja s molbom na znanje. —

(M.P.) **Veliki župan:**
Omerović

[1] Ovu akciju izvršile su partizanske grupe Romaniske partizanske čete.

BR. 261

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA CETVRTE ORUZNICKE PUKOVNIJE O AKCIJAMA USTANIKA U HERCEGOVINI I ISTOCNOJ BOSNI U VREMENU OD 6 DO 16 AVGUSTA 1941 GODINE[1]

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
4. ORU2NIČKE PUKOVNIJE
Taj. J. S. Br. 250

Obavještajno izvješće dostavlja.

Sarajevo, 16. kolovoza 1941.

Prema dobivenim izvještajima podređenih jedinica, dostavljam slijedeće obavještajno izvješće za vrijeme od 6. do 16. kolovoza 1941.

I. OPČA UNUTARNJA SITUACIJA:

1)

2) Četničke akcije i preduzete protivmjere:

5. kolovoza t. g. u 8 sati kod sela Rankovaca, kotara Ljubinje napalo je 30 četnika[2] ophodnju od 7 oružnika postaje Vlahovići, krila Bileće i u borbi ubili oružnika Mehu Mehovića, a ranili Franju Ivšića, Šućuru Stankovića i Zaima Menića. Za četnicima bila je upućena potjera, ali isti nisu pronađeni.

Noću od 5. na 6. kolovoza t. g- prekinuli su četnici brzojavnu vezu između Rogatice i Sarajeva, a na željezničkoj pruzi između Han Pijeska i Pjenovca, kotara Vlasenica zapalili dva mosta[8]. Za istima upućena potjera nije uspjela pronaći ih.

6. kolovoza t. g. na željezničkoj pruzi između Pazarića i Ilidže, kotara Sarajevo eksplodirao je pod mostom preko rijeke Zujevine eksploziv podmetnut od nepoznatih lica — vjerovatno četnika[4], za kojima se traga.

6. kolovoza 1941. u 22 sata napali su četnici[5] ustašku ophodnju i ranili ustašu Rašida Mujagića, kod sela Vražalića, kotara Rogatice. Upućena potjera još se nije vratila.

[1] Redakcija raspolaže kopijom izvještaja bez potpisa.
[2] Ovu akciju su izvršili ustanici iz okoline Ljubinja.
* Mostove su porušili četnici Aćima Babića a brzojavne veze izmedu Rogatice i Sarajeva porušili su borci Romaniskog odreda Romaniske čete.
[4] Ovu akciju je izvršila gr'upa boraca sa Igmana pod rukovodstvom Rate Dugonjića.
[5] Ovu akciju je izvršila grupa partizana pod rukevodstvom Steve Elete.

6. kolovoza 1941. zapalili su četnici muslimanska sela Dabravine i Briševo, kotara Visoko.

7. Kolovoza 1941. četnici su napali autobus koji saobraća od Sarajeva do Vlasenice kod sela Žljebovi i ranili 4 osobe. Poslije toga pred oružničkom potjerom izgubili su se u šumi Kopito.

7. kolovoza 1941. napali su četnici cružničku postaju Vlahovići, krila Bileće, ali su odbijeni bez gubitaka.

8. kolovoza 1941. napalo je 400 odmetnika[1] transport sa 18 uhićenih lica između Milića i Nove Kasabe, kotara Vlasenica i oslobodili uhićene.

8. kolovoza 1941. u 4 sata napali su četnici na oružničku postaju Mokro,[2] krila Sarsjevo ubili oružnika Himliju Kadića, domobrana Miju Radičevića i radnika Jozu Rajića, a ranili narednika Osmana Begovića, i oružnike Ištvana Budaja, Lutviju Bućuka i Jurja Bukvića, postaju opljačkali i pobjegli. Za istima upućene potjere od strane vojske i oružništva.

8. kolovoza 1941. četnici[3] su napali oružničku ophodnju postaje Sokolac, krila Sarajevo iu selu Podromaniji, te ranili stožernog narednika Iliju Oreškovića, koje je od ove rane putem za Sarajevo umro i ranili oružnika Muju Sumbuleka. Potjera od vojske i oružništva upućena je za napadačima.

9. kolovoza 1941- četnici su napali ustaški kamion[4] sa ustašama iz Travika kod Rakovice, kotara Sarajevo i ubili 3 ustaše, a 6 ranili. Za napadačima ustaše preduzeli potjeru.

9. kolovoza 1941. zauzeli su četnici oružničku postaju Milići,[5] krila Sarajevo i ubili zapovjednika postaje vodnika Ragiba Demirovića sa još jednim oružnikom.

10. kolovoza 1941. napali su četnici kod željezničke postaje Poljice, kotara Trebinje čuvare pruge Tahira Repača i Ivana Menala, opljačkali ih i otjerali sa službene dužnosti. Za istima je upućena potjera od vojske, oružnika i ustaša.

10. kolovoza 1941. u 1 sat napali su četnici vlak na željezničkoj postaji Sjetlina,[6] kotara Rogatica i ranili 4 putnika. Za istima upućena potjera od vojske i oružništva.

10. kolovoza 1941. u noći četnici su prekinuli brzoglasna postrojenja od Brčkog prema Čeliću, Bijeljini, Tuzli i Kladnju. Za istima je upućen u potjeru odred njemačke vojske.

[1] Ovu akciju su izvršili birčanski partizani.

[1] Mokro je zauzela grupa romaniskih partizana pod rukovodstvom Pere Kosorića.

[5] Napad je izvršila grupa partizana Romaniskog odreda Romaniske čete.

* Kamion je napala grupa od 10 partizana Semizovačke čete pod rukovodstvom Ilije Koprivice.

[5] Stanicu u Milićima zauzeli su birčanski partizani — milićka grupa.

* Voz je napao Pračanski vod Romaniske čete pod rukovodstvom Milana Simovića.

10. kolovoza 1941. oko 21 sat četnici su osvojili oružničku postaju Vlasenicu[1]

11. kolovoza 1941. na brzoglasnoj liniji od Brčkog prema Bijeljini, Tuzli i Orašju na 12 km presječene brzoglasne žice i sve veze prekinute. Popravak istih otpočeo, a za počiniteljima, vjerovatno četnicima upućene potjere.[2]

11. kolovoza 1941. oko 2000 četnika[3] zauzelo je oružničku postaju Dobromane, krila Bileće. Oružnici se bez gubitaka povukli na postaju Jasenica, istog krila.

12. kolovoza 1941. napali su četnici[4] čuvara pruge Sarajevo—Višegrad Derviša Omerbegovića i razoružali ga kod tunela br. 116. Za istima upućene potjere.

12. kolovoza 1941. u 3.30 sati napalo je 30 četnika željezničku postaju Sjetlina,[5] kotara Rogatica, ali su odbijeni.

12. kolovoza 1941. oko 15 sati napala je veća grupa četnika[6] kod Pešurić Hana, kotara Rogatica 6 ustaša i jednog ranili, dočim su dva ustaše nestala, vjerovatno da su ubijeni.

13. kolovoza 1941. u 5 sati četnici[7] napali i razoružali oružnike na stalnoj ophodnji Sjemeć, krila Sarajevo i prekinuli brzoglasnu liniju Rogatica — Višegrad. Za istima je upućena potjera.

Noću od 13. na 14. kolovoza 1941- napalo je 30 odmetnika[8] oružničku postaju Jahorinu, krila Sarajevo ali su odbijeni, a iste noći također zapalili i uništili drveni most na putu Mokro — Sarajevo kod mjesta Podstijene i prekinuli brzoglasnu vezu. Za odmetnicima i za popravak mosta upućeni odredi oružnika.

14. kolovoza 1941. oko 24 sata četnici napali oružničku ophodnju postaje Pazarić,[9] krila Sarajevo kod Hadžića, ali su nakon borbe od pola sata odbijeni. Potjera za istima upućena je.

14. kolovoza 1941. ubili su četnici u selu Vakuf, kotara Brčko, oružničkog narednika Matu Briloga i razvodnika Petra Ćoraka. Boi'be se sa četnicima vode izmedu Celića i Lopara na području kotara Brčko i Tuzla.

Noću od 14. na 15. kolovoza 1941. napali su odmetnici kod sela Pušića, na području postaje Kozluk, krila Tuzla, jednu finansijsku

[1] Vlasenicu su oslobodili birčanski partizani pod rukovodstvo:n Cvijetina Mijatovića.

[2] Ove akcije su izveli majevički partizani.

® Ovu akciju su izvršili ustanici iz Popova Polja, Zagore i Podbrdi.

[4] Čuvara pruge je razoružala jedna grupa partizana Pračansko? odreda Romaniske čete.

' Prepad na Sjetlinu su izvršili partizani Romaniske čete.

" Ovu akciju je izvela grupa romaniskih partizana pod rukovodstvom Danila Dokića.

[7] Napad je izvršila grupa partizana Romaniske čete pod rukovodstvom Danila Dokića.

' Ovaj napad je izvršila grupa romaniskih partizana pod rukovodstvom Pere Kosorića.

" Napad je izvršila igmanska partizanska grupa.

6.kolovoza 1941.zapalili su četnici muslimansko selo Dabravine i Brijevo,kotara Visoko.

7.kolovoza 1941.četnici su napali autobus koji saobraća od Sarajeva do Vlasenica kod sela Žljebovi i ranili 4 osobe.Poslije toga pred oružničkom potjerom izgubili su se u šumi Kopito.

7.kolovoza 1941.napali su četnici oružničku postaju Vlahovići, krila Bileće,ali su odbijeni bez gubitaka.

8.kolovoza 1941.napalo je 400 odmetnika transport sa 18 uhićenih lica između Miljića i Nove Kasabe,kotara Vlasenica i oslobodili uhićene.

8.kolovoza 1941.u 4 sata napali su četnici na oružničku postaju Mokro,krila Sarajevo ubili oružnika Hiseliju Kadića,domobrana Niju Hadžiević i radnika Joru Rajića,a ranili narednika Osmana Begovića, i oružnike Ištvana Đuseja,Lutviju Bušuka i Jurja Bukvića;postaju opljačkali i pobjegli.Za istima upućene potjere od stalne vojske i oružništva.

8.kolovoza 1941.četnici su napali oružničku ophodnju postaje Sokolac,krila Sarajevo iz sela Podromanji,te ranili stožernog narednika Iliju Oreškovića,koje je od ove rane putem za Sarajevo umro ! ranili oružnika Maju Šušbulika.Potjera od vojske i oružništva upućena je za napadačima.

9.kolovoza 1941.četnici su napali ustaški kamion sa ustašama iz Travika kod Bakovića,kotara Sarajevo i ubili 3 ustaše,a 6 ranili. Za napadačima ustaše preduzeli potjeru.

9.kolovoza 1941.uzeli su četnici oružničku postaju Miljići krila Sarajevo i ubili zapovjednika postaje vodnika Ragiba Demirović sa još jednim oružnikom.

10.kolovoza 1941.napali su četnici kod željezničke postaje Poljice,kotara Trebinje čuvare pruge Tahira Repača i Ivana Menala,opljačkali ih i otjerali sa službene dužnosti.Za istima je upućena potjera od vojske,oružnika i ustaša.

10.kolovoza 1941.u 3 sat napali su četnici vlak na željezničkoj postaji Sjetlina,kotara Rogatica i ranili 4 putnika.Za istima upućena potjera od vojske i oružništva.

10.kolovoza 1941.u noći četnici su prekinuli brzoglasna postrojenja od Brčkog prema Jeliću,Bijeljini,Tuzli i Kladnju.Za istima je upućen u potjeru odred njemačke vojske.

10.kolovoza 1941.oko 21 sat četnici su osvojili oružničku postaju Vlasenicu.

11.kolovoza 1941.na brzoglasnoj liniji od Brčkog prema Bijeljini,Tuzli i Orašju na 12 km presječene brzogiasne žice i sve veze prekinute.Popravak istih otpočeo,a za počinitelijima,vjerovatno četnicima upućene potjere.

11.kolovoza 1941.oko 2000 četnika zauzelo je oružničku postaju Dobrosane,krila Bileće.Oružnici se bez gubitaka povukli na postaju Jasenica,istog krila.

12.kolovoza 1941.napali su četnici čuvara pruge Sarajevo - Višegrad Derviša Omertegovića i razoružali ga kod tunela br.116.Za istima upućene potjere.

12.kolovoza 1941.u 3.30 sati napalo je 30 četnika željezničku postaju Sjetlina,kotara Rogatica,ali su odbijeni.

12.kolovoza 1941.oko 15 sati napala je veća grupa četnika kod Pešurić Hana,kotara Rogatica 6 ustaša i jednog ranili,dočim su dva ustaše nestala,vjerovatno da su ubijeni.

13.kolovoza 1941.u 5 sati četnici napali i razoružali oružnike na stalnoj ophodnji Sjeneć,krila Sarajevo i prekinuli brzoglasnu liniju Rogatica - Višegrad.Za istima je upućena potjera.

Noću od 13.na 14.kolovoza 1941.napalo je 30 odmetnika oružničku postaju Jahorinu,krila Sarajevo ali su odbijeni,a iste noći,takođjer zapalili i uništili drveni most na putu Mokro - Sarajevo kod mjeste Podstijene i prekinuli brzoglasnu vezu.Za odmetnicima i za popravak mosta upućeni odredi oružnika.

14.kolovoza 1941.oko 24 sata četnici napali oružničku ophodnju postaje Pazarić,krila Sarajevo kod Hadžića,ali su nakon borbe od pola sata odbijeni.Potjera za istima upućena je.

14.kolovoza 1941.ubili su četnici u selu Vakuf,kotara Brčko, oružničkog narednika Matu Prilogu i razvodnika Petra Joreka.Borbe se sa četnicima vode između Jelića i Lopara na području kotara Brčkog, Tuzla.

/.

Fotokopija druge stranice dokumenta br. 261

ophodnju, ali su odbijeni uz pripomoć oružnika. Iste noći napadnuta je postaja Dragaljevac i Lopare, krila Tuzla, ali su napadači odbijeni. Nadalje napadnuta je jedna finansijska straža na putu Bijeljina — Bosanska Rača i obijen jedan finans, a jedan ranjen.[1]

15. kolovoza 1941. u 24 sata zauzeli su četnici postaja Drinjača krila Tuzla.

15. kolovoza 1941. na stalnoj ophodnji Krneloga, krila Tuzla nepoznata lica, vjerovatno četnici, ubili su oružnika Stjepana Majovskog i opljačkali vojarnu. Za počiniteljima povedena potraga.

15. kolovoza 1941. napalo je 50 četnika općinsku zgradu u Lijesci,[2] kotara Sarajevo i ranili ustašu Sulju Mervića.

16. kolovoza 1941. oko 1 sat na području postaje Stjenice, krila Sarajevo posječeno je oko 40 brzojavnih stupova od strane četnika[3]. Potjere za istima upućene i preduzete mjere za popravak brzojavne linije.

3) O komunistima:

5. kolovoza 1941. u Berin Hanu, kotara Zenica ranili su oružnici komunistu Jozu Marčinkovića, a uhvatili komunista Čazima Spajića i još 8 drugova njegovih iz Zenice, te sproveli na istragu u Sarajevo.

6. kolovoza 1941. u šumi kod sela Dabravine, kotara Visoko sukobila se je jedna oružnička ophodnja sa 10 komunista, među kojima je bila jedna ženska, te su na iste pripucali, ali su komunisti odgovorili puščanom vatrom i izgubili se u šumi. Ista grupa je slijedeći dan po oružnicim i ustašama pronađena, kojom prilikom su ustaše ubili komunistu Ismeta Šarića u Brezi, kotara Visoko.

11. kolovoza 1941. uhvatila je seoska straža u Hadžićima, kotara Sarajevo, komunistu Saliha Gezu i predala vlasti.

13. kolovoza 1941. predao je zapovjedniku postaje Sarajevo mlinar Lazar Jeftović jedan mali letak na kome je pisalo: »Zivela crvena armija, živjeli naši partizani, dolje okupatori«. Ovaj letak bio je priljepljen na njegovom mlinu u noći od nepoznatih lica. Za istima se traga.

Dostavljeno:

Vrhovnom oružničkom zapovjedništvu, zapovjedništva Bos. i Jadran, div. područja, Voj. Krajine i 3. oruž. pukovnije.

Zapovjednik, pukovnik:

[1] Sve ove akcije izvršiii su majevički partizani.

[2] Napad je izvršila grupa partizana Romaniske čete pod rukovodstvom Danila Đokića.

[5] Ovu akciju je izvšrila grupa partizana Romaniskog odreda Romaniske čete.

BR. 262

TELEGRAFSKI IZVJEŠTAJ PREDSTOJNIKA KOTARSKE OBLASTI ROGATICA OD 16 AVGUSTA 1941 GOD. O RUŠENJU T. T. LINIJE NA PUTU KOBANJ—HAN STIJENICA[1]

(depeša br. 220)

VELIKOJ ZUPI VRHBOSNA

Sarajevo

Rogatica 16. u 17.00 h

Noćas je od odmetnika porušena telefonska linija između Kovanja i Stenica[2]. Posječeno je 30 stupova, a žice rastrgane. Upućeno ljudstvo radi opravke, zapovjednik bojnice obavješćen žrtava nema

• Kotarski pretstojnik
Ćamo
Kotarska oblast Rogatica br. 220/41

[1] Ovu akciju je izvršila Gučevska partizanska grupa Romaniske čete.
[1] Han Stijenica

BR. 263

IZVJEŠTAJ ORUZNIČKE POSTAJE PAZARIĆ OD 16 AVGUSTA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA STRAZU KOD ZELJEZNIČKOG MOSTA U ZOVIKU

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
4. 0RU2NICKE PUKoVNIJE
Broj 779/J. S-

Sukob između straža i komunista u selu Zoviku kod željezničkih mostova.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB.

Sarajevo, 20. kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Pazarić, krila Sarajevo spisom Br. 162 od 16. kolovoza 1941. izvješćuje slijedeće:

»14. kolovoza 1941. oko 24 sata u selu Zoviku, kotara Sarajevo iznenadno je jedna grupa naoružanih komunista[1] napala na stražu koja je čuvala 2 željeznička mosta, u namjeri da poruše mostove i ometu saobraćaj vlakova između Sarajeva i Mostara, što im nije uspjelo, već su isti od strane stražara odbijeni vatrenim oružjem. Napad je vršen od strane komunista 2 puta, a puškaranje je trajalo s prekidima oko 1 sat, kad su komunisti povukli se u šumu i preko brda »Horman«[2] prebacili se preko ceste koja ide od Sarajeva prema Mostaru u planinu Bjelašnicu.

Straža koja se je nalazila na čuvanju željezničkih mostova i pruge bili su željeznički čuvari Sulejman Fejzić iz Kučkovića, općine bjelašničke koji je ispalio iz karabina s kojim je zadužen kao čuvar pruge, 14 naboja, Hamet Šejić iz Graca, ppćine bjelašničke kao čuvar pruge iz karabina je ispalio 8 naboja, oružnički razvodnik ove postaje Vatroslav Pažin koji je bio u zasjedi kod mostova nije ispalio ni jednog naboja uslijed pomrčine koja je tu noć bila, a bezciljno nije htjeo pucati, a pričuvnik Franc Bizjak kao pratilac oružničkog razvodnika Vatroslava iz službenog karabina ispalio je 5

[1] Napad je izvršila grupa partizana sa Igmana pod rukovodstvom Rate Dugonjiča.
* Ormanj

naboja, tako da je od strane stražara opaljeno na napadače 27 naboja, a od strane napadača komunista na stražu ispaljen je mnogo veći broj naboja po tvrđenju seljaka sela Zovika.

Uspjeha od strane straže prilikom pucanja nije moglo biti iz razloga što je te noći bila velika pomrčina, te se nije moglo ništa vidjeti, a i sam je teren bio nepogodan zbog brežuljaka, velikog kamenja i šume, te su imali dobre zaklone napadači, a i straža tako da žrtava nije bilo ni na jednoj strani.

Prilikom pucnjave između straža i komunista saobraćaj vlakova je bio obustavljen od nadležnih predstojnika željezničkih postaja u Pazariću i Hadžićima i to: brzi vlak br. 6 zadržan je 24 minuta, a teretni vlak br. 66 je zadržan 61 minut, kad su oba puštena u saobraćaj iz Hadžića.

Vođenom istragom od strane zapovjednika ove postaje sa seljacima sela Zovika i Lokava, koji su vršili pretres terena ispod planine Bjelašnice, utvrdeno je, da je 15. kolovoza t. g. grupa komunista koja je izvršila napad na naprijed navedenu stražu sastojala se je od 7 naoružanih lica, koji su se istog dana prebacili iz šume »Vrela Krupe« u planinu Igman i tako izčeznuli.

Od strane ove postaje organizirani su naročiti poverljivi ljudi kojima je zadatak da bez oružja krstare po šumi na području ove postaje i o svakoj pojavi komunista ili četnika obavještavati će ovu postaju, koja će preduzeti mjere radi uništenja istih.«

Prednje predlažem s molbom na znanje,

Dostavljeno:

Ravnateljstvu za javni red i sigurnost, Vrhovnom oružn. zapovjedništvu, zapovjedništvu Bos. div. područja.

Zamjenik zapovjednika, podpukovnik:
Đebić — Marušić

BR. 264

IZVJEŠTAJ VODNOG ORUZNICKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U JAJCU OD 16 AVGUSTA 1941 GOD. O BORBI PROTIV PARTIZANA U SELU GORICI

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
V R H O V N O
ORU2NIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 2161 J. S.

Avgust Falat narednik
u borbi **sa** četnicima
nestao, a razvodnik
Cakić **Ahmet** ranjen.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA. —
»PREDSJEDNIŠTVO Oc —

Z A G R E B

Zagreb, 21. kolovoza 1941.

Zapovjedništvo 3. Hrvatske oružničke pukovnije u Banja Luci sa Taj. Brojem 289 J. S. od 19. kolovoza 1941. dostavilo je izvješće u sliedećem:

»Vodno oružničko zapovjedništvo Jajce, sa dopisom Taj. Broj 119 od 16. kolovoza 1941. dostavlja sliedeće izvješće:

Danas od 11 h. 30 do 14 h. jedno odelenje vojnika 2 bojnice, Travničke pukovnije u Jajcu, koja se je sastojala od 40 vojnika i 5 oružnika pod zapovjedništvom satnika g. Šoštarića izvršujući planski zadatak, naišla je u selu Gorica, općine Pljeva, kotara Jajce, na masu naoružanih četnika-pobunjenika[1], koji su ih sa svih strana osuli sa puščanom vatrom i opkolili. U borbi je lakše ranjen zapovjednik stalne ophodnje Jezero, oružnički razvodnik Ahmet Cakić **i tri vojnika, a oružnički narednik zapovjednik postaje Glogovac, Avgust Falat i 8 vojnika nestali su i o njima se do danas ništa nezna.**

Ostali vojnici i oružnici sa satnikom Šoštarićem, zbog nadmoćnosti četnika povukli su se prema selu Drev-Dol[2], a zatim u Jajce.

Za vrijeme borbe ubijeno je oko 113 četnika.[3]

[1] Napad su izvršile Prva, Druga i Treća četa partizana Janja, od kojih je docnije formiran partizanski bataljon »Pelagić«.

[2] Vjerovatno: Drenov Dol

[3] Ustaški podaci o gubicima nisu tačni: tom prilikom poginula su dva partizana.

Cetnici su u borbi upotrebljavali puške, puškomitraljeze i bombe, a čulo se je navodno i jedna strojna puška.

Ranjeni oružnički razvodnik Ahmet Cakić i 3 vojnika upućeni su danas u bolnicu Travnik na liječenje.

Oružnički razvodnik Vjekoslav Škrtić, prije borbe uhitio je i vezao u lance dvojicu četnika,. koji su za vrijeme borbe iskoristili priliku i sa lancima na rukama pobjegli u šumu, u koliko nisu isti poginuli u toj borbi.

Prednje izvješće dostavljam u vezi izviješća ove pukovnije Taj. J. S. Broj 283 od 16 ovog mjeseca, s molbom na uvid.«

Prednje dostavljam savezno izviješću Broj 2016 J. S. od 17. kolovoza 1941. s molbom na znanje. —

DOSTAVLJENO: (M. P.)

Ministarstvu Hrvatskog domobranstva »Predsjedništvo O« i Ravnateljstvu za javni red i sigurnost N. D. H. Zagreb. —

Zap>ovjednik, general: Mizler

BR. 265

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNICKOG VODA ROGATICA OD 17 AVGUSTA 1941 GOD. O RAZORUZANJU ZANDARMERISKE STANICE SEMEC

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
4. ORUŽNICKE PUKoVNIJE
Broj 836/J. S

Izvješće o razoružanju ispostave Sjemeć[1] po četnicima i ponove uspostave iste.

VRHOVNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNIŠTVU — JS —

ZAGREB

Sarajevo, 21. kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničkog voda Rogatica sa Br. 770 od 17. kolovoza 1941. dostavio je preko krila Sarajevo, slijedeće izvješće:

[1] Semeč

»13. kolovoza 1941. oko 5 sati napali su oružničku ispostavu Sjemeć[1] četnici[2], gdje je bilo 6 oružnika i to: oružnički narednik Jozo Kozina kao zapovjednik, razvodnik Ćamil Handžar i još 4 pomoćna oružnika, oružnici su se predali bez da su dali otpor četnicima jer da je četnika bilo oko 100 i da su ih opkolili. Istoga dana došlo je iz Višegrada jedno odjeljenje vojske koje je dalo dvije puške za naoružanje narednika Kozine i razvodnika Handžara, ostala pomoćna 4 oružnika došla su u Rogaticu gdje su naoružani i iste večeri sa zapovjednikom postaje Rogatica i 6 oružnika postaje Rogatica otišli u Sjemeć radi uspostavljanja ophodnje, gdje su stigli 14. kolovoza rano i uspostavili stalnu ophodnju te se zapovjednik postaje Rogatica vratio u Rogaticu sa svojim oružnicima.

Oružnici stalne ophodnje Sjemeć nisu htjeli ostati na ophodnji već su se 14. kclovoza uputili za Rogaticu, gdje sam ih saslušao i ponovo 15. kolovoza 1941 odveo u Sjemeć i uspostavio ophodnju pojačavši je sa 3 oružnika sa postaje Rogatica, i sa istim oružnicima ophodnje Sjemeć osim pomoćnog oružnika Ćamila Ajnadžić, koji je povredio nogu i ostao u Rogatici, dok bude sposoban otići u Sjemeć. Prema tome sada na ispostavi Sjemeć ima 8 oružnika sa zapovjednikom, kome sam naredio da uzme i milicionere, koji će im biti u pomoći.

Četnici koji su 13. kolovoza 1941. razoružali oružnike odnijeli su sa sobom oružje i municiju oružnika, kao i oružni pribor, službene knjige, krugovalni aparat kojeg je postaja imala i željezničke legitimacije narednika Kozine i razvodnika Handžara i jedne oružničke hlače.

Oružnike četnici nisu zlostavljali već im samo rekli da idu kući, jer ako ih nađu kad drugi put dođu, da će ih poklati.

Četnici su bili sve seljaci samo su neki imali šajkače i kabanice i vođa istih rekao je oružnicima da su oni narodna vojska i da imaju veze sa Moskvom, u ovom četničkom zapovjedniku prepoznao je pomoćni oružnik Ajnadžić Ćamil bivšeg vježbenika koji je radio ranije kod pomoćne Zaklade u Rogatici, te prema opisu zaključuje se da je to Danilo Đokić iz Bandina Odžaka, općine Glasinačke, koji je skoro otpušten iz službe iz pomoćne zaklade u Rogatici. Naredio sad zapovjedniku postaje Sokolac da izvidi dali se pomenuti Đokić nalazi kod kuće u Bandinu Odžaku. Postupak protiv oružnika ove stalne ophodnje, zato što su se dali razoružati, u toku je.«

Prednje predlažem s molbom na znanje, u vezi brzojava J. S. Br. 761 od 13. ov. mjeseca.

26. VIII. 1941

[1] Semeć

[2] Akciju je izvršila grupa partizana pod komandom narodnog heroja Danila Dokića.

Dostavljeno:

Ravnateljstvu za javni red i sigurnost, Vrhovnom Oružn. Zapovjedništvu i zapovjedništvu Bos. div. područja i Voj. Krajine.

Zamjenik zapovjednika, potpukovnik: Đebić — Marušić

BR. 266

DESETODNEVNI IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TRECE ORUZNICKE PUKOVNIJE O AKCIJAJVIA USTANIKA NA TERITORIJI BOSANSKE KRAJINE U VREMENU OD 8 DO 18 AVGUSTA 1941 GODINE

ZAPOVJEDNIŠTVO 3. HRVATSKE ORU2NIČKE PUKOVNIJE
Taj. J. S. Broj 286.

Doglasno izvješće dostavlja. —

ZAPOVJEDNIŠTVU 4 HRVATSKE ORUZNICKE PUKOVNIJE

SARAJEVO.

Banja Luka, 18. kolovoza 1941.

U smislu Privremenog Uputa za organizaciju i rad izvještajne službe u voijsci, izdanog po Glavnom Stožeru Vojskovođe pod V. T. S. Broj 1123 od 22. srpnja 1941. dostavljam doglasno izvješće za vrijeme od 8. do 18 kolovoza 1941. Sa područja ove pukovnije u slijedećem:

... I. OPĆA UNUTARNJA SITUACIJA:

2. Četnička akcija[1] i preduzete protu-mjere:

Četnička akcija, koja je započela na području ove pukovnije 26. srpnja 1941., uprkos preduzetih energičnih mjera za njeno ugušenje, još i dalje traje. Zahvaljujući gerilskom načinu vodenja borbe, gorovitosti i pošumljenosti terena, gdje se pobunjenici zadržavaju, te teškom pristupu k istima uslijed neprohodnosti terena i slabih puteva, nadalje zahvaljujući dobrom poznavanju terena i podršci

[1] Vidi predgovor

na koju nailaze kcd grko-istočnog življa, četničko-komunistička pobuna na teritoriji ove pukovnije nije mogla do sada biti likvidirana. Nadalje naše snage još uvjek nijesu svuda toliko jake, da bi se na svakom mjestu pojave pobunjenika mogle sa istima uhvatiti u koštac, već su prinuđene na povlačenje. Obzirom na gerilski način vođenja borbe pobunjenika, bilo bi oportuno također i sa naše strane voditi borbu sa istima na isti način i istima sredstvima. Toga radi bilo bi potrebno oružničke postaje pojačati sa pouzdanim gradanima u trostrukom broju oružnika nalazeći se po oružničkim postajama te iste nacružati i staviti pod zapovjedništvo zapovjednika oružničke postaje, koje bi jedin,o sa na ovaj način dovoljno stvorenom snagom, a koja bi se kretala na svakoj postaji od pri$_r$like od 30—50 momaka, bile u saradnji sa susjednim oružničkim postajđma te dislociranim vojnim s'nagama u mogućnosti odupreti se svakom napadu kao i sa istima zametnuti borbu. Na ovaj način već su neke oružničke postaje na području ove pukovnije pojačane, a pojačava će se i druge gdje god će to biti potrebno.

Kao glavnije momente u ovoj četničko-komunističkoj akciji i preduzimanju protuakcija naših snaga u cilju ugušenja pobune iznose se slijedeći dogadaji:

29. srpnja 1941. ophodnja oružničke postaje Otoka razvodnik Kuzman Borovina i pomoćni oružnik Rasim Delić, nalazeći se na osiguranju željezničke pruge, kod željezničke postaje Blatna bila je napadnuta razoružana i zarobljena od strane četnika[1]. Ophodnja je 3. kolovoza t. g. bila iz ropstva puštena u slobodu.

29. srpnja 1941. došla je jedna grupa od 15 četnika[2] u šumu Lipik, koja je udaljena od grada Bos. Krupa oko 1 km., te odatle pokušal napad na grad, isti su po ustašama i oružnicima bili odbijeni nekoliko kilometara od Krupe.

30. srpnja 1941. navalili su četnici® na zaseok Govedarnicu, koji je udaljen od Bos. Krupe 2 km. Četnici su odbijeni uz gubitak 18 četnika, dočim je u borbi poginuo jedan ustaša a nekoliko ih je ranjeno.

30. srpnja 1941. jedna grupa četnika[4] napala je oružničku postaju Benakovac. Momčad iste postaje prihvatila je borbu, ali usljed nadmoćnosti četnika podlegli su istima te su četiri oružnika po četnicima zarobljeni. Poslije toga ova skupina četnika navalila

[1] Ovu akciju izvršili su ustanici iz Rujiške i Čadavice pod komandom Milana Ličine.

[2] Neki manji prepad koji su izvršili ustanici iz Podgrmeča — Gudavčani i Suvajčani.

[3] Akciju su izvršili ustanici iz Gudavca i Suvaje (Podgrmeč). Ustanici nisu imali gubitke. Poginuli »četnici« koje navode ustaše vjerovatno su nenaoružani seljaci.

[4] Akciju su izvršili ustanici sa teritorije Benakovac — Japrs — Hašani — Jasenica. Muslimani nisu ubijani nego su ustaše evakuisale muslimansko stanovništvo iz sela, a prazna sela su sami palili.

je na sela Dubovik. Potakinje[1], Ostrožnicu, Badić mali 1 veliki[2], sva kotara Bos. Krupa, ista popalili i poubijali mnogo muslimanskog življa.

30. srpnja 1941. pod žestokim pritiskom četnika napustili su oružničku postaju Nebljusi (Gospićsko oruž. krilo) zapovjednik postaje narednik Tomo Sombolac i još dva oružnika te došli na oružničku postaju Zavalje, gdje su se sklonili od četnika.

31. srpnja 1941. četnici[3] su napali oružničku postaju Glodina-Oružnici ove postaje pod borbom povukli su se na oružničku postaju Otoka, dočim se za sudbinu priv. oružnika Ivana Mlinarića, koji je u vrijeme napada bio službujući na postaji, ne zna.

31. srpnja 1941. grko-istočnjaci na reonu oružničke postaje Bužin počeli su napuštati svoje domove i odlaziti u šumu zv. Corkovača. Pri napuštanju domova, pucali su na muslimane, našto su muslimani također odgovorili puščanom vatrom. Ovom prilikom muslimani su zapalili nekoliko kuća grko-istočnjaka. Tek drugog dana je uspostavljen red po odredu ustaša koji je stigao iz Gline.

31. srpnja 1941. poginuo je priv. oružnik oružničke postaje Potoci Hasan Kadinić, koji se nalazio u borbi sa četnicima[4] u obrani oružničke postaje Ribnik. Isti je 1. kolovoza t. g. sahranjen u selu Velijama kotara Ključ, po nalogu četnika. Prilikom vođene borbe nestali su takoder oružnici Vladimir Vanjek i Marko Kristić, čija sudbina za sada je nepoznata. Zapovjednik iste postaje sa preostalim oružnicima pod borbom povukao se na oružničku postaju Ključ gdje se sada nalazi i na reonu iste vrše službu.

1. kolovoza 1941. u selu Zabljače[5], kotara Ključ, napao je veći odred četnika[0] na automobil u kojem se vozio jedan naš odred. Automobil je' napadnut bombama i puščanom vatrom te potpunoma izgorjeo. Teže je ranjen nadcestar Josip Prohaska a lakše oružnici Ivan Katović i Mile Pavičić.

1- kolovoza 1941. četnici' su kod sela Zabljađa[s], Kotar Ključ porušili jedan most na putu Ključ — Sitnica, i 200 metara brzoglasne linije, a po selima Zablaću i Velićevu zapalili mnogo muslimanskih kuća.

2. Kolovoza 1941- odbjegli su od svojih kuća Jovo[9] i Branko Kurija, oba iz sela Pavlovca, kotara B. Luka, te su počeli po okoli-

[1] Potkalinje
[3] Veliki i Mali Radić
[3] Vidi primjedbu br. 4 na strani 593
[4] Na ovom terenu djeiovali su partizanski odredi Ribnika i okoline iz kojih je kasnije formiran Ribnički bataljon.
[5] Zablaće
' Vidi primjedbu br. 4.
[1] Vidi primjedbu br. 4.
[3] Zablaće
* Jovo Kurija; postao četnik i poginuo u borbi protiv Dartizana -1944 godine.

šnim selima pozivati grko-istočnjake na pobunu. Naše oružničke snage povele su potragu za istima ali bez uspjeha, jer se negdje vješto kriju. Seljaci, koji su se odazvali pozivu braće Kurija, uhićen: su i predani vlastima.

3. kolovoza 1941. u mjestu Zablaće, kotara Ključ, četnici[1] su napali puščanom vatrom jedan naš teretni kamion kojom prilikom je poginulo 8 lica, a 16 teže i lakše ranjeno. Među poginulima nalazi se i jedan časnik koji je kao ranjen pošao u Banja Luku u bolnicu, a ostali su bili građani koji su bili pozvani na vojnu dužnost.

4. kolovoza 1941. oko 23 sata izvršen je napad na kuću državnog lugara Joze Mustapića u Srednjoj Šnjegotini, kotar Teslić, pucnjavom iz pušaka i revolvera od oko 10 naoružanih i nepoznatih Ijudi, kojom je prilikom Mustapić lakše ranjen u lijevo rame. Istraga je u toku

5. kolovoza 1941. prilikom borbe sa četnicima[2] na mjestu zv. Kruškovac, jugozapadno od sela Aginaca, kotara Bos. Dubica, pogi nuo je jedan ustaša a drugi je ranjen u ljevu nogu sa streljivom »Dum dum« te je upućen u bolnicu u Sisak.

5. kolovoza 1941. naden je lješ vodnika dobrovoljačke satnije (ime nije ustanovljeno do sada) kod sela Aginaca, kotar Bos. Dubica ...

6. kolovoza 1941- četnici su napali na selo Ljubovo[3], kotar Jajce, i zapalili ga. Naseljenici ovog sela, koji su muslimani, pravovremeno su se sklonili u susjedno selo.

6. kolovoza 1941. u Gor. Sanici, kotar Ključ, jedan naš odred pod zapovjedništvom natporučnika Vuka Butine vodio je borbu sa četnicima[4]. Ovom prilikom natporučnik Butina teško je ranjen u desnu slabinu tako, da je na putu za Banja Luku preminuo.

7. kolovoza 1941. na cesti Bos. Dubica — Bos. Kostajnica kod potoka Mlječanica, četnici[5] su zarobili 12 osoba Njemačke narodnosti, koje su se vraćale u selo Ranovac, kotar Bos. Dubica, radi hranjenja svoje stoke.

7. kolovoza 1941. oko 17 sati ubijen je od strane četnika Mehmed Memić iz sela Memića, kotara Banja Luka, u šumu zv. Ljubačevo, koji je sa još 7 drugova nosio oružje u selo Memići za naoružanje tamošnjih seljaka za obranu od četničkih napada. Prilikom napada četnici nijesu uspjeli odnijeti oružje od napadnutih seljaka.

[1] Vidi primjedbu br. 4 na strani 594

[2] Akciju je izvršila grupa ustanika koja je početkom septembra 1941 god. ušla u sastav Dubičke partizanske čete.

[3] Akciju su izvršili partizani Pljeve. Selo Ljubovo bilo je jako ustaško uporište.

[4] Akciju izvršio Jelašinovački partizanski odred pod komandom Petra Škundrića. Isti odred je djelovao u sastavu Prvog bataljona »Sloboda«.

[5] Vidi primjedbu br. 2.

8. kolovoza 1941. pod Staretinom, kotar Glamoč u borbi sa četnicima[1] teško je ranjen oružnički satnik Andrija Frank i još 10 oružnika i domobranaca, dočim je 6 oružnika i domobrana poginulo.

8. kolovoza 1941. u 4 sata dignut je u zrak po četnicima drveni most na rijeki ponor[2], 9 km. od Sitnice, kotara Ključ. Istoga dana ok 12 sati došli su četnici u Gradec[3], kotar Ključ, i s'lom odveli 2—3 čovjeka u nepoznatom pravcu. Tokom iste noći pokidana je brzoglasna linija Sitnica — Ključ od strane četnika. Odmah je upućen u Sitnicu odred od 10 oružnika i ustaša radi čuvanja tog kraja.

8. kolovoza 1941. na putu između Bos. Petrovca i Bravskog, od četnika[4] napadnuta je kolona do 7 kamiona vojnih, koja je prevozila streljivo i hranu pod pratnjom 120 domobrana. Jedan kamion eksplodirao je, a druga dva kamiona skroz su razvaljena od pobunjenika, dočim su ostali kamioni oštećeni. Od 120 domobrana vratilo se samo 30 u Ključ. Što je sa ostalim domobranima i kamionima za sada nije pozitivno ustanovljeno.

11. kolovoza 1941. napali su četnici[5] iz šume zv. Cišina i otvorili vatru na grad Jajce. Naša vojska odbila je napad bez žrtava. Istodobnp četnici su napali na želj. stražaru u selu Bravnicama, kotar Jajce, i svu metcima isprobijali. U stražari se nalazio jedan odred naše vcjske, koji je napadače odbio. Žrtava sa naše strane nije bilo, a na protivničkoj još nije poznato.

11. kolovoza 1941. oko 1 sat četnici su napali ponovno na oružničku postaju Bravsko, ali je napad od strane oružnika bez žrtava odbijen. U toku dana stiglo je pojačanje vojske, koja je preduzela akciju protiv četnika.

12. kolovoza 1941. napadnut je po četnicima[6] odjel vojske određen za opravku brzoglasne linije Sitnica — Ključ, u selu Zablaće 10 km udaljeno od Ključa. Odjel je primio borbu kojom je prilikom teže ranjen zapovjednik odjela natporučnik Viro i jedan oružnik, dočim je 11 domobrana i 1 oružnik prilikom borbe poginulo.

13. kolovoza 1941. kod sela Palančišta, kotar Prijedor, napadnuto je odjeljenje naše i njemačke_vojske po četnicima[7], kojom je prilikom bilo više ranjenih vojnika, od kojih su 3 njemačka vojnika podlegli ranama.

[1] Akciju su izvršili partizanski odredi Glanioča i okoline koji su uskoro objedinjeni pod komandom štaba Glamočkog bataljona.

[2] Ponor

' Vjerovatno: Graci

* Akciju je izvršila grupa od oko 20 partizana iz Drvarskog kraja pod komandom Milana Zorića i Marka Srdića.

[5] Akciju su izvršili partizani Janja (II četa).

[6] Vldi primjedbu br. 5.

[7] Akci.iu je izvršila Udarna desetina koja je formirana prvib dan3 ustanka na Kozari.

13. kolovoza 1941. u 13 sati, kod sela Arapaš, kotar Bos. Krupa, četnici su napali hodžu Pijanhodžića Hasana, koji se vozio na kolima u društvu sa Sefikom Sejdićem i Huseinom Kurtovićem. Ovom prilikom je hodža ranjen u trbuh a Sejdić u vrat.

13. kolovoza 1941. u 17.30 sati naš odred od 9 vojnika i 10 domobrana u selu Ljubačevu, kotar B. Luka, sukobio se sa četnicima[1] koje je nakon borbe rastjerao- Žrtava na strani odreda nije 'bilo, dočim je na strani četnika ranjen jedan četnik.

15. kolovoza oko 15.30 sati izvršen je napad od strane četnika[2] na oružničku postaju Skender Vakuf. Napad je odbijen od oružnika i mještana. Ovom prilikom poginuo je jedan četnik i jedan mještanin. Ovom prilikom su četnici opljačkali općinsku kasu, poštu i nekoliko trgovačkih radnji u Skender Vakufu.

16. kolovoza 1941. u 12 sati kod sela Gorica, kotar Jajce, napadnut je po četnicima[3] i opkoljen naš odred od 40 vojnika i 3 oružnika. Prilikom borbe oružnik Ahmed Čakić lakše je ranjen u desno rame, dočim je narednik August Patat navodno zarobljen. Vojnici ovog odreda pojedinačno kroz šume izbijaju u Šipovo i Jezero, Kotar Jajce. Četnika je bilo oko 2500 do 3000 .naoružanih sa raznovrsnim oružjem i oruđem.

17. kolovoza 1941. u 16 sati ubili su četnici[4] iz zasjede u šumi zv. »Kekića Glavica«, kotar Bos. Krupa seljaka Šemziju Kurtovica, a ranili Fehima Kurtovića i Nuriju Kosanovića, svi iz sela Arapuše, kotar Bos. Krupa. Ovom prilikom četnici su zarobili 2 kola sa konjima i hranom, jednu vojničku pušku i 100 naboja.

17. kolovoza 1941. oko 18 sati na Visokoj Gredi na putu Bos. Krupa—Petrovac dočekan je po četn'cima[5] i napadnut jedan teretni automobil, u kojem su se nalazili 5 vojnika i nekoliko građana. Kamion je potpuno uništen. Poginulo je svih 5 vojnika, šofer i neko-Hko građana.

Na svima linijama i po svima mjestima gdje su se pojavili četnici, a kako je to napred navedeno, oružn'ništvo je sudjelovalo u svima akcijama na ugušivanju četničkog pokreta samostalno i uz pomoć domobrana ustaša i građanskih naoružanih lica. Operacije naše vojske u većem stilu vode se oko Oštrelja i njegove okoline po zapovjedništvom zapovjednika Vrbaskog diviz. područja generala Rumlera.

[1] Akciju je izvršila grupa partizana pod komandom narodnog heroja Danke Mitrova.

[3] Akciju je izvriila grupa od oko 25 naoružanih partizana pod komandom narodnog heroja Danke Mitrova i Drage Mažara.

[3] Napad su izvršile Prva, Druga i Treća četa partizana Janja (od ovih partizana krajem 1941 god. formiran je bataljon »Pelagić« Trećeg kraj. odreda. U ovoj borbi poginula su 2 partizana, zaplijenjeno je 6 pušaka i 2000 metaka.

[4] Akciiu su izvršili ustanici iz Gornjih Petrovića i Dubovika.

[5] Vidi dok. br. 38 od 23 VIII 1941 godine.

3. Komunisti:

Komunistička akcija od poslijednjeg desetodnevnog izvješća pa do danas nije se nigdje posebno osjetila, osim u mjestima koje su četnici zauzeli. Ova komunistička akcija ispoljila se je u isticanju crvenih zastava i komunističkih poklika. Po ostalim mjestima lica sumnjiva komunizmu uhićena su i čuvaju se pod jakom stražom.

DOSTAVLJENO:

Vrhov. oruž. zapovjedništ. Zagreb;
Vrbas, divizijskom području;
Vel. Zupanu Zupe Sana i Luka i
Zapovjedništvu 1. 2 i 4. oružnič.
pukovnije.

(M. P.) Zapovjednik, pukovnik
21. VIII. 1941 Novak, puk.

BR. 267

IZVJEŠTAJ ORUŽNICKE POSTAJE KLJUC OD 18 AVGUSTA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA DOMOBRANSKO-ŽANDARMERISKU PATROLU NA PUTU KLJUC-SITNICA

ZAPOVJEDNIŠTVO 3 HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 815-

Napad četnika na vojnike i oružnike na području postaje Ključ.

VRHOVNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNISTVU

ZAGREB

Banja Luka, 21. kolovoza 1941.

Oružnička postaja Ključ sa dopisom Broj 708. od 18. kolovoza 1941. godine dostavlja slijedeće izvješće.

»Prema zapovijedi pukovnije određena su 3 oriižnika ove postaje za pojačanje oružničke postaje Sitnica i to: Muharem Hodžić, Josip Pinter i Martin Jaketić, koji su 11. kolovoza 1941. tamo i upućeni.

Dne 12. kolovoza 1941. ova napred tri navedena oružnika sa još jeđnim oružnikom postaje Sitnica i 20 vojnika, sve pod vod-

stvom jednog domobranskog časnika, došli su iz Sitnice na ovu postaju, koji su usputno opravljali brzoglasnu liniju.

Istog dana ovaj ceo odred krenuo je iz Ključa prema Sitnici, radi dalje opravke brzoglasne linije.

Međutim četnici su sa obje strane puta Ključ—Sitnica postavili zgodne i jake zasjede, te kada je ovaj naš odred naišao, četnici su ih (opkoljeno) sa žestokom puščanom vatrom napali[1].

Naš odred koji je neoprezno išao kroz ove opasne krajeve, ipak je primio borbu i sa četnicima se borili sve dok im je trajalo naboja. Ovaj naš odred bio je naoružan, pored pušaka i još sa jednim puškomitraljezom.

U vođenoj borbi pošto su četnici primjetili, da je našem odredu ponestalo naboja, onda su četnici navalili jurišem na odred i tako ga pobili i rasterali.

U ovoj borbi poginulo je 11 vojnika i jedan oružnik Muharem Hodžić, a teže je ranjen domobranski časnik i jedan oružnik Tomac, dočim ostali vojnici i dva oružnika zarobljeni su po četnicima, ali poslije povratila su se još 4 od ovih zarobljenih vojnika, a za ostale još se ne zna štaje sa njima bilo, ali kako se može predstalati[2], da su i oni pobijeni po četnicima.

Sve oružje od ovoga odreda palo je u ruke četnika, ali bez naboja.

Ranjeni časnik i oružnik upućeni su u bolnicu na liječenje, a poginuli vojnici i oružnik Hadžić sahranjeni su 13. kolovoza 1941. u Ključu.

Gubitak četnika u ovoj borbi nije poznat.

Prema prednjem i do sada prikupljenim podatcima, vidi se da četnici koriste dobre prilike postavljanjem zasjeda pored puta i tako napadaju naše manje odrede i unušataju[3] ih, što im je u ovome kao glavni cilj, samo da se dokopaju oružja i ostalog streljiva od naših ubijenih i zarobljenih vojnika.«

Prednje izvješće dostavljam u svezi brzoglasnog izvješća ove pukovnije Taj. Br. 268/J. S. od 12. kolovoza 1941- godine.

DOSTAVLJENO:

Vrhov. oruž. zapovjedništvu Zagreb,
Ravnatelj. za jav. red i sigurnost,
Velikom Zupanu Zupe Sana i Luka i
Vrbaskom diviziskom području. —

Zapovjednik, pukovnik
Novak, puk-

[1] Napad su izvršili dijelovi Prve partizanske čete za Bosansku Krajinu.
[2] Pretpostaviti
" Uništavaju

BR. 268

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUZNICKE POSTAJE U KNEZINI OD 18 AVGUSTA 1941 GOD. O RAZORUZANJU NEPRIJATELJSKE PATROLE IZMEDU KRNJIJA I LJUTE STRANE

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
Z A P O V J E D N I Š T V O
4. ORUŽNICKE PUKoVNIJE
Broj 848/J. S-

Mehmed Dumonjić pokusni oružnik u borbi sa četnicima ranjen.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Z A G R E B.

Sarajevo, 22 kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Knežina, krila Tuzla spisom Br. 482 od 18. kolovoza 1941. izvješćuje slijedeće:

»17. kolovoza 1941. oko 6 sati prekinuta je brzoglasna veza između Knežine i Sokolca, kotara Vlasenica.

Znajući da je ova veza prekinuta od strane četnika — odmetnika, istog dana oko 9 sati upućena je ophodnja ove postaje oružnički razvodnik Salih Surković i pokusni oružnik Mehmed Dumonjić, sa još 11 naoružanih seljaka — milicionera sa vojničkim puškama, da brzoglasnu Hniju poprave i sa pošte Sokolac, da podignu beriva oružnika ove postaje. Istog dana vraćajući se iz Sokolca za Knežinu, oko 18 sati, izmedu sela Krnjija i Ljute Strane, općine Glasinačke, kotara Rogatičkog dočekalo ih je iz zasjede oko 50 naoružanih odmetnika[1], koji su ispalili plotun iz pušaka na ophodnju, koja je primila borbu i poslije puškaranja od V\ sata, daleko nadmoćniji odmetnici, uspjeli su opkoliti ophodnju sa svih strana. U ovoj borbi ranjen je pokusni oružnik Mehmed Dumonjić, kroz butinu desne noge, a odmetnicima je uspjelo razoružati svih 11 seljaka i ranjenog oružnika Mehmeda Dumonjića, od kojeg su odnijeli: karabin broj 61678, nož broj 8142 i pištolj broj 21028, 60 naboja za pušku, 16 naboja za pištolj te opasač sa viskom i ostalu opremu, dok je oružnički razvodnik Salih Šurković uspio sa puškom i pištoljem da izbjegne i na ovoj postaji se javi istog dana oko 20 sati.

Ranjeni oružnik Mehmed Dumonjić, istog dana prenešen jepo razoružanim seljacima do oružničke postaje u Sokolcu, gdje mu je

[1] Ovu akciju su izveli partizani Romaniskog odreda Romaniske čete.

ukazana prva pomoć i odakle je istog dana odpremljen samovozom u Rogaticu radi liječenja.

O slučaju ova postaja nije mogla izvijestiti nikoga, pošto su prekinute sve brzojavne i brzoglasne veze na svaku stranu.

Kod ranjenog oružnika Mehmeda Dumonjića, pored ostale opreme i oružja, nalazio se i amanetnik ove postaje kojim su podignuta beriva, kojeg su odmetnici odnijeli, dok je novac u sumi od 13.700 Kuna, oružnički razvodnik Salih Šurković, uspio da spasi.«

Prednje predlažem s molbom na znanje. Krilnom zapovjedništvu Tuzla naređeno je da preduzme mjere za popravku pokidanih linija.

Dostavljeno:
Ravnateljstvu za javni red i sigurnost, Vrhovnom Oružn. Zapovjedništvu i zapovjed. Bos. div. područja i Voj. Krajine.

Zapovjednik, pukovnik.
Pavelić

BR. 269

IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUZNICKOG ZAPOVJEDNIŠTVA BIHAĆ OD 19 AVGUSTA 1941 GOD. O NAPADU USTANIKA NA VOJNE KAMIONE NA PUTU BOSANSKI PETROVAC — VRTOCE

ZAPOV.JEDNIŠTVO 3 HRVATSKE
ORU2NIČKE PUKOVNIJE
Taj. J. S. Brcj 297.

Izvješće o situaciji na području krila Bihać. —

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRZAVE HRVATSKE

Z A G R E B.

Banja Luka, 20. kolovoza 1941.

Krilno oružničko zapovjedništvo Bihać sa dopisom Taj. Broj 169. od 19. kolovoza 1941. dostavlja slijedeće izvješće:

»Prema zapovijedi Taj. J. S. Broj 212. od 14 kolovoza 1941. za 19. kolovoza 1941. dostavljam slijedeće izvješće:

18. ovoga mjeseca oko 22 sata napadnuta su 3 vojna teretna samovoza na putu između Bos. Petrovca i Vrtoče[1]. Dva teretna samovoza su uništena, a jedan je uspjeo da se izvuče i dođe do Bihaća bez jedne gume na kotačima. U ovome teretnom samovozu ranjeno je 7 domobrana koji su preveženi u javnu bolnicu u Bihaću na liječenje. Posada na dva uništena teretna samovoza od 13 domobrana raspršena je i nestala i još se ne zna za njihovu sudbinu.

Oružnička postaja Zavalje brzoglasno javlja, da su se u noći od 18. na 19. kolovoza četnici prebacili iz šume Drenovača — pored puta Bihać — Donji Lapac — u Somišlje, u neposrednu blizinu Hrvatskog sela Skočaja.

Zapovjednik voda iz Cazina javlja brzoglasno, da dijelovi naše vojske u noći od 18 na 19 kolovoza stižu iz Gline i Slunja u Veliku Kladušu, odakle će poduzeti akciju protu četnika u Krstinji i Cetingradu.[2]

Zeljeznička postaja Cazin javila je brzoglasno, da su u noći od 18 na 19 kolovoza 1941. pobunjenici izvršili napad na muslimansko selo Brekovicu, koji i sada traje.

Zapovjednik oružničkog krila u Bos. Petrovcu javlja, da je 18. ov. mjeseca u 22 sata došlo oko 700 ustaša iz Zagreba u Bos. Petrovac.«

Prednje se dostavlja u svezi izvješća ove pukovnije Tajni J. S. Broj 295. od 19. kolovoza 1941. sa molbom na uvid.

DOSTAVLJENO:

Vrhovnom oružničkom zapov. Zagreb,
Ravnatelj. za jav. red i sigurnost,
Velikom Zupanu Zupe Sana i Luka i
Vrbaskom diviziskom području. —

Zapovjednik, pukovnik
Novak, puk.

(M. P.)

[1] Napad su izvršili partizani Četvrtog odreda Prvog bataljona »Sloboda«.

[2] Cetin Grad

BR. 270

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNICKE POSTAJE SKENDER VAKUF OD 20 AVGUSTA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA SKENDER VAKUF

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
3. ORU2NIČKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 888.

Napad četnika[1] na mjesto i oružničku postaju Skender Vakuf.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST NEZAVISNE DRZAVE HRVATSKE

ZAGREB.

Banja Luka, 1. rujna 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Skender Vakuf sa dopisom Broj 519 od 20 kolovoza 1941, izvješćuje:

Dne 15. kolovoza 1941. oko 15 sati izvršen je napad od strane četnika i komunista na mjesto i oružničku postaju Skender Vakuf. Napad na vojarnu bio je izvršen sa svih strana pucanjem iz pužaka i bacanjem bombi. Borba je od strane oružnika odmah prihvaćena, koja je trajala sve do 22 sata istoga dana. Najžešći napad je bio na glavni ulaz i prozore vojarne sa sviju strana. U napadu na oružničku vojarnu učestvovalo je preko jedne stotine pobunjenika, od kojih je od prilike bila jedna polovina naoružana vatrenim oružjem. a ostali sa vilama, sjekirama i koljem.

Pobunjenici su za vrijeme ove borbe tri puta pozivali oružnike na predaju, govoreći pri tom: »Zapovjednik postaje narednik Sever, dođi da pregovaramo i odloži oružje, dajemo Vam časnu riječ da vam se ništa neće dogoditi, mi ne radimo za Cara ni Kralja, već samo za pravdu naroda.« Na ove je riječi od strane oružnika otvorena još veća i žešća puščana vatra na pobunjenike, koju su pobunjenici uzvratili iz pušaka i bacanjem bombi i vikajući gromkim glasom »Hura«. Ni tada kod oružnika nije nastala nikakova pometnja, već se i dalje vodila jednaka puščana vatra iz pušaka i bacanjem bombi iz vojarne na pobunjenike koji su prestali sa pucnjavom i povukli se u šumu, te iz šume ponova napadali sa pucnjavom iz pušaka.

[1] Napad su izvršili partizani sa Manjače.

U ovoj borbi od strane oružnika gubitaka nije bilo, dočim su na strani pobunjenika ubijena 2 napadača, kojima se identitet nije mogao ustanoviti. Ovi su ubijeni u blizini same oružničke vojarne. Jedan od ubijenih pobunjenika nađen pred vojarnom, dočim su drugog pobunjenici odnijeli na mjesto zv. »Vrčevice« udaljeno oko 4 km. i zakopali, gdje je sutra dan prilikom pretresa terena pronađen. Ubijeni pobunjenici po nošnji odijela izgleda, da su iz sela Ljubačeva ili Krmina, kotara Banja Luka. Bilo je i ranjenih koje su sobom odnijeli.

U prvoj borbi od strane mještana poginuo je Muho Omerinović, težak, star 45 godina, koji je bio kao civilna straža u šumi odakle su pobunjenici izvršili napad, te od ubijenog odnijeli vojničku pušku i 14 naboja. Omerinovića su pobunjenici ubili zato, što je ovaj na njih ispalio jedan naboj. Od vojarne, udaljeno oko 100 metara, nalazila se dva mještanina na straži, koje su pobunjenici zarobili i oteli puške sa po 15 naboja, te ih zatim pustili.

Kod ubijenih četnika nije pronađeno nikakovo oružje, osim 2 velika dinamita pred vojarnom koje su vjerovatno pokušali baciti u vojarnu.

Prilikom napada na vojarnu i borbe oko iste, jedan dio pobunjenika upao je u mjesto Skender Vakuf i opljačkao najprije poštu, iz koje su odnijeli 3000 dinara, kao i 2 krugovalnika, zatim su upali u odeljenje b. b.[1] i od čuvara oteli jedan ispitivački brzoglasni aparat, te nasilno ušli u dućan trgovca Idriza Palica i odnijeli raznih stvari u vr'jednosti oko 60.000 Kuna. Od ovih opljačkan'h stvari iz dućana, pronadeno je kod težaka Dušana Glavaša, iz Zivinaca[2], 3 para gumenih opanaka, koji je učestvovao u napadu sa pobunjenicima, a ostale stvari prema izjavi Glavaša, da su ih pobunjenici sa sobom u šumu Čemernica odnijeli. Glavaš je uhičen i predan vlastima.

Prilikom ovoga napada na oružničku vojarnu, puščanim nabojima razbijena su 54 prozorska stakla, oštećeni zidovi, vrata i druge stvari tako, da se šteta cijeni na oko 2.500 Kuna.

U borbi sa napadačima, utrošeno je od strane oružnika 537 puščanih naboja i 7 bombi.

Napadači su na rukavima, kapama i šeširima nosili crvene petokrake zvijezde.

Glavni voda napadača na mjesto i oružničku postaju Skender Vakuf bio je Đuro Komljenović[3] iz sela Čukovca, kotara Kotorišće koji je iste i doveo. Isti se sada nalazi u bjegstvu sa komunistima.«

[1] Brzoglasno — brzojavno odeljenje
[2] Živinice
[3] Dujko Komljenović, poginuo na Kozari maja 1943 godine.

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje i uvid, a u vezi izvješća ovog zapovjedništva J. S. Broj 801 od 18. kolovoza o. g. —

Dostavljeno:

Vrhov. oruž. zapovjedništvu; Ravnat. za jav. red i sigurnost; Vel. Županu 2upe Sana i Luka; i Vrbaskom divizijskom području. —

(M.P.)

Zapovjednik. pukovnik
Novak, puk.

BR. 271

NAREĐENJE ORUŽNIČKOG KRILNOG ZAPOVJEDNIŠTVA U SARAJEVU OD 21 AVGUSTA 1941 GOD. ZA POJAČANO OBEZBJEĐENJE ŽELJEZNIČKIH I TELEFONSKIH VEZA

ORU2NIČKO KRILNO ZAPOVJEDNIŠTVO
Taj. Broj: 222

Sarajevo 21 kolovoza 1941.

SVIMA JEDINICAMA OVOG KRILA

U poslijednje vrijeme pojačana je četnička akcija na području Rogatičkog i Sarajevskog oružničkog voda. Ovu potpomažu i komunisti nagovarajući srpski živalj za odmetanje, da bi ga mogli upotrijebiti za razna akta terora i sabotaže. To se najbolje manifestuje na reonima onih oružničkih postaja kroz koje prolazi željeznička pruga. Vođe komunista daju obično četnicima pojedine zadatke da ih izvrše kao na pr. da prerežu brzoglasne stubove, prerežu brzoglasnu žicu, zapale most, pokvare most na pruzi ili samu prugu oštete itd.[1]

Najžalosnija je činjenica, da ovi destruktivni elementi u dosta slučajeva i uspiju svoje namjere sprovesti u djelo. U ovom uspiju samo na onim postajama, gde zapovjednici postaja slabo poznaju situaciju na svome reonu, gdje su slabo organizirali službu osiguranja željeznica i brzoglasnih veza i gde su plašivi.

[1] Na teritoriji Sarajevskog i Rogatičkog sreza djelovala je u to vrijeme Romaniska partizanska četa. Vidi dokumenat br. 2.

Postaje gdje prolaze željeznička pruga i brzoglasna linija, kao i važni putevi pojačao sam sa dovoljnim brojem pomoćnih oružnika.

Da bi se potpuno osigurao željeznički i brzojavni saobraćaj, —

Z A P O V J E D A M :

1) Da zapovjednici postaja osiguraju sve važne objekte na željezničkoj prugi i samu prugu i brzoglasnu liniju jačim ophodnjama a ne kako sam primjetio, da ophodnje samo čuvaju želj. postaju i da se nikud ne maknu iz ovih. Radi ovoga se je desilo, da je u toku jedne noći oboreno 20 brzoglasnih stubova, kraj željezničke pruge.

2) Da oružničke ophodnje drže zasjede pored željezničke pruge na podesnim mjestima, da bi dočekali i iznenadili te uništili četnike i komunističke bande. Mjesta ovih zasjeda menjati čim se odkrije.

3) Da su oružničke ophodnje naoružane potpuno sa 60 naboja u službi i sa bombom. U slučaju neko'g napada i potjere da nose po 100 [najboja.[1]

4) Oružnike, naročito mlade-pokusne i pomoćne, ohrabriti, obučiti ih dobro rukovati sa oružjem, obučiti ih u korišćenju zaklona i da budu ofanzivni, a ne samo da čekaju sudbinu dok ih neko napadne.

5) Za svaki slučaj kukavičluka uzimaću zapovjednika postaje prvo na odgovor a onda i ostale oružnike i staviti ih pod sud, jer je dokazano da su četnici do sada odbijeni gdje god su oružnici pokazali ma i najmanje hrabrosti i odvažnosti.

6) U slučaju svakog napada na život ili objekte mora izići na lice mjesta i u potjeru zapovjednik postaje ili zamjenik sa jačim odredom oružnika i naomžanih seljaka, kojih svaka postaja ima po 10 na postaji.

7) Među postajama naročito u vodu Rogatičkom kao i postajama Pale, Mokro, Jahorina, Ozren, Trnovo i Ledići ima se svakodnevno održavati veza bilo ophodnjama, bilo brzoglasom, a naročito vodnik mora uvjek biti točno obaviješten o situaciji.

8) Oružničke postaje Rogatičkog voda će svakog dana dva puta brzoglasno obavještavati vodnika o novostima i to u jutro do 7.30 i po podne do 6 sati, a vodnik ovo krilo ujutro do 8 i po podne do 6.30 sati.

Tako isto će i postaje Ilidža, Alipašin Most, Jahorina, Mokro, Pale i Pazarić i Trnovo obavještavati vodnika Sarajevskog voda, a vodnik potpisatog do odredenog časa usmeno.

U hitnim slučajevima obavještavati najhitnije.

Prijem zapovjedi potvrdiće vodnici ovom krilu odmah, a zapovjednici postaja vodniku.

[1] Metaka

Zapovjednici postaja dostavljaće u buduće za svaki 15 dana iskaz lica koji su se odmetnuli od svojih kuća zapovjedniku voda, a zapovjednik voda celokupan iskaz ovom krilu za svoje postaje.

(M. P.)

Zapovjednik, satnik:
Jengić

BR. 272

1ZVJEŠTAJ ORUZNIČKE POSTAJE U BRAVSKOM OD 21 AVGUSTA 1941 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA NA NJENOM PODRUČJU

ZAPOVJEDMŠTVO 3 HRVATSKE
ORUZNIČKE PUKOVNIJE
J.S. Broj 835.

Izvješće o situaciji na
području postaje Bravsko.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST NEZAVISNE DRZAVE HRVATSKE

ZAGREB

Banja Luka, 25. kolovoza 1941.

Oružnička postaja Bravsko sa dopisom Br. 725. od 21. kolovoza 1941. dostavlja slijedeće izvješće:

»Broj oružnika na ovoj postaji je 12. Od toga je 11 postajnih, a jedan sa postaje Rman Manastir[1] Husein Albegović, koji je posle liječenja iz Bihaća na ovu postaju došao i sada kao zdrav službu vrši.

Ova je postaja u našim rukama. 19. kolovoza 1941. oko 23 sata po četnicima[2] je bila oštro napadnuta. Napad je odbijen, žrtava od oružnika nije bilo, a niti pak ranjenfh. Zrtva četnika nije se moglo ustanoviti.

Ljudstvo je dosta dobro zdravo, hrana se do sada nabavljala na pijaci, a od 21. ov. mjeseca nabavlja se kod vojnog odreda u Bos. Petrovcu.

[1] Manastir Rmanj

[2] Ovu kao i ostale akcije navedene u ovom dokumentu nisu izvršili četnici, jer u to vrijeme na tom sektoru nije ni bilo četnika. Sve nabrojane akcije izvršili su partizanski odredi Prvog bataljona »Sloboda«.

Četničkih akcija na željezničke objekte i suhozemne putove bilo je i to: 18. kolovoza 1941. ponovoje dignuta pruga na dva mjesta Sanica Gornja — Lanište i to na mjestu u Rijeki i u Ličanima na Zvalju. Cesta Ključ—Bravsko, u Paunovcu na 3 mjesta prekopana. Brzoglasni stubovi na željez. prugi od Rijeke do Grmeča isječeni, kao ! u Paunovcu prema Ključu na više mjesta.

Od naprijed navedenih smetnja, opravljena je pruga prema Sanici—Gornjoj i cesta prema Ključu, te promet na oba mjesta uredno saobraća. Dočim brzoglasna veza nije još uspostavljena, ali se na ovome postrojenju od Sitnice prema Bravskom radi i biti će skoro uspostavljenar, dočim na cestama do sada se nepreduzimaju još nikakvi radovi.

18. kolovoza 1941. u saradnji sa vojnim odredom, čistio sam jedan dio područja od četnika, te ovom prilikom na mjestu »Zavalje«, sukobili smo se sa četnicirria i iste u borbi prisilili da se povuku u šumu Grmeč. — Pri povlačenju ostavili su iza sebe 4 kabanice (šinjela), 3 bluze, 200 naboja, 2 torbice, 1 aktašnu, 5 skica (sekcija) sa ostalim priborom i nekoliko komada raznih izvješća i skica Bravskog. Sve su ove stvari predate vojnom odredu u Bravskom. Korespodencija se u prepisu prilaže ovom izvješću.

Ceo odmetnuti narod sa područja ove postaje, povratio se sbojim kućama i rade svoje poslove, ali prilikom ophođenja po reonu postaje uvjerio sam se, da su svi opeta vezani uz četničke interese, potpomagaju ih sa hranom i drugim potrebama, zbog čega se hvataju i predvode prijekom sudu u Prijedor na suđenje, a pored toga učestvuju još i u noćnim napadaima sa četnicima na razne objekte.

Oko vojarne izradio sam u nekoliko rovove, u koje postavljam noćne straže i time je vojarna bolje osigurajia od četničkih napada. Građansku stražu naoružao sam sa dobivenim oružjem od pukovnije. Pola od ovih naoružanih gradana osigurava svoje selo preko noći, a druga polovina vrši službu sa oružnicima kod ove postaje.

Na području ove postaje u Sanici—Gornjoj i Rijeki, 19. ov. mjeseca bio je jaki četnički napad. U ovoj borbi poginula su 3 vojn:ka i 3 ranjena. Gubitak četnika nije se moglo ustanoviti.

Uslijed usamljenosti u šumi, a pošto je kolonija Mijačica iselila, i radovi u šumi više ne rade, stoga sam stalnu ophodnju u Mijačici okino[2] i oružnike povukao na ovu postaju sa svom državnom spremom i materijalom. Stalna ophodnja u Sanici Gornjoj ne dejstvuje još od 30 srpnja t. g. pa su i ove ophodnje oružnici povučeni na ovu postaju.

Po zapovijedi satnika g. Ivana Šušnjela zapovjednika odreda u Sanici Gornjoj, morao bi odmah formirati stalnu ophodnju u Sanici—Gornjoj i to najmanje do 5 oružnika. U ovom pogledu

[1] Ukiniio

dostavio sam zapovjedniku voda u Bos. Petrovac zaseban prijedlog odnosno izvješće o nemogućnosti izvršenja dobivene zapovijedi.

Proverom u ovdašnjem stanovništvu ustanovio sam, da se u šumi kao odmetnici i udruženi sa četnicima nalaze još 22 lica sa područja postaje. Što znači da je od prethodnog izvješća pa do sada povratilo se 38 lica iz šume svojim kućama. Stanje javne sigurnosti stalno je ugroženo od četnika.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na uvid.

DOSTAVLJENO:
Vrhov. oruž. zapovjedništvu Zagreb,
Ravnatelj. za jav. red i sigurnost,
Velikom Zupanu Zupe Sana i Luka i
Vrbaskom diviziskom području. —

Zapovjednik, pukovnik
Novak, puk.

(M.P.)

BR. 273

IZVJEŠTAJ ORUZNIČKE POSTAJE KLJUC OD 21 AVGUSTA 1941 GOD. O BORBI KOD GORNJEG RIBNIKA

ZAPOVJEDNIŠTVO 3. HRVATSKE
ORU2NIČKE PUKOVNIJE
Taj. J. S. Broj 326.

Napad pobunjenika na naše snage kod mjesta Ribnika.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRZAVE HRVATSKE

Z A G R E B.

Banja Luka, 25. kolovoza 1941.

Oružnička postaja Ključ sa dopisom Taj. Broj 98 od 21. kolovoza 1941. izvješćuje:

»Dne 19. kolovoza 1941. pod zapovjedništvom satnika g. Marka Lišnjaka i ostalim časnidma i dočasnicima, sa 163 vojnika, koji su sačinjavali dvije satnije, kojima se prikjlučilo 70 naoružanih gra-

đanskih lica, krenuo je oko 4 sata iz Ključa u pravcu Gornjeg Ribnika, da isti preotme od pobunjenika. Njihova rasp>odela bila je izvršena u tri grupe radi vršenja pretresa terena i osiguranje pozadine. Kada je ovaj došao do pred Gor. Ribnik na 4 km. i desno odelenje prebacilo se preko mosta rijeke Sane, iz planine »Šiše« pukla je puška od strane pobunjenika, a zatim sa lijeve i desne strane pobunjenici[1] otvorili jaku mitraljesku vatru tako, da se ovaj naš odred našao u klještima pobunjenika, te se uslijed jakog pritiska od strane pobunjenika, vojska i građansko osoblje rasulo i sa položaja povukla u Ključ.

Prilikom ove borbe poginula su 3 vojnika, a za 5 vojnika do sada nema nikakvog traga. Od građanskih lica poginuo je jedan a za 5 gradana nema nikakova traga. Ranjeno je 15 lica, od kojih se 11 nalazi u bolnici u Ključu. Uslijed velike sunčane žege, više je vojnika palo u nesvjest prilikom povlačenja, koji su kolima doveženi u Ključ te je od ove posljedice umro nadporučnik Sulejman Tulunčić i jedan vojnik koji su 20 ov. mj. sahranjeni na groblju u Ključu.

Od strane pobunjenika broj mrtvih i ranjenih nepoznat.

Pošto je te večeri za mjesto Ključ prijetila opasnost od pobunjenika, to su po zapovijedi satnika Lišnjaka pojačane zasjede vojnih i civilnih vlasti, koje neprekidno traju bez ikakova smjenjivanja od početka pobune. Građanstvo mjesta Ključa nalazi se u vrlo nezgodnom položaju. Električna centrala nalazi se u rukama pobunjenika, zbog čega mjesto Ključ nema svijetla, a mještanima je zabranjeno osvijetljenje kućnih prostorija.

Istoga dana, kada su zasjede pojačane i raspoređene, oko 20.30 sati, iznad Ključa sa istočne strane, čula se mitraljeska paljba, a odmah zatim nastao je požar u istom pravcu. Pobunjeničke izvidnice kao i prije, pripucale su iz daljnjih šumaraka na postavljene zasjede, a oko 23.30 sati nastala je puščana paljba od strane pobunjenika i naših zasjeda iznad Ključa i ova borba trajala je pola sata. Napadi su bili izvršeni na sve naše zasjeda, ali su odbijeni- Pobunjenici su te noći imali namjeru, da pučanstvo izazovu na pobunu i na taj način da zauzmu mjesto Ključ, ali je pučanstvo i ako u groznoj noći, ostalo mirno i svaki na svome postavljenom mjestu. Žrtava sa naše strane nije bilo.

Broj pobunjenika se sve više umnožava.«

Prednje izvješće dostavljam u vezi ivješća Taj. J. S. Br. 299 od 20-VIII. 1941. ovog zapovjedništva, s molbom na znanje i uvid.

[1] Napad su izvršili borci Ribničkog gerilskog odreda od kojeg je kasnije formiran Ribnički partizanski bataljon.

DOSTAVLJENO:
Vrhov. oruž. zapovjed. Zagreb;
Rav. za jav. red i sigurnost;
Vel. Zupanu Zupe Sana i Luka,
i Vrbaskom divizij. području.

Zapovjednik, pukovnik
Novak, puk.

(M. P.)

BR. 274

IZVJEŠTAJ ORUZNIČKE POSTAJE KOSTAJNICA OD 22 AVGUSTA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA BOSANSKU KOSTAJNICU

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
V R H O V N O
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 2205 — J. S.
Primljeno 22. VIII. 1941.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
»Predsjedništvo O«

Zagreb, 22. kolovoza 1941. Z a g r e b.

Oružnička postaja Kostajnica danas u 17 h. 30 dostavila slijedeće brzoglasno izvješće:

»Danas oko 15 h. oko 1.000 naoružanih četnika napalo Bos. Kostajnicu.[1] 80 domobrana sa natporučnikom Jelača i 3 mitraljeza vode borbu. Most i Hrvatska obala osigurano.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje.

Pečat
Nezavisna Država Hrvatska
Vrhovno
Oružničko zapovjedništvo

DOSTAVL JENO:
Ministarstvu Hrvatskog domobranstva (Glavni Stožer) i »Predsjedništvo O« te Ravnateljstvu za javni red i sigurnost N. D. H.

Zapovjednik, general:
Mizler

[1] Vidi primjedbu br. 2 na strani 562.

MINISTARSTVO
HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
PREDSJEDNIČTVO
Primljeno 25.kolovoza 1941.
O. Broj 445

Potrebni podatci uneSeni u Dnevno izvješće za 25. kolovoza 1941. godine, to kao svršeno pohraniti u spise.

Po nalogu Vojskovođe,
izvjestitelj za oružništvo
(M.P.) pukovnik,
P. n

BR. 275

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNICKOG KRILA SARAJEVO OD 22 AVGUSTA 1941 GOD. O MJERAMA KAZNENE EKSPEDICIJE U SELIMA GRABOVICA, PODGRAB, SJETLINA I PRACA

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSPCA
ZAPOV JEDNIŠTVO
4. 0RU2NICKE PUKOVNIJE
Taj. Broj 278/J. S-

Izvještaj o izvršenoj
kaznenoj ekspediciji.

VRHOVNOM ORUZNIČKOM ZAPOVJEDNIŠTVU — JS —

ZAGREB

Sarajdvo, 23. kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničkog krila Sarajevo spisom Taj. Br. 225 od 22. kolovoza 1941. izvješćuje slijedeće:

»Na osnovu usmene zapovjedi Zapovjednika Bosanskog Divizijskog Područja i Zapovjedi V. T. broj 1666 od 22. kolovoza ove godine podnosim slijedeće izvješće:

Dne 22. ovog mjeseca sam krenuo u 7 sati sa jednom satnijom vojske i jednim topom vlakom posebnim za Sjetlinu, gdje sam izvršio spaljenje koće i dviju nuzprostorija Boška Šarenca, mesara iz SjetUne, koji se je odmetnuo u četnike. Od zapovjednika postaje

ZAPOVJEDNIŠTVO
4. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Taj. Broj 278 / J.S.

Izvještaj o izvršenoj kaznenoj ekspediciji.

VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIŠTVU -JS-

Sarajevo,23.kolovoza 1941.

Z A G R E B

Zapovjednik oružničkog krila Sarajevo spisom Taj.Br.225 od 22. kolovoza 1941.izvješćuje slijedeće:

"Na osnovu usmene zapovjedi Zapovjednika Bosanskog Divizijskog Područja i Zapovjedi V.T.broj 1666 od 22.kolovoza ove godine podnosim slijedeće izvješće:

Dne 22.ovog mjeseca sam krenuo u 7 sati sa jednom satnijom vojske i jednim topom vlakom posebnim za Sjetlinu,gdje sam izvršio spaljenje kuće i dviju nuzprostorije Boška Šarenca,mesara iz Sjetline,koji se je odmetnuo u četnike.Od zapovjednika postaje oružničke u Praši saznao sam,da se kuća Tome Manjkalovića nenalazi u selu Sjetlini niti u blizini istog sela,već u selu Miošići,općine Prača,rejon oružničke postaje Stjepice,te ista nije mogla radi velike udaljenosti biti spaljena.Boško Šarenac i Tomo Manjkalović su u bjegstvu.

Nadalje je upućeno jedno odjeljenje pod zapovjedništvom oružničkog narednika Alija Kohnića,zapovjednika postaje Pale u selo Šapci, da uhiti tri čovjeka radi strijeljanja,ali isti nije našao u selu nikoga sem žena i djece.

Iz sela Grabovice i Podgraba-Stjetline i Prače uhićena su i strijeljana slijedeća lica:

1) SAVO VUKOVIĆ,Stojanov iz Podgraba,općine Prača,kotara Rogatičkog,

2) TRIŠA GAJOVIĆ,iz sela Grabovice,općine Prača,kotara Rogatičkog,

3) BLAGOJE ANDJELIĆ,iz Podgraba,općine Prača,kotar Rogatica,

4) LAZAR SAMARDŽIJA,iz Podgraba,općina Prača,kotara Rogatičkog,

5) RADOMIR ŠKIPINA,Jovin iz Prače,općine iste,kotara Rogatičkog,

6) RADE SIMOVIĆ,iz sela Grabovice,općine Prača,kotara Rogatičkog.

Imenovani su strijeljani po odjelu domobrana pokraj samog mjesta umorstva pokojnog satnika Tomislava Kalašića,te po petorici željezničkih radnika zakopani na mjestu strijeljanja.

U mjestu Sjetlini sam preko zapovjednika postaje Prača objavio usmeno,da su ove sankcije primjenjene radi odmetanja Boška Šarenca i njegovih teških nedjela kao što je umorstvo satnika Tomislava Kalašića,napada na željezničku prugu i postaju kao i napad na oružničkog vodnika Šimuna Šarića.

Molim da se dostavi i ovom krilu proglas,kako bi se mogao javno istaknuti i u samom mjestu Sjetlini,Stambolčiću,Praši i Palama."

Prednje predlažem s molbom na znanje,u vezi spisa Taj.J.S. Br.276 od danas.

Zapovjednik,pukovnik:

Dostavljeno:
Vrhovnom Oružničkom Zapovjedništvu.

278

Fotokopija dokumenta br. 275

oružničke u Prači saznao sam, da se kuća Tome Manjkalovića ne nalazi u selu Sjetlini niti u blizini istog sela, već u selu Miošići, općine Prača, rejon oružničke postaje Stjenice[1], te ista nije mogla radi velike udaljenosti biti spaljena. Boško Sarenac i Tomo Manjkalović su u bjegstvu.

Nadalje je upućeno jedno odjelenje pod zapovjedništvom oružničkog narednika Alija Kohnića, zapovjednika postaje Pale u selo Šapci, da uhiti tri čovjeka radi strijeljanja, ali isti nije našao u selu nikoga sem žena i djece.

Iz sela Grabovice i Podgraba — Sjetline i Prače uhićena su i strijeljana slijedeća lica:

1) SAVO VUKOVIĆ, Stojanov iz Podgraba, općine Prača, kotara Rogatičkog,

2) TRISA GAJOVIĆ, iz sela Grabovice, općine Praca, kotara Rogatičkog,

3) BLAGOJE ANDELIĆ, iz Podgraba, općine Prača kotar Rogatica,

4) LAZAR SAMARDŽIJA, iz Podgraba, općina Prača, kotara Rogatičkog,

5) RADOMIR SKIPINA, Jovin iz Prače, općine iste, kotara Rogatičkog,

6) RADE SIMOVIĆ, iz sela Grabovice, općine Prača, kotara Rogatičkog.

Imenovani su strijeljani po odjelu domobrana pokraj samog mjesta umorstva pokojnog satnika Tomislava Kalašića, te po petorici željezničkih radnika zakopani na mjestu strijeljanja.

U mjestu Sjetlini sam preko zapovjednika postaje Prača objavio usmeno, da su ove sankcije primjenjene radi odmetanja Boška Šarenca i njegovih teških nedjela kao što je umorstvo satnika Tomislava Kalašića, napada na željezničku prugu i postaju kao i napad na oružničkog vodnika Šimuna Šarića.

Molim da se dostavi i ovom krilu prcglas, kako bi se mogao javno istaknuti i u samom mjestu Sjetlini, Stambolčiću, Prači i Palama.«

FVednje predlažem s molbom na znanje, u vezi spisa Taj. J. S. Br. 276 od danas.

Dostavljeno:

Vrhovnom Oružničkom Zapovjedništvu.

Zapovjednik, pukovnik:
Pav.[2]

[1] Han Stijenica
[1] Pavelić

BR. 276

IZVJEŠTAJ ORUŽNICKE POSTAJE KRUPA NA VRBASU OD 22 AVGUSTA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA DOMOBRANSKI ODRED U SELU MEMIĆIMA

ZAPOVJEDNBTVO 3. HRVATSKE
ORU2NICKE PUKOVNIJE
J.S. Broj 827.

Izvješće o napadu četnika na selo Memići.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST NEZAVISNE DR2AVE HRVATSKE

BANJA LUKA.

Banja Luka, 24. kolovoza 1941.

Oružnička postaja Krupa na Vrbasu[1] sa dopisom Broj 659 od 22. kolovoza 1941. izvješćuje:

»Dne 20. kolovoza 1941. oko 17 sati, napali su četnici[2] sa oružjem na udarni odred 5. satnije 10 pješačke pukovnije iz Banja Luke, koji je bio određen za osiguranje sela Memići, kotara Banja Luka. Ovom prilikom u borbi sa četnicima poginuo je domobran Idriz Mišić, a ranjen je u ruku domobran Jozo Petrović, oba iz 5. satnije 10 pješačke pukovnije. Četnici su po izvršenom napadu na ovaj udarni odred od 20 domobrana, upalili kuću muftara Junuza Šalanovića kao i još tri nuzprostorije. Šteta izgorjelih objekata cijeni se na 50.000 dinara. Izgorjeli objekti bili su osigurani.

Od državne imovine četnici su ovom prilikom odnijeli; 2 vojničke puške, 50 puščani naboja, 12 kabanica, 125 komada konzervi, 10 komada kruha i 1 šatorsko krilo.

Među četnicima prepoznati su: Mirko Galić, Risto Škorić, Simeon Zutić i Tode Škorić, svi iz Ljubačeva, kotara Banja Luka, koji se već 20 dana nalaze u šumi.

Ovom prilikom četnici su sa sobom odveli u šumu domobrana Miju Čeleša, te se do sada o istome još ništa nezna. Četnika je bilo oko 80 koji su bili svi naoružani i brojno mnogo jači od naših domobrana.

[1] U Bos. Krajini postoje dva mjesta pod nazivom Krupa: Bos. Krupa i Krupa. Ova druga leži na rijeci Vrbasu i narod .ie ponekad, za razliku od Bos. Krupe, naziva Krupa na Vrbasu.

[2] Ovaj napad izvršili su partizani sa Tisovca koji su 28 avffusta 1941 god. ušli u sastav Prve čete za Bosansku Krajinu.

Povređeni domobran Jozo Petrović upućen je u banjalučku bolnicu na Iječenje, dočim je ubijeni domobran Idriz Mišić sahranjen u groblju u selu Memići, kotara Banja Luka.

Da bi se četnicima stalo na put i spriječilo dalje širenje i napadi, molim da se ovoj postaji pošalje pojačanje još bar 15—20 momaka, pošto su pomoćne ustaše raspuštene.«

Oružnička postaja Krupa na Vrbasu pojačana je sa potrebnim brojem naoružanih mještana dobrovoljaca.

Prednje dostavljam u vezi ovdašnjeg izvješća Taj. J. S. Broj 302 od 21. kolovoza 1941. s molbom na znanje i uvid. —

DOSTAVLENO:
Vrhov. oruž. zapovjedništ. Zagreb;
Ravnatelj. za jav. red i sigurnost;
Vel. Županu Zupe Sana i Luka, i
Vrbaskom divizijskom području.

(M. P.)

Zapovjednik, pukovnik
Novak, puk.

BR. 277

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNICKOG KRILA TUZLA OD 22 AVGUSTA 1941 GOD. O NAPADU NA ŽANDARMERISKU STANICU LOPARE I O DRUGIM AKCIJAMA PARTIZANA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOV JEDNIŠTVO
4. ORU2NICKE PUKoVNIJE

Broj S86/J. S-

Napad četnika na
postaju Lopare.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB.

Sarajevo, 25. kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničkog krila Tuzla spisom Br. 3955 od 22. kolovoza 1941. dostavio je izvješće zapovjednika postaje Lopare slijedećeg sadržaja:

»21. ovog mjeseca oko 16 sati došli su na mjesto »Zajednice«, općine Priboj, kotara Tuzla oko 27 četnika, od kojih su dva srbi-

janca i šest mještana a ostali iz okolnih sela, te od trgovca Branka Gajića nasilno oteli 1000 dinara, zatim se uputili preko planine Medvjednik[1]. Istovremeno su sa sobom otjerali seljaka Milana Antića iz Priboja, te kada su bili blizu Medvjednika, Antić je uspjeo pobjeći kroz šumu i došao na ovu postaju te izjavio da je čuo od četnika, da je četničko — komunistički stan u planini Medvjednik i da ih ima oko 800 naoružani sa puškama, bombama i mitraljezima težeg kalibra, te da odatle dobivaju naređenja. Ovo je provjereno i ustanovljeno kao točno. Potrebno bi bilo odmah dok nebi bilo kasno, izvršiti napad na iste u sporazumu sa Brčanskim zapovjedništvom. Ovaj bi napad trebalo izvršiti sa svih strana od Lopara, starom cestom od Majevice i preko sela Jablanice, kotara Tuzla — Brčko. Broj četnika svakodnevno se povećava. Pozitivno je doznato, da sutra ima biti napad na autobus pošte, radi pljačke i napad na ovu postaju.«

Danas su četnici izvršili napad na jedan automobil u reonu postaje Lopare u kojem se je vozio pješački nadporučnik g. Sočo, koji je bio zapovjednik posade u Loparama i povezao se za Tuzlu. G. Sočo je teže povrijeđen, a šofer ovoga automobila lakše. Potom su napali na postaju i ovom prilikom je nestalo jednoga domobrana. Četnici su odbijeni.[2]

Ponovno je danas upućeno pojačanje vojske i ustaša u Lopare.

Četničko — komunistički napadi su u području ovoga krila učestali.«

Prednje predlažem s molbom na znanje.

Dostavljeno:
Ministarstvu Domobranstva,
Ravnateljstvu za javni red
i sigurnost, Vrhovnom Oružn.
zapovjedništvu i zapovjed.
Bos. div. područja i Vojne
Krajine.

Zapovjednik, pukovnik:
Pavelić

[1] Medednik
* Ove akcije su izvršili majevički partizanl

BR. 278

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUZNICKOG VODA TREBINJE OD 22 AVGUSTA 1941 GOD. O DIVERZIJAMA USTANIKA NA ŽELJEZNICKOJ PRUZI TREBINJE—BILECA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAP O V JEDNIŠTVO
4. 0RU2NIČKE PUKOVNIJE
Broj 844/J.S-

Cetnička akcija i oštećenje željez. pruge oko postaje Popovo — Poljice, kotara Trebinje.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB.

Sarajevo, 25. kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničkog voda Trebinje, krila Bileće spisom Br. 795 od 22. kolovoza 1941. izvješćuje slijedeće:

»21. kolovoza 1941 u 1.40 sati eksplodirao je eksploziv na otvorenoj pruzi između km. 240 — 241 između željezničke postaje Popovo — Poljice i stajališta Diklići, te su 2 tračnice savijene i prekinute, 7 pragova slomljeno i iskidano oko 25 metara tračnica i izbačeno kamenje između tračnica.

Istog dana u 5.30 sati eksplodirao je eksploziv na otvorenoj pruzi kod km. 236 između željezničke postaje Popovo — Poljice i stajališta Grmljani. Oba ova slučaja izvršena su na području oružničke postaje Dobromani, općine Šumske, kotara Trebinje. Sa ovim drugim eksplozivom jedna tračnica je prekinuta i savijena, 5 pragova iskidano, razmaknuto oko 17 metara tračnica te izbačeno kamenje izmedu tračnica i pragova, tako da je i na ovom mjestu saobraćaj prekinut.[1]

Na ovom prostoru vrše osiguranje željezničke pruge vojnici 14. pješačke pukovnije iz Trebinja, mjestimično čuvari pruge i oružničke ophodnje sa oružničke postaje Dobromani, čija je ophodnja iste noći bila u pokretu na pruzi od postaje Jesenica — lug[2] do Huma po prvom slučaju, ali je nemoguće osigurati otvorenu

[1] Ove diverzije izvršila je grupa ustanika iz Bobana, gornjih naselja Popova Polja i Šume.
[2] Jasenica — Lug

prugu, obzirom na velik prostor, šumovit i krševit teren južno i sjeverno pruge pošto izvršioci dobro poznavaju teren i iskoriste momenat kada ophodnje prolaze otvorenom prugom, prikriju se uz samu prugu, podmetnu eksploziv i zatim se izgube šumom u nepoznatom pravcu.

Odmah jx> prvom slučaju brzoglasno sa željezničke postaje Popovo — Poljice izvještena je željeznička postaja Hum, te je zasebnom lokomotivom sa dva vagona izašao nadzornik pruge iz Huma sa potrebnim materijalom i radnicima, te preduzeo hitan popravak. Istog dana od 6 do 8.30 sati sa osiguranjem vojske i oružnika postaje Dobromana i Ravna, izvršen je popravak pruge na jednom i drugome mjestu i uspostavljen promet.

Po izjavi stručnjaka željezničkog osoblja na oba mjesta oštećenjem pruge, u materijalu i radnoj snazi, pričinjena je šteta državi oko 5.500 kuna.

Istog dana podpisati je izašao na oba lica mjesta sa oružnicima postaje Ravna i Dobromana, poveo izvide i potragu za izvršiocima, ali se im nije moglo ući u trag. Na licu mjesta konstatirano je, da su eksplozivom rukovala nestručna lica. Rad izvršilaca bio je isti, kao i ranije u noći između 31. srpnja i 1. kolovoza t. g. kod stajališta Grmljani i sela Zaklanika, a izgleda da je ekpsloziv bivše jugoslavenske vojske za rušenje mostova i vještačkih objekata, koji je bio u posjedu izvršilaca do upotrebe.

Iako su sva sela duž željezničke pruge od Huma do Ravnoga u razmaku oko 40 km. naseljena isključivo Srbima, a isti su većinom odbjegli od svojih domova i kriju se po visovima južno od željezničke pruge, ovi nisu aktivni ni agresivni da čine kažnjiva djela, isti ne napadaju na prugu ni osoblje, koje osigurava željezničku prugu.

U zadnje vrijeme poveo je akciju kotarski predstojnik iz Trebinja, oružnici i naši časnici koji su sa vojskom na osiguranju željezničke pruge pozivajući seljake iz sela duž pruge koji su odbjegli, da se povrate svojim kućama, rade svoja imanja, a koji bude ispravan i lojalan vlastima da će mu biti zagarantovana lična i imovna sigurnost. Većina seljaka iz ovih sela počela se je vraćati svojim kućama i raditi svoj posao i ova je akcija ostavila kod seljaka dubok utisak, ali je kod aktivnih četnika sa istočne strane Popova Polja u planini Bjelasica[1], Iliji i Begović-kuli" izazvala negodovanje, te su na ovo, kao reakciju, izaslaii svoje Ijude da podmetnu eksploziv na prugu na oba ova mjesta, kako bi se sprečilo da se seljaci iz sela duž pruge ne vraćaju svojim kućama. Ovo se da zaključiti po svim okolnostima na licu mjesta vođenih izvida.

[1] Bjelasnica
[2] Begović Kula

Pored svih preduzetih mjera osiguranja željezničke pruge od strane vojske, oružnika, čuvara pruge i seljaka na području ovog voda, od postaje Turkovići u kotaru Stolac do željez. postaje Glavska, pruga je nesigurna i saobraćaj na istoj u noćno doba, te bi radi sigurnosti po željezničko osoblje i materijal neminovno potrebno bilo dok se situacija poboljša, da se saobraćaj na ovom prostoru obavlja po danu.«

Prednje dostavljam s molbom na znanje.

Dostavljeno:

Ravnateljstvu za javni red i sigurnost, Vrhovnom Oružn. zapovjedništvu i zapovjed. Voj. Krajine.

Zapovjednik, pukovnik:
Pavelić

BR. 279

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TRECE ORUŽNICKE PUKOVNIJE OD 23 AVGUSTA 1941 GOD. O ZAUZIMANJU DOBOJA OD STRANE PARTIZANA

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORU2NIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 2248 J. S.
Primljeno 23. VIII. 1941.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DR2AVE HRVATSKE

ZAGREB

Zagreb, 23. kolovoza 1941.

Zapojedništvo 3. Hrvatske oružničke pukovnije u Banja Luci sa J. S. Br. Službeno cd danas 16 č. 40 dostavlja brzoglasno izvješće slijedećeg sadržaja:

U 14 č. iz Kotorišća[1] satnik Pinculić javlja:

»Logornik iz Doboja stigao ovamo sa dva ustaše, te izvještava: Doboj zauzet po četnicima[2] u 8 h. Njemačka posada i jedna

[1] Odnosi se na Kotor Varoš.
[1] Napad na Doboj izvršio je Ozrenski NOP odred. Vidi dok. br. 61.

satnija domobrana zajedno sa zapovjednikom oružničke postaje kao i oružnički satnik Milinković i kotarski predstojnik Ivić su zarobljeni.

Pobunjenici napreduju prema Tesliću, a ima ih oko 1.000.«

Prednje izvješće dostavljam savezno izvještaju J. S. Br. 2247 od danas s molbom na znanje.

DOSTAVLJENO: Ministarstvu Hrvatskog domobranstva (Glavni Stožer) i »Predsjedništvo O« te Ravnateljstvu za javni red i sigurnost.

(M.P.)

Zapovjednik general: Mizler

BR. 280

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA PROMETA I JAVNIH RADOVA NDH OD 24 AVGUSTA 1941 GOD. O PREKIDU SAOBRACAJA NA PRUZI SARAJEVO—DOBOJ[1]

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO PROMETA I JAVNIH RADOVA
broj V.T.10.
24. VIII. 1941.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NA RUKE G. DRŽ. TAJNIKA KVATERNIKA

ZAGREB

Dana 23. VIII. 1941. u 10,40 sati primljen je iz Johovca brzojav sljedećeg sadržaja:«

»Danas 23. VIII. o. g. u 5 sati obavješten sam da je veza brzoglasna između Doboja i Rudanke prekfnuta, jer su navodno digli ustanak okolna sela kod kotara Doboj uz pomoć bandita. Sve su veze pokidane, brzi vlak 106 je zadržan u postaji Lupljanica od 5,53 sati, a vlak 162 u postaji Johovac od 6 h 11 min, radi neizvjesnosti, izvidnička kompozicija sa 12 oružnika došla je do stajališta Rudanke a dalje se nije moglo krenuti jer po izjavi pučanstva je pruga zaposjednuta od bandita što smo po pucnjavi ustanovili. Izvidnica se sada nalazi u Johovcu i čeka pomoć oružničke vojske i uspostavu prometa javit će postaja Johovac.

[1] Kidanje prug-e i rtišenje mosta izvršile su partizanske grupe iz sastava Ozrenskog NOP odreda.

Sada je jedan vojnik javio, da banditi trgaju prugu pred Johovcem i Dobojem. Predst. postaje Lupljanica, Jelić«.

Dana 24. VIII. 1941. u 22,40 sati primljen je iz Lupljanica brzojav sljedećeg sadržaja:

»Danas 24/VIII u 21 h 40 obavješten sam od željezničkog službenika Martića Lovre da je željeznički most gvozdene konstrukcije raspona 12 metara u km 202 izmedu stajališta Komarica i Kotarskog[1] razrušen. Djelo su izvršili seljaci okoline srpskih sela Pitošić[2], Podnovlje, Majevac i Trnjani. Predst. postaje Jelić.«

Po nalogu
(M. P.) Državnog tajnika i pomoćnika Ministra
TAJNIK POMOĆNIKA MINISTRA
za promet i javne radove:
B. Ferkić

RAZDIOBNIK

1.) Ministarstvu Hrvatskog domobranstva
2.) Ministarstvu unutrašnjih poslova
3.) Ravnateljstvu za javni red f sigurnost
4.) Zapovjedništvu cjelokupne kopnene sile
5.) Zapovjedništvu oružništva
6.) Stožeru Savske divizijske oblasti

[1] Kotorskog
* Ritošić

BR. 281

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA PROMETA I JAVNIH RADOVA NDH OD 25 AVGUSTA 1941 GOD. O OŠTEĆENIM TELEGRAF-SKO-TELEFONSKIM LINIJAMA NA TERITORIJI NDH

MINISTARSTVO PROMETA I JAVNIH RADOVA
DR2AVE HRVATSKE
Odio pošta, brzojava i brzoglasa
Z a g r e b

Prs. broj 207/ 1941.

25. VIII. 1941.

Predmet: oštećenje na b. b. linijama.

RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
Z A G R E B

U vezi pres. 207/41 obavješćuje se naslov o stanju oštećenih linija uslijed sabot^ža:

Na području p. b. b. ravnateljstva Zagreb za vrijeme od 15. VIII. — 25. VIII. ov. god.:

1.) Brzogl. linija 3089 Zagreb — Bihać — Knin — Šibenik prekinuta je još uvijek od 27. VII. o. g. na potezu Bihać — Drvar.

2.) Sve željezničke linije na potezu Zrmanja—Knin prekinute su od 27. VII. o. g.

3.) Brzojavna linija 1237 Donji Lapac—Srb između D. Lapca i Srba.

brzoj. linija 1214—Zagreb — Donji Lapac i brzogl. linija 3493. Ličko Petrovoselo — Donji Lapac izmedu Donjeg Lapca i Udbine,

brzoj. linija 4922 Donji Lapac — Kulen Vakuf između D. Lapca i Kulen Vakufa prekinuta su i nadalje uslijed sabotaže od konca prošlog mjeseca.

4.) Brzogl. linija 3691 Udbina — Lovinac bila je uslijed sabotaža prekinuta od 16. VIII. 20 h — 20. VIII. 19 h.

5.) Linija 206, želj. linija 7454 i 9445 bile su prekinute uslijed sabotaže od 19. VIII. 7 h, do 19. VIII. 10 h 20 na potezu Zemun Novi grad — Zemun.

6.) Linija 1214 i 3493 bile su prekinute uslijed sabotaža na potezu Korenica Priboj od 21. VIII. 1 h — 21. VIII. 11 h i 24. VIII. od 14 h do 24. VIII. — 18 h.

Linija 3493 na potezu Korenica —Udbina od 21. VIII. 1 h — 23. VIII. 17 h 15.

7.) Brzojavne linije 1051 Novi Sad — Šabac, 1253 Osijek — Mitrovica, 1252 Osijek — Zemun bile su uslijedc) sabotaže prekinute od 22. VIII. 7 h — 22. VIII. 9 h 30 u gradskoj mreži Mitrovica.

8.) Linija 3433 Otočac — Vrhovine — L. Petrovoselo prekinuta je izmedu Vrhovina i Plitvičkih Jezera uslijed sabotaže od 24. VIII. 10 h.

9.) Brzogl. linija Zagreb — Sarajevo 3007 (3036) 5021, te brzogl. Linija 3805 Brod — Doboj prekinute su uslijed sabotaže od 23. VIII. 5 h na potezu Brod — Sarajevo.

10.) Brzojav. linija 1321 Banja Luka — Šibenik na potezu Sitnica — Ključ b. linija 1329 Travnik — Banja Lvika i brzogl. linija 3854 Banja Luka — Travnik na potezu Sitnica — D. Vakuf prekinute su uslijed sabotaže od 22. VIII. 7 h.

Kod toga posječeno je 23 kom. stupova koji su popaljeni i odnosena je žica.

11.) L:nije 3035 i 3060 Zagreb — Sarajevo prekinute su uslijed sabotaže od 24. VIII. 21 h između Travnika i Jajca.

12.) Brzogl. linije 3465m 3385m 3384m 3466m 3023 prekinute su i u dotiku na potezu Osijek — Sarvaš od 25. VIII. 6 h uslijed eksplozije paklenog stroja.

13.) Linije 3074, 3809, 3848, 258, 1214 bile su u prekidu na potezu Čelić — Lopare uslijed sabotaže od 21. VIII. 4 h — 21. VIII. 15 h i ponovno od 23. VIII. 5 h.

Na području Sarajevskog pbb. ravnateljstva do uključivo 24. ov. mj. stanje je slijedeće:

1.) Prekid linija na trasi Podro'manija Drinjača traje dalje.

2.) Prekid linija na trasi Zvornik Drinjača nepromjenjen.

3.) Prekid linije na trasi Kladanj—Vlasenice—nepromjenjen-

4.) Prekid linije Mokro—Han obodžes[1] nepromjenjen.

5.) Prekid linija 3055, 3822, i 3810 Dobromani—Trebinje, Dobromani—Veličani nepromjenjen.

6.) Prekid linija Tuzla— Stupari traje.

7.) Prekid linija 3083, 3910 Pale—Podgreb[2] traje.

8.) Prekid linija Rječice—Doboj traje.

9.) Novo oštećenje nastalo je od 24. VIII. 4 h 15 na linijama 4921, 3036 i 3838 na potezu ižmeđu Rječice i Zavidovići.

10.) Prekidi na linijama Drinjača—Srebrnica traju.

11.) Prekidi na linijama Zvornik — Bjelina traju.

12.) Linije 1328, 1241, 3813 i 3817 dobre su samo od Tuzle do Miričina, a od Miričina do Karanovca na želj. pruzi za Doboj sve je pokidano.

[1] Obodaš
[1] Podgrab

Na trasi Tuzla — Doboj nema nikakove veze.

13.) Linije 1314, 258, 221, 3809 i 3074 popravljene su 23. VIII. na potezu Lopare—Brčko.

14.) Linije 3804 i 3803 popravljene su na potezu Doboj—Gračanica 23 ov. mj. u 12 h 30. Ove su linije bile aštećene uslijed sabotaže.

Na području pbb. ravnateljstva u Splitu prema brzojav. obavijesti od 22. ov. mj. svi glavni vodovi na području tog ravnateljstva u radu su.

Dopis istoga sadržaja odaslan je: 1.) Min. unutr. poslova, 2.) Ravnat. za javni red i sig. 3.) Minist. Hrv. domobran. 4.) Zapovj. Hrv. Oruž. 5.) Ustaš. redarstvu u Zgbu.

(M.P.) Odjelni predstojnik:
(Potpis nečitak)

BR. 282

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNICKOG VODA JAJCE OD 25 AVGUSTA 1941 GOD. O DIVERZIJAMA NA PRUZI JAJCE — TRAVNIK

ZAPOVJEDNIŠTVO 3 HRVATSKE
ORU2NIČKE PUKOVNIJE
Taj. J. S. Broj 330.

**Izvješće o situaciji
na području voda Jajce.**

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST NEZAVISNE DRZAVE HRVATSKE

ZAGREB:

Banja Luka, 26. kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničkog voda Jajce sa dopisom Taj. Broj 129. od 25. kolovoza 1941. o situaciji na području voda i o aktivnosti pobunjenika i četnika u toku 24 na 25. kolovoza 1941. dostavlja slijedeće:

Oružnička postaja Jajce javlja, da su četnici[1] 24. kolovoza 1941. oko 19.15 sati između Babina sela[2] i Vinca[3] demontirali željezničke tračnice i pragove na pruzi Jajce—Travnik, na području oružničke postaje Donji Vakuf. Kada je naišao vlak od Travnika u označeno vrijeme lokomotiva, službena kola i 3 teretna vagona su se prevrnula. U vlaku je bilo oko 80 putnika i 23 vojnika koji su se razbježali. Četnici su tada na vlak ispalili oko 30 naboja, a zatim vlak opljačkali. Ložač i jedan kočničar su povređeni. Drugih žrtava nije bilo. Pretureni vagoni su zdrobljeni.

Pomoćni vlak iz Jajca sa radništvom za opravku pruge upućen je jutros na označeno mjesto.

Promet uslijed ovoga je na prugi Jajce—Travnik obustavljen. Sa postaje Donji Vakuf nema brzoglasne veze.

Četnici su se posle napadaja povukli.

Na ostalim postajama ovoga voda, nisu se desili nikakvi važniji događaji.«

Ptednje izvješće dostavljam s molbom na uvid.

DOSTAVLJENO:
Vrhov. oruž. zapovjedništvu Zagreb,
Ravnatelj. za jav. red i sigurnost,
Velikom Zupanu Zupe Sana i Luka i
Vrbaskom diviziskom području, —

Zapovjednik, pukovnik
Novak, puk.

(M P.)

[1] Treća četa partizana .lania
[a] Babino Selo
[5] Vijenac

BR. 283

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNICKE POSTAJE KRUPA NA VRBASU OD 25 AVGUSTA 1941 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA NA PUTU BANJA LUKA—JAJCE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
3. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 841.

Njemački vojnik po četnicima ubijen, izvješćuje. —

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

ZAGREB.

Banja Luka, 26. kolovoza 1941.

Oružnička postaja Krupa na Vrbasu sa dopisom Broj 669 od 25. kolovoza 1941. izvješćuje:

»Dne 25. kolovoza 1941. oko 12 sati, na kilometru 29—30 na državnoj cesti Banja Luka — Jajce, za oko 4 km. više sela Krupe, kotara Banja Luka, je ubijen po četnicima[1] Njemački vojnik Ferdinand Handle, rođen 27. veljače 1904 u Rattenburgu Tirol, koji je vozio mali luksuzni samovoz broj 3008 sa oznakom »S. B«. Od Banja Luke za Jajce.

Uviđajem na licu mjesta od strane zapovjednika postaje ustanovljeno je, da su četnici bili na brdu u šumi preko rijeke Vrbasa u daljini oko 200 metara i pucali na navedeni samovoz. Metak je probio kroz zadnje staklo i na sjedalu za volanom pogodio vojnika kroz desnu ključnu kost ispod desne sise, gdje je na mjestu ostao mrtav. Samovoz je skrenuo u desno i udario u brdo. Cetnici po izvršenom zločinu iz samovoza i od ubijenog vojnika nijesu ništa odnijeli, već su pobjegli u šumu u pravcu sela Bočac.

Odmah je o događaju izvještena Njemačka komanda u Banjoj Luci, te su istog dana došla dva kamiona sa njemačkom vojskom i samovoz sa ubijenim vojnikom odvezli za Banja Luku.

Istoga dana oko 12 sati, četnici su kod navedenog mjesta napali i jedan ustaški samovoz sa 4 ustaše, ali srećom žrtava nij'e bilo.

[1] Akciju su izveli partizani Prve čete za Bosansku Krajinu.

Pošto su četnici bili primjećeni u blizini samog događaja, to odmah preduzeto njihovo gonjenje, pretres šume i okoline, aii su četnici, koji su primjetili gonjenje, pobjegli preko brda, gdje su uočeni kako bježe i dozivaju se međusobno, kojih je bilo oko 10 ljudi.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje i uvid.

O prednjem slučaju Njemačka komanda u Banja Luci je izvještena. —

DOSTAVLJENO:
Vrhov. oruž. zapovjedništ. Zagreb;
Ravnat. za jav. red i sigurnost;
Vel. Županu Zupe Sana i Luka, i
Vrbaskom divizijskom području.

Zapovjednik, pukovnik
Novak, puk.

(M.P.)

BR. 284

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TRECE HRVATSKE ORUŽNICKE PUKOVNIJE[1] OD 25 AVGUSTA 1941 GOD. O NAPADU USTANIKA NA DOMOBRANSKU POSADU U SITNICI

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORU2NIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 2380 / J. S.
Primljeno 27.VIII. 1941.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DR2AVE HRVATSKE

ZAGREB.

Zagreb, 27. kolovoza 1941.

Zapovjedništvo 3. Hrvatske oružničke pukovnije u Banja Luci sa Taj. J. S. Br. 320 od 25. kolovoza 1941. dostavlja izvješće slijedećeg sadržaja:

Dne. 25 kolovoza 1941. u 7 h 15 nadzorni časnik u stožeru Vrbaskog divizijskog pcdručja brzoglasno javlja:

[1] Treća oružnička pukovnija kontrolisala je preko svojih oružničkih postaja teritoriju Zapadne i Centralne Bosne.

»24. kolovoza 1941. u 6 h četnici[1] su otvorili vatru na našu posadu u Sitnici sa tri strane. Napad je trajao do 13 h 30, kada je suzbijen. Gubitci na našoj strani su: 1 mrtav domobran, zapovjednik posade satnik Ivan Corić je teže ranjen u ruku, oružnički razvodnik Ivan Albert teže je ranjen u vrat, a dva domobrana lakše. Satnik Corić i razvodnik Albert doveženi su kamionom u banjalučku bolnicu, a lakše ranjeni domobrani upućeni su u ključku bolnicu. Na strani četnika bilo je veći broj mrtvih i ranjenih. Mrtvih imade najmanje 10 među kojima se nalazi i jedan časnik.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje.

DOSTAVLJENO: Ministarstvu Hrvatskog Domobranstva: (Glavni Stožer) i »Predsjedništvo O« te Ravnateljst. za jav. red i sig.

(M. P.)

Zamjenik zapovjednika, Genera1: Tartaglia

BR. 285

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ČETVRTE ORUZNIČKE PUKOVNIJE OD 26 AVGUSTA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ZANDARMERISKU PATROLU KOD PLANINE JAHORINE

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORU2NIČKO ZAPOVJEDNISTVO
Broj 2346 J. S.
Primljeno 27. VIII. 1941.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST. —

ZAGREB

Zagreb, 27. kolovoza 1941.

Zapovjedništvo 4. Hrvatske oružničke pukovnije u Sarajevu, sa Brojem 901 J. S. od 26. kolovoza 1941. u 18 h.20 dostavilo je brzojavno izvješće u sliedećem:

»25. ovog mjeseca u 16 h. napalo je oko 30 četnika[2] ophodnju postaje Previla, krila Goražde, u šumi Korjen kod Jahorine, pod vodstvom odmetnika Tome Majkalovića iz Glasinca.

[1] Ovu akciju izveli su ustanici iz Pljeve i Janja, koji su u oktobru 1941 god. ušli u sastav Trećeg krajiškog NOP odreda.

[1] Ovu akciju je izvršila grupa partizana Romaniskog bataljona pod komandom Tome Manjkalovića.

Napadači odbijeni, a jedan naš milicionar ranjen u ruku.
Za napadačima upućene jake potjere.«
Prednje dostavljam s molbom na znanje. —

DOSTAVLJENO:
Ministarstvu Hrvatskog domobranstva (Glavni stožer) i »Predsjedništvo O« kao i Ravnateljstvu za javni red i sigurnost N. D. H. Zagreb.

(M.P.)

Zamjenik, zapovjednika, general:
Tartaglia

BR. 286

IZVJESTAJ ZAPOVJEDNISTVA CETVRTE ORUZNICKE PUKOVNIJE OD 26 AVGUSTA 1941 GOD. O BORBI IZMEDU USTANIKA I DOMOBRANA NA PUTU TREBINJE—BILEĆA

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORU2NIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 2348/J. S.
Primljeno 27. VIII. 1941.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DR2AVE HRVATSKE _

ZAGREB.

Zagreb, 27. kolovoza 1941.

Zapovjedništvo 4. Hrvatske oružničke pukovnije u Sarajevu sa J. S. Br. 902 od 26. kolovoza 1941. u 20 h 30 dostavlja brzojavno izvješće:

»25. ov. mj. u 6 h 30 četnici[1] su iz zasjede napali ophodnju postaje Trebinje, krila Bileće, na putu Trebinje—Bileće, kod Klenka. U pomoć je došla vojska iz Trebinja i u 9 h 30 uslijed jakosti četnika vojska i oružnici povukli se do mjesta Rogosine. Zrtava nije bilo. Brzoglasna linija Trebinje — Bileće prekinuta.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje.

DOSTAVLJENO:
Ministarstvu Hrvatskog Domobranstva: (Glavni Stožer) i »Predsjedniitvo O« te Ravnateljstvu za javni red i sigurnost N. D. H.

(M. P.)

Zamjenik zapovjednika, general:
Tartaglia

[1] Ovu akciju su izvršili ustanici Ljubomira i Zavoda.

BR. 287

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNICKOG KRILA SARAJEVO OD 26 AVGUSTA 1941 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA NA ROMANIJI

omob 3 n. 'TH 'I*

N'EZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
4. ORUZNICKE PUKOVNIJE

Broj 926/J. S-

Izkazi naših vojnika puštenih na slobodu od strane četnika

r

RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB.

Sarajevo, 29. kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničkog krila Sarajevo spisom Br. 3898 od 26. kolovoza 1941. dostavio je izvješće zapovjednika oružničke pOstaje Mokro, sliedećeg sadržaja:

»22. kolovoza 1941. oko 9 sati jedna satnija naše vojske koja je imala zadatak da iz sela Mokrog, kotara Sarajevo izide na Romaniju, bila je istog dana oko 9 sati napadnuta od četnika s brda kota 1507 i okoline, te su u istoj borbi poginula naša dva vojnika i 7 ranjeno. Iz Sokolca prema Mokrom vraćali su se naši kamioni, koji su nosili hranu za vojsku, te su i oni od istih četnika bili napadnuti, u kojoj borbi su poginula još dva vojnika i jedan njemački vojnik, a 6 naših vojnika četnici su zarobili. Ova borba trajala je od 9—16 sati istog dana[1].

Zarobljeni naši vojnici prenoćili su sa četnicima na Romaniji, te su isti od strane četnika pušteni sa njihovom proputnicom, da ih četnici nebi uznemiravali. Od istih se vojnika moglo saznati sliedeće:

Pošto su ih zarobili i razoružali, odveli su ih dalje u šumu i predali četničkom vođi, gdje ih je vođa i ostali vrlo fino primio i rukovao se sa njima, govoreći im, da se ništa ne boje, jer da oni neće vojnicima ništa. Među ovim četnicima vojnici su zapazili više intelektualaca, koji su medusobno razgovarali na njemačkom i francuskom jeziku. Vojnici su izjavili da četnika imade oko 800, svi nao-

[1] Ove akcije protiv domobrana izvršila je Romaniska četa Romaniskog bataljona. Vidi dok. br. 53.

ružani sa puškama, a od strojnog oružja imali su kod sebe: 3 teška mitraljeza — francuskog tipa, 2 Njemačka i 2 puško-mitraljeza sa većom količinom municije. Među istima vlada velika disciplina, jer se sve svršuje najvećom brzinom.

Kod istih četnika vojnici su vidjeli jedncg ranjenog njemačkog vojnika, koga jedan liječnik njeguje, te su istom pod drvećem prostrli i vezali jedan konopac za drvo da se ranjeni vojnik pomoću istog može uzdizati kad ostane sam, jer je ranjen u butine obadviju nogu. Za ovog ranjenog vojnika četnici su rekli, da netko za njega slobodno dođe i nosi u bolnicu.

Četnici su za večeru zaklali 16 janjaca i po njihovom prozivniku izdali večeru, a potom podijelili duhan i šibice. Večeru su dali i našim vojnicima. Hranu im spremaju ženske, a stoku koju imaju, čuvaju čobani.

Četnici su prijetili rušenjem Višegradske pruge, kao i pruge Sarajevo—Brod, a neke četnike su poslali do jedne pećine za dinamit.

Medu četnicima ima muslimana i katolika, koji su im se kao komunisti pridružili.

Prednje predlažem s molbom na znanje.

Dostavljeno:

Ministarstvu domobranstva, Ravnateljstvu za javni red i sigurnost, Vrhovnom oružn. zapovjedništvu i zapovjedništvu Bos. div. područja i Vojne Krajine.

Zapovjednik, pukovnik:
Pavelić

BR. **288**

IZVJEŠTAJ UPRAVTTELJA ĐRZAVNE ŠUMARIJE PODGRAB OD 27 AVGUSTA 1941 GOD. O KRETANJU I AKCIJAMA PARTIZANA NA PODRUCJU ŠUMARIJE

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
DR2AVNA ŠUMARIJA PODGRAB
Broj: Taj. 42/41.
27. kolovoza 1941.

P R E P I S

Pojava naoružanih odmetnika. —

RAVNATELJSTVU DR2AVNIH ŠUMA

U SARAJEVU.

Izvještava se Ravnateljstvo da se naoružane grupe odmetnika javljaju na području cijele šumarije, te je svaki terenski rad i kontrola nemoguć. Na samu Sjetlinu u Podgrab događalo se je ovih dana više napada tako da je šumarija ugrožena. Usljed nemogućnosti da se dobije zaštita vojske za blagajnu i samu šumariju uzeti su svi okolni šumarski organi da po noći čuvaju zgradu šumarije, a novac iz blagajne prenešen je u blagajnu ovdašnjeg zapovjedništva aerodroma.

U nedelju dne 24. ov. mj. izvršen je bio napad na Praču od jače grupe odmetnika. Često se iz okolnih šuma puca iz pušaka na pojedine zgrade u Podgrabu te je sigurnost ozbiljno ugrožena. U Vrhprači je 24. ov. mj. jedna grupa odmetnika od 20 osoba došla u lugarnicu i od lugara Nenadića Vojina zatražila da im preda pušku, no pošto se puška nalazi u šumariji to su isti otišli u šumu a da lugara Nenadića nisu dirali niti su napravili kakovu štetu na lugarnici.

Jučer su odmetnici zauzeli sela Bogoviće i Stajnu na sat i po od šumarije i kako seljaci kazivaju izdaju proputnice za Pale seljacima koji hoće da idu[1].

Kao što se vidi u svim šumama oko šumarije nalaze se odmetnici, te je sigurnost nikakova, pa se moli Ravnateljstvo da se isposluje jedan odred vojske za čuvanje šumarije i blagajne.

Ovdašnje zapovjedništvo aerodroma raspolaže svega sa 15 vojnika koji čuvaju samo svoje zgrade i u slučaju napada ne bi mogli

[1] Sve akcije navedene u ovom izvještaju izvršili su partizani Romaniske čete.

pružiti nikakovu pomoć šumariji. Isto tako i oružnici čuvaju oružničku postaju a udaljeni su od šumarije te ni oni ne mogu pružiti nikakvu pomoć. Usljed toga je ozbiljno ugrožena sigurnost i same zgrade šumarije i državnog dobra kao i život osoblja šumarije pa se moli Ravnateljstvo da hitno isposluje Vojničku pomoć jer upravitelj šumarije ne može da snosi odgovornost za sigurnost šumarije.

Upravitelj šumarije je dne 26. ov. mj. pokušao da kod Zapovjedništva bos. div. područja isposluje vojničku pomoć no nije mogao biti primljen kod glavara stožera. Osim toga je ranije više puta brzoglasno molk> Bos. divizijsko područje i zapovjedništvo brigade graničnih lovaca za jx>moć, no do sada bez uspjeha, jer je stalno izjavljivano da se uviđa potreba pomoći ali da nema vojske na raspoloženju.

Upravitelj:
Ing. Hasandedić s. r.

BR. 289

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA PROMETA I JAVNIH RADOVA OD 27 AVGUSTA 1941 GOD. O PREKIDU TELEFONSKO-TELEGRAFSKIH LINUA NA PODRUCJU NDH

MINISTARSTVO PROMETA I JAVNIH RADOVA
DRŽAVE HRVATSKE
Odio pošta, brzojava i brzoglasa
Z a gr eb

Prs. broj 207/1941.

27. VIII. 1941.
Predmet: Oštećenja na b. b. linijama

RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB

Savezno sa redovitim izvješćivanjem o stanju b. b. linija uslijed sabotaža obavješćuje se naslov:

Stanje na području p. b. b. ravnateljstva u Zagrebu na dan 27. o. mj.

1.) Prekid svih želj. linija između Knina i Zrmanje traje
2.) Prekid brzojavne linije 1237 između D. Lapca i Srba traje

3.) Prekid brzojav. linije 1214 i brzogl. linije 3493 lzmeđu D. Lapca i Udbine traje

4.) Prekid brzogl. linije 4922 između D. Lapca i Kulen Vakufa traje.

5.) Prekid b. b. linija u uredu Zuta Lokva na dan 26. o. m. O ovom slučaju primljen je slijedeći brzojav od XIII b. b. sekcije u Senju.

»26. kolovo2& o. g. u 17 sati u uredu 2uta Lokva od četnika iskopčano i djelomično oštećeno brzoglasno središte a potpuno uništen brzojavni uredaj. 2 radnika brzoradne partije stigla u 18 sati u Zutu Lokvu i ukopčali na liniju brzoglasni aparat. Danas (27. o. mj.) u 9 h po mehaničaru brzoglasno središte ukopčano na rad, brzojavne linije spojene izravno. Danas sve linije na teritoriju ove sekcije ispravne.«

6.) Brzogl. linije 3809, 3848 i brzojav. linija 1314, 258, 221, 1240 na potezu Celić — Lopare od 27. o. mj. 3 h u jutro prekinute uslijed sabotaže.

7.) Prekid linija 3805, 3036, 3914 na potezu Derventa Sarajevo uslijed sabotaže traje. Između Komarica i Doboja trasa je na više mjesta sružena, u dužini 15 km. žica odnešena i izolatori razbiti.

O stanju linija na području'pbb. ravnateljstva Sarajevo javlja slijedeći brzojav istog ravnateljstva:

»Stanje b.b. linija dne 27. VIII. u 8 sati sliedeće je. Na trasi Dobromani—Trebinje i Dobromani—Velikani[1] sve linije prekinute već od 2. VHI. Svi pokušaji da se linije uspostave spriječeni su od strane četnika.[2] Na trasi Bileća Korito linija 3581 i 1154 već od 10. VIII. u kvaru. Svi pokušaji da se linije uspostave spriječeni su od četnika. Do Bileće ne može se doprijeti niti brzojavno, niti brzoglasno niti sa ni jedne strane. Na dijelu Zavidovići—Doboj može se doprijeti na liniji 4921, tamo do Maglaja sve ostale linije su u kvaru radi posječenih stupova do Ljupljanice sa strane Broda može se na toj strani doprijeti samo do Dervente. Na trasi Mokro—Drinjača sve llnije u kvaru isto tako i na trasi Drinjača—Zvornik. Na trasi Tuzla—Bjeljina sve linije u kvaru, isto tako i na trasi Bijeljina—Zvornik. Na trasi Tuzla—Doboj ima» samo jednu brzoglasnu vezu na kombiniranim linijama 3813 i 3817 i to samo do Karanovca ostale linije u kvaru radi posječenih stupova a do Doboja Tuzla ne može doprijeti. Stanje linija Ljupljanica—Doboj potpuno nejasno$_s$ Nadziratelj linija Alija Biser otišao sa vojskom u pravcu Doboja ali ne javlja se. Na trasi Kladanj Vlasenica već od 12. VIII. linija 3823 prekinuta radi posječenih stupova. Na željezničkoj trasi Pale—Podgrab osim linije 3803, radi posječenih stupova sve linije u

[1] Veličani

[2] Na sektoru Dobromani — Trebinje i Dobromani — Veličani dejstvovali su partizani gornjih naselja Popova Polja i Šume, koji su i izvršili ove diverzije.

kvaru. Pokušaji da se linije uspostave spriječeni su od strane četnika. Na trasi Drinjača Srebrenica sve linije u kvaru radi posječenih stupova- Na trasi Rogatica — Sokolovac[1] U kvaru sve linije, Sokolovac zauzet od strane četnika jučer u 8 sati.[2] Na trasi Nevesinje Plana linija 1319 u prekidu radi posječenih stupova, četnici zauzeli Berkovići i kreću se prema Stolcu i Ljubinju. Unije 215 i 224 na dijelu Skender Vakuf—Banja Luka postale dobre jučer u 16.30 sati. Brzoglasne veze sa Zagrebom nema. Isto tako nema veze sa Tuzlom i Brodom. Veze prema Mostaru sve su dobre a sa Dubrovnikom postoji brzoglasna veza preko Metkovića.

Sef b. b. teh. odsjeka
Ing. Brezina«

Dopis istoga sadržaja otposlan je:
1.) Ministarstvu Hrv. Domobranstva
2.) Ministarstvu unutarnjih poslova
3.) Ravnateljstvu za javni red i sigurnost
4.) Ustaškom redarstvu
5.) Zapovjedništvu Hrv. Domobranstva.

(M. P.) Odjelni predstojnik:
^potpis nečitak)

»

[1] Sokolac
" Sokolac je oslobodio 26 avg-usta 1941 god. Romaniski partizanski hataljon pod rukovodstvom Slaviše Vajnera — Čiče. •

BR. 290

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA CETVRTE ORUZNICKE PUKOVNIJE[1] OD 27 AVGUSTA 1941 GOD. O ZAUZECU SOKOLCA OD STRANE PARTIZANA

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORU2NIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 2384 / J. S.

Primljeno 28. VIII. 1941.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
»PREDSJEDNIŠTVO 0< —

ZAGREB.

Zagreb, 28. kolovoza 1941.

Zapovjedništvo 4. Hrvatske oružničke pukovnije u Sarajevu sa J. S. Br. 907 od 27. kolovoza 1941. u 19 h 15 dostavlja brzojavno izvješće u slijedećem:

»26. kolovoza 1941. četnici napali Sokolac, kotara Rogatica i zauzeli oružničku postaju, poštu i općinu nakon borbe od 4—13 sati. 4 oružnika poginula, ostali sa domobranima razoružani i zarobljeni[2].

Postaja Stjenice ugrožena pa će se oružnici povući u Rogaticu. Vojna Krajina i divizija izvještene.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje.

DOSTAVLJENO: **(M. P.)**

Ministarstvu Hrvatskog domobranstva (Glavni Stožer) i »Predsjedništvo O« te Rav. za javni red i sig.

Zamjenik zapovjednika,
General:
Tartaglia

[1] Četvrta oružnička pukovnija kontrolisala je preko svojih oružničkih postaja teritoriju Istočne Bosne i Hercegovine.

* U napadu na Sokolac učestvovale su sljedeće jedinice Romaniskosr partizanskog bataljona: Romaniska, Glasinačka, Kopitska i Knežinska četa i grupa Svetozara Kosorića. Ovom akcijom rukovodio je Slaviša Vajner — Čiia. Vidi dok. br. 53.

br. 291

izvještaj zapovjedništva četvrte oružnlcke pukovnije od 27 avgusta 1941 god. o rušenju mosta na rijeci brusnici i kidanju telefonskih linija kod CeliCa

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORU2NIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 2386 J. S.

Primljeno 28. VIII. 1941

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST. —

ZAGREB

Zagreb, 28. kolovoza 1941.

Zapovjedništvo 4. Hrvatske oružničke pukovnije u Sarajevu, sa Brojem 909 J. S. od 27. kolovoza 1941. u 18 h 30 dostavilo js brzojavno izvješće u slijedećem:

»Jutros u 2 h. zapaljen i srušen most na rijeci Brusnici, 5 km. od Celića, kotara Brčko i brzoglasne Hnije pokidane.

U blizini Lopane[1], kotara Tuzla, ćuje se jaka strojopuščana paljba[2].«

Prednje dostavljam s molbom na znanje. —

(M.P.)

DOSTAVLJENO:

Ministarstvu Hrvatskog domobranstva (Glavni Stožer) i »Predsjedn'štvo O« kao i Ravnateljstvu za javni red i sigurnost N.D.H. Zagreb.

Zamjenik, zapovjednika,
General:
Tartaglia

[1] Lopare
*** Ovu su akciju izvršili majevički partizani.**

br. 292

izvještaj Cetvrte hrvatske oruZniCke pukovnije od 29 avgusta 1941 god. o upadu ustanika U bilecl'

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 2455 / J. S.
Primljeno 30. VIII. 1941.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB:

Zagreb, 30. kolovoza 1941.

Zapovjedništvo 4. Hrvatske oružničke pukovnije u Sarajevu sa J. S. Br. 932 od 29. kolovoza 1941. u 22 h. 30 dostavlja brzojavno izvješće u sliedećem:

»Vod Trebinje javlja: pobunjenici[1] bili zauzeli Bileće danas u 11 sati. Italijanska vojska stigla u Bileće. Potpukovnik Aganović, natporučnik Zec i poručnik Ruščić povukli se u logor sa vojskom. Telefonske veze sa Bilećem još nema, i daljnje na području voda Trebinje povoljno, izuzev postaje Dobromani, sa koje su se oružnici povukli i osiguravaju željezničku prugu Jasenica Lug — Hum«.

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje.

DOSTAVLJENO:

Ministarstvu Hrvatskog domobranstva »Predsjedništvo O« i (Glavni Stožer) te Ravnateljstvo za javni red i sigurnost N. D. H.

ZAMJENIK ZAPOVJEDNIKA
Genera1
Tartaglia

(MP.)

[1] Bi!eću su zauzeli ustanici iz okoline Bileće. Vidi dok. br. 204.

BR. 293

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNICKOG VODA JAJCE OD 29 AVGUSTA 1941 GOD. O ZAUZIMANJU ŠIPOVA I JEZERA OD STRANE USTANIKA

ZAPOVJEDNIŠTVO' 3 HRVATSKE
ORU2NIČKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 867.

Zauzimanje sela Šipova i Jezera po četnicima.

VRHOVNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNIŠTVU

ZAGREB:

Banja Luka, 30. kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničkog voda Jajce sa dopisom Taj. broj 133. od 29. kolovoza 1941. dostavio je slijedeće izvješće:

»U vezi izvješća ovoga voda Taj. Broj 132. od 27. ovoga mjeseca izvještavam, da su po zauzimanju sela Šipova, četnici i pobunjenici 28. ov. mjeseca poslije podne, napali i zauzeli uz velike gubitke i selo Jezero, kotara Jajce, koje je od Jajca udaljeno svega 11. km.[1] Vojska i oružnici povuklisu se na nove položaje prema Jajcu. Gubitci na našoj strani još nisu poznati. Pred napadaj na selo Jezero pobunjenici su na. 28. ov. mjeseca iz sela Gorice, poslali u jezero jednog našeg teže ranjenog vojnika na konju, po jednom svom četniku kao sprovodniku ovoga vojnika, daga preda našoj vojsci, što je ovaj četnik to i učinio. Ovaj četnik donio je sa sobom i jedno pismo svih njihovih starješina, **u kojem su stavili uslov našoj vojsci, ako se četnik sprovodnik u stanovitom roku ne vrati, da će oni strijeljati 120 naših zarobljenih vojnika. Prema nepotvrdenom saznanju, četnika je vojska pustila nazad u Goricu.**

Danas je u Jajce oko 9 sati stigla Njemačka vojska, koja je odmah nastavila put prema selu Jezeru i položajima naših snaga radi zajedničkih operacija, o kojima dok ovo pišem, nemam podataka.

U Jajcu se nalazi zapovjednik Gromade pukovnik g. Gustović iz Travnika koji upravlja operacijama.

[1] **Napad na Šipovo i Jezero izvršili su partizani iz okoline Jajca, koji su kasnije ušli u sastav Trećeg krajiškog NOP odreda.**

Sa oružničkom postajom Varcar Vakuf poslije zauzimanja Jezera po četnicima, od sinoć nemam nikakve veze.

Oružnici postaje Šipovo i Jezero nalaze se sa vojskom na položaju.

Oružnička postaja Donji Vakuf izvještava, da su pobunjenici danas u 9 sati izvršili napadaj na pilanu Pensini na 2 km. od Donjeg Vakufa, ali su od strane vojske i oružnika odbijeni.

O događajima tokom današnjeg dana dostavit će se izvještaj«.

Prednje izvješće dostavljam s molbom na uvid, a u vezi brzoglasnog izvješća ove pukovnije Taj. J. S. Br. 344. od 28. VIII. 1941.

DOSTAVLJENO:

Vrhov. oruž. zapovjedništvu Zagreb,
Ravnatelj. za jav. red i sigurnost,
Velikom Zupanu Zupe Sana i Luka i
Vrbaskom diviziskom području. —

Zapovjednik, pukovnik
(M.P.) **Novak, puk.**

ZAPOVJEDNIŠTVO3 HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

J.S.Broj 867.

Zauzimanje sela Šipova
i Jezera po četnicima.

VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIŠTVU

Z A G R E B :

Banja Luka,30.kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničkog voda Jajce sa dopisom Taj.broj 133.od 29.kolovoza 1941.dostavio je slijedeće izvješće:

" U vezi izvješća ovoga voda Taj.Broj 132.od 27.ovoga mjeseca izvještavam, da su po zauzimanju sela Šipova,četnici i pobunjenici 28.ov.mjeseca poslije podne,napali i zauzeli uz velike gubitke i selo Jezero,~~xxx~~ kotara Jajce,koje je od Jajca udaljeno svega 11.km; Vojska i oružnici povukliau se na novo položaje prema Jajcu. Gubitci na našoj strani još nisu poznati. Pred napadaj na selo Jezero pobunjeci su na 28.ov.mjeseca iz sela Gorice,poslali u jezero jednog našeg teže ranjenog vojnika na konju,po jednom svom četniku kao sprovodniku ovoga vojnika,dana preda našoj vojsci,što je ovaj četnik to i učinio.Ovaj četnik donio je za sobom i jedno pismo svih njihovih starješina,u kojem su stavili uvjet našoj vojsci,ako se četnik sprovodnik u stanovitom roku neotpati,da će oni strijeljati 120 naših zarobljenih vojnika. Prema nepotvrđenom saznanju,četnika je vojska pustila nazad u Goricu.

Danas je u Jajce bez sebati stigla Njemačka vojska,koja je odmah nastavila put prema selu Jezeru i položajima naših snaga radi zajedničkih operacija,o kojima dok ovo pišem,nemam podataka.

U Jajcu se nalazi zapovjednik Gromade pukovnik g.Gustović iz Travnika koji upravlja operacijama.

Sa oružničkom postajom Varcar Vakuf poslije zauzimanja Jezera po četnicima,od sinoć nemam nikakve veze.

Oružnici postaje Šipovo i Jezero nalaze se sa vojskom na položaju.

Oružnička postaja Donji Vakuf izvještava,da su pobunjenici danas u 9 sati izvršili napadaj na pilanu Pensini na 2 km.od Donjeg Vakufa,ali su od strane vojske i oružnika odbijeni.

O događajima tokom današnjeg dana dostavit će se izvještaj".

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje, u vezi brzoglasnog izvješća ove pukovnije Taj.J.S.Br.344.od 28.VIII.1941.

DOSTAVLJENO:

Vrhov.oruž.zapovjedništvu Zagreb,
Ravnatelj.za jav.red i sigurnost,
Velikom Županu Župe Sana i Luka i
Vrbaškom diviziskom području .-

Zapovjednik,pukovnik

Novak

VRHOVNO ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Br. 3624
Primljeno

Fotokopija dokumenta br. 293

BR. 294

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNICKOG KRILA SARAJEVO OD 29 AVGUSTA 1941 GOD. O ZAUZECU ŽANDARMERISKE STANICE JAHORINA OD STRANE PARTIZANA

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
4. OHU2NICKE PUKoVNIJE
Broj 933/J. S.

Napadaj na oružničku postaju Jahorina.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB.

Sarajevo, 2. rujna 1941.

Zapovjednik oružničkog krila Sarajevo spisom Br. 4048 od 29. kolovoza 1941. izvješćuje sliedeće:

»Dne 29. kolovoza 1941. oko 7 sati napadnuta je oružnička postaja Jahorina[1] koja se nalazila u časničkom domu na Jahorini zajedno sa jednim vodom domobrana i jednim poručnikom. Postavljene vojničke straže javile su da se u pravcu postaje prebacuju sa sviju strana odmetnici. Oružnici i vojska izašli su odmah na položaje okolo postaje i odmah su napadnuti od odmetnika jakom puščanom i strojopuščanom vatrom. Odmetnici koji su bili na visovima okolo postaje stali su bacati bombe. Oružnici i vojska stali se povlaćiti prema Domu pod jakom vatrom. Pješač. poručnik i nekoliko domobrana prihvatili su borbu kod Doma dok su ostali vojnici i oružnici počeli uzmicati prema cesti koja vodi za Pale. Prilikom ove borbe ranjen je u ruku poručnik. Dolje na cesti ranjen je jedan oružnički razvodnik i tri domobrana u ruke. Ostali nakon borbe koja je trajala do 10 sati uslied sve jačeg pritiska napadača i pošto je ranjen bio poručnik zarobljeni su od odmetnika. Odmetnici su ranjenog poručnika ostavili kod Doma a ostale zarobljene oružnike i vojnike stjerali na cestu te od svih oduzeli osim oružja i municije novac i dokumente, te naredili da se izuju. Zatim bili su svi postrojeni u jednu vrstu gdje su im se stali prijetiti da će sve poubijati. U to je dotrčao jedan od odmetnika koji izgleda da je neki zapovjednik ili vođa koji je videći rekao: »Ne ubijajte ljude naši su!«

[1] Napad su izvršili romaniski partizani pod rukovodstvom Pere Kosorića. Vidi dok. br. 63.

Njegova se zapovjed poslušala te su nekolicini zarobljenika vraćene cipele koje su im bile oduzete.

Pomoćni oružnik Sejdo Demirović koji je isto bio zarobljen bio je odveden sa ceste uz brdo u šumu te je nakon 15 minuta hoda došao pred jednog pukovnika koji je bio u uniformi jugoslovenske vojske, a oko njega bilo je još nekoliko časnika u uniformi jugosl. vojske, kao i veliki broj seljaka i građana poderanih i bosih. Ovaj pukovnik je istome rekao, da se neka ne boji jer da oni nisu došli ubijati muslimane i katolike Hrvate nego da su se digli protiv Niemaca i ne tražimo Jugoslaviju nego samo pravdu. Istog su pitali kakove je vjere te kad je rekao da je musliman pustili ga kući rekavši mu neka kaže svojim muslimanima neka se i oni odmetnu i neka traže svoje pravo.

Prema izjavi ovog pomoćnog oružnika kod napadaja na postaju bilo je oko dvije sto odmetnika koji su bili naoružani sa puškama, bombama i puško-mitraljezima. U šumi gdje je bio pomenuti pukovnik bilo je oko 200 ljudi većinom seljaka mladih i starih koji su isto bili naoružani puškama i tu su bila dva teška mitraljeza. Pokraj njih bilo je složeno nešto bijelog kruha, od kojeg je ovaj odmetnički pukovnik dao jedan komad i pomoćnom oružniku Demiroviću.

Zapaljen je dom od planinarskog društva kao i sve vojničke barake te časnički dom.

Ranjenici su otpremljeni po zapovjedi tog pukovnika — odmetnika po pomoćnom oružniku Demiroviću i 9 vojnika u Pale, a onda u Sarajevo.

Do sada je poznato aa je ubijen jedan oružnik a za vojnike još nije ustanovljeno. Odmetnika je ubijeno 4 a 2 ranjena.

Odmetnici posjeduju poljske brzoglasne aparate.«

Prednje predlažem s molbom na znanje.

Naredio sam da se zbog kukavičkog držanja protiv oružnika povede krivični postupak i zamolio Zapovjednika Bosanskog divizijskog područja da se i protiv domobrana postupi krivično.

Dostavljeno:
Ravnateljstvu za javni red i sigurnost, Vrhovnom oružn. zapovjedništvu i zapovjedništvu Bos. div. područja i Voj. krajine.

Zapovjednik, pukovnik:
Pavelić

BR. 295

IZVJEŠTAJ VRBASKOG DIVIZISKOG PODRUČJA OD 30 AVGUSTA 1941 GOD. O VOJNOJ I POLITIČKOJ AKTIVNOSTI USTANIKA NA PODRUČJU BOSANSKE KRAJINE U VREMENU OD 20 DO 31 AVGUSTA 1941 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
S T O 2 E R
VRBASKOG DIVIZIJSKOG PODRUČJA
O. Broj 280
u Banja Luci, dne 30. VIII. 1941.

10-dnevni izvještaj o vanjskoj i unutarnjoj situaciji za 3. deseti- mjeseca kolovoza 1941.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(PREDSJEDNIČKI URED »O«)

0 vanjskoj i unutarnjoj situaciji dostavlja se 10-dnevni izvještaj u 3 primjerka sa zamolbom na znanje i uvid.

Zamjenik zapovjednika,
pukovnik
Bogdan Majetić

IZVJESTAJ

o vanjskoj i unutarnjoj situaciji za treću deseticu (20.—31.) kolovoza 1941., sastavljen iz primljenih dopisa.

— 15. kolovoza 1941. oko 1 sat napali su pobunjenici[1] jakom puščanom vatrom željezničku postaju Volinje i vojničku stražu kod željezničkog mosta i vojnog skladišta, ali su od strane jedne naše domobranske satnije i jednog odreda njemačkih trupa, koji se je nalazio u oklopnom vlaku, odbijeni bez gubitaka na našoj strani.

— 18. kolovoza oko 22 sata napadnuta su po pobunjenicima[2] 3 vojnička teretna samovoza na putu između Bos. Petrovca i Vrtoče. Dva samovoza su uništena, a jedan je uspio da dođe do Bihaća. U ovom samovozu ranjeno je 7 domobrana, koji su preveženi u bol-

[1] Prepađ je izvršila grupa ustanika koja je početkom septembra 1941 god. ušla u sastav Novsko-lješanske partizanske čete.

[2] Napad su izvršili partizani Vrtočkog odreda Prvog bataljona »Sloboda«.

nicu u Bihaću. Posada od 13 domobrana sa druga dva samovoza raspršena je i ne zna se za njezinu sudbinu.

— 18. kolovoza razorena je od strane pobunjenika[1] željeznička pruga Gornja Sanica—Bravsko i to na mjestu Rijeki i u Ličanima, kotara Ključ. Također je cesta Ključ—Bravsko kod sela Paunovca na tri mjesta prekopana. Kvarovi na željezničkoj pruzi i na cesti su odstranjeni i promet uspostavljen.

— 18. kolovoza na mjestu Zavalje, kotar Ključ, sukobio se je sa pobunjenicima jedan naš odred vojnika i oružnika. koji je prisilio pobunjenike na povlačenje u šumu Grmeč.

— U noći 18/19. kolovoza pobunjenici su izvršili napad na selo Brekovicu, kotar Cazin, koje je selo nastanjeno sa muslimanima. Napad je odbijen.

— U noći 18/19. kolovoza iznad željezničke postaje Gornja Sanica. kotara Ključ, pobunjenici[2] su napali naš odred od 8 vojnika, koji je napad odbijen bez vlastitih žrtava. Pobunjenici su zatim planinskom kosom pošli prema selu Sanička Rijeka, kotara Ključ, i tu su napali našu vojničku stražu, koja je čuvala željeznički vijadukt. Prilikom borbe poginula su 3 vojnika, jedan je nestao, a nekoliko ih je lakše ranjeno. Ova četnička skupina prije borbe sa stražom razrušila je oko 100 m. željezničke pruge između Gornje Sanice i Saničke Rijeke, a osim toga na cesti Gornja Sanica—Ključ razrušila je i zapalila kolni drveni most pri samom izlazu iz sela Gornje Sanice.

— 19. kolovoza oko 1 sat izvršen je napad od strane pobunjenika na oružničku postaju Čelinac. Napad je odbijen bez vlastitih gubitaka.

— 19. kolovoza pobunjenici su popalili više kuća u selu Jarice, kotara Ključ.

— 19. kolovoza oko 20 sati kod željezničke postaje Grmuše pobunjenici su ispalili nekoliko puščanih metaka na putnički vlak, koji je išao od Bosanskog Novog u Bihać. Žrtava nije bilo.

— 19. kolovoza napadnut je i ubijen od pobunjenika[3] njemački motociklista Ehlers Julius na putu između Prijedora i Kozaruše. Pobunjenici su skinuli sa istoga odijelo i uzeli njegovo oružje. municiju, lične isprave i motorbicikl.

— 19. kolovoza u 14 sati napadnut je naš odred vojske i naoružanih civila od strane pobunjenika[4] na putu između Ključa i

[1] Zeljezničku prugu i cestu razorili su partizani Prvog bataljona »Sloboda« (odred Milana Zorića i odred Petra Škundrića).

[2] Ovu akciju, kojom su rukovodili Milan Zorić i Petar Škundrić, izvršili su partizani Prvog bataljona »Sloboda«.

[3] Akciju su izvršili partizani udarne desetine formirane prvih dana ustanka na Kozari.

[4] Partizani Ribnika i okoline koji su djelovali u sastavu Prvog bataljona »Sloboda«.

Ribnika na 16. km. od Ključa. Pod jakom vatrom pobunjenika odred je razbijen i razbjegao se. Broj teže i lakše ranjenih kreće se oko 15, dočim su poginula 3 vojnika i 1 građansko lice. Prilikom povlaćenja palo je u nesvjest 20 vojnika zbog velike vrućine.

— 20. kolovoza pobunjenici su napali kod željezničke postaje Svodna, kotar Bos. Novi, našu stražu, koja je stupila u borbu i prisilila pobunjenike na povlačenje u planinu Kozaru Tom prilikom bila je prekinuta brzoglasna linija pri ulazu na željezničkv postaju Svodna. Linija je odmah popravljena.

— 20 kolovoza u 16 sati napodnut je od strane pobunjenika[1] u selu Memićima, kotar Banja Luka, naš odred vojske u jačini od 20 vojnika. Četnici, kojih je bilo oko 60, zapalili su kuću starješine sela Memići. Naš odred je odbio napad četnika.

— 20. kolovoza oko 20 sati na Bordačkom mostu, udaljeno 4 km. od Velike Kladuše prema Topuskom, pobunjenici su pripucali na stražu, koja se je smjenjivala. Zrtava nije bilo.

— Noću između 20. i 21. kolovoza pobunjenici[2] su napali iz šume Drenovače i Ripačkog klanca na mjesto Ripač, kotar Bihać i to u više navrata, ali je svaki napad odbijen od naših snaga. Sa naše strane poginuo je 1 zemljoradnik.

— 21. kolovoza noću u selu Ivanjskoj, kotar Bos. Krupa, napadnuta je vojnička straža na željezničkoj postaji od strane pobunjenika[3]. Napad je odb'je. Žrtava nije bilo.

— 21. kolovoza zapaljen je drveni most na rijeci Poniru nedaleko Varcar Vakufa od strane pobunjenika. Istom prilikom pokidana je i brzoglasna linija između Varcar Vakufa i Ključa.

— 22. kolovoza oko 15 sati pobunjenici su napali kod sela Mlakodola,[4] kotor Bos. Kostajnica, dva voda domobrana, te ih prisilUi da se povuku u Kostajnicu. Istoga dana pobunjenici su zapalili u selu Taviji, kotar Bos. Kostajnica, 25 hrvatskih kuća. Zrtava nije bilo. Naš odred je pobunjenike rastjerao.

— 23. kolovoza jedna grupa od 40 pobunjenika[5] napaia je željezničku prugu i most između Dobrljina i Bos. Novog, kod sela Ravnice, kotar Bos. Novi, kojom su prilikom pomoću eksploziva digli željeznički most u zrak, kao i jedan dio željezničke pruge pokvarili. Pobunjenici su od strane oružnika postaje Divuša uz

[1] Akciju su izvršile partizanske grupe koje su djelovale na terenu oko Banje Luke. Te partizanske jedinice ušle su krajem avgusta 1941 god- u sastav Prve čete za Bosansku Krajinu.

[2] Napade su vršili partizanski odredi oko Gornjeg Vakufa i okoline pod rukovodstvom Nikole Karanovića.

[3] Napad je izvršila grupa ustanika koji su početkom septembra 1941 god. ušli u sastav Novsko-lješanske partizanske čete.

[4] Mrakodola

[5] Akciju je izvršila grupa ustanika koja je početkom septembra 1941 god. ušla u sastav Novsko-lješanske partizanske čete.

pomoć naoružanih građana rastjerani. Pristupilo se popravci mosta 1 pruge i promet je uspostavljen.

— Noću između 22. i 23. kolovoza pobunjenici[1] su napali željezničku postaju Volinja, željeznički most preko Une i vojničke magacine u Volinji, kotar Dvcr na Uni. Naše straže koje su se nalazile kod tih objekata prihvatile su borbu, koja se je vodila cijelu noć. Napad pobunjenika je suzbijen od njemačkog odreda vojnika, koji se je nalazio u oklopnom vozu na željezničkoj postaji Volinja. U borbi su ranjena 3 naša domobrana i jedan natporučnik.

— 23. kolovoza napali su pobunjenici muslimansko selo Radić Mali, kotar Bos. Krupa, i isto zapalitf.

— 23. kolovoza jedna ustaška straža, koja je išla od Bos. Krupe prema električnoj centrali, udaljeno 5 km. od Bos. Krupe, na putu je napadnuta vatrenim oružjem od strane četnika[2]. Jedan ustaša je ranjen, a ostali su se razbjegli. Upućena je potjera za napadačima.

— 23 kolovoza od strane pobunjenika zapaljena su sela Jasenica, Dubrovik, Podkoljčina i Arapuša, kotara Bos. Krupa. Ta su sela bila prije od muslimana napuštena.

— 23. kolovoza ophodnja oružničke postaje Budimlić Japra pojačana ustašama sukobila se sa četnicima na brdu Morovci, kotar Sanski Most. Prilikom borbe ubijen je vođa 6,tničke skupine, a dva četnika su zarobljena. Zrtava na našoj strani nije bilo.

— 23. kolovoza između 23 i 24 sata i 25. kolovoza izmedu 2 i 3 sata izvršeni su napadi četnika[3] na oružničku postaju Bravsko. Napad je odbijen.

— 24. kolovoza u 6 sati pobunjenici su otvorili vatru na našu posadu u Sitnici, kotar Ključ, sa tri strane. Napad je trajao do 13.30 sati, kada je suzbijen. Prilikom borbe ubijen je 1 domobran, teže je ranjen 1 oružnik, koji je kasnije umro, dok je lakše ranjeno 2 domobrana i zapovjednik posade satnik Ćorić. Na strani četnika bio je veći broj mrtvih i ranjenih. Mrtvih je bilo najmanje 10, među njima i 1 časnik.

— 25. kolovoza oko 12 sati na 30. km. na cesti Banja Luka—Jajce, u blizini sela Krupe, kotar Banja Luka, ubijen je po četnicima njemački vojnik Ferdinand Handle, koji je vozio mali luksuzni samovoz iz Banje Luke u Jajce[4]. Istoga dana, malo kasnije, četnici su na istom mjestu napali jedan ustaški samovoz, sa 4 ustaše, ali

[1] Vidi primjedbu br. 1 na strani 647.

* Grupa od oko 20 ustanika koja je djeiovala na terenu Gorinja — Jasenica — Pučenik — Gudavac pod komandom Miće Kolundžije. Ova grupa je novembra 1941 god. ušla u sastav Prvog krajiškog NOP odreda.

[3] Napad je izvršio partizanski odred u Bravskom, koji je djelovao u sastavu Prvog bataljona »Sloboda«.

[4] Ovu akciju izvršila je grupa partizana sa Manjače.

žrtava nije bilo. Od strane naših i njemačkih vojnih vlasti traga se za napadačima.

— 25. kolovoza vodila se je borba sa četnicima[1] u selu Veliki Radič, kotar Bos. Krupa. Borba je trajala 8 sati. Na našoj strani nije nitko poginuo, a ubijeno je 13 četnika. Ovom prilikom četnici su zapalili 8 muslimanskih kuća u selu Mali Radić.

— Noću između 25. i 21. kolovoza četnici su u selu Lohova[2], kotar Bihać, bacili bijelu raketlu u pravcu oružničke postaje Ripač, a zatim su otvorili puščanu vatru u v:še navrata[3]- Oružnici su uzvratili vatru i napadače odbili.

— Noću između 25. i 26. kolovoza prekinuta je brozglasna veza Bihač — Bos. Petrovac kod sela Vrtoče. Stručna lica upućena su iz Bihaća, te je 26- kolovoza veza uspostavljena.

— 26 kolovoza četnici su zapalili muslimansko selo Cukovi. kotar Bihać te je izgorjelo nekoliko kuća. Oružnici su odbili napad.

— 26. kolovoza u selu Mataluzi, kotar Bos. Krupa, uhićeno je nekoliko ženskih jataka, koje su nosile pobunjenicima hranu.

— 27. kolovoza četnici[4] su izvršili napad na ustašku stražu kod željezničkog mosta na rijeci Dabru, na želejzničkoj pruzi Prijedor—Knin. a na području kotara Sanski Most. Straža je odbila napad.

27. kolovoza napadnut je od strane četnika osobni vlak u Grmeču, kotar Ključ. Poginuo je 1 vojnik, a 2 su teško ranjena. Promet na pruzi je normalan.

Od strane naših snaga preduzete su u posljednjih 10 dana slijedeće protumjere:

— 19. kolovoza u selu Vojniću, Krstinji i Presjeki bile su u akciji 4 satnije naše vojske. U borbi je poginuo 1 vojnik a 1 je teže ranjen.

— 21. kolovoza oko 7 sati preduzeta je akcija od strane našeg topništva i naše i njemačke pješadije od linije Kozarac—Svodna prema planini Kozara. Naše topništvo porušilo je i zapalilo velik broj kuća u selima Palančište Veliko i Malo i jedan dio u Crnoj Dolini, kotar Prijedor. Akcija je vodena do 18 sati istoga dana, kada se je vojska povukla u Prijedor, ostavivši za sobom straže.

— 21. kolovoza na području postaje Otoka, preduzeta je od strane oružnika i naoružanih lica akcija prema Donjem i Gornjem Buševiću. U Gornjem Buševiću srušena je grko-istočna crkva i Sokolski Dom. Uništen je veliki broj pobunjenika, a 40 uhićeno

[1] Akciju je izvršio partizanski vod u Malom Radiću koji je tada brojao oko 28 ljudi. Ubijeni »četnici« koje ustaše navode — ustvari su nenaoružani seljaci koje su ustaše pohvatale kod njihovih kuća i pobile.

[s] Lohovo

" Ovaj prepad su izvršili lički partizani.

* Partizani Jelašinovačkog- odreda pod komandom Petra Škundrića u sastavu Prvog bataljona »Sloboda«.

i predano vojnoj posadi u Bihaću. 22. kolovoza nastavljena je akcija prema selu Ivanjskoj i Glodini.

— 22. kolovoza preuzela su dva voda domobrana akciju protiv četnika na području oružničke postaje Bos. Kostajnica. Zapaljeno je 12 četničkih[1] kuća.

— 22. kolovoza preduzeta je akcija naše vojske od Otoke, kotar Bos. Krupa, preko sela Ivanjske u pravcu sela Glodine, kotara Bos. Krupa. Teren je očišćen i oružnička postaja Glodina oslobodena. Uništeno je 20 pobunjenika, a 2 su ranjena. Ostali pobunjenici razbježali su se po šumama u pravcu kotara Dvor na Uni.

— 22. kolovoza preduzeta je akcija naše vojske od sela Bužina i Ravnica, kotar Bos. Krupa, kojom prilikom su očišćena sela Zborište, Stabandža, Novo Selo. Prilikom ove akcije uništeno je 700 pobunjenika. Na našoj strani nije bilo žrtava. Akcija je nastavljena slijedećeg dana.

— Naše vojne snage, koje operišu od Bosanskog Petrovca prema Oštrelju, došle su na 2.5 km. od Oštrelja, gdje su zauzele položaje. Očekuje se jača i energičnija akcija u najkraće vrijeme.

(M.P.)

[1] Na ovom terenu nikada ni.je bilo četnika. Ovdje su djelovali ustanici sa Kozare koji su krajem oktobra ušli u sastav Drugog krajiškog NOP odreda.

BR. 296

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUZNICKOG KRILA BOSANSKI PETROVAC OD 31 AVGUSTA 1941 GOD. O BORBI PROTIV PARTIZANA NA PUTU BRAVSKO—BOSANSKI PETROVAC

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
3. ORU2NIČKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 905.

**Izvješće o situaciji na
području oružničkog krila
Bos. Petrovac.**

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

Z A G R E B.

Banja Luka, 4. rujna 1941.

Zapovjednik oružničkog krila Bod. Petrovac sa spisom Taj. Broj 153 od 31. kolovoza 1941. izvješćuje:

»Dne 27. kolovoza 1941. u 17 sati, krenula je polubinija[1] 10 pješ. pukovnije pod zapovjedništvom potpukovnika g. Trupca iz Bravskog za Bos. Petrovac. Oko 70 vojnika 3. satnije ukrcalo se u tri kamiona a ostali vojnici išli su pješke, dočm na ostala 3 kamiona bila je natovarena hrana, streljivo i ostale vojne potrebe.

Svih 6 kamiona k-renulo je naprijed a ostali vojnici i časnici, koji su išli pješke, zaostali su za njima. Na cesti udaljeno od Bos. Petrovca 12 km. automobili sa vojnicima bili su od strane četnika[2] iz busije napadnuti sa sviju strana. pa ukotfko se do sada raspolaže sa podatcima koji su primljeni od vojnika i časnika, u ovom napadu bilo je 12 mrtvih i 20 ranjenih vojnika. Poginuli vojnici 30. kolovoza tg. dopremnjeni su kamionom u Bos. Petrovac gdje su sahranjeni, a ranjeni su upućeni u bolnicu.

Vojnici, koji su za kamionima išli pješke, čim su čuli pucnjavu, potrčali su u pomoć napadnutim, ali su kasno prispjeli, jer su četnici zapalili 4 kamiona i opljačkali dosta hrane, odijela, kuhnju, 15.000 Kuna, cigarete i 5—6 sanduka puščanih naboja, dočim je ostala municija kasnije pretresom terena pronađena po vojnicima koji su pridošli u pomoć. Za sada se još nezna za 3 strojne puške, te se sumnja, da su pale u ruke četnika

[1] Polubojna
[2] Napad su izvršili Tlijelovi Prvog bataljona »Sloboda«.

Koliko se moglo doznati, vojnici, koji se vozili ovom prilikom na kamionima, bili su bolesni i još se u Prijedoru javili za liječničku pomoć, pa zbog toga nijesu ni bili sposobni da se bore iako su bili naoružani.

Treća satnija, koja je u Bravskom brojala 120 domobrana, sada u Bos. Petrovcu imade svega 58 domobrana, dok je ostalo što ranjeno, poginulo, a nešto vjerovatno i zarobljeno.

Noću između 29. i 30. kolovoza t.g. bio je pokušan od strane četnika napad na »Bukovački kotao« ispod Oštrelja[1], ali je napad sa uspjehom odbijen. Ovom prilikom ranjena su 2 domobrana a 1 je poginuo.

30. kolovoza preko cijeloga dana i noću 30. i 31. kolovaza 1941. nije uslijedio nikakav ozbiljniji napad od strane četnika, a niti je od strane naše vojske preduzimana kakva akcija.

Akcija po planu protiv četnika nije mi poznata, jer to vojne vlasti sve drže u tajnosti.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje i uvid. —

DOSTAVLJENO:

Vrhov. oruž. zapovjedništvu;
Ravt. za jav. red i sigurnost;
Vel. Zupanu Sana i Luka, i
Vrbas. diviz. zapovjedništvu.

Zapovjednik, pukovnik
Novak, puk.

(M. P.)

[1] Prepad je izvršila grupa partizana Prvog bataljona »Sloboda«.

BR. 297

IZJAVA DVOJICE TRGOVACA O PARTIZANSKIM SNAGAMA I ORGANLZACIJI U DRVARU

PREPIS

Rađeno 2. rujna 1941 u pisarnici vodnog oružničkog zapovjedništva u Sanskom Mostu.

ZAPISNIK

Nad Himzom Aganovičem i Alijom Vučkićem, oba iz Sanskog Mosta, po zanimanju piljari — trgovci voća, koji u pogledu njihcvog zarobljivanja u Drvaru od strane četnika izjaviše slijedeće:

I.

Himzo Aganović, pozvan da kaže pravu istinu izjavljuje slijedeće:

I.

Dne 26. srpnja 1941. krenuli smo ja i moj drug Alija Vučkić, vlakom za Drvar gde smo stigli pred večer oko 5 sati i tamo na želj. postaji rastovarili voće.

Odmah čim smo stigli u Drvar saznali smo, da su u šumi nedaleko od Drvara četnici ubili jednog našeg bojnika i njegovu ženu, a jednog nadporučnika teže ranili. Na večer oko 22 sata čulo se je puškaranje u Drvaru, a sutra dan oko zore cijela varoš Drvar zauzeta je od strane četnika[1]. Nakon ovog četničkog prepada i zauzimanje varoši kada se je svanulo grupa naoružanih četnika sakupila je po mjestu oko 70 ljudi većinom stranaca t.j. oni koji nisu iz Drvara, a između kojih mene i mog druga Vučkića, te su nas sve, zatvorili u jednoj kući u blizini kotarskog suda, te nad nama postavili stražu. U ovoj kući

[1] Drvar su oslobodili 27 jula 1941 god., zajedno sa većim brojem seljaka iz okolnih sela, gerilski odredi Crljivica, Javorje i Kamenica. Borbama je rukovodio Štab za Srez Bos. Grahovo i okolinu, koji se u drugoj polovini avgusta 1941 god. preimenovao u Štab Drvarske NOP brigade.

ostali smo jedan dan kad su nas odveli u sudski zatvor u tom zatvoru smo ostali 4 dana kada su nas nakon saslušanja pustili na slobodu, time da možemo ostati po mjestu od 6 sati do 20 sati na večer, ali da se nesmijemo nikuda udaljavati iz mjesta.

Po mjestu smo se kretali i zadržavali sve do 30 kolovoza u jutro, kad smo na zamolbu naših prijatelja a po odobrenje t.z. komandanta četnika nekog Babića[1] studenta, navodno rodom iz Banja Luke, pušteni da možemo u pratnji četničke vojske otputovati preko Oštrelja, zatim u pravcu Bravski Vaganci, a odatle za selo Janjtie, te preko šume Grmeča u selo Jelašinovci, zatim preko Crne vode u Dabar, a iz Dabra doveli su nas na granicu sela Dabra i pustili u Sanski Most.

Za vrijeme našeg boravka u Drvaru nisu sa nama grubo postupali, dok su mnoge druge Ijude odvodili koje kuda i ti ljudi bi prosto nestali.

Iz Drvara do Oštrelja putovali smo u četničkom kamionu uz pratnju oko 60 četnika u tom kamionu, jer je kamion dosta velik sa kapacitetom od 6—7 tona. Ovi četnici bili su potpuno vojnički naoružani. Imali su vojničke karabine, lakih i teških mitraljeza i dosta bombi. Obučeni su djelom u vojničku a dijelom u civilnoj odori.

U Drvaru nema toliko četničke vojske već samo straža, dok se ostala sva vojska nalazi u šumi iznad Drvara, najveći dio u Oštrelju, pa zatim u šumi planini Grmeč sve do sela Jelašinovaca, a po njihovom pričanju i sve do Sanskog Mosta. U Oštrelju lično smo vidjeli preko 3.000 naoružanih četnika i ovi su neki u uniformi a neki u civilu.

U pogledu starosti ovih četničkih vojnika ima ih svakakvih i to od 15—60 godina iz svih staliža — seljaka i građana.

Iz Oštrelja do Jelašinovca kroz šumu pratilo nas je oko desetak naoružanih četnika koji su gonili na 5 konja hranu za četnike do

[1] Ljubo Babić, komandant Brigade NOP odreda za Zapadnu Bosnu i Liku (Drvarske brigade).

Bravskog Vaganca. Od Vaganca do Janjile pratilo nas je oko 30 potpuno naoružanih četnika, koji su išli snama sve do Jelašinovca. Ovi su iz Bravskog Vaganca gonili za Jelašinovce na 2 konja 4 sanduka municije i svaki od njih nosio je nekoliko komada bombi. Putem kroz šumu nisu nas, izgleda namjerno vodili kroz njihove takozvane logore.

Prema izjavi jednoga stražara četnika, koji nas je u selu Jelašinovcima čuvao, u logoru u šumi kod Jelašinovca ima ih oko 1.500 naoružanih četnika a to zaključujemo po tome, što se je taj stražar pred nama izrazio: »Danas nas je zajedno ručalo u logoru oko 1500«.

Nadalje smo saznali iz pričanja četnika koji su nas pratili, da njih u šumi od Oštrelja do Jelašinovca ima oko 5000 potpuno naoružanih četnika i da su spremni da se odupru svakoj sili.

Saznali smo da imaju u ropstvu i nekoliko naših vojnika domobrana, koji su pohvatali u borbi, dok smo u Drvaru vidjeli na naše oči zarobljeno oko 135 naših Hrvatskih vojnika i medu njima jedan satnik.

Od naoružanja vidjeli smo da su naoružani sa vojničkim puškama, osim toga vidjeli smo da imaju nekoliko lakih i teških puškomitraljeza i dosta bombi, čuli smo kako pričaju međusobno, da imaju i 3 topa. Osobno smo vidjeli da u Drvaru i Oštrelju raspolažu sa više luksuznih automobila i nekoliko kamiona, 2 autobusa i mnogo kola i konja. Prošle nedelje, nesječamo se koga dana, u Drvar su dotjerali 12 vojnih konja sa cijelim mitraljeskim odredom kojeg su zarobili negde oko Oštrelja.

Od njihovog naoružanja i opažanjima nemam više šta da navedem osim napred iznetog.

Od četnika smo čuli da samo vjeruju u pobjedu. Uzdaju se u pomoć Sovjetske Rusije i Engleske. Svi su naklonjeni komunizmu i skoro svaki od njih četnika nosi po jedan komadić crvenog platna na sebi. Nedolično se

svi od reda izražavaju o Hrvatskoj Državi, Poglavniku i Ustaškoj vojsci.

Četnici čisto se groze da će u najkraće vrijeme svim snagama napasti na Sanski Most, gdje je u početku njihovog ustanka najviše strijeljano njihovih svmarodnjaka Srba i da će se za to osvetiti.

Na svim četnicima može se zapaziti odlučnost za borbu i kao takovi ne prezaju ni od najveće sile koja bi im se mogla suprostaviti. Svi su vojnički organizovani, vrlo su oprezni i svagde postavljaju svoje izvidnice i straže.

Drugo po ovom nemam ništa da kažem a na pokazato mogu se i zakleti.

Himzo Aganović s. r.

II.

Alija Vučkić, izjavi:

II.

U svemu potvrdujem izjavu mog druga Himza Aganovića, kojoj nemam ništa drugo dodati.

Alija Vučkić s- r-

Prisutni

1) narednik Bečir Duralović, s. r.
2) oružnik Sulejman Čaušević, s. r.

Sačinio zapisnik i ovjerava
oruž-poručnik
Kurilić

Za točnost prepisa
Časnik za javnu sigurnost

(M.P.)

Satnik
Crnković

br. 298

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U KLADNJU OD 2 SEPTEMBRA 1941 GOD. O NAPADU NA KLADANJ

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
KOTARSKA OBLAST U KLADNJU.
Broj 3817/41. Kladanj, dne 2 rujna 1941.

Izvješće o četničkom napadu
na Kladanj dana 30-VIII. t. g.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB.

Savezno o.u. izvješće od 26 kolovoza 1941 godine broj 3650/41. dostavlja se slijedeće izvješće.

Na 29 kolovoza 1941 godine u jutro u 7 h ponovno su četnici i pobunjenici[1] napali na varoš Kladanj sa sjevero-istočne i jugo istočne strane, ali ih je iznenadila i dočekala naša vojska sa sjeverne 1 sjeverno istočne strane, koja je u isti čas prispjela u pomoć preko šume zvane Stanovi, te odmah stupila u borbu koja je trajala do 2 sata po podne, dočim su jugo istočnu stranu i istočnu stranu u navedeno vrijeme branili od napada građani varoši Kladnja.

Za navedeno vrijeme borba je bila žestoka i neprekidna. U ovoj borbi poginula su dva vojnika, dočim je 4 bilo lakše ranjeno.

Na 30/VIII. u subotu rano u jutro nanovo je otpočeo žestok napad od strane četnika i pobunjenika i to sa istočne strane od sela Vučinića te južne strane od sela Kovačića i jugozapadne strane od šumskog predjela zvani Karaula—Hendek pa' sve do Plahovića. Borba je trajala cijeli dan sve do 17 sati, ali su pobunjenici i ovaj puta uspješno odbijeni i nisu se mogli spustiti nisko prema gradu usljed pojačanja dolaska vojske. Ujedno su neuspjehu ovome napad u pogodovale i same vremenske neprilike, jer je padala jaka kiša sa maglom i vjetrom. Pri povlačenju pobunjenici su nakon 17 sati zapalili 11 stogova sijena u ukupnom iznosu oko 1 vagon.

Za vrijeme borbe poginuo je u gradu dječak Džaferagić Ejub sin Zahidov iz Kladnja pogoden sa dva metka iz strojnice, koji je pao na ulici pred poštom i na mjestu ostao mrtav. Nešto teže povređen Borić Rašid, kafedžija koji je sudjelovao u borbi dočim je Karavdić Džemka ranjena u svojoj kući. Istog dana ranjen je i

[1] Napad na Kladanj su izvršili zajednički birčanski partizani i četnici. Vidi dok. br. 143

oružnički narednik zapovjednik oružničke postaje u Kladnju Jakubović Rašid, koji je odmah prenešen u ovdašnju bolnicu na liječenje.

Među četnicima i pobunjenicima koji su učestvovali u ovom napadu nisu se mogli raspoznati koji su poginuli odnosno ranjeni, jer su iste sa sobom odnijeli, doč>m je pronađen samo jedan pog.[1] četnik. Ujedno se napominje, da je od prvog napada 24/VIII. svakog dana bilo puškaranje u okolici Kladnja, kao i manjih sukoba između naših i četničkih ophodnja. Ovom borbom rukovodio je zapovjednik posadnog voda u Kladnju nadporučnik Bosnić Ivan, koji se naročito istakao sa svojom smjelošću i hrabrošću uz pripomoć Gondžića Hasanage i Hasića Avdage, trgovaca iz Kladnja, kao organizatora i vođa gradske garde odnosno milicije, koji su se također sa hrabrošću i rukovanjem stalno isticali na pojedinim opasnijim mjestima.

Sutra dan 31/VIII. u nedelju oko 17 sati prispjele su u grad Kladanj vojne trupe 1 pješačke pukovnije 3 bojne pod zapovjednikom g. Krumenackera Karla radi čišćenja kotarske oblasti od četnika i odmetnika. Dolaskom kojih je prestalo svako puškaranje od strane četnika i trupe su pristupile svome zadatku.

Kod poginulog gore navedenog četnika je pronađena vojnička isprava glaseća na ime Kurjević M. Nikola, iz Malog Polja kotar Vlasenica, podnarednik, u kojoj je na osmini arka napisano 15 slijedećih osoba; koje su navodno kao četnici i napadaći bili i to: 1. Kurjević Nikola, 2. Vućetić Milovan, 3. Perić ili Nerić Ljubisav, 4. Borevin Milovan, 5. Kikić Rade, 6. Gvozdenović Milo, 7. Aleksić Rado, 8. Sbabe **Stevo, 9. VHerović Risto, 10. Raković Radovan, 11. Raković Nenad, 12. Raković Ilija, 13. Vižnjić Pero, 14. Mirović Milan i 15 Vižnjić Bogdan zbog čega se može zaključiti, da je poginuli bio kao zapovjednik navedenih 15 lica.**

Prednje se dostavlja znanja radi s molbom na nadležnost. —

Dostavljeno:
Ravnateljstvu za javni red i sigurnost — Zagreb

(M. P.)

Kotarski predstojnik:
Potpis nečitak

[1] Poginuli

BR. 299

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA VOJNE KRAJINE OD 2 SEPTEMBRA 1941 GOD. O BORBI KOD SELA SEMEĆA

ZAPOVJEDNISTVO
VOJNE KRAJINE
Vojni odjel
V. T. Broj 430
2. rujna 1941 g.
SARAJEVO

Izvještaj za 2. rujna 1941.

PREDSTOJNIKU POGLAVNIKOVOG VOJNOG UREDA

ZA GREB

1) Prema provjerenom izvještaju selo Kamenica, kotar Višegrad, nije napadnuto niti zauzeto sa strane četnika iz Srbije, već je samo pucano sa srpske na našu teritoriju, ali granica nije pređena. (Sveza točke 5 izvještaja V.T. br. 414 od 1. IX).

2) 1. rujna od 8 sati u jutro pa do pada mraka vođena je borba između odijela oružnika i milidnara (40) ljudi i odmetnika kod sela Semeča[1], kotar Rogatica[2]. — Odmetnicima kojih je u početku bilo 30 — 40 stalno su pristizala pojačanja iz obližnjih srpskih sela. — Odmetnici su se povukli u šumu Semeč. — Sa naše strane poginuo je 1 oružnik, a 2 milicionara lakše su ranjena. — Odmetnici su pretrpili gubitke, ali je broj nepoznat, jer svoje mrtve i ranjene sklanjaju. — Grčko-istočna[3] sela Kopito, Han Brdo[4] i zaseok Mirkovići spaljeni. — Odjel se zadržao u selu Hranjevac, kotar Rogatica.

3) Njemačke čete u Sandžaku još su na svojim mjestima. Naše čete postupno se skidaju sa borbenih položaja, prikupljaju u dotadanjim garnizonima i spremaju za odlazak.

[1] Semeć

[3] Ovu borbu protiv žandarma i ustaških milicionara vodili su dijelovi Romaniskog partizanskog bataljona, pod rukovodstvom Danila Dokića.

* Ustaše su Srbe nazivali »grkoistočnjacima<, a njihova sela »grčko-istočna«.

' Hanbrdo

Razaslano:

Vojskovodi.	1	primjerak	Zapovjednik Vojne krajine
Minist. Hrvatskog domobr.	1	„	oružnički pukovnik
Predst. Poglav. Voj. ureda .	3	„	Rupčić
Generalporučniku Laxi . .	1	„	
Diviziji Sarajevo.	1	„	
Ustaškom Povj. Sarajevo .	1	„	

BR. 300

JZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNIČKE POSTAJE KRUPA NA VRBASU OD 2 SEPTEMBRA 1941 GOD. O BORBI PROTIV PARTIZANA KOD SELA BOČCA I SITUACIJI NA PODRUČJU KRUPE

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKE
ZAPOVJEDNIŠTVO '
3. ORU2NIČKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 895.

Izvješće o situaciji
na području postaje
Krupa na Vrbasu.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

ZACREBi

Banja Luka, 2. rujna 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Krupa na Vrbasu sa dopisom Taj. Broj 101 od 2. rujna 1941. izvješćuje:

»Dne 1. rujna 1941. u borbi sa četnicima[1] u selu Bočcu i okolini, kotara Varcar Vakuf, poginula su 2 domobrana a jedan je ranjen [iz] 9. satnije 33 pješačkog puka iz Banja Luka. Borba je trajala cijelu noć i ceo dan.

Danas sam od starješina sela Krmine, Ljubačevo i Agino selo, kotara Banja Luka, [izvješten] da su noćas u njihova sela stigli

[1] Akciju su izvršili partizani Prve čete za Bos. Krajinu. Vidi dok. br. 163.

četnici od prilike od 3000 do 3500[1]. gdje su tražili i dobili hranu od mještana. Naoružani su raznim puškama i bombama.

Domobrani 9. satnije i druge ustaške jedinice napustili su područje ove postaje, te se četnici i pobunjenici sada koncentrišu po selima: Ljubačevo, Krmine, Prnjavor, Agino Selo, Bočac, Krupa i Racuna.

Pošto je stalna oružnička ophodnja u Bočcu 31. kolovoza 1941. od strane četnika i pobunjenika uništena, koja više ne postoji, a ova je postaja u neposrednoj blizini iste i prijeti joj opasnost od četničkog napadaja, to molim da se ovoj postaji pošalje hitno pojačanje radi osiguranja mjesta i odbijanja eventualnog pripremanog napada od strane četnika. Noćas su četnici sa zvonom na crkvi Agino selo pozivali na ustanak i sakupljali četnike.«

Prednje izvješče dostavljam s molbom na znanje i uvid.

Oružničkoj postaji Krupa na Vrbasu, upućeno je 30 domobrana u pojačanje. —

DOSTAVLJENO:
Vrhov. oruž. zapovjedništvu;
Rav. za jav. red i sigurnost;
Vel. Zupanu Sana i Luka, i
Vrbas. divizij. području. —

Zapovjednik, pukovnik
Novak, puk.

(M.P.)

[1] Ovi brojevi su pretjerani. Cijela Prva četa za Bos. Krajinu, koja je djelovala na tome terenu, brojala je u to vrijeme oko 100 naoružanih boraca. Prilikom akcija ovim naoružanim borcima uvijek se pridruživala masa seljaka naoružanih kosama, vilama, sjekirama, ali ipak broj učesnika u ovo.i akciji — nije iznosio ni približno navedenu cifru.

BR. 301

IZVJEŠTAJ ORUŽNICKOG KRILA BOSANSKI PETROVAC OD 2 SEPTEMBRA 1941 GOD. O NAPADU NA DOMOBRANSKE GARNIZONE U KRNJEUŠI I VRTOCU

ZAPOVJEDNISTVO III HEVATSKE
0RU2NIČKE PUKoVNIJE
J.S. Broj 899 ...

Izvješče o četničkoj akciji.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST NEZAVISNE DRZAVE HRVATSKE

ZA GREB

Banja Luka 3. rujna 1941.

Zapovjednik oružničkog krila Bos. Petrovac sa dopisom Taj. Broj 172 od 2. rujna 1941 izvješćuje:

»Od 19. kolovoza 1941. u mjestu Krnjeuši nalazila se 10 satnija Zagrebačke pukovnije. Od časa dolaska vojnika u Krnjeušu isti se nijesu smjeli nigdje na vidnom mjestu pojaviti uslijed stalnih četničkih napadaja iz obližnjih brda puščanom i mitraljeskom paljbom. Od dolaska u Krnjeušu pa do 31 kolovoza o. g. bilo je 6 ranjenih i 2 mrtva vojnika.

U selu Vrtoču nalazila se takoder jedna satnija Zagrebačke pukovnije, koja je osiguravala neki deo puta Bihać — Bos. Petrovac i samo mjesto Vrtoče.

31. kolovoza o. g. u 21 sat, 10 satnija Zagrebačke pukovnije napustila je mjesto Krnjeušu jer više nije mogla izdržati napad četnika i povukla se u selo Vrtoče, gdje je stigla istoga dana u 24 sata.

1. Rujna o. g. u 4.30 sati obe satnije'bile su u Vrtoču od strane četnika sa sviju strana napadnute tako jako, da je svaki otpor bio nemoguć i naši vojnici btii su prisiljeni da napuste Vrtočei dase povuku u pravcu Bos. Petrovca.[1]

10 satnija koja je bila u Krnjeuši brojala je 171 domobrana i dočasnika i 4 časnika, od toga broja u Bos. Petrovac je došlo do sada 99 zdravih i 8 ranjenih domobrana kao i jedan časnik a za sudbinu 64 domobrana i 3 časnika nezna se. Nadalje od navedene satnije ostalo je u četničkim rukama 2 teška i 3 puškomitraljeza.

[1] Ove akcije su izvršili Četvrti i Peti odred Prvog bataljona »Sloboda«. Vidi dok. br. 87.

ZAPOVJEDNIŠTVO DR HRVATSKE
ORUŽNIKI KRVNIJE
J.Broj 890

Izvješće o četničkoj akciji.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

Banja Luka 3.rujna 1941.

Z A G R E B

Zapovjednik oružničkog krila Bos.Petrovac sa dopisom Taj. Broj 172 od 2.rujna 1941 izvješćuje:

" Od 19.kolovoza 1941.u mjestu Krnjeuši nalazila se 10 satnija Zagrebačke pukovnije.Od časa dolaska vojnika u Krnjeušu isti se nijesu smjeli nigdje na vidnom mjestu pojaviti uslijed stalnih četničkih napadaja iz oblišnjih brda puščanom i mitraljeskom paljbom . Od dolaska u Krnjeušu pa do 31 kolovoza o.g.bilo je 6 ranjenih i 2 mrtva vojnika. U selu Vrtoču nalazila se također jedna satnija Zagrebačke pukovnije,koja je osiguravala neki deo puta Bihać-Bos.Petrovac i samo mjesto Vrtoče.

31.kolovoza o.g.u 21 sat,10 satnija Zagrebačke pukovnije napustila je mjesto Krnjeušu jer više nije mogla izdržati napad četnika i povukla se u selo Vrtoče,gdje je stigla istoga dana u 24 sata.

1.Rujna o.g.u 4.30 sati obe satnije bile su u Vrtoču od strane četnika sa sviju strana napadnute tako jako,da je svaki otpor bio nemogući naši vojnici bili su prisiljeni da napuste Vrtoči da se povuku u pravcu Bos.Petrovca.

10 satnija koja je bila u Krnjeuši brojala je 171 domobrana i dočasnika i 4 časnika,od toga broja u Bos.Petrovac je došlo do sada 99 zdravih i 8 ranjenih domobrana i jedan časnik a za sudbinu 64 domobrana i 3 časnika nezna se.Nadalje od navedene satnije ostalo je u četničkim rukama 2 teška i 3 puškomitraljeza .

Druga satnija koja je bila u Vrtoču brojala je 123 vojnika-domobrana i 4 časnika,od toga broja do sada se vratilo u Bos.Petrovac 54 zdravih i 5 ranjenih domobrana,a za sudbinu 56 domobrana i 4 časnika nezna se.

Skoro svi vojnici koji su se do sada vratili u Bos.Petrovac donjeli su svoje oružje,,ali mnogi nemaju kabanica,a neki su došli čak i bosi.

Vojnici koji su bili u Krnjeuši i u Vrtočima nijesu mogli dobiti 4 dana nikakove hrane,jer četnici svojim stalnim napadima nijesu dozvolili pristup kamionima koji su hranu vozili u navedena mjesta.

Brzoglasna veza između Bos.Petrovca i Bihaća prekinuta je,te se nezna šta je bilo sa kamionima koji su vozili hranu za vojnike u Krnjeušu i Vrtoče.

Vodovod koji se nalazi udaljen 9 km.od Bos.Petrovca,a iz kojeg se Bos.Petrovac snabdeva vodom pokvaren je od strane četnika , odnosno razoren bombama,tako da je opravak bez velike radne snage i materijala nemoguć u dogledno vrijeme.

1.rujna o.g.poslije podne otišla su dva vojna kamiona iz Bos.Petrovca za Bravsko radi dovoza vojničkog slijedovanja.Oni su bili na 12 km. od Bos.Petrovca napadnuti od strane četnika.Gubitaka nije bilo niti ranjenih,jer su kamioni išli veoma oprezno,očekujući napad pa nijesu bili iznenadjeni."

Prednje izvješće dostavljam na znanje i uvid.

DOSTAVLJENO:
Vrh.Oruž.zapovjedništvu,
Rav.za jav.red i sigurnost,
Velikom Županu Sana i Luka,i
Vrbas.Diviz.području.

Zapovjednik,pukovnik

Fotokopija dokumenta br. 301

Druga satnija koja je bila u Vrtoču brojala je 123 vojnika-domobrana i 4 časnika, od toga broja do sada se vratilo u Bos. Petrovac 64 zdravih i 5 ranjenih domobrana, a za sudbinu 56 domobrana i 4 časnika nezna se.

Skorom svi vojnici'koji su se do sada vratili u Bos. Petrovac donjeli su svoje oružje,, ali mnogi nemaju kabanica, a neki su došli čak i bosi.

Vojnici koji su bili u Krnjeuši i u Vrtočima nijesu mogli dobiti 4 dana nikakove hrane, jer četnici svojim stalnim napadima nijesu dozvolili pristup kamionima koji su hranu vozili u navedena mjesta.

Brzoglasna veza izmedu Bos. Petrovca i Bihaća prekinuta je, te se nezna šta je bilo sa kamionima koji su vozili hranu za vojnike u Krnjeušu i Vrtoče.

Vodovod koji se nalazi udaljen 9 km. od Bos. Petrovca, a iz kojeg se Bos. Petrovac snabdeva vodom pokvaren je od strane četnika, odnosno razoren bombama, tako da je opravak bez velike radne snage i materijala nemoguć u dogledno vrijeme.

1. rujna o. g. poslije podne otišla su dva vojna kamiona iz Bos. Petrovca za Bravsko radi dovoza vojničkog slijedovanja. Oni su bili na 12 km. od Bos. Petrovca napadnuti od strane četnika. Gubitaka nije bilo niti ranjenih, jer su kamioni išli veoma oprezno, očekujući napad pa nijesu bili iznenadeni.«

Prednje izvješće dostavljam na znanje i uvid.

Zapovjednik, pukovnik
Novak puk

DOSTAVLJENO:
Vrh. Oruž. zapovjedništvu,
Rav. za jav. red i sigurnost,
Velikom županu Sana i Luka, i
Vrbas. Diviz. području.

BR. 302

NAREĐENJE ZAPOVJEDNIŠTVA JADRANSKOG DIVIZISKOG PODRUCJA OD 3 SEPTEMBRA 1941 GOD. ZA STAVLJANJE DOMOBRANSKIH JEDINICA U HERCEGOVINI, HRVATSKOM PRIMORJU I DALMACIJI POD KOMANDU DRUGE ITALIJANSKE ARMIJE

ZAPOVJEDNIST VO
JADRANSKOG DmZIJSKoG PODRUCJA
V. T. Br. 2364
3. Rujna 1941. godine
MOSTAR

GENERALU G. LUKIĆU

Na temelju ugovora sa savezničkom Italijom^ o pojačanju operativne sigurnosti u graničnom pojasu u Hrvatskom Primorju, Dalmaciji i Hercegovini, po naredbi Vojskovođe broj 2144 tajno od 28/VIII. t. g. sve čete Hrvatskog Domobranstva podređene su u , operativnom pogledu od 1. rujna 1941. godine zapovjedniku II. talijanske vojske u Karlovcu.

Odnosi naših četa prema ovoj naredbi imaju se urediti na slijedeći nr.čin:

1) Zapovjedniku II. talijanske vojske podređuju se sve čete razmještene u prostoru zapadno jugozapadno i južno od crte: Donji Lapac uključno-Boričevac uključno-Dobro Selo uključno-Jedovnik (1650). Sator Planina (1872)—Starotina[1] Planina (1634)—Priluka isključno-Livno isključno-Sujica isključno-Tomislav Grad isključno-Vran Planina—Cvrsnica—Prenj—Crvanj Pl.—Cemerno—Lebršnik. Crta ide grebenom označenih planina.

Označeno sa »isključno« ne spada pod talijansko zapovjedništvo.

2) Posade u Plužine, Gacko, Bileća, Trebinje, Dubrovnik, ostaju na svojim mjestima u sadašnjoj jačini. —

Pitanje posade Plane biti će riješeno sporazumno sa talijanskim zapovjednikom divizije, pa će slijediti zapovijed.

Posada Gacko ostaje u istom rasporedu koji je predviđen, dok god to dopuštaju taktičke mogućnosti.

Cete ovih posada imaju se popuniti do formacijskog stanja ljudima i materijalom, u kojem cilju odmah zahtijevati sve potrebno.

[1] Staretina

3) Posade u Kninu, Sinju, Mostaru i Nevesinju.

a) Posade u Kninu i Mostaru.

Kninska i Mostarska doknadna bojna ostaju na svojim mjestima. One imaju držati stalno na vježbi pričuvnike do punog formacijskog stanja i preko istoga toliko, da mogu uspješno obavljatl stražarsku i sigurnostnu službu u svojim posadnim mjestima, be2 **ikakve pomoći bojni iz sastava pješačkih pukovnija. Pored ove službe vršiti stalnu izobrazbu pričuvnih častnika i pričuvnika.**

Za vršenje stražarske službe i službe sigurnosti mjerilo je, da se ima onoliko snage koliko je potrebno za osiguranje vojnih objekata (dvostruka jačina straže + 10% za nedostatke — bolesni itd.), i za pripravni odjel (%) od snaga).

b) Posade u Sinju i Nevesinju.

Ove posade nemaju doknadnih bojni. Stražarsku službu, službu sigurnosti u posadi imaju obavljati:

— u Sinju 2. bojna 15. pješačke pukovnije.

— u Nevesinju 1. bojna 13. pješačke pukovnije.

U ovu svr'nu odrediti onoliko ljudstva, koliko je potrebno za osiguranje vojnih objekata (t.j. dvostruka jačina straža ¯ 10% za eventualne manjkove-bolesti, dopusti, teklići itd. i za pripravni odjel). To će vršiti u svakoj od onih posada po dvije satnije. Ostale jedinice u ovim posadama (t.j. po 1 satnija i strojnička satnija, a u Nevesinju još 1. osječka bitnica bez 1 voda) imaju se držati prikupljeno, popuniti što bolje i vježbati. »

c) Privremene posade u Livnu, Ljubinju, Stolcu i Berkovićima biti će povučene, kada budu izmijenjene sa četama talijanske vojske; do tog vremena vrše svoju dosadašnju ulogu i zadaće. Eventualno premještanje ili povlačenje četa iz privremenih posada biti će naknadno zapovjeđene.

4) Sve ove mjere, naprijed predvidene, zavisne su, razumljivo, od razvoja situacije u pogledu borbe protiv pobunjenika i od postupnosti zamjene odnosno pojačanja posade sa savezničkim talijanskim trupama. Zapovjednici Hrvatskih četa uložiti će sve svoje sile, da se ove mjere sprovedu pravilno i u redu, bez trzavica i nepotrebnih objašnjenja.

5) Oružništvo i financi ostaju na svojim mjestima, a za postaje gdje su povučeni, vratit će se na svoja mjesta čim to prilike dopuste. Za ovo će bit odgovorni zapovjednici oružničkih krila, te da se ne desi da koja oružnička postaja ne bude na vrijeme zaposjednuta.

6) Odnos četa hrvatskog domobranstva prema zapovjedništvu II talijanske vojske jest odnos dviju savezničkih vojsaka, pod jednim zajedničkim zapovjednikom. Hrvatske čete na ovom prostoru nisu sastavni dio talijanske vojske, već sarađuju pod zajedničkim zapovjedništvom i namjenjene su istoj svrsi.

Potčinjenost zapovjedniku II talijanske vojske odnosi se na operativnu upotrebu četa i na izobrazbu četa za operativnu upotrebu, ali se ne odnosi na stegovno pravo, kažnjavanja i unutarnje zapovijedanje. U svemu ostalom suvereno pravo Hrvatske Države ostaje ne okrnjeno.

Prema tome svi naši zapovjednici na ovome području, koji su meni neposredno podredeni dobivat će sve zapovijedi i dalje od mene, pa i za operativnu upotrebu, koju ću određivati prema instrukcijama i zapovjedima zapovjednika II talijanske vojske. Ako zapovjednik II talijanske vojske podijeli nadležnost u detaljima, koje se odnose po pojedinim sektorima i posadama, biti će zapovjednici naših četa o tome obaviješteni.

U žurnim slučajevima riješavati pitanja u duhu savezničke suradnje, a mene izvijestiti o riješenju.

7) Oružano Hrvatsko građanstvo (civilno pučanstvo i divlje Ustaše) ima po nalogu Poglavnika predati svoje oružje i vojničku opremu kotarskim oblastima i oružništvu. Sve ovo oružje i oprema ima se predati i sakupiti kod najbližeg vojničkog zapovjedništva i ono ostaje imovina Hrvatskog Domobranstva. Odaštijanje ovog oružja u druga skladišta zapovjediti će se kasnije. Razoružanje pučanstva ima de se provesti bezuvjetno do 7. rujna.

Istodobno preduzfma talijanska vojska opsežnu akciju za razoružanje pobunjenika.

Pošto Hrvati svoje ocužje predaju i uslijed toga postaju izloženi napadajima četnika, preuzima talijanska vojska svetu dužnost da zaštiti Hrvatski narod u označenom području od svih napada pobunjenika i omogući ona slobodna kretanja, koje zahtjeva njihov način privrednog rada. Meljavu omogućiti bez obzira komu mlin ili vodenica pripada.

Zakašnjenja i nemar u ovom pogledu imadu se odmah javiti ovom stožeru, koji će o tome izvijestiti zapovjednika II talijanske vojske u Karlovcu, da bi se moglo preduzeti potrebno u pogledu pomoći.

8) Vojarne doknadnih bojni i bitnica u Kninu i Mostaru ostaju na raspolaganju Hrvatskim četama za izobrazbu dolazećih novaka **i** pričuvnika. Vojarne i ostali vojnički objekti u stalnim posadama mjestima mogu se — u koliko nisu potrebite za Hrvatske čete — staviti na raspolaganje talijanskim četama, u kom slučaju se ima vojarna odnosno vojnički objekat (zgrada) predati **talijanskUn** četama po našastaru (inventaru), a ove se obavezuju pismeno **sve** primljene objekte sa namještajem u istom stanju u pogledu gTađevnom i čistoće povratiti.

9) Svi zapovjednici i osoblje povjerenog mi divizijskog područja nastojati će i dalje, da odnos naše vojske prema talijan-

skoj bude u svemu saveznički i prijateljski, da se sprovede uska i srdačna sviradnja na korist i dobrobit obih naroda.

Stoga paziti na dužnost međusobnog pozdravljanja i odavanja počasti, naročito kod dolaska, odlaska i zamjene, i to kod pojedinaca i kod četnih jedinica.

(M.P.) Zapovjednik, general,
Iser

DOSTAVLJENO:

Minis. Hrvat. Domobranstva,
Generalu g. Lukiću,
Stožeru Bosans. i Vrbas. div. pod.,
Zapovj. 13., 14. i 15. pješ. pukov.
Mjesn. zapovj.: Mostar, Trebinje,
Knin, Sinj, Dubrovnik, Bileća,
Nevesinje, Gacko, Stolac, Livno,
Glavarima stožera: E, T, Z, VK, IT,
Pr, i Vojnom sudu.

BR. 303

IZVJEŠTAJ USTAŠKO-DOMOBRANSKOG GENERALA LUKIĆA OD 3 SEPTEMBRA 1941 GOD. O NAPADU USTANIKA NA LJUBINJE

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
GRUPA GENERALA LUKIĆA

V.T. Br. 142

dne 3-lX-1941

Kotarsko predstojništvo iz Ljubinje javilo je: 31. kolovoza izjutra u 8,30 sati izvršili su četnici[1] napadaj sa svih strana na varoš Ljubinje. Vodila se je žestoka borba čitavog dana. Još i danas traju borbe oko Ljubinje. U napadu učestvuje oko 300 naoružanih četnika. Do sada je utvrđeno od naše strane: 6 poginulih i 8 teže i lakše ranjenih. Odveženo je i poubijano mnogo državne i privatne stoke. Prekinute brzoglasne i brzojavne telefonske veze, tek danas su uspostavljene. U mjestu vlada nestašica hrane i prevoznih sredstava. Danas se otpočelo čišćenje ali uslijed nedostatka jačih snaga i automatskog oružja, čišćenje slabo napreduje.

[1] **Ovu borbu vodili su partizani iz okoline Ljubinja. Vidi dok. br. 183.**

Dostavljamo Vam ovaj predmet s molbom da pomoću Vaše vojske zaštitite ovaj kraj.

Dostavljeno:

Obćem upravnom povjereniku kod **II** talj. armate

Zapoviedniku II. talijanske armate.

Zapoviednik
Lukić general

BR. 304

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA PROMETA I JAVNIH RADOVA NDH OD 3 SEPTEMBRA 1941 GOD. O OŠTEĆENJU TELEFONSKO-TELEGRAFSKIH LINIJA NA TERITORIJI BOSNE I HERCEGOVINE

MINISTAR£TVO PROMETA I JAVNIH RADOVA
DR2AVE HRVATSKE
Odio pošta, brzojava i brzoglasa
Z A G R E B

Prs. broj 207/1941.
3. IX. 1941.
Predmet: Oštećenje bb. linija.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Z A **G R E B.**

Obavješćuje se naslov o stanju oštećenih linija:

Stanje na dan 2. IX. na području pbb. ravnateljstva Zagreb:

1.) Linije 1240 i 258 u prekidu od 28. VIII. na potezu Lopare—Tuzla.

2.) Linije 3335 i 3060 u prekidu od 29. VIII. 7 h zbog presječenih stupova između Krupe i Kočca.[1]

3.) Linija 1321 i 3584 od 6. VIII. 7 h na potezu Sitnica—Jajce prekinuta uslijed sabotaže.

4.) Linija 1329 od 6. VIII. 7 h na potezu Sitnica—Ključ prekinuta od 6. VIII. o. g.

5.) Linija 3060 i 3035 prekinuta od 29. VIII. 15 h na potezu Jajce—Travnik zbog posječenih stupova.

[1] **Bočac**

6.) Linija 3089 od 1. VIII. prekinuta na potezu Ripač—Knin.

7.) Linija 1237 na potezu D. Lapac—Srb u prekidu od 27. VII-o. g. 7 h.

8.) Linije 1214 i 3493 od 28. VII. o. g. 20 h 30' u prekidu na potezu D. Lapac—Udbina

9.) Linija 4922 od 28. VII. o. g. 20 h. 30' u prekidu na potezu D. Lapac—K. Vakuf.

10.) Linije 1214 i 3493 od 25. VIII. o. g. 11 h u prekidu na potezu Korenica—Bunić

11.) Linija 3691 od 27. VIII. o. g. 21 h u prekidu na potezu Lovinac—Udbina

12) Linija 5034 od 31. VIII. o. g. 8 h u prekidu na potezu Veljun—Perjasica.

13.) Linije 3036 od 23. VIII. 5 h u prekidu na potezu Sarajevo—Maglaj.

Na području pbb. ravnateljstva u Sarajevu, stanje na 2. ov. mj.

1.) Linija 3804 Rogatica—Višegrad prekinuta od 1. IX. 15 h.

2.) Linija na potezu Maglaj—Doboj još su poremećene međutim se sa opravljanjem intenzivno nastavlja.

3.) Sarajevo nema veze niti sa Tuzlom, niti sa Brodom, niti sa Zagrebom. Koliko su doznali u okolini Tuzle, naročito preko Majevice i u blizini Lopara sve je porušeno.

4.) Sve veze preko Podromanije su prekinute, a linije su dobre samo do Mokroga.

5.) Do Mostara su sve linije dobre.

6.) Veze Nevesinje — Gacko — Avtovac — Korito — Bileča prekinute su na više mjesta.

7.) Od Mostara postoji veza preko Metkovića sa Dubrovnikom.

8.) Dio trase Dobromani—Trebinje i Dobromani Velikani[1] još su u prekidu.

9.) Između Trebinja i Bileća postoji samo jedna jednožična veza na liniji 3581.

Vršiloc dužnosti čuvara linija Vlaho Bukovac, koji je 29. VIII. od sekcije Dubrovnik (prema brzojavu od 30. VIII.) bio izaslan da popravi porušene linije između Bileća i Trebinja poginuo je sa 12 vojnika od njegove naoružane pratnje u okršaju sa četnicima.

Kod Korita na trasi Korito—Bileća 29. VIII. o. g. oko 15 h bile su borbe sa četnicima, te je prilikom bombardiranja sa strane talijanske vojske porušeno 6 stupova.

Prema brzojavu od 2. IX. u Bileći i Trebinju su Talijanske trupe, a u Dubrovniku je Hrvatska vojska i Talijanska posada.

10.) Brzojavne linije 215 i 224. na dijelu Travnik—Ponir poremećene su.

[1] Veličani

11.) Linija 220 poremećena je na potezu Nevesinje—Kalinovik. Čuvar linije iz Nevesinja, koji je otišao na popravak ove linije, zaustavljen je kod sela Plažine kod obhodnje i nije mu bilo dozvoljeno, da pođe do Uloga, jer su se pojavile veće grupe četnika, koje su otvorile jaku vatru.

12.) Stanje linije oko Zvornika, Bjeljine i Brčkog je nepromjenjeno. Isto tako je nepromjenjeno stanje trase Ivančica Olovo, Kladanj—Tuzla i Vlasenica—Kladanj.

Dopis istoga sadržaja otpremljen je

1.) Ministarstvu unutarnjih posiova,
2.) Ravnateljstvu za javni red i sigurnost
3.) Ustaškom redarstvu
4.) Minist. Hrv. Domobranstva
5.) Zapovjedništvu Hrv. oružništva.

(M.P.)

Odjelni pretstojnik:
Potpis nečitak

BR. 305

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNICKOG KRILA BIHAC OD 3 SEPTEMBRA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTIZANA U ZAPADNOJ BOSNI

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
3. ORU2NIĆKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 904.

Izvješće o situaciji na
području oružničkog kri-
!a Bihać. —

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST NEZAVISNE DRZAVE HRVATSKE

Z A G R E B.

Banja Luka, 4. rujnn 1941.

Zapovjednik oružničkog krila Bihać, sa spisom Broj 2588 od 3. rujna 1941. dostavlja izvješće o situaciji na području krila za 2. i 3. rujna 1941. u slijedećem:

»Oružnička postaja Ripač javlja: 2. ov. mj. oko 15 sati, 2 vojnička teretna samovoza, koja su iz Bihaća preko Ripča za Tarkovac prevozila hranu, napadnuta su od strane četnika[1] i tom prilikom ubijen je domobran Mijo Zigl. Drugi dcmobran, koji je sjedio na daski samovoza, takoder je pogođen i pao na zemlju, ali se nezna, dali je živ ili mrtav. Teretni samovozi najvećom brzinom umakli su prema Tarkovcu i tako su spašeni.

Dne 2. rujna 1941. u 17 sati četnici su napali selo Ražnjiće i Pritoku, kotara Bihać, upućena je pomoć iz Bihaća koja je ovaj napad suzbila.

Postaja Bos. Krupa javlja: prema selu Vranjska Badnjevići, Vranjska Beširević", Vučijaku, Malom i Velikom Radiću, gdje se nalaze veće skupine pobunjenika i četnika, jedinice domobrana sa 2 topa pod zapovjedništvom potpukovnika g. Neiibergera iz Bos. Krupe, krenuli su 2. rujna t, g, u 7 sati da se pobunjenici i .četnici razbiju i [radi] čišćenja terena, uspjelo je da se pobunjenici razbiju i da im se nanesu veliki broj žrtava u navedenim selima. U ovoj borbi ranjeno je 19 domobrana a 5 ih je poginulo. U ovoj akciji učestvovalo je i oružništvo iz Bos. Krupe kao i naoružano građanstvo.

U vezi sa ovom akcijom iz Bos. Krupe, po dogovoru sa potpukovnikom g. Neiibergerom, organizovano je opkoljavanje pobunjenika i četnika od strane krilnog oružničkog zapovjedništva u Bihaću iz pravca Grmuše prema Gornjem i Velikom Radiću, i iz pravca Grabeža preko Drenova Tijesna i prema Velikom Rad'ću. Učestvovalo je oko 300 naoružanih građana sa oružnicima postaje Ostrožac, te je uspjelo da se na ovoj strani očisti teren. Nije poznato koliko je bilo žrtava na strani pobunjenika, dočim je na našoj strani od naoružanih građana 5 ranjeno koji su prevezeni u Bihać.

Oružnički vod Sanski Most javlja: 2. rujna t. g. oko 18 sati ophodnja od 2 oružnika i 22 naoružana građanina. na mjestu »Diklić« Glavica«, kotara San. Most, naišla je na četničku izvidnicu i stupila u borbu sa istom, kojom je prilikom ranjen četnik Dušan Bato iz Zaprelja, k'otara San. Most, ali mu je uspjelo da sa ostalim četnicima pobjegne. Osim toga uhićena su 2 četnika, Mladen Rodić i Mihajlo Diklić iz Bošnjaka, kotara Sanski Most.

Oružnički vod Cazin javlja: 2. rujna 1941. u 7 sati između željezničke postaje Otoke i Blatne, na željezničkoj pruzi ranjen je jedan čuvar pruge iz vojničke puške u lijevu nogu od strane četnika koji su iz šume pucali. Izvršen je pretres terena, ali četnici nijesu pronađeni.

[1] Napad je izvršio partizanski odred iz okoline Kulen Vakufa pod rukovodstvom Nikole Karanovića.

' Beširovića Vranjska

Oružnička postaja Lič. Petrovo selo javlja: Pošto se četnici i pobunjenici približili i opkolili selo Priboj, na putu Bihać — Plitvička Jezera, izvršeno je čišćenje sela Ličkog Petrovog Sela, Zeljava i Baljevac. Preko ovih sela vodi jedan put koji je u našim rukama iz Bihaća za Drežnik i Zagreb, te se na ovim putevima na svaki način mora održati sigurnost prometa. Ovo čišćenje izvršeno je po nalogu Velikog Zupana.

Oružničko krilo Bos. Petrovac javlja: Od 4 domobrana, koji su bosi i gologlavi pobjegli iz Krnjeuše i došli u Ripač utvrđeno je, da je vojnička posada od jedne satnije u Krnjeuši, 30. kolovoza t. g. napadnuta i potpuno razbijena od četnika i pobunjenika, a 1. rujna t. g. izvršen je napad na vojnu posadu od jedne satnije u selu Vrtoče[1], koja je također potpuno razbijena i oružje palo u ruke pobunjenika.

Vojna posada od jedne satnije, koja se nalazila u Tarkovcu, na putu Bihać—Vrtoče—Bos. Petrovac, 2. rujna t. g., kada je saznala za razbijanje posada u Krnjeuši i Vrtoču, povukla se u Ripač.

Prema ovome, put od Bihaća za Bos. Petrovac i prema Bos. Krupi, je potpuno ispražnjen od naših snaga i nalazi se u rukama četnika i pobunjenika.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje i uvid. —

DOSTAVLJENO:

Vrhov. oruž. zapovjedništvu:
Ravt. za jav. red i sigurnost;
Vel. Zupanu Sana i Luka, i
Vrbaskom diviz. zapovjedništvu.

Zapovjednik, pukovnik
Novak, puk.

(M.P.)

[1] O ovim borbama detaljnije podatke sadrži dok. br. 300.

BR. 306

IZVJEŠTAJ RAVNATELJSTVA ZUPSKOG REDARSTVA U TUZLI OD 4 SEPTEMBRA 1941 GOD. O USTANKU NA PODRUČJU OZRENA I TREBAVE I NAPADU NA DOBOJ, USORU I MAGLAJ

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
Ravnateljstvo župskog redarstva u Tuzli
Prez. broj: 99/41

Tuzla, dne 4 rujna 1941 god.

Stanje javne sigurnosti na području Zupskog redarstva Velike župe Usora i Soli u Tuzli.—

REDARSTVENOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

U ZAGREBU

Javna sigurnost na području Zupskog redarstva, a prema do sada primljenim izvještajima od pojedinih Kotarskih oblasti za prošli tjedan bila je slijedeća:

I. Za područje kotara Tuzla

Noću 21 na 22 kolovoza 1941 g. na periferiji Tuzle došlo je do žestokih borba sa četnicima i komunistima. Pod ličnim zaj>ovijedništvom Predstojnika gradskog redarstva u borbu sa četnicima i komunistima stupilo je 40 redara i napadaj je odbijen.

Dne 22 kolovoza 1941 g. došlo je do četničko-komunističkih pobuna u Karanovcu, Petrovu Selu[1] i ostalim okolnim selima nastanjenim sa grko-istočnjacima. Odmah po saznanju za ovo Predstojnik gradskog redarstva sa 40 redara uputio se u borbu i oslobodio Karanovac, Petrovo Selo i odbio napadaje četnika i komunista. Po dolasku vojske Predstojnik se je sa redarima povratio, a vojska je nastavila sa čišćenjem područja od pobunjenika i već je u cijelosti uspostavljen red i sigurnost. Odmetnici-četnici komimisti predaju se vlastima.

II. Za područje kotara Doboj.

Prema izviještaju kotarske oblasti Doboj taj. broj: 174/41 javna sigurnost na području iste oblasti za prošli tjedan bila je slijedeća:

[1] Bosansko Petrovo Selo

Dne 22 kolovoza 1941 g. obaviještena je kotarska oblast od povjerljivih lica, da je u okolini Doboja zapaženo gibanje većih razmjera sumnjivih lica i grko-istočnjaka. Također je primljeno obavještenje da se istoga dana i večeri sa strane pobunjenika priprema napadaj na okolinu i na samo mjesto Doboj.

Savezno sa primljenim izvještajima, a u sporazumu sa vojnim zapovjedništvom i oružnicima odmah je sve preduzeto, da se napadaj spriječi i pobunjenici odbiju, a u među vremenu obavještene su brzoglasno sve vojne i civilne vlasti o primljenim saznanjima i zatražena hitna pomoć.

Istoga dana već, oko pola jedan sat u noći došlo je do napadaja od po prilici oko 50 pobunjenika na oružničku postaju u Osječanima, o čemu je primljen izviještaj od željezničke postaje u Johovcu, a i hici su se jasno čuli iz daljine. Več oko 4 sata u jutro uslijedilo je sa strane pobunjenika oštar napadaj na magacin u Usori odakle se je vojska pred jakim pritiskom napadaća morala povući. Več u 5 sati u jutru došlo je do napadaja sa sviju strana, naročito od rijeke Spreče na most prema Tuzli, na magazine u Barama i na samo mjesto od Stanić—Rijeke. Od toga vremena otpočele su borbe, koje su trajale neprestano do dvanaest sati. Oko 6 sati pobunjenici su isjekli sve brzoglasne žice, oštetili prugu uslijed čega je bio prekinut sav saobračaj.

Na Doboj toga jutra napalo je po prilici 1500 do 2000 pobunjenika. Napadaj je bio vrlo oštar i oko pola sedam sati pobunjenici su u naletu ušli u Doboj. Pobunjenici pucali su iz mitraljeza i bacali ručne bombe. Bombama su zapalili jednu kuću do oružničke postaje vjerovatno misleći da je to oružnička postaja i ako je to kuća Boška Kondića koji je iseljen u Srbiju. Kuća je do temelja izgorjela. Magacin sa municijom u Barama i na Usori pali su u ruke pobunjenika iz kojih su se magazina pobunjenici snabdjevali potrebnom municijom.

Dne 24 kolovoza 1941 g. oko 12 sati pobunjenici zapalili su magazin na Usori u kojem se je nalazila topovska municija. Uz strašnu detonaciju u naselju Usori srušili su se sve skorom kuće. Stanovništvo je srazmjerno dobro prošlo, jer mrtvih nije bilo samo nešto ranjenih. Materijalna šteta je ogromna. Stanovništvo sa Usore privremeno je nastanjeno u kućama iseljenih grko istoćnjaka.

Istoga dana oko 2 sata poslije podne pojavio se avijon nad Dobojom, a u kračem razmaku još nekoliko avijona. Pošto su razgledali situaciju bacili su bombe na sela preko rijeke Bosne gdje su se u glavnom nalazili pobunjenici. U to vrijeme pobunjenici su zapalili jednu baraku u Barama kojoj je bila smještena municija. Uslijed ovoga došlo je do eksplozije a mnogo manje od one na Usori.

Dne 26 kolovoza 1941 g. u jutru došla je prva pomoć iz Tuzle od tri satnije. Tokom dana naroćito pred večer pomoć je stizala sa

svih strana. Oko 6 sati stigla je i Njemačka vojska. Odmah preko cijelog dana nastavljena je borba sa pobunjenicima i pristupilo se čišćenju grada i okoline, a pobunjenici su se povukli preko rijeke Bosne, <te su oko 8 sati poslali glasnika sa uvjetima primirja[1]- Uvjeti nisu prihvaćeni, te je vojska nastavila sa ćišćenjem i gonjenjem pobunjenika. Dne 27 i 28 kolovoza 1941 g. vojska je nastavila sa akcijom čišćenja i proganjanjem pobunjenika.

U samom mjestu već je uspostavljen potpuni red i sigurnost a u najkraćem vremenu uspostavi će se javni red i sigurnost na cijelom području kotara.

III. Za područje kotara Maglaja.

Savezno sa izviještajem kotarske oblasti u Maglaju Pres. broj: 216/41 javna sigurnost na području iste oblasti za prošli tjedan bila je slijedeća:

Dne 23 kolovoza 1941 g. uslijed pobuna četnika i komunista na području kotara Doboja bile su već istog dana iskidane sve linije brzoglasne i brzojavne kao i željeznička pruga prema Maglaju.

Cetnici i komunisti sa seljacima iz grko istočnih sela čitav dan dne 23 kolovoza 1941 g. bili su [u] okolini mjesta Maglaj te su u jutru oko 4 sata 24 kolovoza upali u samo mjesto Maglaj. Mjesto Maglaj branjeno je sa trideset pet vojnika i sa stotinu civilnih lica naoružanih vojničkim puškama. Usprkos ove odbrane pobunjeni četnici i komunisti zaposjeli su mjesto Maglaj. Odmah po zaposjednuću izvršili su opću pljačku novca u svim državnim i samoupravnim blagajnama, pokupili oružje i opljačkal' hranu iz svih javnih magazina. Drugih žrtava nije bilo jer je vojska sa ustaškim postrojbama 25 kolovoza 1941 g. oko pola jedanes sati stigla i iznenadila pobunjenike, koji su nenadajući se vojsci odmah pobjegli.

Javna sigurnost i red zasada su uspostavljeni, a seljaci grko istočne vjere predaju se vojnim vlastima izjavljujući, da pojedini nisu učestvovali u napadajima, pojedini da su bili prisiljeni od pobunjenika da u napadajima učestvuju.

U mjestu nalazi se sada 80 vojnika sa dva časnika i postoji potreba da ova vojska ostane sve dok se cijela okolina temeljito očisti od pobunjenika četnika i komunista, jer se još uvjek po okolini čuje puškaranje četnika i komunista.

[1] Uplašeni reakcijom okupatora i ustaša, razni špekulantski elementi s.i Trebave, koristeći okolnost što je rukovodstvo ustanka, poslije povlačenja iz Doboja i drugih oslobodenih mjesta, glavnu pažn.iu posvetilo vojničkoj organizaciji ustanika na Ozrenu, povezali su se sa okupatorskim i ustaškim vlastima i ponudili im uslove za predaju u kojima su n.istojali da obezbijede svoje lične interese. Pošto šu se sporazumieli sa okupatorom, oni su uspjeli da nagovore jedan dio seljaka-ustanika da položi oružje, dok je drugi dio ustanika odbio da to učini, kasnije prešao na Ozren i uključio se u Ozrenski partizanski odred.

IV. Za područje kotara Gračanica, Testfć, Tešanj, Zvornik i Kladanj.

Sa područja ovih kotareva do danas ovom redarstvu nije stigao potreban izviještaj o javnom redu i sigurnosti uslijed neredovnih saobraćajnih veza, ali prema saznanju na području svih ovih kotareva većinom u okolini po selima nastanjenim sa grko istočnjacima došlo je do pobuna i ustanaka sa strane četn'ka i komunista[1].

Odmah čim stignu izviještaji od ovih kotareva podnječe se za njihovo područje izviještaj o javnom redu i sigurnosti.

(M. P.) Zamjenik ravnatelja
županskog redarstva:
Potpis nečitak

BR. 307

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA PROMETA I JAVNIH RADOVA NDH OD 5 SEPTEMBRA 1941 GOD. O SABOTA2AMA NA TELEFONSKO-TELEGRAFSKIM LINIJAMA

MINISTARSTVO PROMETA I JAVNIH RADOVA
DR2AVE HRVATSKE
Odio pošta, brzojava i brzoglasa
Z a g r e b

Prs. broj 207/1941.

5. IX. 1941.
Predmet: Oštećenje b. b. linija uslijed sabotaža.

RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Z A G R E B

Obavješćuje se naslov o stanju sabotaža na dan 5. ov. mj.:

Stanje na području pbb. ravnateljstva Zagreb

1.) Prekid linija 1237, 3493, 1214, 4922 na potezima D. Lapac — Srb, D. Lapac — Udbina, D. Lapac — K. Vakuf, Korenica — Bunić traje, ,

[1] **O ustanku na Ozrenu i o napadu na Doboj i dmga mjesta vidi dok. br. 61.**

2.) Poremećenje linije 3691 nastalo je 4. IX. 8 h između Lovinca i Udbine.
3.) Prekid linija 258, 1240, 221, na potezu Lopare — Brčko traje.
4.) Prekid linije 1241 na potezu Gračanica — Misičin[1] traje.
5.) Prekid linija 3035 i 3060 na potezu Krupa — Kočac[2] i Banja—luka—Travnik traje.
6.) Prekid linija 3584, 1321, 1329 na potezu Sitnica—Jajce i Sitnica — Ključ traje.
7.) Prekid linije 3089 na potezu Ripač — Drvar traje.
8.) Prekid linije 3036 (Zagreb—Sarajevo) na potezu Maglaj—Sarajevo traje.
9.) Linije 3534 i 3429 prerezane su i između 4. IX. i 5. IX. o. g. u Zagrebu na Savskoj cesti između stupa 42 i 43. Poremećenje je trajalo do 8 h u jutro.

Na području p. b. b. ravnateljstva u Sarajevu stanje je linija nepromjenjeno kao na dan 4. IX. o. g.

Dopis istog sadržaja upućen je Ministarstvu unutarnjih poslova, ravnateljstvu za javni red i sigurnost, Ministarstvu Hrv. domobranstva, Zapovjedništvu Hrv. oružništva i Ustaškom redarstvu.

Za Odjelni predstojnik:
(M.P.) <Potpis nečitak)

[1] Odnosi se na selo Miričina
* Efočac

br. **308**

IZVJEŠTAJ CETVRTE ORUZNICKE PUKOVNIJE O PARTIZANSKIM AKCIJAMA NA TERITORIJI ISTOCNE BOSNE I HERCEGOVINE U VREMENU OD 26 AVGUSTA DO 5 SEPTEMBRA 1941 GODINE

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNISTVO
4. ORU2NICKE PUKOVNIJE
Taj Br.. 344 / J. S.

Obavještajno izvješće
dostavlja.

VRHOVNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNIŠTVU — JS —[1]

Z A G R E B.

Sarajevo, 6. rujna 1941.

Prema privremenom Uputu za organizaciju i rad izvještajr.e službe i zapovjedi Vrhovnog oružničkog zapovjedništva Taj. broj 320 / J. S. od 31. srpnja 1941. godine podnosim sliedeće izvješće za vrieme od 26. kolovoza do zaključno 5. rujna ove godine.

. . . I. OPĆA UNUTARNJA SITUACIJA:

2) **Četnička akcija i preduzete mjere:**

Četničke akcije u posljednje vrieme sve više uzimaju maha. Grčko-istočno stanovništvo listom pristupa četnicima-pobunjenicima i zajednički vrše napade na vojsku i oružništvo, kvare b. b. linije, sjeku stubove, kvare kcmunikacije, zauzimaju pojedina sela i naselja.

Cetnici su zavladali do sada cijelim kotarem Srebrenica i Vlasenica i većim dielom kotara Rogatica i Zvornik, dok u kotarevima Gacko, Ljubinje, Bileće, Trebinje i Nevesinje drže u svojim rukama planinske i daminirajuće položaje i veći dio komunikacija.

Pored toga ugroženo je i ostalo područje ove pukovnije naročito kotari Tuzla, Bijeljina i Kladanj.

Četnička akcija se iz dana u dan povećava. jer im pristupaju seljaci grčkoistočne vjere, a cni koji nisu pristupili direktno u redove četnika oni ih pomažu hranom i ostalim potrebama. Preduzete protumjere nisu do sada imale povoljnih rezultata, jer su pobunje-

[1] **Javna sigurnost**

nici-četnici brojno daleko jači i sa oružjem vrlo dobro snabdjeveni, pa manji cdredi vojske i oružništva u većini slučajeva budu prisiljeni na povlačenje.

26. kolovoza 1941. četnici su napali selo Sokolac[1], kotara Rogatica i zauzeli oružničku postaju, poštu i obćinu nakon borbe od 4 do 13 sati. Ovom prigodom poginuli su i to oružnički narednik Halil Mahmutović, razvodnik Suljo Nakić, pomoćni oružnik Lutvo Hrbat i pokusni oružnik Ivan Svetec. Domobrani koji su se nalazili u selu Sokolcu razoružani su i do danas se za iste [nije] moglo saznati da su pušteni. Šest oružnika koji su bili zarobljeni pušteni su 28. kolovoza o. g.

Potjere upućene za napadačima ostale su bezuspješne.

26. kolovoza 1941. kod Gutine Ade na području postaje Janja. kotara Bijeljina prešlo je preko Drine iz Srbije oko 100 četnikp i napali bombama vojničku stražu koja se povukla prema šumi Johovac i primila borbu. Četnici su bili odbiveni i uspjelo im je prebaciti se natrag u Srbiju. Broj mrtvih i ranjenih zbog prekida svih veza je nepoznat.

27. kolovoza 1941. zapaljen je i srušen most na rieci Brusnici 5 km. od Čelića kotara Brčko. Pored ovoga bilo je posječeno 7 komada brzoglasnih stubova[2]- Podignut je novi most a b.b. veza uspostavljena.

Za četnicima upućene su potjere.

28. kolovoza 1941. kod mjesta Han Derventa na području postaje Pale, kotara Sarajevo napali su četnici putnički samovoz puščanom vatrom i bacili jednu bombu od koje se samovoz upalio. Vozač samovoza i svi putnici su spašeni, ali su opljačkani. Vrijednost opljačkanih stvari iznosi oko 50.000 kuna. Za napadačima i opljačkanim stvarima se traga.

U noći između 28. i 29. kolovoza 1941. napali su četnici puščanom vatrom oružničku postaju Dragaljevac, kotara Bijeljinskog. Iste noći prekinuli su b.b. linjju Bijeljina—Brčko[3]. Kod oružnika nije bilo gubitaka, dočim kod četnika bilo je ranjenih, što se je moglo viditi po tragovima krvi.

Upućene su potjere za četnicima.

29. kolovoza 1941. došlo je do sukoba između obhodnje oružničke postaje Kozluk, kotara Zvornik i četnika na mjestu zv. Svinjevac kod sela Tabanaca. Ovom prigodom oružnički razvodnik Hasan Omerčajić teško je povređen i poslije par sati podlegao ranama. Od četnika je jedan ranjen ali je uspio pobjeći.

Potjere su upućene.

[1] Sokolac je zauzeo Romaniski partizanski bataljon.

[2] Ovu akciju je izvršila grupa majevičkih partizana.

[3] Ove akcije izvršila je grupa partizana iz Semberije koji su uskoro ušli u sastav Majevičkog NOP odreda.

29. kolovoza 1941. četnici iz Crne Gore su zauzeli Bileću. Podpukovnik Aganović, nadporučnik Zec i p>oručnik Ruščić sklonili su se u logor udaljen od Bileća 1 km. zbog brojne nadmoćnosti četnika. B.b. veza sa Bilećem je bila prekinuta. Istog dana stigla je u Bileće talijanska vojska i četnici su se povukli prema Nikšiću, a b.b. veza nakon 4 dana uspostavljena.

29. kolovoza 1941. napadnuta je oružnička postaja Jahorina, kotara Sarajevo od strane četnika. U borbi sa četnicima učestvovali su i domobrani pod vodstvom jednog poručnika. Ranjeno je nekoliko domobrana, a oružnički razvodnik Mato Čorak kao i sam vođa odreda domobrana. Četnici su ovom prigodom zapalili: planinarski dom, sve vojničke barake te časnički dom. Odmetnika je ubijeno 4» a ranjena su dva.

Upućene su jake potjere za hvatanje odnosno uništenje ostalih odmetnika.

30. kolovoza 1941. godine četnici su napali oružničku postaju Kladanj,[1] kotara Kladanj. Napad je odbijen. Ranjen je zapovjedn'k postaje narednik Rašid Jakupović kao i 3 građanska lica. Tri domobrana su nestala. Vojarna U kojoj je smještena postaja je oštećena. B.b. veze prekinute i do danas veze nisu uspostavljene.

Upućene su jake potjere za. napadačima i bojna legionara iz Tuzle.

31. kolovoza 1941. obkolila je veća grupa četnika oružničku postaju Lastva, krila Bileće.[2] Oružnici, pošto su bili razoružani, pušteni su i stigli u Trebinje. Za ove oružnike preduzeto je potrebno da se stave pod sud zbog kukavičkog držanja pred neprijateljem. Postaja Lastva je opljačkana po četnicima.

Potjere su upućene.

31. kolovoza 1941. četnici su prešli iz Srbije na našu stranu i zauzeli selo Kamenicu na području postaje Rujište, krila Goražde u namjeri da se združe sa četnicima iz sela Zepe tako da zajednički napadnu Višegrad. Četnici su odbijeni i prebačeni natrag u Srbiju. Mrtvih i ranjenih nije bilo.

31. kolovoza 1941. krstareći odjel pod vodstvom nadporučnika Đemala Hadžića vodnog zapovjednika iz Zenice siikobio se je sa četnicima u selu Dreša kod Kladnja[3]. Ovom prigodom uhvaćena su 3 četnika. Gubitaka nije bilo.

[1] Ovo je bio drugi napad na Kladanjy koji su izvršili birčanski partizani u saradnji sa četnicima. U napadu je učestvovalo oko 400 partizana sa 300 pušaka, 3 puškomitraljeza i jednim teškim mitraljezom, i .oko 100 četnika sa 2 puškomitraljeza. Zbog slabe aktivnosti i kukavičluka četnika napad nije uspio.

' Ovu akciju su izvršili partizani iz okoline Lastve u saradnji sa crnogorskim partizanima.

* Vjerovatno su to bili kladanjski četnici, tzv. Planinski bataljon.

31- kolovoza 1941. četnici su napali mjesto Ljubinje,[1] krila Bileće. Napad je trajao sve do 2. rujna ove godine. U pomoć je stigla vojska iz Stolca i ustaše iz okolnih mjesta. Gubitaka nije bilo, a četnici su odbijeni.

Za četnicima su upućene jake potjere.

1. rujna 1941. kod sela Broda, kotara Višegrad pri pokušaju prelaza preko Drine 20 četnika naišlo je na zasjedu naših oružnika i ovom prigodom ubijeno je 5 četnika. Gubitaka kod oružnika nije bilo.

Istog dana četnici su na putu Višegrad—Rogatica između sela Sjemeća i Pešurića posjekli nekoliko brzoglasnih stubova i srušili most Vranj.[2]

Istog dana četnici su napali selo Hranjevac, kotara Višegrad i ubili Srbina Mirkovića zato što im se nije htio priključiti i oružničkog razvodnika Ibru Konjovića sa postaje Višegrad, krila Goražde.

Upućene su jake potjere za četnicima.

1. rujna 1941. napadnuta je od četnika ophodnja postaje Pazarić, krila Sarajevo. Obhodnju su sačinjavali: oružnik Bajro Isaković, ustaša Mato Brkljačić i jedan domobran. Obhodnja je napadnuta u selu Drozgometvi, kotara Sarajćvo. Ustaša i domobran vratili su se na postaju a za oružnika Isakovića nije se moglo do danas ništa saznati. Organizirana je potjera odmah za četnicima pak ih je uhvaćeno i to 22 četnika i 19 jataka.

2. rujna 1941. četnici su prekinuli brzoglasnu liniju Olovo—Kladanj. Linija je popravljena a za četnicima upućene su potjere.

2. rujna 1941. jedno odjeljenje oružnika krila Goražde opkolili su selo Kočari ... kotara Višegrad u kojemu su se nalazili četnici. U borbi su ubili 8 četnika. Stanovništvo je napustilo selo, a u Višegradu uzeto je 24 Srbina i 5 židova za taoce. Gubitaka na strani oružnika nije bilo.

2. rujna 1941. jedan odjel oružnika sa postaje Prača, kotara Rogatica sukobio se je sa jednom grupom četnika[3] na mjestu Suha Cesma 3 km. sjeverno od Prače. Oružnici su ubili jednog četnika. Gubitaka na strani oružnika nije bilo.

Upućene su potjere za ostalim četnicima.

3. rujna 1941. četnici su napali oružničku postaju Ozren,[4] krila Sarajevo. Jedan četnik ubijen. Vojarna demolirana a štala i stan zapovjednika postaje zapaljeni i izgorili. Na strani oružnika žrtava nije bilo.

Upućene su jake potjere za četnicima.

[1] Napad su izvršili ustanici iz okoline Ljubinja.

* Ovu akciju je izvela grupa partizana Romaniskog bataljona pod rukovodstvom Danila Dokića.

[3] Odnosi se na Pračansku četu Romaniskog bataljona.

* Napad je izvršila grupa partizana Paljanske čete Romaniskog batal.iona.

3) O komunistima:

26. kolovoza 1941 nađena su u selu Tupkovićima, kotara Tuzla 4 komunistička letka. U letcima se poziva narod u borbu protiv sila Osovine. Rasturači do danas nisu mogli biti pronadeni. Traganje se i dalje vrši.

Komunisti udružili su se sa četnicima i vrše zajednički krivična djela sabotaže i napade na vojsku i organe vlasti.

6) O prilikama prehrane i prometa:

Prehrana žiteljstva je olakšana završenom ovogodišnjom žetvom pšenice i ječma. Poteškoća je jedino u nesigurnosti prevoza uslied ugrožene javne sigurnosti na komunikacijama od strane četnika.

Uslied četničkih napada kod željezničkog prometa bilo je zastoja na nekim prugama, a na pruzi Sarajevo—Višegrad promet još nije uspostavljen.

U noći od 1. na 2. rujna 1941. odmetnici su razoružali na nekoliko mjesta vojsku na osiguranju pruge Hum—Zavale. Odmetnici su na više mjesta zatim oštetili željezničku prugu tako da je saobraćaj između postaje Hum i Zavale na pruzi Dubrovnik—Gabela bio prekinut dva dana.

Upućene su jake potjere za četnicima.

2. rujna 1941. oko 1.30 sati kod mjesta D. Vogošće, kotara Sarajevo na km. 16.700 dočekala su nepoznata naoružana lica željezničke čuvare pruge Dervu Gajevića i Muharema Krtina iz Gor. Vogošće i pripucali na iste. Cuvar Gajević je pobjegao neozleđen, a za Krtinu se još nezna. Na mjestu čina oštećena je jedna tračnica i kada je naišao teretni vlak br. 161 iz Sarajeva iskočila je lokomotiva i 6 vagona. Vagoni se nisu prevrnuli te nema žrtava u ljudstvu, a niti veće materijalne štete. Zeljeznički promet uspostavljen je 2. rujna u 8 sati.

Upućene su potjere za nepoznatim počiniteljima.

2. rujna 1941. kod sela D. Vogošće, kotara Sarajevo razrušen je drveni most preko rieke Bosne. Saobraćaj preko mosta nije još uspostavljen.

Traganje za počiniteljima se vrši.

2. rujna 1941. četnici su napali željezničku postaju Jasenica—Lug. kotara Trebinje.[1] Vojnici na osiguranju iste pruge razoružani od strane četnika i pušteni.

Istog dana napadnuta je željeznička postaja Popovo—Polje. Vojnici na osiguranju zarobljeni. Zeljeznička pruga kod sela Grm-

[1] Ovu akciju su izvršili partizani iz Šume pod rukovodstvom Rade Pravice i Doke Putice.

ljana, kotara Trebinje razrušena i promet na pruzi Hum—Gabela za 2 dana bio je obustavljen.[1]

4. rujna ove godine kod željezničke postaje Stambolčić, kotara Rogatica, iskočio je vlak iz tračnica. U vlaku je bilo 87 pušaka i 20 sanduka naboja koje je oružje Vojna Krajina poslala oružničkom krilu Goražde. Sprovodnici tog oružja jedan oružnik i jedan domobran u vlaku lakše ranjeni. Cetnici[2] su zatim napali na vlak i iznijeli puške i municiju.

Na lice mjesta upućeni su bili odmah odredi vojske i u suradnji sa oružništvom pronađeno je 45 pušaka i 13 sanduka municije.

Istog dana između željezničke postaje Prača i Renovica čet-n'ci[3] su porušili oko 200 metara željezničke pruge i jedan mali most. Ujedno su uništili brzoglasnu vezu između Sarajeva i Prače. Promet još nije uspostavljen.

Upućene su jake potjere za četnicima.

IV. OPĆI ZAKLJUČAK:

Izvještajna služba na područjima krila Tuzla i Bileće za sad je slaba uslied kvarenja brzoglasnih—brzojavnih veza, te sva važnija izvješća stižu sa velikim zakašnjenjem.

Četničke akcije zauzele su široke razmjere. Za uništenje ove akcije potrebne su jake i dobro naoružane i opremljene snage s tim da bi se čišćenje od četnika i pobunjenika preduzelo istodobno u svima pravcima.

Stanje javne sigurnosti na cijelom području pukovnije je ugroženo.

Dostavljeno:
Vrhovnom Oružničkom zapovjedništvu, zapovjedništvu Bos. i Jadranskog div. područja, Voj. Kraine i 1., 2. i 3. oružničke pukovnije.

Zapovjednik, pukovnik:
Pavelić

(M.P.)

[1] Ove akcije su izvršili partizani iz Popova Polja i Bobana.
[1] Ovu diverzij;i je izvršila Pračanska četa Romaniskog bataljona.
* I ovu akciju je izvela Pračanska četa.

BR. 309

IZVJEŠTAJ ORUZNICKE POSTAJE PALE OD 6 SEPTEMBRA 1941 GOD. O UNIŠTENJU TERETNOG VOZA KOD SJETLINE

ORUŽNIČKA POSTAJA PALE
Broj 1060
6 rujna 1941 god. PREPIS!
U PALAMA (kotar Sarajevski)

Napad na teretni vlak br.
353 na km. 371. 5 kod—sela
Sjetline izvještava

KOTARSKOM POGLAVARSTVU

SARAJEVO.

Na 4 rujna 1941 god. ova postaja saznala je da je noću između 3 i 4 rujna 1941 god. napadnut teretni vlak br. 353 kog Sjetline na km. 371.5 i da je iz istog odnešeno oružje i municija.

Odmah se je na lice mjesta uputio narednik Kohnić Alija sa 6 oružnika a tako isto i 1 vod domobrana iz Pala, te je na licu mjesta ustanovljeno slijedeće.

Da je pom. vlak krenuo iz Stambolčića[1] za Višegrad 4 rujna 1941 godine u 6 sati i da je došao kod sela Sjetline oko 6.15 časa, i kada je bio na km. 771.5 da je lokomotiva naišla na pokvarenu prugu time štoje sa desne strane podmetnuto nekolijco kamenja pod tragove[2] a na 10 met. naprijed sa lijeve strane takode kamen pod prag, i kada je lokomotiva izgubila ravnotežu da se je prevrnula koju je ophodnja našla prevrnutu i do nje na gomili ukrštveno 6 vagona.

U 1 vagonu je bilo po dokazu vlakovođe istog vlaka 100 vojničkih pušaka i 25 sanduka municije. U drugom vagonu je bila sol za Foču a ostali prazni.

Ophodnja je, zatekla u vagonu 13 kom. pušaka 11 sanduka municije. Pratnja vagona nije zatečena kod vagona.

Prvi je na lice mjesta stigao i opazijo četnike[3] da materijal izvlače iz vagona Stanko Curčić iz Stambolčića i 5 vojnika sa straže iz Stambolčića koji su otvorili vatru i četnike odbili od vagona. Po njihovom iskazu i nadenim tragovima četnika je bilo oko 40—50 i to jedan dio kod vagona a drugi u šumi koji su materijal primali

[1] Stambulčić
[2] Pragove
[3] Ovu diverziju je izvela Pračanska partizanska četa Romaniskog bataljona.

od onih koji su ga iznosili iz vagona. Odmah je preduzet pretres terena sa vojskom oružnicima i civilima, teje po šumi nađeno 31 kom. pušaka, 5 sanduka municije za mitraljez 8 mm. i jedan mali sanduk radio sapuna kao i jedna kanta ulja.

Za vrijeme opravke pruge i dizanja vagona ponova su četnici iz šume zapucali na osiguranje rada ali su odmah odbijeni i pobjegli kroz guste šume. —

Od natovarenog materijala manjkalo je 57 pušaka, 9 sanduka municije i nekoliko vreća soli. —

Pronađeno oružje, municija i sol vraćeno je istim vagonom po pratnji koja je došla tek u Stambolčiću nakon povratka iz Sjetline i isti je vagon otpremljen za Sarajevo. —

Tjeralica se i dalje vrši za pljačkašima, ali se do danas ne može pronaći jer koriste guste i nepregledne šume i korita brda.

Zapovjednik postaje narednik:
Potpis nečitljiv

Uručeno:

4. Oružne pukovnije Sarajevo,
Krilu i vodu Sarajevo.

BR. 310

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA JADRANSKOG DIVIZISKOG PODRUCJA OD 6. SEPTEMBRA 1941 GOD. O BORBAMA U HERCEGOVINI U VREMENU OD 1 DO 4 SEPTEMBRA 1941 GODINE

ZAPOVJEDNIŠTVO
JADRANSKOG DIVIZIJSKOG PODRUCJA
V. T. V. Br. 2477
6. rujna 1941
MOSTAR

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(GLAVNI ST02ER)

Stanje na području prema podatcima primljenim u vremenu od 1. — 4. rujna.

A. — Istočni dio područja.

1) Bileća—Plana.

U Bileći se nalazi Stožer 1. bojne Vojne Krajine sa 1 satnijom i strojnička satnija ove bojne; zatim 2. bojna 14. pješačke pukov-

nije sa 2 satnije. Treća satnija ove bojne bila je posada Plane, dala je junačku odbranu od 25—28 kolovoza i u krvavoj borbi prsa u prsa morala je napustiti Planu.[1]

Zeljeznička veza sa Bilećem je u prekidu između Trebinja i Bileća; pored toga u prekidu je pruga od postaje Zavale do Huma. Opskrba ove posade dolazi u pitanje.

Prilikom opsade Bileća od strane pobunjenika nije bilo opljačkanih častničkih ili dočasničkih stanova.

Naredio sam zapovjedniku mjesta Bileća. da uz iscrpan izvještaj o toku borbi žurno podnese i prijedlog za odlikovanje i pohvale svih koji su se izkazali svojom hrabrošću.

Zapovjednika i posadu Bileća pohvajio sam naredbom, koja se u prigibu u prijepisu prilaže.

O borbi kod Plane dobiveni su do sada podatci, da je bila veoma žestoka i krvava. Pobunjenici i četnici iz područja Lukavačkog polja, Babe pl., Dabarskog polja, Sitnice pl., udružili su se sa Crnogorcima. Prvi napad satnija je odbila nanijevši neprijatelju velike gubitke. Međutirrt, u drugom napadu sudjelovalo je mnogo Crnogoraca. Pokušaj probijanja, pošto je satnija bila potpuno opkoljena. nije uspio — probio se samo zapovjednik satnije sa jednim manjim dijelom. 2 častnika i 70 domobrana bilo je zarobljeno, pošta je ponestalo streljiva, oni su od četnika sprovedeni do Nevesinja. Iz Nevesinja su prebačeni u Mostar, gde se nalaze na odmoru i disciplinirnju.

Cim se uspostavi željeznički saobraćaj sa Trebinjem ovaj dio ove satnije uputiti će se u Trebinje, a odatle u Bileću radi ponovnog formiranja satnije, pošto joj je sva pismohrana propala.

Trebinje.

2) U Trebinju se nalaze:

Stožer 14. pješačke pukovnije sa stožernim dijelovima, koji su tek u formiranju. Brdski vod prateće čete ove pukovnije, jedan formiran 4/IX u Mostaru, odmah je poslat u Nevesinje da učestvuje u akciji degažiranja Gackog. Bacači 81 mm prateće čete izgubljeni su u borbi kod sela Mosko[2] 27/VIII. Protuoklopni topovi primljeni su. ali se ne mogu poslati u Trebinje zbog prekida željezničke pruge od Zavale do Huma. Prema tome ni prateća ni protuoklopna satnija tako reći ne postoje.

Zatim je u Trebinju 1. bojna 14. pješačke pukovnije bez 1 satnije (u Dobrovniku) sa strojničkom satnijom. Međutim strojnice su

[1] U oslobodenju Plane i Bileće učestvovali su ustanici iz Bilećkog sreza u saradnji sa crnogorskim partizanima. Vidi dok. br. 183.

[2] U borbama kod s. Mosko učestvovale su Dubočanska i Ljubomirska partizanska četa. Vidi dok. br. 183.

propale u borbi kod sela Mosko. Još se tamo nalazi 1 satnija 1. bojne Vojne Krajine (koja je 26. lipnja izdržala borbu kod Avtovca).

Ove jedinice slabog su morala i potresene, zbog neuspjeha kod s. Mosko 27. kolovoza, gdje su izgubile najveći dio otužja, a mnogi bili svučeni od Crnogoraca.

2. bojna 1. pješačke pukovnije, koja je stalna posada Koprivice, a privremeno Trebinje (po dislokaciji) nalazi se sada: stožer i 1 satnija u Stocu, a 2 satnije u Mostaru. Pola strojničke satnije je u Stocu, a pola je još u Trebinju. Ova bojna imala je zamijeniti 2. bojnu 7, pješačke pukovnije, koja je bila namijenjena da ide privremeno u Trebinje (2 satnije 2. bojna 1. pješ. pukovnije došle su u Mostar 2/IX).

Obzirom na zapovjed Op. Br. 2144/tajno, zamjena se neće izvršiti, već će dosadašnje posade u Stolcu i Ljubinju pričekati dolazak italijanskih četa koje imaju doći. Kada talijanske čete zamijene satnije 2. bojne 7. p.p. u Ljubinju i posadu u Stocu (stožer 2. bojne 1. pješ, pukovnije, satnije ove bojne i 1 satnije 2. bojne . 7. pješ. pukov., kada će se jedinice 2. bojne 1. pješ. pukovnije vratiti u Trebinje, a 2. bojna 7. pješačke pukovnije prikupiti u Mostaru, odmoriti, popuniti i spremiti za pokret u duhu Op. Br. 2144/41.

b) 31/VIII oko 7 sati opkoljena je oružnička postaja Lastva po većoj grupi četnika[1]; nakon borbe oružnici su razoružani, zarobljeni i od četnika sprovedeni u Trebinje. Domobran Valent Ruftinac nestao je.

3) Događaji na željezničkoj pruzi Zavala—Hum od 1—4/IX.

1. rujna tek. god. četnici su u pojedinim grupama napali najprije željezničku postaju Jasenice—Lug i Poljice, razoružali posadu, a potom napali i željezničku postaju Grmljane i poslije jakog otpora zauzeli i nju. U isto vrijeme napali su i na Hum. Pruga je odmah pokvarena na nekoliko mjesta.

Zapovjednik osiguranja na tome dijelu pruge poručnik Smodaj iz 13. pješačke pukovnije povukao se do zavale, da ne bi došlo do razoružavanja slabijih dijelova, i odmah je zatražio pomoć.

2/IX u 20.30 sati dobiven je izvještaj sa željezničke postaje Ravno, da se je- željezničko osoblje povuklo u Ravno i da se je i vojska tamo povukla. Pruga je između Poljice i Zavale potkopana i čule su se jake detonacije.

Odlučio sam, da za oslobođenje pruge upotrijebim 3. satniju 15. pješačke pukovnije, koja se nalazila u Domanovićima, kao pričuva za posadu Stolac. Zapovjednik satnije dobio je 2/IX u veče zadatak: da 3. rujna u zoru krene sa satnijom iz Domanovića u Čapljinu, gdje će se ukrcati u vagone i željeznicom krenuti do

[1] Lastvu su zauzeli ustanici iz Lastve.

željezničke postaje Ravno; tu će se iskrcati, obavijestiti se o situaciji i osloboditi postaje, koje bi četnici eventualno još držali u ruci. Pod svoje zapovjedništvo ima primiti odjele koji su do sada bili na osiguranju pruge (dijelovi 13. i 14. pješ. pukovnije).

Satnik Majetić je sa ovom satnijom stigao u Ravno 3/IX u jutro i poduzeo nadiranje prema Zavali, gdje je bio zadržan. Iz stožera mu je avizirano, da su Talijani krenuli iz Dubrovnika i da će preko Huma produžiti nastupanje uz-duž pruge i da se prema tome može sresti sa njima. Međutim, Talijani nisu došli; oni su išli samo do Huma, a potom se vratili natrag. Naša satnija ostala je pak na položaju prema četnicima, a ovakav postupak Talijana koji su se samo pojavili pa otišli, učinio je težak utisak na naše domobrane.

4/IX satnik Majetić bio je sa satnijom i ostalim dijelovima na položaju odmah južno od Zavale. U 7 sati dobio je vatru sa Oštrog Vrha i sa položaja 800 m. sjeverno od k. 907. Vatra je bila iz pušaka, strojopušaka i strojnica.

Jedan talijanski motorizovani odjel stigao je u Zavalu u 9.40 sati sa pravca Slano. U 10 sati još nije bilo veze s njima.

Istog dana u 20.30 sati javlja: da se nalazi pred jačim neprijateljem i pod jakom vatrom sa fronta i sa desnog boka. Morao se je povući pred jakom vatrom s fronte i desnog boka. Protivnik je brojno jači i ima više automatskog oružja. Djelovi talijanske vojske vratili su se u Dubrovnik preko Slanoga. Traži da mu se uputi pojačanje još 1 satnija, strojnice i bacači — barem jedan vod. Vod u selu Veličani barikadirao se je u pošti zajedno sa mještanima seljacima-katolicima.

5/IX u zoru satnik Majetić žurno traži pojačanje. Situacija ozbiljna. Traži hranu za 5. i 6. rujna i brdske kuhinje.

Obzirom na ovaku situadju, imajući na umu važnost željezničke veze sa Dubrovnikom i Bilećom, zatim stanje našeg katoličkog i muslimanskog življa u području Popovog polja i Ravnog, koje je u panici od ovog novog četničkog napadaja i traže neprekidno pomoć, a pošto Talijani nisu ništa poduzeli> odlučio sam da upotrebim posljednju pričuvu: 1 satniju Mostarske doknadne bojne, 1 da je sa bojnikom Rukavinom uputim u Ravno, pojačavši je sa 2 bicača, čim bude stigla za njih municija, koja je najavljena iz Sarajeva.

5/IX u 10.30 sati situacija kod Ravno—Zavala bila je slijedeća: u toku noći 4/5 vršen je u više mahova prepad na Zavalu, koja može biti svakog časa zauzeta. Satnija se sa tri voda nalazi na visovima iznad tunela, a sa jednim vodom na padinama sjeverno od Zavale. Na ovaj položaj povukli su se zbog nadiranja neprijatelja preko Popovog Polja u pravcu tunela Čvaljine, čijim bi nas zauzimanjem potpuno obkolili i protjerali.

4) Gacko—Fojnica—Plužine—Nevesinje.

Poslije pada Plane i degažiranja Bileće od strane Talijana, napuštanja Berkovića i neuspjeha grupe satnika Deškovića na Trusini planini, počele su se jače grupe četnika prikupljati na Trusini planini, i u prostoriji Lukavačkog polja, i planine Sniježnice.

1. rujna u veče osjetile su se namjere Crnogorskih bandi i četnika da napadnu Gacko[1] i naše posade koje su još osiguravale put Avtovac—Korito. Pravac preko Kobilje Glave ostao je otvoren, pošto se je satnija odanle morala povući, napadom sa istoka i sa juga (napuštanjem Meke Grude ova točka bila je posve ugrožena).

2/IX prekinuta je veza između Nevesinja i Gackog i to brzoglasna izmedu s. Nadinići, a kod samog s. Nadinići napadnuta je posada (1 vod) i dijelom razoružana. Tako se kod s. Nadinići stvorila zaprijeka.

Od toga momenta situacija oko Gackog je potpuno nejasna, sve do 4/IX po podne, kada su dobivene vijesti da se Gacko drži, da je do večera 3/IX bila dva jaka napada koji su odbiveni, da im ponestaje streljiva i hrane.

3/IX po mojoj molbi, talijanski samoleti trebali su prije podne da izvrše izviđanje iznad zone Gackog i Gatačkog polja, i da bombarduju, zbog nejasnog stanja, okolišna sela i točke u kojima su se vjerovatno nalazile napadačke bande. Međutim, ovi samoleti izvršili su razviđanje tek po podne, izvjestili su da nisu vidjeli ništa, a da su se naše čete skoro posvuda (osim Gackog) javile platnima. Tek sada nije bilo jasno šta je sa Gackim. U toku cijelog 2/IX čula se je žestoka puščana i topovska paljba sve do Fojnice. 3/IX paljba se je čula do 10.30 sati, potom se je utišala.

Opaska.

Još 1. rujna uputio sam zapovjedniku talijanske 32. divizije pismo, u kojemu sam izložio nužnu potrebu, da se posada Nevesinja pojača barem jednom satnijom talijanske vojske; hrvatska posada Plane dijelom uništena, a pojedini dijelovi su se izvukli do Nevesinja i Bileće, i pošto su se naši slabi dijelovi na Trusini pl. morali povući—napadnuti mnogo jačim snagama. Stanovništvo je uhvatila panika zbog opasnosti, a posada je slaba.

Na ovu molbu nijesam do sada u opće dobio pismeni odgovor. Mjesni zapovjednik Dubrovnika satnik Vidmar, koji je povodom ovog pitanja išao u talijansku komandu. Izvjestio me je, da se je general Amico zapovjednik divizije, jako ljutio i rekao: da zapovjednik II armije ne da pomoć, dok god u Mostaru, Bileću, Stolcu

[1] U opkoljavanju Gacka učestvovali su ustanici iz rudinskih, bilećkih, fojničkih i nevesinjskih naselja prema crnogorskoj granici.

i Gackom ima hrvatskih četa i dok ustaše kolju nevine ljude izazivajući revolt i represalije.

4/IX nije se moglo ništa preduzeti radi veze sa Gackim i pomoći njegovoj posadi, ali su izvršene pripreme za jednu akciju. Iz Mostara je 3/IX u veče prebačena u Nevesinje 4. satnija 13. pješ. pukovnije, a 4/IX u jutro brdski topovski vod 65 mm 14. pješačke pukovnije, koji se tek formirao u Mostaru.

Ovog dana jedan talijanski samolet izvršio je razviđanje nad Gackim, bacivši najprije zahtjev da se posade pokažu platnima. Posada se je pokazala, a potom je bačen izvještaj, neka se posada drži, a dolazi pomoć naša i saveznička. Inače, nisu ništa primjetili. Na ovom samoletu letio je zamjenik pomoćnika glavara stožera, satnik Marković Dragomir. Razlozi, zbog kojeg se nije na zemlji ništa moglo vidjeti je: što se pri dolasku talijanskog samoleta svi četnici sakriju po vrtačama, a po naseljenim mjestima ostavljaju žene i djecu, tako da se dobije utisak mirnoće i tišine. Čim samolet prođe, počinje napadaj ponovo.

5/IX u zoru otpočeo je iz Plužina pokret odjela formiranog za akciju radi hvatanja veze i degažiranja Gackog, jačine 3 satnije, jedan brdski vod, jedna strojnica i dva bacača, pod zapovjedništvom satnika Majksnera, zapovjednika 2. bojne 8. pješ. pukovnije (Plužine) a pod nadzorom samog zapovjednika gromade, pukovnika Šimića. Ovaj odjel izbio je oko 13 sati do Fojnice. U ovo vrijeme dobili su se podaci, da se vide neke četničke grupe koje se povlače, navodno, od Gackog.

U 19 sati dobiven je izvještaj: da su se četnici, pojavom kolone Majksner, počeli povlačiti pravcem Volujka i da su sela Nadinići i Gračanica vraćena u naše ruke. I ovog dana vršio je zračno izviđanje opet satnik Marković.

5) Stolac — Ljubinje.

Bez važnijih dcgađaja, osim kod Ljubinja, koje je bilo jako napadnuto još 31/VIII, a borba je bila i 1/IX preko cijelog dana[1].

Zapovjedniku posade Stolac uspjelo je, da uspostavi brzoglasnu vezu sa Ljubinjem. Međutim, veza sa vodom Ljubinjske satnije u s. Veličane, nije mogla biti uspostavljena, jer je cesta južno od Ljubinja prekopana na nekoliko mjesta.

2/IX upućeno je u Ljubinje 1 vod iz Stolca i 1 brdski top, koji se u toku 3/IX uspjeli da rastjeraju četničke grupe kod Vođeni, L.'ikinja, Dobut'ca[2], Gradac.

5/IX ophodnje su vidjele, da od sela Kruševice idu pojedine grupe prema Iliji pl. i Treskavcu.

[1] Napad su izvršili ustanici iz okoline Ljubinja pod rukovodstvom Slobodana Šakote.

* Dubočica

Uspješna odbrana Ljubinja dala je vrlo važan događaj i jedan značajan uspjeh. Vod u selu Veličani opkoljen je i nastojati će se da se što prije degažuje.

6) Mostar.

U Mostaru je 1/IX bilo: stožer 13. pješ. pukovnije sa stožernom, protuoklopnom i pratećom satnijom; zatim 4. satnija 2. bojne ove pukovnije.

2/IX došle su preostale dvije satnije 2. bojne 1. pješ. pukovnije, koje su bile namijenjene za zamjenu satnije 2. bojne 7. pješ. pukovnije. Međutim, obzirom na stanje stvoreno zapovjeđu Glavnog stožera Op. 2144-tajno, ovo je postalo bespredmetno, pa su ove satnije zadržane predbježno u Mostaru.

Dojavni vod 13. pješačke pukovnije nalazi se na oružničkoj postaji Bišina, radi osiguranja puta Bišina—Nevesinje i pojačanja posade ove postaje.

* * *

B. — Zapadni dio područja.

1) Nije bilo važnijih dogadaja, osim što je kod Glamoča grupa Kopačin bila 1/IX napadnuta na svojim položajima[1], na nekoliko točaka, navodno prema lijevom boku, koji je poslije napuštanja Gradine (1122) bio dosta slab. Ovom prilikom bila je prekinuta i veza Livna sa Glamočem, što je izazvalo paniku u Livnu i okolišnim naseljima.

Zapovjednik Sinjske grupe, povodom ove situacije, da bi omogućio što brže uspostavljanje veze Livno—Glamoč, naredio je da se iz Sinja uputi jedna satnija. Ova satnija uspostavila je vezu i ušla je u sastav grupe Kopačin. Ovo je učinjeno prije no što je dobivena zapovjed Op. br. 2144/41. Zapovjednik talijanske pukovnije u Livnu napomenuo je, ovom prilikom, da Glamoč ne spada u demilitarizovanu zonu, ali da je dobro urađeno, što je jedna satnija poslana u Glamoč kao pojačanje.

Kod domobrana posade Glamoča (sada ova posada ima 4 satnije, 1 vod obica[2], 1 vod strojnica) osjeća se jaka želja da budu zamjenjeni, jer su već dugo na položaju, pod vrlo teškim okolnostima: Vrijeme je zahladnilo, položaji su na velikoj nadmorskoj visini i u šumi. Ima mnogo bolesnih od prehlade i malarije.

2/ 5/IX u 14 sati primljena je iz Zagreba, iz Glavnog stožera, brzoglasna zapovjed Vojskovode: »general Iser neka obavijesti pukovnika Metzgera, da će sjutra naše trupe dolazeći od Jajca poduzeti prodor preko Mliništa u leda četnika koji se nalaze kod Glamoča. Kad to opazi neka sa svoje strane napadne da bi ih opkolili.«

[1] Napad su izvršile jedinice Glamočkog partizanskog bataljona Drvarske brigade.

[2] Haubica

Po ovom izdata je zapovjed, da pukovnik Metzger, koji se u stvari nalazi kod sela Celebića (kao zapovjednik grupe prema Grahovskom polju), odmah — još u toku noći ode u Glamoč i primi zapovjedništvo grupe Kopačin u napred navedenom cilju; sa sobom da povede i svoje štrajfune[1]-

3) 4/1X u 21 sat zapovjednik 13. pješačke pukovnije izvjestio je brzoglasno glavara stožera, da mu je pukovnik Righi Antun iz Karlovca naredio, da žurno uputi 15. pješačku pukovniju i dijelove iz Sinja i Vrlike u Prijedor. Međutim, sadanje stanje ne dozvoljava ovakvo brzo upućivanje pukovnije: 1. bojna ove pukovnije ima svega 1 satniju, 1 vod strojnica, 1 satnija je u sastavu grupe Metzger kod Celebića a jedna satnija je u borbi kod sela Zavale na željezničkoj pruzi prema Dubrovniku. U ovom smislu dostavljeno je izvješće Glavnom stožeru Ministarstva.

* *
*

C. — Opća pitanja.

1/4. rujna primljena je iz Glavnog stožera zapovjed Op. br. 134/41., da se narede pripreme za pokret jedinica, koje čine posade u Berkovićima, Stocu, Ljubinju, Nevesinju i Mostaru. Obzirom na situaciju u istočnom dijelu područja, odgovoreno je slijedeće:

»1) Zapovjed Op. Br. 2144 primljena u ovom stožeru tek 2/IX u 20 sati.

2) 4. rujna dobivene samo usmene instrukcije od zapovjednika Talijanskog VI. korpusa o namjeravanom planu zamjene domobranskih trupa po Talijanskoj vojsci.

3) Talijanska vojska još nije zamijenila navedene posade.

4) Posada Stolac, Ljubinje angažovana u odbrani [od] četničkih napada.

5) Posada Berkovići rasturena i povučena.

6) Posada Nevesinje sada je angažirana u degažiranju Gacka i ista je ojačana sa 4. satnijom 13. pukovnije. U Mostaru je samo Doknadna bojna.

7) Plan zamjene i početak prevoženja zavisi od dolaska Talijana u pojedine posade.

8) Trupama po zamjeni treba najmanje 5 dana za odmor i novu pripremu.

9) Upozoravam da će suviše veliko slabljenje domobranskih četa utjecati na moral hrvatskog pučanstva na području.«

2) 4/IX bio je u Mostaru zapovjednik VT armijskog korpusa, general Dalmazzo, sa zapovjednikom divizije generalom Amicom. Dočekao sam ih izvan grada, kod Bune na čemu se je general Dalmazzo naročito zahvalio.

[1] Kazneni odredi

U 11.45 sati učinio mi je posjet u stožeru, tom prilikom rekao' je u glavnome:

a) da će organi javnoga mira biti samo čete vojske i žandarmerije, a talijanska vlast, zajedno sa našima, da će raditi na pacifikaciji ovog nemirnog kraja; da će se svi oni koji predaju oružje, moći vratiti svojim kućama. Ustaše moraju nestati (Gli ustaschi devono disparire).

b) Da oni pripremaju plan akcije (njegov izraz: okupacije) za postavljanje posada u pojedinim mjestima, da će se to izvršiti postepeno.

c) Da je potrebno da se organizira promatranje onih točaka na obali (uvale, drage) gdje mogu prilaziti brodići i podmornice,) jer su kaže, na izvjesna mjesta dolazile strane podmornice izbacujući neprijateljske agente sa novcem i promičbenim materijalom).

d) Izložena mu je situacija kod Gackog i na željezničkoj pruzi Zavala—Hum. Rekao je da će se uskoro preduzeti akcija njihovih snaga.

U 14 sati otputovali su iz Mostara oba talijanska zapovjednika u Dubrovnik.

Opaska: Prilikom odlaska, pred hotelom »Neretvom« naš satnik Grgo Zukon našao se je slučajno u blizini njihovoj pa je vidio i čuo, kako je zapovjednik divizije »Marche« sa ironičnim gestom re-kao: »Indipendente Stato«.[1]

3) Odnos prema Talijanima.

Nastojim da ovi odnosi budu formalno posve korektni i postupam u svemu prema do sada izdatim instrukcijama i zapovjedi br. 2144-tajno.

I oni se drže korektno, u formalnom pogledu. Ali, u pogledu što se tiče njihove stvarne pomoći i angažiranja u rasčišćavanju sa četnicima> sa kojima se naše domobranske jedinice bore na svojim položajima kod: Caprazlije i Celebića, Gackog, u okolici Stolca i Ljubinja, na željezničkoj pruzi kod Zavale, tu nije do sada učinjeno ništa.

Izgleda da oni rade više na političkom terenu, pripremajući sporazum sa odmetnicima. Tako je u Bileći održana konferencija sa srpskim predstavnicima. Cuje se da su pojedine Grko-istočne svećenike vratili već na njihova mjesta i da su im garantirali sigurnost. Izjava generala Dalmazzo o vraćanju odmetnika, koji predaju oružje, potvrđuje ovo.

Naročito je karakterističan odgovor zapovjednika 32. talijanske divizije »Marche« generala Amica, kad sam mu uputio zahtjev da se zajednički degažira i osigura željeznička pruga Ravno—Hum. U originalu njegov odgovor glasi:« 3012 op. punto Situazione zona Zavala—Hum dipende da eccessi commessi da Ustasci non frenati

[1] »Nezavisna država«

•et non vigilati da reparti croati alt Occorre provvedere per impedire tali abusi et imporre allon-tanamento elementi ustasci dalla zona modo migliore per tranquillizare zona s tessa alt, a u prijevodu:

»Situacija Zavala—Hum zavisi od ispada učinjenih po ustašama, koji su razuzdani i bez nadzora od hrvatskih odjelenja. Potrebno predvidjeti da se spriječe takve zloupotrebe i izvršiti uda-Ijenje ustaških dijelova iz područja, kao najbolji način za umirenje same zone.«

Na ovaj način prebacuje se moja težnja, da osiguram promet i prugu, na sasvim drugi teren. Hrvatsko pučanstvo gleda, kako talijanske čete dolaze do Huma i Zavale i vraćaju se, ne stupivši u dodir sa našim četama, koje su stalno napadane od strane četnika. Talijani vrlo dobro znaju, da su domobranske jedinice do sada vršile samo čisto vojničku dužnost: osiguranje važnih raskršća i komunikacija, kao i željezničke pruge, i da su uvijek i u svemu postupale samo i potpuno vojnički. I sada, kada od 1. rujna pada odgovornost za javni red i mir na talijansko vojno zapovjedništvo, naše čete vode herojsku odbranu kod Gackog, naše čete iz Nevesinja hrle u pomoć pošto se posada Gackog ne može duže ostaviti sudbini. Kod Zavale četnici u velikom broju napadaju satniju koja se tamo bori, a kod sela Veličani 1 vod iz Ljubinja, opkoljen sa svih strana, junački odolijeva već tri dana.

Hrvatsko pučanstvo je jako uznemireno i treba se bojati da to ne ima odjeka i u političkom smislu.

Moje čete, pored svih slabih strana u pogledu opreme, starješinskog kadra, slabe izobrazbe, terenskih i klimatskih teškoća, i gub'taka u ljudima i mater'jalu, čine nadčovječanske napore. Moja naprezanja uperena su ne samo da vojnički osiguram izvjesne točke, već ovo ima i svoju idealnu namjeru, da se hrvatski živalj održi u vjeri da ga njihova vojska ni sada ne napušta.

Slobodan sam upozoriti na ove momente i molim da se preko njih ne prelazi olako.

Angažiranje mojih četa baš sada je na vrhuncu, silom prilika i okolnosti.

Do sada talijanske vojne vlasti nisu izdale ni jednu naredbu, koja bi se odnosila na primjenu zapovijedi Op. br. 2144/41. g. Glavnog stožera.

Dostavljeno:
Ministarstvu Hrvatskog domobran.
Zapovjedniku Bosanskog i Jadran.
divizij. područja i Vojne Krajine.

Zapovjednik, general
Iser

BR. 311

IZVJEŠTAJ ORUZNICKE POSTAJE PALE OD 7 SEPTEMBRA 1941 GOD. O RUŠENJU MOSTOVA KOD SELA PODVITEZA

ORU2NIČKA POSTAJA PALE
Broj: 106 1

7 rujna 1941 godine
U Palama (kotar Sarajevski)

Rušenje mostova po četnicima kod sela Podviteza na putu Sjetlina—Pale km. 11—12 izvještava.

KOTARSKOM POGLAVARSTVU

SARAJEVO

Na dan 6 rujna 1941 god. prijavijo je ovoj postaji Kadrić Rašid težak iz pod Viteza,[1] obćine Pale kotara Sarajevo, da je pod selom Podvitezom noću 5 na 6 rujna t. g. od strane četnika porušeno i zapaljeno 3 drvena mosta,[2] i da je time saobraćaj nemoguć. —

Odmah je obavješten zapovjednik boraveće pješadinske satnije u Palama, koji je odredio 17 domobrana, te ova postaja 6 oružnika i oko 15 naoružani mještana, kao i načelnik obćine Pale sa radnicima te je izađeno na lice mjesta i nađeno da je porušeno i zapaljeno 3 mosta u veličini: 1 most 5 X 5, 2 most 5.30 X 6.30, i 3 most 4 X 5 metara.

Po dolasku na lice mjesta ophodnja i vojska nije našla nikoga pretres terena je preduzet, ali se ipak nije niko našao. Pristupljeno je opravki mostova, te su isti završeni oko 16 časova istog dana.

Kada su radnici i osiguravajuće ophodnje krenula sa lica mjesta u pravcu Pala bili su dočekani iz obližnjih šuma sa pucanjem iz pušaka, ophodnje su primjetile nekoliko četnika oko 10 gdje se prebacuju po stijenama i pucaju na njih, ali uslijed nezgodnog položaja ni su imale uspjeha u otporu prema četnicima.

Cim se je čuo pucanj na oko 4.5 km. od Pala odmah su krenuli i ostali oružnici i vojnici sa nekoliko mještana, i uslijed nastupanja noći nisu mogli uspjeti uništenje četnika koji su i na njih otvorili vatru iz šume i na odgovor paljbe oružnika i vojske četnici su iskoristili mrak i umakli.

[1] Podvitez
* Mostove je porušila grupa partizana Pračanske i Semizovačke čete.

Napominjem: da su šume svukuda od Romanije prema Slambolčiću[1] Jahorini zaposjednute od četnika i doklen se god neupotrebe veće snage za progon nije jih moguće očistiti.

URUČENO:
4. Oružnič. pukovniji, Kelu i vodu Sarajevo.

Zapovjednik postaje narednik,
Potpis nečitljiv:

BR. 312

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNICKE POSTAJE MAGLAJ OD 8 SEPTEMBRA 1941 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA OKO MAGLAJA

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIČTVO
3. ORU2NIČKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 892-

Cetničko-komunistička akcija na području oružničke postaje Maglaj.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST NEZAVISNE DRZAVE HRVATSKE

Z A G R E B.

Banja Luka, 14. rujna 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Maglaj sa spisom Broj 964 od 8. rujna 1941. izvješćuje:

»Dne 25. kolovoza 1941. po zauzimanju grada Maglaja po našim vojno-ustaškim snagama, četnici i komunisti povukli su se iz grada, u pravcu Jablanice i sela Ulišnjaka te zauzeli položaje iza periferije grada na raznim točkama gdje se i sada nalaze. Vojska je grad očistila i osigurala sva važnija mjesta u Maglaju, državna nadleštva i objekte.

Tokom 25. i 26. kolovoza t. g. vojno-ustaške snage vršile su čišćenje grko-istočnjaka, za koje je bilo dokaza da su sudjelovala u pobuni kao i one, za koje se sumnja, da su bili u vezi sa četnicima i komunistima a zatim sa čišćenjem produžili prema željezničko)

[1] Stambulčić

postaji Riječice[1], Trbuku i Ševrljama[2] do Doboja, zatim se povukle u pravcu Sarajeva i Zavidovića.

26. kolovoza 1941. uspostavljen je željeznički saobraćaj koji je sada redovan.

Četnici i komunisti sada se nalaze sa desne strane rijeke Bosne, na najpogodnijim točkama za borbu i organizirali sva grko-istočnjačka sela s one strane rijeke Bosne.

Ova četničko-komunistička skupina podijeljenja je u dvije veće grupe. Jedna ova grupa nalazi se u kući Nede Panića iz Jablanice, kotara Maglaj, udaljeno 4 km. od Maglaja. Na čelu ove grupe stoji Fikret Dedić komunista i biv. blagajnik pošte Maglaj. Druga grupa nalazi se u selu Bakotiću, kotara Maglaj, nezna se u čijoj se kući nalazi. Na čelu ove druge grupe nalazi se opasni komunista Petar Dokić [iz] Brandića[3].

Četnici i komunisti, a naročito oni iz sela Bakotića, svakodnevno pucaju preko rijeke Bosne. Naročito napadaju željezničke postaje Brandića i Klobaricu[4], na kojima se nalaze jake vojne i građanske straže sa strojnim puškama. Po nekada napadaju na putničke i teretne vlakove, ali do sada žrtava nije bilo. Ova četničko-komunistička grupa do sada je tri puta isjekla i pokidala brzoglasno-brzojavnu liniju koja se nalazi sa desne strane rijeke Bosne. Isjekli su oko 15—20 stubova ove linije. Ova linija do sada je već tri puta popravljena uz pripomoć naših snaga ali je pobunjenici uvijek pokidaju. Mostovi i propusti sa desne strane rijeke Bosne na putu Maglaj—Doboj, Maglaj—Zavidović, opravljeni su i ove za sada ne kvare.

8. rujna 1941. od 8 do 11 sati četnici su u nekoliko mahova napadali su šeljezničku postaju Trbuk, kotar Maglaj, ali je napad svaki put od strane oružničke ophodnje i vojne straže koja se tamo nalazi, odbijen bez žrtava.

Najopasniji odred četnika i komunista je onaj, koji se nalazi u selu Jablanici, koji prema prikupljenim podatcima broji oko 300—350 ljudi naoružanih sa raznim oružjem i 5 strojnih pušaka prema zapisničkoj izjavi Hruste Ćatića, koja se ovom izvješću prilaže. Ovaj četničko-komunistički odred[5] šalje svoje jake patrole i straže koje postavlja na visokim i preglednim točkama u neposrednoj blizini grada Maglaja.

Sada se u mjestu Maglaju nalazi jedan odred od 68 domobrana i 2 časnika sa 2 mitraljeza i 4 puškomitraljeza, dočim je 12 tobdžija sa jednim topom upućeno u Zavidoviće. Ovdj odred vojske, koji se

[1] Rječice
[3] Ševarlijama
[5] Bradića
[4] Globarica
[5] Sve akci.ie navedene u ovom izvještaju izvršili su partizani Ozrenskog NOP odreda.

sada nalazi u Maglaju, je nedovoljan za akciju na terenu i za obranu grada Maglaja u slučaju četničko komunističkog napada. Potrebna je jača snaga da se grad osigura i četnici rastjeraju i unište na terenu. Od strane ovih časnika preduzete su potrebne mjere da se pošalje pojačanje iz Sarajeva, ali ovo do danas. nije stiglo.

Četnici se u vrlo malom broju predaju i to bez oružja. Njih 9 koji su se predali, podnete su prijave da se stave pod prijeki sud.«

Prednje izvješće dostavljam u vezi ovdašnjeg izvješća J. S. Broj 997 od 13. rujna 1941. s molbom na znanje i uvid sa prijepisom zapisničke izjave Hruste Ćatića.

DOSTAVLJENO:
Vrhov. oruž. zapovjedničtvu
Ravt. za jav. red i sigurnost.
Vel. Zupanu župe sana i luka, i
Vrbaskom diviz. području.

(M.P.)

Zapovjednik, pukovnik
Novak, puk.

BR. 313

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA JADRANSKOG DIVIZISKOG PODRUČJA O AKCIJAMA I BORBAMA U VREMENU OD 29 AVGUSTA DO 9 SEPTEMBRA 1941 GODINE

ZAPOVJEDNIŠTVO
JADRANSKOG DIVIZIJSKOG PODRUCJA
O. Br. 251
9. rujna 1941
MOSTAR

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
— GLAVNI STOŽER — ODJEL ZA OČEVIDNOST —

Na temelju zapovijedi Zapovjedništva kopnene vojske O.Br_ 157/1—od 14. srpnja 1941.. podnosim priloženi izvještaj za prvu deseticu rujna 1941.

Sa zamolbom na znanje i dalje uredovanje.

Zapovjednik, general,
Iser

IZVJEŠTAJ.

O vanjskoj i unutarnjoj situaciji za prvu deseticu (29—9) kolovoza-rujna 1941., — sastavljen iz primljenih dopisa.

III. i IV. — ČETNIČKA AKCIJA I AKCIJA NAŠIH SNAGA:

— Od 29. kolovoza (do koga su dana unijeti pcdatci u izvještaj O.Br. 212 od 29. pr. mj.) zabilježeni su slijedeći važniji dogadaji:

— A. — Na istočnom dijelu divizijtksg područja.

— Poslije 4 dana borbe sa nadmoćnim bandama, opkoljena sa svih strana Bileća — 29. kolovoza tek. godine u 13 sati, spašena pamoću talijanskih motorizovanih četa. Talijani krenuli od Trebinja sa razvijenom zastavom. Poveli sobom dva ugledna Srbina. Napredovali bez otpora.

Sudbina Plane za sada nepoznata.

Nad Nevesinjem talijanski avion bacao letke da oni preuzimaju 1. rujna cijelu vlast i pozivaju svakoga ko dobro misli na suradnju.

Posada Trebinja koja je 27. kolovoza pretrpjela slom kod sela Mosko, izgubila 1 obicu i 2 bacača. Nestalo 5 časnika.

— Bojnik Jagić javlja iz Bileće—da je u Bileće u 10.45 sati stigla jedna patrola jačine 15 alpinaca radi pregovora da se narod smiri i prestane pljačkati.

U 12.45 sati da je stigao bataljun alpinaca sa dva lahka tenka u vojarnu i odmah uputio ophodnju jačine 6 alpinaca u grad radi veze sa ranije upućenom ophodnjom.

Da je u 14 sati, pri izlasku iz vojarne, radi stupanja u vezu sa građanima, sreo na vratima vojarne motorizovanu kolonu generala Lozane.

U 23.50 sati—talijanski oficir za vezu—nadporučnik Gonal javlja da je u Bileću nađeno u vojarni 500 naših vojnika i oko 4.500 muslimana. Od vojnika ima 6 mrtvih i 24 ranjenih. Grad da je sav opljačkan i da je sada u vlasti Talijana.

— Zapovjednik 14. pješačke pukovnije—Trebinje — sa V. T. Br. 426 od 29. kolovoza tek. godine dostavio je:—

»Formirana je kombinovana bojna i zapovjednik iste je bojnik g. Čelar.

Dne 27. ov. mj. bojna je krenula sa polaznog položaja kod sela Jasena ka Bileći. U 8 sati bio sam kod bojne kod sela Jasen i pratio tok nastupanja bojne do na položaj juž. od sela Mosko. Bojniku Čelaru dao sam još potrebne upute za njegov rad. Nešto prije 11 sati napustio sam bojnu.

Bojna je oko podne podilazila od sela Mosko ka selu Skobotno. Na sredokraći ta dva sela bojna je bila pritisnuta jačom vatrom sa fronta i lijevog boka, sa pravca sela Ljubomira.[1]

Od prvih metaka poginuo je zapovjednik bojne-bojnik g. Eleuterije Čelar. Ovo je izazvalo zabunu među vojnicima, a pogotovo kada su četnici presekli put između Moska i Jasena te otvorili vatru sa leđa. Četnici su udarili i u desni bok sa pravca-Vlaka Kita i na taj način podpuno opkolili bojnu. Ovo je sve imalo za posljedicu da je nastupila panika i da je bojna razbijena.

Od strane četnika pojedini domobrani su opljačkani i došli su bez cipela, uvijača, haljinica i kapa.

Gubitci su, prema do sada utvrđenom slijedeći: —

Poginuli: — Bojnik Eleuterije Čelar, pričuvni poručnik Zvonimir Cvijetković i 8 domobrana.

Ranjeno: — 21 domobran.

Nestalo: — 5 časnika, 8 dočasnika i 95 domobrana.

Umrlo od srčane iscrpljenosti: — 2 domobrana.

Gubitci u materijalu: Jedna haubica, sa 2 kare i 2 prednjaka, 2 bacača bombi, 4 strojnice, 11 strojnih pušaka, 210 pušaka, 5 kola i 23 konja od kojih 13 topničkih.

— 29. kolovoza u jutro krenula je iz Trebinja jedna moto-mehanizirana kolona talijanske vojske i jedan bataljun talijanske pješadije pješke za Bileću.

[1] Navedene borbe vodili su ustanici iz Ljubomira, Viduški odred i Zavodani, pomognuti sa bilećkog pravca od Bukvičke ustaničke čete. Sa Kite su napadali partizani iz Banjana pod rukovodstvom Mila Kilibarde.

Razvoj događaja posljednjih dana na ovom divizijskom području uzeo je takav tok, da je vojnička situacija postala teška i komplidrana u svakom pogledu i da je veliko pitanje, da li će se moći dosadanjim snagama i sredstvima ta situacija održati u ruci. To se je do sada pokazalo pri napadu neprijatelja na Bileću i Planu, koji je vršen velikim masama dobro naoružanih grupa sa sviju strana i gdje smo se morali obratiti za pomoć Talijanima, koji su je i dali.

Iz razvoja događaja iznosim slijedeće važnije momente: —

— Napadaj na naš vlak, na pruzi Trebinje—Bileće, u visini s. Miruše, koji su izvršili Crnogorci.

— Napadaj na Berkoviće na dan 25. pr. mj.

— Napadaj na Bileću i Planu od 25—29. pr. mj.

— Bombardiranje iz zraka mjesta, u kojima su raspoređene naše čete na dan 29. pr. mj.

— Promičba—četnika—Crnogoraca.

— Vojska, svojim slabim četama, gotovo nikakvim tehničkim sredstvima, nosi na svojim leđima težinu borbenih događaja, vodi akcije koje su mnogo teže nego u pravom ratu, gdje je sve podređeno vlasti i volji vojničkog zapovjednika.

Pored toga, dolazi i često politički momenat u odnosu na savezničke talijanske trupe, koje se sve više pojačavaju.

29. pr. mj. u Sinju je u grčko-katoličkoj crkvi bila služba, na kojoj se je prota zahvalio Talijanima, a u Metkoviću je talijanski zapovjednik rekao »da će oni urediti sva pitanja bez razlike vjere i narodnosti i pronose se vijesti da će naša vojska morati evakuirati ovo područje.«

Ovakve pojave ne mogu ostati bez uticaja, ne samo na mase, već i na naše domobrane, naročito one iz ovih krajeva, toliko više što ovdje ima mnogo pritajenih komunista, koji svoju promičbu provode na skrajnje oprezan način, što je najopasnije.

— 31. kolovoza 1941. — prema izvještaju zapovjedništva 4. oružničke pukovnije T.Br. 320 od 5. ov. mj. napadnuta je oružnička postaja — LA-

STVA — od četnika[1] i na više mjesta samo selo Lastva. Postaju su četnici zauzeli a oružnicima zapovjedili da se upute prema Trebinju zato, što od četnika niko nije bio ranjen niti ubijen.

Stanje na području prema podatcima primljenim u toku 29. 30. i 31. kolovoza:

— Bileća je 28.-VIII. — u veče bila opkoljena sa svih strana od četnika, komunista i crnogorskih bandi. Isti je slučaj i sa Planom.

Bileće djelimično zapaljeno i opljačkano. Sa talijanskim trupama stupilo se u suradnju.

Po oslobođenju Bileće odmetnici bježe prema selu Prijevoru (sjev. od Bileća).

Zdravstvenu službu i ishranu Bileće preuzeli Talijani. U Bileći zabranili su dalji rad naše krugovalne stanice. Po ovom pitanju upućen je bio pukovnik Gaščić, koji je izvijestio »da mu je talijanski zapovjednik divizije preporučio da ne ide u Bileće«.

U pogledu Plane, nije bilo konkretnih podataka. Satnija iz Gackog koja je upućena preko Stepena na Kobilju Glavu, dobila je već pri svome nailasku na ovu točku vatru i imala je nekoliko ranjenih. O probijanju prema Mekoj Grudi nije moglo biti ni govora. Potpomaganje obicama isključeno.

31.-VIII. — O Bileći nema novih podataka.

Na moju molbu — talijanskom zapovjedniku divizije »Marche«, da intervenira zrakoplovstvom povodom napadaja četnika na predio: — Trusina pl.—Berković i Ljubinje, spomenuti zapovjednik mi je dao odgovoriti: — »Na vašem su raspoloženju 500 hrvatskih vojnika iz Bileća i 250 iz Trebinja i hrvatska posada iz Mostara, sa kojima ste u mogućnosti da djelujete u korist napadnutih posada. Održanje odbrane Trebinja, Bileća i Mostara predviđa se talijanskim snagama«.

Od Talijana dobijeno je obaviještenje da su 30.-VIII. ušli u Planu i da tamo nisu našli nikoga. Međutim, u Nevesinje su 30.-VIII. stigla 2 časnika i 68 domobrana posade Plana, bez oružja, koji su izjavili: — da su 28.-VIII. jako napadnuti nadmoć-

[1] Akciju su izveli crnogorski i hercegovački partizani. Vidi »Zbornik«, tom III. knj. 1, str. 149.

nijim snagama, sa svih strana i sa bližih udaljenja, da ih je veći broj zarobljen, razoružan.

U toku 29.-VIII. — u području Gacko—Stepen—Kobilja Glava (Korita) neposredna aktivnost četnika nije primjećena.

U toku 30.-VIII — poslije pogrešnog bombardiranja Stepena i Kobilje Glave, ove točke bile su napadnute sa istoka. Napad je odbijen. Stijenu koju su Crnogorci zauzeli kod s. Stepena—ist. od puta, brzo je vraćena. Imali su 5 mrtvih.

Kod Kobilje Glave pobunjenic'[1] napadaju sa juga i stanje je bilo kritično.

31. VIII — zapovjednik Nevesinjske gromade povukao je satniju sa Kobilje Glave na Stepen. Bila je suviše izložena. Moral kod domobrana znatno popustio.

U 3 sata — l.-IX — izvijestio je zapovjednik Nevesinjske gromade »da je momentano zatišje u području Gackoga«.

U zoni Trusina—Berković bio je od 28.-VIII-satnik Dešković, sa dvije satnije i uspio je da ponovo uđe u s. Berković. Vezu sa polusatnijom na Volujku nije uspio uspostaviti.

Kod ove grupe odigrali su se 30. i 31.-VIII., ovi događaji:

— Presječena je brzoglasna linija sa Nevesinjem.[2] Jake pobunjeničke grupe pojavile su se u šumi na Trusini pl. Satnik Dešković morao se je povući na Zečare (sjev. od Berkovića). Grupa dovedena u vrlo tešku s'tuaciju. Vjerojatna namjera da se probije preko Dobrice[3] ka Stocu, Mostaru ili Nevesinju.

31-VIII. — veze sa grupom nema.

Na molbu za intervenciju talijanske aviacije ili tenkova odgovoreno mi je: — »da za degaziranje Trusine mogu upotrebiti čete iz Bileće i Trebinja«.

l.-IX-u 3 sata-zapovjednik Nevesinjske gromade javlja: — »Grupa Dešković pri pokušaju pro-

[1] Napad je vršila grupa ustanika iz Davidovića, Rioca, Hodžića i susjednih crnogorskih naselja.

[7] Akciju su izvršili ustanici pod rukovodstvom Narodnog heroja Dukice Grahovca.

' Dabrice

bijanja na sjever pala u zasjedu.[1] Najveći dio domobrana razoružan. Izgubljene dvije strojnice. Moral na niskom stupnju.«

Slomom ove grupe povećana je opasnost za Nevesinje a i za Stolac.

U području Stoca i okoline — 29. VIII. pronosile su se najalarmantnije vijesti o akciji četnika prema Stocu i Mostaru.

U stvari, događaji su tekli ovako

— 29.-VIII. — četničke grupe'-, u jačim skupinama, pojavljuju se prema s. Dabrici, od pl. Trusine i Sniježnice.

Uznemirenje kod muslimanskog i katoličkog pučanstva pojavljuje se i u okolici Ljubinja.

30.-VIII. — pronio se glas »da su četnici zauzeli s. Dabricu, što se nije potvrdilo. Jače su se borbe međutim vodile na cijeloj fronti od s. Baranje do prema s. Dabrici.

31.-VIII. — u jutro, dobiveni su izvještaji da je napadnuto od četnika Ljubinje. Zapovjednik posade Stola javlja-l-IX- u jutro —« da je napad na Ljubinje u toku 31.-VIII. odbijen, ali da se četnici nalaze u neposrednoj blizini mjesta.«

31.-VIII.- po podne uputio sam 1 satniju 15. pješačke pukovnije (koja je 30.-VIII. došla iz Knina), u s. Domanoviće, da tamo bude kao pričuva radi upotrebe.

U toku ova tri dana, oko samog Nevesinja, nije se ništa značajnije dogodilo. Jedna manja grupa četnika videna je kod Kifinog sela.

Domobrani satnije iz Plane upućeni su u Mostar, gdje će se poslije odmora dalje rasporediti.

31.-VIII.-u noći primljena je brzojavna zapovjed-« da su čete ovog divizijskog područja od 1. rujna o. g. podređene u operativnom pogledu zapovjedniku II. talijanske armije i da se bez odobrenja talijanskog ne mogu vršiti pokreti naših četa.

Zapovjedništvo pješačke divizije »Marche« — sa Op. Br. 2938 od 31.-VHI.- izvijestilo je ovo zapovjedništvo u slijedećem: —

[1] Zasjedu su napravili ustanici pod rukovodstvom Vule Skoke. (Poginuo na Borču aprila 1942 godine).

' Odnosi se na ustanike oko Stoca pod rukovodstvom Save Delevića, (Poginuo u Donjoj Rami 1942 godine).

»Naredio sam jutros jako izviđanje na Planu i okolicu sa četama moje posade Bileća. Naselje Plana može se smatrati većim dijelom razoreno. Srbi, čim su doznali za dolazak četa, pobjegli su, odvodeći 40 hrvatskih vojnika zarobljenika.«

Gornje zapovjedništvo sa Op. Br. 2968 od 2. ov. mj. dostavilo je slijedeće: — Izvolite žurno dostaviti dislokaciju četa i ustanova podčinjenih tom zapovjedništvu, i snagu i naoružanje svake posade.«

Sa Op. Br. 2984 od 2. ov. mj. zapovjedništvo armijskog zbora odobrava prijedlog upotrebe četa iz Mostara i navodi da je korisno da se drži Nevesinje i vrši razviđanje prema Gackom u očekivanju bliskih drugih operacija, koje su u programu.

2. ov. mj. u 21.30 sati primljena je preko zapovjedništva 56. pješačke pukovnije zapovjed zapovjednika divizije »Marche« koja glasi: —

»Sutra u jutro eskadrila iz Mostara neka izvrši izviđanje zone Gackog, radi ustanovljenja situacije. Eventualno bombardiranje vršiti samo u slučaju jasno ustanovljene situacije, dakle spriječiti prošle nepoželjnosti. Prije polaska sa aerodroma tražiti situaciju od hrvatskog zapovjedništva. Obavijestiti zapovjedništvo eskadrile da će jedna hrvatska satnija biti sutra u pokretu duž željezničke pruge, od Ravnog ka Humu.«

Usmeno dobijen izvještaj: — Avioni letili. Kod Gackog nisu vidjeli ništa. Naše čete — gotovo posvuda su se javile platnima. Bombe nisu bacali pošto su u selima bili mještani i narod.

Oružnička postaja — Ravno— brzojavom od 2. ov. mj. u 13 sati — javlja: — »Od željezničke postaje Huma do Zavale odmetnici na pruzi zauzeli prugu i razoružal' vojsku.[1] Odmetnici napreduju u pravcu Ravnog. Neophodna je odmah najjača pomoć. Naoružana je snaga ovdje vrlo slaba i ne može dati potrebnog otpora jer su četnici u jačem broju i naoružani raznim oružjem.«

2. ov. mj. — oružnička postaja — Ravno— dostavlja brzojav slijedećeg sadržaja: —

»Od jučer do danas 14 sati, odmetnici su razoružali na nekoliko mjesta vojsku na osiguranju

[1] Akciju su izvršili trebinjski ustanici pod rukovodstvom Slobodana Šakote.

željezničke pruge između Huma i Zavale. Na nekojim mjestima vojska je napustila svoja mjesta i povukla se u Ravno. Odmetnici su na više mjesta istrgali željezničku prugu i od danas — od 12 sati — prekinut je željeznički saobraćaj između Ravnoga i Huma. Potrebna je najhitnije i što jača naoružana snaga.«

2. ov. mj. — poručnik Smodej javlja brzojavom iz Zavale — u 17.25 sati slijedeće: —

»Odmetnici[1] su zaposjeli i razomžali postaju Jasenica, Lug i Poljice, kao i Grmljane. Povučeni domobrani u Zavalu. Očekujemo svaki čas napad na postaju Zavala. Molimo da se pošalje pomoć.«

U duhu gornje situacije upućene su iz Mostara 2. ov. mj. zorom raspoložive snage, pod zapovjedništvom bojnika Branimira Rukavine—zapovjednika Mostarske doknadne bojne.

3. — ov. mj. primljen je od satnika Majetića pismeni izvještaj—poslat u 14.10 sati iz Zavale slijedećeg sadržaja: —

»Stigao sam sa satnijom do Zavale (želj. stan.) u 12.33 sati—u podpunom redu. Situacija slijedeća: — Prema iskazima željezničara sa raznih postaja i okolice: želj. stan. Grmljani, Poljice i Jasenica Lug u pobunjeničkim su rukama. Poručnik Jakiša svojevoljno je prešao u ruke četnika u Poljicima 2. rujna oko 18 sati. Njegovo ljudstvo razoružano je i odvedeno za Hum. Pri nadiranju četnika dio vojnika poručnika Smodeja povukao se iz Grmljana u Zavalu, sinoć, a iz Zavale u Ravno, pa su vraćeni iz Ravna do Zavale 3. rujna prije podne. Pruga demolirana između stan. Grmljana i Poljica. Napadi četnika vrše se samo noću.«

Zapovjedništvo talijanske divizije »Marche« sa Op. Br. 2954 od 1. ov. mj. dostavilo je slijedeće:—

»Cast mi je prenijeti Vam pozdrav, koji Preuzvišenost General Ambrosio, Zapovjednik 2. armije, upućuje četama hrvatske vojske koje prelaze u njegovu zavisnost.

Upućujem vam osjećanja mojeg posebnog poštovanja i moje fašističke pozdrave.«

3. ov. mj. stavljene su na raspoloženju zapovjedniku Nevesinjske gromade slijedeće jedinice:

— 4. satnija 13. pješačke pukovnije

[1] Trebinjski ustanici

— vod brdskih topova prateće satnije 14. pješačke pukovnije, koji je formiran u Mostaru.

Sa 4. satnijom pošli su i domobrani namjenjeni za smjenu u Gackom. Od njih obrazovan je jedan naoružani vod.

Zeljeznički promet sa Trebinjem i Bilećom u prekidu je 3. ov. mj.—i opskrba ovih posada svima potrebama morala se je osigurati, makar i teretnim samovozima, preko Dubrovnika.

4. ov. mj. — ovo je zapovjedništvo sa V. T. Br. 2409 dostavilo zapovjedniku talijanske divizije »Marche« podatke o stanju četa u pogledu operativne upotrebe, koje se nalaze na području ove divizije u granicama određenim ugovorom sa savezničkom Italijom.

5. ov. mj. željeznička postaja — Ravno sa O. Br. — 7 — javlja: — »Južno od Zavale željeznička pruga i postaja u rukama četnika. Skretničari iz Poljice i Jasenica Lug, nalaze se u njihovom robstvu i za njih se nezna. Putnički promet može se odvijati samo do Ravnog ili Zavale. O stanju juž. od Zavale nema podataka. Na telefon se javljaju samo četnici i kliču Rusiji«.

5. ov. mj. u 20.45 sati—javlja bojnik majer iz Stoca: — »Vod u Veličanima opkoljen sa svih strana od četnika u poštanskoj zgradi.«

Oružnička postaja—Ravno—5. ov. mj. —javlja brzojavom slijedeće: — »Sva vojska na položaju kod Zavale i Veličana opkoljena od četn'ka. Talijani se povratili prije noći u Dubrovnik. Molimo najhitnije pomoć vojske u Ravno, jer se vodi žestoka borba.«

Sa V. T. Br. 2412 od 5. ov. mj. ovo je zapovjedništvo tražilo obavjest od zapovjednika talijanske divizije »Marche« — da li je do sada u Plani postavljena talijanska posada i ujedno obavijestilo da nema snaga da uputi u Planu kao novu posadu.

Tako isto tražena je obavijest, da li će i kada biti u Berkovićima uspostavljena talijanska posada.

Sa V. T. V. Br. 2425 od 5. ov. mj. obaviješteno je zapovjedništvo divizije »Marche« — »da je željeznička pruga Zavala—Hum još neoslobcdena i osigurana za promet i o namjeri, da iz Mostara upotrebim posljednje snage do Zavale. Ova namjera ne bi bila potrebna, kada bi talijanske čete zajedno sa našim osiguravale ovu

prugu. Ova predstavka je dostavljena zapovjedniku VI. armijskog korpusa na riješenje odnosno odobrenje.

Zapovjednik posade u Gackom izvijestio je 5. ov. mj. — zapovjednika Nevesinjske gromade u Nevesinju o slijedećem: —

»Gacko je do 3. rujna u veče bilo nekoliko puta napadnuto velikim brojem četnika[1]. Napadi su bili cdb'jeni. Veza sa Nevesinjem prekinuta. Ponestaje hrane i strijeljiva. Nikakva saveznička snaga do sada od Plane nije došla.«

6. — rujna t. g. — ovo je zapovjedništvo obavijestilo sa V. T. V. Br. 2447 o slijedećem: — »Zapovjednik mjesta Bileće javlja da talijanski zapovjednici u Bileći imaju po'datke, da se oko Gackog obruč četnika sve više steže.«

Ova obavijest je dostavljena zapovjedništvu divizije »Marche«.

0 borbi kod Plane dobiveni su do sada slijedeći podatci: — Bila je veoma žestoka i krvava. Pobunjenici i četnici iz područja Lukav'čkog polja[2], Babe pl-, Dabarskog polja[3], Sitnice pl. udružili su se sa Crnogorcima. Prvi napad satnija je odbila nanijevši neprijatelju velike gubitke. Međutim u drugom napadaju sudjelovalo je mnogo Crnogoraca. Pokušaj probijanja, pošto je satnija bila potpuno opkoljena, nije uspio. Probio se samo zapovjednik satnije sa jednim manjim dijelom. 2 časnika i 70 domobrana bilo je zarobljeno, pošto je ponestalo strijeljiva. Od četnika su sprovedeni do Nevesinja. Odatle su sprovedeni u Mostar, na odmor i discipliniranje.

Čim se uspostavi željeznički saobraćaj sa Trebinjem uputiti će se ovaj dio satnije u Bileću radi ponovnog formiranja satnije.

1. rujna — u veče — osjetile su se namjere Crnogorskih bandi i četnika da napadnu Gacko i naše posade koje su još osiguravale put Avtovac—Korito.

2. rujna prekinuta je veza između Nevesinja i Gackog i to brzoglasna između s. Nadinići, a kod samog s. Nadinića napadnuta je i razoružana dijelom posada od 1 voda.

Od toga momenta situacija oko Gackog je potpuno nejasna, sve do 4. ov. mj. po podne, kada su dobivene vijesti da se Gacko drži i da je do večera 3. ov. mj. bilo dva jaka napadaja, koji su odbiveni, da im ponestaje hrane i strijeljiva.

O P A S K A.

Još 1. rujna uputio sam zapovjedniku talijanske 32. divizije pismo, u kojem sam izložio nužnu potrebu da se posada Nevesinja pojača barem jednom satnijom talijanske vojske i izložio situaciju.

[1] Gacko su napadali crnogorski i hercegovački partizani.
[2] Lukavačko Polje
[3] Dabarsko Polje

Mjesni zapovjednik u Dubrovniku, koji je po ovom pitanju išao u talijansku komandu izvjestio me je: — »Da se general Amico — zapovjednik divizije jako ljuti i da je rekao:da zapovjednik II. armije neda pomoć, dok god u Mostaru, Bileću, Stolcu i Gackom ima hrvatskih četa i dok Ustaše kolju nevine ljude izazivajući revolt i represalije«.

* *

4. rujna nije se moglo ništa preduzeti radi veze sa Gackom i pomoći njegovoj posadi, ali su izvršene pripreme za jednu akciju.

Ovoga dana jedan talijanski samolet izvrišo je razviđanje nad Gackim. Posade su se platnima pokazale. Bačen im je izvještaj »neka se posada drži, dolazi pomoć naša i saveznička.«

Inače, nisu ništa primijetili. Na ovom samoletu letio je i zamjenik pomoćnika glavara stožera ovog zapovjedništva—satnik Dragomir Marković.

5. ov. mj. — u zoru — otpočeo je iz Plužina pokret odjela formiranog za akciju radi hvatanja veze i degažiranja Gackog. Zapovjednik satnik Majksner a pod nadzorom zapovjednika Nevesinjske gromade—pukovnika Šimića. u 19 sati dobiven je izvještaj: — da su se četnici, pojavom ove kolone počeli povlačiti pravcem Volujka i da su sela Nadinići i Gračanica vraćena u naše ruke. I ovoga dana je satnik Marković vršio zračno izviđanje.

2. ov. mj. upućeno je u Ljubinje 1 vod iz Stolca i 1 brdski top, koji su u toku 3. ov. mj. uspjeli da rastjeraju četničke grupe kod Vođeni, Lakinja, Dubotica i Gradac.

7. ov. mj. ovo je zapovjedništvo sa V. T. V. Br. 2447 obavijestilo zapovjedništvo 32. talijanske divizije »Marche« o slijedećem: —

Danas sam u 10 sati naredio zapovjedniku svoje polubojne kod Zavale, bojniku Rukavini, da obustavi svaku dalju akciju, a u vezi proglasa zapovjednika II. talijanske armije o predaji oružja od strane građana. Odmetnici su se nalazili prije podne 7. ov. mj. na: — Oštri Vrh — Klisura — Vjeternica—Ilijino Brdo—Zečja Glava. Zatim ih ima u selu Gorogaše i Ščenica[1]. Svoju polubojnu uputio sam u Zavalu samo i jedino u cilju da se što prije uspostavi željeznički saobraćaj Zavala—Hum, što je u obostranom savezničkom interesu.«

U 21 sat—javlja 7. ov. mj.—brzoglasno—zapovjednik mesta u Nevesinju slijedeće: — Cetnici su se pojavili oko sela Ziljeva — oko 2 km. od Nevesinja. Naređeno je da se ispali nekoliko metaka iz haubice. Do sada ništa novo. U 21.45 sati javlja: — da je telefonska veza Nevesinje—Ulog kod Plužine prekinuta.

[1] Šćenica

Zapovjedništvo 32. talijanske divizije »Marche« obaviješteno je od strane ovog zapovjedništva sa V. T. V. Br. 2448 od 7. rujna t. g. o slijedećem:—

»Pukovnik Simić javlja iz Gackog da je 6. ov. mj. uspostavljena veza Nevesinje—Gacko—hrvatskim domobranskim četama.

— 3. satnija 15. pješačke pukovnije vratila se iz Zavale u Mostar. U toku 9. rujna t. g. vratiti će se u Knin kamionima. O ovome je obaviješteno i zapovjedništvo VI. armiskog korpusa u Splitu.

B. Na zapadnom dijelu divizijskog područja.

— 29.-VIII.- protekao je u glavnome mirno na ovom dijelu područja.

— 29.-VIII.- u 16 sati — stigla je 1 talijanska satnija u Kijevo.

— 30.-VIII.- javlja podpukovnik Kopačin iz Glamoča, da je Trebinjska prekobrojna satnija u toku noći napustila Gradinu (1122), gdje se je nalazila kao posada i došla u Glamoč. Domobrani su izjavili, da im je na Gradini bilo teško, da su bili izloženi iznenadenju i da nisu mogli više izdržati. Nije isključena pritajena komunistička akcija među domobranima, naročito medu muslimanima.

— 2. rujna t. g. u jutro—grupa podpukovnika Kopaćina stalno napadana i izložena opkoljavanju.'

— 2. ov. mj. javlja povjerenik Stanko Tomić iz Livna: — »Jutros u 4 sata Glamoč opkoljen[1]. Prekinute i brzoglasne i saobraćajne veze. Vode se teške borbe.«

— 5.-IX.- u 15 sati primljena je slijedeća brzoglasna zapovjed iz prometnog odjela Glavnog stožera: —

»Vojskovođa je naredio: general Iser neka obavijesti pukovnika Metzgera, da će sjutra naše trupe dolazeći od Jajca poduzeti prodor preko Mliništa u leđa četnika koji se nalaze kod Glamoča. Kad to opazi neka sa svoje strane napadne da bi ih opkolili«.

Shodno gornjoj zapovjedi vojskovode izdao sam pukovniku Metzgeru zapovjed- V.T.V.Br. 2439— 5. ov. mj. za dalji rad i podpukovniku Kopačinu naredio da u toku noći 5/6 ov. mj. preda dužnost pukovniku Metzgeru i potom pođe u Celebić i privremenc primi zapovjedništvo grupe Metzger (bez štrajfuna).

— 6.— ov. mj.— primljen je iz Glavnog stožera šifrirani brzojav — Op. Br. 150 — slijedećeg sadržaja:

[1] Napad su izvršili partizani Clamočkog bataljona Drvarske NOP brigade.

»Pukovnik Lukac sa 2 ustaške bojne malazi se u Mliništu, odakle polazi 8. rujna pravcem Drvar i Oštrelj. Zapovjedite da se grupa Metzger prebaci u Glamočko polje, sjedini sa grupom Kopačin i zajedno pod zapovjedništvom Metzgera saraduje pukovniku Lukcu nadiranjem prema Drvaru«.

Sa V.T.V.Br. 2481 od 6. ov. mj. zapovjeđeno je zapovjedniku trupa kod Glamoča—pukovniku Metzgeru slijedeće:—

»Mlinište je danas zauzeto po našim trupama. Sutra trupe imadu odmor. Vaša je zadaća, da 8. rujna nadiranjem u sjevernom pravcu opkolite četnike. Hvatati vezu sa grupom kod Mliništa, koja polazi 8. rujna od Mliništa pravcem Drvar i Oštrelj. Kad uhvatite vezu, stavljate se pod zapovjedništvo pukovnika Lukaća i sarađujte sa njegovom grupom. Od 8. rujna u jutro stalno izvještavati o situaciji i razvoju događaja. Opskrba svima potrebama i dalje iz Livna. Pazite na svoje osiguranje.«

— 7. ov. mj— u 19.50 sati— javlja pukovnik Metzger da se njegova linija nalazi u Gradini — Medena sela — Odžak.

. . .

Zapovjednik, general
Iser

BR. 314

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA PROMETA I JAVNIH RADOVA NDH OD 9 SEPTEMBRA 1941 GOD. O OŠTECENJU TELEFONSKO-TELEGRAFSKIH LINIJA

MINISTARSTVO PROMETA I JAVNIH RADOVA
DR2AVE HRVATSKE
Odio pošta, brzojava i brzoglasa
Zagreb

Prs. broj 207/1941.

9. IX. 1941.

Predmet: Oštećenje b.b. linija.

RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB

Obavješćuje se naslov o stanju oštećenih linija:

Stanje na području p.b.b. ravnateljstva Zagreb na dane 3—4. IX. o. g.

1.) Prekid linija 258, 1240, 221 na potezu Lopare—Brčko traje od 28. VIII. o. g.

2.) Prekid linije 1241 Gračanac—Miričin traje od 27. VIII. o. g.

3.) Prekid linija 3035, 3060 na potezu Krupa—Kočac[1] i na potezu Banjaluka—Travnik traje od 29. VIII. o. g.

4.) -Prekid linija 3584 i 1329 između Sitnice—Jajca traje od 6. VIII. o. g.

5.) Prekid linije 1329 Sitnica—Ključ traje od 6. VIII. o. g.

6.) Prekid linije 3089 na potezu Ripač—Bos. Petrovac—Knin traje.

Cuvar linija u Bos. Petrovcu Anton Jug predložio je potvrdu pobočnika posade u Bihaću, da je ovu vezu nemoguće za sada držati u ispravnom stanju zbog pojačane četničke akcije, obzirom na broj žrtava koje bi se morale dati prilikom uspostavljanja linije, koja već u toku noći bude pokidana.

7.) Prekidi linija 1237, 1214, 3493, 4922, 3483, 1214 na potezima Donji Lapac—Srb, Donji Lapac—Udbina, Korenica Bunić traju i dalje.

8.) Prekidi linija 3691 Lovinac—Udbina, 5043 Veljun—Perjasica, 1214 i 3493 Priboj[2] Korenica popravljeni su 3. IX. o. g.

[1] Bočac
[a] Prijeboj

Stanje na području p.b.b. ravnateljstva u Sarajevu na dan 3. i 4. ov. mj. bilo je:

1.) Linije 3060 i 3035 dobre su od Sarajeva do Jajca, između Banja Luke i Bočca u prekidu su, pošto je porušeno oko 100 stupova.

2.) Od Mostara do Dubrovnika uspostavljena je veza na potezu Mostar—Ljubinje—Trebinje linijama 3055 i 3822.

3.) Linije 3581 i 1154 poremećene su između Fojnice i Gackog i između Gackog i Bileća. Jednožična brzogl. veza Bileće—Trebinje radi.

Jaki odred vojske izaslan je 4. ov. mj. u pravcu Fojnica—Gacko, a za njima upućeni čuvari linije zbog popravljanja istih.

4.) Zeljeznička pruga Mostar—Dubrovnik prekinuta je u noći od 2 na 3. IX. između postaja Jasenica—Lug i Ravno, saobraćaj je ukinut (brzojav od 3. ov. mj.)

5.) Na pruzi Jajce—Donji Vakuf 6 km od Jajca stoji željeznica na otvorenoj pruzi, jer je oštećena (brzojav od 3. o. mj J saobraćaj je prekinut.

6.) Između Zavidovića i Maglaja ponovno su u noći od 3. na 4. ov. mj. porušena 4 stupa.

Na ostalim linijama stanje je isto kako je javljeno u dopisu od 2. ov. mj.

Dopis istog sadržaja odaslan je Ministarstvu unutarnjih poslova, ravnateljstvu za javni red i sigurnost, Ustaškom redarstvu, Ministarstvu Hrv. Domobranstva i Zapovjedništvu Hrv. Oružništva.

Za Odjelni predstojnik:

(M.P.) (potpis nečitak)

BR. 315

NAREĐENJE USTAŠKOG GENERALA LAKSČ OD 10 SEPTEMBRA 1941 GOD. ZA POJAČANJE OPREZNOSTI I ČIŠČENJE NEPOSREDNE OKOLINE SARAJEVA OD USTANIKA

POSEBNI OPUNOMOĆENIK
POGLAVNIKA

V. T. V. Br. 785

10 rujna 1941 g.

SARAJEVO

ZAPOVJEDNIKU 4 ORUZNIČKE PUKOVNIJE

U poslijednje vrijeme četnici-komunisti pojavili su se u neposrednoj okolici Sarajeva, te na prostoru 10-15 km. od grada pale mostove, ruše brzoglasne stubove, kvare ceste i t.d.

Ovi slučajevi zahtjevaju, da se sa naše strane pojačaju mjere opreze i sigurnosti danju i noću.

Zbog toga zapovjedam, da se pristupi čišćenju i pretresu zemljišta u neposrednoj okolini Sarajeva, i pri eventualnom sukobu sa istima, da se protiv ovih postupi bez obzira i milosti.

Zapovjednik Bosanskog diviziskog područja u saradnji sa zapovjednikom 4. oružničke pukovnije odredi će potrebno, i da se ova moja zapovjest izvrši u cijelosti.

Po potrebi mogu se odjelima koji će ova čišćenja vršiti dodijeliti oružnici ili policisti za izvršenje hapšenja ili druge izvršne mjere iz nadležnosti građanskih vlasti.

Služba obavještenja, veze i osmatranja mora biti osigurana svima srestvima i u tu svrhu građanske i vojničke vlasti moraju do sitnice skupa sarađivati.

POSEBNI OPUNOMOĆENIK POGLAVNIKA
general-poručnik,
Laxa

URUČENO:
Zapovjed. Bos. diviz. podr.
„ 4 oružničke pukov.
„ Vojne krajine

POSEBNI OPUNOMOĆENIK
POGLAVNIKA

V. T. V. Br. 782

10 rujna 1941 g.
SARAJEVO

ZAPOVJEDNIKU 4 ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

.....

U posljednje vrijeme četnici-komunisti pojavili su se u neposrednoj okolici Sarajeva, te na prostoru 10-15 km. od grada pale mostove, ruše brzoglasne stubove, kvare ceste i t.d.

Ovi slučajevi zahtjevaju, da se sa naše strane poduzmu mjere opreze i sigurnosti danju i noću.

Zbog toga zapovjedam, da se pristupi čišćenju i pretresu semljišta u neposrednoj okolini Sarajeva, i pri eventualnom sukobu sa istima, da se protiv ovih postupi bez obzira i milosti.

Zapovjednik Bosanskog divizijskog područja u saradnji sa zapovjednikom 4 oružničke pukovnije odredi će potrebno, i da se ova naše zapovjest izvrši u cijelosti.

Po potrebi mogu za odjelima koji će ova čišćenja vršiti dodjeliti oružnici ili policiji za izvršenja hapšenja ili druge izvršne mjere sa naglašnosti građanskih vlasti.

Službe obavještenja, veze i osmatranja mora biti osigurana svima sredstvima i u tu svrhu građanske i vojničke vlasti moraju do situacije skupa sarađivati.

URUČENO:
Zapovjed. Bos. diviz. podr.
" 4 oružničke pukov.
" Vojne krajine

POSEBNI OPUNOMOĆENIK POGLAVNIKA
general-poručnik,

Fotokopija dokumenta br. 315

BR. 316

IZVJEŠTAJ KOTARSKOG PREDSTOJNIKA SARAJEVO OD 10 SEPTEMBRA 1941 GOD. O RUŠENJU MOSTOVA NA PUTU LJUBOGOŠTA—PRAČA—JABUKA

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
KOTARSKA OBLAST SARAJVO
Broj: 628-41. Taj.

Sarajvo, dne 10 rujna 1941

VELIKOJ ZUPI VRHBOSNA,

u Sarajvu.

Tehnički odjeljak u Sarajvu pod svojim br. 2711 i 2718 od 8 rujna o. g. dostavio je ovoj oblasti izvieštaj sliedećeg sadržaja:

»Noću izmedu 3. i 4. rujna o.g. srušeni su mostovi u km. 29 + 989 i 34 + 903 banovinske ceste broj 13/1 Ljubogošta—Prača—Jabuka[1]. Saobraćaj prekinut na nekoliko dana. Pristupljeno je uspostavi saobraćaja.

Noću izmedu 4 i 5 rujna o.g. porušHi su četnici mostove u km. 10 + 800, 11 + 500 i 11 + 850. Saobraćaj je prekinut.«

Čast mi je prednje dostaviti Vam s molbom na znanje.

Za Dom spremni!

Dostavljeno:
1) Posebnom opunomoćeniku Poglavnika General-poručniku Gosp. Laxi,
2) Velikoj Zupi Vrhbosna,
3) Ustaškom povjereništvu za B. i H.
4) Ravn. za javni red i sigurnost,
5) Zapovjedništvu Vojne Krajine.

Kotarski predstojnik:
(potpis nečitak)

(M. P.)

[1] Navedene mostove porušili su dijelovi Pračanske čete Romaniskog partizanskog bataljona pod rukovodstvom Steve Elete.

BR. 317

IZVJEŠTAJ ORUŽNICKE POSTAJE KRUPA NA VRBASU OD 11 SEPTEMBRA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ŽANDARMERISKU PATROLU I KAMIONE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
3. ORU2NIČKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 1010.

Oržnički narednik Stefan Tomšek i dr. po četnidma ubijeni. —

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST NEZAVISNE DRZAVE HRVATSKE

ZAGREB

Banja Luka, 15. rujna 1941.

Oružnička postaja Krupa N/V, sa dopisom Broj 759. od 11. rujna 1941. dostavlja slijedeće izvješće:

»Dne 10 rujna 1941. određen je u 8 redovnu ophodnju oružnički narednik Štefan Tomšek, koji je 3. rujna 1941. udjeljen na službu kod ove postaje sa stalne ophodnje Bočac, pošto je ova stalna ophodnja po četnicima zauzeta, sa još 7 domobrana da prati vojni kamion koji je bio u defektu na putu kod hotela »Bočac« u Bočcu, kotara Varcar Vakuf.

Kada se je ova ophodnja vraćala iz Bočca, ista je po četnicima napadnuta na putu kod samog Bočca[1]. Ophodnja je dala otpor i u ovoj borbi poginuo je vođa ophodnje narednik Stefan Tošek, domobran Petar Škrtić, šofer vojnog kamiona i povjerenik općine Krupa N/V, Salih Beharić, rodom iz sela Bočac, kotara Varcar Vakuf.

Cetnici su oduzeli od ovih poginulih lica i to: jedan mitraljez, 4 vojničke puške, jedan pištolj i 6 bombi, kao i oko 460 naboja.

Pored ovih poginulih, ranjena su još i 4 domobrana, koji su upućeni u bolnicu na liječenje u Banja Luku, a leševi napred poginulih također su prenešeni u Banja Luku radi sahrane.

Pomenuta ophodnja išla je sa jednim- ispravnim kamionom, koji je prikačio pokvareni kamion i povezao za Banja Luku radi opravke, pa su ih četnici dočekali i osuli puščanom i mitraljeskom

[1] Akciju su izvršili dijelovi Prve partizanske čete za Bosansku Krajinu. Vidi dok. br. 163.

vatrom, tako da su napred pomenute poubijali, a potom su oba kamiona zapalili koii su u potpunosti izgorjeli. U ovoj vatri izgorjelih kamiona, nagorio je i leš narednika Tomšeka na više mjesta.

Četnici su po izvršenom zločinu, preplivali reku Vrbas i pobjegli u pravcu Agina sela[1]. Po izjavi ranjenih domobrana, četnika je bilo u ovoj borbi po prilici oko 50 ljudi.«

Prednje izvješće dostavljam u vezi ovdašnjeg izvješća J. S. Broj 975. od 11. rujna 1941. sa molbom na uvid.

DOST AVLJENO:
Vrhov. oruž. zapovjedništvu Zagreb,
Ravnatelj. za jav. red i sigurnost,
Veiikom Zupanu Zupe Sana i Luka i
Vrbaskom diviziskom području. —

Zapovjednik, pukovnik
(M.P.) Novak, puk.

BR. 318

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA PROMETA I JAVNIH RADOVA NDH O OŠTEĆENJU TELEFONSKO-TELEGRAFSKIH LINIJA NA TERITORIJI BOSNE I HERCEGOVINE U VREMENU OD 6 DO 11 SEPTEMBRA 1941 GODINE

MINISTARSTVO PROMETA I JAVNIH RADOVA
DR2AVE HRVATSKE
Odio pošta, brzojava i brzoglasa
Z a g r e b

Prs. broj 207/1941.

11. IX. 1941.

Predmet: Oštećenje b. b. linija uslijed sabotaže.

RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Z A G R E B

Obavješćuje se naslov o stanju sabotaža: Na području p. b. b. ravnateljstva Zagreb od 6 — 11 ov. mj.

8) Prekid linija 225, 224, 215, na potezu Banja Luka — Skender Vakuf od 9. IX. 7 h traje zbog porušene trase u dužini od 7 km'.

[1] Agino Selo

9) Prekid linije 3060 između Krupe i Kočca[1] i B. Luke i Jajca traje od prošlog mjeseca
10) Prekid linije 1329 koji je nastao 6. VIII. na potezu Sitnica — Ključ odstranjen je 9. IX. 10 h.
11) Prekid linije 3089 na potezu Ripač — Knin traje.

13) Prekid linije 3037 trajao je od 10. IX. 7 h—10. IX. 10 h uslijed presječenih stupova između Jankovaca i Mirkovaca
14) Prekid linije 258, 1240 i 221 na potezu Lopare—Brčko traje-

Na području p.b.b. ravnateljstva Sarajevo do uključivo 9. ov. mj. 1) Brzoglasna veza Sarajeva sa Zagrebom preko Broda prekinuta je zbog ponovnih oštećenja linija na potezu Maglaj — Doboj i Maglaj Zavidovići.
2) Veze Sarajeva sa Tuzlom prekinute su na oba pravca preko Doboja i preko Olova.
3) Veze Sarajeva sa Mostarom su sve dobre, dočim sa Dubrovnikom dobre su samo obilaznim putem preko Metkovića dočim su na pravcu Mostar — Domanovići — Stolac — Trebinje prekinute uslijed sabotaža između Stolca i Ljubinja.

Stanje ostalih porušenih linija uslijed sabotaža ostalo je u glavnom isto.

Dopis istoga sadržaja odaslan je Ministarstvu Hrv. Domobranstva, Min'starstvu unutarnjih poslova, Ravnateljstvu za javni red i sigurnost, zapovjedništvu Hrv. oružništva i ustaškom redarstvu.

Za Odjelni predstojnik:
(M.P.) (Potpis nečitak)

[1] Bočca

BR. 319

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUZNICKOG VODA U ROGATICI OD 11 SEPTEMBRA 1941 GOD. O ZAUZISVIANJU ROGATICE OD STRANE USTANIKA[1]

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
Z A P O V J E D N I Š T V O
4. ORU2NIČKE PUKOVNIJE

Broj 1131/J. S.

Napad četnika na Rogaticu.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Z A G R E B.

Sarajevo, 19. rujna 1941.

Zapovjednik oružničkog voda Rogatica spisom Br. 1041 od 11. rujna 1941. izvješćuje sliedeće:

»Dana 5. rujna 1941. oko 13.30 sati napali su četnici (pobunjenici) Rogaticu vojska, oružništvo, ustaše i milicioneri koji su se nalazili u Rogatici primili su borbu koja je trajala neprekidno sve do 6. rujna t. g. do 3 sata, kada su se odjelenja vojske pcd vodstvom svojih časnika povukli u pravcu Mesića navodno zbog straha da će nestati municije, pošto je oružništvo bilo razdjeljeno po vodovima u borbi sa vojskom tako i ustaše koji su se sa vojskom povukli u pravcu Mesića osim malog broja vojske i oružništva koji nisu bili cbavješteni o povlačenju vojske, dok su se milicioneri razbježali. Povodom ovoga stanja kada se je svanulo i kada je narod doznao da se je vojska povukla nastala je panika i narod je bježao [i] sakrivao se po podrumima i trapovima. Općinska uprava kao i kotarski predstojnik takoder su se razbježali.

Pobunjenici koji su bili većinom u brdu Ljunju[2] pripucavali su s vremena na vrieme, neki od gradana počeli su isticati bijele zastave na svoje domove.

6. rujna 1941. oko 10 sati četnici su u grupama počeli ulaziti u grad u glavnu ulicu, te su odmah opljačkali poštu, poresku upravu, oružničku postaju u kojoj su stolove, ormare i kasu razlupali kao

[1] U oslobodenju Rogatice učestvovale su jedinice Romaniskog NOF bataljona: Romaniska, Glasinačka, Sočička, Gučevska, Semećka, Sokolovićka četa, kao i narod iz okolnih sela. U borbi je manjim snagama učestvovala i četnička grupa Aćima Babića.

[2] Lunju

i privatne sanduke oružnika iz kojih su sve odnijeli, kao i gospodarstveni novac postaje, te posteljinu i živežne namirnice, dok oružja nije ni bilo.

Tako isto četnici su opljačkali ustaški logor u kome je i stan financijskog zapovjednika Jerkovića. Ovom prilikom na grčkoistočnoj crkvi zvonila su zvona i četnici su počeli zalaziti i u sporedne ulice.

Oko 12 sati jedno odjelenje vojske nadporučnika Vrkljana koje je išlo od Miseća sa kojima je bilo i vojnika i oružnika koji su se vratili iz Mesićana na mjestu zvanom Hrid[1] napali su na četnike s$_a$ puščanom i mitraljeskom vatrom kojima su se pridružili i vojnici koji su bili zaostali na položajima jer nisu bili obavješteni o povlačenju vojske kao i oružnici a i milicioneri koji su još kod sebe zadržali oružje tako je odred pod vodstvom domobranskog vodnika Ivana Dončića prodrlo u samo mjesto i nastale su ulične borbe od čega je među četnicima nastala panika i bježanje iz mjesta ostavivši mnogo mrtvih i ranjenih četnika.

U borbama u Rogatici 5. i 6. rujna t. g. poginulo je 15 vojnika, ranjena su 2 oružnika, 4 milicionera ranjena i dva su poginula, dok nestalih ima više.

Četnika je što se do danas zna poginulo 52 a računa se da ih ima još mrtvih po periferiji mjesta.

Istog dana oko 14 sati prispjelo je jedno odjelenje od oko 140 ljudi pod vodstvom oružničkog vodnika Mustafe Kozlića zapovjednika oružničke postaje Sjeversko i načelnika općine Boričke Zulfe Dumanića koji su iz Sjeverskog išli u pomoć Rogatici, ovo pojačanje bila je dobra potpora da se i dalje održi grad, ali od strane četnika nije više vršen napad na grad Rogaticu.

Dana 7. rujna 1941. pošto su bile sve veze prekinute i mjesto Rogatica bila je odsječena, a nije se ni streljivom obilavalo, tada sam sa odjelenjem od 50 ljudi krenuo u pravcu Mesića radi dobave streljiva i hvatanja brzoglasne veze, radi obavještenja o situaciji.

Usputno u mjestu Budojevići iz šume ispaljeno je nekoliko naboja na nas od strane četničke zasjede ali nije nitko ranjen niti poginuo, pa kada smo prispjeli u Mesiće našao sam samo jedan sanduk streljiva kojeg sam podijelio ljudstvu, a potom preko željezničke postaje Prača brzoglasno obavjestio oružničko krilo u Goraždi da ovo izvjesti Vojnu Krajinu i oružništvo u Sarajevu o situaciji i povraćaju Rogatice.

Iz Goražde sam bio obavješten da je jedna satnija naše vojske krenula iz Ustiprače sa streljivom i da je zastala negdje oko Brčigova gdje je bila oštećena pruga te da bi moje odjelenje pošlo istima u susret što sam i učinio ali kada smo stigli pod selo Borač

[1] Vjerovatno Zahrid

gdje je bila oštećena pruga bili smo obavješteni da je satnija koja je krenula iz Ustiprače od sela Brčigova otišla preko brda u pravcu Rogatice. Moj odred ostao je osigurati radništvo koje je opravljalo prugu ali je isto od strane četnika iz okolnih stijena puščanom vatrom bilo napadnuto kojom prilikom je poginuo milicioner Mujo Agić i brat mu Alija iz Stare Gore a dvojica milicionera su ranjena.

8. rujna 1941- dovršen je opravak pruge i poginule Agiće prevezao sam u Rogaticu radi sahrane, a kada je iz Ustiprače prispjelo odjelenje vojske sa streljivom isto smo prevezli u Rogaticu gdje smo našli nadporučnika Vrkljana sa svojom satnijom koji je preuzeo zapovjedništvo nad svima oružanim jedinicama u Rogatici i oružnike razdjelio po vodovima sa vojskom.«

Prednje predlažem s molbom na znanje.

Prednje izvješće nije se moglo ranije dostaviti, jer je isto zbog prekida brzoglasnog, brzojavnog i poštanskog prometa tek danas primljeno.

RAZASLATO:

Ravnateljstvu za javni red i sigurnost, Vrhovnom oružn. zapovjedništvu i zapovjedništvu Bos. div. područja.

Zapovjednik, pukovnik:
Pavelić

BR. 320

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNiSTVA ČETVr.TE OHUŽNIČKIS PU KOVNIJE OD 12 SEPTEMBRA 1941 GOD. O RUŠENJU MOSTA KOD SELA KIJEVA I AKCIJAMA PARTIZANA NA PRUZI SARAJEVO — VIŠEGRAD

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVN O
ORU2NIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 2926/J. S.
Primljeno 12. IX. 1941.

Napad četnika na željezničke objekte kod Sarajeva.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST N. D. H.

ZAGREB.

Zagreb, 12. rujna 1941.

Zapovjedništvo 4. Hrvatske oružničke pukovnije u Sarajevu sa brojem 1043, 1058 i 1059 od danas brzojavno izvieštava:

»Noću 9—10. rujna 1941. četnici su porušili most na putu Sarajevo — Trnovo[1] preko rijeke Zeljeznice kod sela Kijeva, kotara Sarajevo i oko 10 brzoglasnih stupova prerezali na brzoglasnoj liniji Sarajevo — Trnovo. Za četnidma upućene potjere. —

Putnički vlak, koji jutros krenuo iz Sarajeva za Višegrad, prekinuo je vožnju kod postaje Korana i vratio se zbog pojave četnika. Potjere se vode. Zrtava do sada nema. —

Danas u 7 h 15 na kilometru 381 na željezničkoj pruzi Sarajevo—Višegrad[2] napadnuta je obhodnja postaje Pale, krila Sarajevo. Od četnika u borbi poginuo pomoćni oružnik Hahil Nukić, a teško ranjen oružnik Salko Hamzić. Obojici oduzeto oružje. Potjere upućene.«

RAZASLATO:
Ministarstvu Hrvatskog domobranstva:
»Predsjedništvo O« i (Glavni stožer)
te Ravnateljstvu za javni red i sigur.

Zapovjednik, general:
Mizler

(M.P.)

[1] Akciju su izvršili partizani Kijevske čete pod rukovodstvom Danila Velje. (Poginuo 1941 god. na Trnovu).

[!] Akciju je izvela grupa partizana Paljanske čete.

BR. 321

IZVJEŠTAJ USTAŠKO-DOMOBRANSKOG GENERALA LUKIĆA OD 16 SEPTEMBRA 1941 GOD. O ISKUSTVIMA U BORBI PROTIV PARTIZANA[1]

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
GRUPA GENERALA LUKIĆA
V- T. Br- 229

dne 16. IX. 1941.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA (GLAVNI STOŽER).

Savezno zapoviedi Op. Br. 131 od 4 rujna 1941 godine dostavljam opću vojnu relaciju za mjesec kolovoz 1941 godine, za akcije vršene na prostoriji Ličkog zdruga generala Lukića.

1. — U pregledu vide se vođene akcije sa njihovim, ciljem, prostorijom tokom rada, uspjehom, nedostatcima, gubitcima i iskustvom za svaku pojedinu akciju.

2. — Operacije je najvećim dijelom izvodio Lovinački i Gračački zdrug koji je rasformiran 1. IX. ove godine i upućen na dalji raspored glavnom stožeru. Prema ovome nisu se mogle pribaviti prijave od tog zdruga po zapoviedi Op. Br. 131 tajno, ali su za to sve akcije upisane jer su dobivani izvještaji neposredno poslije akcija. Na osnovi tih izvještaja, sastavljen je priležeći pregled.

3. — Pregled vojne relacije za mjesec kolovoz — vidi pregled.

4. — Iskustva:

A) U pogledu operacija: Pcbunjenika ima veliki broj ali je samo jedan dio naoružan puškama i strojnicama dok drugi dio ima samo samokrese ili kakvo staro oružje, a treći dio (dosta znatan) naoružan je sekirama, vilama i drugim domačim oružjem.

Dakle, ako se na jednom položaju primjeti 100 pobunjenika, može se računati da tu ima najviše 30 do 40 pušaka.

Načelno pobunjenici djeluju:

U napadu: sa malim odjelima (gerilicama) obuhvatajući protivnika s više strana. Da bi uplašili protivnika i pokazali koliko ih je (i više no što ih ima) često viču: desno krilo naprijed, lijevo krilo naprijed — ej vi ne zaostajte, naprijed itd.

Na ozbiljniji otpor ne napadaju sa manje blizine, ali na manje odjele i gdje vide slabiji otpor — naročito pri otstupanju agresivni su.

[1] Redakcija raspolaže kopijom izvještaja bez potpisa.

Prilikom napada redovno napadaju koncentrično obuhvatajući protivnika sa sviju strana. U napadu učestvuju i oni koji nemaju vatrenog oružja.

U odbrani: Najradije posjedaju teže pristupačne vrhove i proplanke pogodne za daljnju vatru. Ne samo položaj nego i predzemljište je načičkano zaklonima za pojedinačne strielce ili manje grupe. Naročito su ti zakloni gusti na komunikacijama i oko njih. Sve propuste i mostove ruše a ceste prekopavaju tako da je na komunikacijama onemogučeno kretanje topništva i samovozima a da se ti propusti, jame i mostovi ne oprave. Ovo čine iz razloga: da sprijeće brzo nadiranje motorizovanih jedinica i da pred tim preprekama lakše napadnu. Za motorizovanog napadača su naročito osjetljivi kvarovi komunikacije na pošumljenim uzbrdicama, nizbrdicama i zavijutcima.

U šumama obaraju veliko drveće preko puteva, a pojedina drveća zasiecaju toliko, da ih se u najkraće vrijeme može oboriti. Ovo iz razloga:

a.) da napadaču uspore pokret u nad'ranju,

b.) da napadaču u slučaju prinudnog povlačenja presjeku otstupnicu (šuma je za vozove tiesnac).

c) da spriječavaju snabdjevanje.

Sve ovo čine u dubini na više desetina kilometara (na pr.: od Gračaca — do Kulen Vakufa).

Ne upuštaju se u odsudnu odbranu ako su malobrojniji već blagovremeno odstupaju i to samo na frontu napada dok se sa krila i bokova i nepokrivenog zemljišta napadačevim rasporedom približuju napadajući bokove i pozadinu vatrom iz veće daljine.

Na ovaj način nastoje: usporiti pokret napadača i prisiliti ga da sa fronta napada ili pričuve odvoji snage za osiguranje bokova i pozadine.

Otstupajući pred jačim snagama prikupljaju se u natrag i istodobno izvještavaju o sposobnostima.

Za obavještavanje upotrebljavaju žene i djecu, na pojedinim mjestima imaju telefone i raketle.

B. — PRIPREMA OPERACIJA:

Pobunjenici raspolažu i sa brzoglasnim aparatima te nadziru brzoglasni razgovor. Na taj način u mogučnosti su da saznaju cilj, mjesto i vrijeme operacija naročito ako se o ovome brzoglasno razgovara i akcija priprema sa vanjskim oružničkim postajama i posadama domobranstva.

Medu stanovništvom a i među vojnicima, imaju sumišljenika (ponajviše komunista) koji ih blagovremeno obaveštavaju o svemu što saznaju.

Na prostoriji u kojoj se sticajem prilika mora obavještavati saveznika o predmjevanim akcijama, izvještavati ga tako, da ako i pobunjenici saznaju za akc'ju da im pariranje iste bude onemcgućeno.

Zbog ovoga: cilj, mjesto i vrijeme držati u tajnosti do posljednjeg časa.

Saveznike izvjestiti što kasnije, a najbolje onda kad je operacija veća u toku.

Na brzoglasnim linijama govoriti što manje ako se razgovor već ne može izbjeći.

C. — POČETAK OPERACIJE:

Najbolje uspjevaju operacije iznenadno izvedene s motorizovanim jedinicama. Kod pobunjenika nisu svi ratnici stalno na položajima već su većinom po selima na radu ili odmoru. Prilikom izvođenja većih akcija pobunjenici nemaju vremena da se skupe i dadu organizirani otpor.

D. — IZVOĐENJE AKCIJA:

Kretanje samovozima: Nastupanje samovozima da bude u koloni s razmakom oko 100 m. Ljudstvo da bude spremno svakog časa da brzo iskače iz samovoza, u slučaju da prvi samovoz stane, ostali da stanu na istom udaljenju a ne da se prikupljaju.

Pri nailasku na prepreke, bez obzira da li su napadnuti ili ne, vojnici da smjesta zauzmu položaje za odbranu.

U slučaju borbe, bilo u napadu ili odbrani samovozi moraju imati posade sigurnosti da ih neprijatelj ne napadne i zapali.

Napad: pri prodiranju na pobunjeničkoj prostoriji držati se uglavnom visova. Dijelovi koji se kreću dolinama ili šumskim putevima da se kreću po vodovima sa razdaljenjem 50—100 m., ako su u tjesnacu, kretati se kolonom po jedan i biti svakog časa spreman na upotrebu vatre i u bočne strane.

Pobunjenici su vrlo osjetljivi na topničku vatru, gubitke i zarobljavanje jer nemaju sredstava za zavijanje rana (osim joda i krpa) a u slučaju zarobljavanja, znaju da neće biti šteđeni.

Po postignuću cilja najpažljivije pregledati cijelu prostoriju, a naročito kuće, jer su pobunjenici u stanju da se tu sakriju i po noći izvrše vatreni prepad.

Težiti da napad bude uvijek pripremljen topničkom vatrom a nastupanje da bude koncentrično s težnjom obuhvata.

U odbrani: Posjedati mahom visove i utvrđivanjem pripremiti se za odbranu u sve strane. Raspored da bude takav da daje

mogučnosti upotrebe vatre u sve strane. Zakloni za borce da štite ne samo s prednje strane već i sa bokova.

U slučaju neprijateljskog napada ne nasjedati na viku desno, lijevo krilo napried itd. jer su to sve uzvici samo zato da bi protivnika zaplašili i da ga uvjere da ih je više no što ih zapravo ima.

U noćnim obranbenim akcijama bezuvjetno izdržati do dana jer bi prilikom noćnog otstupanja sigurno bili napadnuti sa sviju strana.

U slučaju zaposiedanja pojedir.ih kuća, izraditi streljačke zaklone van kuća i otale braniti zgradu. U slučaju da se takovi zakloni nisu mogli blagovremeno načiniti to zgradu bezuslovno usposobiti za odbranu u sve strane jer će neprijatelj nastojati da zapali kuću i tako branioce prisili na predaju.

E. — U POGLEDU SNABDJEVANJA:

Pobunjenici načelno ili ispražnjavaju cjelokupnu prostoriju — naselja — i žive po zbjegovima u šumama i brdima. (Mjesto tih zbjegova drže u tajnosti, u tim zbjegovima nalazi im se i sva stoka). Ili žena, djeca i stoka žive po naseobinama, a ratnici (četnici) su na položajima ispred sela. U slučaju napada na pobunjenike, nastoje isprazniti sve što je živo i odvode u zbjegove pa se može dogoditi da na cijeloj zoni operacije nema ni žive duše.

Snabdjevanje sa takve prostorije je nemoguće osim s drvetom, sijenom i slamom.

Zbog ovoga moraju se sve pctrebe za život nositi sobom.

Doturavanje potreba, ako se ode preko 12—15 km. od baze treba na glavnim komunikacijama biti sa samovozima a u brdskim predjelima na tovarnoj stoci, no i tu treba paziti da udaljenja budu što kraća.

Osiguranje komunikacija: Preći neko zemljište ne znači još da je to zemljište i komunikacije sigurno. Pobunjenici imaju mnogo uslova ili da se prikriju, ili da se provuku te tako čine komunikacije nesigurnima.

Zbog ovoga mora svaki transport biti osiguran posadom sigurnosti, a samovozi ili transportni odjeli da se kreću s osiguranjem.

Ako je komunikacija duža mora na svakih 20—30 km. biti posada sigurnosti komunikacija.

Prevoz željeznicom: Zeljeznice su vrlo dobro prevozno sredstvo za snabdjevanje. Da bi vagoni bili zaštićeni od tanadi treba ih s nutrašnje strane obložiti džakovima pijeska, zemlje ili sa debljim plankama na 0.75—1 metar visine. Isto tako zaštititi i željezničko osoblje. Na pogodnim mjestima na lokcmotivi (tenderu) i na vagonima da budu posada sigurnosti spremna za borbu.

U slučaju napada, ako pruga nije porušena, najbolje je produžiti s povećanom brzinom.

NEDOSTACI I GRE5KE:

Djelatnih časnika ima malo. Pričuvni časnici silom prilika zauzimaju odmah položaje koje po činu i iskustvu ne bi trebah imati.

Taktička upotreba jedinica obzirom na obučenost i stegu nije na zavidnoj visini. Vojnici-obveznici čim pristignu odmah se upotrijebljavaju za akcije. Neophodno je potrebno da se pridošli obveznici prethodno podvrgnu stezi, bojnoj izobrazbi i da svrše bar jedno gađanje. Rečeno za obVeznike vrijedi i za časnike.

Karata — sekcija — ima malo — dešava se da zapoviednik satnije ide u akcije a da nema u satniji ni jednu kartu. Kopiranje karata — za potrebnu prostoriju pokazalo se ne dovoljno. Pozajmljivanje karata je nezgodno i nerado se pozajmljuju.

Pobunjenička prostorija je mahom brdovita i kršna. Kršni kamen strahovito ciepa obuću. Dešava se da poslije jedne akcije od dva do tri dana biva onesposobljeno 50% obuće. Formiranje četnih radionica na prostorijama gdje se vode operacije nije praktično, a zbog čestih pokreta nije uputno ni držanje većih pričuva u odjeći. Da bi se ipak zadovoljilo potrebama, potrebno je: da vojnici na pobunjeničkoj prostoriji dobiju ako ne novu, a ono potpuno očuvanu ne zakrpanu obuću.

Svi vojnici nemaju potrebna šatorska krila ni zavoje za rane. Bolničari nemaju najpotrebnija sredstva za povijanje rana.

Iskustvo je pokazalo da su napadi na utvrđenog neprijatelja na karsnom kamenitom zemljištu punom raznih zaklona — bez topništva vrlo teški i skopčani s gubitcima.

Potrebno je imati (ako se već nema bornih kola) sposobno noseće (ne vozeće) brdsko topništvo.

5. — Vlastiti i neprijateljski gubitci: U toku mjeseca kolovoza gubici su bili:

Mrtvih:

Casnika 1 nadporučnik 26 pohod. bojne Tudić Leto Petar.
Dočasnika i domobrana 8.

Nestalih:

Casnika 1 poručnik 26 pohodne bojne Filajdić Rudolf.
Dočasnika i domobrana 139.

Ranjenih:

Casnika 2.
Dočasnika i domobrana 41.

Zarobljenih:

Domobrana 15.

Ovako visoki gubici nastali su u glavnom neopreznim vođenjem trupa i vjerovanjem u miroljubivost naoružanih i ne naoružanih mještana (kod s. Ostrovica 19. VIII. o. g. — 4 km. zapadno od Kulem Vakufa gdje je jedna kolona zapala u klopku).

Za pobunjeničke gubitke — u borbi — ne mogu se dati točni podatci jer pobunjenici mrtve odmah zakapaju a ranjene odvedu.

Osobe koje su se naročito istakle:

Za one koji su se naročito istakli dostavljeni su predlozi savezno V. T. '1177 od 31. VIII. o. g. odmah poslije cperacije i to s Br. 5 od 4. VIII. 1941., 53, 54 i 55 od 16. VIII. 1941. (broj 55 promaknut već u čin satnika), 98, 99, 100, 101, 102 i 103 od 25. VIII. 1941. g. 112, 113, 114, 115 i 116 od 30. VIII. 1941. g. 126 od 31. VIII. 1941. g. 176 i 177 od 7. IX-1941. godine.

Naknadno se dostavljaju priedlozi za odlikovanje u prigibu.

Zapoviednik
general

br. 322

izvještaj oruznlcke postaje ilidza od 16 septembra 1941 god. o diverzijama kod sela krupca

NEZAVISNA DR2AVA HRVATSKA
KOTARSKA OBLAST SARAJVO
Taj. broj: 692/41. SARAJVO, dne 17/IX. 1941.

VELIKOJ ZUPI VRHBOSNA,

U SARAJVU.
i

Dana 16 rujna o.g. službujući činovnik ove oblasti primio je u 19.10 sati brzoglasno od Oružničke postaje Ilidža pcd br. 1372/41. izvieštaj sliedećeg sadržaja: '

»U noći 16 rujna o.g. četnici su razorili drveni most u sred sela Krupca prema kojem vodi cesta Sarajvo—Kalinovik, a tako isto su srušili i 25 — 30 komada telegrafskih stupova prema Krupcu i Kijevu. Također su u Krupcu razorili i cestu u duljini od 8 metara[1]. Cetnici se nalaze po stijenama više sela Krupca i Kijeva, dok

[1] Ove diverzije izvršili su partizani Kijevske čete koja je kasnije ušla u sastav Kalinovičkog NOP odreda.

u selu Zoranovići imadu svoje sjedište. Po pričanju težaka imade četnika oko 400—500 ljudi.«

Isto tako u 20 sati primio je službujući činovnik brzoglasno od tajnika općine Koševo izvieštaj sliedećeg sadržaja:

»U selu Velešći pojavili su se danas na Vogošću četnici«[1].

Čast mi je prednje dostaviti Vam s molbom na znanje.

Za Dom spremni !

Dostavljeno:
1) Ravn. za javni red i sigurnost,
2) Velikoj Zupi Vrhbosna,
3) Ustaškom povjereništvu za B. i H.
4) Zapovjedništvu Vojne Krajine,
5) Zapovjedništvu oružničkog krila.

Kotarski predstojnik:
Kršlak

BR. 323

IZVJESTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREČE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 18 SEPTEMBRA 1941 GOD. O AKCIJAMA USTANIKA NA TERITORIJI PUKOVNIJE U VREMENU OD 4 DO 18 SEPTEMBRA 1941 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIČTVO
3. ORUZNIČKE PUKOVNIJE
Taj. Broj 379/J. S.

Doglasno izvješće
dostavlja.

ZAPOVJEDNIKU 4. ORUZNIČKE PUKOVNIJE

SARAJEVO

Banja Luka, 18. rujna 1941.

U smislu Privremenog Uputa za organizaciju i rad izvještajne službe u vojsci, izdanog po Glavnom Stožeru Vojskovođe pod V. S. Broj 1123 od 22. srpnja 1941. dostavljam doglasno izvješće a prema

[1] Crnovrška partizanska četa

prikupljenim podatcima od podređenih mi oružničkih jedinica u vremenu za poslijednjih 10 dana u slijedećem:

2. Četnička akcija i preduzete protivmjere:

Cetničko-komunistička akcija na području ove pukovnije i ako se u glavnom svuda uspješno suzbija po našim vojno-ustaško-oružničkim snagama, još uvijek traje. Najjača skupina pobunjenika nalazi se u predjelu Oštrelja, kotara Bos. Petrovac[1], protiv koje se sadašnjim našim snagama i sredstvima, zahvaljujući položaju kojeg pobunjenici zauzimaju, može operirati samo uz velike žrtve u ljudstvu i materijalu bez izgleda na neki veći uspjeh.

Ostali pojedini omanji dijelovi razbijenih pobunjeničkih skupina svoju akciju u glavnom svode na napadaje naših vojno-ustaških posada. oružničkih postaja, vojno-ustaških odreda pri pokretima, suvoputnih i željezničkih komunikacija. brzojavno-brzoglasnih linija i mirnih i lojalnih građana po selima. Za poslijednjih 10 dana najača pobunjenička akcija uslijedila je na teritoriji Bosansko Petrovačkog oružničkog krila, gdje im je pošlo za rukom ponovno preoteti u svoje ruke mjesto Šipovo[2], kotara Jajce, te osvojiti mjesto Kulen Vakuf,[3] kojom su prilikom pri evakuaciji našeg pučanstva i povlačenju naše posade iz Kulen Vakufa razbili naše vojne postrojbe i što zarobili, što poubijali preko 3.000 našeg življa. Osvojenjem Kulen Vakufa po pobunjenicima uslijedilo je pridolaskom pobunjenika iz krajeva, koje je pod svoju zaštitu preuzela Talijanska vojska, tako da naša posada u Kulen Vakufu nije bila u stanju cdržati se, već je bila prisiljena na povlačenje. kako ne bi bila opkoljena i potpuno uništena.

Zbog neuspjeha Sovjetske vojske u borbi sa Njemačkom vojskom pridolaskom zime i neimaštine sredstava za život počela se je kod jednog dijela pobunjenika uviđati besmislenost dalje njihove borbe te je njih 500—600 u predjelu Oštrelja, kotara Bos. Petrovac, ponudilo vojnom zapovjedniku u Bravskom Vagancu, kotara Bos. Petrovac, predaju pod uvjetom, da im se garantira sigurnost i zaštita cd ustaša. Od strane Zapovjedništva Vrbaskog diviz. područja prihvaćena je ova predaja uz uvjete, da se predaju po grupama od 50 ljudi, bezuvjetno sa cjelukopnim[4] oružjem, da predaju kolovode radi likvidacije, a ostali da se popišu i VTate svojim domovima, pod

[1] N'a ovom području dejstvovale su jedinice Prvog bataljona »Sloboda«.

[2] Šipovo su oslobodili partizani Pljeve pod komandom Sime Šolaje. Vidi dok. br. 131.

[3] Kulen Vakuf su oslobodili odredi Drvarske brigade. Vidi dok. br. 114.

[4] Cjelokupnim

prijetnjom, da u slučaju bilo kakovog incidenta na njihovom području imaju računati sa represalijama. Prema primenjenim informacijama pobunjenici su se počeli predavati našim vojnim vlastima, ali su ih po predaji ustaške postrojbe počele uništavati, našto su se ponovno vratili u šumu.

Prema još do sada ne provjerenim podatcima cijelu četničku akciju na području ove pukovnije vodi bivši pomoćnik Vrbaskog oružničkog puka oružnički potpukovnik Vasilije Vasić zajedno sa bivšim načelnikom upravnog odelenja biv. banske uprave Vrbaske banovine Savom Cirkovićem. Njih dvoje bili su na putovanju od 28 ožujka 1941. do 6. travnja 1941. i to u Drvaru i Oštrelju, gdje su se sastali sa predsednidma pododbora četničk'h udruženja.[1]

Kao važnije momente u ovoj četničko-komunističkoj akciji i protu akciji naših snaga od poslijednjeg 10 dnevnog izvješća pa do danas iznosim slijedeće događaje:

4. rujna 1941. Savo Milić zemnjoradnik iz sela Blatnice, kotar Teslić, pokušao je dići ustanak u selu Jezero, kotara Teslić, među tamošnjim življem, ali je isti u toj namjeri osujećen od strane oružnika. Isti je uhićen i predat nadležnoj vlasti radi daljeg zakonskog postupka.

4. rujna 1941. pobunjenici su napali sa manjom vatrom iz pušaka jednu satniju naše vojske u Bravskom Vagancu, kotar Bos. Petrovac, ali je napad od strane domobrana odbijen bez žrtava[2].

4. rujna 1941. ?između 16 i 19 sati pobunjenici su razrušili vodovod zv. »Perjanovac«, kotar Ključ[3]. Odmah su upućeni radnici radi opravke vodovoda pod zaštitom oružnika i vojske.

4. rujna 1941. pobunjenici su u planini »Urije«, kotar Ključ, napali na čobane, koji su tamo čuvali 15 komada seoskih goveda na paši. Pobunjenici su ovom prilikom ubili čobana Huseina Cehića, dočim su se ostali čobani razbježalf. Pobunjenicima nije pošlo za rukom stoku otjerati, pošto su ih u tome seljaci iz obližnjih sela onemogućili.

5. rujna 1941. pobunjenici su na putu između Kulen Vakufa i Bihaća napali žestokom vatrom kolonu evakuiranih gradana, koja se kretala pod zaštitom vojske i oružnika u pravcu Bihaća[4]. Ovom prilikom odred vojske i oružnika po pobunjenicima je bio razbijen i preko 2000 gradana je što ubijeno što zarobljeno od strane pobunjenika.

[1] Ovi podaci o organizatorima ustanka u Drvarskom kraju potpuno su netačni. Vidi dok. br. 77.

[1] Ovu akciju su izvršili dijelovi Prvog bataljona »Sloboda« pod komandom Milana Zorića.

[s] Akciju su izvršili partizani Ribničkog odreda.

[4] Akciju je izvršio Četvrti gerilski odred Medeno Polje sa borcima iz Vrtoča i okoline.

5. rujna 1941. oko 1.30 sati pobunjenici su pokidali brzoglasno-brzojavnu liniju kod mjesta Crna Rijeka. kotar Banja-Luka, na km. 516 Banja Luka—Kotorišće. Odmah je upućeno tehničko osoblje sa odredom vojske radi popravke ove linije.

6. rujna 1941. oko 1.30 sati pobunjenici su napali na kuću firme »Destilacije drva d. d. Teslić« u Snjegotini, kotara Teslić. Ovom prilikom ubili su čuvara Franju Vidića, a teško ranili Matu Jurića. Sa sobom su odveli firminog momka Huseina Salganovića i Bogdana Jotanovića trgovca iz Šnjegotine.

6. rujna 1941. u toku noći pobunjenici su u dva maha pokušali napad na stalnu oružničku ophodnju u Šnjegotini, kotar Teslić, Napad je u oba slučaja odbijen. Zrtava nije bilo.

6. rujna 1941. u 7 sati počeo je pucati pobunjenički top iz pravca Oštrelja na mjesto Bos. Petrovac. Ispaljeno je 9 naboja od čega je ranjeno 6 građanskih lica i jedna kuća porušena. Istoga dana oko 20 sati ponovo su ispaljena 3 naboja od kojih nije bilo nikakovih žrtava ni štete.

7. rujna 1941. u okolici Bos- Petrovca napadnuta je od strane pobunjenika vatrom iz strojnih pušaka jedna naša vojnička ophodnja kojom su prilikom ranjena 4 vojnika.

7. rujna 1941- u selu Podkraj[1], kotar Cazin, ubijen je od strane pobunjenika zemljoradnik Peganović, koji je sa kolima išao po žito.

7. rujna 1941. oko 21. sat napali su pobunjenici iz šume Plješivica na selo Mali Skočaj, kotar Bihać, pucajući iz pušaka i revolvera. Napad je odbijen bez žrtava.

Noću izmećtu 7. i[1] 8. rujna 1941. pobunjenici su vršili napad na mjesto Ripač, kotara Bihać, u kojoj je borbi ubijeno 7 pobunjenika. Na našoj strani žrtava nije bilo.[2]

Noću između 7. i 8. rujna 1941. kod sela Buševice[3]. kotar Bos. Krupa, napadnut je i ranjen od strane pobunjenika jedan stražar-gradanin.

Noću između 7. i 8. rujna 1941. napalo je oko 100 pobunjenika na rezervare kaptaže Banjalučkog vodovoda kod sela Subotice, kotara Banja Luke[4]. Ovom prilikom pobunjenici su ubili stražara kod vodovoda, zapalili čuvarsku kuću, a rezervoare razvalili uslijeđ čega je grad Banja Luka ostala bez vode kroz 3 dana.

8. rujna 1941. oko 20 sati napali su pobunjenici puškama i mitraljeskom vatrom naše vojno-ustaške straže na željezničkoj postaji Volinja, kotar Dvor na Uni. Napad je odbijen bez žrtava.[5]

[1] Potkraj

[1] Partizani sa prostorije Bihać — Kulen Vakuf pod komandom Nikole Karanovića.

' Bušević

[4] Treći odred Prve čete za Bosansku Krajinu pod komandom Milana Brankovića.

[6] Napad su izvršili partizani Novsko-lješanske čete.

8. rujna 1941. pobunjenici su u selu Marin Most, kotar Cazin, zapalili tri seoske kuće, koje su do temelja izgorjele. Istom prilikom ubili su seljaka Mašu Ilića iz sela Mutnika, kotar Cazin. Potjera je za pobunjenicima upućena.

Noću između 8. i 9. rujna 1941. pobunjenici su u više mahova napali oružničku postaju Bravsko, oružničkog krila Bos. Petrovac.[1] Napad je odbijen uz oštru borbu. Na gtrani pobunjenika ranjeno je 5—6 lica, a na našoj strani gubitaka nije bilo.

Noću između 8. i 9. rujna 1941. pobunjenici su napali na mjesto Ripač, kotar Bihać, sa sviju strana. Pob'unjenici su od strane naših snaga savladani i odbijeni.

Noću između 8. i 9. rujna 1941. izvršen je napad od strane pobunjenika na željezničku stražu broj 8 kod mjesta Otoke, kotar , Bos. Krupa; Napad je odbijen bez žrtava.

Noću između 8. i 9. rujna 1941. ranjen je od strane pobunjenika jedan naš vojnik, koji se je nalazio u Vel. Skočaju, kotar Bihać.

9. rujna 1941. u 16.45. sati pobunjenici su napali vlak u mjestu Lanište, kotar Ključ[2]. Ovom prilikom ranjena su 2 domobrana koji su se nalazili u vlaku. Napad je odbijen.

Noću između 9. i 10. rujna 1941. jedna grupa naoružanih pobu-.njenika izvršila je napad na magazin za snabdevanje radnika firme »Destilacije drva d. d. TesHć« u selu Jezero, kotara Teslić, i tom prilikom opljačkali su magazin i odnijeli razni stvari, 45.000 Kuna u gotovu, jednu gradansku pušku i revolver. Za napadačima se traga.

Noću izmedu 9. i 10. rujna 1941. vodila se borba između pobunjenika i naših snaga kod Velikog i Malog Skočaja i Međudražja, kotar Bihać. Zrtava nije bilo,

Noću između 9. i 10. rujna 1941. pobunjenici su otvorili puščanu vatru na ustašku ophodnju u Ličkom Petrovom Selu, kotar Bihać. Ophodnja je napad odbila bez žrtava.

Noću između 9. i 10. rujna 1941. vođena je borba između našeg odreda i pobunjenika kroz cijelu noć kod sela Ripač, kotar Bihać. Pobunjenici su odbijeni bez žrtava.

10. rujna 1941. u 3 sata pobunjenici su minirali željezničku prugu kod mjesta Grmeč, kotara Ključ, u dužini od 70 metara[3]- Dve lokomative, koje su bile upućene za primanje vode u Rijeku, srušile su se u jednu dolinu. Istoga dana pruga je popravljena, lokomative izvučene iz doline i promet uspostavljen.

10. rujna 1941. od strane pcbunjenika razvaljena je željeznička pruga i pokidana brzoglasno-brzojavna linija u dužini od 110 metara na km. 171—5—7 pruge Brod — Sarajevo.

[1] Napad je izvršio Bravski odred Prvog bataljona »Sloboda«.
[2] Napad su izvršili partizanski odredi iz Rujiške i Čadavice.
[3] Napad su izvršili partizani iz Grmeča.

10. rujna 1941. oko 23 sata oko 30 naoružanih pobunjenika, upali su u dućan Ekrema Husanovića u Pribiniću, kotar Teslić, i silom mu oduzeli 40 kutija cigareta, ali ga nijesu zlostavljali. Iste noći ova grupa pobunjenika pucnjavom iz pušaka napala je oružničku postaju Klupe, Dobojskog oruž. krila, ali su po oružnicima odbijeni bez žrtava.

10. rujna 1941. ophodnja oružničke postaje Krupa na Vrbasu u jačini od 7 domobrana, kojoj je na čelu bio oružnički narednik Stefan Tomšek, napadnuta je od starne pobunjenika kod Bočca, kotar Varcar Vakuf. Ophodnja je dala otpor kojom prilikom je u borbi poginuo narednik Tomšek i još dva domobrana, te jedan građanin. Ovom prilikom pobunjenici su oduzeli od ophodnje jedan puškomitraljez, 4 vojničke puške, jedan pištolj, 6 bombi i oko 460 naboja.[1]

10. rujna 1941. oko 17.30 sati pobunjenici su izvršili ponovni napad na Šipovo, kotar Jajce, i zauzeli ga.[2] Naša bojnica 9. pješačke pukovnije i 7 oružnika sa istoimene oružničke postaje povukli su se u pravcu Jajca gdje su zauzeli položaje. Ovom prilikom ranjen je teže jedan domobran koji je upućen u bolnicu.

10. rujna 1941. pobunjenici su zapalili selo Bočac, kotar Varcar Vakuf, Agino Selo i Krmina, kotar Banja Luka. Većina seljaka ovih sela pridružilo se je pobunjenicima i napustili svoje kuće koje gore. Odred Domobrana upućen je u potjeru za pobunjenicima.

10. rujna 1941. oko 20 sati jedna veća grupa pobunjenika došla je u selo Lusiće, kotar Banja Luka, u istom su zapalili kolibu Nanuta, trgovca iz Banja Luke, u istoj ubili dva para konja, a kočijaše Mirka Haćimovića i Mirka Kosića odveli su sa sobom. Odred domobrana upućen je u potjeru za istima.

10. rujna 1941 oko 21 sat pobunjenici su napali jakom puščanom vatrom vojničku stražu kod mosta na rijeci Spreča kod sela Duboštice, kotar Gračanica. Straža se je uslijed nadmoćnosti pobunjenika morala povući do željez. postaje Duboštica.

10. rujna 1941. u 23.30 sati izvršen je napad od strane pobunjenika na željez. stražaru u Kakmužu, kotar Gračanica. Ovim prilikom su pobunjenici odnijeli od desetara pruge Franje Tirića jedan krugovalni aparat.

Noću između 10. i 11. rujna 1941 pobunjenici su izvršili napad na Ripač, kotar Bihać, ali su od naših snaga odbijeni.

Noću između 10. i 11. rujna 1941. pobunjenici su izvršili nacsd na muslimansko selo Ostrožnicu, kotar Bos. Krupa, i tom prilikom su zapalili jednu kuću. Po našim snagama su savladani i odbijeni.

[1] Akciju je izvršio Prvi odred Prve čete za Bos. Krajinu pod komandom Dušana Koščice i Šefketa Maglajlića. Vidi dok. br. 163.

[2] Šipovo su oslobodili partizani Pljeve. Vidi dok. br. 131.

Noću između 10 i 11. rujna 1941. pobunjenici su, njih oko 30, došli u selo Blatnu, kotar Bos. Krupa, te su ovom prilikom odveli sve stanovništvo grko-istočnjačke vjere tako da su kuće ostale prazne.

11. rujna 1941. noću pobunjenici su minirali željeznič prugu u Rijeci. kotar Ključ, u dužini od 76 metara. Pomoću radnika i seljaka pruga je popravljena i promet je normaliziran.

Noću između 11. i 12. rujna 1941. pobunjenici su razorili jedan dio željezničke pruge i pokidali brzoglasno-brzojavnu liniju izmedu željez. postaja Riječica i Ševarlije, kotar Maglaj. Odmah je upućeno radništvo i odred vojnika i oružnika radi popravke pruge i brzoglasne-brzojavne linije tako da je 13. ov. mj. željeznička pruga popravljena i saobraćaj na pruzi Brod—Sarajevo ponovno uspostavijen, dočim se opravka brzoglasne-brzojavne linije još vrši.

Noću izmedu 11. i 12. rujna 1941. od strane pobunjenika željeznička pruga Boboj[1] — Tuzla kao i brzoglasna-brzojavna linija kod željez. postaje Suhopolja[2], kotar Gračanice, te je istovremeno napadnut putnički vlak[3]. Ovom prilikom ranjena su 4 domobrana. Preduzete su potrebne mjere za uspostavu saobraćaja.

Noću između 11. i 12. rujna 1941. pobunjenici su u više navrata napadali mjesto Ripač, kotar Bihać. Napadi su od strane naših snaga bez žrtava odbijeni.

12. rujna 1941. pobunjenici su u šumi Kod sela Krmine, kotar Banja Luka, napali seljake iz mjesta Krupa na Vrbasu, koji su u šumu došli kolima za prevoz drvene građe. Pobunjenici su ih prisilili da građu sasijeku pa ih zatim rastjerali. Odmah su preduzete potrebne mjere od strane naših snaga za gonjenje pobunjenika.

12. rujna 1941. u 6 sati oko 80 naoružanih sa puškama i bombama pobunjenika. napali su oružničku postaju Šiprage, oružničkog krila Banja Luka[4]. Oružnici su borbu prihvatili i napad odbili. U borbi su ranjena 3 pobunjenika a 2 su ubijena. Na našoj strani ranjen je oružnik Atif Ramić i još 3 mještana. Potreban odred vojske upućen je kao pojačanje oružničkoj postaji Šiprage.

12. rujna 1941. ophodnja oružničke postaje Kadina Voda banjalučkog oružničkog krila, primjetila je kod šume »Manjače« tri naružana pobunjenika na koje je otvorila puščanu vatru. Međutim dvojica su pobjegla a trećeg je ophodnja uhvatila, koji je iskoristio priliku, prilikom pratnje i pobjegao. Ophodnja je na istoga otvorila vatru ali bez uspjeha.

12. rujna 1941. u toku noći pobunjenici su izvršili u četiri maha napad na mjesto Ključ"'. Napad je svaki put odbijen bez žrtava.

[1] Doboj
[2] Suho Polje
[3] Odnosi se na jedinice Ozrenskog partizanskog odreda.
' Grupa od oko 25 partizana pod komandom Uroša Buštrunjića.
[s] Prepade na Ključ vršili su odredi Ribnika i okoline.

12. rujna 1941. pobunjenici su izvršili napad na selo Veliki Badić[1], kotar Bos. Krupa. Prilikom napada jedan musliman-gradanin ranjen je i jedna muslimanska kuća izgorjela. Napad je poslije višesatne borbe odbijen.

Noću između 12. i 13. rujna 1941. pobunjenici su napali mjesto Ripač, kotar Bihać. Naš vojni odred napad je odbio bez žrtava.

13. rujna 1941. na međi sela Baljevca i Zeljave, kotar Bihać, pobunjenici su oko 21. sat napali na našu vojničku stražu i na istu ispalili 7 puščanih naboja a zatim pobjegli u šumu. Od straže nije nitko ranjen. Potjera povedena.

13. rujna 1941. oko 8 sati pobunjenici su oštetili željezničku prugu Bosan. Krupa—Bihać, na km.40.800[2]- Oštećenje je primjećeno od strane pružnog stražara i pruga je odmah popravljena.

13. rujna 1941. pobunjenici su u selu Bukovci, kotar Cazin otvorili vatru na oružničku ophodnju i naoružane građane. Ophodnja i građani uzvratili su vatru i tom prilikom ranili su jednog pobunjenika i uhvatili ga.

13. rujna 1941. oko 18 sati od strane pobunjenika pucano je na stražara-domobrana, koji je osiguravao željezničku prugu Bihać—Bosan. Krupa, na km. 39. žrtava njje bilo.

Noću između 13. i 14. rujna 1941. pobunjenici su navalili na Ripač, kotar Bihać, i sa našim snagama vodili ogorčenu borbu. U ovoj borbi poginuli su 2 ustaše a teže ranjena su 4 ustaše. Prilikom jurišanja ubijen je veći broj pobunjenika.

Noću između 13. i 14. rujna 1941. došla su dva u oružničkoj odori obučena lica, koja su bila naoružana sa puškama, kod tora gdje su seljaci Zivko Zabić i Stanko Lazić i jedan starac, svi iz sela Vilusa, kotara Banja Luka čuvali stoku. Ova lica odveli su sa sobom Zabića i Lazića a starcu zaprijetili ubojstvom, da nikome ništa nesmije pripovjedati. Medutim ovaj starac podnio je prijavu oružnicima i potjeraje povedena za pomenutim licima.

Noću između 13. i 14. rujna 1941." napadnuta je od strane pobunjenika naša straža, koja čuva Banjalučki vodovod u Subotici, kotar Banja Luka. Naša straža napad je odbila bez žrtava.

14. rujna 1941. pobunjenici su posjekli 83 brzoglasna-brzojavna stupa i pokidali žice na liniji Banja Luka—Sitnica[3]. Odmah je upućeno radništvo i tehničko osoblje pod zaštitom jednog odreda vojske radi popravke linije.

14. rujna 1941. oko 14 sati pobunjenici su napali selo Veliki Radić, kotar Bos. Krupa. Napad je od strane naših snaga odbijen.

14. rujna 1941. poginuo je cd strane pobunjenika kod sele Grmuše, kotar Bos. Krupa, jedan domobran, koji je nosio hranu za stražu naželjez. pruzi.

[1] Veliki Radić
[2] Akciju su izvršili partizani iz Radića i okoline.
[3] Akciju izvršili dijelovi Prve čete za Bosansku Krajinu.

14. rujna 1941. pobunjenici su između Laništa i Grmeča. kotar Ključ, na sedam mjesta sa minama razorili željezničku prugu zbog čega je promet bio od 7 do 17 sati obustavljen[1]. Pruga je odmah popravljena pomoću radnika i seljaka te promet na istoj uspostavljen.

Noću između 14. i 15. rujna 1941. pobunjenici su vršili žestoke napade sa strojnim puškama na mjesto Ripač, kotara Bihać, ali su svi napadi od strane naših snaga odbijeni bez žrtava.

15. rujna 1941. u 12.30 sati napadnut je od strane pobunjenika vlak kod mjesta Grmeča, kotara Ključ. Napad je bez žrtava odbijen i vlak je nastavio vožnju.

Noću između 15. i 16. rujna 1941. pobunjenici su kroz cijelu noć vršili napad na mjesto Ripač sa svih strana i sa strojnim pušaka, ali su od strane naših snaga uvijek bHi odb'jeni bez žrtava.

Noću između 15. i 16. rujna 1941. pobunjenici su pucali iz pušaka iz šume Plješevice na selo Mali Skočaj, kotar Bihać. Naše snage uzvratile su vatrom. Zrtava nije bilo.

16. rujna 1941. pobunjenici su kod sela Krmine, kotar Banja Luka, napali na naš odred od 90 domobrana i 4 dočasnika, koji se nalazio u izviđanju terena Agino Selo—Bočac i obratno. Naš odred prihvatio je borbu i istu vodio tOkom cijele noći. U borbi su poginula 3 domobrana a 5 ih je ranjeno[2]. Od strane pobunjenika poginulo je istih mnogo.

16. rujna 1941. u 7.40 sati pobunjenici su u Bravskom Vagancu, kotar Bosan. Petrovac, napali 17 satniju domobrana. Satnija je prihvatila borbu u kojoj je poginulo 6 domobrana a 9 ih je ranjeno. Ubijeno je 12 pobunjenika, a imade ih dosta ranjeno.[3]

17. rujna 1941. prije podne od strane pobunjenika napadnuta su 2 domobrana na putu između Jošavke i Čelinca, kotar B. Luka, koji su kao teklići išli sa stalne oružničke ophodnje Jošavka na oružničku postaju Čelinac, banjalučkog krila. Pobunjenici, kojih je bilo oko 20, otvorili su puščanu vatru na ove domobrane, zarobili ih razoružali sa njih svukli odijelo, a zatim ih natjerali da iz magazina III dionice za gradnju željezničke pruge prenesu u šumu 3 sanduka dinamita. Pošto su domobrani dinamit prenijeli u šumu, pobunjenici su ih pustili na slobodu. Potrebni odred vojske upućen je radi gonjenja pobunjenika.

17. rujna 1941. u 16 sati od strane pobunjenika napadnuta je stalna oružnička ophodnja Jošavka. Uslijed premoći pobunjenika, oružnici i domobrani napustili su vojarnu i povukli se u pravcu

[1] Akciju su izvršili dijelovi Prvog bataljona »Sloboda«.

[2] Napad je izvršila Prva četa za Bos. Krajinu (oko 100 naoružanih partizana). Ovom prilikom poginuo je samo 1 partizan.

[3] Napad su izvršili dijelovi Prvog bataljona »Sloboda«. (Četvrti gerilski odred Medeno Polje, Peti gerilski odred i još neke manje ustaničke grupe).

oružničke postaje Celinac. Potreban odred vojske iz Banja Luke upućen je radi čišćenja terena.

U toku poslijednjih 10 dana naše vojno-ustaško-oružničke snage u svima napred navedenim pobunjeničkim akcijama preduzele su protuakciju, a osim toga preduzele su još radi čišćenja terena slijedeće akcije:

U toku 2.-i 3. rujna 1941. polubojnica 10. pješ, pukovnije čistila je teren od Bos. Petrovca u pravcu Bravskog, kotara Ključ. Ovom prilikom popaljena su sela: Janjila, Bravski Vaganac,

5. rujna 1941. izvršeno je čišćenje terena od strane 6 oružnika i 50 domobrana od Teslića kroz sela Cečavu, Rastušu i Ukrnjicu do Tedin Hana. Ovom prilikom uhićeno je više seljaka koji su aktivno sudjelovali u ustanku, te su predani pokretnom prijekom sudu u Doboju. •

6. rujna 1941. jedan odred vojske i ustaša vršio je čišćenje terena od sela Meljinovca do Drenovače i Loskuna, na području kotara Bihać, kojom prilikom je naišao na četnike. Naš" odred zarobio je jednu strojnicu i 3 umjetna topa, koje su četnici napravili od vodovodni cijevi. Ovom prilikom je ubijeno 8 četnika.

9. rujna 1941. preduzeto je od strane domobrana i ustaša čišćenje terena u okolici željeznićke'postaje Volinja, kotara Dvor na Uni, odakle su četnici vršili napad na željezn>čku p<5staju. ali na četnike nijesu naišli jedino su naišli na tragove krvi koji potiču od četničkih žrtvi.

13. rujna 1941. preduzeta je akcija čišćenja pobunjenika u selima Pištaljinama i Stijeni, kotara Cazin, od strane ustaša i naoružanih građana. Ovom prilikom uništeno je preko 200 lica među kojima veći broj žena i djece.

14. rujna 1941. vršena je akcija čišćenja terena u selu srednim Buševićima[1] kotora Bos. Krupa. Ovom prilikom je zauzet jedan položaj gdje su četnici iskopali rovove.

16. rujna 1941. u 9 sati otpočela je topovska akcija na četničke položaje kod Ripča, kotara Bihać.

3. Akcija komunista:

Komunisti su u pobunjeničkoj akciji solidarni sa četnicima i sa ovima potpuno sarađuju, te se četnička akcija može smatrati ujedno i kao komunistička akcija, a što se može konstatirati iz letaka koje četnici šalju i rasturaju, jer im je sadržaj sasvim komunistički.

8. rujna 1941. u Ripču, kotar Bihać, uhićeno je 7 lica i to pet hrvata muslimana i dva hrvata katolika-domobrana kod kojih su pronađeni komunistički letci i jedna objava četničke Gerilske

[1] Srednji Bušević

komande za slobodno kretanje na području gdje se četnici nalaze. Protiv ovih lica od strane redarstvenog ravnateljstva u Bihaću vode se izvidi.

11. rujna 1941. četnici su zarobili seljaka Hrstu Krestića iz sela Skucani Vakuf, kotar San. Most, i odveli ga u Lušci Palanku. Odje su mu dali jedno pismo i više komunistički letaka sa zadatkom da ih preda seljaku Aganu Badnjeviću iz Gor. Kamengrada, kotar San Most. Krestić je pismo sa letcima predao oružničkoj ophodnji u Gornje Kamengradu.

11. rujna 1941. četnici. koji se nalaze u planini »Ozren« dali su jedan komunistički letak Mustafi Hodžiću, koji je čuvao goveda. Hodžić je letak predao posadnom zapovjedniku Maglaj.

12. rujna 1941. na željez, pruzi Bihać—Novi, kod Blatne kotar Bos. Krupa pronađen je jedan komunistički letak u kojem se muslimani pozivaju da se pridruže četničko-komunističkoj akciji.

13. rujna 1941. četnici su uhvatili seljaka Ivana Kovačića iz sela Pljevaca[1], kotora San. Most, isprebijali ga i zatim ga pustili davši mu jedan letak komunističke sadržine da ga preda ustaši Mili Tadiću u Kljevcima, što je ovaj i učinio.

DOSTAVLJENO:
Vrhov. oruž. zapovjedničtvu;
Zapovjedništvu: Vrbaskog, Jadranskog i Bosanskog diviz, područja;
Zapovjedništvu: 1, 2 i 4. oruž. pukovnije i Vel. Zupanu Zupe Sana i Luka.

(M. P.)

Zapovjednik, pukovnik
Novak, puk.

[1] Kl.ievaca

BR. 324

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE PAZARIĆ OD 18 SEPTEMBRA 1941 GOD. O DIVERZIJI USTANIKA NA ZELJEZNIČKOJ PRUZI KOD PAZARIĆA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA.
KOTARSKA OBLAST SARAJVO.
Taj. broj: 703 /41.. . . . . .SARAJVO, dne 18/IX. 1941.

VELIKOJ ZUPI Vrhbosna,
u/ SARAJVU.

Službujući činovnik ove oblasti primio je danas u 9.30 sati od oružničke postaje Pazarić brzoglasno izvieštaj sliedećeg sadržaja:

»Izkočila su 3 vagona i lokomotiva između Binježeva i Hadžića, te su 2 vagona dignuta, a lokomotiva i preostali vagon dižu se i predpostavlja se, da će saobraćaj odpoćeti u 7 sati na večer. Osim toga je 6 bandera prerezano. Zrtava nije bilo sem što je povrijeđen vlakovođa i upućen je u bolnicu. Vagoni koji su bili natovareni robom obijeni su i sve je pobacano u vodu od strane četnika[1]. Burad sa pivom koja su se nalazila u jednom vagonu, bačena su također u vodu. Druga dva vagona koja su bila natovarena sa pšenicom, pokušali su, da ih zapale, ali im to nije uzpjelo. Poslije toga produžili su put u pravcu Igmana. Po prilici bilo ih je 20—30.«

Čast mi je prednje dostaviti Vam s molbom na znanje, a u vezi ov. ur. izvieštaj od danas broj 698/41. Taj.

Za Dom spremni!

Dostavljeno:
1) Ravn. za javni red i sigurnost,
2) Velikoj župi Vrhbosna,
3) Ustaškom povjereništvu za B. i H.
4) Zapovjedništvu Vojne krajine,
5) Zapovjedništvu oružničkog krila.

Kotarski predstojnik:
Kršlak

[1] Akciju su izvršili dijelovi Igmanske čete, sa Hasanom Brkićem na čelu, prilikom prebacivanja iz Vlakova na Igman.

BR. 325

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA PROMETA I JAVNIH RADOVA NDH OD 18 SEPTEMBRA 1941 GOD. O OŠTEČENJU TELEFONSKO-TELEGRAFSKIH LINIJA U BOSNI I HERCEGOVINI

MINISTARSTVO PROMETA I JAVNIH RADOVA
DRŽAVE HRVATSKE
ODIO POŠTA, BRZOJAVA I BRZOGLASA
Zagreb

Pres. Broj 207/1941.

18. IX. 1941.

Predmet: Oštećenje b. b. linija.

RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB

Dostavlja se naslovu stanje oštećenih b. b. linija na dan 17. i 18. IX. o. g.

Na području p. b. b. ravnateljstva Zagreb

4.) Nova sabotaža: 17. IX. oko 15 h uništena je sabotažom brzoglasna centrala u Stajnici.
5.) Prekid linija 215, 224, 225 Banja Luka— Skender Vakuf traje.
6.) Prekid linije 3089 Bihać — Drvar traje.
7.) Prekid linije 1321— Sknica — Ključ — Petrovac — Knin traje.
8.) Prekid linije 1321, 1329, 3584 i N. Klj. na potezu Banja Luka— Sitnica traje od 16. IX. 7 h.
9.) Prekid linije 3584 i 1329 na potezu SUnica— V. Vakuf traje od 14. IX. 7 h.
10.) Prekid linije 4922 Ripač— Krnjeuša—Petrovac — K. Vakuf traje od 29. VIII. o. g.
11.) Prekid linije 3828 Ključ — Petrovac traje od 16- IX. 12 h.

Na području pb. i b. ravnateljstva Sarajevo:

Prema brzojavu od 17. o. mj.:

Radnička partija, koja je otišla na popravak porušene trase AHpašinmost[1] — Trnovo vraćena je na naredbu stožera Bosanske divi-

[1] **Alipašin Most**

zijske vlas[1] iz razloga, pošto je teren zbog četnika neprohodan. Veza sa Tuzlom nije još uspostavljena. Prvi vlak za Tuzlu otišao je 16. o. mj.

Radovi na popravku linije na pravcu Doboj — Tuzla i Doboj Maglaj prema Rudanki nastavljaju se.

Izravne brzojavne veze Zagreb — Sarajevo nema pošto su lfnije 215 i 224 poremećene između Skender "Vakufa i Banja Luke gdje je posječeno 120 kom. stupova i sasječena žica.

Ostalo stanje vodova nepromjenjeno.

Prema brzojavu od 18. IX. o. g.

Nova sabotaža: 18. IX. od 0 h 30 na cestovnom kilometru 11 na trasi Sarajevo — Han Ljubogošća posjećeno je 7 brzojavnih i 5 brzogl. stupova zbog toga je prekinuta veza Sarajevo — Mokro.

Veza Sarajevo — Trnovo sa linijama 3832, 220, 1316, i 1319 uspostavljena je 17. IX. u 15 h 30, pošto su porušene linije provizorno uspostavljene.

Linija 3035 i 3060 popravljena je od Sarajeva do Banja Luke.

Ostalo stanje linije nepromjenjeno je.

Dopis istoga sadržaja otpremljen je Min. Hrv. domobranstva, Ministarstvu unutar. poslova, Ravnateljstvu za javni red i sigurnost. Ustaškom redarstvu i Zapovjedništvu Hrv. Oružništva.

Odjelni predstojnik:
(M.P.) (Potpis nečitak)

[1] Vjerovatno omaška, treba: oblasti.

BR. 326

TELEGRAFSKI IZVJEŠTAJ PRETSTOJNIKA KOTARSKE OBLASTI U NEVESINJU OD 19 SEPTEMBRA 1941 GOD. O AKCIJAMA USTANIKA KOD SELA OBLJA NA PUTU ULOG—KALINOVIK[1]

VELIKOM ZUPANU

M[ostar]

	dan	čas	min.
Nevesinje br. telegrama 122			
19. [IX. 41]	19	21	20
19-10 [časova]			

Sinoć oko 23 sata četnici[2] kod sela Oblja u općini Ulog na potoku zvanom Podgrade srušili bombom i zapalili most dug 22 metra tako da je saobraćaj Ulog — Kalinovik potpuno prekinut također kod sela Oblja srušili dva telefonska stuba i pokidali žice tako da je i telefonski saobraćaj Ulog — Kalinovik prekinut Molim da se o ovom obavijeste nadležni kao i 56 italijanska pukovnija u Mostaru u cilju, preduzimanja aktivnijih mjera protiv četnika jer prijeti opasnost samom Ulogu i svim objektima na putu za Ulog — Kalinovik — Sarajevo.

Prez. broj 131/41

kotarski predstojnik
Mlađenović

[1] Redakcija raspolaže telegrafskim izvještajem dostavljenim preko pošte velikom županu u Mostaru.
[2] Ove diverzije izvršili su ustanici iz okoline Nevesinja.

BR. 327

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA PROMETA I JAVNIH RADOVA NDH OD 20 SEPTEMBRA 1941 GOD. O PREKIDU TELEFONSKO-TELEGRAFSKIH LINIJA NA TERITORIJI BOSNE

MINISTARSTVO PROMETA I JAVNIH RADOVA
DR2AVE HRVATSKE
Odio pošta, brzojava i brzcglasa
Zagreb

Prs. broj 207/1941.

20. IX. 1941.

Predmet: Oštećenje b. b. vodova i uređaja.

USTAŠKO REDARSTVO

ZAGREB

Obavješćuje se naslov o stanju oštećenih b. b. linija na dan 19. IX. o. g.

Na području p. b. b. ravnateljstva Zagreb:

1.) Od mjeseca srpnja u prekidu linije:
1237, 1214, 3493, 4922 na potezu D. Lapac— Srb. D. Lapac—Udbina — D. Lapac—Kulen Vakuf.

2.) Od mjeseca kolovoza u prekidu linije 1214, 3089, 1321, 4922 i Nova Ključ na potezu Korenica — Bunić, Bihać — Drvar, Sitnica — Ključ — Petrovac — Knin, Ripač—Krnjeuša— Petrovac— Kulen Vakuf.

3.)Od prve polovice mjeseca rujna u prekidu 3584 i 1329 na potezu Sitnica — V. Vakuf, gdje je posječeno oko 2 km trase i 215, 224, 255 na potezu Banja Luka — Skender Vakuf.

4.) U drugoj polovici mjeseca rujna do uključivo 18 nastala su prekinuća na linijama koja još nisu odstranjena: 1221, 1260, 5063 1321 N. Ključ, 3584, 1329, 3828, 1214, 1215, na potezima Tušilović — Krnjak — Rakovica — Perjasica, — Banjaluka — Sitnica, Ključ — Petrovac. Između Banja Luke i Sitnice porušeno je oko 80 stupova.

5.) Dana 19. IX. dovedeni su vodovi 3013, 3023, 3425, 3456 na potezu Zdenci — Čačinci sabotažom u kratki spoj, pošto su bili povezani sasma tankom, jedva vidljivom žicom. Poremećenje trajalo je 3 sata.

Na potezu Zemunsko Polje.

Zemun prekinuto je dana 19. IX. sabotažom 7 linija.

U Stajnici je umjesto oštećene centrale ukopčan jučer 18. IX. brzogl. aparat.

Na području p. b. b. ravnateljstva Sarajevo:

Prema naknadnom brzojavu od 18. ov. mj. nastavljaju se radovi na trasi Doboj — Tuzla i na trasi Maglaj — Doboj.

Na trasi Doboj — Tuzla porušeno je oko 450 kom stupova, Na dijelu Karanovac — Suhopolje u dužini od 6 km sa obadvije strane željezničke pruge b. b. trase u opće nema više.

Prema brzojavu od 19: ov. mj. uspostavljene su 18. IX. veze sa Mokrom, gdje je bilo posječeno 7 brzojavnih i 5 brzogl. stupova.

Od 18. IX. 18 h 30 na potezu Trnovo — Kalinovik poremećene su linije 3832, 220, 1316 i 1319 međutim pobliže stanje ovih oštećenih linija nije još poznato.

Stanje ostalih linija je nepromjenjeno.

Dopis istoga sadržaja upućen je Min. Hrv. Domobr., Ministarstvu unut. poslova, redarst. ravnateljstvu u Zagrebu, Ustaškom redarstvu i Zapovjedništvu Hrv. oružništva.

Odjelni predstojnik:
(M.P.) (potpis nečitak)

BR. 328

IZVJEŠTAJ ORUZNICKE POSTAJE U PALAMA OD 22 SEPTEMBRA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA SJETLINU

ORU2NIČKA POSTAJA PALE
Broj 1223
22 rujna 1941 god.
U Palama (kotar Sarajevo)

P R I E P I S!

Izvještaj o zauzeću mjesta Sjetlina od strane četnika dostavlja

KOTARSKOM POGLAVARSTVU

S A R A J E V O

21. rujna 1941 godine, u mjesto Pale došao je predstojnik željezničke postaje Sjetlina G. Ebib Džaferović, sa još nekoliko civilnog stanovništva iz Sjetline, koji je izjavio, da su četnici[1] dne 19 rujna 1941 godine nakon duže borbe između četnika s jedne strane i vojske i oružnika s druge strane zauzeli mjesto Sjetlinu.

[1] Akciju je Izvršila Romaniska četa Romaniskog partizanskog bataIjona pod komandom Slaviše Vajnera-čiče.

Također je izjavio, da su u toj borbi poginula dva vojnika i jedan oružnik, a dočim ostale vojnike i oružnike da su četnici zarobili i razoružali, a nakon toga da su ih sa sobom odveli na planinu »Romaniju« gdje da su ih kod sebe zadržali i 19, 20 i 21 rujna kojega su ih dana jednog po jedno naponase[1] puštali.

Drugi podatci o zauzeću mjesta Sjetline, ova postaja nije do sada mogla pribaviti.

Dostavljeno:
Zapovjedniku 4 oružničke pukovnije. Oružničkom krilu Sarajevo redovnim putem.

Zapovjednik postaje
oružnički narednik
Božo M. Čale v. r.

BR. 329

IZVJEŠTAJ ORU2NIČKE POSTAJE U PAZARIČU OD 26 SEI'-TEMBRA 1941 GOD. O ZAUZIMANJU ŽELJEZNIČKE STANICE U TARČINU OD STRANE PARTIZANA[2]

ORUŽNIČKA POSTAJA PAZARIĆ
BROJ: 1 3 2 4/4 1
DNE 26 RUJNA 1941 GOD.
Pazarić kotar Sarajevski.

P R I E P I S!

Obavješćaj o izgorelim 2 željeznička magazina i pohari i uništaju namještaja željezničke postaje Tarčin od strane četnika, dostavlja.

KOTARSKOJ OBLASTI SARAJEVO

Dana 25 rujna 1941 godine, oko 1.30 sati brzoglasno obaviještena je ova postaja od strane Nikole Kneževića, željezničkog čuvara u penziji iz Osenika, da se između Tarčina i Osenika vodi borba izmedu oružničke patrole i četnika te na željezničkoj postaji Tarčin da se vidi Požar.

Na osnovu prednjeg brzoglasa odmah je oružnički narednik Jozo Drlja, vodnik Bećir Bajramović i Stjepan Bogdanović sa neko-

[1] Ponaosob
[2] Akciju je izvršila Igmanska četa Trebevićkog NOP bataljona.

liko naoružanih seljaka sela Pazarića uputili se prema selu Tarčinu željezničkom prugom na km. 29 nađena je ophodnica u kojoj je bio pomoćni oružnik Zahid Dokić sa seljakom Camil Tirom, Adem Šljivom. Cazim Soko i Nazif Japalakom, koji su se susreli na željezničkoj prugi sa četnicima oko 2 sata istog dana gdje je između ist'h nastalo puškaranje te nakon pucnjave četnici su se povukli u šumu u pravcu planine Bjelašnica.

Naprijed navedeni oružnici sa pomenutim seljacima uputili su se željezničkom prugom od km. 29 pravcem sela Tarčina, idući prugom opaženo je gdje gore neke zgrade kod željezničke postaje Tarčin, gdje su se svi prema pojavljenom požaru uputili. Pri dolasku na željezničku postaju zatekla je gdje gore dva željeznička magazina, a u postaji prostrorijama pisarni polupan cio namještaj prozori telefonske žice presječene, aparati polupani i 2 telefonska stuba narezana, a 1 stub skroz prorezan koji su se držali o telefonskim žicama i isti nisu na zemlju pali. zatim ophodnju od 4 stražara i to: domobranca Spreču Murata, seljaka Ešef Japalak, Zahim Meremić, Marko Penava i 2 stražara postavljena od strane sekcije Konjic Japalak Ćamil i Vejsil Oputa od kojih su četnici oduzeli 4 karabina, od domobranca Spreče Murata 1 karabin, opasač, fišeklije, nož i 35 naboja, seljaka Marka Penave 20 naboja i karabin od sekcijsk-h stražara Japalak Ćamila 1 karabin sa 20 naboja, Vejsil Opute 1 karabin sa 20 naboja kojeg je imala na upotrebi radi odbrane od četnika.

Zeljeznička postaja u Tarčinu bila je osigurana sa naprijed navedenim stražarima i 2 sekcijska stražara koji su krstarili po prugi, koji su neprimjetno napadnuti i povaćani[1] od strane četnika, tako da je jedna grupa pohvatala pomenute stražare, 2 grupa zauzela željezničku postaju, 3 grupa palila magacine i 4 grupa čuvala stražu oko postaje da ne bi bili napadnuti te u roku 25 minuta četnici su u pisarnama postaje slupali cio namještaj i telefonske aparate, odnijeli iz kase 3000 i 2000 tisuće kuna privatnog novca predstojnika postaje ukupno 5.000 tisuća kuna, zatim zapalili i magacin sa raznom robom, a 1 magazin sa 850 1. gaza u buradima gvozdenim koji su magacini izgorili do temelja i time pričinjena neprocjenjiva šteta.

Prilikom požara i napada od strane četnika nije bilo žrtava, a niti su četnici koga sa sobom odveli sem što su odnijeli naprijed navedene karabine i naboje, po izvršenom djelu četnici su otišli u 3 pravca i to: glavnina se je krenula od tarč'na[2] [u] pravcu sela Osenike gdje su na km- 29 bili se sukobili sa naprijed navedenom ophodnjom i nakon svršenog pucanja povukli su se šumom preko

[1] Pohvatani
[1] Tarčina

Kasini bara uz brdo Morav'cu zatim više sela Beganovci[1] u podnožje plan'ne Bjelašnica[2]. 1 grupa od oko 10 od sela Tarčina preko planine Hormana, a 3 grupa sa mitraljezom oko 15 prema Mehinoj luki[3] također ispod podnožja planine Bjelašnica.

Na saslušanju predstojnik željezničke postaje Tarčin Pobrić Hajrudin izjavio je, prilikom napada na postaju, da su istog digli-odveli iz njegovog privatnog stana na peron natjerali ga da spali svu arhivu što je morao učiniti pod pritiskom od strane četnika tom prilikom u koliko je on mogao primjetiti na peronu i okolo postaje, da je bilo oko 250 četnika, jer da ni on sam nije mogao prolaziti između njiha kada su tjerali po peronu sa puškama. Naprijed navedeni seoski stražari optužiće se nadležnoj kotarskoj oblasti radi kazne, a domobranac Sprećo Murat upućen je u njegovu komandu radi udjelbe drugoga domobranca na mjesto njega.

Prednji obavještaj dostavlja se na nadležnost.

RAZASLATO:

4. Oružničkoj pukovniji Sarajevo
Zapovjedništvu oruž. krila i voda.

Zapovjednik postaje
oružnički narednik
Jozo Drlja v. r.

[1] Beganovići
[2] B.ielašnica
[3] Mehinoj Luki

BR. 330

OBAVJEŠTENJE ŠUMSKO-INDUSTRISKOG A. D. »OZREN« OD 27 SEPTEMBRA 1941 GOD. O OŠTEĆENJU PILANE U SREDNJEM

»OZREN«
ŠUMSKO-INDUSTRIJSKO A. D.
SREDNJE
kod Sarajeva.

Srednje, 27 rujna 1941.

P. n.
KOTARSKOJ OBLASTI
SARAJEVO

Javljamo Vam da su u noći 22 ov. mj. izvršili napad odmetnici na našu pilanu u Srednjem, te na magazin živežnih namirnica i kantinu koju vodi g. Radoslav Janković.[1]

Tom prilikom pilana je onesposobljena za rad jer su pričinjene slijedeće štete:

1. Kod parnog lokomobila razlupan je manometar i polomljeni izvjesni dijelovi armature.
2. Kod sva tri gatera razlupani su pokretni dršci i utezi te koleta od štajerunga.
3. Kod duplog cirkulara razlupan je pokretni točak.
4. Svo remenje koje je pokretalo strojeve i transmisije skinuto je i odnešeno.
5. Sav alat iz radionica je odnešen.

Mi smo odmah preduzeli mjere da nabavimo remenje i alat i manjkajuće dijelove, te da izvršimo popravke.

U koliko nam bude moguće gornje nabaviti, vjerojatno da ćemo moći otpočeti sa radom za 1 do 2 mjeseca.

S poštovanjem
»Ozren«
Šumsko industrijsko a. d.

[1] Diverziju su izvršili dijelovi Semizovačke čete Semizovačkog NOP hataljona.

BR. 331

IZVJEŠTAJ ORUZNICKE POSTAJE U PALAMA OD 30 SEPTEMBRA 1941 GOD. O DIVERZIJI KOD RAKITE NA 2ELJEZNICKOJ PRUZI SARAJEVO—VIŠEGRAD

ORU2NIČKA POSTAJA PALE
Broj: 1285/41.
30. rujna 1941. god.
U Palama kotar Sarajevski

Izvještaj o izkliznuću voza dostavlja.

KOTARSKOJ OBLASTI

SARAJEVO

27. rujna 1941. god. bojnik 2. bojne 13. pješadijske pukovnije g. Propotić, izdao je zapovjest oružnicima ove postaje koji su se nalazili na osiguranju željeznićke pruge od Rakita do Stambolšića[1], da ni jedan oružnik, a niti vojnik na ovom dijelu pruge ne smije se nalaziti, već da oružnici i vojnici moraju ići u oklopnom vozu na ovom dijelu pruge, radi patroliranja.

Oružnici ove postaje koji su se tada nalazili njih 10 na osiguranju pruge, zapovjed g. Bojnika Propotića, izvršili su na taj način, što su sa vojnicima u oklopnom vagonu patrolirali između Rakita i Stambolčića.

28. rujna 1941. god. u 0.45. časova u mjestu Rakite četnici-odmetnici[2] razšrafovali su na jednom mjestu željezničku prugu, te kako je pred lokomotivom išao oklopni vagon u koje mu su se nalazili oružnici vojnici taj je vagon sa šina samo izkliznuo i na prugi ostao, čim je ovaj vagon izkliznuo, vozovođa Alija Koso iz oklopnog vagona je izišao i odkopčao lokomotivu od ovog vagona, te se je popeo na lokomotivu, te je sa mašinovođom Ivanom Čilićom i ložačem Franjom Mijanović pošao prema Stambulčiću ali u tome međuvremenu četnici odmetnici su i pred njima razšrafovali prugu, pa kada je naišla lokomotiva i ona je skliznuia sa šina i u tome času iz šume četnici su priskočili lokomotivi gdje su se ovi željezničari nalazili te su ih uhvatili.

Nakon što su četnici odmetnici ova tri željezničara uhvatili, naredili su im da mašinovođa Čolić napravi i da kazan na lokomotivi eksplodira, pa su ga tjerali da loži vatru kako bi kazan eks-

[1] Stambulčića

[2] Ovu diverziju izvele su diverzantske grupe Pračanske čete Romaniskog NOP bataljona, pod rukovodstvom Milana Simovića.

plodirao, ali mašinovođa četnicima je rekao da on to ne može učiniti, nakon toga su četnici ove pitali koliko u oklopnom vagonu imade vojnika i oružnika i kakova imadu oružja, pa kada im je kazato da imade pun vagon vojnika i da imadu 2 teška mitraljeza i 3 laka, svaki vojnik pušku municije da imaju odviše i bombi, tada su četnici željezničarima-naredili, da odu do oklopnog vagona i vojnike pozovu da se predaju, što je željezničar Alija Koso i dolazijo do oklopnog vagona, pozivao oružnike i vojnike da se predaju, ali to oružnici i vojnici nisu stjeli učinitf, iako su im četnici prijetili da će vagon im dignuti sa paklenom mašinom u vazduh ako se ne predaju, a ako se predaju da njima neče ništa učiniti osim što će im oduzeti oružje.

Na sve pozive četnika-odmetnika oružnici i vojnici nisu se stjeli predati i u vagonu su se zadržali od 28 rujna 1941 god. 0.45 do 14 sati, kada je vojska od četnika okolinu gdje se je vagon nalazio očistila, kada su oružnici i vojnici iz vagona izišli te sa vonjicima dali se u potjeru za četnicima. —

Usled-iskliznuća oklopnog vagona i lokomotive, nije bilo nikakove štete kako vagonu ta[ko] ni lokomotivi, a četnici su željezničare koje su bili uhvatili istoga dana oko 10 časova vratili da jih nisu tukli, a niti im ma šta drugo učinili. —

Zapovjednik postaje oružnički
narednik:
Božo Čole, v. r.

DOST AVLJENO:

Zapovjedniku 4. oružničke pukovnije
Zapovjedniku oružničkog krila Sarajevo
i koncept u aktima ove postaje. —

ОБЈАШЊЕЊЕ СКРАЋЕНИЦА

А

А. Д. — акционарско друштво
авг. — август

Б

Б. Ваганац — Бравски Ваганац
Б. Лука — Бања Лука
Б. Б. — Босанска Бригада
Б. и Х., Бос. и Хер. — Босна и Херцеговина
бос. — босански
б., бат., батаљ. — батаљон
б. б. — брзогласно-брзојавни-о
бр. — број
брзогл. — брзогласни-о
брзој. — брзојавни-о

В

в. р. — власторучно
вел. — велики
вој. — војна; војник
врб. — врбаски
врхов. — врховни

Г

г. — године; господин
герил. — герилски
Гор. Саница — Горња Саннца
госп. — господин
гп. — генерал-поручник

Д

Д. Лапац — Доњи Лапац
д. д. — дионичко друштво
далмт. — далматински
див., дивиз. — дивизиски
док. — документ
др. — доктор; друго
држ. — државни

Е

Енгл. — Енглеска

Ж

жанд. — жандармериски
ж., жељ., жељез. — жељезнички

З

зам. — замјеник
зв. — звани
Згб. — Загреб
запад. — западни-о
заповјед. — заповједник
заповједниш. — заповједништво

И

Инг. — инжењер
и тд., итд. — и тако даље
ист. — источни-о

Ј

јав. — јавни-о
јадран. — јадрански
Јевр. — Јеврејин
југозап. — југозападни-о
јутоист. — југоисточни-о
јуж. — јужни-о

К

к. — кота
КП — комунистичка партија
КПЈ — Комунистичка партија Југославије

К. Вакуф — Кулен Вакуф
км — кнлометар
књ. — књига
к-дант., команд. — командант
ком. — комада; командант; комесар
Кору — координационо руководство

Л

Л. — Лука
лич. — лички

М

м — метар
М. П. — мјесто печата
М«д. Поље — Медено Поље
минист. — министарство
митр. — мнтраљез; митраљескн
мокр. — мокрањски
Мрк. Град — Мркоњић Град

Н

Н. Б. — нота бене (важно)
Н. Д. Х. — Независна Држава Хрватска
НОБ — народноослободилачка борба
НОВЈ — Народноослободилачка војска Југославије
НОП — Народноослободилачки партизански; народноослободилачки покрет
НОПО — народноослободилачки партизански одред
напр. — на примјер
нар. — народни

Њ

њем. — њемачки

О

О. ш. — Обласни штаб
Обл. К. — Обласни комитет
о. — ове
ов. — овдашњи
ов. мј. — овога мјесеца
оп., опер. — оперативни
орг. — организација
оруж., оружнич. — оружнички
осл. — ослободилачки
оф. — официр

П

ПК — Покрајински комитет
П.С. — пост скриптум (накнадно писано)
п. — пушка
пбб. — поштанско брзојавно брзогласни
п.п. — пјешачка пуковнија
пјеш. — пјешачки
п.м., п.митраљез — пушкомнтраљез
парт. — партиски
партиз. — партизански
пл. — планина
пов. — повјереник
повј. — повјереништво
подруч. — подручје
поглав. — поглавников
п., пол., полит. — политички
п. поручник — потпоручник
пољоп. — пољопривредни
пр. мј. — прошлог мјесеца
предст. — предстојник
пук. — пуковннк

Р

р. — ријека
равт., равнат., равнатељ. — равнатељство
редарст. — редарство
резер. — резервни
Рип. Кланац — Рипачки Кланац
ром., роман. — романиски

С

СКОЈ — Савез комунистичке омладине Југославије
СКП(б) — Свесавезна комунистичка партија (бољшевика)
С.О. — Сарајевска област
С. Мост — Сански Мост
Сар. — Сарајево
сем., семиз., семизов. — семизовачки
Сл. Пожега — Славонска Пожега
с. — село
сек. — секција
секр. — секретар
сиг. — сигурност
сјев. — сјеверни
ст., стан. — станица
стр. — страна

Т

т.г. — текуће године
тај. — тајно
таљ. — талијански
тех. — технички
тзв. — такозвани
тј. — то јест
т.м., т.митраљез — тешки митраљез
телеф. — телефонски
трг. акад. — трговачка академија

У

унутр. — унутрашњи
ур. — уредовно
усташ. — усташки

Х

Хр., Хрв., хрват. — Хрватска; хрватски

Ц

ЦК — Централни комитет
Цр. Гора — Црна Гора
цивил. — цивилни

Ч

ч. — часа
чл. — члан

РЕГИСТАР

А

Абисинија — 156;
Автовац — 444, 513, 517, 521, 524, 525, 526, 673, 691, 693, 712;
Агановић — 640;
Агановић Химзо — 655, 658, 684;
Агино Село — 496, 662, 663, 723, 740, 743;
Агинци — 594;
Агић Алија — 727;
Агић Мујо — 727;
Агићи — 130, 358, 361, 363;
Адровци — 495;
Азорићи — 354;
Ајановић Муло — 552;
Албанија — 156;
Албахари Нисим — 96, 106;
Алексић Никола — 332;
Алибеговић Хусеин — 607;
Алипашин Мост — 76, 606/747;
Амброзио (АтћгозЈо — италијански генерал) — 710;
Америка — 36, 38. 40, 55, 57, 142, 145, 148, 155, 157, 449, 469;
Амико (Аппсо — италијански генерал) — 696, 697, 712;
Анђелић Благоје — 615;
Арапуша — 597, 650;
Арсланагић Кула — 516;
Артуковић Андрија — 145, 545;
Аћимовић Милан — 41, 110, 146;
Африка — 156;

Б

Баба (пл.) — 690;
Бабин До — 162;
Бабино Село — 627;
Бабић Аћим — 12, 70, 93, 112, 200, 201, 210, 317, 318, 456, 542, 580, 725;
Бабић Бранко— 181;
Бабић Голуб — 142, 146;
Бабић Љубо — 50, 141, 177, 231, «234, 277, 284, 292, 293, 340, 384, 422, 436, 437, 455, 460. 656;
Бабић Марјан — 521;
Бабић Мијо — 443;
Бабићи (с.) — 572;
Бајић Давид — 437;
Бајагић — 444;
Бакотић (с.) — 701;
Балте — 496;
Бал (шума) — 551;
Бањевац — 676, 742;
Бањци — 221, 408;
Бандин Оџак — 13, 591;
Бања Лука — 19, 22, 25, 26, 28, 168, 169, 173, 174, 177, 189, 190, 231, 295, 298, 320, 332, 344, 355, 356, 358, 359. 361, 362, 363, 371, 380, 386, 393, 394, 402, 403, 404, 434, 453, 488, 492, 495, 496, 502, 503, 530, 534, 537, 548, 550, 556, 560, 589, 592, 595, 598, 601, 603, 607, 609, 616, 625, 626, 628, 629, 637, 641. 649, 650, 653, 662, 664, 674, 681. •700, 716, 717, 722, 723, 724, 735, 738, 744, 747, 748, 750;
Бањац Обрад — 293, 415, 427, 499;
Бањачки Врх — 83, 84;
Бањачки Котао — 81;
Барање — 708;
Баре (сек. Зворник) — 103;
Баре (код Добоја) — 133, 406, 413, 768;
Баришић Божо — 249;
Барице — 119;
Бартуковић Анте — 575;
Барух Јаков — 452;
Бастаси — 50, 342;
Басташки До — 343, 346, 484;
батаљон герилских одреда за Гламоч — 246, 247, 248, 278, 284, 292, 293, 365, 379, 491, 560, 695;

батаљон личких НОП одреда — 302, 338, 381, 388, 419;
батаљон НОП Мањачки — 355, 453;
батаљон Озренски — 413;
батаљон „Пелагић" — 597;
батаљон Рнбнички — 319, 386, 396, 425, 594, 610;
батаљон Рисовачки — 259, 260;
батаљон Романиски — 70, 74, 76, 77, 115, 226, 353, 476, 497, 630, 632, 637, 638, 661, 683, 685, 725;
батаљон Семизовачки — 70, 76, 77, 200, 202, 227, 389;
бат»љон I „Слобода" — 59, 60, 63, 64, 65, 66, 68, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 95, 99, 100. 102, 103, 105, 119, 127, 128, 129, 131, 138, 139, 144, 148, 150, 151, 161, 166, 167, 181, 183, 184, 186, 188, 202, 205, 207, 217, 229, 234, 236, 237, 257, 261, 274, 285, 287, 297, 304, 305, 307, 326, 334, 336, 340, 342, 345, 364, 384, 395, 398, 400, 401, 418, 420, 429. 431, 435, 438, 440, 454, 460, 461. 463, 464. 469, 470, 471, 473, 474, 475, 484, 499, 500, 559, 560. 561, 602, 607, 647, 648, 653, 654, 664, 736, 739, 743;
батаљон „Старац Вујадин" — 283, 294, 347, 433;
батаљон Требевићки — 70, 74, 76, 77. 79, 200, 201, 202, 226, 227, 240, 392, 416;
Батко Карло — 226:
Батлак Мехмед — 564;
Бато Душан — 675;
Баук Душан — 45;
Башић Дедо — 542, 576;
Баштић Олга — 63, 64, 67;
Башчаушевић — 126;
Беатовић Машан — 353;
Б«гановићи — 754;
Беглуци — 432;
Беговић Кула — 541. 620:
Беговић Осман — 577, 581;
Беговић Стево — 477;
Безер — 498;
Бенаковац — 148 593;
Београд — 4, 5, 59, 73, 141, 144, 145, 166, 208, 450;
Берковићи — 158, 159, 445, 446, 505, 637, 669, 693, 696, 705, 706, 707, 711;
Берин Хан — 585;
Бешировића Врањска — 675;
Бијеле Воде — 479, 480;
Бијељац Војко — 246;
Бијељина — 126, 244, 263, 374, 377, 406, 504, 552, 581, 582, 585, 625, 636, 674, 683;
Биланђије (с.) — 528;
Билећа — 35. 158, 159. 221, 244, 408, 409, 443, 446, 447, 505, 511, 514, 516, 517, 518, 541, 582, 619, 631, 636, 640, 668, 673, 684, 689, 690, 693, 697, 703, 704, 705, 706, 711, 712, 717, 737;
Биљан — 478;
Биљежево — 390, 746;
Бирач — 552, 554, 569;
Бистрица — 239;
Бихаћ — 19, 53, 67, 68, 82, 85, 129, 130, 131, 173, 193, 203, 209, 232, 235, 238, 241, 244, 253, 254, 260, 263, 264, 295, 301, 302, 303, 305, 342, 345, 350, 371, 380, 383, 387, 394. 397, 398, 428, 434, 440, 492, 500, 529, 530, 534, 560, 571, 572, 602, 607, 624, 647, 648, 651, 652. 664, 667, 675, 676, 716, 742, 745, 747, 750;
Бишина — 695;
Бјелај (сек. Бихаћ) — 202, 238, 334, 335, 431, 438, 441;
Бјелајски Ваганац — 438;
Бјеласница (пл.) — 547. 620:
Бјелашница (пл.) — 390, 587, 588, 753, 754;
Бјелосавићи — 540;
Бјељац Милан — 367, 415;
Благојевић Госто — 332;
Нлажић Загр — 194;
Блажуј — 391;
Блатна — 593. 741, 745;
Блатница — 737;
Бобан — 619, 687;
Бобољуске — 305;
Богатићи — 416;
Богданићи — 541;
Боговићи — 634;
Бојанић Обрад — 339:
Бојиновић Никола — 246;
Бољанић — 126, 330, 496;
Борач — 726;
Борачка Језера — 409, 442;
Бордачки Мост — 649;
Борићевац — 19. 54, 170, 560, 668;
Борковићи — 519;
Борја Пл. — 220, 355. 362. 363;
Борова Главица — 484, 499;
Боровац — 77;
Боровача — 527;
Боровина Кузман — 593;
Боровчанин Мирко — 7, 8, 12;

Бос. Брод — 3, 132, 134, 135, 243, 410, 413, 507, 625, 633, 636, 637, 673, 724, 739, 741;
Бос. Градишка — 54, 295;
Бос. Грахово — 22, 142, 144, 169, 181, 249, 252, 283, 286, 295, 303, 383, 418, 421, 431, 463, 491, 523, 527, 528, 529, 530, 558, 559, 560, 573;
Бос. Дубица — 54, 558, 561, 562, 595;
Бос. Костајница — 530, 534, 548, 549, 550, 551, 558, 562, 563, 695, 611, 652;
Бос. Крупа — 54, 88, 120, 129, 130, 193, 203, 209, 231, 235, 238, 241, 305, 350, 362, 368, 398, 405, 428, 500, 529, 530, 534, 558, 560, 572, 593, 597, 616, 650, 675, 676, 742;
Бос. Нови — 19, 26, 54, 193, 232, 371 404, 428, 500, 503, 530, 534, 537, 538, 539, 549, 558, 560, 561 562, 573, 648, 649, 745;
Бос. Петровац — 19, 22, 43, 44 50, 53, 59, 67, 68, 69, 80. 83, 84, 88 89, 91. 99, 119, 120, 127, 128, 129, 131, 138, 143, 148, 161, 162, 167 170, 173, 181, 182, 188, 198, 202, 205, 230, 234, 235, 236, 238, 241, 254, 257, 260, 274, 275, 286, 287, 288, 295, 297, 298, 301, 303, 304, 307, 308, 324, 326, 334, 342, 344, 345, 348, 364, 371, 380, 383. 384, 386, 387, 394, 396, 397, 398, 405, 418, 425, 434, 455, 462, 470, 485, 491, 502, 523, 524, 529, 530, 559, 560, 571, 572, 573, 596, 597, 601, 602, 607, 609, 647, 651, 652. 653, 654, 664, 667, 676, 716, 738, 744, 747. 750;
Бос. Петрово Село — 118, 125, 133, 134, 199, 329, 331, 333, 406, 407, 456, 504, 677;
Бос. Рача — 585;
Босанска Крајина — 14, 18, 20, 22, 53. 59, 60, 109, 136, 231, 233, 244, 263, 273, 283, 303, 332, 354, 392, 402, 405, 406, 486, 492, 502, 503, 533, 616;
Босна — 2, 3, 4, 5, 6, 17, 32, 33, 59, 85, 97, 108. 109, 110, 111, 112, 136, 139, 140, 144, 145, 153, 157, 165, 169, 174, 181, 185, 186, 195, 225, 234, 248, 259, 263, 264, 265, 266, 267, 284, 286, 294, 324, 340, 360, 363, 383, 405, 409, 410, 411, 412. 417, 443, 450, 458, 465, 466, 467, 468, 489, 490, 501, 504, 507, 524, 529, 541, 545, 546, 572, 580, 629, 638, 672, 674, 682, 747, 750;
Босна (р.) — 133, 268, 269, 270, 271, 329, 330, 406, 564, 575, 686, 701;
Боснић Иван — 660;
Боснић Рајко — 85, 89, 105, 203, 205, 206, 217, 218, 274, 471, 485, 499;
Бочац — 357, 358, 361, 362, 404, 495, 496, 628, 662, 663, 672, 681, 716, 717, 722, 724, 740, 743;
Бравски Ваганац — 46, 66, 83, 84, 89, 105, 120, 148, 149. 150, 161, 203, 206, 230, -305, 306, 308, 326, 335, 384, 385, 386, 387, 399, 418, 430, 462, 464, 470. 472. 485, 500, 656, 657, 736, 737, 743, 744;
Бравско — 19, 46, 67, 84, 89, 150, 161, 162, 166, 167, 173, 182, 188, 203, 217, 230, 234, 241, 274, 275, 276, 288. 297, 304, 305, 306, 307, 308, 326, 327, 335, 340, 341, 345, 384, 385. 393, 394, 399, 418 430, 432, 438, 439, 440, 454. 461, 462. 485, 500, 530, 559, 560, 561, 572, 596, 607, 648, 650, 653, 654, 744;
Брадина — 77, 269, 270, 390, 391;
Браинци — 552;
Брајковић Драган — 115;
Бранковић Милан — 355, 362, 738;
Братач — 443. 444, 447, 451;
Братунац — 118, 244;
Бреза — 77, 96. 97, 98, 271, 585;
Бргзина — 637;
Брезичанн — 26;
Брезовача — 246, 390, 391;
Брековнца — 602, 648;
бригада Босанска — 226, 476, 479, 483;
бригада Босанско-Херцегосачка — 210, 226;
бригада „Врбас" — 453;
брнгада Друга далматинска — 295;
бригада Дрварска — 52, 59, 60, 66, 88. 119, 149, 161, 168, 202, 229, 231, 233, 241, 246, 248, 250. 251, 253, 258, 259, 260, 273, 274. 276, 278, 282, 283, 284, 288, 292, 293. 294, 296, 298, 302, 319, 323, 326, 337, 338, 339, 342, 343, 345, 347, 348, 350, 351, 365, 367, 379. 381. 386, 388, 393, 397, 414, 415, 419, 421, 425, 426, 428, 431, 433, 436, 453, 460, 474, 484, 490, 499, 559. 560, 655;

бригада Шеста источнобосанска — 133;
бригада Прва крајишка — 83;
бригада Четврта крајишка — 123, 204;
бригада Седма крајишка — 291;
бригада Десета крајишка — 45;
бригада Десета љубљанска — 385;
бригада Мајевичка — 126, 320;
бригада Десета херцеговачка — 226, 452;
Бризгаћ — 66, 102. 120, 343, 469, 484;
Брилог Мате — 582;
Бришево — 581;
Бркић Хасан-Ацо — 7, 31, 32, 73, 76, 78. 80, 98. 99, 108, 112, 201, 268, 273, 393, 746;
Брковић Живко — 301, 324;
Брод (сек. Вишеград) — 685;
Бронзанн Мајдан — 402;
Броћета Ратко — 355;
Брстина Душан — 450;
Брувно — 143;
Брусница (р.) — 374, 639. 683;
Брчигово — 726, 727;
Брчинове Локвице — 469, 470;
Брчко — 126, 244, 263, 372, 373, 374, 377. 406, 504, 581, 582, 626, 674, 681, 683, 716, 724;
Бубић Драго — 362;
Вубле — 528;
Бубоња Миле — 45;
Бугојно — 523, 530; '
Будај Иштван — 577, 581;
Будак — 145;
Будимлић Јапра — 161, 650;
Бужим — 594, 652;
Бујић Илија — 357;
Буквик — 82;
Буквић Јурај — 577, 581;
Букиње •— 118;
Буковац Влахо — 673;
Буковача — 81, 89. 103> 167, 435;
Буковачка Шума — 127;
Буковачки Котао — 654;
Буковачко Брдо — 257, 274;
Буковци — 742;
Буна (р.) — 696;
Бунаре — 83, 84, 89, 149, 150, 162, 167, 182, 217, 218, 274. 297, 306, 308, 340, 418, 432, 435, 436, 454;
Бунић — 673. 680, 716, 750;
Бусовача — 77, 269;
Бутина Вук — 595;
Бутозан Др Васо — 356;
Бучук Лутвија — 577, 581;
Бушатлија Мах.мут-Бодин — 124, 126, 242, 243, 244, "245, 331;
Бушевић (Г. п Д.) — 652, 738, 744;
Буштруњић Урош — 741;

В

Ваганац — 253;
Вагани — 496;
Вајнер Славиша-Чича — 7, 12, 14, 78, 108, 115, 354, 483, 540, 541, 576, 637, 638, 751;
Вакуф (с.) — 582;
Вакуф (Г. и Д.) — *"226,* 488, 523, 625, 627, 642. 717;
Вараждин —- 551;
Вареш — 77, 96, 97, 98, 271, 390, 392;
Варцар Вакуф — види Мркоњнћ Град
Василић Цвија — 117;
Васиљевић Недељко — 333;
Васић Василије — 737;
Васић Ненад — 451;
Васић Перица — 233, 250, 425;
Васовннг •— 456;
Вебер — 560;
Ведро Поље — 103;
Вежгал Ивица — 478;
Велебит — 140;
Велешићи — 734;
Велије — 594;
Велика Кладуша — 602;
Велика Попина — 572;
Велика Рујишка — 402. 403;
Величани — 625, 636, 673, 692, 694, 695, 698, 711:
Величево — 594;
Вељa Данило — 728;
Вељун — 615, 673, 716;
Видас — 514, 515, 517, 522, 524;
Видовић Анђелко — 550, 551, 563;
Видово Село — 421;
Видрићи — 11, 74;
Вијенац (с.) — 627;
Вијочани — 496;
Викић — 245;
Вилуси (Бања Лука) — 742;
Внојла — 120, 151, 257, 274. 470, 472, 484;
Виро — 596;
Висока Греда — 597;
Високо — 76, 78. 96, 97, 269 271, 272, 392, 514, 515;
Висуђ — 143;
Витомир Миладин — 540^

Витомир Станоје — 353;
Вишеград — 11, 13, 73, 74, 107, 409, 413, 478, 479, 507, 582, 684. 685, 686, 688, 728, 756;
Вјетерница — 713;
Влака — 704;
Влаково — 270, 271, 390, 746;
Власеница — 70, 73, 74, 107, 108, 116, 117, 118, 185, 201, 208, 244, 263, 312, 317, 318, 332, 379, 406, 409, 465, 483, 501, 503, 504, 553 554, 567, 568, 569, 577, 581, 582, 625, 636. 674, 682;
Влатковић Немања — 291, 488;
Влаховићи — 580, 581;
Влашић (пл.) — 389;
Вогошћа (Г. и Д.) — 96, 268, 269, 270, 271, 392, 393, 542, 544. 576, 686, 735;
Водице — 144, 288;
Вођевић — 437;
Вођеница — 120, 183, 203, 206, 334, 336;
Возућа — 329, 456;
Војводина — 144;
Војводић Никола — 259;
Војковићи — 76, 392;
Војнић — 651;
Војновић Петар — 232;
Војновић Симо — 353;
Вокић Ратк^-Вељко — 200. 457;
Волнња — 562, 573, 647, 650. 738;
Волујак (пл.) — 547, 691, 707, 713;
Впажалиц® — 580;
Вран Пл. — 668;
Враннћ Стеван — 126;
Врановићи — 312;
Врањеш'гвић Рада — 371;
Врачар Никола — 54;
Врбас (р.) — 3, 344, 362, 363, 386, 453, 492, 495. 616, 723;
Вребац — 143;
Врело Босне — 97;
Вркљан — 726, 727;
Врлетина — 120, 559;
Врлике — 530, 696;
Врточе — 19, 57, 85, 88, 162, 166. 182, 188, 198, 229, 230, 236, 238, 241, 253, 286, 304, 326, 334, 350, 431, 438, 440. 441, 473, 485, 529, 530, 601, 602. 647, 651, 664, 667, 676;
Врховац Цвијетин — 332;
Врховине — 625;
Врхпрача — 106. 634;
Вујаковић — 247;
Вујасиновић Тодор — 132, 133, 199, 328, 456;
Вукињача — 272;
Вукичевић Јозо — 247, 249, 252, 292, 366, 491;
Вукмановип Светозар-Темпо (Марко) — 58, 124, 169, 189, 218, 242, 329, 331, 368, 402, 405, 410, 442;
Вуковић Радосав — 447;
Вуковић Саво — 615;
Вукојевић Василије — 332;
Вукојевић Митар — 332;
Вукосављевић (с.) — 477;
Вукосавци — 132;
Вукша Јово — 385;
Вулић (с.) — 528;
Вуцеља Дмитар — 258, 437;
Вучијак — 560, 675;
Вучинићи — 312;
Вучкић Алија — 655, 658;

Г

Габела — 158, 505. 686. 687;
Гаврановић Ђорђо — 332;
Гајеви — 69, 106. 108;
Гајић Бранко — 618;
Гајић Јовица — 332;
Гајовић Триша — 615;
Галић Мирко — 616;
Ганић Хамда — 538;
Гатачко Поље — 693;
Гацко — 158, 208, 222, 409, 444, 447, 451, 505, 512, 513, 514, 521, 522, 524, 525, 526, 668, 673, 693, 694, 697, 698, 707, 709, 711, 712, 713, 714, 717;
Гашчић — 706;
Гвозденовић Миле — 148, 149, 167, 218, 344, 454;
Герзово — 488, 562;
Главатичево — 452;
Главаш Душан — 604;
Главице — 365, 437;
Главска — 621;
Гламоч — 18, 22, 34, 54, 169, 173, 181, 234, 244, 246, 247, 248. 250, 251, 252, 277, 281, 284. 285, 292, 293, 301, 303, 344, 345, 365, 366, 379, 380, 383, 394, 396, 405, 415, 426. 427, 433, 434, 436, 437, 453, 491, 523, 530, 558, 560. 695, 696, 714;
Гламочко Поље — 437, 573;
Гласинац — 12, 13, 70, 78, 107, 115, 409, 479, 483, 630;

Гласиначко Поље — 11;
Глина — 594, 602;
Глобарнца — 701;
Глог — 201, 409;
Глоговац — 589;
Глодина — 594, 652;
Гњатић Васко — 442;
Говедарница — 593;
Гогића Шума — 257;
Гојиновић Никола — 54;
Гола Брда — 120, 151, 257;
Голија — 45, 222;
Голић Адил — 551;
Голо Брдо — 398, 399;
Гомјеница — 355;
Гонџнћ Хасанага — 660;
Горажде — 11;
Гораннн Павле-Илија — 7, 12. 576;
Горанин Фелнкс-Срећко — 106, 239 576;
Горања — 650;
Горица — 288. 291, 589, 597. 641;
Горогаше — 713;
Горња Саннца — 25, 80. 81, 88;
Горски Котар — 56, 154;
Госпић — 146, 529, 560;
Гостовићи— 456, 457;
Грабеж — 675;
Грабовица — 444, 612, 615;
Градац — 694, 713;
Градина (сек. Гацко) — 519;
Градина (сек. Приједор) — 432, 439;
Градина (код Гламоча) — 695, 714;
Градишка — 54;
Граховац Дукица — 707;
Грацн — 596;
Грачаннца (сек. Дервента) — 118. 124, 125, 132, 133, 134, 244, 328, 330, 332, 406, 504, 626, 681, 716;
Грачаница (сек. Гацко) — 694, 713;
Грачац — 54, 146, 170, 324, 529, 530, 730;
Грбавци — 561;
Гргић Весо — 268;
Гребен (брдо) — 257;
Гркавица — 519;
Грковци — 559, 560;
Грмеч — 25. 83, 203, 205, 206, 230, 231, 234, 337, 341, 403, 430, 440, 455, 462, 463, 471, 472, 485, 492. 500. 608, 648, 651, 656, 739, 743;
Грмљани — 619, 620, 686, 691, 710;
Грмуша — 648, 675. 742;
Грубор Јован — 439;
Грухоњнћ — 555;
Грчка — 156;
Губац Матија — 51, 56, 265;
Г\-бин — 295;
Гудавац — 593, 650;
Густовић — 534, 641;
Гутина Ада — 683;
Гиљарди — 552;

Д

Дабар (р.) — 651;
Дабар (сек. Невесиње) — 158, 220 221, 407, 445, 446, 447, 451, 513, 521;
Дабар (сек. Приједор) — 275, 500, 656;
Дабарско Поље — 159, 506. 690, 712;
Дабравине — 575. 581, 585;
Дабрица — 222, 226, 707, 708;
Давидовићи — 707;
Давндовнћ Мирко — 272;
Далмазо (Оа!тагго — италијански генграл) — 696, 697;
Далмација — 5. 15, 16, 19. 37, 52, 56, 63, 110, 136. 144. 153, 154, 173, 237, 244, 266, 277, 283, 284, 294, 301, 303, 433, 434, 450. 458, 467, 668;
Дамјановнћ Саво — 322;
Дач'мћ Јездимир — 201, 317, 318, 412, 456. 478, 479, 483;
Данилов Град — 449;
Даниловић Угљеша-Чокалнја — 132, 160, 220, 226, 244, 442, 452;
Данон Оскар-Јово — 7, 12, 14, 541;
Двор (на Уни) — 652;
Дебела Страна — 217. 218, 297, 308;
Деветак — 11, 107, 542;
Дедић Фикрет — 124, 125, 701;
Делевић Саво — 708;
Делић Расим — 593;
Делић Стеван — 45;
Делнице — 144;
Демировнћ Кадрија — 12;
Демировић Рагиб — 581;
Демировић Сејдо — 646;
Дерала — 491;
Дервент — 70, 74, 107;
Дервента — 636;
Десннца Илнја — 67, 234, 250. 286, 344, 394, 437;
Дешковић — 693, 707;
Дивин — 158, 159, 221. 407. 444, 446. 447, 505, 506. 513, 521;
Дивуша — 649;
Диклићи — 619;
Динара — 140, 283;

Добој — 118, 124, 125, 132, 133, 134, 135, 144, 209, 218, 219, 220, 243, 244, 328, 329, 330, 405, 406, 407, 413, 465, 467, 504, 621, 622, 623, 625, 626, 636, 673, 677, 678, 680, 701, 724, 741, 748, 751;
Добошница — 740;
Добричево — 158;
Добрљин — 548, 549, 561, 562, 649;
Добро Поље — 106, 416, 417;
Добро Село — 572, 668;
Добромани — 541, 582, 619, 620, 625, 636, 640, 673;
Довлићи — 240, 410, 416;
Докић Петар — 125, 701;
Дол — 450;
Домановићи — 691, 708, 724;
Дончић Иван — 726;
Доња Трлица — 247;
Допаске Г. — 312;
Дошен Илија — 60, 67, 95, 102, 208, 230, 235, 236, 237, 262, 288, 306, 364, 395, 400, 418, 436, 441, 464, 470, 471, 472, 473, 474, 485, 486;
Дошеновић Гојко — 259;
Драга Вода — 81;
Драгаљевац — 585, 683;
Драговић Јован — 450;
Драгосавац — 117;
Драготиња — 537;
Дрвар — 20, 21, 22, 25, 26, 45, 49, 50, 60, 67, 68, 82, 85, 89, 92, 100, 101, 102, 109, 130, 139, 142, 143, 150, 155, 161, 162, 166, 169, 174, 178, 181, 187, 188, 189, 193, 198, 218, 219, 231, 246, 247, 250, 251, 253, 258, 259, 260, 263, 288, 295, 296, 319, 323, 324, 335, 342, 343, 365, 367, 368, 371, 394, 396, 397, 399, 402, 403, 405, 415, 427, 431, 436, 437, 439, 454, 462, 463, 464, 471, 473, 474, 484, 486, 488, 489, 490, 491, 492, 496, 499, 502, 527, 529, 530, 558, 559, 572, 573, 624, 655, 656, 657, 681, 714, 715, 737, 747, 750;
Дрежник — 676;
Дренов Дол — 488, 589;
Дреновача — 303, 602, 649, 744;
Дреновић Урош — 233, 250, 291, 425, 486;
Дреново Тјесно — 675;
Дреша — 684;
Дрина (р.) — 683, 685;
Дринић — 43, 82, 83, 85, 89, 103, 120, 202, 342, 418, 471, 472, 484;
Дрињача (р.) — 569;
Дрињача (с.) — 118, 585, 625, 636, 637;
Дрља Јозо — 752, 754;
Дрниш — 529, 530;
Дробњаци — 222;
Дрозгометва — 391, 685;
Дубица — 26, 166, 403, 534, 573;
Дубовик — 594, 597, 650;
Дуботица — 713;
Дубочани — 221;
Дубочица — 694;
Дубоштнца — види Добошница
Дубровник — 97, 98, 136, 637, 668, 673, 686, 692, 693, 696, 697, 711, 712, 717, 724;
Дувно — 668;
Дугоњић Рато — 80, 96, 97, 98, 268, 272. 580, 587;
Дулиба — 229, 230, 235, 236, 237, 253;
Думоњић Мехмед — 600, 601;
Дураловић Бећир — 658;

Ђ

Ђаварине — 353;
Ђебић-Марушић — 570, 588, 592;
Ђедовача — 432;
Ђедовци — 540;
Ђерзић Мустафа — 456;
Ђерић Крсто — 450, 451;
Ђерић Радомир — 319;
Ђеч — 445;
Ђилас Ј. Петар-Перо — 45, 67, 305, 327, 328, 335, 385;
Ђокић Војислав — 106;
Ђокић Данило — 7, 12, 78, 540, 582. 585, 591, 661, 685;
Ђ\-шћ Момчило (поп) — 301, 303, 324;
Ђукић Илија — 207, 208, 337;
Ђукић Томо — 13;
Ђуковић Јован — 249;
Ђула Глава — 233;
Ђурашковић Милутин — 514, 522;
Ђуриковача — 484;
Ђуриновача — 83;
Ђурић Вјекослав — 451;
Ђурић Владо — 446;
Ђурић Милош — 332;
Ђуришић Симо — 332;

Е

Европа — 15, 17, 33, 36, 37, 38, 40, 55. 57, 94, 142, 145. 147, 155, 156, 157, 195, 458, 465;
Елета Стево — 580, 721;
Енгл Славко — 96, 97;
Енглеска — 36, 37, 38, 40, 55, 57, 142, 148, 155, 157, 159, 440. 450. 469. 657;
Ераковић Симо — 446, 451;
Еркић Томана — 117;
Ехлерс Јулиус — 648;

Ж

Жваље — 608;
Желјава — 676, 742;
ЖељЈезница (р.) — 728;
Жепа — 479. 684;
Жепче — 132;
Живинице — 505, 552, 604;
Жљебови — 8. 75, 79, 483. 539, 541, 576, 577, 581;
Жуљевнћ — 544, 545;
Жунови — 7;
Жута Главица — 82, 151, 304, 400, 438, 439, 455, 473, 485;
Жута Локва — 636:
Жутић Симеон — 616;

З

Заблаће — 594, 595 596;
Забрђе — 269;
Завала — 686, 690, 691, 692, ("96, 697. 698. 709. 710, 711, 713. 714;
Заваље — 594, 602, 648;
Завидовићи — 244, 329, 504, 625, 636, 701, 717, 724;
Завође — 631;
Заглавица — 342, 346;
Загреб — 4, 35, 56. 93, 140, 144, 184, 244. 245, 366, 371, 467, 513, 521, 532, 533, 537, 548, 550, 551, 568. 571, 579, 587, 589, 590, 598, 600, 601, 602, 607, 609. 611, 612, 617, 619, 621, 624, 625, 626, 629. 630, 631, 632, 637, 638, 639, 640, 641, 673, 676, 681, 695, 724, 728. 748;
Закленик — 620;
Засеље — 496;
Захрид — 726;
Збориште — 652;
Звечајград — 3;
Звијезда (пл.) — 547;
Зворник — 13, 201, 244, 374, 406 569, 625. 636, 674;
Згага — 534;
Згоњанин Жарко — 368;
Здени До — 67, 184, 287;
Зденци — 750;
Зеленгора — 320;
Земун (Нови Град) — 624, 625. 750
Зеница — 77, 97, 226, 269, 271, 478 574, 585;
Зец — 684;
Зечара — 707;
Зечја Глава — 713;
Зивлак Неђељко — 437;
Зигл Мијо — 675;
Змијанац — 514, 516, 517, 541;
Зови До — 159;
Зовик — 97, 587, 588;
Зорановнћн — 735;
Зорић Милан — 66, 84, 120, 167, 218, 275, 297, 307, 308, 309, 429, 430, 471. 596, 648. 737;
Зорнћ Раде — 60, 66, 99, 431, 432;
Зорна — 572;
Зрмања — 170, 529, 530, 624, 635;
Зујевина (р.) — 577, 580;

И

Иван Пл. — 244;
Ивањска — 530, 649, 651;
Иванчићи — 674;
Ивић — 622;
Ивић Пејо — 246;
Ивишић Фрањо — 580;
Ивковац Марко — 518;
Ивовац — 92;
Игман (пл.) — 98, 269. 272, 389, 390, 391, 392, 580, 587. 588, 746;
Илија (пл.) — 547, 694;
Илијаш — 97, 269;
Илијино Брдо —- 713;
Илић Блаж — 574;
Илић Васо — 333;
Илица — 56, 566, 580. 606. 734;
Исер Ђ\ро — 671, 695, 698, 702, 714, 715;
Италија — 15, 39, 56, 140, 465;

J

Јабланица (код Маглаја) — 329, 331, 618, 700, 701;
Јабука — 11, 721;
Јавор Пл. — 313;
Јаворани — 496;
Јаворје — 45, 109, 499;

Јаворова Коса — 342, 343, 485;
Јагањац — 498;
Јагаре — 496;
Јагић — 703;
Јадовник — 347, 421;
Јајце — 3, 19, 169, 178, 185, 189, 190. 193, 194, 244, 263, 276, 295, 303, 344, 355, 361, 393, 403, 404, 426, 433, 488, 491, 495. 496. 501, 503. 530, 561, 573, 589, 596, 625, 626, 627, 641, 650, 672, 681, 714, 716, 717, 724, 740;
Јакубовић Јусуф-Мрки — 372, 378, 379;
Јакуповић Рашид — 684;
Јакшић — 710;
Јанковци — 724;
Јанчаг — 283;
Јањ — 288, 291, 563, 589;
Јањило — 308, 656, 657, 744;
Јапра — 593;
Јарице — 648;
Јасен — 518, 519, 704;
Јасеник — 525, 526;
Јасеница — 582, 593, 650;
Јасеннца-Луг — 619, 640, 686, 691, 710, 711, 717;
Јахорина — 76, 137, 185, 201. 208. 239, 409, 478, 543, 547, 582, 605, 630, 645, 684, 700;
Јашаревић Џемил — 515;
Једначек — 551;
Једовник — 668;
Језеро (сек. Јајце) — 166, 169, 178, 181, 190, 193, 291, 488, 503, 589. 597, 641, 642;
Језеро (код Теслића) — 737;
Јелача — 611;
Јелашиновци — 53, 84, 462, 656, 657;
Јелица (шума) — 378;
Јелић — 623;
Јенгић — 607;
Јесенак Владо — 358;
Јесенак Павле — 358;
Јесенски Нарцис — 572;
Јефтовић Лазар — 585;
Јовановић Исо — 194;
Јовановић Јово — 238, 257, 275, 286. 288, 305, 306, 335, 431, 440;
Јовановић Јосип — 133;
Јовић Дгшан — 83, 84. 217, 234, 246, 247, 251, 252, 276, 291, 296, 415, 427, 436. 453;
Јогуница Аго — 126;
Јокановић — 97;
Јоловић Јанко — 13, 540;
Јоховац (оек. Дервента) — 622, 623, 678;
Јоховац (шума сек. Дервента) — 683;
Јошавка Д. — 27, 355, 362, 367, 496, 743;
Јошаница — 97, 368, 564;
Југ Антон — 716;
Југославија — 3, 4, 5, 6. 16, 17. 33, 36, 38, 40, 41, 42, 51, 52, 59, 79, 94, 110, 117, 142, 144, 145, 157, 165, 184, 195, 208, 244, 248, 266, 267, 332, 338, 357, 426, 449, 546, 558, 646:
Јунч Крава — 292;

К

Каблови — 496;
Кадина Вода — 169, 319, 320, 495. 741;
Кадинић Хасан — 594;
Кадињача — 304, 326, 327, 334, 400, 438, 455, 473, 485;
Кадић Химлија — 577, 581;
Кадрић Суљо — 353;
Казанци — 526;
Казаз Мухамед — 355, 362;
Кајан Касим — 542, 576;
Какањ — 96, 97, 98, 269, 271, 392, 514, 515, 522;
Какм\ж — 133, 199, 200, 330, 331, 740;
Калабач — 569;
Калабино Брдо — 103, 119;
Калашић Томислав — 615;
Калдрма — 143;
Калесија — 522, 570;
Калнновнк — 76. 77, 106, 240. 416, 417, 443, 521, 674, 734, 749, 751;
Каменград — 500, 744;
Каменица (сек. Дрвар) — 67, 86 87, 94, 109, 456;
Каменица (сек. Вишеград) — 661;
Каменица (сек. Сарајево) — 684;
Каменско — 456;
Капетановић Исмет — 219;
Капљув — 308. 455;
Капор Чедо — 452;
Капница — 400;
Карабгговић Едхем — 355, 363;
Карабеговић Осман — 368;
Карановац — 125, 133. 134. 330. 332 406, 407, 504, 625, 636, 677, 751;
Карановић Никола — 43, 85, 649, 675, 738;

Караула — 659;
Кардуна Андрија — 527, 528;
Карловац — 56, 144, 668;
Каурнђ Иван — 541;
Кватерник Славко — 56;
Келечевић Васо — 49;
Кесеровић Перо — 239, 240;
Кесић Си.мо — 49, 148;
Кецман Богдан-Танасије — 151;
Кецман Лазар — 45;
Кецман Миле — 45. 60. 66, 81, 82, 83, 95, 103, 139, 148, 471;
Кецман Никица — 67;
Кецман Пане — 169;
Кијево (еек. Книн) — 18, 714;
Кијево (сек. Сарајево) — 76, 240, 728;
Килибарда Мило — 704;
Кисељак — 77, 269, 392;
Кита — 704;
Кифнно Село — 521, 708;
Кладањ — 13, 93, 126, 244, 263, 269, 312, 313, 314, 317, 318, 390, 501, 503, 504, 581, 625, 636, 659, 660, 684. 685;
Кладуша В. — 649;
Класен Валтер (К!а8зеп) — 561;
Клашннце — 356, 361, 363;
Клековача — 342, 343, 485, 559;
Кленак (сек. Требиње) — 631;
Клиса — 253;
Клисура — 713;
Клишанић — 528:
Клокотовац — 54, 344, 396, 425;
Клупе — 740;
^•^рчци — 745;
Кључ (сек. Гацко) — 526;
Кљ\-ч (сек. При}гдор) — 19, 54, 84, 88. 115, 181, 203, 205, 234, 235, 296, 297, 298, 320, 323, 344, 356, 361, 362. 384, 386, 396, 425, 488, 523, 530. 558, 560, 572, 573, 594, 596, 598, 599, 608, 609, 610, 625, 648, 649. 672, 681, 716, 724, 741, 747, 750;
Кнежевић Никола — 752;
Кнежевић Обрад — 339;
Кнежевић Тодор — 332;
Кнежнна — 11, 77, 479, 600;
Книн — 18, 19, 54, 182, 303, 491, 527, 528, 529, 530, 573, 624, 635, 651, 669, 670, 673, 708, 714. 716, 724, 747, 750;
Книнска Крајина — 170, 325;
Кобиља Глава (сек. Гацко) — 513, 517, 525, 693, 706, 707;
Ковањ — 586;
Ковачевић Бориша — 202, 345, 397;
Ковачевић Видак — 450;
Ковачевић Душанка —• 371;
Ковачевић Мара — 333;
Ковачевић Мирко — 488;
Ковачевић Митар — 296, 320;
Ковачевић Стјепан — 515;
Ковачевци — 34;
Ковачићи — 312, 659;
Козара (пл.) — 26, 83, 181, 189, 193, 368, 371, 403, 492, 596, 604, 648, 649, 651, 652;
Козарац — 19, 28, 563, 651;
Козаруша — 648;
Козила — 120, 167, 230, 236, 297, 342, 418, 464, 470, 472, 474, 484, 485;
Козина J030 — 591;
Козлић Мустафа — 726;
Козлук (Г. и Д.) — 582, 683;
Којаковић Балдо — 498;
Кокори — 496;
J<окошија Мујо — 515;
Колунић — 85, 91, 103, 119, 204. 326, 435, 439;
Колунџија Мићо — 650;
Ком&рица — 623, 636;
Комљеновић Дујко — 604;
Кондић Бошко — 678;
Конрад Фердинанд — 558, 559;
Коњиц — 226, 409, 442 452;
Коњух (пл.) — 133, 135, 291;
Копачин — 526, 695, 696, 714;
Копито (пл) — 8, 11, 75, 107, 577, 581;
Копито (с.) — 661;
Копљеница — 54;
Копривица — 268;
Копривица Илија — 566, 578, 581;
Копривица Михаило — 450;
Копривице (с.) — 691;
Коран — 728;
Кореница — 146, 295, 419, 529, 624, 625. 673. 680. 716. 750;
Кордун — 144, 277, 303, 458;
Корита (сек. Гацко) 158, 505, 636, 673, 693, 707, 712;
Корита (код Бос. Грахова) — 170;
Корита (сек. Книн) — 103;
Коритна — 54;
Корјен (пл.) — 630;
Косо Алија — 756. 757;
Косо Шаћир — 498;
Косорић Перо — 76, 540, 564, 574, 576, 578, 581, 582, 645;
Косорић Радивоје — 476, 479;

Косорић Светозар •— 638;
Костајница — 26, 530, 534, 550, 551, 563, 571, 573, 611, 649;
Котао — 257, 274;
Котле Никола — 46, 49, 50, 63, 64, 65, 68, 69, 81, 95, 99, 101, 139;
Котор Варош — 355, 361, 362, 363, 496, 621, 738;
Которишће — види Котор Варош
Которско — 623;
Кохнић Алија — 615, 688;
Кочарин — 685;
Кочић Петар — 51, 142, 146;
Кошпић Бранко — 46;
Кошчица Душан — 355, 362, 740;
Крајновић Пајо — 44;
Крајновић Петар — 44;
Крам — 8, 12;
Крамер Село — 353;
Крбавица — 338, 388, 419;
Крбљине — 416;
Крестић Хрсто — 745;
Крешево — 226;
Кривокућа Триво — 344;
Крмине — 355, 362, 496, 604, 662, 663, 740, 741, 743;
Крњеуша — 88, 120, 138, 149, 161, 162, 182, 183, 184, 203, 238, 241, 304, 326, 334, 336, 350, 534, 664, 667, 676, 747, 750;
Крњија — 600;
Крстац (пл.) — 569;
Крстача — 513;
Крстиња — 602, 651;
Круменакер Карло — 660;
Крупа на Врбасу — 26, 357, 402, 403, 404, 495, 496, 503, 616, 617, 628, 650, 662, 663, 672, 681, 716, 722, 724, 740;
Крупац — 417, 734;
Крупић — 571;
Крушевица — 694;
Крушковац — 594;
Кршлак — 545, 564, 566, 574, 7.-5, 746;
Кукерда — 83, 84;
Кукобад Ђуро — 246;
Кукови — 283;
Кулен Вакуф — 19, 53, 54, 67, 68, 69, 129, 130, 143, 149, 170, 173, 230, 234, 235, 236, 237, 238, 251, 253 254, 260, 275, 295, 301, 302, 303, 305, 326, 335, 349, 381, 405, 431 440, 524, 558, 559, 560, 572 624, 636 «73, 680, 730, 734, 736, 737 747, 750;
Купрес — 233, 523;
Курија Бранко — 594:
Курија Јово — 594, 595;
Курилица Фабијан — 562;
Курилнђ — 658;
Курјевић М. Никола — 660;
Курозеб — 233, 234, 250;
Кусаче — 7, 317;
Кучера — 520;
Кучук Аган — 538, 562;
Куштравица — 11;

Л

Лажетић Анђелко — 270;
Лазић Јово — 332;
Лазић Недо — 332;
Лакиња — 694, 713;
Лакишић Енвер — 108;
Лакса Владимир — 185, 522, 530, 718;
Лалинац — 233;
Ланишге — 203, 432, 608, 743;
Лапац (Г. и Д.) — 57, 142, 170, 303, 338, 419, 524, 529, 560, 572, 602, 624, 635, 636, 673, 680, 716, 750;
Ластва (сек. Требиње) — 684, 691, 705;
Ластрић — 362;
Лашва — 269;
Лебршник (пл.) — 668;
Ледићи — 240, 410, 606;
Ленарић Душан — 358;
Лењинград — 286, 465;
Леон — 77;
Летица — 146;
Ливањско Поље — 573;
Ливно — 18, 54. 140, 144, 182, 247, 281, 283, 284, 285, 292, 295, 301, 380, 421, 523, 530, 560, 669, 695, 715;
Лика (с.) — 569;
Лнка —"39, 54, 56, 59. 67, 109, 110, 136, 139, 140, 142, 143, 145, 153, 154. 157, 169, 174, 182, 253, 254, 259, 260, 294, 295, 324, 332, 340, 383, 455, 458. 572;
Липа — 85 166, 236, 253, 254, 260;
Липац — 332;
Липик (шума) — 593;
Липље — 496:
Липник — 525:
Липовац — 496;
Лисина — 488;
Лич. Петрово Село — 624, 625, 676, 739;
Личани (с.) — 608, 648;

Личина Милаи — 593;
Личина Раде — 231, 355, 362;
Лишњак Марко — 609, 610;
Ловинац — 529, 624, 673, 681, 716;
Лозана (итал. генерал) — 703;
Локве — 588;
Лопаре — 118. 374, 582, 585. 617, 618, 625, 626, 636, 639, 672, 673, 681, 716. 724;
Лоскун — 744;
Лохово -— 651;
Лубурић Поље — 79;
Лука (Бос. Грахово) — 527;
Лука (сек. Сарајево) — 78, 96, 97, 200. 227, 269, 393;
Лукавац — 443, 513, 517, 520. 521;
Лукавачко Поље — 690, 693, 712;
Лукац — 714;
Лукић Михајло — 529, 534, 572, 668, 672, 729;
Лукић ЦвиЈетин — 332;
ЛУЊ — 725;
Лупљаница — 125, 407, 504. 622, 623, 636;
Лусићи — 740;
Лушци Паланка — 202, 561, 744;

Љ

Љевар Фнлип — 538, 562;
Љеска — 585;
Љешево — 269;
Љешљани — 26, 54. 193, 404, 503, 549, 573;
Љотић Димнтрије — 41, 110, 146, 469;
Љубачево — 357, 496, 597, 604, 662, 663;
Љубија — 26, 561;
Љубиње — 159, 222, 409, 450. 505, 541, 580, 637, 669, 671, 685. 691, 694, 695, 696, 697, 698, 706, 708. 724;
Љубово — 595;
Љубогошта — 721;
Љубомир — 516, 518, 519, 631, 704;
Љујић Војо — 272:
Љута Страна — 600;
Љуша — 288;

М

Маглај — 118, 124. 125, 132, 133, 134, 243, 244, 328, 406, 407, 465, 467, 504, 636, 673, 677, 679, 681, 701, 702, 717, 724, 744, 748, 751;
Маглајлнћ Шефкет — 355, 358, 362, 740;
Мађарска — 56;
Мажар Драго — 597;
Мажар Јосип-Шоша — 368;
Мазин — 143;
Мајевац — 623;
Мајевица Пл. — 126, 132, 200, 244, 318, 372. 377, 478, 618, 673;
Мајер — 711;
Мајетић — 692, 710;
Мајетић Богдан — 647;
Мајкић Јапра — 401;
Мајкснер — 694, 713;
Мајовски Стјепан — 585;
Макарска — 144;
Македонија — 15, 157. 522;
Малешевци — 219, 366;
Малешићи — 270;
Малншевић Милан — 353;
Ман. Рмањ — 559, 607;
Манџић Пашага-Мурат-Хаџи Мурат — 132, 135, 242, 245, 328, 331, 456;
Мањача — 344, 354, 396, 603, 650, 741;
Мањкаловић Томо — 73, 77, 227, 615, 630;
Маријанац Раде — 291;
Марин Драган — 368;
Маринковци — 34, 366;
Марић — 573;
Марић Јоле — 123, 204;
Марић Симо — 414;
Марковић Драгомир — 694. 713;
Марковић Иван-Ирац — 132;
Марковнћ Иво — 515;
Маркус J. — 526;
Мартић Ловро — 623;
Марчинковић Јозо — 575. 585;
Маслић Шаћир — 252, 293;
Масловаре — 355, 357, 361, 362;
Матагић — 571;
Маталузи — 651;
Матерић Илија — 45, 60, 66, 499;
Матијевача — 184, 398, 399;
Матијевићи (Мичијевнћи) — 313;
Матковић — 534, 571;
Махмутовић Халил — 683;
Мачковац — 373;
Машек — 567;
Медан Сава — 225, 451;
Медвјед Поток — 246;
Медено Поље — 82, 85, 89, 90, 91, 128, 166, 183, 198, 202, 230, 304, 305, 307, 308, 334, 335, 431, 433, 438, 439, 440, 461, 473;

Медједник (пл.) —• 377, 378, 611:;
Међеђе Брдо — 53;
Међулић — 525;
Међумурје — 52, 56, 458. 426;
Мека Груда — 221, 407, 514, 521, 542, 693, 706;
Мељиновац — 744;
Мемић Мехмед — 595;
Мемићи — 189, 354, 358, 360, 363, 403, 404, 495, 503, 616, 617, 649;
Менала Иван — 581;
Менић Заил — 580;
Месићи — 74, 107, 725, 726;
Метковић — 637, 673, 705, 724;
Мехина Лука — 754;
Меховић Мехо — 580;
Мецгер Јосип — 249, 534, 572, 695, 696, 714, 715;
Мизлер — 568, 590, 611, 622, 728;
Мијатовић Цвијетин — 132, 553, 568, 582;
Милашиновић Владо — 63, 64, 67;
Милашиновић Драгија — 306, 308, 430, 432, 439, 440, 455, 461, 471, 485;
Милинковић — 622;
Милиновић Божо — 549;
Милић Саво — 737;
Милићи — 567, 581;
Милошевић Слободан — 126;
Миљацка (р.) — 565;
Миљевићи — 456;
Миљевци — 562;
Мњковац — 133;
Миошићи — 615;
Мириловићи — 541;
Миричина — 134, 135, 625, 681, 716;
Мирковци — 724;
Мируше — 221, 225, 408, 705;
Мисије — 109;
Мисирача Душан — 561;
Мискин Васа — 514, 522;
Митров Војин — 355;
Митров Данко — 181, 273, 277, 285, 597;
Митровица (Сремска) — 625;
Митровић Ђуро — 457;
Михаиловић Дража — 12;
Михољача — 525;
Мичиводе — 542, 576;
Мишевићи — 270;
Млинарић Иван — 594;
Млиништа — 19, 230, 233, 246, 247, 250, 251, 252, 274, 276, 284, 285, 286, 291, 292, 298. 343, 344, 366, 380, 393, 394, 415, 425, 426, 453, 488, 489, 490, 491, 560, 561, 562, 573, 695, 696, 714, 715;
Мљечаница (поток) — 595;
Могорић — 143;
Мокро — 8, 31, 70, 74, 77, 79, 80, 106, 107, 111, 201, 208, 506, 564. 574, 577, 579, 581, 606, 625, 632, 636. 673, 748, 751;
Мокроноге — 258;
Морача Владо — 60, 66, 83, 90, 99, 473;
Морача Милутин — 44. 63, 64, 68, 69, 82, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 99, 101, 103, 105, 123, 127, 128, 130, 131, 149, 150, 182, 183, 187, 188, 205, 208, 218, 235, 237, 238, 257, 262, 275, 286, 288, 297, 305, 306, 309, 326, 337, 343, 346, 364, 400, 418, 420, 430, 436, 440, 441, 455, 460, 462, 464, 470, 471, 472, 473, 474, 485, 486, 499;
Морача Перо — 432, 500;
Морине — 513, 521;
Моровци — 650;
Москва — 42;
Моско — 518, 519, 690, 691, 703, 704;
Мостар — 108, 136, 158, 159, 208, 220, 222, 226, 269, 442, 443, 444, 446, 507, 522, 587, 637, 669, 670, 673, 690, 691, 693, 694, 695, 696, 697, 706, 708, 709, 710, 712, 713, 714, 717, 724, 749;
Мракодол — 550, 649;
Мрачај — 393;
Мркоњић Град — 166, 178, 190, 233, 236, 251, 276, 320, 344. 356, 359, 361, 362, 393, 396, 415, 425, 426, 434, 453, 454, 486, 488, 489, 490, 491, 503, 530, 562, 573, 642, 649. 722, 747, 750;
Мркоњић Петар — 146;
Мујагић Рашид — 580;
Муље — 517, 526;
Мусолини Бенито —- 14, 16, 17, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 116, 145, 146, 147, 156, 157, 422. 465, 466;
Мустапић Јозо — 595;
Мутевелић Мушан — 555;

Н

Надинићи — 693, 694, 712, 713;
Нађ Коста — 363, 491;
Небљуси — 143, 241, 594;

Невесиње — 158, 159, 222, 244, 408, 443, 451, 452, 505, 506, 512, 513, 520, 522, 526, 637, 669, 673, 674, 690, 693, 694, 695, 696, 698, 703, 706, 707, 708, 712, 713, 714, 749;
Недић Милаи — 56, 466, 469;
Ненадић Војин — 634;
Неправдићи — 12, 477;
Нерић Гојко — 319;
Нојберггр Стјепан — 573, 675;
Нехорићи — 74;
Николић Ђука — 332;
Николић Митар — 332;
Николић Стево — 332;
Никшић — 521, 684;
Нова Касаба — 581;
Новак — 539, 549, 552, 598, 599, 602, 605, 609, 611, 617, 627, 628, 642, 654, 663, 667, 676, 702. 723, 745;
Новаковић Грујо — 540,' 541;
Новаковић Нико-Лонго — 110, 146, 147, 155;
Нови Сад — 625;
Ново Село — 652;
Новосеоци — 477, 478;
Норвешка — 286;

Њ

Његановићи — 445;
Њемачка — 5, 168, 411, 465, 502, 556;

О

Обаљ — 749;
Ободник — 496;
Обреновић Мнкаило — 7, 12;
Обреновић Никола — 578;
Овчара — 233;
Огулин — 136;
Одеса — 465;
одред партизански Бирчански — 553;
одред герилски (партизански) Бјелај — 60;
одред партизански Бобољуске — 238;
одред герилски (партизански) Бравски Ваганац — 60, 67. 83, 88, 102, 150, 167, 181, 205, 307;
одред герилски (партизански) Бротња — 198;
одред герилски (партизанскн) Брувно — 141;
одред герилски (партизански) Бубањ — 198;
одред гепнлски (партизански) Бунаре — 435;
одред герилски (партизански) Видушки — 704;
одред партнзански Височки — 392;
одред герилски (партизански) Висуђ — 141;
одред герилски (партизанскн) Вођеница — 60, 67, 91, 207, 231;
одред герилски (партизански) „Волга" — 161, 342, 345, 418, 431, 435, 454, 464, 470, 471, 472, 484, 485, 737;
одред герилски (партизански) ,,Врбас" — 344, 396, 425;
одред герилски (партизански) Вребац — 141;
одред герилски (партизански) Врточе — 60, 67, 85, 131, 238, 306, 399, 431;
одред партизански Гајевски — 106;
одред герилски (партизански) Гламочки — 54, 433;
одред партизански Гласиначки — 12, 14, 107;
одред партизански Грабовачки — 93;
одред герилски (партизански) „Дакић" — 344;
одред герилски (партизански) Доњи Лапац — 141;
одред партизански „Звијезда" — 544;
одред партизански Игмански — 97;
одред герилски (партизански) Јаворје — 59, 60;
одред герилски (партизански) Јелашиновачкн — 88, 89, 161. 181, 203, 206, 274, 297, 306, 335, 340, 429, 432, 433, 463, 471, 485. 500, 595;
одред герилски (партизански) Калдрма — 141;
одред герилски (партизански) Каменица — 59, 60;
одреЈ партизански Копитски — 70, 73;
одред Први партизански крајишки — 650;
одред Други партизански крајншки — 368. 562, 652;
одред Трећи партизански крајишки — 233. 363, 630, 641;
одред Четврти партизански крајишки — 355;
одред герилски (партизански) Крњеуша — 60, 67. 88, 91, 206, 207;
одред герилски (партизански) Липе — 131, 162, 238;
одред герилски (партизански) Мазин — 141;

одред партизански Мајевички — 124, 132, 372, 683;
одред герилски (партнзански) Мартин Брод — 141;
одред герилски (партизански) Медено Поље — 43, 44, 60, 67, 68, 151, 236, 237, 238, 399, 400, 401, 431, 737:
одред партизански Милићки — 93;
одред герилски (партизански) Могорић — 141;
одред I герилскн (партизански) „Мућа" — 60, 66, 67, 82, 87, 104, 139;
одред герилски (партизански) Небљуси — 141, 241;
одред партизански Озренски — 124, 125, 132, 199, 209, 242, 328, 332, 456, 621, 622, 679, 701;
одред гернлски (партизански) Орашко Брдо (Орашачко Брдо) — 141, 253, 254, 397;
одред ггрилски (партизански) Осјеченица — 40, 60, 66;
одред партизански „Петар Кочић" — 488, 489;
одред партизански Пеуљскн — 421;
одред партизански Пливски (народна војска Плива) — 288;
одред герилски (партизански) Плитвичкн Љесковац — 188;
одред герилски (партизански) Прекајски — 46, 83, 84, 89, 102, 105, 148, 167, 182, 203, 205, 206, 217, 230, 274, 297, 342, 351, 367, 471, 485;
одред партизански Прачански — 70, 73;
одред герилски (партизански) Рисовац 60, 67, 88, 207;
одред партизански Рогатички — 12, 70;
одргд партизански Романиски — 12, 13, 70, 77, 99, 107;
одред партизански Семизовачки — 76, 96, 106;
одред партизански Сјевернохерцеговачки — 416, 417;
одред герилски (партизански) Смољана — 60, 67, 207;
одред герилски (партизански) Срб — 141;
одред герилски (партизански) „Стрела" — 342;
одред партизански Ступарски — 93;
одред герилски (партизански) Сува-]а — 60. 67, 91, 207, 306;
одред герилски (партизански) Теочак — 131;
одред партизанскн Требевићки — 76;
одред герилски (партизански) Трубар — 141;
одред партизански Тупанарски — 93;
одред герилски (партизански) Цвјетнић — 198, 238, 431;
одред партизански Цикотски — 93;
одред герилски (партизански) Црљивица — 49, 59, 60, 66;
одред герилски (партизански) Црни Луг — 141;
одред герилскн (партизански) Човка — 238;
одред герилски (партизански) Шгковац — 60, 66, 93;
одред Др\ти батаљона „Слобода" — 60, 66, 67, 82, 85, 99, 139, 304, 307, 308, 326, 348, 438;
одред Трећи батаљона .,Слобода" — 60, 67, 80, 81, 82, 83, 103, 127, 150, 151, 168, 420;
одред Четврти батаљона „Слобода" — 60, 67, 85, 90, 91, 128, 129, 131, 162, 166, 183, 202, 401;
одред Пети батаљона „Слобода" — 60. 67, 91, 129, 138, 149, 162, 184, 203, 207, 208, 398;
одред Шести батаљона „Слобода" — 399, 400, 438. 440, 473, 484;
Озрен (сек. Дервента) — 125, 132, 133, 331, 333, 677, 679, 680, 744;
Озрен (сек. Дрвар) — 284, 292, 380;
Озрен (сек. Сарајево) — 70, 201, 269. 409, 450, 606, 685;
Оклинци — 162, 217;
Округлица — 450;
Олово — 7, 456, 501, 503, 504, 542, 674, 685, 724;
Омарска — 28, 534;
Омербеговић Дервиш — 582;
Омериновић Мухо — 604;
Омеровић — 565, 579;
Омерчајић Хасан — 683;
Омиш — 144;
Ораховица — 259, 417;
Ораховљанин — 530;
Орашац — 253;
Орашје — 582;
Орашачко Брдо и Брдо Орашко види Орашко Брдо
Орашко Брдо — 143, 254, 260, 261, 350, 398, 428;

Орешковнћ Илија —- 578, 581;
Орешковић Марко-Крнтија — 141, 169, 338, 388, 419, 492;
Ормањ (пл.) — 270, 587, 754;
Орозовић Јово — 317;
Осеник — 752, 753;
Осијек — 551. 625;
Осјечани — 678;
Осјеченица — 85. 103, 104, 120, 128, 183, 202, 238, 304, 384, 439, 470;
Османовић Бајро — 357;
Островица — 734;
Острожац — 675;
Острожница — 594, 740;
Оташевац — 342, 346, 464, 470, 471, 499;
Отока — 593, 594, 651, 652;
Оточац — 529, 625;
Отрић — 38, 39, 40, 41;
Очијево — 141;
Оџак — 393, 715;
Ошве — 332;
Оштрељ — 22, 25, 43, 44, 45. 46, 49, 50. 57. 61, 64. 66. 69. 81. 82. 83, 84, 86. 87, 88, 89, 91, 92, 95, 99. 102, 103, 104, 105, 120, 127, 144, 148. 162, 167, 169, 181, 202. 206, 234, 236. 238, 257, 263, 274. 275, 277, 286, 287, 288, 297, 305, 307, 308, 327, 334, 336, 337, 342, 343, 345, 346, 371, 384, 385, 399, 405, 418, 431, 432, 435, 436, 455, 460, 462, 464, 469, 470, 471, 473, 474, 484. 491, 499, 502, 558, 559, 560, 572, 652, 654, 656, 657, 714, 736. 737, 738;
Оштрељски Врх — 102. 120;
Оштри Врх — 692, 713;

П

Павелић Др Анте — 5, 15, 16, 27, 28, 33, 35. 36, 37, 39. 40 41. 52, 55, 56, 57, 110, 116, 117, 118, 136, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146. 147, 152, 153, 154, 155, 156, 264 , 332, 422, 460, 467, 468, 505;
Павелић (пуковник) — 540, 543, 601 615, 618, 621, 633, 646. 687. 727;
Павнћ Јово — 44, 66. 203, 206;
Пзвлнћ Никица — 174;
Павловац — 594;
Павловић Петра — 498;
Павловић Фрањо —, 515;
Пазарић — 391, 577, 580, 582, 587, 588, 606, 685, 746, 753;
Пајчин Божо — 295;
Пакленица — 332;
Паланка (сек. Приједор) — 184;
Паланчиште В. — 563, 596. 651;
Пале — 11, 31, 76, 106, 107, 201, 208 239, 409, 478, 564, 606, 615, 625, 634, 636, 645, 646, 699, 728;
Палица Идриз — 604;
Пантош Миле — 320;
Папрађа (Папрача) — 552, 567;
Пасјак — 342, 484, 499;
Пауновац — 297, 308, 386, 396, 425, 462, 608, 648;'
Пацак — 318;
Пегановић — 738;
Педише — 77, 353;
Пелагић Васо — 51, 142, 146;
Первиз Ибрахим — 575;
Перић Мумин — 569;
Перншић — 444;
Пгрјановац (извор) — 737;
Перјасица — 673, 716, 750;
Перовић Лепа — Сека — 194, 220. 222, 226, 442, 446, 453;
Перушнћ — 529;'
Петрања — 550;
Пепићи — 312;
Петровићи Г. — 597;
Пећанац Богдан — 49, 123, 203;
Пећанац Коста — 112, 391, 412, 466, 469;
Пећанац Никола — 439;
Пеуље — 295;
Пешурићи — 685;
Пилауер Звонимир — 498;
Пилиповић Ђорђе — 45;
Пилиповић Марко — Мађука — 229, 253, 335;
Пилиповић Сава — 259;
Пијанхоџић Хасан — 597;
Пинџо Нећо — 391;
Пинџули — 621;
Пискавица — 28. 259;
Пиштаљине — 744;
Пјгновац — 7, 580;
Плана — 35, 159, 221, 407, 408, 445, 446, 447, 505, 541, 668, "689, 690, 693, 703, 705, 706, 708, 709, 711, 712;
Плаховићи — 659;
Плива (Пљева) — 291, 563, 630;
Плитвице — 529;
Плитвичка Језера — 140, 625, 676;
Плоча — 233, .348 492:
Плужнне — 521, 668, 674, 694, 713;
Пљевско Врело — 291;

Пљешевица — 738, 743;
Побрић Хајрудин — 754;
Подвитез — 699;
Подгорица (Титоград) — 521;
Подграб — 612, 615, 625, 634, 636, 637;
Подграђе (поток) — 749;
Подгрмеч — 148, 593;
Подкољчина види Поткалиње
Подлугови — 77, 96, 97;
Подновље — 623;
Подроманија — 11, 70, 74, 497, 578, 581, 625, 673;
Подови — 251, 342;
Подстијене — 582;
Полић Милош — 250, 252, 427, 437, 453;
Половина Гојко — 302;
Пољашевић Ратомир — 332;
Пољице — 541, 581, 619, 620, 691, 710, 711;
Понир — 496, 649, 673;
Понор — 596;
Поњ'гвић Савко — 251, 276, 288, 291, 425, 488;
Попара Миро — 225, 226, 446;
Попић Манојло — 389;
Поповић Миладин — 76;
Поповић Милорад — 450;
Поповић Стево-Распоп — 379;
Поповић Чедо — 243;
Попово Поље (Г.) — 541, 619, 620, 636, 686, 687, 692;
Попужи — 291;
Поступари (Ступари) — 117;
Поткалиње — 594, 650;
Поткрај — 738;
Потоци — 162, 167, 250, 342, 559, 594;
Правица Раде — 686;
Прача — 8, 11, 12, 73. 107, 477, 478, 612, 615, 685, 687, 721;
Превила (с. Сарајево) — 630;
Пређа Десо — 540;
Пређа Саво — 540;
Прекаја — 19, 148, 149, 169, 217, 218, 258, 342, 380, 436, 437, 489, 491, 499;
Прењ — 668;
Преодац — 249, 252;
Прерад Марко — 515;
Пресиека — 651;
Прибинић — 496;
Придјел (Приђел) — 332;
При>ебој — 624, 676, 716;
Пријевор — 706;
Приједор — 3, 19, 25. 26, 27. 28, 54, 58, 144, 173, 193, 263, 402. 403, 461, 502, 529, 530, 534, 537, 558, 560, 563, 572, 573, 608, 648, 651, 654, 696;
Прилука — 668;
Приморје (Хрватско) — 37, 56, 136, 153, 154, 458, 668;
Принцип Гаврило — 51, 142, 146;
Принцип Слободан-Огљо — 69, 98, 115, 202, 210, 226, 227, 239, 240, 272, 392, 393, 540;
Притока — 675;
Пркоси — 53, 229, 253;
Прњавор (сек. Прњавор) — 356, 361, 363, 402, 405, 504;
Прњавор (сек. Бања Лука) — 663;
Прозор — 226;
Пропотић — 756;
Прпић Јозо — 358, 363;
Пузигаћа Лука — 258;
Пустопоље — 74;
Путица Ђоко — 686;
Пухача Милан — 254, 259, 261, 398;
Пуцар Ђуро-Стари — 28, 58, 168, 174, 177, 194, 220, 363, 372, 405, 496;
Пученик — 650;
Пушићи — 582;

Р

Равна Гора — 291;
Равнице (сек. Костајница) — 649;
Равнице (Бос. Крупа) — 652;
Равно (Херцеговина) — 450, 541, 620, 691, 692, 697, 709, 710, 711, 717;
Радава — 553;
Радаслића Гај — 246;
Радић (В. и М.) — 203, 231. 241, 350, 384, 428, 594, 650, 651, 675, 742,
Радић Раде — 355. 363;
Радићи — 56;
Радичевић Мијо — 577, 581;
Радоја Крсто — 54, 246;
Радоја Тривун — 246;
Радојчић Митар — 332;
Радојчић Ристо — 332;
Радошевић Лазо — 438;
Радошевић Стево — 385, 438;
Рађеновић — 303, 324;
Разбој — 455;
Рајић Јозо — 577, 581;
Рајловац — 98, 390;
Ракани — 54;

Раките — 756;
Ракић Видосав — 44;
Раковица — 97, 271, 566, 578, 581, 750;
Рамић Атиф — 741;
Ранковци — 580;
Раскршће (сек. Дрвар) — 105;
Раскршће (сек. Коњиц) — 77, 269, 392;
Растова Главица — 304, 326, 327, 334, 400. 433;
Растовача — 202, 203, 304;
Растуша — 744;
Ратковић Фрањо — 537;
Ратково — 319, 386, 396;
Рацуне — 663;
Рашнновац — 138, 206, 304, 306, 308, 326, 327, 334;
Ревеник — 455;
Редирбашић Хабија — 356;
Рђуша (шума)- -— 233. 234, 250, 260;
Рекавица — 495;
Релић — 31;
Рељево — 564;
Реновица — 11, 31. 106, 107, 478, 687;
Репач Тахир — 581;
Ргпушница — 496;
Ресановцн — 339, 347, 348, 349, 351, 352, 383, 386, 393, 394, 421, 422, 492;
Ресеновача — 342;
Реш Јулије — 519;
Рибник — 19, 54, 84, 189, 250, 276, 296, 298, 319, 344, 386, 425, 503, 594. 609, 610, 649;
Риги Антун (ШеЋО — 696;
Рижа (на Романији) V- 476, 477;
Ријека (Саничка) — 88, 500, 608, 648, 739, 741;
Риље — 513, 520, 521;
Риоца — 707;
Рипач — 241, 253, 649, 651, 673, 675, 676, 681, 716, 724, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 747, 750;
Рипачки Кланац — 19, 69, 149, 173, 238. 254, 260, 285, 397, 441, 473, 649;
Рисова Греда — 334;
Рисовац — 120, 149, 170, 184, 336;
Ритошић — 623;
Ријечица — 332, 625, 701, 741;
Рогатица — 7, 8, 11, 12, 73, 74, 75, 107, 210, 409, 477, 479, 540, 577, 580, 582, 591, 601. 637, 638, 673, 685. 687, 725, 726, 727;
Родић Гојко — 234, 252, 415;
Родић Јо₃о — 389;
Родић Милан — 268, 270. 271, 392;
Родић Радивоје — 130- 138, 184;
Родић Славко — 43, 44, 83, 85, 90 91, 99, 123, 127, 128, 131, 138, 150*- 151, 162, 166, 168, 183, 184, 25о! 286, 303, 309, 337. 427, 473;
Роквић Душан — 60, 67, 82, 87, 127 484;
Роквић Мане — 44, 60. 67, 84, 85 91, 120, 139, 304, 326, 345, 384, 433 438, 439, 440, 471;
Романија (пл.) — 7, 11. 13, 31, 32 70, 77, 78. 79, 98, 107, 185, 2оГ 208, 240, 243, 269, 272, 313, 332, 353, 392, 409. 465, 467, 477, 478, 479, 483, 497, 506, 540, 543 , 547, 565, 632, 700;
Роре — 291, 491;
Руданка — 622, 748;
Рудановац (Рогиновац) — 306, 418 472;
Рудинг (сек. Требиње) — 541;
Рудице — 54, 562;
Ружица (с.) — 542, 576;
Ружића Драга — 434;
Рујан — 284;
Рујишка — 500;
Рујиште (с. Вишеград) — 684;
Рукавина Бранимир — 692, 710, 713;
Румлер — 529, 534, 571, 572, 573, 597;
Рунић Мирко — 455;
Рупчић — 662;
Рушчић — 640, 684;

С

Сава (р.) — 3;
Савић Бранко — 552;
Савић Војо — 437;
Савчић Милош — 540;
Салић Геза — 585;
Самарџија Лазар — 615;
Самарџић Петар — 444, 451;
Сана (предио) — 3, 534:
Сана (р.) — 432, 538, 562, 571, 572, 610;
Саница (р.) — 53, 88, 89;
Саница (Г. и Д.) — 203, 206, 230, 234, 500, 502, 560, 572, 595, 608, 648;
Сански Мост — 27, 53, 54. 123, 169, 173, 181, 193, 217, 235, 340, 368, 384, 386, 404, 405, 485, 500, 530, 558, 561, 572, 655, 656, 658;
Санџак — 108, 136, 661;

Сарајево — 8, 11, 13, 74, 76, 77, 79, 96, 97, 98, 107, 111, 112/124, 125, 134, 135, 144, 184, 185, 186, 226, 240, 243, 244, 264, 269, 272, 389, 390, 392, 409, 413, 442, 479, 480, 504, 506, 507, 513, 514, 516, 517, 520, 521, 522, 523, 524, 530, 534, 539, 540, 541, 542, 543, 545, 553, 556, 564, 565, 566, 567, 570, 574, 575, 577, 579, 580, 581, 582, 583, 586, 587, 590, 592, 600, 605, 612, 617, 619, 622, 625, 630, 631, 632, 633, 636, 638, 640, 645, 646, 673, 681, 682, 686, 687, 689, 692, 701, 702, 716, 717, 718, 721, 724, 725, 728, 734, 741, 746, 748, 749, 756;
Сводна — 530, 537, 538, 539, 562, 649, 651;
Север — 603;
Семберија — 683;
Сем^ћ — 582, 590, 591, 661, 685;
Семизовац — 76, 80, 98, 112, 268, 269, 272, 390;
Сењ — 636;
Симић Љубо — 332;
Симић Милан — 332;
Симовић Милан — 577, 581, 756;
Симовнћ Раде — 615;
Сињ — 144, 244, 530, 560, 669, 696, 705;
Сисак — 144, 563, 597;
Ситница — 54, 296, 320, 344, 356, 361, 362, 393, 394, 396, 415, 425, 488, 495, 594, 596, 598, 599, 608, 625, 629, 672, 681, 716, 724, 742, 747, 750;
Ситница (пл.) 547, 690, 712;
Снцилија — 286;
Сјеверско — 726;
Сјетлина — 31, 73, 75, 479, 581, 582, 612, 615, 634, 688, 689, 751;
Скакавац — 334, 336;
Скакавица (пл.) — 363;
Скатовица — 496;
Скендер Вакуф — 355, 361, 362, 403, 404, 597, 603, 604, 637, 723, 747, 748, 750;
Скиповац — 332;
Скоботно — 704;
Скоко Вуле —707;
Скокови — 292, 415, 491;
Скочај (В. и М.) — 602, 738, 739, 743;
Слав. Брод — 125, 144, 504;
Слав. Пожега — 488;
Славонија — 136, 225, 409;
Слано — 692;
Словенија — 15, 36, 37, 244, 385;
Слуњ — 662;
Смодеј — 710;
Смоленск — 286;
Смољана — 67, 129, 130, 148, 149, 236, 306, 308, 336, 384, 385, 414, 431, 461, 463;
Снијежница — 374, 693, 708;
Совјетски Савез (Русија — СССР) — 5, 6, 17, 33, 36, 37, 38. 40, 57, 13о, 142, 145, 147, 148, 155, 157, 195, 219, 245, 267, 317, 333, 404. 449, 450, 460, 468, 469, 556, 557, 657, 711;
Соколац — 8, 11, 12, 14, 31, 73, 75, 77, 107, 111, 201. 353, 406, 497, 506, 539, 540, 542, 577, 578, 581, 600, 632, 637, 638, 683;
Соколовићи — 8, 576;
Соколово — 396;
Сомборац Томо — 594;
Сомишље — 602;
Сочковац — 330, 331;
Сочо — 618;
Спајић Чазим — 585;
Сплит — 19, 144. 244, 247, 626, 714;
Спргча (р.) — 134, 407, 678, 740;
Срб — 143, 572, 624, 635, 673, 680, 716, 750;
Србија — 14, 36, 41, 112, 136, 141, 142, 144, 145, 146, 155, 184, 286. 317, 374, 378, 412, 483, 546, 678. 683, 684;
Срдић Ђуро — 45;
Срдић Марко — 596;
Срдић Р. Стеван — 339;
Сребрннца — 118, 208. 244, 263, 317, 406, 503, 625, 637, 682;
Србдњс _ 755*
Срнетица — 19, 104, 105, 162, 167, 203, 205, 217, 229, 230, 274, 275, 288, 297, 342, 418, 435, 436, 454, 455, 559;
Стабонца — 652;
Стајна — 634;
Стајница — 747, 750;
Стамбулчић — 7, 73, 74, 75. 76, 201, 615, 687, 688, 689, 700, 756;
Станар Мићо — 8, 31, 73, 78;
Станаревић Теодор — 357;
Станић Ријека — 678;
Станишић Љубомир — 577;
Станишић Милош — 249;
Станковић Шућур — 580;
Станови — 314;

Старетина — 170, 248, 281, 283, 292, 596, 668;
Стари Мајдан — 306, 402;
Стевандић Мирко — 258;
Степен — 526, 706, 707;
Стијена (с.) — 744;
Стијене (Црвена и Орлова) — 70, 74, 77, 201, 406, 409, 478;
Стојановић Др Младен — 85, 368;
Стојановић Петар — 332;
Стојнић Велимир — 284. 285, 292, 293, 340, 384, 427, 460;
Столац — 158, 208. 222, 447, 501, 505, 620, 669, 691, 693, 694, 696. 697, 707, 708, 711, 713, 724;
Стражбеница — 81, 120;
Стражница — 519;
Страњнк — 283, 295;
Стратнна — 27;
Стријежевица — 329;
Стрмуца — 573;
Струганица — 84;
Стублина — 389;
Ступари (Г. и Д.) — 313, 314, 625;
Сl·ботица (код Бање Луке) — 495, 738, 742;
Суваја — 54, 120, 183. 184, 203. 230, 236, 336, 593;
СУВО Поље — 135, 329, 330, 332, 741, 751;
Сувовићи — 158;
Судићи — 577;
Суљетовић Мехмед — 245;
Сумболек Мујо — 581;
Сурјан — 357, 361;
Гуха Чесма — 685;
Сухача — 403;
Сушак 136;
Сушица (пл.) — 553;

T

Табанци — 683;
Тавија — 550, 649;
Тадић Бранко — 45;
Тадић Симо — 60, 67, 85, 91, 120, 139;
Тарковац — 675;
Тартаља — 630. 6.31. 638. 639. 640;
Тарчин — 391, 752, 753, 754;
Тедин Хан — 744;
Текућица — 330, 332;
Теочак — 254, 260, 377;
Теслић — 132, 244, 356, 359. 361. 362, 495, 622, 744;
Тнсов Врх — 342;
Тисовац — 616;
Тито-Броз Јосип — 169, 404;
Тиса Милош — 34, 284, 433;
Тичево М. •— 421;
Тодић — 437;
Тодић Петар — 333;
Тодоровић Бошко — 412;
Тодоровић Војо — 276, 293, 427, 491;
Томнславград вндн Дувно
Томић М. Бранко —- 576;
Томић Станко — 714;
Томшек Штефан — 722, 723, 740;
Топић Јерко — 551;
Топић Перо — 45;
Топла Коса — 203, 217, 229, 230. 236 297;
Топуско — 649;
Травник — 136, 226, 264, 368, 456 . 566, 578, 581, 590, 625, 626, 627, 672, 673, 681, 716;
Трбук — 125, 126, 135, 329, 330, 332, 504, 701;
Требава — 133, 677. 679;
Требевић — 76, 80, 106, 112, 201, 208, 272;
Требиње — 158, 159, 221, 244, 408, 505, 511, 514, 516, 518, 619, 620, 625, 631, 636, 668, 673, 684. 690, 691, 703, 704, 705, 706, 710, 711, 712, 717, 727;
Трескавац — 694;
Трескавица Пл. — 210;
Трикић Васа — 499;
Тркља Лазар — 450;
Трњани — 623;
Трниниħ Милан — 86, 162, 182, 238, 257, 343, 346, 455;
Трново — 76. 106, 416 417, 544, 545, 576. 603, 728, 748 751;
Трогир — 244;
Трубар — 143;
Трупац — 653;
Трусина — 158, 222, 225, 408, 450, 451, 505, 506, 513, 521, 547, 693, 706, 707, 708;
Тудић Петар — 733;
Тузла — 70, 112, 125, 126, 132, 133, 134, 135, 199, 208, 242, 243, 244, 245, 264, 265, 312, 313, 314, 318, 329, 330, 331, 333, 372, 373, 374, 377, 406, 407, 413, 467, 504. 552, 570. 581, 582, 618, 625, 626, 636, 637, 672, 673, 674, 676, 678, 684, 724, 741, 748, 751;
Тук — 287, 304, 306, 308. 326;
Тулунчић Сулејман — 610;

Тунгуз — 417;
Турија — 125;
Турковићн — 621, 686;
Турска — 453;

Ћ

Ћамо — 586;
Ћапа Стево — 437;
Ћетковић Владо — 491;
Ћорковача (шума) — 594;
Ћослије — 34;
Ћукови — 253, 651;

У

Убовићи — 233, 251, 252, 436;
Увала — 204, 217, 229, 230;
Угљевик — 378;
Удбина — 146, 529, 624, 625, 636, 673, 680, 681, 716, 750;
Ужице — 477;
Укрњица — 744;
Улишњак — 700;
Улобић — 239;
Улог — 521, 674, 713, 749;
Умићевић Зага — 371;
Уна (р.) — 530, 550, 571, 572, 650;
Унац (р.) — 572;
Уништа — 170;
Урије — 737;
Усора — 125, 132, 133, 219, 406, 413, 504, 677, 678;
Устипрача — 11, 726, 727;
Ушивак — 391;

Ф

Фазлагић Кула (на сек. Кула Фазлагић) — 525;
Фазлагић Сафет — 498;
Фалат Август — 589;
Фатница — 158, 222, 445, 447, 506;
Фатничко Поље — 159, 505;
Фејзић Сулејман — 587;
Ферзановић Војко — 272;
Ферјанић Иван — 518;
Феркић Б. — 623;
Фигел Алекса — 550, 551, 563;
Филајдић Рудолф — 733;
Фојница (сек. Гацко) — 513, 521, 524, 526, 693, 694. 717;
Фојница (сек. Коњиц) — 226, 264;
Фоча — 11, 106, 451:
Фрагнер Јосип — 659;
Француска — 244;
Франк Андрија — 596;
Фужине — 144;

Х

Хаверић Џавнд — 264;
Халапићи — 249;
Хамовић Владислав — 450;
Хамовић Раде — 31, 216;
Хан Дервент — 574, 579, 683;
Хан Кола — 319, 320, 355, 356, 361. 362, 486, 495;
Хан Крам — 483;
Хан Љубогошта — 565, 748;
Хан Обођаш — 625;
Хан Пешурић — 582;
Хан Пијесак — 7, 8, 11, 70, 74, 75, 111, 144, 201, 208, 312, 332, 456, 483, 503, 504, 554, 580;
Хан Стијеница — 73, 75, 201, 585, 586, 615, 638;
Ханбрдо — 661;
Хандле Фердинанд — 650;
Хар Макс — 245;
Харачић — 575;
Хасандедић (ннг.) — 635;
Хасић Авдага — 660;
Хаскић Мустафа — 550, 551, 563;
Харачнћ — 575;
Хацнћ Џемал — 684;
Хаџић Касим — 354. 360;
Хаџић Хусеин — 245;
Хаџићн — 270. 391, 582, 585, 588. 746;
Хашанн — 593;
Хендек — 659;
Херцеговина — 3, 4. 5, 6, 33. 35, 36, 108, 111, 136, 144, 153, 157, 165, 185, 186, 195, 208, 220, 222, 225, 263, 264, 265, 266, 267. 332, 405, 407, 409. 410, 411, 412, 442, 443, 444, 445, 446, 447. 450, 458, 465, 466. 468, 501, 505, 506, 507. 513, 522, 541, 545, 546, 580, 638, 668, 672. 682, 689, 711, 747;
Хитлер Адолф — 15, 16, 17, 35, 36, 38. 40, 42, 109. 116, 117, 136. 141, 145, 146, 147, 156, 157. 266, 465;
Хоџабеговић Мустафа — 515;
Хоџић Мустафа — 745;
Хоџићи — 707;
Хотичина — 353 Г*
Храњевац — 661, 685;
Хргар — 241;
Хрват. Костајннца — види Костајница
Хрватска — 5, 36. 116. 117, 136, 146, 225, 244, 266, 294, 458;
Хружа Анте — 513;

Х\м — 158, 505, 619, 720, 640, 686; 687, 690, 691, 692, 697, 698, 709, 710, 713;
Хумо Авдо-Бане — 158, 160;
Хусановић Екрем — 740;
Хусина — 265, 467, 504;
ХусићИ — 358, 361;
Хусковић Мустафа-Каро — 159;

Ц

Цазин — 602;
Цапарде — 552;
Царево Поље — 488;
Цвијетковић Звонимир — 704;
Цвитковнћ Миљенко — 320, 323, 496;
Цвјетнић (В. и М.) — 348, 432;
Цетин Град — 602;
Цетиње — 521;
Цехић Хусеин — 737;
Цигановић — 43;
Цирковић Саво — 737;
Црвањ (пл.) — 668;
Црквено — 203, 320, 396;
Црљивица — 109, 169, 572;
Црна Вода — 656;
Црна Гора — 15, 36, 37, 108, 136, 144, 145, 155, 157, 159, 222, 244, 443, 444, 446, 448, 449, 450, 451, 452, 466, 512, 521, 546, 684;
Црна Долина — 651;
Црна Ријека — 738;
Црнац — 34;
Црни Врх — 390;
Црни Луг — 18, 144;
Црни Поток — 25, 66, 502;
Црнковић — 638;
Црнотина — 271. 272;

Ч

Чабак Благоје — 268;
Чађавица — 54, 344, 386, 396, 402, 403;
Чаић Малкан — 12;
Чајићи — 530;
Чакић Ахмет — 590;
Чале М. Божо — 752;
Чапље — 204, 341;
Чапљина — 691;
Чапразлије — 697;
Чардак — 234, 251, 252. 436, 453;
Чаушевић СулеЈман — 658;
Чачинци — 750;
Чврснница — 668;
Чеко Душан — 217, 435, 454;
Челар Елеутерије — 704;
Челар Здравко — 60, 67, 91, 129, 183, 184, 207, 236, 326, 337, 342 485;
Челвић Милан — 389;
Челебић (сек. Сплит) — 560, 696 714;
Челебнћ (сек. Жабљак) — 697;
Челинац — 357, 648, 697, 743, 744;
Челић — 372, 377, 581, 582, 625, 636, 639, 683;
Чемерница (шума) — 604;
Чемерно (пл.) — 668;
Ченгић Осман — 517;
чета Бањачка — 221, 408;
чета Босансконовска — 368;
чета Прва за Босанску Крајину — 354, 361, 599, 616, 628, 649, 662, 663, 722, 740, 742, 743;
чета Буквичка — 704;
чета Варешка — 76, 77, 271;
чета Височка — 268;
чета Власеничка — 201;
чета Вогошћанска — 389;
чета Гајевска (за везу) — 69, 74, 76, 77, 98;
чета Прва гласиначка — 74, 75, 478, 479, 638;
чета Друга гласиначка — 479, 725;
чета Гуч^ево-сочичка —• 480, 725;
чета Дубичка — 561, 595;
Чета Дубочанска — 408, 690;
чета Игманска — 76, 77, 268, 269, 270, 272, 389, 390, 746, 752;
чета Кијевска — 76, 238, 240, 416, 417. 728, 734;
чета Кнежинска — 479, 638;
чета Копитска — 74, 75, 77, 201, 638;
чета Љубомирска — 408, 690;
чета Масловарска — 355;
чета Мирушка — 221, 408;
чета Мокрањска — 74, 75, 111, 201, 409, 479;
чета Новско-љешанска — 562, 647, 649, 738;
чета Озренска (Романиског партизанског батаљона) — 390, 480;
чета Паљанска — 76, 238, 240, 416, 417, 685;
чета Подринска — 477;
чета Прачанска — 74, 75, 79, 201, 227, 238, 240, 409, 413, 477, 478, 479. 685, 687, 688, 699, 721, 756;
чета Прекајска — 167;
чета Приједорска — 368;
чета Раковичка — 76, 77, 269, 271;
чета Рогојска — 76, 416, 417;

чета Романиска — 74, 75, 77, 106, 111, 201, 479, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 585, 586, 600, 605, 634, 638, 725, 751;
чета Трећа романиска — 7, 13;
чета Семећка — 479, 480, 725;
чета Семизовачка — 76, 77, 268, 269, 270, 271, 272, 390, 392, 544, 566, 578. 581, 699, 755;
чета Соколовићка — 479, 725;
чета Требевићка — 106, 137, 239;
чета Црновршка — 735;
Чечава — 744;
Човић Јованка — 371;
Човка — 229, 253;
Чоле Божо — 757;
Чолић Иван — 756;
Чолић Љубоје — 358;
Чукурица — 69;
Чучево — 306;

Џ

Џаферагић Ејуб — 659;
Џаферовић Ебиб — 751;
Џикић Махмут-Маха — 159;
Џиле — 567;

Ш

Шабац — 625;
Шајиновац (Шаиновац) — 138, 398;
Шакота Слободан — 694, 709;
Шалановнћ Јунуз — 616;
Шанин Гај — 566, 578;
Шапци — 615;
Шаренац Бошко — 8, 612, 615;
Шаренац Млађен — 11;
Шарић Исмет — 575, 585;
Шарић Шимун — 615;
Шатор (пл.) — 668;
Шахбеговићи — 479;
Шева Милан — 92;
Шеварлије — 701, 741;
Шејић Хамет — 587;
Шековац — 80, 81, 82, 103, 105, 119, 128, 257, 342, 435;
Шековићи — 476. 542, 553, 567;
Шибеник — 19, 144, 624, 625;
Шиљак Енвер — 245;
Шиљеговић Бошко — 368;
Шимић Фрања — 694, 713, 714;
Шипашно (Шнпачно) — 525;
Шиповица — 526;
Шипово — 169, 189, 190, 285, 286, 291, 488, 503, 597, 641, 642, 736, 740;
Шипраге — 741;
Шиша (пл.) — 610;
Шишац — 406;
Шкипина Радомир — 615;
Шкорић Ристо — 616;
Шкорић Тоде — 616;
Шкрипнна Ђуро — 417;
Шкртић Вјекослав — 590;
Шкундрић Петар — 161, 167, 206, 595, 648, 651;
Шљемена — 499;
Шњеготина (Г. и Д.) — 355, 358, 363, 495, 595;
Шобадин-е — 541;
Шобат Б. — 123;
Шобатовац — 307, 308, 461;
Шобић Мирко — 102;
Шолаја Симо — 233, 291, 425, 436, 453, 454, 736;
Шошкић Бранко — 93, 314;
Шоштарић — 589;
Шпанија — 156, 243;
Штанцер Славко — 532, 533, 534;
Штрбац Ђуро — 103, 203, 204;
Штрбина — 307;
Шћеница — 713;
Шујица — 668;
Шука Гојко — 540;
Шуковићи — 500;
Шуме — 636, 686;
Шушњар — 133;
Шушњел Иван — 608;

САДРЖАЈ

Страна

Предговор — — — — — — — — — — — — — — — V
Напомене редакције — — — — — — — — — — — — XV

г I

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВНИ 1941 ГОДИНЕ

I

Документа партиских организација
и партизанских јединица

Проглас Покрајинског комитета КПЈ за Босну и Херцеговину од маја 1941 године — — — — — — — — — — — 3
Извјештај командира Треће романиске партизанске чете од 6 августа 1941 год. Штабу Сарајевске области о раду на организацији партизанских јединица и изведеним акцијама — — 7
Проглас Штаба герилских одреда за Срез Босанско Грахово и околину од 7 августа 1941 године — — — — — — — 14
Текст партнзанске заклетве у Босни — — — — — — — — 17
Извјештај Информационог бироа Штаба герилских одреда за Срез Босанско Грахово и околину од 7 августа 1941 год. о борбама у Босанској Крајини — — — — — — — — — — 18
Чланак из „Герилца" број 2 од 7 августа 1941 год. о организацији и раду првих органа народне власти у Босанској Крајнни — 20
Извјештај секретара Обласног комитета КПЈ за Босанску Крајину од 12 августа 1941 год. Покрајинском комитету КПЈ за Босну и Херцеговину о борбама у Босанској Крајини и о стању партиске организације у Бањој Луци и другим градовима — — 22
Извјештај Хагана Бркића од 14 августа 1941 год. Покрајинском комитету КПЈ за Босну и Херцеговину о борби протнв Нијемаца на путу Соколац — Мокро и неуспјелом нападу на Сјетлину 31
Писмо партизана Сарајевске области од 14 августа 1941 год. муслиманима Источне Босне — — — — — — — — — — 32
Извјештај „Герилца" о акцијама против непријатеља око Гламоча — 34
Проглас руководства Народноослободилачког покрета за Херцеговину од августа 1941 год. домобранским војницима — — 35
Проглас Штаба герилских одреда за Срез Босанско Грахово и околину од августа 1941 године — — —• — — — — — 36
Уводник „Герилца" бр. 5 од 19 августа 1941 год. поводом преговора „личких претставника" са талијанским окупаторима у Отрићу 38
Наредба Штаба герилских одреда за Срез Бос. Грахово и околину од 19 августа 1941 год. руководству герилских одреда Среза Бос. Петровца за појачање будности према непријатељским агентима — — — — — — — — — — — — — 43

Извјештај Команде гернлскнх одреда Среза Босанског Петровца од 19 августа 1941 год. Штабу герилских рдреда за Срез Босанско Грахово и околину о саставу командног кадра и наоружању герилског одреда у Јаворју — — — — — — 45
Наредба Руководства герилских одреда Среза Босанског Петровца од 19 августа 1941 год. за организовање мјесне народне власти 46
Наређење Руководства герилских одреда Среза Бос. Петровца од 19 августа 1941 год. Команди герилских одреда Црљивица о дужностима политичког комесара и командира и појачању будности према непријатељским агентима — — — — — 49
Чланак из „Рерилца" бр. 5 о народном збору одржаном у селу Бастасима 10 августа 1941 године — — — — — — — 50
Извјештај Информационог бироа Штаба герилских одреда за Срез Бос. Грахово и околину од 19 августа 1941 год. о борбама у Босанској Крајини — — — — — — — — — — 53
Проглас Штаба герилских одреда за Срез Босанско Грахово и околину од августа 1941 године — — — — — — — — 55
Писмо секретара Обласног комитета КПЈ за Босанску Крајину од августа 1941 год. Светозару Вукмановићу-Темпу — — — 58
Наредба Штаба Првог батаљона „Слобода" од 20 августа 1941 год. о реорганизацији герилских одреда са подручја Оштреља и Босанског Петровца — — — — — — — — — — 59
Наредба Штаба Првог батаљона „Слобода" од 20 августа 1941 год. за сређивање болнице у Оштрељу — — — — — — 63
Наредба Штаба Првог батаљона „Слобода" од 20 августа 1941 год. командирима подручних герилских одреда за редовно подношење дневних извјештаја о стању и активности одреда — — 64
Упутство Штаба Првог батаљона „Слобода" од 20 августа 1941 год. политичким комесарима одреда за политички рад у јединицама 65
Извјештај Штаба Првог батаљона „Слобода" од 21 августа 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о реорганизацији подручних герилских одреда — — — — — — — — — — — — 66
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 21 августа 1941 год. Команди Четвртог герилског одреда за постављање засједа на комуникацијама и успостављање везе са личким одредима 68
Извјештај Штаба Сарајевске области од 22 августа 1941 год. Покрајинском комитету КПЈ за Босну и Херцеговину о реорганизацији партизанских јединица, изведеним акцијама и војно-политичкој ситуацији на подручју области — — — — — 69
Извјештај политичког комесара Сарајевске области од августа 1941 год. о борби код Мокрог и ситуацији на Романији — — — 79
Упутство Штаба Првог батаљона „Слобода" од 22 августа 1941 год. Команди Трећег герилског одреда за политички рад с муслиманима и обавјештење о рушењу жељезничке пруге код Горње Санице — — — — — — — — — — — — 80
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 23 августа 1941 год. Команди Трећег герилског одреда за напад на непријатељски положај Буковача — Шековац — — — — — — — — 81
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 23 августа 1941 год. командиру Трећег герилског одреда о садејству са Првим и Другим герилским одредом — — — — — — — — 82
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 23 августа 1941 год. Команди Трећег герилског одреда за нападање непријатељског транспорта на путу Бос. Петровац — Бравско — — 83

Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 23 августа 1941 год. Командн Прекајског герилског одреда за извођење акција на комуникацији Бос. Петровац — Бравско — Кључ —- — 84
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 23 августа 1941 год. Команди Четвртог герилског одреда за посједање положаја код Осјеченице и онемогућавање продора домобрана за Дрвар 85
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 23 августа 1941 год. командама подручних герилских одреда за упућивање делегата на конференцију у Каменици — — — — — — 86
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 23 августа 1941 год. Команди Првог герилског одреда „Мује" за одбрану Оштреља — — — — — — — — — — — — — 87
Извјештај Штаба Првог батаљона ..Слобода" од 23 августа 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о изведеним акцијама и непријагељским прнпремама за напад на Оштрељ — — — — — 88
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 23 августа 1941 год. Команди Четвртог герилског одреда за напад на домобранску чету код Оштреља —- — — — — — — — — — 90
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 24 августа 1941 год. Четвртом герилском одреду за садејство при одбрани Оштреља и преношење наређења Петом герилском одреду за вршење препада на Бос. Петровац — — — — — — — 91
Обавјештење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 24 августа 1941 год. Команди герилског одреда у Ивовцу о борбама код Оштреља и захтјев за садејство и упућивање помоћи — — 92
Писмо Команде партизанских одреда на сектору Кладањ од августа 1941 год. муслиманима о опсједнутом Кладњу — — — 93
Писмо жена и омладинки Дрварског подручја од августа 1941 год. борцима народноослободилачких герилских одреда — — 94
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 25 августа 1941 год. политичком комесару Трећег герилског одреда за хитно пребацивање једног вода на положај код Оштреља — —- 95
Извјештај политкомесара Сарајевске области од 25 августа 1941 год. Покрајинском комитету КПЈ за Босну и Херцеговину о стању у Семизовачком партизанском одреду и извршеним акцијама против окупатора и усташа — — — — — — 96
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 25 августа 1941 год. Команди Другог герилског одреда за гоњење разбијене усташко-домобранске војске код Бос. Петровца и чврсто држање положаја -— — — — — — — — — — — — — 99
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 26 августа 1941 год. за достављање дневних извјештаја и упутство за раздиобу поклона које је упутио одбор жена из Дрвара — — — 100
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 26 августа 1941 год. Команди Трећег герилског одреда за чишћење шуме код Оштреља од разбијених непријатељских дјелова и прикупљање разбацаног ратног материјала — — — — — — 102
Извјештај Герилског информационог бироа о борбама Првог батаљона „Слобода" против усташа и домобрана на сектору Босанског Петровца од 23 до 26 августа 1941 године — — — 103
Обавјештење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 26 августа 1941 год. о резултатима борби око Оштреља — — — — — 105
Извјештај политичког комесара Сарајевске области од августа 1941 год. Покрајинском комитету КПЈ за Босну и Херцеговину о стању партизанских одреда и чета на територији области — 105

Чланак нз „Герилчевог радио-диевника" од 27 августа 1941 год. о значају стварања слободне територије у Бос. Крајини и Лици — — — — — — — — — — 109
Извјештај команданта Сарајевске области од 27 августа 1941 год. Штабу Народноослободилачких партизанских одреда за Босну и Херцеговину о војно-политичкој ситуацији п изведеним акцијама — — — — — — — — — — — — — 111
Одговор Штаба Тузланске области од августа 1941 год.' усташком команданту мјеста у Власеници поводом позива да партизани положе оружје _ — — — — — — — — — — 116
Извјештај Штаба Првог батаљона „Слобода" од 28 августа 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о бројном стању и наоружању и о предузетим мјерама на сектору батаљона — — — — 119
Извјештај Махмута Бушатлије-Бодина од августа 1941 год. Светозару Вукмановићу-Темпу о војно-политичкој ситуацији у Тузланској области — — — — — — — — — — — 124
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 29 августа 1941 год. команднру Трећег гернлског одреда за упућивање људства ради формирања инжињериских група — — — — 127
Упутство Штаба Првог батаљона „Слобода" од 29 августа 1941 год. Команди Четвртог герилског одреда о начину дејства против непријатеља — — — — — — — — — — — — — 128
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 29 августа 1941 год. Командиру Петог герилског одреда за постављање засједа и рушгње водовода код Смољане — — — — — — — 129
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" командиру Четвртог герилског одреда за постављање засједа на путу Бихаћ — Петровац — — — .— — — — — — — — — — — 131
Извјештај политнчког комесара Озренског НОП одреда од 30 августа 1941 год. Штабу Тузланске области о борбама на подручју одреда — — — — — — — — — — — — — 132
Позив Штаба Сарајевске области од 30 августа 1941 год. Хрватима и муслиманима Сарајевског и Рогатичког сргза за приступање Народноослободилачкој борби ' — — _ — — — 135
Извјештај Команде Требевнћке чете од 30 августа 1941 год. Штабу Сарајевске области о борби против усташа на Јахорини — 137
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од августа 1941 год. Команди Петог герилског одреда за напад на Крњеушу — 138
Писмо политичког комесара Првог батаљона „Слобода" од 30 августа 1941 год. политичким комесарима герилских одреда за упућивање делегата на збор у Дрвару — — — — — — — 139
Извјештај о савјетовању и резолуција делегата Народноослободилачких герилских одреда за Западну Босну и Лику од 31 августа 1941 године — — — — — — — — — — — — — 139
Обавјештење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 31 августа 1941 год. Команди Прекајског ггрилског одреда о смјени његовог људства на положајима према Бос. Петровцу и резултатима акција код Бравског Ваганца и Смољане — — _ — — 148
Упутство Штаба Првог батаљона „Слобода" од 31 августа 1941 год. Команди Трећег герилског одреда за борбу против непријатеља из засједа — — — — — — — — — — — — — 150
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 31 августа 1941 год. Командиру Трећег герилског одреда за напад на Виојлу — 151

Проглас Народноослободнлачког одбора Западне Босне и Лике од 31 августа 1941 год. поводом покушаја окупатора да разбије борбено јединство народа — — — — — — — — — 152
Проглас Народноослободилачког одбора Западне Босне и Лике од 31 августа 1941 год. италијанским војницима — — — — 156
Извјештај Авде Хума од септембра 1941 год. о војно-политичкој ситуацији на територији Источне Херцеговине — — — — 158
Извјештај Штаба Првог батаљона „Слобода" од 1 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о резултатима борби на сектору Крњеуша — Бос. Петровац — Бравски Ваганац — — 161
Проглас Ттаба Сарајевске области од 1 септембра 1941 год. муслиманима Рогатичког и Сарајевског среза поводом четничких пријетњи — — — — — — — — — — — — 165
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 1 септембра 1941 год. командиру Четвртог герилског одреда за минирање пута и обавјештење о акцијама осталих одреда — — — — 166
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 1 септембра 1941 год. командиру Трећег герилског одреда за постављање засједа на жељезничкој прузи и цести код Доњег Бравска — 167
Извјештај команданта Дрварске бригаде од 2 септембра 1941 год. Обласном комитету КПЈ за Босанску Крајину о развоју устанка на подручју бригаде — — — — — — — — — 168
Недјељни извјештај Штаба НОП одреда за Босанску Крајину од 2 септембра 1941 год. Штабу НОП одреда за Босну и Херцеговину о ситуацији око Мркоњић Града, Јајца и Дрвара — 178
Наредба Штаба Првог батаљона „Слобода" од 2 септембра 1941 год. командама Јелашиновачког и Трећег герилског одреда о начину расподјеле заплијењеног ратног материјала и обавјештење о резултатима борби Четвртог и Петог одреда — — 181
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од септембра 1941 год. Четвртом герилском одреду за осигурање положаја и постављање засједе код Осјеченице — — — — — — 183
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 2 септембра 1941 год. Команди Петог герилског одреда за дејство на непријатеља из засједа — — — — — — — — — — — 184
Проглас Штаба НОП одреда Босне и Херцеговине од септембра 1941 год. муслиманима и родољубима Босне и Херцеговине 185
Наредба Штаба Првог батаљона „Слобода" од 3 септембра 1941 год. о вођењу сталне евиденције људства и опреме, начину расподјеле заплијењеног материјала и сабирању љ^етине — 186
Обавјештење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 3 септембра 1941 год. партизанском одреду у Плитвичком Љесковцу о борбама око Бос. Петровца — — — — — — — — 188
Извјештај секретара Обласног комитета КПЈ за Босанску Крајину од 4 септембра 1941 год. делегату Централног Комитета КПЈ о раду партиске организације и извршеним акцијама — — 189
Упутство Штаба Сарајевске области од 4 септембра 1941 год. за мобилизацију људства и организацију рада у јединицама и на терену — — — — — — — — — — — — — 194
Чланак из „Герилца" бр. 6 од 6 септембра 1941 год. о успјешном нападу на непријатељски логор код Врточа — — — — 198
Извјештај команднра чете у Бос. Петровом Селу од септембра 1941 год. команданту Озренског НОП одреда о извршеном нападу на жељезничку станицу Петрово Село — — — — 199

Извјештај Штаба Сарајевске области од 5 септембра 1941 год. Покрајинском комитету КПЈ за Босну и Херцеговину о извршеннм акцијама и о напорима за организовање сарадње са четницима — —• — — — — — — — — — — — 200
Извјештај Штаба Првог батаљона „Слобода" од 5 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о резултатима борби и закључцима са састанка политичких секретара у батаљону — — — 202
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 5 септембра 1941 год. Команди Трећег герилског одреда за затварање пута Кључ — Петровац и рушење жељезничке пруге у Грмечу — 205
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 5 септембра 1941 год. воднику Вођеничког вода - - - - — — — — — — 207
Извјештај „Герилца" бр. 6 од 6 септембра 1941 год. о борбама и акцијама партизанских НОП одреда Босне и Херцеговине 208
Обавјештење команданта Сарајевске области од 6 септембра 1941 год. Покрајннском комитету КПЈ за Босну и Херцеговину о резултату напада на Рогатицу — — — — — — — 210
Наређење Штаба Босанско-херцеговачке НОП бригаде од 6 септембра 1941 год. за извршење реорганизације јединица и упутство за рад руководећег кадра — — — — — — — 210
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 6 септембра 1941 год. Команди Прекајског герилског одреда за распоред и начин дејства — — — — — — — — — — — — 217
Извјештај оекретара Обласног комнтета КПЈ за Босаиску Крајину од септембра 1941 год. делегату ЦК КПЈ Светозару Вукмановићу-Темпу о ослобођењу Добоја — — — — — — — 218
Извјештај Обласног штаба за Херцеговину и Лепе Перовић од септембра 1941 год. Штабу НОП одреда за Босну и Херцеговину о војно-политичкој ситуацији у Херцеговини — — — 220
Извјештај команданта Сарајевске области од 8 септембра 1941 год. Штабу НОП одреда за Босну и Херцеговину о акцијама Требевићког батаљона и примједбе у вези с формирањем и надлежношћу Босанско-херцеговачке бригаде — — — — — 226
Наређење Штаба Сарајевске области од 8 септембра 1941 год. за организацију унутрашњег живота, учвршћење дисциплине и подизање одговорности старјешинског кадра — — — — 227
Извјештај Штаба Првог батаљона „Слобода" од 8 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о акцијама и даљим задацима 229
Извјештај Штаба герилских одреда Крупа и Сана од 8 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о грешкама Вођеничког герилског одреда и потреби помоћи у оружју — — — — 231
Извјештај Оперативног штаба партизанских одреда на сектору Млиништа ол 8 грптрмбра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о распореду јединица и борбама — — — — — — — 233
Писмо Штаба 11рво4- оатаљона „Слобода" од 8 септембра 1941 год. Штабу герилских одреда Крупа и Сана о ситуацији и најважнијим задацима — — — — — — — — — — — 234
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 8 оептембра 1941 год. Команди Четвртог одреда за упућивање појачања на положај Топла Коса — Козила и достављање извјештаја о протеклим борбама — — — — — — — — — — — 236
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 8 септембра 1941 год. командама Четвртог одреда, Одреда у Бобољускама, Великом и Малом Цвјетнићу и Осредцима за распоред снага 237

Извјештај команданта Сарајевске области од 8 септембра 1941 год. о борбама Требевићке, Паљанске, Прачанске и Кијевске чете 239
Извјештај Штаба партизанских одреда у Небљусима од 8 септембра 1941 год. о борби код Бравска — — — — — — — 241
Директивно писмо Махмута Бушатлије комесару Озренског НОП одреда од 9 септембра 1941 године — — — — — — 242
Извјештај Штаба батаљона герилских одреда за Гламоч од 9 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о распор«ду јединица за борбу против усташа на подручју Гламоча и реорганизацији одреда у батаљон — — — — — — — — 246
Извјештај Штаба батаљона герилских одреда за Гламоч од 9 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о италијанско-усташкој понуди преговора и ријешености батаљона на одлучну борбу против њих — — — — — — — — — 248
Извјештај Штаба партизанских одреда за Млиништа и околину од 9 сепгембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о стању на свом сектору — — — — — — — — — — — — 250
Извјештај Штаба партизанских одреда за Млиништа и околину од 9 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о стању на сектору Млиништа — Гламоч — — — — — — — — 251
Извјештај Штаба партизанских одреда у Брду Орашком Дрварске бригаде од 9 септембра 1941 год. о борбама за ослобођење Кулен Вакуфа — — — — — — — — — — — — — 253
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" Дрварске бригаде од 9 септембра 1941 год. командиру Првог одреда за напад на Буковачко Брдо и спречавање продора према Оштрељу — 257
Извјештај Народноослободилачког одбора Прекајске општине Штабу Дрварске бригаде од 9 септембра 1941 год. о избору чланова Народног суда и припремама за народни збор — — — — 258
Приједлог Штаба Рисовачког батаљона Дрварске бригаде од 9 септембра 1941 год. за реорганизацију одреда и постављање командног кадра — — — — — — — — — — — — — 259
Извјештај Штаба Рисовачког батаљона од 9 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о запосиједању Рнпачког Кланца и оскудици у оружју и муницији — — — — — — — — 260
Наредба Штаба Првог батаљона „Слобода" од 9 септембра 1941 год. за извршење закључака са ранијих савјетовања Штаба батаљона и команди одреда — - - — — — — — — — 261
Проглас Покрајинског комитета КПЈ за Босну и Херцеговину од септембра 1941 год. народу Босне и Херцеговине и припадницима домобранских јединица — — — — — — — — 263
Извјештај Хасана Бркића од септембра 1941 год. Покрајинском комитету КПЈ за Босну и Херцеговину о формирању Семизовачке, Игманске и Височке партизанске чете и о војно-политичкој ситуацији на томе подручју — — — — — — — 268
Обавјештење Штаба Дрварске бригаде од 10 септембра 1941 год. Штабу Рибничких партизанских одреда о формирању Штаба НОП одреда за Босанску Крајину — — — — — — — — 273
Извјештај Штаба Првог батаљона „Слобода" од 10 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о покретима усташа и домобрана на сектору Првог и Другог одреда и пристизању непријатељских појачања у Бравско — — — — — — 274

Наређење Штаба Дрварске брнгаде од 10 септембра 1941 год. команданту партизанских одреда са подручја Млиннштa за извршење раније постављених задатака, успостављање везе са сусједнним одредима и садејствовање према Бравску — — — 276
Наређење Штаба Дрварске бригаде од 10 септембра 1941 год. Штабу Гламачког батаљона о ставу према италијанско-усташкој понуди преговора, онемогућавању непријагељског продора на слободну тернторију и промјени назива одреда — — — 278
Обавјештењ« Штаба Дрварске брнгаде од 11 септембра 1941 год. о формирању и надлежности Штаба партизанских одреда за Босанску Крајину — — — — — — — — — — — — 282
Наређење Штаба Дрварске бригаде од 11 септембра 1941 год. Штабу батаљона „Старац Вујадин" за спречавање надирања непријатеља ка Ливну, реорганизацију одреда и одржавање контакта с далматинским партизанима — — — — — — 283
Наређење Штаба Дрварске бригаде од 11 септембра 1941 год. Штабу Гламочког батаљона за напад на Озрен и Гламоч и осигурање пута Ливно — Гламоч — — — — — — — — 284
Обавјештење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 11 септембра 1941 год. политкомесару о раду осталих чланова штаба на сређивању јединица и о резултатима борбн код Шипова и Млиништа — — — — — — — — — — — — — — 285
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 11 септембра 1941 год. Команди Петог одреда за непрекидно нападање непријатеља ради слабљења његових снага према Оштрељу — — 287
Извјештај Команде Пливских партизанских одреда од 11 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о борбама на сектору Јањ — Плива и ослобођењу Шипова — — — — — — 288
Извјештај Штаба Гламочког батаљона од 11 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о продору непријатеља на Озрен, запосједању нових положаја и несташицн муниције — — 292
Наредба Штаба Дрварске бригаде од 12 септембра 1941 год. о измјенама у командном саставу Штаба Гламочког батаљона и упућивању политичког комесара бригаде за сређивање стања У њему — — — — — — — — — — — — 293
Наређење Штаба Дрварске брнгаде од 12 септембра 1941 год. Штабу батаљона „Старац Вујадин" за учвршћење веза са далматинским одредима и спречавање продора непријатеља на ослобођену територију — — — — — — — — — — — — 294
Извјештај Штаба Рибничких НОП одреда од 12 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о борбама код Млиништа и несташици муниције — — — — — — — — — — — — 296
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 13 септембра 1941 год. Прекајском партизанском одреду за минирање пута Бравско — Петровац и спречавање продора непријатеља према Оштрељу — — — — — — — — — — — — 297
Наређење Штаба Дрварске бригаде од 14 септембра 1941 год. Штабу Рибничкнх партизанских одреда за опкољавање Кључа, упутство о начину утрошка и добијања муниције, и обавјештење о ситуацији на другим секторима — — — — — 298
Наргђење Штаба Дрварске бригаде од 14 септембра 1941 год. Штабу батаљона личких НОП одреда за подношење извјештаја о стању на подручју батаљона и за стезање обруча око Бихаћа, и обавјештење о снтуацији послије четничке издаје — 302

Упутство Штаба Првог батаљона „Слобода" од 14 оептембра 1941 год. Штабу Другог батаљона Дрварске бригаде за посједањ« и утврђивање положаја према Петровцу — — — — — 304
Наређење Штаба Првог батаљона ..Слобода" од септембра 1941 год. Команди Четвртог одреда за борбу против усташа и домобрана на просторији Бравско — Бравски Ваганац — Оштрељ 305
Наређење Штаба Првог батаљона ..Слобода" од 14 септембра 1941 год. командама Четвртог и Петог одреда и одреда Бравски Ваганан зд сппечаваље гр^пиган^ непоијатељских снага у Петровцу и њиховог напада на Оштрељ — — — — — 307
Упутство Штаба СараЈевске области од 15 септембра 1941 год. за организовање и сарадњу војно-територијалних органа и органа народне власти на ослобођеноЈ- територији — — — 309
Извјештај Штаба НОП одреда за Тузланску област од 15 септембра 1941 год. ПЈтабу НОП одреда за Босну и Херцеговину о борбама против усташа у Власеннчком и Кладањском срезу и о односима са четницнма — — — — — — — — — 312
Писмо замјеника команданта партизанских одреда за Босанску Крајину од 15 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о стању на подручЈ'у Рибничког батаљона — — — — — 319
Наредба Штаба Дрварске бригаде од 15 септембра 1941 год. за рад на учвршћењу јединица и појачану активност против италијанских окупатора и њихових плаћеника —• .— — — — 323
Наређење Штаба Дрварске бригаде од 15 септембра 1941 год. Штабу Другог батаљона за распоред батаљона и начин његовог вођења борбе — — — — — — — — — — — — 326
Извјештај ПЈтаба Озренског НОП одреда од 15 септембра 1941 год. Штабу Тузланске области о учвршћењу јединица и борбама око Маглаја, Добоја и Грачанице — — — — — — — 328
Проглас Штаба Озренског НОП одреда од септембра 1941 год. народу Озренског краја — — — — — — — — — — 332
Извјештај оперативног официра Штаба Првог батаљона „Слобода" од 15 септембра 1941 год. Штабу батаљона о извршеном обиласку Другог, Четвртог и Петог одреда — — — — — 334
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од септембра 1941 год. Команди Петог одреда за вршење енергичних акцнја у позадини нгпријатеља који напада Оштрељ — — — — 336
Наређгње Штаба Дрварске бригаде од 16 септембра 1941 год. Штабу батаљона Личких партизанских одреда о поступку према заробљеним домобранима — — — — — — — — — — 338
Наређење Штаба Дрварске брнгаде од 16 септембра 1941 год. за ступање у борбу против италијанског окупатора и обавЈ'ештење о борби код Ресановаца — — — — — — — 339
Наређењг Штаба Првог батаљона ..Слобода" од 16 септембра 1941 год. партизанском одреду у Јелашиновцима за рушење пруге Бравско — Сански Мост — — — — — — — — — — 340
Извјештај Штаба Првог батаљона „Слобода" од 16 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о закључцима са састанка чланова штаба батаљона у вези с евентуалним повлачењем партизанских одргда на нове положаје — — — — — — 342
ИзвјештаЈ' Штаба партизанских одреда за Рибник и околину од 16 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о нзвлачењу опкољеног непријатеља из Млиништа — — — — — — 343

Извјештај Штаба Првог батаљона „Слобода" од 16 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о акцији код Бравска и предлог за евакуацију материјала из Оштреља — — — — — 345
Наређење Штаба Дрварске брнгаде од 17 септембра 1941 год. Штабу батаљона „Старац Вујадин" за примјену партизанске тактнке у борби против италијанских окупатора — — — — — 347
Наређење Штаба Дрварске бригаде од 17 сепгембра 1941 год. Штабу Другог батаљона за штедњу муниције и обавјештење о резултатима борби код Ресановаца — — — — — — — 348
Наређење Штаба Дрварске бригаде од 17 оептембра 1941 год. Штабу партизанских одреда у Брду Орашком за дејство према Бихаћу у садејству са партизанским одредима Крупа и Сана — 350
Наређење Штаба Дрварске бригаде од 17 септембра 1941 год. Штабу одреда у Прекаји за борбу против шверцера и шпијуна и обавјештење о борбама против Италијана код Ресановаца — 351
Обавјештење Штаба Романиског НОП батаљона од 17 септембра 1941 год. о пресуди шпијунима и дезертерима Народноослободилачке борбе — — — — — — — — — — — 353
Извјештај политичког комесара Прв« чете за Бос. Крајину од 17 септембра 1941 год. секретару Обласног комитета КПЈ за Бос. Крајину о реорганизацији одреда, политичком раду и борби код Мемића — — — — •— — — — — — — — 354
Извјештај Команде Прве чете за Бос. Крајину од 17 септембра 1941 год. секретару Обласног комитета КПЈ за Бос. Крајину о извршеним акцнјама — — — — — — — — — — — 361
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 17 септембра 1941 год. политичком комесару Петог одреда за растурање летака међу домобранским војницима — — — — — — — — 364
Извјештај Штаба Гламочког батаљона од 17 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о покушају усташког гарнизона у Гламочу да преговара са партизанима — — — — — — 365
Извјештај Штаба НОП одреда у Прекаји од 17 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о слању оружја на оправку — — 367
Извјештај секретара Обласног комитета КПЈ за Босанску Крајину од септембра 1941 год. делегату ЦК КПЈ другу Светозару Вукмановнћу-Темпу о војно-политичкој ситуацији на подручју области — — — — — — — — — — — — 368
Извјештај Штаба Мајевичког НОП одреда од септембра 1941 год. Штабу Тузланске области о акцијама одреда од 10 августа до 11 септембра 1941 године — — — — — — — — 372
Упутство Штаба Дрварске бригаде од 18 септембра 1941 год. Штабу Гламочког батаљона у вези с усташко-домобранским понудама за преговоре и наређење за напад на Гламоч — — — 379
Писмо Штаба Дрварске бригаде од 18 септембра 1941 год. Штабу батаљона партизанских одреда за Лику о циљевима и задацима народноослободилачког покрета — — — — — — 381
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 18 септембра 1941 год. командиру Четвртог одреда за формирање јуришног одреда ради извођења брзих и нзненадних акшпа на правцима Босански Петровац — Бравско и Бравско — Сански Мост — 384
Наређење Штаба Дрварске бригаде од 18 септембра 1941 год. Штабу Рибничког партизанског батаљона за затварање праваца и комуникација Кључ — Босански Петровац и Кључ — Чађавица и обавјештење о резултатима борбе против Италнјана код Ресановаца — — — — — — — — — — — 386

Наређење Штаба Дрварске бригаде од 18 септембра 1941 год. Штабу Личког партизанског батаљона за спровођење заробљених домобрана у Крбавицу — — — — — — — — — '— 388
Извјештај Штаба Семизовачког батаљона од 19 септембра 1941 год. Штабу Сарајевске области о стању у јединицама батаљона и изведеним акцијама — — — — — — — — — — — 389
Наређење Штаба Дрварске бригаде од 19 септембра 1941 год. Штабу Оперативног сектора Млиништа за рушење жељезничке пруге Јајце — Млиништа и обавјештење о борбама против Италијана и усташа код Ресановаца, Бравског, Ситнице и Бање Луке — — — — — — — — — — — — 393
Наредба Штаба Првог батаљона „Слобода" Дрварске бригаде од 19 септембра 1941 год. о промјени назива „герилски одред" у „партизански одред" и „политички секретар" у „политички комесар" — — — — — — — — — — — — 395
Извјештај Штаба Рибничког батаљона од 19 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о распореду и војно-политичком стању батаљона — — — — — — — — — — — 396
Извјештај о морално-политичком стању јединица и ситуацији на сектору партизанских одреда у Брду Орашком Дрварске бригаде од 19 септембра 1941 године — — — — — — — 397
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 19 септембра 1941 год. Команди Петог партизанског одреда за посједање положаја Голо Брдо — Шаиновац — Матијевача и обавјештење о формирању Шестог партизанског одреда — — — — — 398
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 19 септембра 1941 год. Врточким партизанским водовима за формирање Шестог одреда и посједање положаја Кадињача — Растова Главица — Крњеуша — — — — — — — — — — — — 400
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 19 септембра 1941 год. Команди Четвртог партизанског одреда за спровођење заробљених домобрана у Штаб НОП одреда за Босанску Крајину — — — — — — — — — — — — — 401
Извјештај секретара Обласног комитета КПЈ за Бос. Крајину од септембра 1941 год. делегату ЦК КПЈ Светозару Вукмановићу-Темпу о војно-политичкој ситуацији у Бос. Крајини — 402
Извјештај Штаба НОП одреда Босне и Херцеговине о борбама и акцијама босанско-херцеговачких партизанских одреда против окупатора и домаћих издајника — — — — — — — 405
Упозорење Штаба НОП одреда Босне и Херцеговине од 20 септембра 1941 год. о најновијим политичким маневрима окупатора 410
Изјава Штаба НОП одреда Босне и Херцеговине од 20 септембра 1941 год. о условима сарадње са самосталним четничким одредима — — — — — — — — — — — — — 412
Похвала Штаба НОП одреда за Босну и Херцеговину Прачанској чети и Озренском батаљону за успјешно изведене акције на жељезничким линијама Сарајево — Вишеград, Сара}ево — Брод и Добој — Тузла — — — — — — — — — — 413
Наредба Штаба Дрварске бригаде од 20 септембра 1941 год. о стављању млинова у селу Смољани под контролу партизанских команди — — — — — — —• — — — — — — 414
Извјештај Штаба партизанских одреда за Млиништа и околину од 20 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о војно-политичкој ситуацији око Гламоча — — — — — — — 415

Извјештај Штаба Требевићког батаљона од 20 септембра 1941 год. Штабу Сарајевске области о акцијама Рогојске, Кијевске и Паљанске чете и припремама за напад на Калиновик — — 41&
Наређење Штаба Првог батаљона ,,Слобода" од 20 септембра 1941 год. Команди Партизанског одреда „Волга" за одбрану линије Бравски Ваганац — Бравско — — — — — — — — 418
Упутство Штаба Дрварске бригаде од 20 септембра 1941 год. Штабу партизанских одреда за Лику о поступку са заробљеним домобранима — — — — — — — — — — — — — 419
Обавјештење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 20 септембра 1941 год. Команди Трећег партнзанског одреда о оснивању одбора за исхрану становништва Среза Босански Петровац и надлежности тога одбора — — — — — — — — — 420
Наређење Штаба Дрварске бригаде од 21 септембра 1941 год. Пеуљском одреду за затварање правца Грахово — Ливно и обавјештење о борбама код Ресановаца — — — — — — — 421
Наређење Штаба Дрварске брнгаде од 21 септембра 1941 год. Штабу Рибничких партизанских одреда за рушење комуникација и напад на Снтницу и Кључ — — — — — — — — 425
Наређење Штаба Дрварске бригаде од 21 септембра 1941 год. Штабу оперативног сектора Млиништа за прегрупацију јединица на положају и појачање политичког рада међу муслиманима и Хрватима — —• — — — — — — — — — — — 426
Наређење Штаба Дрварске бригаде од 21 оептембра 1941 год. Штабу партизанских одреда у Брду Орашком за рушење пута и жељ. пруге Бихаћ — Бос. Нови и за подношење извјештаја о стању и распореду јединица — — — — — — — — 428
Обавјештење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 21 септембра 1941 год. Команди Јелашиновачког партизанског одреда о упућивању једног одреда за рушење комуникација на сектору Грмеча — — — — — — — — — — — — — 429
Извјештај Штаба Првог батаљона „Слобода" од септембра 1941 год. ИЛабу Дрварске бригаде о борбама против усташа и домобрана у времену од 14 до 20 септембра и реорганизацији одреда — — — — — — — — — — — — — — 43Т
Упутство Штаба Дрварске бригаде од 22 септембра 1941 год. Штабу батаљона „Старац Вујадин" за организовањ« партнз^нских одреда и обавјештење о борбама око Јајца и Мркоњића Града — — — — — — — — — — — — — 433
Упутство Штаба Првог батаљона „Слобода" од септембра 1941 год. партизанском одреду у Бунари за збрињавање становништва попаљених села — — — — — - - — — — — — — 435
Извјештај Штаба партизанских одреда за Млиништа и околину од 23 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о припремама за напад на Гламоч и избору народне власти у Прекаји — — — — — — — — — — — — — 436
Извјештај оперативног официра Штаба Првог батаљона „Слобода" од 23 септембра 1941 год. о војно-организационом и морално-политнчком стању Другог и Шестог партизанског одреда — 438
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 23 септембра 1941 год. Команди Шестог партизанског одреда за напад на непријатеља код Врточа и за организацију народне власти у позадини — — — — — — — — — — — — 440

Извјештај Угљеше Даниловића од 17 септембра 1941 год. Светозару Вукмановићу — Темпу о војно-политичкој ситуацији у истсчној Херцеговини — — — — — — — — — 442
Наређење Штаба Дрварске бригаде од 24 септембра 1941 год. Штабу батаљона НОП одреда за Млиништа и околину за подношење извјештаја о ситуацији и о стању партизанских јединица око Млиништа, Чардака и Мркоњић Града — — 453
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од септембра 1941 год. партизанском одреду „Волга" за одбрану Срнетице — 454
Извјештај командира чеге у Бос. Петровом Селу од септембра 1941 год. команданту Озренског НОП одреда о акцији у Каменици и околним селима — — — — — — — — — — — 456
Позив Централног комитета КомунИстичке партије Југославије од септембра 1941 год. војницима, подофицирима и официрима домобранске војске за прикључење НО борби — — — 457
Обавјештење Штаба Дрварске бригаде од 25 септембра 1941 год. Штабу Првог батаљона „Слвбода" о продору Италијана у Дрвар — — — — — — — — — — — — — — 460
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 25 септембра 1941 год. командама Трећег, Петог и Шестог одреда за упућивање појачања Четвртом одреду на сектору Бравско ради дејства на комуникацији Бравско — Бос. Петровац — — — — 461
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 25 септембра 1941 год. командама Јелашиновачког и Грмечког партизанског одреда за међусобну сарадњу и предузимање мјера за евакуацију становништва и животних намирница из угрожених села 463
Наређење Штаба Нрвог батаљона „Слобода" од 25 септембра 1941 год. Команди Другог партизанског одреда за повлачењг према Козилима — — — — — — — — — — — — — — 464
Проглас Покрајинског комитета КГ1Ј за Босну и Херцеговину од септембра 1941 год. народу Босне и Херцеговине и припадницима домобранске војске — — — — — — — — — — 465
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 26 септембра 1941 год. командиру Првог партизанског одргда за повлачење одреда према Брчиновим Локвицама — — — — — — — — 469
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 26 септембра 1941 год. партизанском одреду „Волга" за одбрану Козила — — 470
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 26 септембра 1941 год. Команди Трећег партизанског одреда за одбрану села Дринића — — — — — — — — — — — — — 471
Наређење Штаба Првог батаљона „Слобода" од 26 септембра 1941 год. Шестом партизанском одреду за одбрану Меденог Поља и Врточа — — — — — — — — — — — — — — 473
Извјештај Штаба Првог батаљона „Слобода" од 26 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о евакуацији Оштрења и о распореду и задацима одреда у новој ситуацији — — — — 474
Наредба Штаба Првог батаљона „Слобода" од 26 септембра 1941 год. командама подређених партизанских одреда о смјени људства на положајима — — — — — — — — — — — 475
Извјештај Штаба Романиског батаљона од 27 септембра 1941 год. Штабу Босанске бригаде у Шековићима о ситуацијн на подручју батаљона — — — — — — — — — — — — 476
Извјештај Штаба Првог батаљона „Слобода" Штабу Дрварске бригаде од 27 септембра 1941 год. о новом распореду одреда и њиховом бројном стању и наоружању — — — — — 484

Извјештај Штаба НОП одреда за Босанску Крајину од септембра 1941 год. Штабу НОП одреда Босне и Херцеговине о војно-политичкој ситуацији и борбама против окупатора и домаћих издајника на подручју Бос. Крајине — — — — — — 486
Саопштење Штаба Романиског батаљона од 28 септембра 1941 год. командирима чета о суђењу заробљеним домобранским официрима и војницима — — — — — — — — — — 497
Извјештај Штаба Првог батаљона „Слобода" од 28 септембра 1941 год. Штабу Дрварске бригаде о војно-политичком стању Првог партизанског одреда — — — — — — — — — 499
Писмо политичког комесара комбинованог партизанског одреда Првог батаљона „Слобода" од 28 септембра 1941 год. о потреби одбране Дабра ради спречавања пљачке жита од стране окупатора — — — — — — — — — — — — — — 500
Извјештај Штаба народноослободилачких партизанских одреда за Босну и Херцеговину од 8 септембра 1941 год. о борбама и акцијама партизана на територији Босне и Херцегозине — 501

II

Усташко-домобранска документа

Извјештај Мјесног заповједништва хрватског домобранства у Требињу од 26 јуна 1941 год. о устанку народа у Требињском, Билећком, Гатачком и Невесињском срезу и приједлог за формирање потјерних одјељења — — — — — — — 511
Извјештај Заповједништва Четврте оружничке пуковније од 28 јуна 1941 год. о дизању народног устанка и првим акцијама устаника у источној Херцеговини — — — — — — — — — 513
Извјештај оружничког вода у Високом од 28 јуна 1941 год. о штрајку радника у руднику Какањ — — — — — — — — 514
Извјештај крилног заповједнника у Билећи од 28 јуна 1941 год. о заузимању жандармериске станице Змијанац од стране устаника и о борби код Љубомира — — — — — — — 516
Извјештај крилног заповједника у Билећи од 29 јуна 1941 год. о борбама у Автовцу — — — — — — — — — — — 517
Извјештај Заповједништва Десетог походног батаљона од 30 јуна 1941 год. о борбама против устаника код села Моско и Љубомира — — — — — — — — — — — — — 518
Телеграфски извјештај заповједника оружничког вода у Невесињу од 30 јуна 1941 год. о почетку народног устанка у Невесињском срезу — — — — — — — — — — — — — 520
Десетодневни извјештај Заповједништва Четврте оружничке пуковније од 5 јула 1941 год. о политичком стању на територији пуковније и борбама против устаника у Гатачком и Невесињском срезу — — — — — — — — — — — — 521
Изв;ештај Заповједништва босанског дивизиског подручја од 10 јула 1941 год. о припремама народа за устанак и расељавање српског становништва у Босанској Крајини — — — — 523
Извјештај заповједника оружничког вода у Гацком од 15 јула 1941 год. о борбама против устаника на сектору Гацко — Автовац — — — — — — — — — — — — — — 524
Записник о саслушању усташког таборника од 30 јула 1941 год. поводом напада устаннка на Бос. Грахово — — — — 527
Заповијест заповједника копнене војске НДХ од 31 јула 1941 год. за поступак при угушивању народног устанка у Боснн — 529

Наредба Војсковође НДХ од 31 јула 1941 год. за спречавање ширења панике међу становништвом у побуњеним крајевима 532
Наредба Војсковође НДХ од 2 августа 1941 год. за чишћење устаничких села у Босанској Крајини — — — — — — — 533
Извјештај заповједника оружшгчке постаје Сводна од 4 августа 1941 год. о заузећу жандармериске станице у Сводној од стране устаника — — — — — — — — — — — 637
Извјештај оружничке постаје Соколац од 5 августа 1941 год. о партизанским диверзијама — — — — — — — — — 539
Извјештај Заповједништва Четврте оружничке пуковније о акцијама устаника на територији Херцеговине и источне Босне у времену од 30 јула до 6 августа 1941 године — — — — 541
Извјештај Котарске областн Сарајево од 6 августа 1941 год. о појави устаника на територији области и потреби појачања жандармериских станица — — — — — — — — — 543
Извјештај заповједника Четврте оружничке пуковније од 6 августа 1941 год. о ситуацији у источној Босни и Херцеговнни и приједлог за предузимање мјера у циљу угушнвања устанка — 545
Извјештај оружничке постаје Добрљин од 6 августа 1941 год. о заузећу Добрљина од стране устаника — — — — — 548
Извјештај Оружничке постаје Босанска Костајница од 6 августа 1941 год. о заузимању Бос. Костајнице од стране устаника 550
Извјештај крилног оружничког заповједништва Тузла од 7 августа 1941 год. о заузимању жандармериске станице у Папрећи од стране устаника — — — — — — — — — — — 552
Извјештај Котарске области у Власеници од 7 августа 1941 год. о ширењу народног устанка у Власеничком срезу — — — 553
Извјештај Заповједништва Треће оружничке пуковније о борбама и акцијама устаника Босанске Крајине у времену од 27 јула до 8 августа 1941 године — — — — — — — — — 556
Извјештај котарског претстојника у Сарајеву од 8 августа 1941 год. о заузећу жандармериске станице Мокро од стране устаника 564
Извјештај великог жупана Врхбосне од 9 августа 1941 год. о рушењу моста код Хан Љубогоште — — — — — — 565
Извјештај оружничке постаје Илиџа од 10 августа 1941 год. о нападу устаника на камион са усташама код Раковице — — 566
Телеграфски извјештај заповједника оружничког крила у Тузли од 12 августа 1941 год. о заузимању Власенице, Милића, Папраће, Шековића, Џила и Нове Касабе од стране партизана 567
Извјештај заповједника оружничког крила Тузла од 12 августа 1941 год. о заузимању Власенице од стране партизана — 568
Извјештај Заповједништва оружничког крила Тузла од 13 августа 1941 год. о борбама у Власеничком срезу — — — — 569
Заповијест Главног стожера Министарства хрватског домобранства од 14 августа 1941 год. за садејство домобранских и усташких јединица на територији Босанске Крајине и Лике — 571
Извјештај котарског предстојника Сарајево од 14 августа 1941 год. о паљењу моста и рушењу телефонских стубова на путу Хан Дервент — Мокро — — — — — — — — — — — 574
Извјештај Крилног заповједништва у Сарајеву о акцијама партизана у Сарајевској области првих десет дана мјесеца августа 1941 године — — — — — — — — — — — 575
Извјештај Велике Жупе Врхбосна од 15 августа 1941 год. о уништењу моста на путу Хан Дервент — Мокро од стране партизана — — — — — — — — — — — — 579

Извјештај Заповједништва Четврте оружничке пуковније о акцијама устаника у Херцеговини и источној Босни у времену од 6 до 16 августа 1941 године — — — — — — — — — 580
Телеграфски извјештај предстојника Котарске области Рогатнца од 16 августа 1941 год. о рушењу т.т. линије на путу Ковањ — Хан Стијеница — — — — — — — — — — — 586
Извјештај оружничке постаје Пазарић од 16 августа 1941 год. о нападу партизана на стражу код жељезничког моста у Зовику 587
Извјештај водног оружничког заповједништва у Јајцу од 16 августа 1941 год. о борби против партизана у селу Горици — 589
Извјештај заповједника оружничког вода Рогатица од 17 августа 1941 год. о разоружању жандармериске станице" Семећ — 590
Десетодневни извјештај Заповједништва Треће оружничке пуковније о акцијама устаника на територији Босанске Крајине у времену од 8 до 18 августа 1941 године — — — — — 592
Извјештај оружничке постаје Кључ од 18 августа 1941 год. о нападу партизана на домобранско-жандармериску патролу на путу Кључ — Ситница — — — — — — — — — — 598
Извјештај заповједника оружничке постаје у Кнежнни од 18 августа 1941 год. о разоружању непријатељске патроле између Крњија и Љуте Стране — — — — — — — — — — — 600
Извјештај крилног оружничког заповједништва Бихаћ од 19 августа 1941 год. о нападу устаника на војне камионе на путу Босански Петровац — Врточе — — — — — — — — С01
Извјештај заповједника оружкичке постаје Скендер Вакуф од 20 августа 1941 год. о нападу партизана на Скендер Вакуф — 603
Наређгње оружничког крилног заповједништва у Сарајеву од 21 августа 1941 год. за појачано обезбјеђење жељезничких и телефонских веза — — — — — — — — — — — 605
Извјештај оружничке постаје у Бравском о'д 21 августа 1941 год. о акцијама партизана на њеном подручју — — — — — 607
Извјештај оружничке постаје Кључ од 21 августа 1941 год. о борби код Горњег Рибника — — — — — — — — — — — 609
Изв}ештај оружничке постаје Костајница од 22 августа 1941 год. о нападу партизана на Босанску Костајницу — — — — 611
Извјештај заповједника оружничког крила Сарајево од 22 августа 1941 год. о мјерама казнене експедниције у селима Грабовица, Подграб, Сјетлина и Прача — — — — — — — 612
Извјештај оружничке постаје Крупа на Врбасу од 22 августа 1941 год. о нападу партизана на домобрански одред у оелу Мемићима — — — — — — — — — — — — — 616
Извјештај заповједника оружничког крила Тузла од 22 августа 1941 год. о нападу на жандармериску станицу Лопаре и о другим акцијама партизана — — — — — — — — — 617
Извјештај заповједника оружничког вода Требиње од 22 августа 1941 год. о диверзнјама устаника на жељезничкој прузи Требиње — Билећа — — — — — — — — — — — 619
Извјештај Заповједништва Треће оружннчке пуковније од 23 августа 1941 год. о заузимању Добоја од стране партизана — 621
Извјештај Министарства промета и јавних радова НДХ од 24 августа 1941 год. о прекиду саобраћаја на прузн Сарајево — Добој _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 622
Извјештај Мннистарства промета и јавних радова НДХ од 25 августа 1941 год. о оштећеним телеграфско-телефонским линијама на територији НДХ — — — — — — — — — 624

Извјештај заповједнка оружничког вода Јајце од 25 августа 1941 год. о диверзијама на прузн Јајце — Травник — — — 626
Извјештај заповједника оружничке постаје Крупа на Врбасу од 25 августа 1941 год. о акцијама партизана на путу Бања Лука — Јајце _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 628
Извјештај Заповједништва Треће хрватске оружничке пуковнније од 25 августа 1941 год. о нападу устаника на домобранску посаду у Ситници — — — — — — — — — — — 629
Извјештај Заповједништва Четврте оружничке пуковније од 26 августа 1§41 год. о нападу партизана на жандармериску патролу код планине Јахорине — — — — — — — — — 630
Извјештај Заповједништва Четврте оружннчке пуковније од 26 августа 1941 год. о борби између устаника и домобрана на путу Требиње — Билећа — — — — — — — — — 631
Извјештај заповједника оружничког крила Сарајево од 26 августа 1941 год. о акцијама партизана на Романији — — — — 632
Извјештај управитеља државне шумари>е Подграб од 27 августа 1941 год. о кретању и акцнјама партизана на подручју шумарије — — — — — — — — — — — — — 634
Извјештај Министарства промета и јавних радова од 27 августа 1941 год. о прекиду телефонско-телеграфских линија на подручју НДХ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 635
Извјештај Заповједништва Четврте оружничке пуковније од 27 августа 1941 год. о зауз^ћу Соколца од стране партизана — 638
Извјештај Заповједништва Четврте оружничке пуковније од 27 августа 1941 год. о рушењу моста на ријеци Брусници и кидању телефонских линија код Челића — — — — — — — 639
Извјештај Четврте хрватске оружничке пуковније од 29 августа 1941 год. о упаду устаника у Бнлећу — — — — — — — 640
Изв>ештај заповједника оружничког вода Јајце од 29 августа 1941 год. о заузимању Шипова и Језера од стране устаника — 641
Извјештај заповједника оружничког крила Сарајево од 29 августа 1941 год. о заузећу жандармериске станице Јахорина од стране партнзана — — — — — — — — — — — — 645
Извјештај Врбаског дивизиског подручја од 30 августа 1941 год. о војној и политичкој активности устаника на подручју Босанске Крајине у времену од 20 до 31 августа 1941 године 647
Извјештај заппв1епника ОПУЖНИЧКОГ крила Босански Петровац од 31 августа 1941 год. о борби против партизана на путу Бравско — Босански Петровац — — — — — — — — 653
Изјава двојице трговаца о партизанским снагама и организацији у Дрвару — — — — — — — — — — — — — 655
Извјештај Котарске области у Кладњу од 2 септембра 1941 год. о нападу" на Кладањ — — — — — — — — — — — 659
Извјештај Заповједнштва Војне крајине од 2 септембра 1941 год. о борби код села Семећа — — — — — — — — — 661
Извјештај заповједника оружничке постаје Крупа на Врбасу од 2 септембра 1941 год. о борби против партизана код села Бочца и ситуацији на подручју Крупе — — — — — — — 662
Извјештај оружничког крила Босански Петровац од 2 септембра 1941 год. о нападу на домобранске гарнизоне у Крњеуши и Врточу — — — — — — — — — — — — — 664

Наређење Заповједништва Јадранског дивизиског подручја од 3 септембра 1941 год. за стављање домобранских једнница у Херцеговини, Хрватском Приморју и Далмацији под команду Друге италијанске армије — — — — — — — — — 668
Извјештај усташко-домобранског генерала Лукића од 3 септембра 1941 год. о нападу устаника на Љубиње — — — — — 671
Изв}ештај Министарства промета и јавних радова НДХ од 3 септембра 1941 год. о оштећењу телефонско-телеграфских линија на територнји Босне и Херцеговине — — — — — 672
Извјештај заповједника оружничког крнла Бихаћ од 3 септембра 1941 год. о борбама против партизана у западној Б<?сни — 674
Извјештај Равнатељства жупског ргдарства у Тузли од 4 септембра 1941 год. о устанку на подручју Озрена и Требаве и нападу на Добој, Усору и Маглај — — — — — — — — 677
Извјештај Министарства промета и јавних радова НДХ од 5 септембра 1941 год. о саботажама на телефонско-телеграфским линијама — — — — — — — — — — — — — 680
Извјештај Четврте оружннчке пуковннје о партизанским акцијама на територији источне Босне и Херцеговине у времену од 26 августа до 5 септембра 1941 године — —• — — — — 682
Извјештај оружничке постаје Пале од 6 септембра 1941 год. о уништењу теретног воза код Сјетлине — — — — — — 688
Извјештај заповједника Јадранског дивизиског подручја од 6 септембра 1941 год. о борбама у Хгрцеговнни у времену од 1 до 4 септембра 1941 године — — — — — — — — 689
Извјештај оружничке постаје Пале од 7 септембра 1941 год. о рушењу мостова код села Подвитеза — — — — — — — 699
Извјештај заповједника оружничке постаје Маглај од 8 септембра 1941 год. о акцијама партизана око Маглаја — — — — 700
Извјештај Заповједништва Јадранског дивизиског подручја о акцијама и борбама у времену од 29 августа до 9 септембра 1941 године — — — — — — — — — — — — — 702
Извјештај Министарства промета и јавннх радова НДХ од 9 септембра 1941 год. о оштећењу телефонско-телеграфских линија 716
Наређење усташког генерала Лаксе од 10 септембра 1941 год. за појачањ« опрезности и чишћење непосредне околине Сарајева од устаника — — — — — — — — — — — — 718
Извјештај котарског предстојника Сарајево од 10 септембра 1941 год. о рушењу мостова на путу Љубогошта — Прача — Јабука _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 721
Извјештај оружничке постаје Крупа на Врбасу од 11 септембра 1941 год. о нападу партизана на жандармериску патролу и камионе — — _ — — — — — — — — —• 722
Извјештај Министарства промета и јавних радова НДХ о оштећењу телефонско-телеграфских лннија на територији Босне и Херцеговине у времену од 6 до 11 септембра 1941 године — — 723
Извјештај заповјгдника оружничког вода у Рогатици од 11 септембра 1941 год. о заузимању Рогатице од стране устаника 725
Извјештај Заповједништва Четврте оружничке пуковније од 12 септембра 1941 год. о рушењу моста код села Кијева и акцијама партизана на прузи Сарајево — Вишеград — — — 728
Извјештај усташко-домобранског ггнерала Лукића од 16 септембра 1941 год. о искуствима у борби против партизана — — — 729
Извјештај оружничке постаје Илиџа од 16 септембра 1941 год. о диверзијама код села Крупца — — — — — — — — 734

Извјештај Заповједништва Треће оружничке пуковније од 18 септембра 1941 год. о акцијама устаника на територији пуковније у времену од 4 до 18 септембра 1941 године — — — — 735
Извјештај оружничке постаје Пазарић од 18 септембра 1941 год. о диверзији устаника на жељезничкој прузи код Пазарића 746
Извјештај Министарства промета и јавних радова НДХ од 18 септембра 1941 год. о оштећењу телефонско-телеграфских линија у Босни и Херцеговини — — — — — — — — 747
Телеграфски извјештај претстојника Котарске области у Невесињу од 19 септембра 1941 год. о акцијама устаника код оела Обља на путу Улог — Калиновик — — — — — — — — 749
Извјештај Министарства промета и јавних радова НДХ од 20 септембра 1941 год. о прекиду телефонско-телеграфских линија на територији Босне — — — — — — — — — 750
Извјештај оружничке постаје у Палама од 22 септембра 1941 год. о нападу партизана на Сјетлину — — — — — — — 751
Извјештај оружничке постаје у Пазарићу од 26 септембра 1941 год. о заузимању жељезничке станице у Тарчину од стране партизана — — — — — — — — — — — — 752
Обавјештење шумско-индустриског А. Д. ,,Озрен" од 27 септембра 1941 год. о оштећењу пилане у Средњем — — — — — 755
Извјештај оружничке постаје у Палама од 30 септембра 1941 год. о диверзији код Ракнте на жељезничкој прузи Сарајево — Вишеград — — — — — — — — — — — — 756
Објашњење скраћеница — — — — — — — — — — 759
Регистар _ _ _ — __ — — — — _ — — — — 763

Рукопис предат у штампу марта 1951 год.
Штампање завршено септембра 1951 год.
Тираж 7000 примјерака

SAVA
DUBICA
BOSAN. DUBICA
BOSAN.
BOSAN. NOVI
PRIJEDOR
KOZARAC
BANJA LUKA
SANSKI MOST
BOSAN. PETROVAC
DRVAR
MRKONJIĆGRAD
JAJCE
KOTOR VAROŠ
D. VAKUF
BUGOJNO
GLAMOČ
VELIKO POLJE
VRLIKA
KUPRES
KUPREŠKO POLJE
VUKOVSKO POLJE
ŠATOR PL.
STARETINA PL.
HRBLJINA PL.
CINCAR
LIVANJSKO
BRAVSKO POLJE
KLUJUČ
ČEMERNICA
GOLA PL.
BESPELJ
LUNJEVAČA
KIJEVNAC
GLAMOČKO POLJE

HRVATSKA

B. BROD
Svilaj
ZUDANJA
BOS. SAMAC
Domaljevac
Odžak
DERVENTA
MODRIČA
Bosna
GRADAČAC
BRČKO
TREBOVAC
DOBOJ
GRAČANICA
TESLIĆ
TEŠANJ
MAGLAJ
TUZLA
DONJA TUZLA
ZAVIDOVIĆI
ZENICA
TRAVNIK
KAKANJ
VAREŠ
KLADANJ
SARAJEVO
VISOKO
FOJNICA
BUSOVAČA
LOPARE
VELEŽ
ZVIJEZDA
SLEMENSKA PL.
JAVORNIA
ORMANJ
VOLUJAK
DIVAN
ZEC PL.
VRANICA
KRUŠČICA
VILENICA
DRINA
DRINA
ROMANIJA
TONJUH
OZREN PL.
BORJA PL.
RAVNA PL.

DRVAR
MRKONJIĆGRAD
JAJCE
D. VAKUF
BUGOJNO
LIVNO
DUVNO
ŠATOR PL.
STARETINA PL.
GLAMOČKO POLJE
VEL. GOLIJA
CINCAR PL.
HRBLJINA PL.
LIVANSKO POLJE
MIDENA PL.
LJUBUŠA PL.
VRAN PL.
VRLIKA
IMOTSKI
O. BRAČ
O. HVAR

SARAJEVO
MOSTAR
ZENICA
TRAVNIK
KAKANJ
VAREŠ
VISOKO
KLADANJ
OLOVO
FOČA
NEVESINJE
GACKO
AVTOVAC
ČAPLJINA
METKOVIĆ
STOLAC
KONJIC
ZAVIDOVIĆI
BUSOVAČA
FOJNICA
KALINOVIK
VELEŽ PL.
ZVIJEZDA
SLEMENSKA PL.
JAVORNIK
TOMUŠ
PAVAN PL.
VRANICA
ZEC PL.
DIVAN
BITOVNJA PL.
IVAN PL.
ORMANJ
VOLUJAK
ROMANIJA
BELAŠNICA
VISOČICA
TRSKAVICA
JAHORINA
LELIJA
ZELENGORA
CRNA GORA
VELEŽ PL.
NEVESINJSKO POLJE
BIOGRAD
SNIJEŽNICA
BIJELA ŠNICA
BABA
DABARSKO POLJE
CRVANJ PL.
KRUŠČICA
TITIN
VILENICA
ŠIPOVO

BOSAN NOVI
BOSAN. KRUPA
BIHAĆ
SANSKI MOST
PRIJEDOR
KOZARAC
BANJA LUKA
PRNJAVOR
TESLIĆ
KOTOR VAROŠ
BOSAN. PETROVAC
KULENVAKUF
DRVAR
MRKONJIĆGRAD
JAJCE
TRAVNIK
KLJUČ
SKENDER VAKUF
BOSANSKA KRAJINA
BOSANSKO POLJE
BRAVSKO POLJE
LUŽNJEVAČA
VIJENAC
ZMIJANJE
MANJAČA
DINARA
ČEMERNICA
GOLA PL.
VLAŠIĆ
UNOMAC
BORJA PL.
DOBOJ
MAJEVICA
LIPNIK
PODGRMEČ
ČEČEVICA PL.
LEKOVAČA
BRINIĆ
DOLJE
BOSANSKA
DRINA

A D R I A T I C K O
KNIN
Vrbnik
Kosovčić
Plavno
Strmica
BOSAN. GRAHOVO
Marinkovci
Karite
Peulje
ŠATOR PL.
Vagan
Prijoni
Pribelje
Medeno Selo
Bobrovo
HRBLJINA PL.
Šemenovci
Bloćaj
Rastičevo
Halapić
OLAMOČA
OLAMOČKO POLJE
STARETINA PL.
Bastasi
Bogdaši
Kijevo
Četina
Civljane
VRLIKA
Maorice
Bajmunte
Čoćbić
Dujoni
Odžak
Prilike
VELIKO POLJE
Staro Selo
Dolac
CINCAR
LIVANJSKO POLJE
LIVNO
Petolanj
Zaporidani
Srdenci
Podhum
Prisoje
Šipovići
Graborica
Sucevačura
Artano
Vinica
Rižinc
Lokvičić
NIDEMA PL.
Rožka Polje
Mesihovina
Šujica
Ravno Polje
Zelenjela
Zahum
Bumbovci
Prozor
Orešaci
Sovići
Dolani
Jablanica
DUVNO
Mandina Selo
Kongora
VRAN PL.
ČVRSNICA
Vrhpolje
Trebižat
Rakitno
Sutina
Rastovača
Brotanac
Ermenovo
Lačina
Bogodol
Gaganci
Rožka Gora
Široki Brijeg
Mokro
Uzarić
Jare
Bisnovati
Ljub. Dolac
MOSTAR
Jasenica
Dobro Selo
Tepčići
Čitluk
Hodbina
Radišići
VITINA
Veljaci
Klobuk
Paljice
Tahaljina
Čerer Polac
Ravno
Hamzići
Blatnica
Gorica
Sušići
Bradac
Gnoo
Manić
Galići
Kočerin
MOTSKI
Trnovo
Hotian
Bisko
Bisko Polje
Potoci
Ploče
Prozor
Rama
Gračanica
Gorani
Seonica
Ostrožac
Gruborica
D. Graborica
Strćevo
Drenica
Jasenjani
Podgorej
Ploče
Ploče
Ploče